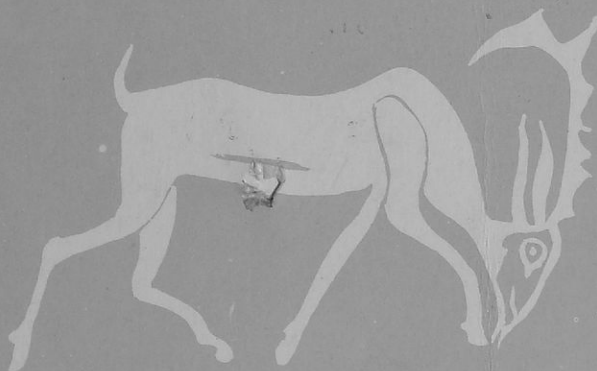

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ, ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α'. ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1976

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19401

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Τά εισαγωγικά σημειώματα, τό λεξιλόγιο καί οί βιογραφικές σημειώσεις μεταγλωττίσθηκαν καί συμπληρώθηκαν από τό φιλόλογο Α. ΜΠΕΚΙΑΡΗ, Ἐπιθεωρητὴ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ, ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α'. ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΑΝΑΤΙΣΤΑΝΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Α. ΤΥΜΙΑΣΙΟΥ

Σημείωση:

Ἡ ὀρθογραφία τῶν κειμένων πού εἶναι γραμμένα στή δημοτική, καθώς καί τῶν διαλόγων τῶν κειμένων πού εἶναι γραμμένα στήν καθαρεύουσα, προσαρμόσθηκε στούς κανόνες τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς Μ. Τριανταφυλλίδου (ἔκδοση Ὑπουργείου Παιδείας, 1976).

ΤΕΡΤΙΑΝΟΥ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΡΙΟ ΤΑΛΙΧΕΜΑ

Τι τωή στο παλικίο, όταν ποίησ' στη ζωή
σκοτωθεί γιά την πατρίδα με το σπέρμα στη ζωή.
Πόσο λυπηρό ν' όφθαι η πόρτα της ζωής
τά καλά του τ' αφήσει κ' όντα όντα στην ζωή.
Μέ γονιά να παραδέρνει, όντα όντα στην ζωή
μέ γαρνιτούρι μπέρεται, όντα όντα στην ζωή.
Κι όπ' τη διάφορ' όντα όντα στην ζωή
να γνωρίζει όντα όντα στην ζωή.
Νά ντροπιάζει τη γυνή, όντα όντα στην ζωή
και ποτέ να μην του όντα όντα στην ζωή.
Τέτοιον άνδρα όντα όντα στην ζωή
μήδ', όφου όντα όντα στην ζωή.
Μές στη μάχη όντα όντα στην ζωή
στη φωτιά, παλικό όντα όντα στην ζωή.
στη φωτιά μην ντροπιάσει όντα όντα στην ζωή.
Λεοντόκαρδο τό στήθος, όντα όντα στην ζωή
τους άθροός σου παλικό, όντα όντα στην ζωή.
Τι ντροπή ντροπή όντα όντα στην ζωή
κι ό αδώντος ό γάρος να όντα όντα στην ζωή.
πού χ'αι κάποιος όντα όντα στην ζωή
και στο χάροτο ν' όντα όντα στην ζωή.
Όλ' οι όντα όντα όντα στην ζωή
να, όντα όντα στην ζωή.
Όλ' οι όντα όντα όντα στην ζωή
και τό όντα όντα στην ζωή.

Αποφασιστική Τάση

ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΤΑΣΗ

Ότε ό μένος άποφασιστικός όρμηκε όντα στην ζωή
όθροίβεται όντα όντα στην ζωή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό να εξετάσει την κατάσταση της παιδείας στην Ελλάδα, καθώς και την εξέλιξη των παιδαγωγικών και διδακτικών μεθόδων. Η μελέτη βασίζεται σε μια ανάλυση της παιδαγωγικής θεωρίας και της διδακτικής πράξης, όπως παρουσιάζονται στην ελληνική παιδαγωγική βιβλιογραφία (Παρίσης, 1976).

ΤΥΡΤΑΙΟΥ: ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΡΙΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ

Τί τιμή στο παλικάρι, όταν πρώτο στή φωτιά
σκοτωθεί για την πατρίδα μέ τή σπάθα στή δεξιά.
Πόσο λυπηρό ν' αφήνει την πατρίδα τή γλυκιά,
τά καλά του τά χωράφια καί νά ζεῖ μέ διακονία,
μέ γονιό νά παραδέρνει, μέ γυναίκα ὁμορφονία,
μέ γερόντισσα μητέρα καί μ' ἀνήλικα παιδιά.
Κι ἀπ' τή στέρηση καί φτώχεια, ὅπου πάει, ὅπου σταθεῖ,
νά γνωρίζει ὅτ' εἶναι σ' ὅλους ἡ ζωὴ του μισητή.
Νά ντροπιάζει τή γενιά του, νά ντροπιάζεται κι αὐτός,
καί ποτέ νά μήν τοῦ λείπει ἀπ' τὰ στήθη ὁ στεναγμός.
Τέτοιον ἄνθρωπο καθέννας ζωντανό καταφρονᾷ,
μήδ', ἀφοῦ στόν τάφο πέσει, τ' ὄνομά του μελετᾷ.
Μές στή μάχη ἄς χυθοῦμε ὅλοι μ' ἀφοβῆ καρδιά,
στή φωτιά, παλικαράδες, γίνετ' ὅλοι ἓνα κορμί,
στή φωτιά μήν ντροπιαστεῖτε σάν φυγάδες, σάν δειλοί.
Λεοντόκαρδο τό στήθος καθενός σας ἄς φανεῖ,
τούς ἔχθρους σας πολεμώντας μήν ψηφᾶτε τή ζωή.
Τί ντροπή! ντροπή μεγάλη! ἀπό πίσω νά 'ναι ὁ νιός
κι ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νά πεθάνει μπροστινός,
πού 'χει κάτασπρα τά γένια, κάτασπρη τήν κεφαλὴ
καί στά χῶματα ν' ἀφήσει τήν ἀδούλωτη ψυχὴ.
"Ὅλ' οἱ κίνδυνοι, οἱ πολέμοι, ὅλοι πρέπουνε στό νιό,
ναί, στό νιό πολέμοι πρέπουν, πού τό σῶμα ἔχει ἀνθρό.
"Ἄς ριχτεῖ μπροστά στό γέρο κι ἄσειστος ἄς στυλωθεῖ,
καί τά δόντια του ἄς σφίξει, μέσ στό αἷμα ἄς κυλιστεῖ.

Μετάφραση Σπ. Τρικούπη

ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ – ΜΕΓΑΛΟΙ ΛΟΓΟΙ – ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

"Ότε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς τόν ποταμόν Ὑφασιν,
ἐξηκρίβωσεν ὅτι πρὸς Δ. τοῦ ποταμοῦ εἶναι χώρα μεγάλη καὶ εὐδαίμων,

ὅτι αὐτὴν κατοικοῦν λαοὶ πολεμικοί, ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἐλέφαντες πολλοί, μεγαλύτεροι καὶ ἀγριώτεροι τῶν ἄλλων.

Καὶ ηὐχαριστήθη πολύ, διότι διέβλεπε νέον στάδιον πολεμικῆς δόξης. Ἀπεφάσισε λοιπόν νά διαβῇ τόν ποταμόν καί νά προχωρήσῃ.

Ἄλλ' οἱ στρατιῶται του, οἱ ὅποιοι ἐπολέμουν συνεχῶς ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη, εἶχον ἀποκάμει. Καί ἐπιθυμία κατέλαβε τὴν ψυχὴν αὐτῶν νά ἐπανεέλθουν πλεόν εἰς τὴν πατρίδα, πλησίον τῶν γονέων, συζύγων καὶ τέκνων αὐτῶν.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατενόησε καλῶς τό πρᾶγμα καί, πρὶν γίνῃ ἡ ταραχὴ καί ἡ ἀθυμία τῶν στρατιωτῶν μεγαλύτερα, ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς εἰς συνεδρίασιν καί εἶπε πρὸς αὐτοὺς:

— Ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, βλέπω ὅτι τώρα πλεόν δέν μέ ἀκολουθεῖτε εἰς τοὺς κινδύνους μέ τὴν ἰδίαν προθυμίαν. Σᾶς ἐκάλεσα λοιπόν ἐδῶ μέ σκοπὸν νά σᾶς πείσω ὅτι πρέπει νά ἐξακολουθήσωμεν τόν πόλεμον· ἐάν ὅμως πεισθῶ ὅτι δέν πρέπει νά γίνῃ τοῦτο, θά σταματήσωμεν ἔως ἐδῶ καί θά ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Πατρίδα.

Ὅσα κατωρθώσαμεν μέ τοὺς μέχρι τοῦδε κοινούς μας ἀγῶνας σᾶς εἶναι γνωστά. Κατέχομεν τὴν Ἰωνίαν, τόν Ἑλλήσποντον, τὴν Φρυγίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Παφλαγονίαν, τὴν Λυδίαν, τὴν Καρίαν, τὴν Λυκίαν, τὴν Παμφυλίαν, τὴν Φοινίκην καί τὴν Λιβύην, μέρη τῆς Ἀραβίας, τῆς Συρίας, τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Σουσιανῆς, τῆς Περσίας καί ὅλας τὰς χώρας μέχρι τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ καί πέραν τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου.

Τώρα διατὶ διστάζετε νά προσθέσετε εἰς τό κράτος μας καί τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια ἐκτείνονται πέραν ἀπὸ τόν Ὑφασιν ποταμόν; Ἡ φοβεῖσθε, μήπως προβάλουν ἀντίστασιν οἱ βάρβαροι; Δέν βλέπετε ὅτι ἄλλοι μὲν ἔρχονται καί ὑποτάσσονται ἐκουσίως, ἄλλοι δὲ συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι, ἄλλοι δὲ φεύγουν καί ἀφήνουν εἰς ἡμᾶς τὴν χώραν των ἔρημον, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δίδομεν εἰς τοὺς συμμάχους ἢ εἰς ὅσους μᾶς παραδίδονται ἐκουσίως;

Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες νομίζω ὅτι ἔχουν πάντοτε τοὺς κόπους ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των. Διὰ μεγάλων κόπων κατορθώνονται τὰ καλὰ καί μεγάλα ἔργα.

Ἐάν ὅμως σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ἐκστρατείαν μας, φοβοῦμαι μήπως μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μας οἱ ἐλεύθεροι ἐκεῖνοι λαοὶ παρακινήσουν εἰς ἀποστασίαν τοὺς ὑποτεταγμένους. Καί τότε ὅλοι οἱ ἀγῶνες θά ματαιωθοῦν. Τότε θά παραστῇ ἀνάγκη πάλιν ἐξ ἀρχῆς νά ἐπιχειρήσωμεν νέας ἐκστρατείας καί νά ὑποβληθῶμεν πάλιν εἰς νέους ἀγῶνας καί νέους κινδύνους.

Ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, καί ὅταν εὐρί-

σκωνται εις τήν ζωήν, εὐχαριστοῦνται νά κοπιᾶζουν καί, ὅταν ἀποθά-
νουν, ἐγκαταλείπουν δόξαν ἀθάνατον.

Ἡ δέν ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁ Ἡρακλῆς, ὁ πρόγονος ἡμῶν, οὐχί μένων εις
τὴν Τίρυνθα ἢ εις τό Ἄργος ἢ εις τὴν Πελοπόννησον ἢ εις τὰς Θήβας
ἐφθασεν εις τοιαύτην δόξαν, ὥστε νά γίνη ἢ νά νομίζεται Θεός;

Καί ἡμεῖς τί καλόν θά ἡδυνάμεθα νά κατορθώσωμεν, ἐάν ἐκαθή-
μεθα εις τὴν Μακεδονίαν καί ἐθεωροῦμεν ἀρκετόν μόνον νά φυλάσσω-
μεν τὰς οἰκίας ἡμῶν;

Καί ἐάν μὲν σεῖς μόνον ἐκοπιᾶζετε καί ἐκινδυνεύετε, ἐγὼ δέ ὁ
ἀρχηγός σας ἀπέφευγον πάντα κίνδυνον, τότε θά εἶχετε δίκαιον νά
παραπονήσθε.

Ἀλλά τώρα βλέπετε ὅτι ὅλοι ἐξ ἴσου ὑποβαλλόμεθα εις τοὺς ἰδίους
κόπους καί εις τοὺς ἰδίους κινδύνους, τὰ δέ βραβεῖα εὐρίσκονται εις τό
μέσον ὅλων, ὅσοι ἀγωνίζονται. Καί ἡ χώρα, τὴν ὅποιαν κατελάβομεν,
εἶναι ἰδική σας, καί σεῖς σατραπεύετε αὐτῆς, καί ἀπὸ τὰ χρήματα τὰ
περισσότερα δίδονται εις σᾶς.

Καί ὅταν θά κυριεύσωμεν ὅλην τὴν Ἀσίαν, τότε σᾶς ὀρκίζομαι ὅτι
θά σᾶς φορτώσω μὲ ἀγαθὰ τόσα, ὅσα δέν φαντάζεται κανεὶς ἀπὸ σᾶς.
Καί ὅσους μὲν θέλουν νά ἐπιστρέψουν εις τὴν πατρίδα των θά φροντίσω
νά τοὺς ἀποστείλω ἢ καί θά τοὺς ὀδηγήσω ἐκεῖ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅσους δέ
θέλουν νά μένουν θά τοὺς καταστήσω ζηλευτοὺς εις τοὺς ἀπερχομέ-
νους.

Π. Ν. Οἰκονόμος

ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΙΕΣ

«Ἄμες πόκ' ἡμεῖς ἄλκιμοι νεανίαί.

Ἄμες δέ γ' εἰμέες, αἱ δέ λῆς, πείραν λαβέ.

Ἄμες δέ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες».

Γενιά, πού χρόνους καί καιροὺς εἶχες πιστὰ συντροφία
στά κορφοβούνια τοὺς αἰτούς, στά πέλαγα τοὺς γλάρους,
κι ἀπὸ τῆς κούνιας τό φιλί κι ὡς τό φιλί τοῦ τάφου
διπλὴ λαχτάρα σ' ἔθρεψεν : ἡ Πίστη καί ἡ Πατρίδα!
Καί σύ, γενιά, πού βλάστησες στό γέρικο κορμό της
καί δέν ψηφᾶς φθινόπωρο τὰ φύλλα σου νά ρίξει,
γιατί τὰ μαρμαρόδεσε μαρμαροχέρα ἡ Δόξα!
Καί σύ, γενιά νιοφτέρουγη, δειλό ξεπεταροῦδι,
πού παρατιώντας τὴ φωλιά πετᾶς ὀλόγυρά της,
γιά νά 'σαι πάντοτε κοντά στῆς μάνας σου τὰ χάδια!

Ὡ τρεῖς γενιές καλότυχες καί χρονοκαταλύτρες,
ἡ χθεσινή κι ἡ σημερινή κι ἡ αὐριανή, σᾶς εἶδα
τίς τρεῖς μαζί στὸν ὕπνο μου, στήν ὑπνοφантаσία μου.
Λαγκάδια, βράχοι καί βουνά καί πέλαγα καί κάμποι,
σάν νά 'χαν σμίξει ὅλες μαζί τίς χάρες των καθένα
κι ἔκαναν κάτι ἀγνώριστο, σάν ἔξω ἀπὸ τὴν πλάση.
Κι ἐκεῖ – ξάστερο τ' ὄνειρο – κι οἱ τρεῖς γενιές ἀντάμα
τριπλό τραγοῦδι ἐλέγανε, τριπλό χορὸ εἶχαν στήσει.

Κι ἔλεγ' ἡ χθεσινή γενιά μέ μιά φωνή καθάρια:

– Ἡμαστε κάποτε κι ἐμεῖς καί νιοί καί παλικάρια,
κι ἂν σκλάβοι ἐγεννηθήκαμε, δέν ἤμαστε καί δοῦλοι.
Τὸν ὕπνο δέ χορτάσαμε· τὴ νύχτα καρασούλι,
τά ξημερώματα χορὸ καί τὴν ἡμέρα μάχη
ἀπὸ κλεισούρα σέ γκρεμὸ κι ἀπὸ κορφὴ σέ ράχη.

.....

Ὡσότου πιά μέ τό αἷμα μας, ποὺ χύνονταν πλημμύρα,
τό σάβανο τῆς Λευτεριάς τό κάναμε πορφύρα,
κι ἀφοῦ τὴν ἀναστήσαμε σ' ἄφθαστο μετερίζι
μέ τό νερό τ' ἀθάνατο, ποὺ ἡ Πίστις ἀναβρῦζει,
κορόνα τῆς φορέσαμε στ' ἀχτινωτὸ κεφάλι,
κορόνα, ποὺ ὁμορφότερη στὸν κόσμο δέν εἶν' ἄλλη.
Ζαφεῖρια τὴ στολίζουνε καί τά ζαφεῖρια ἐκεῖνα
ἔχουν μπριλάντι ἠλιόφωτο στὴ μέση, τὴν Ἀθήνα.

Κι ἔλεγ' ἡ σημερινή γενιά μέ μιά φωνή καθάρια:

– Εἴμαστε σήμερα κι ἐμεῖς καί νιοί καί παλικάρια.
Σκλάβοι δέ γεννηθήκαμε σέ θλιβερά κρεβάτια,
στ' ἄπλετο φῶς τῆς Λευτεριάς ἀνοίξαμε τά μάτια.

.....

Ἡ ξενοιασιά μᾶς ἔριχνε τά δολερά της βρόχια.
Γοργὰ ξεχνοῦν οἱ νιόπλουτοι τὴν πρωτινὴ τους φτώχεια.
Πρωτότοκοι τῆς Λευτεριάς καί πρῶτοι κληρονόμοι,
γοργὰ κι ἐμεῖς ξεχάσαμε πῶς μένουν κι ἄλλοι ἀκόμη.

Ὡσότου ἀκούσθῃ μιά φωνή καί δεύτερη καί τρίτη
μέσ' ἀπ' τῶν ἁγίων τάφων σας τήν ἱερή τήν κρύπτη.
Ἔτσι στοῦ θεοῦ πρόσταγμα πού ἔκαμ' ἡ ψυχή σας,
φωτιά ἦταν τό ἀνασθήκωμα κι ἄνεμος ἡ φωνή σας.

Καί νά ἡ γενιά ἡ αὐριανή, δειλό ξεπεταρούδι,
χορεύει ἀναθαρρεύοντας καί τέτοιο λέει τραγούδι:

– Φιλῶ τό χέρι σου, παππού, τό χέρι σου, πατέρα,
μά ἐμεῖς καλύτεροι ἀπό σās θά γίνουμε μιά μέρα.
Ὅ,τι γενναῖο κι ὅ,τι ἱερό στοῦ νοῦ μας σās ὑψώνει
θ' ἀστράφτει ἐμπρός στά μάτια μας καί θά μās τά θαμπώνει.
Κι ὅ,τι μικρό καί ταπεινό ἡ στήν ψυχῇ ἡ στή σκέψη
κακοί καί δίσεχτοι καιροί σās ἔχουν δασκαλέψει
στά θαμπωμένα μάτια μας θά χάνεται, θά σβήνει,
καί δάσκαλός μας κι ὁδηγός ἡ νίκη σας θά γίνει.

Κι ὄρκο σās κάνομε βαρύ, κι ὄρκο ζωῆς, θανάτου,
πῶς γρήγορα μέ τόν καιρό, στοῦ γοργοκύλισμά του,
θά φέρουμε καί μεῖς στερνό στολίδι στήν κορόνα
χρυσό δικέφαλον αἰτό νά λάμπει στόν αἰῶνα!

Ἰωάννης Πολέμης

ΟΙ ΔΙΧΟΝΟΙΕΣ ΔΕ ΦΕΡΝΟΥΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Πρός ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΝ

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824

Υἱέ τῆς Ἑλλάδος, ἀγαπητέ καί γενναῖε τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρ-
μαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολή σου, τήν ὁποῖαν ἔλαβα τήν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόντος
ἔτους, ἐκατάβρεξε τούς γηραλέους ὀφθαλμούς μου μέ δάκρυα λύπης
καί χαράς. Χαράς, ὅτι βλέπω τά τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προ-

θύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης, ὅτι ὅλα της τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσεά, ἀλλ' εὐρίσκονται τινες μεταξύ σας, οἵτινες δὲν δύνανται νά καταλάβωσιν ὅτι αἱ διχόνοιαι δὲν θέλουν φέρεи ποτέ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θαυμαστήν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σὰς ἔμεινε τώρα νά τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστὴν, στολίζοντες τὴν μέ τὴν παιδεῖαν, ἣτις ἔχει νά φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν καὶ νά ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νά σὰς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους νά ὀργανώσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχύσατε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρὶς τὴν ἱεράν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιόν πατέρα σου, υἱέ ἀγαπητέ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νά ὀνομασθῇς υἱός μου), ὅτι καὶ ἐάν παρὰ τὰ ἔως τώρα ἡρωικά σας ἀνδραγαθήματα δεῖξετε ἀκόμη ἡρωικώτερα εἰς τὸ ἔξης ἄλλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖτε ἀνεξαρτησίαν.

Ὡ, Θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμα μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Λεωνίδας καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε θαυμάσει, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μέ τὴν διχονοίαν σας τοὺς ξένους νά ὀργανώσωσι τὴν πολιτείαν σας! Ἐσεῖς νά φυτεύετε καὶ μέ τὰ αἵματά σας νά ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, καὶ νά ἔλθωσιν ἔξωθεν ἄλλοι νά σὰς διδάξωσι πῶς καὶ πότε νά γεύεσθε τοὺς καρπούς των!!!

Στρατιῶται, Στρατηγοί, Νομοθέται, Κυβερνήται, πάσης τάξεως πολῖται, ὑποφέρετε νά πάθῃ τόσῃν καταισχύνῃν ἢ κοινῇ σας μῆτηρ, ἡ Ἑλλάς; Καὶ ποῖαν χάριν ἔχει νά σὰς χρεωστῇ ὅτι τὴν ἐλευθερώσατε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐάν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνεξαρτητον μέ τὸν ἱερόν δεσμόν τῆς ὁμονοίας;

Ὅσα λέγω, φίλε Ὀδυσσεῦ, περὶ ὁμονοίας δὲν ἀποβλέπουν κατ' εὐθεῖαν ἐσέ· ἔδειξες μέ τὴν ἔως τώρα διαγωγὴν σου ὅτι δὲν ἔχεις χρειάν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. Ἐνδέχεται ὅμως νά εὐρίσκωνται μεταξύ σας τινές, ὄχι κακοὶ στρατηγοί, ὄχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ φαρμακεράς συμβουλὰς ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος· ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι, ὅστις κρατεῖ ὅπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὅπλα.

Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι.

Μόνῃ ἡ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν

ἀσφάλειαν· ὅπλα χωρίς δικαιοσύνην, γίνονται ὅπλα ληστῶν, ζώντων εἰς καθημερινόν κίνδυνον νά στερηθῶσι τήν δύναμιν ἀπό ἄλλους ληστές ἢ καί νά κολασθῶσιν ὡς λησταί ἀπό νόμιμον ἐξουσίαν.

Ἡ ἀνδρεία χωρίς τήν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελές προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετο ἀπό ὅλους, οὐδέ χρεῖαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρείας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἑνδοξος καί μέγας στρατηγός Ἀγησίλαος: «Οὐδέν ἀνδρείας χρῆζομεν, ἐάν πάντες ὦμεν δίκαιοι». Καί αὐτή τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ' εἶσθαι χωρίς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δέν ἦταν ἐνωμένη μέ τήν ἀπειρον δικαιοσύνην του.

Ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, υἱέ τῆς Ἑλλάδος Ὁδυσσεῦ, νά εὐλογήσῃ τά ὅπλα σου, διὰ νά ἀληθεύσῃ εἰς μέν ἐσᾶς τό «εἰς διώξεται χιλίους», εἰς δέ τοὺς ἐχθρούς σας τό «γεννηθῆτω ἡ ὁδός αὐτῶν σκότος καί ὀλίσθημα, καί ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς!»

Ὁ φίλος καί σου καί τῆς κοινῆς πατρίδος

«Ἐπιστολαί», τ. Γ'

Ἀδαμάντιος Κοραῖς

Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ

Παλικάρια μου! οἱ πολέμοι
γιά σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά
καί τό γόνα σας δέν τρέμει
στούς κινδύνους ἐμπροστά.

Ἀπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλ' ἀνίκητη μιά μένει
πού τές δάφνες σᾶς μαδεῖ.

μία, πού, ὅταν ὡσάν λύκοι
ξαναρχόστενε ζεστοί
κουρασμένοι ἀπό τή νίκη,
ἄχ! τόν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

Ἡ Διχόνοια πού βαστάει
ένα σκῆπτρο, ἡ δολερή,
καθενός χαμογελάει,
«πάρ' το» λέγοντας «καί σύ».

Κειό τό σκήπτρο πού σās δείχνει
ἔχει, ἀλήθεια, ωραία θωριά·
μήν τό πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰσε* δάκρυα θλιβερά.

Ἄπό στόμα ὁπού φθονάει,
παλικάρια, ἄς μήν ἴπωθεῖ
πώς τό χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τήν κεφαλή.

Μήν εἰποῦν στό στοχασμό τους
τά ξένα ἔθνη ἀληθινά:
ἐάν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δέν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

Ἀπόσπασμα ἀπό τόν «Ὑμνο εἰς τήν Ἑλευθερίαν»

Διονύσιος Σολωμός

*εἰσε = εἰς

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Στη σκηνή του Όμιερ Βριόνη οι παρόδες είναι μεδεμένοι αυτίτων

Ήταν ν' απευσιάζει, πρὶν ξημερώσει, ἂν ἐσθίαιεν ἢ οὐκ ἡ ὥρα νὰ
πάρουν τὸ Μεσολόγγι.

Ἡ νύχτα ἦταν σκοτεινὴ, τὸ κρῖο θυνατό, ἡ ὥρα περπατῶν. Αἱ
εἰδήσεις εἶχαν φθάσει καὶ ὁ Όμιερ εἶχε συγκολλήσει τοὺς ἄρπυγες,
ἀνυπόμονοι νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ τὰ μονήματα καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ
συγκαταβίωσιν τῶν.

Ὑνδρὸς ἑνὸς χωρίου, πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ ποταμοῦ, ἀνταρξιστὴς
στρατηγὸς, ὁ Κιουταχὺς καὶ ὁ Όμιερ Βριόνης, ἀμείλικτοι πρὸς τὴν
πρωτοπάρει. Τὰ ὄχυράματα ἦταν χωματένια, μοσχοκρηπίδα καὶ ἐκεῖ
νὰ Μεσῶ - ποὺ νὰ τὸ ἤδεραν τότε οἱ Τούρκοι - τριακοσιὰ ἐξήντα πέντε
καρπία ὅλα ὅλα ἐκφέντιναν τὴν ἡμέρα καὶ ἐκπέντιζαν τὴ νύχτα τὰ
χιλίσταρες τῶν ἀνοιγῶν στὸν τοῖχο τὰ τοῦρκικα κανόνια.

Ἀπὸ καιροῦ ἐκκειμένη ὁ Κιουταχὺς πῶς μόνο μὲ τὸ σπαθὶ καὶ τὴ φασί-
α βάλουν γνῶσιν τοὺς Γκιαούρηδες καὶ θά φέρουν σὲ λανθασμένην
Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη, ποὺ παύσαντες
στὴν τρέλα τοὺς ἢ νὰ ἐλευθερώσουν τὴ χερὰ ἢ νὰ ὑπάρκῃ μὲ σπῆ
ἐρείδι᾽ αὐτοῦ. Μὰ ὁ Όμιερ Βριόνης, ποὺ μελετοῦσε τὴν κοκκινωτὴν τοῦ
Μοριῶ καὶ ποὺ ἤξελε τὸ Μεσολόγγι στρατηγικῇ του ὕψει, εὐχόμενος
τὸ πάρει μὲ τὸ καλὸ.

Καὶ λόγια βαρὺ ἀνταλλάχτηκαν μετὰ τοὺς δύο στρατηγούς.
Γιὰ τοὺς εἶχαν παίξει οἱ Γκιαούρηδες καὶ πολῦτιμος καὶ πρὸς αὐτὸν
χαίμενος σὲ συζητήσεις καὶ διαπραγματεύσεις ὅσον ἕνα πρὸς ἕνα.
Ὁμιόμενοι εἶδαν οἱ παρόδες τὸν ἀπερηφάνο τίτλο τοῦ ἱσχυροῦ καὶ ποῦ
καὶ νὰ χάνεται μπρὸς αὐτὸν ὅπλα ὁδοῖκα καὶ ἄλλα, ποὺ μὲ ἀνταρξιστὴν
πενὰ μὴταν στὴ λιανοβάσιμα καὶ προκλητικὰ ὄρασαν στὸ μέτωπο.

Καὶ ὅταν συνήλθαν ἀπὸ τὴ σάστιση τοὺς οἱ παρόδες καὶ παρῶν
θῆκαν καὶ ἀγρίων καὶ πρόσταζαν τὴν πόλιν νὰ παραδοθῇ, τοὺς ἀν-
κρίθηκε συντόμως ὁ Μάρκος Μπότσαρης:

- Ἀν θέλετε τὸν τόπον μας, εἰσάτε νὰ τὸν πάρτε.

Ἄφριξε ὁ Κιουταχὺς, γιὰ εἶχε περὶ τὰ μέσα ὁ Γκιουρμὺνης Μπα-
ρομιάλης μὲ ἑφτακοσίους Μανιάτες, μαζί καὶ ὁ Ζαῖρης, μαζί καὶ ὁ Δε-
ληγιάννης. Ἐβρίκε καὶ μὲνάζε ὁ ὀργισμένος πῶδες, πρὸς ἐκφέντιναι
τὰ ὁδοῖκα καὶ ἄλλα ὅπλα καὶ πολεμοφόδια καὶ πῶς ποτὲ ποὺ δὲ
παραδοθῇ τὸ Μεσολόγγι, ἂν δὲ χάσῃν πρῶτα πολλοὶ πῆσαι καὶ ἂν
πνιγούν οἱ Γκιαούρηδες στὸ αἷμα.

2. ΠΡΟΦΑΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Στή σκηνή του Όμερ Βριόνη οι πασάδες όλοι μαζεμένοι συζητούσαν.

Ήταν ν' αποφασιστεῖ, πρίν ξημερώσει, ἂν ἐσήμανε ἡ ὄχι ἡ ὥρα νά πάρουν τό Μεσολόγγι.

Ἡ νύχτα ἦταν σκοτεινή, τό κρύο δυνατό, ἡ ὥρα περασμένη. Μά εἰδήσεις εἶχαν φθάσει καί ὁ Όμερ εἶχε συγκαλέσει τούς ἀρχηγούς, ἀνυπόμονος νά τούς ἀνακοινώσει τά μαντάτα καί νά ἐξασφαλίσει τή συγκατάθεσή τους.

Ἐνδεκα χιλιάδες στρατός περιέζωνε γιά δύο όλόκληρους μῆνες τό χωριό, πού ἦταν τότε τό ἐρημωμένο Μεσολόγγι, καί δυό δοξασμένοι στρατηγοί, ὁ Κιουταχῆς καί ὁ Όμερ Βριόνης, ἀμιλλοῦνταν ποίος νά τό πρωτοπάρει. Τά ὀχυρώματα ἦταν χωματένια, μισογκρεμισμένα κι ἐλεεινά. Μέσα – πού νά τό ἤξεραν τότε οἱ Τούρκοι! – τριακόσια ἐξήντα παλικάρια ὅλα ὅλα, διαφέντευαν τήν ἡμέρα καί ξανάχιζαν τή νύχτα τίς χαλάστρες πού ἄνοιγαν στόν τοῖχο τά τούρκικα κανόνια.

Ἀπό καιρό ἐπέμενε ὁ Κιουταχῆς πώς μόνο μέ τό σπαθί καί τή φωτιά θά βάλουν γνώση στούς Γκιαούρηδες καί θά φέρουν σέ λογαριασμό τόν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο καί τό Μάρκο Μπότσαρη, πού πεισμάτωναν στήν τρέλα τους ἡ νά ἐλευθερώσουν τή χώρα ἡ νά ταφοῦν μέσ στά ἐρεῖπιά της. Μά ὁ Όμερ Βριόνης, πού μελετοῦσε τήν κατάκτηση τοῦ Μοριά καί πού ἤθελε τό Μεσολόγγι στρατιωτική του βάση, ἐπέμενε νά τό πάρει μέ τό καλό.

Καί λόγια βαριά ἀνταλλάχτηκαν μεταξύ στούς δυό στρατηγούς.

Γιατί τούς εἶχαν παίξει οἱ Γκιαούρηδες καί πολύτιμος καιρός πῆγε χαμένος σέ συζητήσεις καί διαπραγματεύσεις· ὥσπου ἓνα πρωί, ξαφνισμένοι εἶδαν οἱ πασάδες τόν ὑπερήφανο στόλο τοῦ Ἰσοῦφη νά σκορπᾷ καί νά χάνεται μπρός σέ ἐπτὰ ὑδραῖκα караβάκια, πού μέ ἄπλωμένα τά πανιά μπῆκαν στή λιμνοθάλασσα καί προκλητικά ἄραξαν στό Μεσολόγγι.

Καί ὅταν συνήλθαν ἀπό τή σάστισή τους οἱ πασάδες καί παραπονέθηκαν καί ἀγρίεψαν καί πρόσταξαν τήν πόλη νά παραδοθεῖ, τούς ἀποκρίθηκε αὐθάδικα ὁ Μάρκος Μπότσαρης:

– Ἄν θέλετε τόν τόπο μας, ἐλάτε νά τόν πάρετε.

Ἄφριζε ὁ Κιουταχῆς, γιατί εἶχε μπεῖ πιά μέσα ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης μέ ἐφτακόσιους Μανιάτες, μαζί καί ὁ Ζαΐμης, μαζί καί ὁ Δεληγιάννης. Ἐβρίζε καί φώναζε ὁ ὀργισμένος πασάς, πώς ξεφόρτωσαν πιά τά ὑδραῖκα караβάκια ὅπλα καί πολεμοφόδια καί πώς ποτέ πιά δέ θά παραδοθεῖ τό Μεσολόγγι, ἂν δέ χαθοῦν πρώτα πολλοί πιστοί καί ἂν δέν πνιγοῦν οἱ Γκιαούρηδες στό αἷμα.

Λόγια πικρά είχε ξεστομίσει ο Κιουταχής καί βαριά τό ἔφερε ὁ Ὅμερ Βριόνης, τάχα πώς αὐτός εἶχε ταπεινώσει τό γένος τῶν πιστῶν ἀπό πονοψυχιά γιά μιά φούχτα σκύλους ἀπιστοῦς.

Καί τό ἔφερε βαριά, γιατί, μέσ στά τραχιά λόγια τοῦ Κιουταχῆ, διέβλεπε τήν ἄλλη κατηγορία, πού δόλια τήν κρυφομετάλεξαν φθονεροί ἀντίζηλοί του, τάχα πώς γκιαούρικο αἷμα ἔτρεχε καί στίς δικές του φλέβες, καί γι' αὐτό λιποψυχοῦσε κάθε φορά πού εἶχε νά τό χύσει σφάζοντας χριστιανούς.

Εἶχε περάσει νύχτες ἄυπνες, ξαπλωμένος στή σκηνή του ὁ ἀγέρωχος Ἀρβανίτης, γιατί τό ἔβλεπε καί αὐτός πώς ἡ κατάσταση ἀρχίζει νά γίνεται κρίσιμη στό τούρκικο στρατόπεδο. Μετά τήν καταστροφή τῆς Πέτας, σάν τοῦ ἔστειλαν οἱ Ρωμιοί τό Βαρνακιώτη γιά συνεννόηση, τό νόμισε μεγάλο θρίαμβο πού τόν κατάφερε νά προσκυνήσει καί νά προδώσει ἐκείνους πού τόν ἔστειλαν· καί ὅμως, ἀπό τότε, πολλοί ὀπλαρχηγοί ξανάπιασαν τά βουνά κι ἔκοβαν τίς συγκοινωνίες καί ὀπλιζαν τούς πληθυσμούς κι ἔφερναν χίλιες δυσκολίες στούς πιστούς· καί τό κρίο εἶχε πιάσει, οἱ βροχές εἶχαν πλημμυρίσει τό στρατόπεδο, τό ψωμί σπάνιζε καί οἱ στρατιῶτες ἀρχισαν νά γκρινιάζουν. Καί ὕστερα ἀπό δύο ὁλόκληρους μῆνες οὔτε κατά μιά σπιθαμή δέν εἶχε προχωρήσει ἡ ἐπιχείρηση τοῦ ὑπερήφανου πασᾶ.

Μά ἐπιτέλους, τώρα εἶχαν φθάσει οἱ εἰδήσεις πού μέ τόση ἀγωνία τίς περίμενε! Ἡ τύχη εἶχε γυρίσει, ὁ Ἀλλάχ ἦταν μαζί του. Τώρα ἦλθε ἡ ὥρα νά διαφεύσει τό θρόλο τῆς χριστιανικῆς του καταγωγῆς. Αὔριο θά πνίξει τό Μεσολόγγι στό αἷμα.

Ξημέρωνε παραμονή τῶν Χριστουγέννων.

Πλάγι στή σκηνή, σπαρμένη πλούσια μαξιλάρια καί χαλιά, ὅπου ὁ Ὅμερ Βριόνης εἶχε συγκαλέσει τούς πασάδες, σ' ἓνα χωριστό διαμέρισμα, ἀνάμεσα στίς ἀποσκευές τοῦ στρατηγοῦ, ἓνας δοῦλος ἔψηνε καφέδες.

Οἱ ταπεινώσεις εἶχαν γείρει τίς λιγνές του πλάτες καί βαθιά χαράκια εἶχαν σκάψει οἱ συλλογές ἀνάμεσα στά φρύδια καί γύρω στό κλειστό του στόμα. Σκυμμένος πάνω σ' ἓνα μαγκάλι, φαίνονταν παραδομένος στή δουλειά του, τά μάτια καρφωμένα στό μπακιρένιο μπρικόκι.

Ὁ Ὅμερ χτύπησε τά χέρια του.

– Γιάννη, φώναξε, φέρε καφέδες.

Καί στό γραμματικό, πού παράμερα στέκουνταν καί περίμενε, ἔδειξε τό τραπέζι καί πρόσταξε:

– Ἐσύ, κάθισε αὐτοῦ καί γράφε.

Ὁ Γιάννης ἔχυσε μέ προσοχή τόν καφέ σέ τέσσερα πέντε ζάρφια καί τά ἔφερε μέ τό δίσκο μέσα στή σκηνή. Ὁ Ὁμέρ Βριόνης, περπατώντας ἀπάνω κάτω, υπαγόρευε ἕνα γράμμα πρὸς τό Βαρνακιώτη:

«Μάθε», ἔλεγε, «πὼς αὔριο θά γευματίσω στό Μεσολόγγι».

«Αὔριο, εἶπε μέσα του ὁ Γιάννης, δέ θά γευματίσεις στό Μεσολόγγι, – πρῶτα ὁ Θεός...»

Μά τό πρόσωπό του δέν ἄλλαξε, οὔτε φαίνονταν νά προσέχει ἐκεῖνα πού ἔλεγαν γύρω του. Ἕνα ἕνα, μέ ἀργές κινήσεις, ἀκούμπησε, τὰ ζάρφια μέ τόν καυτό καφέ ἐμπρός σέ κάθε πασά, προσέχοντας μὴ χυθεῖ οὔτε κόμπος ἀπὸ τό μυρωδάτο ποτό.

– Φέρε καί ἄλλους, πρόσταξε ὁ Βριόνης, δείχνοντας μ' ἕνα νόημα τῶν μαύρων φρυδιῶν του πὼς τὰ ζάρφια ἦταν λιγότερα ἀπὸ τούς πασάδες.

Καί χωρὶς νά σταθεῖ, μέ τὰ χέρια πίσω στή ράχη καί τὰ μάτια χάμα ἐξακολούθησε νά υπαγορεύει τίς τελευταῖες του διαταγές στό Βαρνακιώτη:

«Κοίταξε νά μάθεις ποῦ πάγει ὁ στρατός πού φεύγει γιὰ τὴν Ἀκαρνανία, καί βάσταξε τούς ἄρματολούς πού ἔχουν προσκυνήσει, ὥσπου νά μάθεις πὼς πήρα τό Μεσολόγγι. Εἶσαι ὑπεύθυνος γιὰ τό Βραχῶρι».

Ἀπότομα στάθηκε ἐμπρός στὸν Ἰσμαήλ Χατζημπέντο, πού, ἀργοκουνώντας τό κεφάλι, κάτι σιγομουρμούριζε τοῦ Ἰσμαήλ Πλιάσα.

– Φοβᾶσαι; τὸν ρώτησε περιφρονητικά.

Οἱ δύο πασάδες σῶπασαν.

Ἐριξε ὁ Ἀλβανός μιά πλαγινὴ ματιὰ τοῦ Κιουταχῆ, πού σιωπηλά καί ἀκατάδεχτα παρακολουθοῦσε τὰ κρυφομιλήματα τῶν δύο Ἰσμαήλιδων, καί μέ ὀργή, χτυπώντας τό χέρι του στό τραπέζι, φώναξε:

– Ἦ αὔριο ἢ ποτέ.

Καί, γυρνώντας στὸν Ἰσμαήλ Χατζημπέντο, χαμογέλασε καί εἶπε:

– Μὴ φοβᾶσαι, πασά μου, τώρα πιά ὁ Ἀλλάχ εἶναι μαζί μας, ὅλα μᾶς ἔρχονται δεξιά!

Μέ τό κεφάλι, χαμογελώντας τὸν ἐγκαρδιῶνε ὁ Ἅγιος Βαστάρας.

– Πέ τους, πέ τους, πασά μου, τὰ μαντάτα.

Καί τούς τὰ εἶπε ὁ Ὁμέρ Βριόνης.

Ἐφευγε, λέγει, στρατός ἀπὸ μέσα ἀπὸ τό Μεσολόγγι γιὰ τὰ δυτικά παράλια τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπου σκοπὸ εἶχε νά σφάξει τούς πληθυσμούς, ἴσως καί νά ἀρπάξει τό Βραχῶρι πού τό φύλαγε ὁ Βαρνακιώτης, καί νά συλλάβουν τό Βαρνακιώτη ἢ νά τὸν πείσουν νά γυρίσει μαζί τους.

Κρυμμένος μέσ στα βουῖρλα εἶχε δεῖ κάποιος ἀνθρωπὸς του τίς ἐτοιμασίες στὰ ἑλληνικά καράβια· 500 ἄντρες τῆς φρουρᾶς ἐτοιμά-

ζουνταν νά φύγουν μέ τρεῖς ἀπό τούς ἀρχηγούς. Θά ἔφευγαν αὔριο βράδυ, παραμονή τῶν Χριστουγέννων. Τά ξημερώματα τῆς μεγάλης του ἑορτῆς οἱ Γκιαούρηδες θά μαζεύουνταν ὅλοι στίς ἐκκλησίες τους γιά τή χριστουγεννιάτικη λειτουργία· αὐτή ἦταν ἡ κατάλληλη ὥρα...

Ὁ Κιουταχῆς τόν διέκοψε μ' ἓνα νόημα κατά τό Γιάννη, πού στό πλαγινό διαμέρισμα, ἀνακούρκουδα ἐμπρός στό μαγκάλι, ἀνακάτλωνε τόν καφέ στό μπρίκι.

– Αὐτός; ἔκανε ὁ Βριόνης, χωρίς νά χαμηλώσει τή φωνή.

Καί μ' ἓνα ἀρνητικό σήκωμα τοῦ κεφαλιοῦ πρόσθεσε:

– Μπά, δέ μιλάει αὐτός!

– Μά εἶναι Γκιαούρης! ψιθύρισε ὁ ἄλλος.

Ὁ Ὅμέρ χαμογέλασε.

– Δέ μιλάει αὐτός, εἶναι ἄνθρωπός μου, εἶπε μέ τρόπο πού ν' ἀκούσει ὁ Γιάννης. Ἐπειτα, ἔχω τή γυναῖκα του καί τά παιδιά του στά χέρια μου. Τό ξέρεي πῶς ἂν ἀκουστεῖ τίποτα ἀπ' ὅσα λέμε... – μέ τό χέρι ἔκοψε τόν ἀέρα: Ἐννῶια σου! Δέ μιλάει αὐτός.

Κάθισε στό ντιβάνι ἀντίκρυ στό δοῦλο του κι ἐξακολούθησε τίς ἐξηγήσεις του.

Τό ἀνατολικό μέρος τῆς χώρας εἶναι τό πιό ἀδύνατο· ἀπό κεῖ θά γίνει τό γιουρούσι, ὅταν σημάνει τό σήμαντρο πού θά καλεῖ τούς χριστιανούς στίς ἐκκλησίες. Συνάμα ὅμως θά γίνει μιά ψευτοπρόσβολή ἀπό ἄλλο μέρος τοῦ ὀχυρώματος, ἔτσι πού κι ἂν μείνουν μερικοί φρουροί στούς τοίχους, θά τρέξουν ἐκεῖ καί θ' ἀφήσουν ἀφύλαχτο τό ἀνατολικό μέρος...

Ὁ Γιάννης μέ τά μάτια καρφωμένα στό μπρικάκι του ἄκουε κάθε λέξη· φαίνονταν παραδομένος στόν καφέ πού φούσκωνε, κανένα νεῦρο τοῦ προσώπου του δέν κούνησε. Καί ὅμως στήν καρδιά του ἦταν χαλασμός.

Τή γυναῖκα του, τά παιδιά του τά εἶχε ξεχάσει· τοῦ τά θύμιζε τώρα ὁ πασάς. Naί, ἦταν στήν Ἄρτα αἰχμαλωτισμένοι σάν κι αὐτόν, ὁμηροί στά χέρια τοῦ Ὅμέρ Βριόνης. Καί τοῦ ἦταν γραπτό ν' ἀκούσει ὅλες τίς ἐτοιμασίες καί ν' ἀφήσει τήν καταστροφή νά συντελεστεῖ, ἀλλιῶς ἡ γυναῖκα του καί τά παιδιά του...

Σιγανά ἔχυσε τόν καφέ στά ζάρφια, προσέχοντας μή σκορπιστεῖ τό καϊμάκι· τήν ἀγαποῦσε πολύ τήν ὁμορφη γυναῖκα του, τά τρελαίνονταν τά παιδιά του. Γιά νά μήν κακοπάθουν αὐτά, δούλευε τόσον καιρό τόν Τοῦρκο· καί τόν δούλευε πιστά. Τό ἤξερε πῶς θά πλήρωναν μέ τό κεφάλι τους κάθε του πληροφορία· ὥστε ἔπρεπε νά καθίσει ἤσυχος, νά βουλώσει τό στόμα του, ν' ἀφήσει τό μοιραῖο νά συντελεστεῖ.

– Μοίρασε πάλι τούς καφέδες καί πήρε τ' ἀδειανά ζάρφια. Μά καί

οί πασάδες τώρα σηκώνουνταν, ή συνεδρίαση είχε τελειώσει. "Όλοι ήταν πιά σύμφωνοι, ή επίθεση θά γίνονταν τά Χριστούγεννα, τήν ώρα της λειτουργίας των Γκιαούρηδων.

"Ένας ένας χαιρέτισαν τό στρατηγό καί αποτραβήχθηκαν νά ξαναπαήν νά κοιμηθούν, ώπου νά έλθει ή ώρα της έτοιμασίας.

"Ο Όμέρ Βριόνης τύλιχθηκε στή σαμουρένια κάπα του καί ξαπλώθηκε στό σοφά.

"Όχι, είπε του Γιάννη, πού ρωτούσε αν θά γδυθει. Δέν έχω καιρό σήμερα γιά πούπουλα· κλείσε τόν μπερντέ καί πήγαινε· δέ σέ θέλω πιά.

"Έσβησε τά κεριά ό Γιάννης, κατέβασε τό κρεμαστό χαλί πού χώριζε τή σκηνή του άφέντη από τό διαμέρισμα μέ τίς αποσκευές, καί ξαπλώθηκε κοντά στό μαγκάλι νά ζεσταθει.

"Έτρεμε πολύ, τώρα πού δέν τόν έβλεπαν πιά, καί τά δόντια του χτυπούσαν από σύγκρου.

"Έτσι λοιπόν είχαν αποφασίσει οι πασάδες· αύριο χριστουγεννιάτικα θά παίρνανε τό Μεσολόγγι. Μά αυτός αποφάσιζε πώς δέ θά τό πάρουν... **Ναί**, αυτός, ό δούλος του Όμέρ Βριόνη, ό φτωχός Γιάννης Γούναρης από τά Γιάννινα, έτσι τό ήθελε, νά σωθει τό Μεσολόγγι.

Μά θά μπορέσει νά τό σώσει;

Τό ήξερε αυτός πώς βίγλες είχε παντού στούς τοίχους άπάνω. Τίς έβλεπε, σάν έβγαινε νά κυνηγήσει πουλιά γιά τό τραπέζι του άφέντη του, πού φύλαγαν μέρα καί νύχτα άγρυπνα. Ούτε σκιά δέν άφηναν νά σιμώσει. Θά του έριχναν ευθύς, αν έκανε νά πλησιάσει. Καί ούτε καί σημείο δέν μπορούσε νά κάνει, γιατί θά τόν ένιωθαν οι Τουρκοι φρουροί. Δέν τόν πείραζε πού θά τόν σκότωναν, μά φορά πεθαίνει ό άνθρωπος καί γλιτώνει από τήν τούρκικη σκλαβιά. Μά πού δέ θά μάθαιναν οι πολιορκημένοι τό καταχθόνιο σχέδιο των πασάδων...

Σηκώθηκε στόν άγκωνά του, τά μάτια καρφωμένα στή φωτιά. Τά κάρβουνα είχαν χωνέψει, σκιές κοκκινόμαυρες κυμάτιζαν στή θρακιά μέ κάθε πνοή πού περνούσε καί, λίγο λίγο, άπόσβηνε καί από ένα καρβουνάκι καί σκορπούσε ή στάχτη.

Μά ό Γιάννης δέν τά έβλεπε· έβλεπε τή γυναίκα του, νέα καί όμορφη, χλωμούλα ή καημένη, γιατί ήλιος δέν τή θωρούσε έτσι πού ζούσε, μόνη, κρυμμένη πίσω από τά κλειστά παντζούρια της... "Έβλεπε τά παιδάκια του, τά δυό του αγοράκια, όλο ζωή καί σκανταλιά· γελούσαν συχνά, τά καημένα, γιατί ήταν μικρά καί δέν είχαν καταλάβει ακόμα, στήν άγκαλιά της μάνας, τό βάρος της σκλαβιάς. Καί τώρα έπρεπε νά τά θυσιάσει...

"Η καρδιά του ράγιζε. Ήταν άραγε άνάγκη;

Μπορούσε καί νά μήν είχε άκούσει τά λόγια των πασάδων...

“Εσπρωξε τήν κουβέρτα του καί σηκώθηκε αργά· ξεκρέμασε τό τουφέκι του, πού κρέμουνταν σ’ ένα καρφί, καί βγήκε έξω.

Γλυκοχάραζε ή παραμονή τῶν Χριστουγέννων, μά καμιά χαρά δέν ἦταν στή φύση· ὅλη τήν ἐβδομάδα εἶχε ρίξει βροχή, τό στρατόπεδο μουσκεμένο, ἦταν λίμνη ἀπέραντη ἀπό λάσπη.

Καί τό Μεσολόγγι θά γίνονταν αὔριο λίμνη ἀπέραντη ἀπό αἷμα χριστιανικό... γιατί ἔτσι τό ἀποφάσισαν οἱ πασάδες...

—“Ε, μπαρμπα - Γιάννη, γιά πού;

“Ο Γιάννης σήκωσε τά μάτια καί γνώρισε τό σταβλίτη τοῦ Ὁμέρ, πού ἐτοιμάζονταν γιά τήν πρωινή του προσευχή.

Τόν χαιρέτησε μέ τό χέρι χωρίς νά σταματήσει.

— Πάγω νά σκοτώσω θαλασσοπούλια, τοῦ ἀποκρίθηκε, γιά τό μεζέ τοῦ ἀφέντη.

Τοῦ φώναξε ὁ Τοῦρκος:

— Μή σέ δοῦν μέ τό τουφέκι οἱ Γκιαούρηδες καί σέ πάρουν γιά πολεμιστή!

Καί κακανίζοντας γονάτισε στήν ψάθα του γυρισμένος κατά τήν ἀνατολή.

“Ο Γιάννης δέν ἀποκρίθηκε· μέ ἥσυχο, τακτικό βῆμα τράβηξε γιά τή λιμνοθάλασσα.

Τό βράδυ ἐκεῖνο τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ὁ γραμματικός τοῦ Μακρῆ, ὁ Θανάσης, γύριζε μονάχος μέσ στό μονόξυλό του ἀπό τό Ἀνατολικό, τό ἡρωικό νησάκι στήν εἴσοδο τοῦ κόλπου, πού μόνο πιά ἔμενε ἐλεύθερο σ’ ὅλη τήν περιφέρεια μαζί μέ τό Μεσολόγγι. Ἡ ξηρά ἦταν ὅλη στά χέρια τῶν Τούρκων· μόνη συκοινωνία ἔμενε πιά ἀπό τή θάλασσα.

Βιάζονταν νά φθάσει στό Μεσολόγγι, γιά νά κάνει Χριστούγεννα μέ τούς δικούς του καί γιά ν’ ἀποχαιρετίσει τούς ἀρχηγούς Τσόγκα, Γρίβα καί Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, πού ἔφευγαν μέ τά καράβια τό ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ. Πεντακόσιοι ἄντρες διαλεγμένοι ἔφευγαν μαζί τους γιά ἐπιχείρηση μυστική.

Ἀπό τότε πού εἶχαν ξεφορτώσει τά ὑδραίικα καράβια ἄντρες, τουφέκια καί τροφές, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν σταματήσει τίς ἐπιχειρήσεις τους· τό καταλάβαιναν πῶς ἀπό χορτασμένους δέν τό παίρνουν τό Μεσολόγγι καί τούς ἄφηναν ἥσυχους, ὥσπου νά πεινάσουν πάλι.

Χαμογέλασε ὁ Θανάσης. Πείνα τό Μεσολόγγι δέ φοβοῦνταν πιά, ὅσο βαστοῦσαν τή θάλασσα τά ὑδραίικα καράβια...

Μ’ ἀφοῦ τούς ἄφηναν οἱ Τοῦρκοι ἐλεύθερα τά χέρια, καλό ἦταν νά δοῦν ἂν δέ γίνεται τίποτα ἀπό τό Βραχῶρι...

“Εξαφνα, στην άκρογιαλιά είδε ο Θανάσης έναν άνθρωπο πού μέ τό μαντίλι του έγενεφε νά πλησιάσει.

Γύρισε τή βάρκα του κατά τήν ξηρά.

– Ποιός είσαι, φώναξε, καί τί θέλεις;

– “Ελα, μή φοβάσαι... είμαι φίλος, του άποκρίθηκε ο άλλος.

‘Ο Θανάσης σίμωσε καί ξεχώρισε καλά τόν άνθρωπο.

Είχε σκυφτούς τούς ώμους καί φαίνονταν κατάκοπος· τά ρούχα του ήταν πιτσιλισμένα λάσπες, σάν νά είχε-κάνει μακριά πορεία, καί στό χέρι βαστούσε τουφέκι κυνηγού.

‘Ο Θανάσης έσπρωξε τό μονόξυλό του στην άμμουδιά, κοντά του.

– Τί θέλεις, τόν ρώτησε από μέσα από τή βάρκα.

‘Ο άλλος έριξε πίσω του μιά ματιά, βεβαιώθηκε πώς είναι μόνος καί σκύβοντας είπε γρήγορα:

– Τρέξε στό Μεσολόγγι, πές τους πώς τά χαράματα θά γίνει γιου-ρούσι· ξέρουν πώς φεύγουν οί άρχηγοί, πώς παίρνουν πεντακόσιους άντρες, καί τήν ώρα τής λειτουργίας θά σās ριχτούν οί Τουρκοί.

‘Ο Θανάσης πήδηξε στην ξηρά.

– Ποιός είσαι, ρώτησε τόν άγνωστο, καί ποιός σου τά ‘πε όλα αυτά;

– Είμαι ο κυνηγός του ‘Ομέρ Βριόνη, καί είμαι από τά Γιάννινα, χριστιανός.

‘Ο Θανάσης τόν έσπρωξε μέ αηδία κι έκανε νά ξαναμπεϊ στή βάρκα· μά ο άλλος τόν βάσταξε από τό μανίκι.

– Μή μέ ύποψιάζεσαι καί μή μέ αποδιώχνεις, είπε βραχνά. Τρέξε νά τούς τά πεις, αλλιώς πάει τό Μεσολόγγι.

‘Η φωνή του μαρτυρούσε τέτοια αγωνία, πού ο Θανάσης τaráχθηκε.

– Πώς τά ‘μαθες αυτά πού λές; ρώτησε.

– Τά λέγανε οί πασάδες άναμεταξύ τους, ήμουν εκεί καί τ’ άκουσα.

– Ποιοί ήταν οί πασάδες;

‘Ο άγνωστος τούς όνόμασε καί του εξήγησε μέ δυό λόγια σέ ποίο μέρος θά χτυπήσουν οί Τουρκοί, γιατί ήξεραν πώς ήταν τό πιό αδύνατο.

– Θά κάνουν ψεύτικο γιουρούσι άπ’ άλλου, μήν τούς πιστέψετε.

‘Ο Θανάσης τόν άκουε, αλλά δίσταζε άκόμα.

– “Αν είσαι χριστιανός, γιατί δέν πολεμάς μαζί μας, παρά δουλεύεις τόν Τουρκο; ρώτησε.

‘Ο ξένος έκανε ν’ άπαντήσει, τό στόμα του τεντώθηκε νευρικά, μά καμιά φωνή δέ βγήκε, κι έσμιξε τά χέρια.

‘Ο Θανάσης τόν λυπήθηκε.

– “Ελα μαζί μου, του είπε, τί ανάγκη τούς έχεις; “Επειτα, άν γυρίσεις τώρα, θά σέ σκοτώσουν.

Ὁ ξένος σήκωσε τό πρόσωπό του, ἡ ὄψη του ἦταν ἀναλυμένη.

– Τό τί θά γίνω ἐγώ, δέν πειράζει, ἔκανε, μά ἔχει στά χέρια του τή γυναίκα μου καί τά παιδιά μου...

Τά μάτια του ξαφνικά γέμισαν δάκρυα· πέταξε πάνω τά χέρια του καί γύρισε καί χάθηκε στό σουρούπωμα.

Ὁ Θανάσης δέ δίστασε πιά. Πῆδηξε στό μονόξυλό του καί βιαστικά ἔκανε γιά τό Μεσολόγγι.

Ἦταν νύχτα βαθιά σάν ἔφθασε. Τρεχάτος πῆγε στοῦ Μακρή καί τοῦ εἶπε ὅσα ἄκουσε, κι εὐθύς φώναξε κείνος τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς, πού ἀμέσως σταμάτησαν τά καράβια, ἔτοιμα γιά νά σαλπάρουν. Κατά διαταγή τοῦ Μαυροκορδάτου, ὁ Γρίβας ἀπρὸβίβασε βιαστικά ἑκατό του ἄντρες, καί μέ τόν Τσαλαφάτινο καί τόν Κουμουντουράκη ἔτρεξαν κι ἐπιασαν τά ὀχυρώματα· τήν ἴδια ὥρα ὁ ἀρχιεπίσκοπος μάζεψε τοὺς παπάδες καί διέταξε νά κλείσουν ὅλες οἱ ἐκκλησίες καί νά εἰδοποιηθοῦν τά ποιμένα, πῶς λειτουργία χριστουγεννιάτικη δέ θά γίνει, παρά θ' ἀγρυπνήσουν οἱ χριστιανοὶ ὅλοι στοὺς τοίχους ἀπάνω.

Ὁ Μάρκος Μπότσαρης καί ὁ Λόντος, μέ τετρακόσια τους παλικάρια, εἶχαν πιάσει τό κέντρο ὅπου ἦταν ἡ πύλη τοῦ ὀχυρώματος· ὁ Ζαΐμης μέ ἄλλους ἐξακόσιους πῆραν τή δυτική μεριά καί μεγάλη δύναμη ἀπὸ χίλιους διακόσιους ἄντρες, μέ τό Γρίβα, τό Μακρή, τό Ραζηκότσικα καί τό Δεληγιάννη, σκορπίστηκαν στό ἀνατολικό μέρος, ὅπου ἦταν νά γίνει τό γιουρούσι, ἐνῶ ἄλλοι ἐπιάναν τά χαμηλά σπίτια ἐμπρός κατά τόν κάμπο, καί ἄλλοι, κρυμμένοι στή σκιά, στά πόδια τοῦ τοίχου, περίμεναν σιωπηλά.

Σύννεφα πυκνά σκέπαζαν τόν οὐρανό. Παντοῦ σκοτάδι.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ τοίχου ὀκτακόσιοι Τοῦρκοι τειχοπηδηχτάδες, ὅλοι ἄντρες διαλεγμένοι καί γεροί, μέ σκοινιά μπῆκαν σιωπηλά στό χαντάκι πού περιτριγύριζε τό ὀχύρωμα καί κρύφτηκαν μέσ στά βουρλα, στό ἀνατολικό μέρος, ὅπου τά φρούρια ἦταν πιό εὐκολοπήδηχτα. Δυὸ χιλιάδες πεζικό, περπατώντας στά νύχια, σίμωσαν κρυφά, ἔτοιμοι νά τοὺς ὑποστηρίξουν. Πίσω τους ἄλλες ὀχτὼ χιλιάδες περίμεναν τή χαραυγή, γιά νά ὀρμήσουν στά ὀχυρώματα μέ τό πρῶτο σύνθημα.

Ὅλη νύχτα, ἀπὸ τά δυὸ μέρη τοῦ τοίχου, Ἕλληνες καί Τοῦρκοι παραμόνευαν κρυμμένοι, χωρίς νά ὑποψιάζονται οὔτε τοῦτοι οὔτ' ἐκεῖνοι, πόσο κοντά ἀγρυπνοῦσε ὁ ἐχθρός.

Οἱ ἐκκλησίες ἦταν κλειστές, τά κεράκια σβηστά.

Ἀπάνω στά ὀχυρώματα οἱ παπάδες ψιθυριστά ἐγκαρδίωναν κι εὐλογοῦσαν τοὺς ἄντρες καί σιωπηλά τοὺς ἔδιναν τὴν εὐχή τους.

Ἐξαφνα, στή νυχτερινή σιωπή, ὅλα μαζί τά σήμαντρα σήμαναν τή λειτουργία.

Καί τότε ἄρχισε τό πανηγύρι.

Ἀπό τή μίαν ἄκρη στήν ἄλλη τοῦ τοίχου, φωνές καί ἀλαλαγμοί σχίζουν τόν ἀέρα· μέ τά σπαθιά στά δόντια ὁρμοῦν τοῦ Ὁμέρ Βριόνη οἱ τειχοπηδηχτάδες, ρίχνουν τίς σκάλες, σκαρφαλώνουν στίς ἐπάλξεις, μπηγουν δυό σημαίες.

Μά τά παλικάρια ἀγρυπνοῦσαν.

Σάν τοίχο ζωντανό προβάλλουν τά στήθη τους στό ἀνθρώπινο κύμα πού ἀνεβαίνει μέ λύσσα, σιωπηλά, ἀρπάζουν τούς ξαφνισμένους Τούρκους, τούς σηκώνουν ἀπό τό χῶμα, τούς γκρεμίζουν στό χαντάκι· τρίζοντας τά δόντια τσακίζουν τίς σημαίες, ρίχνονται στούς καινούριους πού σκαρφαλώνουν, τούς γκρεμίζουν καί αὐτούς· τά σπαθιά σφυρίζουν θερίζοντας κεφάλια, βροντοῦν τά τουφέκια σκορπώντας ὀλεθρο καί τρόμο, τά πόδια γλιστροῦν στό γλιστρισμένο ἀπό τό αἶμα χῶμα.

Τρεῖς ὥρες βαστά τό πανδαιμόνιο.

Κουρασμένοι, πατώντας στά πτώματα, ἀποτραβιοῦνται οἱ Τοῦρκοι. Δεκατισμένοι, νικημένοι, ἀποθαρρημένοι, ὑποχωροῦν καί φεύγουν.

Πηδοῦν ἀπό τούς τοίχους οἱ δικοί μας, τούς παίρνουν καταπόδι καί τούς σκορποῦν ἀλαλιασμένους στόν κάμπο.

Δώδεκα σημαίες κείτονται στή λάσπη, πεντακόσιοι πεθαμένοι φράζουν τό χαντάκι.

Μετριοῦνται οἱ δικοί μας, λείπουν ἕξι παλικάρια.

Ἡ λειτουργία εἶχε γίνει, ἀλλά μέ μπαρούτι καί μέ αἶμα.

Τ' ἀκοῦν οἱ ὀπλαρχηγοί ἀπάνω στά βουνά καί κλείουν τό Μακρυνόρος.

Τ' ἀκοῦν καί οἱ Τοῦρκοι πώς Μαυρομιχάλης καί Τσόγκας ἔπесαν στήν Κατοχή καί χάλασαν τούς δικούς τους, καί τρόμος τούς πιάνει. Σάν ἀπό μαῦρο σύννεφο βροντοκυλᾷ τό ἄκουσμα πώς Καραϊσκάκης καί Ὀδυσσεάς τραβοῦν γιά τό Μεσολόγγι, καί πανικός τούς ταραίζει. Παραμονή Ἀι-Βασίλη, νύχτα, σηκώνουν οἱ πασάδες τό στρατό, καί μέ τέτοια βία φεύγουν, πού ὅλα τους τά κανόνια, πολεμοφόδια, τροφές, καί ἐπιπλα ἀκόμη τῶν πασάδων, μένουν στά χέρια τῶν Ἑλλήνων, πού τό ἄλλο πρωί, ξαφνικά βλέπουν τόν κάμπο ἔρημο ἀπό ἐχθρούς.

Ἔτσι ἐόρτασε τό Μεσολόγγι τά Χριστούγεννα τοῦ 1822.

Κάπου στήν Κλεισούρα μέσα, ὅπου περνᾷ ὁ δρόμος πού ἀπό τό Μεσολόγγι πηγαίνει στό Βραχῶρι, ἄσπριζε ἓνα ἐρημοκλήσι, ἡ Παναγία ἡ Ἐλεοῦσα. Ὁ διαβάτης, πού κουρασμένος στέκουνταν ν' ἀνασάνει ἢ ἔμπαινε στό ἐκκλησιδάκι ν' ἀνάψει ἓνα κεράκι, ἤξερε πώς θά βρεῖ ἓνα

ποτήρι κρύο νερό νά σβήσει τή δίψα του ή μιὰ φωτιά νά στεγνώσει τὰ ροῦχα του, ἂν τόν εἶχε πιάσει μπόρα στό δρόμο.

Φτωχό ἦταν τό ἐρημοκλήσι, φτωχό καί τό κελί τοῦ μοναχοῦ πού τό φύλαγε, γιατί φτωχοί ἦταν καί οἱ χριστιανοί πού τοῦ εἶχαν δώσει ἀπό τό στερημά τους γιά νά τά χτίσει.

Μά φεύγοντας, ὁ διαβάτης μελετοῦσε τή φιλοξενία τοῦ ἐρημίτη, καί ἀποροῦσε μέ τή θλιμμένη του ἡρεμία καί τή σάν ἀπόμακρη φωνή του.

Χρόνια πολλά κάθουνταν ἐκεῖ μέσα ὁ μοναχός, μά κανένας δέν τόν γνώριζε, γιατί δέν ἦταν ἀπό τόν τόπο· οὔτε τόν ἄκουσε ποτέ κανεῖς νά πει ἀπό ποῦ ἦταν καί ποιές φουρτοῦνες τόν εἶχαν ρίξει ἐκεῖ. Λόγια πολλά δέν ἤξερε ὁ ἐρημίτης· τὰ εἶχε ξεμάθει στή μοναξιά του.

Σκυφτός πάντα καί σιωπηλός, κάθουνταν ὦρες στήν πόρτα τοῦ κελιοῦ του, ἀφηρημένος σέ βαθιά θλιμμένη συλλογή ἢ βυθισμένος στήν ἀτέλειωτη προσευχή του.

Μόνος καί ἀποτραβηγμένος ζοῦσε ἐκεῖ μέσα, ἀπείραχτος καί ἄγνωστος, μνημονεύοντας τήν πεθαμένη του ἀγάπη καί τὰ σφαγμένα του ἀγγελοῦδια. Δάκρυα ποτέ δέν εἶδε κανεῖς στά μάτια του· τὰ εἶχε χύσει ὅλα σάν ἔμαθε τήν ἐκδίκηση τοῦ ἀφέντη του πού, μέ τό αἷμα τῆς καρδιάς τοῦ δούλου του, εἶχε πληρώσει τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Μεσολογγίου.

Ἦταν ὁ Γιάννης Γούναρης.

«Παραμύθια καί ἄλλα»

Πηνελόπη Δέλτα

ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

Μακεδονία, Σάββατον 28 Αὐγούστου 1904

Νάτα μου,

Χθές, ὅταν ἐτελείωσα τό γράμμα μου, ἐπήγα εἰς τήν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς μέ τούς ἄνδρας μου. Εἶναι παλαιοτάτη, βυζαντινή. Οἱ τοῖχοι κατάμαυροι, σχεδόν σκεπασμένοι μέ εἰκόνας ἁγίων· φωτίζεται μόνον ἀπό ἓνα μικρόν παράθυρον, ἐπάνω εἰς τήν αὐλήν τῆς μονῆς. Ἀκούσαμεν τόν ἐσπερινόν πρῶτα καί κατόπιν μᾶς μετέλαβεν ὁ γέρων χωρικός ἱερεὺς τῆς μονῆς. Οὐδέποτε μέ τόσῃν κατάνυξιν μετέλαβα. Ὁ νοῦς μου

διαρκῶς ἐστρέφετο πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος χάριν ἡμῶν καὶ τῆς θείας θρησκείας Του ὑπέστη τό μαρτύριον. Τό μέγεθος τῆς θυσίας Του, τό μέγεθος τῆς ἀποστολῆς Του μ' ἔκαναν νά αἰσθάνωμαι πόσον μικροί καὶ πόσον μακράν Αὐτοῦ εὐρισκόμεθα, ἀλλά καὶ συγχρόνως μ' ἐνεθάρρυναν. Πάντοτε Τόν ἐλάτρευσα διὰ τὴν θρησκείαν Του καὶ Τόν ἐθαύμασα διὰ τὴν θυσίαν Του. Ἐλπίζω νά μᾶς βοηθήσῃ. Αἰσθάνομαι τώρα ἰσχυρός, γενναῖος καὶ καλύτερος· ἔτοιμός δέ νά κάμω τὰ πάντα.

Μετά τὴν Μετάληψιν, ἐδειπνήσαμεν ἐλαφρά καὶ κατόπιν μέ τὸν λοχίαν, τόν καλόν αὐτόν ἄνθρωπον ἐπὶ κεφαλῆς, ἐπεράσαμεν τὰ σύνορα καὶ εὐρισκόμεθα ἀσφαλῶς ἐδῶ.

Χαίρε, μὴ μέ σκέπτεσαι πλέον ἐμένα, ἀλλ' εὐχήσου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀγίας ἀποστολῆς μας. Φῖλησε τὴν μητέρα μου καὶ τοὺς ἀδελφούς μου ὡς ἐπίσης ὅλην τὴν ἀγίαν ἐλληνικὴν καὶ χριστιανικὴν οἰκογένειάν σου...

Τὰ παιδιά φιλῶ καὶ εὐλογῶ.

Παῦλος

Μακεδονία (παρὰ τὰ σύνορα), Σάββατον, 28 Αὐγούστου 1904

Νάτα μου,

Χθές, ἡ μᾶλλον ἀπόψε τὴν νύκτα, ἐβιαζόμην νά σοῦ δώσω τὴν εἶδeshν τῆς διαβάσεώς μας καὶ δὲν ἐπρόφθασα νά σοῦ γράψω τὰς λεπτομερείας τῆς.

Ἐξεκίνησα ἀπὸ τὴν μονὴν χθές εἰς τὰς 9 μ.μ. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς μονῆς, ἡ ὁποία εἶναι κατάκλειστος ἀπὸ τὰ κτίριά της, συνήχθημεν ὅλοι. Ἦτον γραφικώτατον καὶ ἀρματολικώτατον τό θέαμα. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀρματολοί μέ τίς κάπες των, πάνοπλοι, φορτωμένοι μέ φυσεκλίκια, τὰ παλαιὰ καὶ μυστηριώδη κτίρια πού τοὺς περιέβαλλαν, δύο προαίωνιοι πλάτανοι φωτιζόμενοι τελειῶς ἀπὸ τὴν φωτιά εἰς τό μέσον τῆς αὐλῆς, τῆς ὁποίας ἡ λάμψις ἡ ὑποτρέμουσα ἔκανε μυστηριωδεστέραν τὴν ὅλην σκηνήν, ὅλα αὐτὰ ἦσαν θέαμα ἄξιον εἰκόνοσ....

Πρὶν ἐκκινήσωμεν, συνεβούλευσα ἡ μᾶλλον διέταξα ἄκραν σιγὴν καὶ ἀπηγόρευσα αὐστηρῶς τό κάπνισμα. Ἐάν ἐτύχαινε νά συναντηθῶμεν μέ περίπολον τουρκικὴν καὶ δὲν ἐπληγώνετο κανεὶς ἐξ ἡμῶν, θά ἐξηκολουθοῦμεν τόν δρόμον μας, χωρὶς ν' ἀντιπυροβολήσωμεν· ἂν ὅμως ἐτραυματίζετο κανεὶς ἢ ἐφονεύετο, τότε βεβαίως θ' ἀπαντούσαμεν, διὰ νά σώσωμεν τοὺς πληγωμένους. Ἐκάμαμεν τό σταυρόν μας καὶ ἐξεκινήσαμεν.

Σκότος φοβερόν, ἀνήφορος φοβερός, δάση καί χαράδραι θεοσκο-
τειναι καί ἔπειτα κατήφορος φοβερός· ὅλα αὐτά ἐπὶ 3 ὥρας, ἕως ὅτου
περάσωμεν τὰ σύνορα, τοὺς τουρκικοὺς σταθμούς καί τὸν ἄμεσον κίν-
δυνον συγκρούσεως πρὸς τοὺς Τούρκους. Κατόπιν ἐκαθίσταμεν εἰς ἓνα
μέρος μέ νερό, διότι πέραν αὐτοῦ δέν θά εὕρωμεν παρά εἰς τό λημέρι,
κατά τὰς 4 τὸ πρωί. Ἐκεῖ μέ χιλίας δύο προφυλάξεις, εἰς τό φῶς ἐνός
κλεπτοφάνарου, σοῦ ἔγραψα διὰ νά σοῦ ἀναγγείλω τήν εὐτυχῆ διάβα-
σίν μας καί συνέταξα ἓνα τηλεγράφημα διὰ σέ καί ἄλλο διὰ τήν Λάρισαν
κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ζυμπρακάκη. Τὰς εἰδήσεις αὐτάς θά κομίσῃ ὁ ὁδηγός
μας Βασίλειος Ντίνας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀφήνει ἀπό τό σημεῖον αὐτό καί
ἐπιστρέφει ἀπ' εὐθείας εἰς Καλαμπάκαν.

Μετά 1/2 ὥρας ἀνάπαυσιν ἐξακολουθοῦμεν τήν πορείαν, τώρα
πλέον διαρκῶς διὰ μέσου πυκνοτάτου δάσους καί πυκνοτάτου σκότους.
Ὅταν κατερχώμεθα ἀποτόμους κλίσεις καί τό σκότος βαῖνῃ αὐξανόμε-
νον, αἰσθάνομαι ὅτι κατεβαίνω εἰς τόν Τάρταρον καί ὅτι δέν θά ξαναῖδῶ
φῶς. Δέν διακρίνομεν τόν ἐμπρός μας βαδίζοντα καί μόνον διὰ ψιθύρων
συνεννοούμεθα, διὰ νά μή διακοπῇ ἡ γραμμὴ μας. Τέλος μετά 2 1/2
ὥρων κοπιωδεστάτην καί ἐπίπινον πορείαν, κατά τήν ὁποίαν καί ὅπλα
καί κάπες καί σκοῦφοι ἐρρίπτοντο ἀπό τοὺς κλάδους τῶν δένδρων,
ἐξήλθομεν καταματωμένοι ἀπό τό δάσος αὐτό καί ἐπέσαμε νά κοιμηθῶ-
μεν ὀλίγας ὥρας.

Ἐξυπνήσαμεν εἰς τὰ 5 1/2 τό πρωί, δηλαδή μετά 2 ὥρας, ἀλλά μέ τί
ἐκπληξιν καί ἀπογοήτευσιν καί ὀργήν κατά τοῦ ὁδηγοῦ μας, ὅταν εἰς
τήν ἀπέναντι κορυφογραμμὴν, πού ἀπεῖχε περίπου 600 μέτρα, εἶδαμεν
τόν τουρκικόν σταθμόν τοῦ Ὀστροβου! Ὁ εὐλογημένος ὁ ὁδηγός μας
(Θανάσης Βάγιας ἀπὸ τήν Σαμαρίναν), μὴ δυνάμενος νά προσανατολι-
σθῇ εἰς τό σκοτεινόν ἐκεῖνο δάσος, μᾶς ἐπανεφέρειν ἀκριβῶς σχεδόν
εἰς τό σημεῖον, ἀπὸ τό ὅποιον ἐξήλθαμεν. Δέν φαντάζεσαι τήν ὀργήν
μου, ὄχι μόνον διὰ τόν ἄδικον κόπον μας, ἀλλά διότι μετά τόσας καί
τόσας ἀργοπορίας ἐχάνομεν καί πάλιν μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν· τό δέ
χειρότερον εἶναι ὅτι πλησιάζομεν πολὺ τοὺς Τούρκους καί τό ἀκόμη
χειρότερον ὅτι ὁ ὁδηγός δέν γνωρίζει πού εἴμεθα ἐδῶ ὅπου ἤλθαμεν. Ὁ
Κατσαμάκας, πού γνωρίζει τόν δρόμον, καί αὐτός δέν γνωρίζει νά προσ-
ανατολισθῇ εἰς τήν θέσιν ταύτην καί οὔτε τοῦ εἶναι δυνατόν αὐτὴν τήν
στιγμὴν. Ἀλλὰ περιμένει νά βραδιάσῃ ὀλίγον, διὰ νά συλλάβωμεν κα-
νένα ποιμένα, νά μᾶς βάλῃ εἰς τόν δρόμον, τόν ὁποῖον γνωρίζουν καί ὁ
ὁδηγός καί ὁ Κατσαμάκας. Ἐν τῷ μεταξύ ἀπεσύρθημεν ἀπ' ἐκεῖ ὅπου
ἐκοιμήθημεν, διότι βεβαίως θά μᾶς ἐβλεπαν οἱ Τούρκοι, καί ἐπήγαμεν
νά λημεριάσωμεν εἰς μίαν χαράδραν μέ πυκνότατον δάσος.

Ἐκοιμήθημεν ἄλλας 2 ὥρας· ὅταν ἐξυπνήσαμεν ὑπεφέραμεν ἀπὸ ἑλλειψιν ὕδατος. Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὑρεθῇ νερό! Ὁ Κατσαμάκας ἀπομακρύνεται καί μετ' ὀλίγον μέ φωνάζει καί μοῦ δεικνύει μίαν πηγὴν, τὴν ὁποίαν ἀνεκάλυψε σκάψας ὀλίγον εἰς τὴν πλαγιά. Τοῦ ἐπρότεινα νὰ τὸν διορίσω ὑδραυλικὸν εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων!

Ἐνῶ κάθομαι καί σοῦ γράφω, ὀπίσω μου κάθεται ὁ Καραβίτης (ὁ Κρητικὸς μέ τὴν ὡραίαν ἑλληνικὴν κατατομήν) καί διαβάζει μ' ἐνθουσιασμόν τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπῆρα εἰς Καλαμπάκαν, διὰ νὰ σ' ἐνθυμοῦμαι καί νὰ τοὺς διαβάζω ὀλίγον. Ἄλλοι 3 προσπαθοῦν μέ πέτρες νὰ ἐπιτύχουν μιά νυφίτσα πού πετᾷ, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον καί σάν νὰ τοὺς περιγεῖλῃ, ἐπανέρχεται κάθε φορὰν εἰς τὸ πρὸ αὐτῶν ὑπερύψηλον δένδρον καί ἀνεβαίνει καί κάθεται εἰς τὴν κορυφὴν του· καί παιδεύονται μίαν ὥραν, χωρὶς, ἐννοεῖται τίποτε νὰ κατορθώσουν. Ὀλίγον παρέκει ὁ γερο-Ἀνδρουλῆς Δικωνυμάκης μέ τὸ μόνιμον εἰρωνικὸν μειδίαμά του, τοὺς βλέπει καί λέγει βαριαναστενάζων: «Ἀχ, πόσα βόδια τρέφει τό ψωμί!». Ἐγελάσαμεν ὅλοι φοβερά, οἱ δὲ ἀτυχεῖς σκοπευταὶ ἔπαυσαν ἀμέσως τὸ κυνήγι τῆς νυφίτσας.

Τώρα θὰ διακόψω τὴν ἐπιστολήν μου, διὰ νὰ δεῖξω εἰς δύο ἀπείρους σκοπευτάς πῶς πρέπει νὰ σκοπεύουν. – Εἶναι 12 1/2, προγευματίζετε, σὰς φιλῶ.

Παῦλος.

«Παῦλος Μελάς»

Ναταλία Π. Μελά

ΑΥΤΟ ΗΤΟ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ 1940 - 1941

Οὐδέποτε εἶδον τοιαύτην ἀπόφασιν, τοιαύτην αὐθόρμητον καί φυσικὴν πειθαρχίαν καί τοιαύτην καρτερικότητα. Καί ἦτο τότε, ὅταν ἕνας ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ὁ ὁποῖος διοικοῦσεν ἕνα φρούριον εἰς τὸ μακεδονικὸν μέτωπον, ἐκάλεσε τοὺς τριακοσίους ἀνομοιογενεῖς ἄνδρας του καί τοὺς εἶπεν:

– Οἱ Γερμανοὶ εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους πρὸς βορρᾶν. Πιθανόν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ φρουρίου μας. Πόσοι ἀπὸ σὰς εἴσθε ἐγγαμοί;

Ἐενήκοντα περίπου ὕψωσαν τὰς χεῖρας των.

– Ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμήν δίδω εἰς ὅλους τοὺς ἐγγάμους δίμνηον

ἄδειαν ἀπουσίας ἐάν τήν ἐπιθυμοῦν, καί θά τούς ἀναπληρώσω μέ ὅσους εἶναι ἄγαμοι. Πόσοι ἀπό σᾶς ἐπιθυμεῖτε νά πάρετε ἄδειαν;

Οὐδεῖς ἀπήντησε καί οὐδεῖς ἐδέχθη νά λάβῃ ἄδειαν.

Βραδύτερον τό φρούριον ὑπέστη ἐπίθεσιν. Οἱ Γερμανοί τό προσέβαλλαν ἀδιαλείπτως καί οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπερασπιστῶν του ἐφονεύθησαν. Ἀλλά τό φρούριον δέν ἔπεσεν. Οἱ Γερμανοί εἰσήλασαν εἰς τήν Ἑλλάδα, ἀλλά κανέν σχεδόν ἀπό τά ἑλληνικά φρούρια δέν ἐκυριεύθη.

Αὐτό ἦτο τό πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, ἓνα πνεῦμα, τό ὅποιον εἶναι δύσκολον ν' ἀναλυθῇ καί δύσκολον νά ἐξηγηθῇ. Γενικῶς ὅμως οἱ Ἕλληνες ὅλοι μετεῖχον τῆς παραδόξου καί ὑπερόχου ταύτης ἀποφασιστικότητος. Καί ἦτο αὕτη τό πλεόν ἐμψυχωτικόν πρᾶγμα, τό ὅποιον ἐγνώρισα μέχρι τοῦδε.

Στάνλεϋ Κάσσον

Ἀπεσταλμένος ἀγγλικῆς ἐφημερίδος

στό ἑλληνικό μέτωπο

ΟΙ ΝΕΟΙ ΤΡΙΑΚΟΣΙΟΙ

Τό ἀνακοινωθέν ἔλεγεν: «Ἡμετέρα πυροβολαρχία ἔβαλε τήν πρωΐαν σήμερον ἀπό προκεχωρημένης θέσεως ἐπιτυχέστατα κατά τῶν βουλγαρικῶν θέσεων».

Ἀθόρυβα, σιωπηλά, τεχνικά ἡ πυροβολαρχία προχωρεῖ μέσα ἀπό τίς χαράδρες. Περνᾷ ἀπό τά χαρακώματα τῆς πρώτης γραμμῆς· καί οἱ ἄγρυπνοι φαντᾶροι, πού φρουροῦν ἐκεῖ μέ τό ὄπλον στό χέρι, ἀνταλλάσσουν μιά βουβή, θερμή χειραψία μέ τοὺς ἀδελφοὺς πυροβολητάς.

Τώρα ἡ πυροβολαρχία μας προχωρεῖ ἐπὶ τοῦ ἀδεσπότη ἐδάφους, πού χωρίζει τίς δύο ἀντίπαλες γραμμές. Βῆμα πρὸς βῆμα γιά νά μὴν ἀκουσθοῦν τά πατήματα. Γύρω βαθεῖα σιγή. Μόνον τό μονότονον τραγούδι τοῦ τριζονιοῦ, πού μοιάζει σάν ἓνας ὕμνος πρὸς τήν σιωπὴν, καί κάπου κάπου, σάν ἓνα μακρινό γαύγισμα σκυλιοῦ, ὁ ὑπόκωφος κρότος τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ μας...

Θά εἶναι τρεῖς ἡ ὥρα, ὅταν ἡ πυροβολαρχία μας φθάνη στό σημεῖον πού τῆς εἶχεν ὀρισθῇ. Οἱ ἀξιωματικοὶ δίδουν ψιθυριστά σχεδόν τὰς διαταγὰς των. Τά κανόνια τοποθετοῦνται εἰς τάξιν μάχης κατὰ μῆκος τῆς χαράδρας. Γρήγορα γρήγορα οἱ ἄνδρες ἐτοιμάζουν ἓνα πρόχειρο «καμουφλάζ» ἐπάνω ἀπὸ τά κανόνια μέ μερικά χαμόκλαδα. Ἐπειτα κάθονται ὅλοι χάμω ἀκίνητοι καί περιμένουν ἀνυπομόνως τήν ὥρα.

Δέν ἄργεῖ! Οἱ κορυφογραμμές τοῦ σκοτεινοῦ ὄγκου τοῦ Παγγαίου ἀρχίζουν νά διαγράφωνται ἐπάνω στόν ὀλιγώτερο μαῦρον ὀρίζοντα. Καί σιγά σιγά ὁ ὀρίζων αὐτός παίρνει ἀνοικτότερες ἀποχρώσεις.

Ἀπό καιροῦ εἰς καιρόν οἱ ἀξιωματικοί βγάζουν τά ρολόγια των. Τά συννεφάκια ἐπάνω ἀπό τό βουνό γίνονται κρέμ, ἔπειτα κίτρινα, ἔπειτα πορτοκαλιά, ἔπειτα πορφυρά.

Ἡ χαραυγὴ ἐξύπνησε τοὺς πτερωτοὺς κατοίκους τοῦ κάμπου. Τό παιδρὸ τραγοῦδι τους ἀντηχεῖ σάν ἓνα ὠραῖον ἔωθινό.

Καί τώρα μία κατακόκκινη φωτεινὴ γλώσσα ξεπροβάλλει ἐπάνω ἀπὸ τό Παγγαῖον. Ὁ ἥλιος! Εἶναι 5 καί 25'. Ἀκόμη ὀλίγα λεπτά...

Ἐξαφνα τὴν γαλήνην τοῦ κάμπου διακόπτει ἀπότομα ὁ ὁμοβροντία τῶν κανονιῶν μας. Καί ἀμέσως κατόπιν ἄλλη. Καί ἔπειτα ἄλλη. Ἀλλεπάλληλοι αἱ ὁμοβροντίαι ξυπνοῦν τὴν κοιμισμένη ἡχώ τῆς κοιλάδος. Καί ἔρχεται ἀδύνατη, σβησμένη ἢ ἀντήχησις ἀπὸ πέρα, ἀπὸ τὴν σκλαβωμένη γῆ τῶν Σερρῶν, σάν μία ἀπηλπισμένη ἱκεσία πρὸς τοὺς ἐλευθερωτάς της, σάν ἓνα πνιγμένο «ἐλάτε, παιδιά, ἐλάτε»!

Κρατεῖ μιάμιση ὥρα ὁ βομβαρδισμός. Ρίχνει ἡ πυροβολαρχία μας ἐπάνω ἀπὸ 300 βλήματα. Καί ὁ παρατηρητής ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν του θέσιν ἀναφέρει:

«Πανικός εἰς τὰ βουλγαρικὰ χαρακώματα. Αἱ ὀβίδες μας πέφτουν σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰ χαρακώματά των. Οἱ Βούλγαροι τρέχουν ἄσκοπα ἐδῶ καί ἐκεῖ, σάν ξαφνιασμένες μέλισσες κυψέλης».

Οἱ πυροβοληταὶ μας ρίχνουν ἀκούραστοι. Μεγάλοι σταγόνες ἰδρώτος βρέχουν τὰ ἡλιοκαμένα πρόσωπά των... Ἀλλ' ἰδοὺ ἐπὶ τέλους καί τό βουλγαρικὸν πυροβολικόν. Ἀπὸ τρεῖς διευθύνσεις οἱ Βούλγαροι κτυποῦν τοὺς ἰδικούς μας.

Δύο γερμανικὰ ἀεροπλάνα μέ τόν μαῦρο σταυρό στά πτερύγιά των σηκώνονται καί ἔρχονται νά ἐπισημάνουν τὴν θέσιν τῆς πυροβολαρχίας. Εὐτυχῶς ὅμως τὰ κανόνια εἶναι σχετικῶς καλὰ καμουφλαρισμένα· καί οἱ ἀεροπόροι δέν ἠμποροῦν νά σημειώσουν ἀκριβῶς τὴν θέσιν των.

Ἐν τούτοις αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες ἀρχίζουν νά σπάζουν γύρω ἀπὸ τὴν χαράδρα καί ὑψώνουν θεόρατα σύννεφα σκόνης. Πέντε βουλγαρικὰ πυροβολαρχία, βαρέος καί πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἔχουν τώρα συγκεντρώσει τό πῦρ των ἐναντίον τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν τοὺς ὑπέδειξαν τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα μέ τόν ἀσυρματόν τους.

Ὁ διοικητὴς τῆς μοίρας διατάσσει τότε τοὺς ἄνδρας του νά ἀφήσουν τὰ κανόνια καί νά πᾶνε νά κρυφθοῦν σέ μιά συστάδα θάμνων λίγο πιὸ πίσω. Κανεὶς ὅμως δέν ὑπακούει.

- Έσεῖς γιατί δέν φεύγετε, κύριε μοίραρχε; ἐρωτᾷ ἓνας πυροβολητής.

- Ἐγώ, παιδί μου, δέν μπορῶ ν' ἀφήσω τὰ κανόνια μου.

- Τότε γιατί νά τ' ἀφήσουμε ἐμεῖς, κύριε μοίραρχε; Ἐδῶ θά μείνουμε!

Καί, σάν ἄλλοι τριακόσιοι τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ γενναῖοι αὐτοί πυροβοληταί μένουν ἀπτόητοι στάς θέσεις των, ἐνῷ αἱ βουλγαρικά ὀβίδες βουίζουν γύρω τους.

Ἐνα θραῦσμα ὀβίδος πληγώνει τόν ἀρχισκοπευτήν δεκανέα Πατσᾶν Νικ. κάτω ἀπό τό μάτι. Ὁ μοίραρχος διατάσσει τούς νοσοκόμους νά τόν πᾶνε πίσω καί νά τόν περιποιηθοῦν. Ὁ γενναῖος ὅμως Λαρισινός ἀρνεῖται:

- Θά μείνω στή θέση μου, κύριε μοίραρχε.

Δέν ἀφήνει καν οὔτε νά ἐπιδέσουν τό τραῦμα του, ἀπό τό ὁποῖον ρέει ἀφθονον τό αἷμα. Ἀρκεῖται μόνον νά τό ἀλείψῃ μόνος του μέ λίγο ἰώδιον. Καί μένει στήν θέσιν του.

Ἐνα ἄλλο θραῦσμα πληγώνει σοβαρῶς στό στήθος τόν ἀνθυπίατρον Κωστάκη καί τέσσαρας πυροβολητάς καί φέρνει κάποια μικρή βλάβη σ' ἓνα κανόνι.

Ὁ ἀνθυπίατρος ἐπιβλέπει μόνος του τήν ἐπίδεσιν τῶν τραυματιῶν καί ἔπειτα ἀφήνει τούς νοσοκόμους νά τόν μεταφέρουν, σχεδόν ἀναίσθητον πιά, πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὅλην τήν ἡμέραν οἱ γενναῖοι μας ἀπτόητοι, γαλήνιοι, μειδιῶντες, ἀστειευόμενοι ἔμειναν στάς θέσεις των, χωρίς εὐτυχῶς νά ὑποστοῦν καμμίαν ἄλλην ἀπώλειαν ἢ ζημίαν. Καί μόνον κατά τās 9 τό βράδυ ἡ πυροβολαρχία, σύμφωνα μέ τās διαταγάς πού εἶχεν, ἐμπήκεν εἰς τάξιν πορείας καί ἤσυχα ἤσυχα, σάν νά ἐπέστρεφεν ἀπό γυμνάσια, ἐγύρισε πίσω στήν θέσιν της. Ἡ γενναία πυροβολαρχία ἐγράφη μέ ἄσβεστα γράμματα στήν ἐθνική βίβλον τῶν ἀφανῶν ἡρώων.

«Ἐστία», 1918

Ἀχιλλεύς Κύρου

Η ΓΑΛΑΝΟΛΕΥΚΗ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

... Νωρίς τό πρωί ξεκίνησε ἡ «Ὀλγα» γιά τό ταξίδι πρὸς τή Λέρο. Σύμφωνα μέ τίς διαταγές τοῦ Ναυαρχείου ἔπρεπε νά ὑπολογίσει ἔτσι τήν ἐκκίνησιν καί τήν ταχύτητά της κατά τόν πλοῦν, ὥστε νά βρεθεῖ κοντά στά ἀνατολικά παράλια τῆς Κρήτης κατά τό σούρουπο. Ἀπό κεῖ

καί πέρα ἄρχιζεν ἡ πιό ἐπικίνδυνη διαδρομή, μέσα σέ μιά περιοχή, ὅπου κυριαρχοῦσαν ἀπόλυτα τά γερμανικά ἀεροπλάνα, αἱ τορπιλάκατοι καί τά ὑποβρύχια, καί ὅπου ὁ κίνδυνος караδοκοῦσε σέ κάθε μίλι.

Ἄρχιζε νά πέφτει τό σκοτάδι, ὅταν ἀντίκρισαν ἀπό μακριά τά βουνά τῆς Κρήτης. Ὅσοι ναῦτες δέν εἶχαν ὑπηρεσίαν ἀνέβηκαν νά δοῦν, γιά μιά στιγμὴ ἔστω, τό θέαμα αὐτό. Βαθιά συγκίνησις τοὺς συνεῖχεν ὅλους. Ἦταν ἡ πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ὁλόκληρα ἐκπατρισμοῦ καί σκληροῦ ἀγῶνος, πού ἀντίκριζαν ἐλληνικά βουνά. Καί ξυπνοῦσε μέσα των αὐτὸ τό θέαμα τόσους πόθους, τόσες νοσταλγίες! Ἀλλὰ τό σκοτάδι ἔπεσε πολὺ γρήγορα καί ἔκρυπεν ἐντελῶς ἀπὸ τά μάτια των τά ἐλληνικά βουνά. Τό ἴδιο ὁμως σκοτάδι ἐβοήθησε τὴν «Βασίλισσα Ὀλγα» καί τό ἀγγλικὸν ἀντιτορπικικόν «Ἰντρέπιντ», πού τὴν συνόδευε μέ ἀνάλαφρο φορτίο, νά περάσουν χωρὶς ἀπευκταῖο τά τόσον ἐπικίνδυνα νερά τοῦ Αἰγαίου, νά διαφύγουν τὴν ἄγρυπνη προσοχὴ τῶν Γερμανῶν καί νά φθάσουν στό λιμάνι τῆς Λέρου.

Γιά πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπὸ δύομισι χρόνια, ἡ «Ὀλγα» ἦταν πάλι σέ ἐλληνικὸ λιμάνι. Ἐβλεπαν γυμνοὺς λόφους μέ τίς χαρακτηριστικότες ἐλληνικὲς γραμμές, ὠραῖα καταπράσινα περιβόλια, πού τοὺς ἐθύμιζαν τὴν Αἴγινα καί τὸν Πόρο, σπιτάκια ὁλόασπρα μέ τὴν ἐλληνικὴ νησιώτικη ἀρχιτεκτονικὴ, πού δέν μπορούσαν ν' ἀλλοιώσουν οἱ ἀτέλειωτες ἰταλικὲς ἀποθῆκες καί τά ἄλλα πολυάριθμα στρατιωτικὰ κτίρια. Καί ἔπειτα ἤξεραν ὅτι εἶναι στὰ Δωδεκάνησα, τά ἀξέχαστα καί πολυαγαπημένα ἐλληνικά νησιά, πού τόσον καιρὸ περίμεναν μάταια τὴν ἀπελευθέρωσίν των. Καί κανεῖς ἀπὸ τοὺς ναυτικούς αὐτοὺς, πού ἤξεραν τώρα ὅτι οἱ ἀγαπημένοι των στὰ ἄλλα ἐλληνικά νησιά καί ἐλληνικά ἀκρογιάλια τραβοῦσαν τὰ βασιανιστήρια τῆς σκλαβιάς, δέν μπορούσε νά κρύψει τὴν συγκίνησίν του μπροστὰ στό θέαμα καί τίς σκέψεις αὐτές.

Ἡ Λέρος εἶχε καταληφθεῖ δύο μέρες νωρίτερα ἀπὸ τοὺς «κομάντος», Ἕλληνες καί Ἀγγλους, πού μετέφεραν οἱ ἀτρόμητες «ἡμιολίες». Ἡ «Ὀλγα» μαζί μέ τό «Ἰντρέπιντ» ἦταν τά πρῶτα καθαυτὸ πολεμικὰ τῶν Συμμάχων, πού ἤρχοντο νά στεριώσουν τὴν κατοχὴ αὐτὴ, τόσον ἐπισηφελῇ καί ἀνεπαρκῇ, ἀλίμονον!

Λίγοι, ἐλάχιστοι ἦταν οἱ κάτοικοι, πού εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τοὺς ἀμείλικτους διωγμούς στό νησί. Κι αὐτοὶ ἦταν τόσο φοβισμένοι ἀπὸ τὴν τρομοκρατία δεκαετιῶν ὁλοκληρῶν, εἶχαν τόσην ἀγωνίαν ὅτι θά διαλυθεῖ γρήγορα τό ἀπίστευτον ὄνειρο πού ἔβλεπαν τώρα, ὥστε νά μὴν τολμοῦν νά ἐκδηλώσουν ἀκόμα τὴν χαρὰ καί τὸν ἐνθουσιασμόν των.

Δυὸ παιδάκια πλησίασαν μόνον μέ μιά βαρκοῦλα καί μέ καθαρὰ, περποιοιμένα ἐλληνικά ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν ἀξιωματικὸ, πού ἦταν κοντὰ στὴ σκάλα, νά τοὺς δώσει τὴν ἄδεια νά ἀνέβουν στό καράβι. Ἐτρεμαν

από τήν συγκίνησιν τά παιδάκια αὐτά, πού εἶχαν γεννηθεῖ μέσα στήν ἰταλική τρομοκρατία, πού δέν εἶχαν ποτέ δεῖ τή Γαλανόλευκη νά κυματίζει ἐλεύθερα στόν ἀέρα, πού μόνο ἀπό τόν παππού καί τή γιαγιά των θά εἶχαν ἀκούσει γιά τή μακρινή Πατρίδα, πού δέν τοὺς ἐξέχασε ποτέ καί θά ἔφθανε μιά ἡμέρα νά τοὺς ἐλευθερώσει.

Σάν ὑπνωτισμένα ἀπό τό θέαμα, πού ἔβλεπαν ἐμπρός των, ἐπροχώρησαν πρὸς τόν μικρόν ἱστόν, ὅπου ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τῆς «Ὀλγας». Ἐγονάτισαν πρῶτα, ἔμειναν κάμποσιν ὥρα, σάν νά ἔκαναν τήν προσευχή των, καί ἀφοῦ σηκώθηκαν, ἔπιασαν τήν ἄκρῃ τῆς σημαίας καί τήν ἔφεραν εὐλαβικά στά χεῖλη των. Ἀπὸ τά μάτια τῶν ναυτῶν καί τῶν ἀξιωματικῶν τῆς «Ὀλγας», πού τὰ παρακολουθοῦσαν, μάτια πού εἶχαν ἀντιμετωπίσει ἀδίστακτα τόσους κινδύνους καί τόση φρίκη, τά δάκρυα ἀργοκύλησαν – γιὰ πρώτη φορά – ἐπάνω στά ἡλιοκαμένα μάγουλα.

Δέν εἶπαν τίποτ' ἄλλο τά δυό παιδάκια. Ἐφίλησαν μόνο τό χέρι τοῦ ἀξιωματικοῦ, πού τοὺς εἶχεν ἐπιτρέψει νά ἀνέβουν, καί κατέβηκαν πάλι στήν βαρκούλα των...

«Βασίλισσα Ὀλγα»

Ἀχιλλεὺς Κύρου

ΣΤΗ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟ

Μέ τίς φωνές τῶν ἀηδονιῶν καί τίς ἀνάσες τῶν ἀνθιῶν
τό πλέκει ὁ Μᾶης μήνας
τό πολυκέλαδο ἄγγελμα, τό εὐωδιασμένο μήνυμα
στούς κήπους τῆς Ἀθήνας.

Τ' ἀκοῦς, κυρούλα τῶν κυρῶν; Τ' ἀκοῦς, μητέρα Ἑλλάδα μας;
Ἔλα καί πάλι ὀρθώσου
καί βάλε τά λαμπριάτικα τά ρούχα σου, γιὰ νά δεχτεῖς
τὴ Δωδεκάνησό σου.

Εἶναι κι αὐτὴ ἀπ' τίς ἀκριβές τίς κόρες σου. Στά σίδερα
δεμένη σκλάβα αἰῶνες,
ἀπὸ τό πικροπότηρο τῶν θυσιῶν ἐρρούφηξε
καί τίς στερνές σταγόνες.

Μά οι τύραννοι δέν μπόρεσαν τό αίμα της νά μολέψουν
κι 'Ελληνοπούλα ἐστάθη
ἀμόλευτη, ἀσπιλη, λευκή μέσα στής πολυκύμαντης
τής 'Ιστορίας τά βάθη.

Κι ἔρχεται τώρα! Κι ἔρχονται μαζί της ὅλες οἱ χαρές,
μαζί της ὅλοι οἱ πόθοι!
"Ἄχ, τέτοια, ἀλήθεια, Πασχαλιά, ἄχ, τέτοια, ἀλήθεια, 'Ανάσταση
κάθε καρδιά τή νιώθει.

«Δωδεκάνησος», 1945 Σωτήρης Σκίπης

Ο ΠΝΙΓΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΔΗ

[Ἡ 5η Μεραρχία μέ διοικητή τό συνταγματάρχη Ματθαίουπολο κατά τό βαλ-
κανοτουρκικό πόλεμο, τόν 'Οκτώβριο τοῦ 1912, ἀφοῦ ἔδωσε νικηφόρα μάχη
μέ τούς Τούρκους στούς Λαζαράδες, κατέβαινε πρὸς τόν 'Αλιάκμονα, γιά νά
ἐνώσει μέ γέφυρα τίς δυὸ ὄχθες του καί νά βαδίσει πρὸς τήν Κοζάνη, μέ
σκοπό νά σταματήσει τήν ὑποχώρηση τοῦ ἐχθροῦ ἢ νά ἐμποδίσει τήν ἐπι-
θεση ἐχθρικῶν δυνάμεων, πού θά κατέβαιναν ἀπὸ τό Σόροβις].

Ὀλίγον μετὰ τό μεσημέρι διετάχθησαν τά σώματα νά προχωρήσουν
πρὸς τήν ἀριστεράν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἀφοῦ εἶχεν, ἐννοεῖται, προ-
ηγηθῇ τό μηχανικόν τῆς μεραρχίας καί ἀπεπειρᾶτο τήν ζεῦξιν. Ἡ γέ-
φυρα ἐπρόκειτο νά γίνῃ ἀκριβῶς εἰς κάποιον πόρον εὐρισκόμενον ἐκεῖ-
θεν τοῦ χωρίου Λαζαράδες.

Πρὸ τοῦ πόρου ὑπάρχει μιά γραφικωτάτη κοιλὰς μέ δάσος ἀπὸ
ὑπερύψηλα δένδρα, τούς κορμούς τῶν ὁποίων, ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ,
ἐθέριζαν οἱ πελέκεις τῶν γεφυροποιῶν καί τά κτυπήματά των ἀντηχοῦ-
σαν ρυθμικά καί μονότονα.

Οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοί καί ὀπλίται, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τήν
ὄχθην, ἦσαν ἐκτάκτως συγκεκινημένοι. Πρὸ δύο λεπτῶν εἶχε πνιγῇ
ἐμπρὸς εἰς τά μάτια των μαζί μέ τρεῖς ἵππεις ὁ ἀνθυπὶλαρχος Κορδῆς,
ἕνας πρόθυμος καί θαρραλὸς ἀξιωματικός, χωρὶς νά ἡμπορέσουν νά
τοῦ δώσουν τήν παραμικροτέραν βοήθειαν. Ὁ Κορδῆς τήν προηγουμέ-
νην νύκτα, ἐπιχειρῶν τολμηράν ἀναγνώρισιν, εἶχε διαβῇ ἔφιππος τόν
πόρον, ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅπου ἐπρόκειτο νά κάμουν τήν γέφυραν. Ἦθελε

λοιπόν νά ἐπαναλάβῃ τήν ἀναγνώρισιν καί τήν ἐπομένην. Δέν εἶχεν ἀντιληφθῇ τό γεγονός ὅτι ἀπό τήν ραγδαίαν βροχήν ἐνός ὀλοκλήρου ἡμερονυκτίου εἶχε πλημμυρίσει ὁ ποταμός, εἶχε φουσκώσει, καί ὁ πόρος δέν ἦτο πλέον βατός.

Πραγματικῶς ἡ περίφημος Βίστριτσα, τήν ὁποίαν εἶχαμεν ἐμπρός μας, ἦτο πολὺ ὠρμισμένη. Τά νερά της, δικαιολογούντα τελείως τ' ὄνομα Καρά-σου – μαῦρα νερά –, τό ὁποῖον τῆς ἔδωσαν οἱ Τοῦρκοι, ἐκόχλαζαν καί ἐβούιζαν μέσα εἰς τήν πλατεῖαν τεναγώδη κοίτην, ὡσάν μυριάδες τεράστια φίδια, πού φεύγουν ἀκράτητα, κυνηγημένα, δέν γνωρίζω ἀπό ποῖον μυθολογικόν ἥρωα. Ματαίως οἱ χωρικοί καί οἱ συνάδελφοί του συνέστησαν ἐπανελημμένως εἰς τόν Κορδὴν νά προσέξῃ. Ἐσπιροῦνισε τό ἀλόγον του καί ἐρρίφθη εἰς τόν ποταμόν. Ἐκεῖ εἰς τόν πόρον ὅπου ἡ κοίτη γίνεται ὀλιγώτερον βαθεῖα καί εἶναι στρωμένη μέ χαλίκια μεγάλα καί βράχους, τά φίδια ὑψώνονται, συστρέφονται. Γίνεται δίνη. Μόλις ὁ ἀνθυπάρχος ἐπλησίασεν ἐκεῖ, αὐτά τά φίδια τόν ἐξωσαν τόν περιεκύκλωσαν, τόν ἤρπασαν ἀπό τήν σέλαν τοῦ ἀλόγου του καί τόν ἐρρούφησαν. Ἀπό τήν ὄχθην δέν ἐπρόφθασαν νά ἰδοῦν παρά μόνον τά χέρια του, πού ἐπάλαισαν δι' ὀλίγα λεπτά.

Τό ἄλογον μέ τόν τράχηλον καμαρωτόν, τά ρουθούνια κατακόκκινα, τήν χαίτην ἀνεμιστήν προσπαθοῦσε νά δαμάσῃ τήν ὁρμήν τοῦ νεροῦ. Ἐβγαζε διά μίαν στιγμὴν τά ποδάρια του ἀπὸ τόν ποταμόν, ἐχρεμέτιζεν, ἐρουθούνιζε καί προχωροῦσε μέ αἰφνίδια κυλήματα ὡσάν τό δελφίνι, μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς τήν ἄλλην ὄχθην. Οἱ ἀξιωματικοί καί στρατιῶται ἔμειναν δι' ὀλίγα λεπτά σάν ἀπολιθωμένοι. Δέν ἤθελαν νά πιστεύουν ὅτι ἐχάθη ἓνα παλικάρι ἔτσι γρήγορα, εἰς μίαν στιγμὴν!

Σπύρος Μελάς

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
μά φτάνει πέρα ὡς πέρα,
πού κλαῖν' οἱ σκλάβοι ἀδερφοί
στό σκλαβωμένο ἀγέρα.

Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
φτάνει μακριά καί γύρα,
ὡς τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ
μέ τήν κλεισμένη θύρα.

Δέν είναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας,
μά φτάνει πέρα ὡς πέρα,
πού τό σπαθί μας κι ὁ σταυρός
θά φτάσουνε μιά μέρα!

Κωνσταντῖνος Μάνος

ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ἡ ἀμαξοστοιχία πλήρης πυροβολητῶν ἐξεκίνησεν ἀργά ἀργά ἀπό τόν ἐν Ἀθήναις σταθμόν τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης καί, ἀφήνοντας ὀπίσω της πυκνά σύννεφα μολυβένιου καπνοῦ, ἐχύθη ὡς πελώριος ὄφις πρὸς τοὺς Μύλους Ἀττικῆς.

Ἐπροχωροῦσε θορυβῶδῶς μέσα ἀπὸ τὴν μικρὰν λαϊκὴν συνοικίαν, ἡ ὁποία εἶχε παρατάξει λευκοὺς οἰκίσκους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς γραμμῆς. Εἰς ἓν ὕψωμα γυναῖκες συγκεντρωμέναι ἐφαίνοντο ὅτι προσεπάθουν νὰ συλλάβουν τὰς φυσιογνωμίας τῶν στρατιωτῶν. Ἐκεῖνοι κρεμασμένοι εἰς τὰ παράθυρα ἔσειον τὰ πηλὴκιά των, ἐνῶ ἀπὸ τό ὕψωμα μερικά ἄστρα μανδύλια ἐκινήθησαν σπασμωδικά. Μία βροντώδης ζητωκραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὰ βαγόνια τῶν στρατιωτῶν, ἐνῶ ἀπὸ τό ὕψωμα μιά εὐχὴ ἐσκέπασε τόν θόρυβον τοῦ σιδηροδρόμου:

– Στό καλό!

Ἡ πόλις ἐχάνετο ἤδη ὀπίσω μας. Ἐπὶ τέλους ἡ ἀτομωχανὴ ὥρμησεν εἰς τόν στενόν λαιμόν τῆς Πάρνηθος καί αἱ Ἀθηναὶ δέν ἐφαίνοντο πλέον. Γύρω μου ἐβομβοῦσεν ὁ εὐθυμος θόρυβος τῶν στρατιωτῶν. Ἐκλίσαι τὰ μάτια μου. Εἶναι καὶ αὐτό εἰς τρόπον νὰ μὴ ἀκούῃ κανεὶς. Ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτό εἶναι εἰς τρόπον νὰ συγκεντρωθῇ κανεὶς εἰς τόν ἑαυτὸν του, νὰ μείνῃ μόνος του μέ τὰς σκέψεις του.

Καὶ ἐσκεπτόμην.

Ἄφηνα ὀπίσω μου μίαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἔτρωγεν ὁ ὑψηλὸς πυρετός τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν στιγμήν πού ἐψιθυρίσθη ὅτι ἡ Ἑλλάς συνωμολόγησε συμμαχίαν μέ τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη, μόλις εἶχον περάσει ὀλίγα ἑβδομάδες.

Καὶ εἰς τό μεταξύ αὐτό αἱ ἐτοιμασίαι, μυστικαὶ καὶ φανεραὶ, ἐβροντοφωνοῦσαν ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ἤμπορεῖ ν' ἀκουσθῇ τό «τουφέκι». Ὅλη ἡ Ἑλλάς εἶχε σκεπασθῇ ἀπὸ χακί. Κάτω ἀπὸ τό πηλὴκιον τοῦ ἐφέδρου ἐφαίνοντο πλέον ὅλα τὰ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα πρόσωπα, καὶ ἐκάστην νύκτα οἱ κοιμισμένοι δρόμοι ἐξυπνοῦσαν ἀπὸ

τόν βαρύν ἦχον τῶν τροχῶν τῶν τηλεβόλων, πού ἔφευγον ἀτελείωτα διευθυνόμενα πρὸς τὰ σύνορα.

Μοῦ ἤλθε ζωντανότατα εἰς τὴν μνήμην μου τὸ ἐπεισόδιον τοῦ καλοῦ συναδέλφου, μέ τόν ὁποῖον χρόνια εἶχον ἐργασθῇ εἰς τὸ ἴδιον γραφεῖον, εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν μάλιστα. Μόλις ἐδημοσιεύθῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὁ συνάδελφός μου ἐπῆγε καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐθελοντῶν. Ἀλλὰ μία σκέψις τὸν ἐτρόμαζε. Πῶς θὰ ἀνήγγελλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πατέρα του, ἓνα σεβαστόν καὶ ἔρημον γέροντα, ὁ ὁποῖος δέν εἶχεν ἄλλον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ αὐτό τὸ παιδί. Ἦτο βέβαιον ὅτι αὐτὴ ἡ ἀγγελία θὰ ἐφόνευε τὸν γέροντα ἐκεῖνον.

Ἐν τούτοις ὁ συνάδελφός μου ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν καὶ μίαν ἐσπέραν, ὅταν ὅλα πλέον ἦσαν ἔτοιμα καὶ οἱ ἐθελονταὶ συνεκεντροῦντο εἰς τὸν στρατῶνα, ὁ συνάδελφός μου ἐξωμολογήθῃ τὸ διάβημά του εἰς τὸν πατέρα του καὶ τοῦ ἐζήτησε τὴν εὐχὴν του.

Ἀδάκρυτος ὁ γέρων, κρύπτων τὴν συγκίνησίν του, ἀπεχαιρέτισε τὸν υἱόν του μέ λόγια, τὰ ὅποια θὰ ἐζήλευε Σπαρτιάτης τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου:

— Πῆγαινε, παιδί μου, στήν εὐχή μου, εἶπεν. Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν πατέρα. Κοίταξε νὰ κάμεις τὸ καθήκον σου. Ἄν μάθω πῶς ἐσκοτώθης, πιθανόν νὰ μὴν πεθάνω. Ἄν μάθω ὅτι ἐδειλιάσες, θὰ πεθάνω ἀπὸ ἐντροπὴν.

Καὶ πῶς νὰ λησμονήσω τὴν ἄλλην σκηνὴν, πού εἶδα μίαν ἐσπέραν, ὅταν τὸ πρῶτον σκότος τῆς νυκτός κατέβαινε πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν θύραν ἑνὸς οἰκίσκου μιά μάνα ἀποχαιρετοῦσε τὸ παιδί της, πού ἔφευγε διὰ τὰ σύνορα:

— Στό καλὸ, τοῦ εἶπε. Κοίταξε νὰ γυρίσεις, ὅπως σέ θέλομε ὅλοι. Ἄν σκοτωθεῖς, πάλι θὰ ἰδωθοῦμε γρήγορα.

Ἡ μάνα, πού τὰ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια, δέν ἦτο Λάκαινα σύγχρονος τοῦ Λεωνίδου. Ἦτο γυναικούλα τῶν Ἀθηνῶν, ἀπ' ἐκείνας, πού ἀπαντῶμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν δρόμον μας, χωρὶς νὰ ὑποπτευώμεθα ὅτι κρύπτεται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των ὁ ἥρωισμός, πού ἀναφέρεται παραδειγματικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν...

Ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπιστράτευσις, αὐτὰ τὰ παραδείγματα, τῆς προθυμίας τῶν νέων, τοῦ ἥρωισμοῦ τῶν γονέων, ἤρχοντο ἀτελείωτα καὶ ἀλληλένδετα, ὥς κρίκοι μιᾶς χρυσῆς ἀλύσεως, νὰ σκορπίσουν ἐλπίδας, νὰ ἐμπνεύσουν τὸ θάρρος.

Ἡ ἱστορία τῶν πολέμων 1912-1913 δέν θὰ γραφῇ βεβαίως συντόμως. Μία ἱστορία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ στοιχεῖα, τὰ ὅποια δέν ὑπάρχουν ἀκόμη οὔτε θὰ ὑπάρξουν γρήγορα. Ἀλλ' ὅταν ἡ ἱστορία αὐτὴ θὰ γρα-

φῆ, θά ἀποτελέσῃ ἓνα τόμον ἄξιον νά ταχθῇ εἰς τήν βιβλιοθήκην παραπλεύρως τοῦ τόμου, πού περιγράφει τοὺς μηδικοὺς πολέμους, καί τοῦ ἄλλου, πού διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ 1821...

«Ἀπό τὰ πεδία τῶν μαχῶν»

Γεώργιος Τσοκόπουλος

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

– Καλέ μου, οἱ Ἀι-Δημήτρηδες ἔχουν ἀνθίσει ὅλοι,
κι ἀσπρολογᾶ, σάν νά 'πεσε χιόνι, τό περιβόλι.

Ὅσοι περνοῦν στή γειτονιά κι ὅσοι τοὺς ἀντικρύζουν,
ὅλοι τοὺς καμαρώνουνε καί μᾶς καλοτυχίζουν.

Περνοῦνε τ' ἄγουρα παιδιά κι ἀνθό κοιτᾶν νά κλέψουν,
ἔρχονται οἱ νιές καί μοῦ ζητοῦν κλωνάρι νά φυτέψουν.

Μά ἐγώ δέ δίνω κανενός. Καί μοναχά στεφάνι
γιά τ' Ἀι-Δημήτρη κάτωσπρο τό εἰκόνισμα εἶχα κάνει.

Ἀνήμερα τῆς χάρης του τό πῆγα μοναχή μου
καί τόν ἐπαρακάλεσα θερμά στήν προσευχή μου,

– πού εἶναι στρατιώτης σάν καί σέ – οἱ φλόγες τοῦ πολέμου
νά μή σοῦ 'γγιάξουν οὔτε μιά τριχούλα σου, καλέ μου!

«Καιρός πολέμου»

Γιῶργος Ἀθάνας

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τήν ἐσπέραν τῆς ἀξιομνημονεύτου ἡμέρας, τῆς Παρασκευῆς 26 Ὀκτωβρίου 1912, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν παρουσίασε θέαμα, ὅμοιον τοῦ ὁποίου σπανίως ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς ἱστορικοὺς νά περιγράψουν.

Ἡ ἡμέρα ἀπὸ πρωΐας ἦτο βροχερά. Ὁ πνέων ἄνεμος ἐσκόρπιζε τὰς ψεκάδας, αἱ ὁποῖαι διαρκῶς κατέπιπτον ἀπὸ τὰ σκεπάζοντα τόν οὐρανόν

θολά σύννεφα. Ἐν τούτοις ἡ κίνησις εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐπειδὴ συνέπιπτε καὶ τὸ ἑορτάσιμον τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, πανηγυρίζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ἐξηκολούθησε ζωηροτάτη, ἐπιταθεῖσα ἰδίως κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας.

Ἦδη ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἐκυκλοφόρει ἡ φήμη ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη κατελήφθη ἢ ἐπρόκειτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ νικηφόρου ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος προήλαινε παρὰ τὸν Ἀξιόν μετὰ τὴν ἔνδοξον μάχην τῶν Γιαννιτσῶν. Ἡ ἀγωνία ὁλοέν ἠΰξανεν. Οἱ ἐπίσημοι κύκλοι ἐτήρουν σιγὴν σφιγγός. Αἱ πρωιναὶ καὶ αἱ ἑσπεριναὶ ἐφημερίδες, τῶν ὁποίων αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκδόσεις ἐξηντλοῦντο ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, περιεῖχον εἰδήσεις συγκεκαλυμμένας ἢ ἀντιφατικές. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ διαδόσεις ψιθυριζόμεναι κρυφίως ὑπὸ τινων, οἱ ὁποῖοι διισχυρίζοντο ὅτι διετέλουν ἐν γνώσει τῶν συμβαινόντων, διότι ἐλάμβανον τὰς πληροφορίας τῶν ἀπὸ φίλους τῶν ξένους διπλωμάτας, ἐβεβαίωνον τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Διαδόχου.

Εἰς τὰ καφενεῖα, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπῆρξαν τὰ κέντρα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατηγικῶν συζητήσεων, ὁ συνωστισμός ἦτο ἀσφυκτικός. Ἐπὶ τῶν ἀνεπτυγμένων εἰς τὰ τραπέζια χαρτῶν περιεφέροντο ἀκούραστοι οἱ δάκτυλοι καὶ αἱ ἄκραι τῶν μολυβδοκονδύλων. Ἐσημειοῦντο αἱ διευθύνσεις τῆς πορείας τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, ὑπελογίζοντο αἱ ἀποστάσεις καὶ ἐξήγοντο τὰ πιθανὰ συμπεράσματα. Ἀλλ' οἱ μᾶλλον ἀνυπόμονοι μεθ' ὅλην τὴν κακοκαιρίαν περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς, διὰ νὰ κορέσουν τὴν ἄσβεστον αὐτῶν περιέργειαν. Ἡρώτων τοὺς συναντωμένους γνωρίμους τῶν, ἐσχημάτιζον ὁμίλους εἰς τὰ πεζοδρόμια μετὰ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἢ συνωθοῦντο παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν γραφείων τῶν ἐφημερίδων καὶ ἀνεγίνωσκον καὶ ἐσχολίαζον τὰ ἐκεῖ τοιχοκολλώμενα τηλεγραφήματα.

Κατὰ τὴν τετάρτην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν, ὅτε ἡ ἀγωνία εἶχε κορυφωθῇ, διεσπάρη αἴφνης ἡ φήμη ὅτι ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἡ εἰδησις, ὅτι τὰ ἑλληνικά στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι παρεδόθη εἰς τὸν Διάδοχον ὁ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑπάρχων ὀθωμανικός στρατός ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐκυκλοφόρησεν ἀδεῖα τῆς Κυβερνήσεως τὸ πρῶτον παράρτημα ἐφημερίδος, τὸ ὁποῖον ἐπεβεβαίωνε τὴν φήμην.

Πάραυτα οἱ κώδωνες πάντων τῶν ναῶν τῆς πόλεως, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπὸ πρωίας ἀνεμένετο τὸ σύνθημα, ἤρχισαν νὰ κρούωνται χαρμοσύνως καὶ νὰ διαλαοῦν μέχρι τῶν ἄκρων τῶν Ἀθηνῶν τὸ αἶσιον ἄγγελμα. Αἱ σημαῖαι ὑψώθησαν θριαμβευτικῶς εἰς τοὺς ἐξώστας. Ἡ ὁδὸς Σταδίου, αἱ δύο πλατεῖαι, πολλαὶ οἰκίαι καὶ ἐμπορικά καταστήματα ἐφωταγωγήθησαν ἀμέσως, διότι εἶχεν ἐπέλθει ἤδη τὸ νυκτερινόν σκό-

τος. Ἡ ἔως τότε συγκρατουμένη συγκίνησις ἐξέσπασεν εἰς μίαν μυριόστομον κραυγὴν ἀνακουφίσεως, ἀγαλλιάσεως, θριάμβου. Καὶ ἀπὸ τὰ πέρατα τῶν συνοικιῶν, ἀπὸ πάσης ὁδοῦ, τὰ πλήθη, ἐξορμήσαντα ὡς χεῖμαρροι, κατέκλυσαν τὰ κέντρα τῆς πόλεως.

Ἡδὴ ἡ βροχὴ ἐνδυναμωθείσα κατέπιπτε κρουνηδόν. Ἄλλ' ἡ καταιγὶς δὲν ἠδύνατο νὰ κατασβέσῃ τὴν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊάν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Πάντες ἐγκαταλείψαντες κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸ ἔργον των, τὴν ἀσχολίαν των, τὰς κοινωνικὰς των ὑποχρεώσεις, τὴν ἀνάπαυσίν των, πρεσβύται καὶ ἀσθενεῖς ἀκόμη, ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, πολῖται καὶ στρατιῶται ἀπετέλεσαν τεραστίαν συγκέντρωσιν πλήθους. Ἡ κίνησις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ὥρας εἰς τὰς πλημμυρισμένας ἐκ τοῦ ὄμβρου ὁδούς, ἐνῶ ἀντήχουν διαρκῶς αἱ ζητωκραυγαί, τὰ πατριωτικὰ ᾄσματα, τὰ ἐνθουσιώδη ἐμβατήρια τῶν μουσικῶν καὶ οἱ χαρμόσυνοι καὶ πανηγυρικοὶ πυροβολισμοί.

Ἡ αἶγλη τῆς νίκης ἔλαμπεν εἰς τὰ πρόσωπα. Ὁ ἐνθουσιασμός ἐξεχειλίζεν. Αἱ κραυγαὶ ἐξεφέροντο μέ ἰδιαίτερον τόνον παιάνος. Οἱ περισσότεροι ὀφθαλμοὶ ἦσαν ὑγροί. Μεταξὺ ξένων καὶ ἀγνώστων ἀντηλλάσσοντο χειραψίαι καὶ ᾄσασμοί. Νηφάλιος ἐδείχθη ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τόσας ἡμέρας, καθ' ἃς ἀδιακόπως ἀνηγγέλλοντο εἰς αὐτόν τόσα ἀλλεπάλληλα κατορθώματα τῶν ἐλληνικῶν ὀπλῶν καὶ τόσα εὐτυχῇ γεγονότα, σεμνὸς εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς του, ὥστε νὰ ἀποροῦν οἱ ξένοι. Ἄλλ' αἶφνης κατελήφθη ἐκ τῆς μέθης τοῦ θριάμβου καὶ μέσπασμούς νευρικῆς, ἀλλὰ χαρμοσύνου κρίσεως, ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐτέλει ἐορτὴν πατριωτικῶν Διονυσίων.

«Νῖκαι κατὰ βαρβάρων»

Χαράλαμπος Ἀννίνος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ Σαλονίκη πού ἔσβηνε μέ τοῦ καιροῦ τό διάβα
– καντήλι πού τρεμόφωτο γιά λάδι λαχταρᾶ –
ἀποβραδὶς κοιμήθηκε δυστυχισμένη, σκλάβα,
καὶ τὴν αὐγούλα ξύπνησεν ἀρχόντισσα, κυρά.

Τί νά 'βλεπε στὸν ὕπνο της, τί νά 'ταν τ' ὄνειρό της;
– Τὸν Ἀι-Δημήτρην ἔβλεπε στ' ἄτι του τό γοργό,

πού ροβολώντας έκραζε μέ τή φωνή τής νιότης:
«Άνοιξε πόρτα τής σκλαβιάς, ή Λευτεριά είμ' έγώ!».

Κι άνοιξ' ή πόρτα όρθάνοιχτη μπροστά στόν καβαλάρη
καί μπήκ' εκείνος κι έλαμψε σάν τόν αύγερινό
κι ύψώνοντας καί παίζοντας τ' άστραφτερό κοντάρι
έδειξε μέ τό δάχτυλο του Όλύμπου τό βουνό.

Κι έστρεψ' εκεί τά μάτια της ή σκλάβα ή πονεμένη
κι άγνάντεψε άστραπόλαμπρη του Όλύμπου τήν κορφή
κι είδε άπ' τή ράχη στήν πλαγιά γοργά νά κατεβαίνει
ή όμορφη, ή πεντάμορφη του ήλιου ή άδελφή.

Ή κόμη της άνέμιζεν, ιτιά χρυσοκλωνάτη,
τά στήθη της χιονόλευκα, τά μάτια γαλανά,
στό χέρι της τή φλογερή γυμνή ρομφαία έκράτει,
κι όλόχρυσα άντιφέγγιζαν τ' άπόμακρα βουνά.

Κατέβηκε καί διάβηκε τή διάπλατη τήν πόρτα
ή όμορφη, ή πεντάμορφη του ήλιου ή άδελφή·
κι όπου πατοῦσε εύώδιαζε καί τ' άνανθα τά χόρτα
ρόδα καί κρίνους άνθιζαν σέ κάθε της στροφή.

Κι έπεσε ή σκλάβα ταπεινά μπρός στήν ώραία Παρθένα
γονατισμένη, άμίλητη, σκυμμένη, ντροπαλή·
κι εκείνη τήν άνάγειρε μέ χέρια άντρειωμένα
καί τήν έσφιχταγκάλιασε μ' ατέλειωτο φιλί.

Καί τή στιγμή πού σμίξανε γιά τό φιλί τά χείλια,
έπесαν, βροντοκόπησαν τά σίδερα βαριά,
οί άλυσίδες έσπασαν, στόματ' άγγέλων χίλια
άθώρητα τραγούδησαν τό «Χαίρε Έλευθεριά!».

Κι ή σκλάβα ξύπνησε μεμιās· πετιέται άπ' τό κρεβάτι,
τά ξαφνιασμένα μάτια της στά κάστρα της κολλά.
Ήχι, δέν ήταν όνειρο, νά τη ή Παρθένα, νά τη!
όμορφη, γαλανόλευκη μέ τό σταυρό ψηλά.

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τά πήραμε τά Γιάννινα·
μάτια πολλά τό λένε,
μάτια πολλά τό λένε,
όπου γελοῦν καί κλαῖνε.

Τό λέν' πουλιά τῶν Γρεβενῶν
κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου,
πού τά 'σκιαζεν ἡ παγωνιά
κι ἀνατριχίλα φόβου.

Τό λένε χτύποι καί βροντές,
τό λένε κι οἱ καμπάνες,
τό λένε καί χαρούμενες
οἱ μαυροφόρες μάνες.

Τό λένε κι οἱ Γιαννιώτισσες,
πού ζοῦσαν χρόνια βόγκου,
τό λένε κι οἱ Σουλιώτισσες
στις ράχες τοῦ Ζαλόγγου.

Γεώργιος Σουρῆς

Ο ΠΑΠΑΣ

Ήσαν ἑννέα. Τούς διεκρίνομεν καθαρά ἀπό τὰς θέσεις μας, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις. Ὁ ἕνας πρηνής, ὁ ἄλλος ὕπτιος, κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἓνα κομμένον κορμόν δένδρου. Ὅλοι μέ τὴν παγεράν ἀκαμψίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ μέλη ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄταφοι. Κατὰ τό δειλινόν ἐβλέπομεν σμῆνος κοράκων νά περιίπταται ἀνυπόμονον παρ' ὅλας τὰς σφαίρας καί τόν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καί οἱ ἑννέα κατὰ τὴν πεισματώδη συμπλοκὴν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λόφου δύο ἡμέρας πρὶν. Ἐκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη ἀπὸ ἡμᾶς καί ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὥς μὴ δυνάμενος νά κρατηθῇ καί ἐγκατελείφθη μέ τοὺς ἑννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχῶδους κορυφῆς του.

Μετά τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς βροχῆς καί ὀμίχλης, εἶχεν ἐπικρατήσῃ αἰθρία καί ἕνας γλυκύτατος καί γαλήνιος οὐρανός

εστέγαζε τούς εξακολουθούντας νά μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καί νύκτα ἀπό τῶν ἰδίων θέσεων ἐκατέρωθεν τοῦ λόφου.

“Ὅλοι οἱ ἄλλοι νεκροί εἶχον περισυλλεχθῇ μέσα εἰς τάς χαράδρας, τάς πλαγιάς τῶν λόφων, ἀπό ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καί εἶχον ταφῇ τήν παραμονήν μέ τάς εὐχάς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ’ ἐκεῖνοι οἱ ἐννέα; Δίς καί τρίς ἐπεχείρησαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἔρποντες νά τούς τραβήξουν κάτω, καί τήν αὐταπάρνησίν των τήν ἐπλήρωσαν ἀκριβᾶ· οἱ ἐννέα εἶχον γίνει δώδεκα!

– Καί ὅμως πρέπει νά ταφοῦν! Ἐγώ δέν τούς ἀφήνω στά ὄρνια, ἡκούσθη ἡ φωνή τοῦ διοικητοῦ. Νά ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω! Νά ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νά πάει ἐκεῖ καί ὁ παπάς.

Νά πάει ἐκεῖ καί ὁ παπάς! Ὁ ἀγαθώτατος παπα-Γεώργης, ὁ ὁποῖος ἀπό ἀπλοῦς καί εἰρηνικός ἐφημέριος κάποιου ὀρεινοῦ χωρίου τῆς Ρούμελης εὐρέθη ἕνα πρωί ἱερεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν μέγαλον, ἀλλὰ καί ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη: Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τό τάγμα ἦσαν ἀπὸ τήν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τούς ἐγνώριζε μέ τὰ ὀνόματά των. Ἦξευρε τὰς μητέρας των, τὰς γυναῖκας των, τὰς ἀδελφάς των. Καί ὅλαι αὐταὶ τὸν εἶχον προτρέψει νά δεχθῇ, διὰ νά προστατεύῃ τὰ παιδιὰ μέ τό σχῆμα του καί νά ἀποτρέπῃ τὸν κίνδυνον μέ τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπερνικήσει τούς δισταγμούς του καί πρό πάντων εἶχε κατορθώσει νά πείσῃ τὴν παπαδιά ὅτι αὐτὸ πού κάμνει εἶναι θέλημα καί εὐχή Θεοῦ.

“Ἐκτοτε ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας καί εἰς τούς δύο πολέμους ἡκολούθει τό τάγμα, ἐσυνήθισεν εἰς τὰς στερήσεις μέ ὅλα τὰ πενήντα ἔτη του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πείναν, εἰς τὸ ψῦχος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς ἓν πρᾶγμα δέν ἠδύνατο νά συνηθίσῃ.

Τοῦτο ἦτο νά συγκρατῇ τὰ δάκρυά του καί μίαν φρικίαν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νά εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν ἐπάνω εἰς κάποιαν τάφρον ἀπὸ τὰς ἀνοιγμένας εἰς κορυφὴν ἢ χαράδραν καί μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα, ὁ εἰς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι καί ἀγνώριστοι οἱ γνωστοὶ του τῆς χθές, διὰ τούς ὁποίους τὴν ἴδιαν νύκτα ἔγραφεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ σύνθηρες καί τακτικόν του: «νά πεῖς μέ τρόπο στῇ γυναῖκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός, καί στῇ μάνα τοῦ δεῖνα πῶς δέ θά τὸν ξαναἰδεῖ».

– Νά πάει καί ὁ παπάς ἐκεῖ, εἶχεν ἐπαναλάβει ὁ ταγματάρχης.

Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατελεῖν, ἐξεκίνησαν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας ἕκαστος μέ ἕνα πτύον καί μίαν σκαπάνην ἐπ’ ὤμου. Διέβησαν κάτω ἀπὸ τὴν δασώδη χαράδραν βαδίζοντες ἀραιά, ὁ εἰς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, καί ἐπλησίασαν τὴν πλαγίαν τοῦ ἀπαισίου λόφου. Τελευταῖος ἡκολούθει μέ

ένα μικρόν σκοῦφον φέροντα τό στέμμα, χωρίς κάπαν, μέ τά ξεθωριασμένα καί σχισμένα ράσα ὁ ἱερεὺς, κρατώντας εἰς τό ἓνα χέρι τόν σταυρόν καί εἰς τό ἄλλο ὑπό μάλης διπλωμένον τό πετραχήλι του.

“Ὅπως κάθε πρωί, πυκνή ὁμίχλη ἐκάλυπτεν ἀκόμη τήν κορυφήν τοῦ λόφου. “Ὅλοι ἐτάχυναν τό βῆμα, διά νά ἐπωφεληθοῦν. Ἐβάδιζον κατ’ ἀρχάς ὄρθιοι. Μετ’ ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτησε, τόν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καί οἱ ἄλλοι, καθὼς καί ὁ παπᾶς.

“Ὅταν ἐφθασαν τέλος εἰς τό μικρόν πλάτυσμα τῆς κορυφῆς, ἔπασαν ἄλλοι πρηνεῖς, ἄλλοι εἰς τά πλάγια, καί βοηθούμενοι μέ τās χεῖρας, μέ τά γόνατα, ἐρποντες ἐπλησίασαν τοὺς νεκρούς καί τοὺς ἔσυραν ἓνα ἓνα ὀπίσω ἀπὸ μίαν προεξοχὴν βραχώδη, ἡ ὁποία ἠδύνατο νά τοὺς προκαλύψῃ γονυπετεῖς τοῦλάχιστον. Ἐκεῖ συγκεντρωμένοι ἤρχισαν νά σκάπτουν μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηνεῖς, ἕκαστος ὅπως ἠδύνατο τήν τάφρον, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νά περιλάβῃ τά πτώματα τῶν συντρόφων των.

Ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀραιώσει ὀλίγον καί ἤρχισε νά διαφαίνεται ἓνας ἥλιος κατέρυθος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε πότε ἐσφύριζε καμιά σφαῖρα τυχαία καί τοὺς ἔκαμνε νά σκύβουν ἀκόμη περισσότερο.

Ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τόν ἓνα πλησίον τοῦ ἄλλου τοὺς νεκρούς, εἰς γραμμὴν θλιβεράν μέσα εἰς τό βάθος τῆς τάφρου, προτοῦ νά ρίψουν πάλιν ἐπάνω τά χῶματα, ἐκάλεσαν ὅλοι μαζί τόν παπᾶν μέ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντήχησεν εἰς τά ὦτα του ὡς κραυγὴ θανάτου, προερχομένη ἀπὸ τό βάθος τῆς τάφρου:

— Ἐμπρός, τώρα, πατεράκι, ἡ δουλειά ἡ δική σου.

“Ἐρπων καί αὐτός εἶχεν ἀνέλθει εἰς τήν κορυφήν τοῦ λόφου καί ἐκαλύφθη ὀπισθεν ἐνός τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο τρεῖς ἀπὸ ἡμᾶς παρηκολούθουν περίεργοι μέ τά δίοπτρα ἀπὸ τόν ὀπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τήν φωνήν, ἐσύρθη σιγά σιγά μέ μυρίας προφυλάξεις καί ἐπλησίασεν εἰς τό χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμήν, ὡσάν νά ἐσκέπτετο κάτι, ὡσάν νά ἐδίσταζεν, ἐξεδίπλωσε τό πετραχήλι του καί τό ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν, ἔκαμαν τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τήν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἐξαφνα διακρίνομεν ἓνα μαῦρο ράσον νά σηκώνεται ὄρθιον, καί τό χρυσαῖον πετραχήλι νά λαμποκοπᾷ εἰς τās ἀκτῖνας ἐνός λαμπροῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαλύσει τήν ὁμίχλην καί, ὡς ἐάν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, ἤρχισε καί ἀπὸ τά δύο μέρη γενικόν πῦρ. Αἱ βολίδες συρίζουν καί τά μικρά νέφη τῶν διαρρήξεων τῶν ὀβίδων σχίζουν τόν γλαυκόν οὐρανόν.

— Κάθισε κάτω, παπά! Θά μάς δοῦν! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι. Ἄλλ' αὐτός ἐφαίνετο, ὥς νά μή ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τήν στιγμήν. Ἀνεστύλωσε περισσότερο τό μικρόν του ἀνάστημα, ὕψωσε ὅσον ἡδύνατο ὑψηλά μέ τό δεξιόν του χέρι τόν σταυρόν καί ἡ λευκάζουσα γενειάς του ἤρχισε νά κινῆται, διότι ἐξήρχοντο ἀπό τό στόμα του ἀργά ἀργά αἱ εὐχαί τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὅταν εὐρίσκετο εἰς τό νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου του!

Οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας, ἀφοῦ ἐσκέπασαν ταχέως τοὺς νεκρούς, ἤρχισαν νά τρέχουν εἰς τήν κατωφέρειαν καί ἐξηφανίσθησαν κάτω εἰς τήν χαράδραν.

Αὐτός ἀτάραχος, ἀναστυλωμένος, ἐξηκολούθει νά μένη εἰς τήν στάσιν ἐκείνην, ἕως ὅτου καί ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἐξηλθεν ἀπό τό στόμα του. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ, συνέπτυξε τό πετραχήλι του ὑπό τήν μασχάλην καί μέ βῆμα βραδύ καί σταθερόν κατήλθε τήν κλιτύν, πάντοτε ὀρθιος, ρίπτων ἀπό καιροῦ εἰς καιρόν ἡσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἐχθρικές θέσεις, ἕως ὅτου ἐφθασε κάτω εἰς τήν χαράδραν ἀσφαλῆς καί ἐκτός κινδύνου.

Ὅταν τό βράδυ μετά τήν μάχην ἐπῆγα νά ἐκφράσω τόν θαυμασμόν μου, τόν εὖρον νά κάθεταῖ σταυροπόδι εἰς τό ἀντίσκηνόν του καί νά γράφῃ τό συνηθισμένο πρὸς τήν παπαδιά:

— «Νά εἰπῆς μέ τρόπο στή γυναῖκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός, καί στή μάνα τοῦ δεῖνα πῶς δέ θά τόν ξαναῖδεϊ».

Ν. Πετιμεζᾶς — Λαύρας

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἦρχισε συστηματική καί ἐπίμονος ἡ μάχη εἰς τὰ πρῶτα ὑψώματα τῆς εἰσόδου τῶν Πέντε Πηγαδίων. Οἱ ἄνδρες τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 15ου συντάγματος εἶχον καταπονηθῇ, διότι τό πῦρ ἐξηκολούθησε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μεταξύ τῶν ἀντιπάλων ὑψωμάτων σφοδρόν καί ἀκατάπαυστον· καί τοὺς ἠνάγκαζε νά μένουν διαρκῶς χωμένοι εἰς τὰ προχώματα, χωρὶς νά μποροῦν νά μετακινοῦνται οὔτε κατὰ τρίχα διὰ τόν κίνδυνον τῶν ἐχθρικῶν πολυβόλων.

Συνέβη τότε κατὰ τήν διάρκειαν τῆς μάχης ν' ἀναπαύωνται μερικοί δι' ὀλίγα λεπτά, διὰ νά στρίψουν ἓνα τσιγάρο ἢ διὰ νά τανύσουν τὰ μουδιασμένα πόδια των. Ἄλλως τε τήν προηγουμένην νύκτα τήν εἶχαν

περάσει χωρίς αντίσκηνα· και τό ὅτι κατώρθωσαν τώρα νά κρατοῦν μάν-
λιχερ καί νά τά χρησιμοποιοῦν ἀποτελεσματικῶς ἦτο ἓνα ἀπό τά πολλά
θαύματα, πού ἐπέδειξεν ἡ ἑλληνική ἀντοχή.

Τότε εἰς τό ἄκρον τῆς μαχομένης γραμμῆς ἐθεάθη ὁ στρατιώτης
Μαυροδῆμος βγάζων ἀπό τήν τσέπην του χαρτί, φάκελον καί μολύβι.
Τοῦ εἶχεν ἔλθει ἡ ὀρεξις νά γράψῃ ἓνα γράμμα λίγων λεπτῶν· ἀπορρο-
φημένος ἀπό τά γραφόμενά του κατήντησε νά μήν ἀντιλαμβάνεται ὅτι
εἶχεν ἀποκαλυφθῇ ὀλίγον ἐκ τῆς θέσεώς του καί τό ἐχθρικόν πολυβό-
λον περνοῦσε δρεπάνι κατά μήκος τῆς γραμμῆς τῶν προχωμάτων τους.
Ὁ Μαυροδῆμος ἔγραψε τό γράμμα του ἤσυχα καί ἀργά, ὥσάν νά εὐρί-
σκετο εἰς τήν σειράν τῶν λαϊκῶν γραφεῖν τοῦ Ταχυδρομείου Ἀθηνῶν,
τό ἐδιάβασε μέ εὐχαριστημένην ὄψιν καί ἐπέγραψε τόν φάκελον. Δέν
ἐπρόφθεσε νά τόν κλείσῃ καί, ὅπως εὐρίσκετο γονατιστός, ἔκλινεν αἰ-
φνιδίως τό κεφάλι πρὸς τό στήθος, ἀκούμπησε μέ τό πλευρόν εἰς τās
πέτρας, αἱ ὁποῖαι ὠρθοῦντο δεξιὰ του, ἐκρέμασε τά χέρια κατά μήκος
τοῦ κορμοῦ καί παρουσίασε τό θέαμα ἀνθρώπου γονατισμένου καί
καταληφθέντος ἑξαφνα ἀπό ὕπνον. Ὁ εὐρισκόμενος πλησίον του
ἐσύρθη μέχρι τῆς θέσεώς του. Ὁ Μαυροδῆμος εἶχε φονευθῇ. Τό χιτώ-
νιόν του, αἱματωμένον ἐμπρός ἐμαρτύρει ὅτι ἡ σφαῖρα τόν εἶχεν εὐρεῖ
κατάκαρδα. Ἐμπρός του ὑπῆρχε λοφίσκος ἀπό κάλυκας καί τό γράμμα
ἀνοικτόν, ἀπευθυνόμενον εἰς τόν πατέρα του:

«Ὅσον διὰ τήν ζωὴν μου μήν ἀνησυχῆς, πατέρα, τοῦ
ἔγραφε· εὐρίσκομαι πάντοτε εἰς μέρος ἀσφαλέστατον καί
δέν διατρέχω κανέναν κίνδυνον. Περνώ ὥραϊα καί θά ἰδῇτε τί
καλά θά εἶμαι, ὅταν θά ξαναγυρίσω».

Τό γράμμα αὐτό ἐστάλη εἰς τόν πατέρα τοῦ καλοῦ παλικαριοῦ, πού
δέν ἤθελε ν' ἀνησυχῇ τήν οἰκογένειάν του μέ περιγραφάς μαχῶν καί
ἥρωισμῶν. Καί ὑπό τήν ἐπιστολήν ἐγνωστοποιήθη ὁ θάνατός του· ὁ εὐ-
γενέστερος ἀποχαιρετισμός ἑνός ἥρωος υἱοῦ.

Διονύσιος Κόκκινος

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΟΥ, ΦΤΕΡΟΥΓΙΣΕ

Τώρα πού τόσο σ' ἔνωσα χαρούμενο γιά νά 'σαι,
τραγουδί μου, φτερούγισε καί στό χωριό μου φτάσε.
Φτάσε, ὁ σκοπός μαγιάτικος νά μοῦ καλημερίσει
τό φτωχικό σπιτάκι μας μέ τήν παλιά του βρύση.

Πάρε απ' τὰ δάση, ὡς θά περνᾷς, τοῦ πεύκου ὅλα τὰ μύρα
καί πῆγαινέ τα σκόρπα τα μέσ στήν αὐλή πλημμύρα,
ζωή καινούρια οἱ γλάστρες μας νά πάρουν, πού ποιός ξέρει,
ἂν βρέθηκε ἓνα σπλαχνικό νά τίς ποτίζει χέρι.

Κι ἂν δεῖς γειρτῇ στήν πόρτα μας μιάν ἀκακία ν' ἀνθίζει,
βάλ' τῇ χαρά μου ἀπάνω της, ἀνθός κι αὐτὴ ν' ἀσπρίζει.
Κι ἂν, δῖχως νά τό νιώσομε, πῆρες μαζί ἓνα δάκρυ,
δροσοῦλα ἄς πέσει ἀθόρυβη καί κείνο σέ μιάν ἄκρη.

Στό χαμηλό μπαλκόνι μας ἂν βρεῖς τοῦ Μάη στεφάνι,
μιὰ πεταλούδα γίνε του καί στόλισέ το. Φτάνει.
Κι ἂν μιὰ χελιδονοφωλιά στὴ στέγη συναντήσεις,
γίνου πουλί καί κάθισε καί σύ νά τραγουδήσεις.

«Γαλάζιες ρίμες»

Στέλιος Σπεράντσας

Η ΣΗΜΑΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Εἶχαν πολεμῆσει οἱ φαντᾶροι τῶν ὀχυρῶν τοῦ Ροῦπελ τέσσερα μερόνυχτα χωρὶς στιγμή νά σταματήσουν. Εἶχαν κατανικήσει ὅλες τίς ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν, ὅταν κατὰ τίς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα τῆς 9ης Ἀπριλίου 1941 οἱ Γερμανοὶ – μετὰ τῇ διάσπαση τοῦ σερβικοῦ μετώπου καί τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης – ἔστειλαν μπροστά σέ κάθε φρούριο ἀπὸ ἓνας τάνκς νά γυροφέρνει σιγὰ κρατώντας λευκὴ σημαία.

Οἱ Ἕλληνες δὲν τὰ πυροβόλησαν, παρά τὰ ἄφησαν νά πλησιάσουν, γιατί τὰ ἐβλεπαν νά κουνοῦν ἐπιδεικτικά τὴν ἄσπρη τους παντιέρα.

Ἀπὸ τὰ τάνκς κατεβαίνουν σέ λίγο κήρυκες, πού ἀπαιτοῦν τὴν παράδοση τῶν ὀχυρῶν, ἐπειδὴ ὁ Ἕλλην διοικητὴς εἶχε συνθηκολογήσει στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἀξιωματικοὶ καὶ φαντᾶροι δὲν μποροῦν νά πιστέψουν τ' αὐτιά τους. Ἀπὸ τὴν καύχηση, πού εἶχαν γιὰ τὴν ἥρωική ἀντίστασή τους, ὡς τὴν καταστροφή, πού τώρα μαθαίνουν, εἶναι δρόμος πού δὲ δρασκελίζεται σέ μιὰ στιγμή.

Ὡς τώρα αὐτοὶ ἔδερναν τὸ Γερμανό, ὄχι μόνο πίσω ἀπὸ τίς πολεμίστρες, ἀλλὰ κι ἔξω στ' ἀνοιχτά, στῆθος μέ στῆθος. Πῶς νά παραδώσουν φρούρια, σπίτια, πατρίδα, χωρὶς νά νικηθοῦν;

Σέ λίγο τούς έρχεται γραπτή ή διαταγή τοῦ στρατηγοῦ τους νά παραδώσουν τά ὄχυρά. Τότε ξεσπάει μαύρη ἀπελπισία. Ἄλλοι κλαῖνε δυνατά, ἄλλοι ἀγκαλιάζουν καί φιλοῦν τά πολυβόλα μέ πάθος, τόσο αὐθόρμητα, πού σφίγγει τήν καρδιά ὅσων τούς βλέπουν.

Ὡστόσο ὑπακούουν στή γραπτή διαταγή τοῦ στρατηγοῦ τους, παραδίδουν τά ὄχυρά καί ἀναχωροῦν μέ κατεύθυνση πρὸς τās Σέρρας.

Καθὼς προχωροῦν πρὸς τās Σέρρας, βλέπουν ἐπάνω σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καί καπνὸ ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανὸ. Ἐπειδὴ ἡ δυστυχία ἀδερφώνει τούς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλόισα πρὸς τὸν ὅμιλο ἐκεῖνο.

Σάν ἀνέβηκαν στὴν κορφή τοῦ λόφου, εἶδαν ἑτοιμὴ θρακιά.

Ἐκεῖ γύρω στή φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, πού ὑπερασπιζόταν τὸ φρούριο Λίσσε καί εἶχε τσακίσει ὁλόκληρη μεραρχία Ἀλπίνων.

Νά ὁ διοικητὴς περιστοιχισμένος ἀπὸ τούς βαθμοφόρους. Νά ὁ ἀρχιμανδρίτης, πού βάζει τά ἱερά ἄμφια.

– Θά λειτουργηθοῦμε, λέει κάποιος· καί ἡ ἰδέα πὼς θά ἐπικοινωνήσουν μέ τά θεία τους παρηγορεῖ.

Βγάζουν τὰ πηλίκια τους, σταυροκοποῦνται κι ἀκοῦνε μέ κατάνυξη τίς εὐχές πού ἀρχίζει νά ψάλλει ὁ παπάς. Ὑστερα προβάλλει στό κέντρον ὁ ὑπασιπιστὴς κρατώντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος.

Τὴν ξεσκεπάζει καί τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στό ἐλαφρὸ ἀεράκι, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων.

Αὕτὴ εἶναι ἡ σημαία, ἡ ἴδια, πού τὸν Αὐγουστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ Βερὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξεν ὁ τότε συνταγματάρχης του καί παρασύροντας τούς λεβέντες του σέ παράφορη ἔξοδο κατόρθωσε νά διασπάσει τὸν τουρκικὸ κλοιὸ καί νά σώσει τὸ σύνταγμά του, χωρὶς ὅμως ὁ ἴδιος νά ἐπιζήσει ἀπὸ τὸ θρυλικὸ κατόρθωμα, γιατί ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθεῖ ἀπὸ σφαῖρες καί ξεψύχησε κρατώντας στά χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

– Προσοχή! διατάζει ὁ διοικητὴς.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τά κουρασμένα κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασιπιστὴς τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στή φωτιά, ἐνῶ ὁ παπάς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν ὑπερήφανο πολεμικὸν ὁδηγό. Τό μετὰξὶ ἀργεῖ νά καεῖ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά.

Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης, πού ἐξαφανίζεται, κάνει τούς παρόντες νά ριγίσουν. Οὔτε ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ

φαντάροι, καθώς αντικρίζουν τούς φρουράρχους τους, ψημένους πολεμιστές, νά κλαΐνε, τούς θαυμάζουν ακόμη περισσότερο καί ξεσπᾶν τὰ παιδιάτικα στόματά τους σέ λυγμούς κι ἀναφιλητά.

Μά τό κλάμα τό διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

– Σηκώστε τό χέρι νά ὀρκισθεῖτε, τούς λέει.

Τόν ὑπακούουν, κι ἐκεῖνος ἀρχίζει:

– Ὅρκίζομαι...

– Ὅρκίζομαι...

– Ὅτι δέν θά ἡσυχάσω...

– Ὅτι δέν θά ἡσυχάσω...

– Ὅτι θά δώσω τό αἷμα μου...

– Ὅτι θά δώσω τό αἷμα μου...

– Διά νά ἐκδικηθῶ καί νά ἐλευθερώσω τήν πατρίδα...

– Διά νά ἐκδικηθῶ καί νά ἐλευθερώσω τήν πατρίδα! βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοί καί στρατιῶτες.

Ὁ ὅρκος αὐτός φουσκώνει ἀπό νέα ὄνειρα τίς πονεμένες τους καρδιές. Κι ὅταν ξαναπαίρνουν τό δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σάν ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρεῖ πάλι σκοπό ἡ ζωή τους.

Χρήστος Ζαλοκώστας

ΤΟ ΑΤΙΜΗΤΟ ΜΟΥ ΦΥΛΑΧΤΟ

Ἄν κάποτε ξενιτευτῶ, γιά μένα

λίγο σας χῶμα θησαυρός, ὦ μέρη ἀγαπημένα.

Ἄπό τό χῶμα τῆς κορφοῦλας τοῦ βουνοῦ

τοῦ ἀντικρινοῦ

κι ἀπό τήν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ λίγα σπιριά ἔχω πάρει

καί τά ἔκλεισα σέ φυλαχτό, σάν τό μαργαριτάρι.

Ἄν κάποτε ξενιτευτῶ,

τό ἀτίμητό μου φυλαχτό

στόν κόρφο μου δυό μυρωδιές θά χύνει,

πού δέ θά βρίσκω ἄλλοῦ:

μοσκοβολιά τοῦ θυμαριοῦ ἀπ' τήν κορφοῦλα ἐκεῖνη

καί μιά ἄλλη τοῦ καθάριου μου γιαλοῦ.

«Ὅταν φεύγουν οἱ ὥρες»

Στέλιος Σπεράντσας

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Στου σπιτιού μου την αύλή
τό κοινότερο χορτάρι
γίνεται τό πιό ὁμορφο
του Μαγιού λουλουδι.

Στου σπιτιού μου την αύλή
τό χειρότερο πουλί
λέει τό πιό γλυκό τραγούδι...

Στου σπιτιού μου την αύλή
καί του φεγγαριού τά χάδια
μάγισσες τίς κάνουνε
τίς γριές μουριές τά βράδια!

Στου σπιτιού μου την αύλή
μιά βρουσούλα μου μιλεῖ
γιά δροσιές, γιά δίψες.

Στου σπιτιού μου την αύλή
τήν αγάπη κάποιο χέρι
ἔσπειρε καί τάγισε
τῆς ψυχῆς τό περιστέρι.

«Πρωινό ξεκίνημα»

Γιώργος Ἀθάνας

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ

Του Δημήτρη του Μπέρδε τό μαγαζί ὠμοίαζε, τήν ἐσπέραν ἐκείνην,
μέ βάρκαν, κατά τό φαινόμενον φουρτουνιασμένην, δευτερόπρυμα
πλέουσαν, πληττομένην ὑπό τῶν κυμάτων τήν μίαν πλευράν, μέ τό
ὔδωρ εἰσπηδῶν ἀπό τήν κωπαστήν καί ραντίζον τούς δυστυχεῖς ἐπιβά-
τας, ὅπου ὁ κυβερνήτης της καί ὁ ναύτης της φαίνονται περιφρόντιδες,
δίδοντες καί λαμβάνοντες προστάγματα εἰς ἀκατάληπτον γλῶσσαν, ὁ
μέν ἰθύνων μετά βίας τό πηδάλιον, ὁ δέ λύων καί δένων τά ἱστία, βο-
ηθῶν διά τῆς κώπης ἐκ τοῦ ὑπνηέμου, ἀμφοτέροι τρέχοντες ἀπό τήν
πρύμνην εἰς τήν πῶραν, καταπτοούντες τούς ἀπειροτέρους τῶν ἐπι-

βατών, περιρραينوμένους από τό άφρίζον κύμα, όσφραινομένους έγγύθεν καί γευομένους τήν άλμην. Έξημέρωναν δέ Χριστούγεννα, καί έκαστος τών πελατών έπεθύμει νά κάμη τά όψώνια του. Ό κύρ Δημήτρης ό Μπέρδης έτρεχεν έμπρός, όπίσω, έκέρνα νοθευμένα τούς πελάτας, έπώλει ξύκικα εις τούς άγοραστάς, μέ τήν τρικυμίαν έσκορπισμένην εις τήν όψιν καί τήν γαλήνην ταμειυμένην έν τή καρδιά, γοητευμένους από τάς φωνάς τών θαμώνων, ένθουσιών από τόν κρότον τών κερμάτων, τών πιπτόντων διά τής άνωθεν όπης, ώς τά στρουθία εις τήν παγίδα, εις τό καλώς κλειδωμένον συρτάρι του. Τό παιδί, ό δεκαπενταετής Χρίστος, άνεψιός του έξ άδελφής, δέν έπρόφθανε νά γεμίξη φιάλας έκ του βαρελίου, νά κακοζυγίξη βούτυρον έκ του πίθου, νά κενώνη μέλι έκ του άσκοϋ, μέ τήν ποδιάν ύψηλά εις τό στήθος περιδεδεμένην, κι έξελαρυγγίζετο νά φωνάζη, «άμέσως!» εις όκτώ διαφόρους τόνους καί ύψη, λέξιν, τήν όποίαν μέ τόν καιρόν ειχε κατορθώσει νά κολοβώση εις άμές! ειτα νά συντάμη εις μές! καί τέλος νά άπλοποιήση εις ές!

Εις μίαν γωνίαν του μαγαζίου, όμιλος έκ πέντε άνδρών εκάθηντο καί έπιναν τήν μαστίχαν των, πρίν διαλυθώσι καί απέλθωσιν οίκαδε διά τό δείπνον. Ήσαν όλοι έμποροπλοίαρχοι του τόπου, περιμένοντες τήν κατάδυσιν του Σταυρου διά ν' άποπλεύσωσι, κι έδεξιούντο ένα συνάδελφόν των, εκείνην τήν έσπέραν φθάσαντα αίσίως μέ τήν σκούναν του, τόν καπετάν Γιάννην τόν Ήμβριώτην: έκαμαν όλοι μέ τήν σειράν τά μ ο υ σ α φ ι ρ λ ι κ ι α , ειτα ό καπετάν Γιάννης ήθέλησε καί αυτός νά τούς κάμη τά σ α λ α μ ε τ λ ι κ ι α . Ειτα, εις έκαστος τών φίλων έπροθυμοποιήθη νά κάμη καί έκ δευτέρου τά μουσαφιρλίκια, καί πάλι ό καπετάν Ήμβριώτης εξανάκαμε τά σαλαμετλίκια. "Εως έδω εύρίσκοντο καί ώμίλουν ζωηρώς περί πραγμάτων του επαγγέλματός των, περί ναύλων, κεσατίων, περί σταλίας, περί φορτώσεων κι εκφορτώσεων, περί ναυαγίων καί άβαριών. Ό καπετάν Γιάννης διηγείτο διά μακρών τά του τελευταίου ταξιδίου του καί ειπεν ότι άκουσίως του, ένεκα δυστροπίας τών τουρκικών αρχών, ήναγκάσθη νά διατρίψη επί ήμέρας έν Βόλφ όπου ειχε προσεγγίσει πρός μερικήν εκφόρτωσιν.

—Α! δέ σάς ειπα καί γιά έναν γιολδζή που πήρα άπ' τό Βόλο, ειπε.
—Επήρες κανέναν επιβάτη άπ' τό Βόλο; ήρώτησεν εις τών φίλων του.

— Δέν ήθέλησε νά ξεμπαρκάρει έμεινε μές στή σκούνα. Του ειπα νά τόν πάρω μ'σαφίρη στό σπίτι, καί δέ θέλησε.

— Καί γιά που πάει;
—Έως έδω κατά τό παρόν. Τόν έρώτησα, δέν ήθέλησε νά μου πεί.
— Καί τί δουλειά έχει έδω;
— Τί άνθρωπος είναι;

– Πώς σοῦ φάνηκε; διεσταυροῦντο αἱ ἐρωτήσεις τῶν πλοίαρχων.

– Εἶναι ἄνθρωπος πού ἔχει ξουραφισμένο τό μουστάκι καί τά γένια, κι ἔχει ἀφημένες μόνον τρίχες ἀποκάτ' ἀπ' τό σιαγόνι καί στό λαιμό. Μοῦ φάνηκε σάν 'Εγγλέζος, σάν 'Αμερικάνος, μὰ ὄχι πάλιν σωστός 'Εγγλέζος, οὔτε σωστός 'Αμερικάνος· τά ὀλίγα λόγια, ποῦ μοῦ εἶπε ρωμαίικα, τά εἶπε μ' ἓναν τρόπο δύσκολο καί συλλογισμένο, ὄχι καί πολύ ξενικό, σάν νά ἤξερε μιά φορά ρωμαίικα καί τά ξέχασε. Τίς πλείότερες φορές συνεννοηθήκαμε μέ κάτι λίγα ἰταλικά πού ξέρω κι ἐγώ.

– Σοῦ εἶπε τ' ὄνομά του;

– Στά χαρτιά τόν πέρασα ὡς Τζών Στόθισον, μέ ἀμερικάνικο πασαπόρτι.

Τήν στιγμήν ἐκείνην ὁ καπετάν Γιάννης, ὅστις ἐκάθητο ἐρεΐδων τά νῶτα ἐπὶ τοῦ τοίχου, πρὸς τήν θύραν βλέπων, ἀκουσίως ἀνέκραξεν:

– "Α! νά τος!

"Ολοι ἐστράφησαν πρὸς τήν θύραν.

Εἶχεν εἰσελθεῖ ἄνθρωπος ὑψηλός, καλοφορεμένος ὡς σαρανταπέντε ἐτῶν, ὠραῖος, ἀνοικοπρόσωπος, ἐξυρισμένος μύστακα καί γένειον, πλήν ὀλίγων τριχῶν ὑπὸ τὸν πώγωνα καί πρὸς τὸν λαιμόν, μέ παχεῖαν χρυσήν καδέναν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀφ' ἧς ἐκρέματο μικρόν ἐγκόλπιον καί τινες βῶλοι χρυσοῦ. Ποίᾳς φυλῆς, ποίου κλίματος ἦτο, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ τις. Ἐφαίνετο ἀποκτήσας οἶονεῖ ἐπίχρισμα ἐπὶ προσώπου, ὡς προσωπίδα τινὰ ἄλλου κλίματος, εὐζωίας καί πολιτισμοῦ, ὑφ' ἣν ἐλάνθανε κρυπτομένη ἡ ἀληθὴς καταγωγή του. Ἐβάδιζε μέ βῆμα ἀβεβαῖον, ρίπτων βλέμμα ἐπὶ ἀβεβαιοτέρον πρὸς τά περὶ αὐτόν πρόσωπα καί πράγματα, ὡς νά προσεπάθει νὰ κατατοπισθῇ ὅπου ἦτο.

Ἐνῶ πρό τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἡρνήθη, ὡς διηγεῖτο ὁ πλοίαρχος 'Ιμβριώτης, ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τήν πολίχνην, ἅμα ἐνύχτωσε, παρεκάλεσε τὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου μέιναντα ναύτην, ὅστις, ἐπειδὴ δέν ἦτο ἐντόπιος, δέν εἶχε ποῦ νά ὑπάγῃ κι ἔμεινε φύλαξ τῆς σκούνας, νά τόν ἀποβιβάσῃ εἰς τήν ξηράν. Ὁ ναύτης ὑπήκουσεν. Ὁ ξένος ἄφησε τήν ἀποσκευὴν του, συγκεκλιμένην ἀπὸ τρεῖς ὑπερμεγέθεις κασέλας, εἰς τὸν θάλαμον τῆς πρῶρας κι ἐξῆλθεν. Ἀμα ἀποβιβασθεῖς, εὐρέθη εἰς τήν παραθαλάσσιον ἀγοράν κι ἐκοίταζε δεξιὰ ἀριστερά, ὡς νά μὴ ἐγνώριζε ποῦ εὐρίσκετο. Ἐξω εἰς τὸ ὑπαιθρον ἄνθρωποι δέν ἦσαν, διότι ἦτο ψυχρὸς δριμύ. Τά βουνὰ χιονισμένα ὀλόγυρα. Ἦτο τῇ 24 Δεκεμβρίου 1878. Ἐκοίταξεν ἐντὸς εἰς δύο ἢ τρία καπηλεῖα καί καφενεῖα, εἶτα εἰς δύο ἐμπορικοπαντοπωλεῖα διφυῆ, οἷα τά τῶν χωρίων. Ἀλλὰ δέν ἐφάνη εὐχαριστημέ-

νος, ως μή ἀναγνώρισας αὐτά, κι ἐξηκολούθησε τόν δρόμον του. Ἀνέβη εἰς τήν μικράν πλατεῖαν, ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐκεῖ ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισε τό μέρος. Καί δέν ἔκαμε μέν τόν σταυρόν του, ἅμα εἶδε τήν ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς τό σκότος ἔβγαλε τό καπέλον του, καί πάλιν τό ἐφόρεσεν, ὡς νά συνήντα παλαιόν φίλον καί τόν ἐχαιρέτα. Εἴτα προσέβλεψεν ἀριστερά, εἶδε τό μικρόν οἰνοπαντοπωλεῖον τοῦ Μπέρδε κι ἐπλησίασεν. Ἐστάθη ἐπ' ὀλίγας στιγμάς κι ἐκοίταξεν ἐντός. Τέλος εἰσῆλθεν. Εἶναι ἀληθές ὅτι δέν εἶχεν ἰδεῖ τόν πλοίαρχον Ἰμβριώτην, ὅστις, καίτοι πρὸς τήν θύραν βλέπων, ἐσκιάζετο ἐν μέρει ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους του, μεθ' ὧν συνέπινε, τοὺς στρέφοντας τὰ νῶτα πρὸς τήν θύραν, κι ἐπεπροσθεῖτο ἀπὸ ἄλλον τινά ὅμιλον, ὀρθῶν ἱσταμένων καί πινόντων παρὰ τό λογιστήριον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἴσαντο αἱ φιάλαι μέ τά ποτά. Ἐάν τόν εἶχεν ἰδεῖ, ἴσως δέν θά εἰσῆρχετο.

– Νά ὁ Ἀμερικάνος, ἐπανελάβεν ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης, δεῖξας τόν εἰσελθόντα πρὸς τοὺς συναδέλφους του.

Οἱ τέσσαρες ἐμποροπλοίαρχοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τόν νεωστὶ ἐλθόντα καί τόν ἐκοίταξαν ἀπληῆστως.

– Μπόνον πράτιγο, σινιόρε, ἔκραξεν ὁ Ἰμβριώτης· ἀπεφάσισης, βλέπω, κι ἐβγήκες.

Ὁ ξένος ἔκαμε σημεῖον χαιρετισμοῦ μέ τήν χεῖρα.

– Πλήιζ κάπτην (ὀρίστε, καπετάνιε), εἶπεν εἰς τῶν ἐμποροπλοιάρχων, ὁ καπετάν Θύμιος ὁ Κουρασάνος, ἰδιοκτῆτης μεγάλου βρικού, ὅστις εἶχε κάμει δύο ταξίδια εἰς τόν ὠκεανόν, μέχρι Λονδίνου, καί εἶχε μάθει ὀκτώ ἢ δέκα ἀγγλικὰς φράσεις.

– Θεγκ-ιού, σέρ (εὐχαριστῶ, κύριε), ἀπήντησεν εὐγενῶς ὁ ξένος.

Καί ἔρριψε μίαν δεκάραν εἰς τό λογιστήριον εἰπὼν εἰς τόν παῖδα μόνον τήν λέξιν ταύτην: «ρούμ». Λαβὼν δέ εἰς τήν χεῖρα τό ποτήριόν του, διὰ νά μή δεῖξη ὅτι ἀπέφευγε συστηματικῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπλησίασε πρὸς τόν ὅμιλον καί εἶπεν ἐλληνιστί, μετὰ τινος παχυστομίας καί δυσκολίας περὶ τήν προφοράν:

– Εὐχαριστῶ, κύριοι· δέν εἶμαι νά καθίσω νά κάμω τόκ, καί δύσκολο σ' ἐμένα νά κάμω τόκ ρωμαίικα.

– Τί λέει; εἶπε συνοφρυωθεὶς, ὁ καπετάν Θύμιος ὁ Κουρασάνος· δέ θέλει νά κάμει τόκα μαζί μας;

Ὁ ξένος ἤκουσε κι ἔσπευσε νά διορθώσῃ τήν παρανόησιν.

– Μέ συμπάθειο, κύριε· εἶπα νά κάμω τόκ, νά κάμω *κονβερσασιόνε*, πῶς τό λένε;

– Θέλει νά πεῖ, δυσκολεύεται νά κάνει κουβέντα στή γλῶσσα μας, εἶπεν, ἐννοήσας, ὁ καπετάν Ἰμβριώτης.

–“Α! νάι, κουβέντα, εἶπεν ὁ ξένος· ξέχασα τά λόγια ρωμαίικα.

–“Αντ χουέρ γιού κόμ; εἶπεν ὁ Κουρασάνος, σολοικίζων ἀγγλιστί τό πόθεν ἔρχεσαι;

– Στήν ὥρα ἐδῶ ἦλθα, ἀπήντησεν ὁ Ἀμερικάνος· ὕστερα δέν ξέρω, κι ἄλλα ταξίδια θά κάμω.

Ὁ καπετάν Κουρασάνος τόν ἐκοίταξε, μηδέν ἐννοῶν.

– Δέν κάθεσαι, *σινιόρε*; εἶπεν ὁ Ἰμβριώτης· ποῦ θά βρεῖς καλύτερα;

– Δέν κάθομαι, πάω νά κάμω *γουόκ*, νά φέρω γύρω, πῶς τό λέτε;

– Νά κάμεις *σπάτσιο*;

–“Α, νάι, σπάτσιο, εἶπεν ὁ ξένος· νάι, βλέπω, σάν δέν εἰπεῖ ἓνας λόγια ἰταλικά, δέν καταλαβαίνει ἄλλος ρωμαίικα.

Ἐκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ κι ἐστράφη πρὸς τήν θύραν. Οἱ πέντε πλοίαρχοι ἔμειναν πλεοντές, μετὰ τήν συνδιάλεξιν ταύτην, εἰς μεγαλύτερον πέλαγος ἀγνοίας, ἢ εἰς ὅσον πρὶν εἶχον ἀναχθῇ ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ συναδέλφου των Ἰμβριώτη.

Ἐξελθὼν τοῦ καπηλείου, ὁ ξένος διηυθύνθη πρὸς τήν Κολόναν, τήν ἱσταμένην ἀπέναντι τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐξ ἧς ἔδενον τό πάλαι τά πρυμνήσια τῶν παραχειμαζόντων εἰς τόν λιμένα πλοίων. Ἐστρεφε τό βλέμμα δεξιὰ καί ἀριστερά καί τέλος τό προσήλθωσεν ἐπιμόνως εἰς τινα μικράν οἰκίαν, τήν ὁποίαν ἐκοίταξεν ἐπὶ μακρόν, ὥς νά προσεπάθει ν' ἀναμνησθῇ καί νά ἀναγνωρίσῃ τι. Τέλος, εἰσῆλθεν εἰς στενόν δρομίσκον, διασχίζοντα τήν συνοικίαν, κι ἔγινεν ἄφαντος.

Ἐάν ἐν τούτοις τόν παρηκολούθει τις, θά ἔβλεπεν ὅτι, ἀφοῦ προέβη ὀλίγα βήματα, ἐστράφη ὑψηλότερα καί ἀνῆλθε τέσσαρας οἰκίας ἀνωτέρω τοῦ μικροῦ οἴκου, τόν ὁποῖον ἐπιμόνως ἐκοίταζε πρὶν, ὅπου μεταξύ δύο οἰκίων ἐσχηματίζετο κενόν τι, ἐν μέρει θαπτόμενον ἀπό λείψανα δύο τοίχων.

Ἐφαίνετο ὅτι ἦτο χάλασμα, ἐρείπιον οἰκίας τινός, οὐ πρό πολλοῦ κατεδαφισθείσης. Ὁ ξένος, ἀφοῦ ἐκοίταξε τριγύρω νά ἴδῃ μήπως τόν παρητῇ τις, εἰσῆλθε δειλῶς εἰς τό χάλασμα ἐκεῖνο, ὅπου εἰς τήν γωνίαν τῶν δύο τοίχων ἐφαίνετο κόγχη τις μαυρισμένη, ὥς νά ὑπῆρχεν ἐστία ἐκεῖ τό πάλαι. Εἰσῆλθεν ἀσκεπής, κρατῶν τόν πῖλον εἰς τὰς χεῖρας, ἐγονάτισε κι ἐστήριξε τό μέτωπον ἐπὶ τῶν ψυχρῶν λίθων τῆς γωνίας ἐκείνης καί, ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ τρία λεπτά γονυκλινής, ἠγέρθη, ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμούς του καί ἀπεμακρύνθη βραδέως.

Ἐπανελθὼν πάλιν χαμηλότερον, ἐστάθη εἰς τό μέσον τοῦ δρομίσκου, οὐ μακράν τῆς οἰκίας, τήν ὁποίαν πρὶν ἐφαίνετο ὅτι ἐκοίταξεν. Ἐστάθη καί, ἀφοῦ ἔρριψε βλέμμα ὀλόγυρα, ἵνα ἴδῃ μή τις τόν παρηκο-

λούθει, έτεινε τό οὔς. Τί ἤκουεν ἄρά γε; Ἵσως ἤκουε τά διασταυρούμενα καί φεύγοντα κατά διαφόρους διευθύνσεις, ὡς λάλημα χειμερινῶν στρουθίων, ἄσματα τῶν παίδων τῆς γειτονιάς, οἵτινες, ἐπισκεπτόμενοι τὰς οἰκίας, ἔψαλλον τά Χριστοῦγεννα. Ἐδῶ μέν ἠκούοντο οἱ στίχοι:

*Χριστοῦγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή τοῦ χρόνου
ἐβγαῖτ' ἀκούστε, μάθετε, τώρα Χριστός γεννιέται!*

Κεῖ δέ ἀντήχει:

*Κυρά μ', τή θυγατέρα σου, κυρά μ', τήν ἀκριβή σου·
καί ἀλλαχοῦ:*

Ν' ἀσπρίσεις σάν τόν Ἑλυμπο, σάν τ' ἄσπρο περιστέρι!

φωναί ἀθῶαι, ἄχροι, χαρωπαί, φωναί παιδικῆς χαρᾶς καί εὐθυμίας.

Αἴφνης ὁ ξένος ἠναγκάσθη νά παραμερίσῃ, διότι ζευγος παιδίων, ὦν τὸ ἐν ἐκράτει καί φανάριον, ἀρτίως καταβάντα ἀπὸ μίαν κλίμακα, ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ἐπέστρεψε βήματά τινα ὀπίσω, πρὸς τὸ μέρος ὁπόθεν εἶχεν ἔλθει. Τὰ παιδιά ἤλθαν πλησίον, καί οὐδὲ τὸν παρετήρησαν κἄν. Ἀνέβησαν τὴν κλίμακα ἐκείνης ἀκριβῶς τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν εἶχε κοιτάξει διὰ μακρῶν ὁ ξένος. Τοῦτο ἰδὼν, ἔκαμε κίνημα κι ἐστράφη ὀπίσω πάλιν, μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐστάθη κι ἔτεινε τό οὔς.

Τὰ παιδιά ἔκρουσαν τὴν θύραν.

— Νά ῥθοῦμε νά τραγουδήσουμε, θειά;

Μετά μίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἐνδοθεν βῆμα, ἠνοιχθῇ ἡ θύρα καὶ γραῖα τις μέ μαύρην μανδύλαν προκύψασα εἶπε μέ θλιβεράν φωνήν:

— Ὅχι, παιδάκια μ', τί νά τραγ'ῶτε ἀπὸ μᾶς; Ἐχουμε καὶ μεῖς κανένα; Καλὴ χρονίτσα νά ἔχετε κι σύρτε ἄλλοι νά τραγ'ῶτε.

Τοὺς ἔβαλε μίαν πενταρίτσαν εἰς τὴν χεῖρα καὶ τὰ παιδιά ἔφυγαν εὐχαριστημένα, διότι χωρὶς ἄλλον κόπον, εἰμὴ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῆς κλίμακος, ἐκέρδισαν μίαν πεντάραν.

Ὁ ξένος, ἀόρατος ἀπὸ τινος γωνίας, εἶδε τὴν ἐρρυτιδωμένην ἐκείνην μορφήν καὶ ἤκουσε τὴν πικραμένην φωνὴν ἐκείνην. Περίεργον δὲ ὅτι ἀφῆκε στεναγμὸν ἀνακουφίσεως, ἐφάνη ὡς νά ἐχάρη.

Τοῦ ἤλθε τότε μία ἰδέα, τὴν ὁποίαν, χωρὶς νά συλλογισθῇ πολὺ, ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν.

Ἀφοῦ ἐκλείσθη ἡ θύρα καὶ ἡ γραῖα ἔγινεν ἄφαντος, τα παιδιά κατέβησαν τὴν κλίμακα, ἀνταλλάσσοντα λέξεις τινάς.

— Τώρα ἔχουμε, βρέ Γληόρ', μιά κι ἐξηνταπέντε.

— Κι ἀπὸ πόσα κάνει νά πάρουμε; εἶπεν ὁ ἄλλος, ὅστις ἦτο κάσα.

— Ἀπὸ ὀγδόντα λεπτὰ.

— Δέ θέ-μοιραστοῦμε, κι τ'ν πεντάρα αὐτ'νῆς τὸ γριάς;

– Ναί, θέ-τ'νέ-μοιραστοῦμε, βρέ Θανάσ', ὀγδόντα οὐ ἕνας, κι ὀγδόντα οὐ ἄλλους.

– Τ'νε παίρνοῦμε, βρέ Γληόρ', καρύδια, κί τά μοιραζόμαστε.

– Κί σά μάς δώσ'νε πέντε καρύδια, ἀπό πόσα θέ-πάρουμε;

Αἴφνης ὁ ξένος ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν παιδίων, προτείνων τήν χειρά καί δεικνύων αὐτοῖς ἓν τάλιρον.

Τά παιδιά, τά ὁποῖα δέν εἶχον ἰδεῖ ἄλλοτε ἄνθρωπον ξυραφισμένον γένια μουστάκια, ἐξαφνίσθησαν καί τό ἓν, τό κρατοῦν τόν φανόν, ἀφῆκε μικράν κραυγήν, ἐνῶ τό ἄλλο, τοῦ ὁποίου ἡ τσέπη ἐβρόντα, ἐτρέπετο εἰς φυγήν. Τότε ὁ Θανάσης, ὑποπεύσας, ὅτι, ἂν ἐφευγεν ὁ Γληγόρης, ἴσως τήν ἐπαύριον θά ἐκρύπτετο καί δέν-θά τοῦ ἔδιδε λογαριασμόν, ἀφῆκε τό φανάρι κατὰ γῆς καί ἤτο ἕτοιμος νά τρέξη νά κυνηγήσῃ τόν φεύγοντα. Μεθ' ἑτοιμότητος τότε ὁ Ἀμερικάνος ἐπρόφθασε νά δείξῃ εἰς τό φῶς τοῦ φαναρίου τό τάλιρον, τό ὁποῖον εἶχεν εἰς τήν χεῖρα, καί νά εἴπῃ:

– Στάσου· πάρε αὐτό ντόλαρ.

Διχαζόμενον μεταξύ δύο φόβων καί δύο ἐπιθυμιῶν, τό παιδίον ἐστάθη, ἀποροῦν τί νά κάμῃ καί τά μέν γόνάτα του ἔτρεμον, ἡ δέ ὄψις του ἐφαίνετο κάπως φοβισμένη.

– Δυό λόγια νά μοῦ εἰπéis θέλω, εἶπεν ὁ ξένος· αὐτό σπίτι, ἐπήγατε ἀπάνω, ποιός ζεῖ;

Τό παιδίον δέν ἐνόησε καλῶς.

– Τί λές, μπάρμπα; εἶπεν, ἀρχίσαν νά λαμβάνῃ θάρρος.

Ὁ ξένος ἔβαλεν εἰς τήν χεῖρα του τό τάλιρον καί προσεπάθησε νά ἐξηγηθῇ εὐκρινέστερα:

– Ἐπήγατε τώρα ἀπάνω σπίτι· ἡ γριά στήν πόρτα ἦρθε, ποιός ἄλλος μαζί της ζεῖ αὐτό σπίτι;

Ὁ παῖς ἐδυσκολεύετο νά ἐννοήσῃ. Ἐν τούτοις, ἀφοῦ ἔλαβε τό τάλιρον, πᾶς φόβος ἔπαυσε παρ' αὐτῷ.

– Ἐδῶ ἀπάνω, εἶπεν, εἶναι ἡ θεία-Κυρατσῶ· μάς ἔδωκε κί μιά πεντάρα. Εἶναι κι ἄλλη μιά, δέ ξέρου τί τ'ν ἔχει.

– Θυγατέρα της ἀπάνω μαζί της εἶναι;

– Θυγατέρα της πρέπει νά 'ναι, ναί!

– Εἶναι παντρεμένη θυγατέρα της;

– Δέ ξέρου ἂν εἶναι παντρεμένη· μά δέ φαίνεται νά 'χει ἄνδρα.

– Καί πόσα χρόνια εἶναι θυγατέρα της;

– Δέ ξέρου πόσα χρόνια εἶναι· μά πρέπει νά εἶναι καθώς γεννήθηκε ὡς τώρα.

Καί ὁ παῖς, ἀναλαβόν τόν φανόν του ἔφυγε τρέχων, σφίγγων εἰς τήν παλάμην του τό τάλιρον, μή ἐμπιστευόμενος νά τό βάλῃ εἰς τήν

τσέπην· ἔτρεχε δέ νά εὕρῃ τόν Γληόρην, νά τοῦ ζητήσῃ τό μερίδιόν του. Ὁ ξένος δέν ἐδοκίμασε νά τόν ἐμποδίσῃ.

Μετά ταῦτα ὁ Ἀμερικάνος ἀπεμακρύνθη, κατῆλθε τήν παραθαλασσίαν ἀγοράν, ὅπου δύο ἢ τρία καφενεῖα εἶχον φῶς, ἐκοίταξεν εἰς ποῖον τούτων ἦσαν ὀλιγώτεροι θαμῶνες καί εἰσῆλθεν εἰς ἓν, ὅπου ἓνα μόνον ἄνθρωπον εἶδε, τόν καφετζήν. Ὁ γέρων, ἀρτίως ξυραφισθείς, μέ τόν μύστακα στριμμένον, μέ τήν βράκαν κοντήν, μέ ὑψηλά ὑποδήματα, μέ τήν ποδιάν καθάριον, ἡτοιμάζετο νά κλείσῃ, ἀλλ' ἅμα εἶδε εἰσελθόντα τόν Ἀμερικάνον, τόν ἐκοίταξε μετά περιεργείας. Οὗτος παρήγγειλε νά τοῦ δώσῃ ρούμι, ρίψας δεκάραν ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου. Ἰδὼν ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης τήν δεκάραν, ἠθέλησε νά τοῦ ἐπιστρέψῃ τήν πεντάραν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶπε: «Νόου! νόου!» καί τότε ὁ καφετζής τοῦ ἔβαλε κι ἄλλο ρούμι, διὰ νά κλείσῃ τήν πεντάραν, ὡς ἐνόμιζεν· ἀλλ' ὁ ξένος ἔρριπεν ἐπὶ τῆς τραπέζης καί ἄλλην δεκάραν. «Δέ θά ξέρει ρωμαίικα, ὡς φαίνεται», ἐσυλλογίσθη ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης· διὰ νά δοκιμάσῃ, τοῦ ἀπέτεινε τόν λόγον:

– Τώρα, νεοφερμένος εἴστε;

– Ἐγώ σήμερα ἔφτασα, μέ καπετάν Γιάννη γολέτα.

– Τοῦ καπετάν Γιάννη τοῦ Ἰμβριώτη;

– Ναί, ἤμπορεῖς ἐλόγου σου νά κάμεις πόντης;

Μετά χαρᾶς, εἶπεν ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης.

Καί προσπαθήσας νά ἀνακαλέσῃ εἰς τήν μνήμην τὰς ἀρχαίας γνώσεις του, ἐδοκίμασε νά κατασκευάσῃ πόντσι, ἀλλά τό ρούμι δέν ἀναπτε καί οὕτω τό προσέφερεν ὅπως ὅπως εἰς τόν ξένον: Οὗτος δέν ἔκαμε παρατήρησιν κι ἔρριπεν ἀργυροῦν σελίνι ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης τό ἔλαβεν.

– Πόσα πάει αὐτό;

– Δέν ξέρω ἐγώ μονέδα τοῦ τόπου, εἶπεν ὁ ἄγνωστος.

Ὁ γέρων ἤνοιξε τό συρτάρι του κι ἐζήτηι ἂν θά εἶχεν ἀρκετά κέρματα, διὰ νά δώσῃ τὰ ρέστα, ἀλλά δέν εὑρίσκε πλεῖονα τῶν ὀγδοήκοντα λεπτῶν εἰς δεκάρες, πεντάρες καί δίλεπτα. Ἐν τούτοις, δέν τοῦ ἐσυγχώρει ἡ συνειδησις νά δολιευθῇ τόν πελάτην καί εἶπε:

– Σφάντζικο δέ σᾶς βρίσκεται, κύριε;

– Δέν ἔχω ἐγώ μονέδα ἄλλη ἀπό Ἀγγλία καί Ἀμέρικα, εἶπεν ὁ ξένος.

– Δέ βγαίνουν τὰ ρέστα, κύριε. Πάρτε τό ἀσημένιο σας. Αὐτό θά πάει, πιστεῶ, ὡς μία καί τριανταπέντε-μιά καί σαράντα. Αὔριο μοῦ δίνετε εἴκοσι λεπτὰ.

– Κράτησε τό σίλιν, δέ θέλω ρέστα.

‘Ο μπαρμπ’Αναγνώστης ἔμεινε χάσκων, θεωρῶν ἀπλήστως τόν ξένον. Ἀλλά τήν στιγμήν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὄμιλος ἐκ τριῶν ἀνθρώπων καί, σταθέντες ἔμπροσθεν τοῦ λογιστηρίου, διέταξαν νά τούς δώσῃ ἀπό ἕνα ποτόν. ‘Ο εἰς τῶν τριῶν τούτων ἀνθρώπων, οἰνόφλυξ, ἐτραγουδοῦσεν ἀτάκτως:

Ντελμπεντέρισσα Βασίλω...

‘Ο δεύτερος, γυμνός τό στήθος καί ἀνυπόδητος μέ τοιοῦτον ψῦχος, ἤρχισε νά κοιτάζῃ ἐπιμόνως τόν ξένον.

– Κάπου τόν εἶδα ἐγώ αὐτόν, ἐμορμύρισε μασημένα.

Οὗτοι ἦσαν οἱ ἀχθοφόροι τῆς πόλεως, οἱ ἴδιοι καί διαλαληταί, τριμελῆς φαιδρά συντεχνία, περνῶντες τόν καιρόν των νά πίνωσι τό βράδῳ πᾶν ὅ,τι ἐκέρδιζον τήν ἡμέραν. ‘Ο τραγουδιστής, ἀλλάξας αἴφνης ρυθμόν καί ἤχον, ἐπανέλαβε:

‘Εβγα νά ἰδεῖς, ἔβγα νά ἰδεῖς...

– ‘Εβίβα, παιδιά! καί συνέκρουσαν θορυβδῶς τά ποτήρια. Καί ὁ ἄλλος, ὁ γυμνότερος καί γυμνόπους, δέν ἔπαυε νά κοιτάζῃ ἐπιμόνως τόν ἄγνωστον. Καί ὁ πρῶτος ἐξηκολούθει νά τραγουδῇ.

Τήν στιγμήν ἐκείνην ἠκούθη βαρύ βῆμα ἐνδοθεν τῆς ἀγοῦσης ἄνω εἰς τήν οἰκίαν ξυλίνης κλίμακος, ἥτις, φρακτῇ μέ σανιδῶμα, ἔκοπτε μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ καφενείου. Καί εἰς τά ἄνω τοῦ σανιδώματος, ὑπό τό πάτωμα, ἠνοιχθῇ θυρίς, καί μία κεφαλή μέ ἄσπρον σκοῦφον, μέ λευκόν μύστακα καί μέ χονδρούς χαρακτήρας ἐπρόβαλεν ἐκ τῆς θυρίδος.

– Μά πόσες φορές σ’ τό εἶπα, ‘Αναγνώστη, ἐξῆλθε διά τῆς θυρίδος ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐπιφανείσης χονδρῇ φωνή, συμπληροῦσα τούς χονδρούς χαρακτήρας· δέ θά βάλεις γνώση; Χαλνᾷς τήν ἡσυχία τῶν νοικοκυραίων! Τί μέρα ξημερῶναι αὔριο κι ἔχουμε τραγούδια καί φωνές πάλι; Καί τί ὥρα εἶναι τώρα;

Ἦτο δέ ὀγδόη καί ἡμίσεια. ‘Ο τραγουδιστής τῆς ἀχθοφορικῆς τριανδρίας, λαβών τόν λόγον, μετὰ κωμικῆς σοβαρότητος, εἶπε:

– Τώρα θά φύγουμε, καπετάν ‘Αναστάση· δέν τό καταδεχόμαστε μεῖς νά σᾶς χαλάσουμε τήν ἡσυχία σας.

– Σιώπα ἐσύ, ζό! ἔκραξεν ὁ ‘Αναστάσης.

– Τώρα ἀμέσως, καπετάν ‘Αναστάση, θά κλείσω. Δέ μπορῶ, βλέπεις, νά διώξω τούς ἀνθρώπους, ἐφώνησεν ὁ καφετζής.

– Τέτοια τίμια μοῦτρα! ἀνεκάγχασεν ἀπό τῆς θυρίδος ὁ καπετάν ‘Αναστάσης. Χρειάζονται μεγάλες τσεριμόνες μαζί τους!

—Α! ἐμεῖς δὲ σὰς προσβάλαμε, καπετάν Ἀναστάση· ἡ ἀφεντιά σου, βλέπω, μὰς προσβάλλεις, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος.

Καί ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἐμορμύρισε:

—Τό νοῖκι τό θέλεις σωστό καί ξέρεις νά τό γυρεύεις καί μπροστά· μά σάν δέ βγάλει κι αὐτός ὁ φτωχός μιὰ πεντάρα, πῶς θά σ' τό πληρώσει;

—Σιωπάτε, τώρα ἔχει δίκιο, γιατί ξημερώνει Χριστούγεννα, εἶπεν ὁ εὐσυνείδητος καφετζής· ἄλλες φορές φαίνεται σκληρός ὁ βλοημένος.

Ἡ κεφαλὴ μέ τόν ἄσπρο σκοῦφον ἐν τῷ μεταξύ εἶχε γίνει ἄφαντος ἀπό τὴν θυρίδα, ὁ δὲ μπαρμπ'—Ἀναγνώστης ἡτοιμάσθη νά κλείσῃ. Οἱ τρεῖς ἀχθοφόροι, ἐξῆλθον, κρατούμενοι ἐκ τῶν χειρῶν καί ἄδοντες. Ὁ ξένος ἔκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ διὰ τῆς κεφαλῆς καί εἶχεν ἐξέλθει πρό αὐτῶν, ἀλλ' ὁ καφετζής τόν ἀνεκάλεσε καί τοῦ εἶπε:

—Καί ποῦ θά κοιμηθεῖτε ἀπόψε; Ἐχετε μέρος νά μείνετε; Ποῦ εἴστε, κύριε; Ἐγὼ ἐδῶ θά πλαγιάσω. Ἄν θά πάτε μέσ στή σκούνα, καλά, εἰδεμή, ἐάν ἀγαπάτε, μείνατε ἐδῶ, ἔχει ζέστη.

—Δέν ἔχω ὕπνο, εἶπεν ὁ ξένος· ἐγὼ θά φέρω γύρω καί ὕστερα βλέπουμε.

—Ὅποτε ἀγαπάτε, χτυπήστε μου τὴν πόρτα, νά σηκωθῶ νά σὰς ἀνοίξω. Ἐχω καί ρούχα νά σὰς δώσω.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Ἀμερικάνος, διευθυνθείς εἰς τὴν συνοικίαν ἐκείνην δι' ἄλλου μικροτέρου δρομίσκου, ἔβλεπε τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἥτις ἦτο τό ἀντικείμενον τῆς μερίμνης του, ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, τῆς νοτιοδυτικῆς. Ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ οἰκίσκου, παρά τινα γωνίαν γειτονικῆς οἰκίας, ὑπῆρχε σωρός καὶ ξύλων καὶ πετρῶν, ἀποκείμενος ἐκεῖ τις οἶδε πρό πόσων χρόνων, ὡς ἐκ κατεδαφισθείσης οἰκίας ἢ ῥεπιπίου καταρρεύσαντος. Ἐπὶ τῆς πρόσ τὰ ἐκεῖ προσόψεως τοῦ οἰκίσκου ἔφεγγε μικρόν παράθυρον μέ τό ἓν φύλλον κλειστόν, μέ τό ἄλλο ἀνοικτόν καί διὰ τῆς ὕελου ἡδύνάτο τις νά ἴδῃ τό ἐσωτερικόν, ἀνερχόμενος ἐπὶ τινος ὑψώματος. Ἰδὼν ὁ ξένος ὅτι ὁ δρόμος ἦτο ἔρημος καί οὐδέ σκιά διαβάτου ἐφαίνετο ἀνέβῃ εἰς τό ὕψος τοῦ σωροῦ ἐκείνου καί μέ παλμόν καρδίας κατεσκόπευσε τὰ ἔσω τοῦ οἰκίσκου. Ἀντικρὺ τῆς ὕελου τοῦ μικροῦ παραθύρου, τοῦ ἔχοντος τό ἓν παραθυρόφυλλον ἀνοικτόν, ἦτο ἡ ἐστία, μέ ἀσθενές πῦρ καῖον μέ ἓνα δαυλόν σπινθηρίζοντα, μέ τό κανδῆλι ἀνημμένον πρό τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ἐκεῖ ὑψηλά. Παρά τὴν ἐστίαν ἐκάθητο γυνή τις, νέα ἀκόμη, ὡς ἐφαίνετο, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν της ἐπὶ τῆς χειρός, συλλογισμένη, θλιμμένη. Ἐκίνει δὲ τὰ χεῖλη καί ἡ φωνὴ της ἐψιθύριζε κάτι καί ὁ ψίθυρος ἀπετέλει ἐλαφρόν μινύρισμα ἄσματος, μέ ἀσθενῇ φωνήν, καθαρὰν μέν καί παρθενικὴν, ἀλλά

μαραμένην, καί εἰς τὰ ὦτα τοῦ ξένου ἔφθασαν εὐκρινῶς καί οἱ δύο οὔτοι σίχοι:

*Ἀλίμονον κι ἀλί-καημός!
τοῦ γεμιτζῆ ὁ ξενιτεμός...*

Ὁ ξένος ἠσθάνθη πόνον εἰς τήν καρδίαν καί δάκρυ εἰς τό βλέφαρον. Τοῦ ἦλθε τότε αποτόμως νά καταβῇ ἀπό τόν σωρόν, νά τρέξῃ καί ἀνέλθῃ εἰς τήν οἰκίαν· διά νά κάμῃ τί; Κι αὐτός καλὰ δέν ἐγνώριζεν. Ἐν τοσοῦτῳ ἐκρατήθη. Τήν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἐλαφρὸς κρότος εἰς τό πάτωμα, τριγμός, ὡς ν' ἀνέβαινέ τις ἐσωτερικὴν κλίμακα, ὡς νά ἐκλείετο κλαβανὴ τις. Δευτέρα γυνή, κυρτή, μέ μαύρην μανδύαν, γερόντισσα, ἦλθε πλησίον τῆς ἐστίας καί, γονατίσασα πρό αὐτῆς, ἔρριπτε ξυλάρια εἰς τό πῦρ. Ἦτο αὕτῃ ἐκείνη, ἣτις εἶχε δώσει τήν πεντάραν εἰς τὰ δύο παιδιά καί τὰ ἀπέπεμψεν.

— Δέ μαζώνεις τοῦ νοῦ σ', θά πῶ, δυχατέρα; Οὐλο θά κλαῖς, πλιό;... Τά! τί λογάτε;... Σά σ' ἀκούω, δυχατέρα!.. ξεχωρίσαμε ἀπ' τόν κόσμον πλιό... Τί, μοναχὴ σ' εἶσι;... Ὅντις σ' ἐγυρεύανε, τότες ποῦ πῆε σ' Ἀμέρικα οὐ προκομμένους, γιατί δέ θέλησες κανέναν; Δέ στά 'λεγα ἐγώ; Γιατί δέν ἀκοῦς τ' μάνα; Στά 'λεγα, ἓνα κιριμέ. Τώρα, σά μεγάλωσες, ποιός φταίει; Κι μοναχὴ σ' τάχα εἶσι; Εἶν' ἄλλες μεγαλύτιρις. Τοῦ Μυγδαλιῶ τσ' Μάχους, κί τοῦ Κρουσταλιῶ τσ' Γιώργινας, τί σ' νέριο τσ' ἔχεις ἐσύ;

Ὁ ξένος ἦτο ὅλος ὦτα κι ἐφαίνετο παραδόξως ἐννοῶν τί ἔλεγεν ἡ γραῖα μάλον ἐξ ἐπιπνοίας καί συνειδήσεως, ἢ ἀπό τὰ ὀλίγα ἑλληνικά, ὅσα ἐφαίνετο νά ἤξεύρῃ.

Τήν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν βήματα καί ὁμιλίας εἰς τό ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Δύο ἄνθρωποι ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ὁ ὠτακουστής ἐσπευσε νά καταβῇ ἀπό τήν σκοπιάν του καί ν' ἀπομακρυνθῇ. Ἐφθασεν εἰς τό πέρας τοῦ δρομίσκου καί, στραφεὶς δεξιὰ, εὐρέθη πάλιν εἰς τήν μικράν πλατεῖαν πρό τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Τό μικρόν καπηλεῖον, ἐξ οὗ ἤρχισεν ἡ παροῦσα διήγησις, ἦτο ἀνοικτόν ἀκόμη. Ὁ Δημήτρης ὁ Μπέρδες δέν περιεφρόνει καί τὰ μικρά κέρδη, δέν ἀπηξίου καμίαν πεντάραν, οὐδέ δίλεπτον. Ὦνόμαζε τὰ τοιαῦτα «μικρά δολῶματα». Τά ἄλλα, τὰ ἀφ' ἐσπέρας τὰ ὠνόμαζε «παραγάδια». Ὅτι βγάλει κανεὶς, ἔλεγεν, ἢ μέ συρτῇ, ἢ μέ πεζόβολο, καλὸ εἶναι. Ἐπεριποιεῖτο τόν κλήτορα καί τοὺς χωροφύλακας, ἐκέρνα νερωμένο κρασί εἰς τήν περίπολον ἢ πολιτοφυλακὴν τῆς νυκτός καί τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἔχῃ ἀνοικτὰ καί ὡς τὰς ἑνδεκα, εὐρίσκοντες μάλιστα με-

γαλυτέραν ζέστην νά κάθηνται ἐκεῖ, παρά νά περιέρχωνται τήν πολί-
χνην καί νά κρυώνωσι.

Τήν ὥραν ἐκείνην ὁ κάπηλος ἴστατο εἰς τό λογιστήριόν του κι ἐμέτρει δεκάρας, εἰκοσιπενταράκια τοῦ Ὁθωνος καί σφάντζικα. Τό παι-
δί, ὁ Χρῆστος, μέ τήν ποδιάν σχεδόν ὑπό τās μασχάλας περιδεδεμένην,
ἐκοιμάτο ὀρθιον, νευστάζον τήν κεφαλήν, ὡς μικρά δίκωπος φελούκα,
σαλευομένη ὑπό ἐλαφροῦ νότου, εἰς τήν πλευρά τῆς ἠγκυροβολημένης
βρατσέρας. Ἐνίστε τόν ἐξύπνα ἀποτόμως ἡ κροῦσις τοῦ ποδός τοῦ
καπήλου, ἐπαναλαμβάνοντος ἡχηροτέρῳ τῇ φωνῇ τās διαταγάς τῶν θα-
μῶνων διά κεράσματα. Καί τότε, ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ, ἐκινεῖτο, ἐκέρνα,
ἐλάμβανε τās δεκάρας, τās ἔρριπτε μηχανικῶς εἰς τό λογιστήριον κι
ἐπιστρέφων ἐξηκολούθει τήν συνέχειαν τοῦ ὕπνου.

Ἐν ὀρηχτικῷ θορύβῳ, ἐν φωναῖς καί ἀλαλαγμῶ, εἰσήλασεν εἰς τό
καφενεῖον ἡ εὐθυμος συντεχνία τῶν τριῶν ἀχθοφόρων τῆς πόλεως,
μετά τήν ἐκ τοῦ καφενείου τοῦ μπαρμπ' - Ἀναγνώστη ἀποπομπήν της. Ὁ
εἰς τῶν τριῶν, ὁ Στογιάννης ὁ Ντόμπρος, ὑπεκρίνετο τήν ἀρκούδα κι
ἐχόρευεν, ὁ δεῦτερος, ἐκεῖνος, ὅστις πρῖν ἔλεγε τά τραγούδια, ὁ Παῦ-
λος ὁ Χαλκιᾶς, εἶχε μουντζουρωθῇ κι ἔκαμνε τόν ἀρκουδιάρην. Ἀπό-
κρεως ναί μέν δέν ἦτο ἀκόμη, ἀλλ' ἀφοῦ αὐριον ἐξημέρωναν Χριστοῦ-
γεννα, μετά τά Χριστοῦγεννα «Ἀι-Βασίλης ἔρχεται», μετά τόν Ἀι-
Βασίλη Φῶτα καί μετά τά Φῶτα ἐμβαίνει τό Τριῶδι. Ὁ τρίτος, ὁ καί
πρόεδρος τῆς συντεχνίας, ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης, λασιόστηθος, γυ-
μνόπους, μέ τό παντελόνι συνήθως ἀνασηκωμένον μικρόν κάτω τοῦ
γόνατος, ἴσως ἐκ τῆς μακρᾶς ἐξεως τοῦ νά θαλασσώνη πρὸς ἐκφόρτω-
σιν τῶν πλοιαρίων, δέν ἔπαυε τοῦ νά συλλογίζεται τόν Ἀμερικάνον.
«Μές στό νοῦ μ' γυρίζει», ἔλεγε.

Ἄλλ' ἰδοῦ εἰσῆλθε μετ' ὀλίγον κι ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο τό ἀντικείμενον
τοῦ διαλογισμοῦ του. Διηυθύνθη εἰς τό λογιστήριον, διέταξε ρούμι κι
ἔρριπεν ἀργυροῦν σελίνιον ἐπὶ τοῦ κασιτέρου τοῦ λογιστηρίου. Ὁ
Μπέρδες τό ἔλαβε.

— Πόσα πάει αὐτό;

Ὁ Ἀμερικάνος ἔκαμε χειρονομίαν ἀδιαφορίας καί εἶπε:

— Δέ γνωρίζω τοῦ τόπου μονέδα ἐγώ.

— Αὐτό δέν εἶναι σύμφωνο μέ τήν μονέδα μας καί δέν περνάει,
εἶπεν ὁ κάπηλος· ἂν θέλετε, νά σᾶς τό πάρω γιά δραχμή.

— Ἀι ντόν'τ κέαρ, ἐμορμύρισεν ὁ Ἀμερικάνος.

Καί εἶτα ἑλληνιστί εἶπε:

— Δέ μέ μέλει ἐμένα αὐτό.

Ὁ Μπέρδες τοῦ ἐπέστρεψεν ἐνενήντα πέντε λεπτά.

Ἐν τούτοις ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης δέν ἔπαυσε νά κοιτάζει τόν

ἄγνωστον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐστράφη πρὸς τοὺς ἐν τῷ καπηλείῳ καὶ εἶπε μεγαλοφῶνως:

— Βρέ παιδιά, θυμάστε, κανέναν ἀπὸ σᾶς, τὸ Γιάννη τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιοῦ, πού λείπει στὴν Ἀμέρিকা ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια;

Ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ ξένος, ἀνεσκίρτησε καὶ ἐστράφη ἄκον πρὸς τὸν λαλοῦντα. Ἐν τούτοις, ἐκρατήθη, προσεπάθησε νὰ δείξῃ ἀδιαφορίαν κι ἐλθὼν ἐκάθισεν παρὰ τινὰ γωνίαν τοῦ καπηλείου. Ἦναψε ποῦρον κι ἐκάπνιζεν.

Οὐδεὶς ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀχθοφόρου, ἥς ἡ ὑποκεκρυμμένη ἔννοια ἐλάνθανε πάντας.

Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε:

— Ποῦ νὰ θυμάστε σεῖς! Εἴθε ὅλοι μικρότεροί μου, ἐξόν ἀπ' τὸν μπαρμπα-Τριαντάφυλλο, πού δὲν εἶναι ντόπιος, κι ἐγὼ κοντεῦω τώρα νὰ σαραντίσω. Ἦμουν ὡς δεκαοχτῶ χρονῶν, ὅταν ἐξεניתεύθηκε ὁ γιός τοῦ Μοθωνιοῦ, κι ἐκεῖνος τότε θὰ ἦτον ὡς εἴκοσιπέντε. Μά μοῦ φαίνεται, νὰ τὸν ἔβλεπα τώρα δά, θὰ τὸν ἐγνώριζα. Ἀπέθαναν μὲ τὸν καημὸ τοῦ Γιάννη τους, κι ὁ καημένος ὁ μπαρμπα-Στάθης κι ἡ γυναίκα του, Θεὸς σχωρέσ' τους! Καὶ τό σπιτάκι τους ἀπόμεινε ρεῖπιο καὶ χάλασμα μὲ δυὸ μισοὺς τοίχους ἐδῶ παραπάνου στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ μαχαλά καί μ' ἓνα μαῦρο βαθούλωμα στῇ γωνία πού ἦτον ἓναν καιρόν ἡ παρασιτιά τους. Καὶ ὁ γιός τους ἔριξε πέτρα πίσω του. Μά ὡς πόσος κόσμος χάνεται, ὥστόσο, καὶ στὴν Ἀμέρικα! Ξέρετε πού ἦταν καὶ ἀρραβωνιασμένος;

— Καὶ ποιά εἶχε; ῥώτησε μετ' ἀδιαφορίας ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας, ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς νυκτός.

Ὁ ξένος ἤκουε μετὰ βαθυτάτης προσοχῆς, ἀλλ' ἐφυλάττετο νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὸν λαλοῦντα.

— Εἶχε τὸ Μελαχρῶ τῆς θεία-Κυρατσῶς τῆς Μιχαλάινας. Καὶ σάν ἔφυγε καὶ ἀπέρασαν δυὸ τρία χρόνια, τὴν ἐγύρεψαν πολλοί. Γιατί τὸ κορίτσι εἶχε χάρες κι ἐμορφιές, τιμημένη ἦτον καὶ μορφοδοῦλα, ἡ μόνη κεντήστρα τοῦ χωριοῦ μας, καὶ προικιά εἶχε καλὰ. Μά τὸ Μελαχρῶ δὲ θέλησε κανέναν, ὅσο πού ἀπέρασαν τὰ χρόνια κι ἐγίνε κι αὐτὴ γεροντοκόριτσο. Καὶ μὲ τὸ ἄχ καὶ μὲ τὸ βᾶχ ἀδυνάτισε τώρα κι ἐχλώμιανε, μὰ ὥστόσο, ὅταν ἡ γυναίκα ἔχει καλὸ σκαρί, δύσκολα γεράζει. Ἀκόμα τὸ λέει, βρέ παιδιά, θὰ εἶναι παραπάν' ἀπὸ τριανταπέντε καὶ φαίνεται πὼς εἶναι εἰκοσιπέντε· ἔτυχε μιά μέρα νὰ τὴν ἰδῶ, πού τοὺς κουβάλησα ἓνα σακὶ ἀλεύρι· ὅσο τὴν κοιτάζεις, τόσο νοστιμίζει.

— Ἐλα, ἄφ'στε τα αὐτά, Βαγγέλη, εἶπεν αὐστηρῶς ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας· δὲν πάει στὰ μαγαζιά μέσα νὰ λέμε γιὰ φαμίλιες καὶ γιὰ κορίτσια.

—Έχεις δίκιο, μπαρμπα-Τριαντάφυλλε, είπεν ὁ ἀχθοφόρος· μά δέν τό εἶπα γιά κακό...

Ἡ ὄψις τοῦ Ἀμερικάνου ἐφαιδρύνθη καί ἀκτίς εὐτυχίας, διαπεράσασα τό ἐπίχρισμα ἐκεῖνο καί τήν οἰονεῖ προσωπίδα, περί ἧς εἶπομεν ἐν ἀρχῇ, ἠγλάισε τό πρόσωπόν του.

Ὁ μπαρμπα-Τριαντάφυλλος, μέ τόν χωροφύλακα καί τοὺς δύο πολιτάς φρουρούς μέ τά τουφέκια των, ἠγέρθη καί εἶπεν, ἀποτεινόμενος πρὸς τόν κήπηλον:

—Ἐλα, κάμε γρήγορα, Δημήτρη, κάμετε φρόνιμα, ἀφήστε τοὺς χορούς καί τά τραγούδια, παιδιά· δέν εἶναι ἀπόκριες. Τί μέρα ξημερώνει αὐριο; Κλείσε γλήγορα, Δημήτρη, νά κοιμηθοῦν ὁ κόσμος· θά σηκωθοῦν τίς δυό ἀπ' τά μεσάνυχτα νά πᾶν στήν ἐκκλησιά. Καί ὁ κύριος ἔχει μέρος νά κοιμηθεῖ τάχα; ἠρώτησε δείξας τόν Ἀμερικάνον.

—Ἐννοια σ', μπαρμπα-Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ Βαγγέλης· τόν εἶπε ὁ μπαρμπ'—Αναγνώστης ὁ καφετζής νά πάει στόν καφενέ του νά πλαγιάσει. Μή σέ μέλει, ὥστόσο, γιά τόν κύριο, προσέθηκε, παίξας τήν ματιά εἰς τόν κλήτορα· ἂν θέλει μέρος νά κοιμηθεῖ, ἔχει καί παραέχει.

—Τί τρέχει; ἠρώτησε μυστηριωδῶς ὁ κλήτωρ.

—Εἶναι ἀπό δῶ, ντόπιος, τοῦ εἶπεν εἰς τό οὐς ὁ Παχούμης.

—Καί πῶς τό ξέρεις;

—Εἶχα δέν εἶχα, τόν γνώρισα.

—Καί ποιός εἶναι;

—Ἐκεῖνος ποῦ σᾶς ἔλεγα πρίν, ὁ Γιάννης τ' μπαρμπα-Στάθη, τ' Μοθωνιοῦ. Ὅταν ἦλθες κι ἀποκαταστάθηκες ἐδῶ τοῦ λόγου σου, ἦτον φευγάτος, καί γι' αὐτό δέν τόν θυμᾶσαι. Μά τόν πατέρα του, τόν μπαρμπα-Στάθη, τόν ἔφτασες, θαρρῶ.

—Τόν ἔφτασα. Κάμε γλήγορα, Δημήτρη, ἐπανέλαβε μεγαλοφώνως ὁ κλήτωρ κι ἐξήλθεν.

Οἱ δύο συναχθοφόροι τοῦ Βαγγέλη εἶχαν παύσει τό ἄσμα καί τήν ὄρχησιν καί ἠτοιμάζοντο ν' ἀπέλθωσιν. Ἀλλ' αἴφνης ὁ Βαγγέλης, ἐλθὼν πλησίον τοῦ Ἀμερικάνου, τοῦ λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ:

—Τί μ' δίνεις, ἀφεντικό, νά πάω νά πάρω τά σ'χαρίκια;

Ὁ ξένος δέν ἔβαλε τήν χεῖρα εἰς τήν τσέπην. Ἀλλά μεταξύ τοῦ ἀντίχειρος, τοῦ λιχανοῦ καί τοῦ μέσου τῆς δεξιᾶς εὐρέθη κρατῶν μίαν ἀγγλικήν λίραν. Τήν ἔρριψε πάραυτα εἰς τήν παλάμην τοῦ Βαγγέλη μέ τόσην προθυμίαν καί χαράν, ὥς νά ἦτο ὁ λαμβάνων καί ὄχι ὁ δίδων.

Ὅταν οἱ γείτονες τῆς θεία-Κυρατσῶς τῆς Μιχάλαινας ἐξύπνησαν μετά τά μεσάνυχτα, διά νά υπάγουν εἰς τήν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας οἱ

κώδωνες ἐκλάγγαζον θορυβωδῶς, πόσον ἐξεπλάγησαν ἰδόντες τὴν οἰκίαν τῆς πτωχῆς χήρας ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐδέχοντο τὰ παιδία νὰ τραγουδήσουν τὰ Χριστούγεννα, ἀλλὰ τὰ ἀπέπεμπον μὲ τὰς φράσεις «δὲν ἔχουμε κανένα» καὶ «τί θὰ τραγουδήσετε ἀπὸ μᾶς;», κατάφωτον, μὲ ὅλα τὰ παραθυρόφυλλα ἀνοικτά, μὲ τὰς ὑέλους ἀπαστραπτούσας, μὲ τὴν θύραν συχνὰ ἀνοιγοκλειομένην, μὲ δύο φανάρια ἀνηρτημένα εἰς τὸν ἐξώστην, μὲ ἐλαφρῶς διερχομένης σκιάς, μὲ χαρμοσύνους φωνάς καὶ θορύβους. Τί τρέχει; Τί συμβαίνει; Δὲν ἤρghσαν νὰ πληροφορηθῶσιν. Ὅσοι δὲν τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν γειτονίαν, τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὅσοι δὲν ὑπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ἔμαθαν ἀπὸ τούς ἐπανελθόντας οἰκαδε τὴν αὐγὴν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας.

Ὁ ξενιτευμένος γαμβρός, ὁ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀπών, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἐπιστεῖλας, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἀφήσας ἴχνη, ὁ μὴ συναντήσας πρὸς πατριώτην, ὁ μὴ ὁμιλήσας ἀπὸ δεκαπενταετίας ἑλληνιστί, εἶχε γυρίσει πολλὰ μέρη εἰς τὸν Νέον Κόσμον, εἶχεν ἐργασθῇ ὡς ὑπεργολάβος εἰς μεταλλεῖα καὶ ὡς ἐπιστάτης εἰς φυτείας καὶ ἐπανῆλθε μὲ χιλιάδας τινὰς ταλίων εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ὅπου ἐπανεῦρεν ἡλικιωθεῖσαν, ἀλλ' ἀκμαίαν ἀκόμη, τὴν πιστὴν του μνηστῆν.

Ὁ μόνον εἶχε μάθει, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, τὸν θάνατον τῶν γονέων του. Περί τῆς μνηστῆς του εἶχε σχεδὸν πεποιθήσιν ὅτι θὰ εἶχεν ὑπανδρευθῇ πρὸ πολλοῦ· ἐν τούτοις διετῆρει ἀμυδρὰν τινα ἐλπίδα. Ἐκ δεισιδαίμονος φόβου, ὅσον ἐπλησίαζε πρὸς τὴν πατρίδα του, τόσον ἐδίσταζε νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς μνηστῆς του ἀπ' εὐθείας, μὴ δίδων ἄλλως γνωριμίαν εἰς κανένα τῶν πατριωτῶν του, ὅσους τυχόν συνήντησεν ἅμα φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπρωτίμα ν' ἀγνοῇ τί ἐγένινεν ἡ μνηστὴ του μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθ' ἣν θ' ἀπεβιβάζετο εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ θὰ προσήρχετο εἰς εὐλαβὴ ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐρείπιον, ὅπου ἦτο ἄλλοτε ἡ πατρῶα οἰκία του.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χριστοῦ γέννησιν, ἐτελοῦντο ἐν πάσῃ χαρᾷ καὶ σεμνότητι οἱ γάμοι τοῦ Ἰωάννου Εὐσταθίου Μοθωνιοῦ μετὰ τῆς Μελαχρινῆς Μιχαὴλ Κουμπουρτζῆ.

Ἡ θεια-Κυρατῶ, μετὰ τόσα ἔτη, ἐφόρεσεν ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς τὴν χρωματιστὴν «πολιτικὴν» μανδύαν, διὰ ν' ἀσπασθῇ τὰ στέφανα. Καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὸ ἑσπέρας, ἵσταμένη εἰς τὸν ἐξώστην, ἠκούσθη φωνοῦσα πρὸς τοὺς διερχομένους ὁμίλους τῶν παίδων:

— Ἐλάτε, παιδιά, νὰ τραγᾷτε!

Ἐφημερίδα «Ἄστου», 25 καὶ 26 Δεκ. 1891

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ήτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μήτηρ μας εἰργάζετο, διὰ νὰ θρέψῃ τὴν θε-
τὴν ἀδελφήν, καθὼς καὶ ἡμᾶς. Ἐγὼ τὴν συνῶδευον κατὰ τὰς διακοπὰς
τῶν μαθημάτων, παίζων πλησίον αὐτῆς, ἐνῶ ἐκείνη ἔσκαπτε ἢ ἐξεβο-
τάνιζε. Μίαν ἡμέραν διακόψαντες τὴν ἐργασίαν ἐπεστρέφομεν ἀπό
τοὺς ἀγροὺς φεύγοντες τὸν ἀφόρητον καύσωνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖόν ὀλί-
γον ἔλειψε νὰ λιποθυμήσῃ ἡ μήτηρ μου. Καθ' ὁδὸν κατελήφθημεν ὑπὸ
ραγδασιότητος βροχῆς, ἐξ ἐκείνων αἰτίνες συμβαίνουνσι παρ' ἡμῖν συν-
ήθως μετὰ προηγηθεῖσαν ζέστην ἢ λάβραν, καθὼς τὴν ὀνομαζοῦν οἱ
συντοπῖται μου. Δέν ἤμεθα πλέον πολὺ μακράν τοῦ χωρίου, ἀλλ'
ἔπρεπε νὰ διαβῶμεν ἓνα χεῖμαρρον, ὅστις πλημμυρῆσας ἐκατέβαινε
ὀρμητικώτατος. Ἡ μήτηρ μου ἠθέλησε νὰ μέ σῃκώσῃ εἰς τὸν ὦμον τῆς.
Ἄλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην.

– Εἶσαι ἀδύνατη, τῆς εἶπον. Θὰ μέ ρίψεις μέσ στόν ποταμό.

Καί ἐσῃκωσα τὰ φορέματά μου καὶ εἰσῆλθον δρομαίως εἰς τὸ ρεῦ-
μα, πρὶν ἐκείνη προφθάσῃ νὰ μέ κρατήσῃ. Εἶχον ἐμπιστευθῇ εἰς τὰς
δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι ἔπρεπε. Διότι πρὶν σκεφθῶ νὰ ὑποχωρήσω,
τὰ γόνάτά μου ἐλύγισαν, οἱ πόδες μου ἔχασαν τὸ στήριγμά των καὶ
ἀνατραπεῖς παρεσύρθην ὑπὸ τοῦ χειμάρρου ὡς κέλυφος καρύου.

Μία σπαρτακτικὴ κραυγὴ φρίκης εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι ἐκ τῶν
μετὰ ταῦτα. Ἦτον ἡ φωνὴ τῆς μητρός μου, ἥτις ἐρρίφθη εἰς τὰ ρεύμα-
τα, διὰ νὰ μέ σώσῃ.

Πῶς δέν ἔγινα αἰτία νὰ πνιγῇ καὶ ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα.
Διότι ὁ χεῖμαρρος ἐκεῖνος ἔχει κακὴν φήμην παρ' ἡμῖν. Καὶ ὅταν λέ-
γουν περὶ τινος «τόν ἐπῆρε τὸ ποτάμι», ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτόν
τοῦτον τὸν χεῖμαρρον.

Καὶ ὅμως ἡ μήτηρ μου, κατάκοπος καθὼς ἦτο, βεβαρῆμένη ἀπὸ
ἐπαρχιακὰ φορέματα, ἱκανὰ νὰ πνίξουν καὶ τὸν δεξιώτερον κολυμβη-
τὴν, δέν ἐδίστασε νὰ ἐκθέσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο
νὰ μέ σώσῃ.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸν οἶκον καὶ μέ ἀπέθεσε χαμαὶ ἀπὸ τὸν ὦμον
τῆς, ἤμην ἀκόμη παραζαλισμένος. Διὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ αἰτιαθῶ τὴν
ἀπρονοησίαν μου διὰ τὸ συμβάν, ἀπέδωκα αὐτό εἰς τὰς ἐργασίας τῆς
μητρός μου.

– Μὴ δουλεύεις πιά, μάνα, τῆς εἶπον, ἐνῶ ἐκείνη μέ ἐνέδουε στε-
γνὰ φορέματα.

– Ἀμ' ποίος θὰ μᾶς θρέψῃ, παιδί μου, σάν δέ δουλεύω ἐγώ; ἡρώ-
τησεν ἐκείνη στενάζουσα.

– Ἐγώ, μάνα! ἐγώ! τῆς ἀπάντησα τότε μετὰ παιδικοῦ στόμφου.

– Καί τήν μικρήν ἀδελφοῦλα σου;

– Κι ἐκείνην ἐγώ!

Ἡ μήτηρ ἐμεϊδίασεν ἀκουσίως διὰ τήν ἐπιβλητικήν στάσιν, τήν ὁποίαν ἔλαβον προφέρων τήν διαβεβαίωσιν ταύτην. Ἐπειτα διέκοψε τήν ὁμιλίαν ἐπειποῦσα:

– Ἄμ' θρέψε δά πρῶτα τόν ἑαυτόν σου καί ὕστερα βλέπουμε.

Ἡ μήτηρ βεβαίως οὐδ' ἐσημείωσε κἄν τήν ὑπόσχεσιν ἐκείνην. Ἐγώ ὁμως ἐνεθυμούμην πάντοτε ὅτι ἡ αὐταπάρησίς της μοί ἐχάρισε διὰ δευτέραν φοράν τήν ζωήν, τήν ὁποίαν τῆς ὠφείλον. Διά τοῦτο εἶχον τήν ὑπόσχεσιν ἐκείνην ἐπὶ τῆς καρδίας μου καί ὅσον ἐμεγάλωνα, τόσον σπουδαιότερον ἐνόμιζα τόν ἑαυτόν μου ὑποχρεωμένον πρὸς ἐκπλήρωσιν της.

– Μὴ κλαίγεις, μητέρα, τῆς εἶπον ἀναχωρῶν. Ἐγώ πηγαίνω πιά νά κάμω παράδες. Ἐννοία σου! Ἀπό τώρα καί πέρα θά σέ τρέφω καί σένα καί τήν ἀδελφοῦλα μας. Ἄλλ' ἀκούεις; Δέ θέλω πιά νά δουλεύεις.

Ἡ καημένη ἡ μήτηρ μου δέν ἐπίστευεν εἰς τούς λόγους μου. Καί ὁμως ἔφυγα καί εἰργάσθην εἰς τὰ ξένα τόσον πολύ, ὥστε ἐξεπλήρωσα μὲ ἀκρίβειαν τήν παιδικήν μου ἐκείνην ὑπόσχεσιν.

Γεώργιος Βιζυηνός

ΣΥΖΥΓΟΥ ΕΓΚΑΡΤΕΡΗΣΙΣ

[Ὁ Γεώργιος Δορίδης, στρατιωτικός, καταστρέφεται οἰκονομικῶς ἀπὸ τῇ χαρτοπαιξίᾳ καί καταλήγει σέ ἀπόγνωση. Εἶναι ἔτοιμος νά θέσει τέρμα στῇ ζωῇ του. Ἡ καλὴ του σύζυγος τὸν ἐνθαρρύνει καί τὸν συγκρατεῖ σ' αὐτὴ τήν κακιὰ ὥρα... Ἐνα τυχερό λαχεῖο πᾶν στὴν κρίσιμη στιγμή ἔσωσε τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ καί τὴν ὑπόληψιν τοῦ Γιώργη].

«Μὴν ἀνησυχεῖς διὰ τίποτα, Γεώργη μου», τοῦ ἔλεγε. «Θά πεινάσουμε, θά στερηθοῦμε ἴσως γιὰ καιρόν, ἀλλὰ θά σηκωθοῦμε πάλιν ὀρθοί. Εἶδες ἐκεῖ; Εἴμαστε ὅλοι γεροί· δοξασμένοι νά εἶναι ὁ Θεός. Λοιπὸν ξερό ψωμί, ὀλίγο προσφαί καί τό κέρδος θά εἶναι διπλό. Θά μοῦ μένει ὅλη ἡ ἡμέρα γιὰ τό βελόνι, μά ὅλη. Ὅσο γιὰ τὴ νύχτα, εἶναι καί ἄλλες δουλειές νά μὴ κουράζονται τὰ μάτια. Τὰ βλέπεις αὐτά τὰ χέρια, Γεώργη μου; Δέν τὰ τρομάζει καμιὰ δουλειά. Θά δουλέψω γερά· νά ἴδεις. Καί ποῦ εἶσαι ἀκόμη! Σέ τρία χρόνια θά δουλέψει καί τό βελόνι

τῶν κοριτσιῶν μας. Μά ἐκάηκε τό σπίτι μας; μά ἔγινεν ὅλο στάχτη; τίποτε δέν ἀπόμεινε; Πάλι τὰ θεμέλια, ἡ γῆς μένουν· ἡ δουλειά, ἡ οἰκονομία. Θά τό σηκώσουμε πάλι τό σπιτάκι μας· νά ἴδεις. Θά τό ξαναχτίσουμε καί ἄς ματώνουν τὰ δάχτυλά μας· κι ἄς πέφτουν τὰ νύχια μας. Τότε θά τό πονοῦμε πιό πολύ· τότε θά εἶναι πιό γλυκιά ἡ εὐτυχία, γιατί πρῶτα τήν εἶχαμε, ἔτσι νά ποῦμε, χάρισμα καί δέν τήν ψηφούσαμε. Νά δεῖς, Γεώργη μου, σέ τρία χρόνια τό πολύ, αὐτά τὰ χρέη, πού σου τσιτσιρίζουν τήν καρδιά, θά τά πληρώσουμε ὅλα, ὡς τό λεπτό· δέ θέλουμε νά μᾶς χαρίσει κανένας τίποτα· καί ἔπειτα θά ἀρχίσουμε νά βάνουμε κατά μέρος πάλι γιά τὰ κορίτσια μας. Ἐγώ γιά χρόνια δέ θέλω ἐξοδο γιά ρούχα. Δέ θά βγαίνω· ὅσο γιά τήν ἐκκλησία, ὁ Μεγαλοδύναμος θά καταδεχθεῖ νά ἀκούει ἀπό μέσα ἀπό τό σπίτι τήν ταπεινή μου παράκληση, ὅταν θά τοῦ ζητῶ ὑγεία καί θάρρος. Ἀλλά τή στέρηση, τή φτώχεια νά τή δεχθεῖς παλικαρῖσια, μέ τό στήθος μπρός, μέ τή χαρά στήν καρδιά καί μέ τό γέλιο στό στόμα. Ἐσύ δέ μοῦ ἔλεγες πώς ἔτσι ἀντίκριζες πάντα τό στόμα τοῦ τουφεκιοῦ; Τί νομίζεις; Μιά παντοτινή μάχη εἶναι καί ἡ ζωή, Γεώργη μου».

Ἐλαλει μετά τόσου σθένους, ὥστε ἤθελέ τις νομίσαι ὅτι τήν στιγμὴν ἐκείνην τῆς τελείας τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἀποκαρτερήσεως ἡ γυνή τοῦ στρατιώτου εἶχε λάβει ἀνά χειρας τήν σάλπιγγα σαλπίζουσα ἡρωικὴν κατα τῆς συμφορᾶς ἐπέλασιν.

Καί οἱ λόγοι τῆς ἐξήρχοντο τοῦ στόματός της, ὡς χεῖμαρρος. Ἦσαν τραχεῖς, ἀσύνδετοι, ἀκαλαίσθητοι, ἀλλά στιβαροί, στερεοί καί ὑγιεῖς.

Ὁ δέ Γιώργης ἐκυριεύετο κατὰ μικρόν ὑπὸ τῶν παραμυθητικῶν τούτων λόγων. Ἐδέχετο σταγόνα πρὸς σταγόνα τήν δρόσον των, ὡς ὁ θνήσκων ἐκ δίψης εἰς αὐχημράν ἔρημον! Ἐλησμόνησε πρὸς στιγμήν τήν πραγματικότητα καί ὕψωσε δειλὸν τό βλέμμα πρὸς τήν ἐλπίδα!

«Ὁ διαχειριστὴς τοῦ συντάγματος»

Ἐμμανουήλ Λυκούδης

ΤΗΣ ΚΟΚΟΝΑΣ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Δέν ἦτον δρόμος πλέον περαστικός εἰς ὅλον τό χωρίον. Ἀδύνατον νά μὴν ἐπερνοῦσε κανεὶς ἀπ' ἐκεῖ, ὅστις θά ἀνέβαιnen εἰς τήν ἐπάνω ἐνορίαν ἢ ὅστις θά κατέβαιnen εἰς τήν κάτω. Λιθόστρωτον ἀνηφορικὸν ἀπὸ κάτω ἀπ' τῆς Σταματρίζαινας τό σπίτι ἕως ἐπάνω εἰς τὸν

ναόν της Παναγίας της Σαλονικιάς. Χίλια βήματα, κάθε βήμα και άσθμα. Έφούσκωνεν, έκοντανάσαινε κανείς, διά νά άναβή, έγλιστρούσε διά νά καταβή!

Αμα επάτει τις εις τό λιθόστρωτον, άφου άφηνεν όπίσω του τό μαγαζί του Καφσοπούρου, τό σπίτι του Καφτάνη και τό παλιόσπιτον του γερο-Παγούρη με την τοιχογυρισμένην αύλήν, εύρίσκετο άπέναντι εις τό σπίτι του Χατζη-Παντελή με τόν αύλόγυρον σύρριζα εις τόν βράχον. Κάτω έχασκε μέγας κρημνός, μονότονος, προκαλών σκοτοδίνην, σημειούμενος από όλίγους έρποντας θάμνους έδω κι εκεί, οι όποιοι θά έφαίνοντο εις τό σκότος της νυκτός εκείνης ως νά ήσαν κακοποιοί ψηλαφώντες και άναρριχώμενοι ή και καλικάντζαροι έλλοχεύοντες και караδοκοούντες, ως νά έλθη ή ώρα νά εισβάλουν εις τās οικίας διά τών καπνοδόχων. Τό κύμα ύποκώφως έφλοίσβιζεν εις τά κράσπεδα του κρημνου. ως ακούραστος βορράς φυσών από προχθές, μαλακώσας την έσπέραν ταύτην, εξήπλωνε τές άποθαλασσιές του έως τόν μεσημβρινόν τουτον μικρόν λιμένα, ό παγκρατής χιονόμαλλος βασιλεύς του χειμῶνος. Από τό άλλο μέρος του δρόμου, άριστερά εις τόν ανερχόμενον, δίπλα εις τό σπίτι του γερο-Παγούρη και άντικρίζουσα με τό του Χατζη-Παντελή, ύψουτο άτελείωτος οικοδομή με τέσσαρας τοίχους όρθούς μέχρι του πατώματος, με τās ξυλώσεις χασκούσας έως της όροφής, με την στέγην καταρρέουσαν, με φαιούς και φθειρομένους τούς τοίχους, την όποιαν ή εγκατάλειψις, ό άνεμος και ή βροχή είχαν καταστήσει έρείπιον και χάλασμα. Τά παιδιά, όσα κατήρχοντο την μεσημβριάν από τό έν σχολείον και όσα ανήρχοντο την έσπέραν από τό άλλο, διά νά αφήσωσι τά βιβλία εις την οικίαν, κλέψωσι τεμάχιον άρτου από τό έρμάριον και τρέξωσιν άκράτητα, διά νά παίξωσιν εις τόν αιγιαλόν, της έρριπτον άφθόνους πέτρας, διά νά την εκδικηθώσι την ήμέραν δι' όσον τρόπον τούς έπροξένει την νύκτα, όταν έτύχαινε νά περάσωσιν.

Οι παπάδες, όταν επέστρεφαν την παραμονήν των Φώτων έν σώματι από την οικίαν του δημάρχου με τούς σταυρούς και τās φωτιστήρας των, αγιάζοντες οικίας, δρόμους και μαγαζιά και διώκοντες τούς καλικαντζάρους, έλησμόνουν νά ρίψωσι μικράν σταγόνα άγιασμου και εις την άτυχον εγκαταλελειμμένην οικίαν, την όποιαν δέν είχε χαρή ό οικοκύρης, όστις την έκτισε, και ήτις δέν είχαν άξιωθῃ ν' απολαύση την οικοκυράν της. Τοιαύτη οικία επόμενον ήτο νά γίνη κατοικητήριον των φαντασμάτων, ασυλον ίσως των βρικολάκων, και ίσως όρμητήριον και τόπος συγκεντρώσεως των τυράννων της ώρας ταύτης, των καλικαντζάρων.

Δέν είχαν άξιωθῃ ν' απολαύση την οικοκυράν της. Ό καπετάν

Γιαννάκος ὁ Συρμαῆς, ἀνὴρ αἰσθηματικός καί γενναῖος, «μερακλής» ὅσον κανεῖς ἄλλος ἐκ τῶν συγχρόνων του, εἶχε γνωρίσει εἰς τὸ Σταυροδρόμι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Κοκόναν Ἀννίκαν, ὡραίαν, ὑψηλήν, μέ χρυσόξανθα μαλλιά, λευκὴν καί μέ χαρακτηῖρας λεπτοτάτους. Ὁ πλοίαρχος ἡρραβωνίσθη ἐν τῇ Βασιλευούσῃ καὶ κατῆλθε μέ τὸ καράβι εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου παρήγγειλε νά τοῦ κτίσουν, μέ σχέδιον κομψόν καὶ ἀσύνηθες ἕως τότε εἰς τὴν πολίχνην, τὴν μικράν ὡραίαν οἰκίαν, σκοπεύων μέ τὸ πρῶτον ταξίδιον νά φέρῃ ἐπιπλά ἀπὸ τὴν Βενετίαν, διὰ νά εὐπρεπίσῃ, νά στολίσῃ τὴν νεόκτιστον οἰκίαν καὶ τὴν κάμη ἀξίαν τῆς ἀβράς Κοκόνας, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νά φέρῃ ἀπὸ τὴν Πόλιν.

Ἄλλ' ἡ οἰκία δέν ἔμελλε νά τελειώσῃ καὶ ἡ Κοκόναν δέν ἔμελλε νά κατέλθῃ. Ἡ Κοκόναν, ὁκτῶ μῆνας μετὰ τὴν μνηστείαν, ἀπέθνησκε φθισικὴ εἰς τὸ Σταυροδρόμι καὶ ἡ οἰκία ἔμεινε ἀτελειώτος, ἔρημη καὶ ἄχαρη ἀνά τὸν λιθόστρωτον ἀνηφορικόν δρόμον, σιμὰ εἰς τὸν κρημνῶδη βράχον. Ὡς ἀόρατος δέ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς καταρρεύουσας οἰκίας, ὡς ἀόριστος τραγικὴ εἰρωνεία ἐπὶ τῆς τύχης τῆς, ἔμενε τὸ ὄνομα «Τῆς Κοκόνας τὸ σπῖτι».

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 185..., δύο παιδάκια κατήρχοντο μέ ζωηρά βήματα τὸ λιθόστρωτον καὶ οἱ πόδες των, ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πέδιλα, τὰ ὅποια εἶχον φορέσει ἴσως ἐκτάκτως τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἔκαμνον μέγαν κρότον ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀμφότεροι ἐκράτουν ἐλαφράς ράβδους. Ὁ εἷς ἐκράτει φανόν μέ τὴν ἄλλην χεῖρα. Ἦτο ἐβδόμη ὥρα. Νύξ ἀστροφεγγής καὶ ψυχρά. Σφοδρὸς ἄνεμος κατήρχετο παγετώδης ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά. Ὁ ἄνεμος ἔκαμνε τὰ σφικτοκλεισμένα παράθυρα καὶ τὰς κλειδομανταλωμένας θύρας νά στεναῶζωσιν ὑπὸ τὴν ψυχρὰν πνοήν του. Τὰ παιδία ἐμάλωναν ὡς δύο γνήσιοι φίλοι.

— Ἐγὼ εἶδα π' σοῦ ὅωκε ἓνα εἰκοσιπενταράκι, βρέ Ἀγγελή, ἔλεγε τὸ ἓν.

— Ὅχι, μὰ τὸ θεριό, ἔλεγε τὸ ἄλλο, μιά πεντάραν μοῦ ὅωκε. Νά τηνε. Καὶ ἐδείκνυε μεταξύ τῶν δακτύλων του μίαν πεντάραν.

— Ὅχι, ἐπέμενε τὸ ἄλλο, τὸ ὅποῖον ἐκράτει τὸ φανάριον. Τό εἶδαν ἐγὼ πού ἦταν εἰκοσιπενταράκι· δὲ μέ γελῶς.

— Ὅχι, βρέ Νάσο. Μιά πεντάραν, σοῦ λέω.

— Μ' ἀφήνεις νά σέ ψάξω;

— Θά σ' πέσει τὸ φανάρι.

Διὰ μίας ὁ Νάσος ἄφησε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καὶ ἡτοιμάζετο νά ψάξῃ τὸν Ἀγγελήν. Εἶχον λάβει τὸ μέτρον, ἐπειδὴ δέν ἐνεπιστεύοντο ἀλλήλους (ἦσαν δεκαετεῖς τὴν ἡλικίαν), εὐθύς ἅμα κατήρχοντο ἀπὸ

ἐκάστην τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἀνέβαινον καί ἐτραγουδοῦσαν τὰ Χριστοῦ-γεννα, νά κάμνωσιν εὐθύς μερίδιον πεντάρα καί πεντάρα καί κανεῖς ἐκ τῶν δύο νά μὴν εἶναι «κάσα» μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλά τὴν τελευταίαν φορὰν ὁ Νάσος εἶχεν ὑποπτευθῇ τὸν Ἀγγελὴν.

Ἐν τῇ θέρμῃ τῆς λογομαχίας τῶν εἶχον λησμονήσῃ ὅτι ἔφθασαν ἤδη εἰς τὸ στενόν τοῦ λιθοστρώτου, τοῦ ἄγοντος εἰς τὴν ἐπάνω συνοικίαν, καί εὐρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸ σπῖτι τῆς Κοκόνας, ὅπου ἔβγαιναν φαντάσματα. Ἐκεῖ εἶχον σταματήσῃ, καί ὁ Νάσος ἤρχισε νά ψάχνῃ τὸν Ἀγγελὴν. Ὁ Ἀγγελὴς, ἐνόσφ ὁ ἄλλος ἠρεῦνα τὰ θυλάκια τῆς περισκελίδος του, ἴστατο ἀδιάφορος, ἀλλ' ἅμα ἡ χεὶρ ἀνῆλθε καί ἤρχισε νά ψαύῃ τὸν κόλπον, ἐπιασεν ὁ ἴδιος τὸ γιλέκον του ἀριστερά πρὸς τὴν μέσῃ καί τὸ ἐσφιγγε μέ ὅλην τὴν δύναμίν του ἐμποδίζων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του νά φθάσῃ ἕως ἐκεῖ.

– Δέ μ' ἀφήνεις νά σέ ψάξω!

– Ἀφῆσέ με! Δέν ἔχω τίποτε.

– Εἶσαι ψεύτης!

Ὁ Ἀγγελὴς ὕψωσεν ἀπειλητικὴν χεῖρα.

– Εἶσαι ψεύτης καί κλέφτης!

Ἐλαφρὸς κόλαφος ἠκούσθη καί συγχρόνως φωνὴ παραδόξου ὄντος μελανοῦ τὴν ὄψιν, μέ μαλλιά ἀνατσουτσουρωμένα, μέ ἀλλόκοτα ράκη ὡς ἐνδυμασίαν, ἀντήχησε:

– Τί μαλώνετε, βρέ;

Τὰ δύο παιδιά ἀφῆκαν συγχρόνως διπλὴν πέπνιγμένην κραυγὴν καί ἐδοκίμασαν νά τραπῶσιν εἰς φυγὴν ἀφήνοντα τὸ φανάριον κατὰ γῆς. Ἀλλὰ τὸ παράδοxon ὃν μέ τὸν πόδα ἀνέτρεψε τὸ φανάριον, τὸ ὁποῖον ἔσβησεν εὐθύς, καί μέ τὰς δύο χεῖρας συνέλαβεν ἀπὸ τούς βραχίονας τὰ δύο τρέμοντα παιδιά.

– Ποιὸς εἶναι κάσα, βρέ;

Τὰ δύο παιδιά ἤσπαιρον καί ἐδοκίμαζον νά φύγουν.

– Μὴ φοβάστε, δέ σὰς τρώω. Δώστε μου τοὺς παράδες σας, γιὰ νά μὴ μαλώσετε καί σκοτωθεῖτε. Καλὰ πού βρέθηκα καί σὰς γλίτωσα.

Ἐψαξε τίς τσέπες τῶν δύο παιδιῶν καί συγχρόνως τὰ ἔσυρε πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου τῆς κατηρειπωμένης οἰκίας, ὅποθεν εἶχεν ἐξέλθει, ὡς φαίνεται, τὸ παράδοxon ὃν. Ἐκεῖ ἔβαλε τὸν Νάσον ὑπὸ κράτησιν ὀπισθεν τῆς θύρας, ὡχύρωσε τὸ ἄνοιγμα μέ τὸ ἴδιον σῶμα του καί ἔψαξεν ἐν ἀνέσει τὸν Ἀγγελὴν. Εὗρε δέκα πέντε ἢ εἴκοσι πεντάρες καί δεκάρες εἰς τὰ θυλάκια του. Εἶτα ἔψαξε τὸν Νάσον, εὗρεν ἄλλα τόσα καί εἰς αὐτοῦ τὸ θυλάκιον. Ἀκολούθως ἀπέπεμψε τὰ δύο παιδιά.

– Πηγαίνετε τώρα καί μὴ φοβάστε. Ἄλλη φορὰ νά μὴ μαλώνετε.

Ὁ Γιάννης ὁ Παλούκας δέν εἶχε πῶς νά μεθύσῃ καί πῶς νά ἐορ-

τάση τὰ Χριστούγεννα ἐκείνην τὴν χρονιά. Ἦτο συνήθως ἄεργος, καὶ οἱ τεμπέλικοι μικροδουλειές, τὰς ὁποίας ἐξετέλει κάποτε, κουβαλῶν νερό μέ τὴν στάμναν ἐκ τῆς οἰκίας, πότε ὑπηρετῶν τοὺς κηπουροὺς, τοὺς ἀλωνιστάς καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν ἐλαιοτριβείων, πότε βοηθῶν τοὺς γριπάρηδες εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τοῦ μακροῦ ἀτελειώτου γρίπου ἐπὶ τῆς μεγάλης ἄμμου εἰς τὸν αἰγιαλόν, δέν τὸν εἶχαν «σηκῶσει» κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τί νὰ κάμη; Πῶς νὰ περάσῃ τέτοια χρονιάρα μέρα; Τί ἐσοφίσθῃ;

Τῆς Κοκόνας τὸ σπίτι, τὸ ὁποῖον ἐφοβοῦντο τὰ παιδία τῆς πολίχνης καὶ τὸ ὁποῖον δέν ἀγίαζαν οἱ παπάδες, ὅταν κατήρχοντο ἀπὸ τὴν ἄνω συνοικίαν μέ τοὺς σταυροὺς, ἦτο κατάλληλος σταθμός, διὰ νὰ κρυβῇ κανεὶς καὶ νὰ περάσῃ ὡς καλικάντζαρος, ἐπειδὴ τὸ ἐκαλοῦσαν οἱ μέρες, ἀφοῦ μάλιστα χάριν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θὰ τὸ ἔκαμνε καὶ ὁ Παλούκας. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπερνοῦσαν ὅλα τὰ παιδία τῆς κάτω ἐνορίας, δηλαδή τὰ δύο τρίτα τῶν παιδιῶν τοῦ χωρίου, εἰς τὸ γύρισμά των ἀπὸ τὴν ἐπάνω ἐνορίαν, ὅτε θὰ εἶχαν ἱκανὰ κέρματα εἰς τὰ θυλάκιά των.

Ὁ Παλούκας δέν ἐσκέφθη περισσότερον.

Ἐλαβε παλαιόν σιδηροῦν τηγάνιον, ἐμουντζουρώθη ὅλος εἰς τὸ πρόσωπον – μετέθεσε δηλ. δύο μῆνας πρωιμώτερον τὴν ἀποκριάν – ἐφόρεσε παλαιὰ ράκη, τὰ ὁποῖα ἐπρομηθεύθη κάπου, καὶ ἀπελθὼν, ἅμα ἐνύκτωσεν, ἐξεκάρφωσεν ἀθουρύβως τὰς παλαιάς σανίδας, τὰς σχηματιζούσας χιαστί πρόχειρον φραγμόν εἰς τὸ ἰσόγειον τῆς ἐρήμου οἰκίας τῆς Κοκόνας, καὶ ἐχώθη μέσα. Μίαν ὥραν ὕστερον κατῆλθε διὰ τοῦ λιθοστρώτου ἢ πρώτῃ συνωρίς τῶν ἀδόντων παιδιῶν, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς. Εἶδομεν πῶς ἦλθαν βολικά τὰ πράγματα, καὶ πῶς ὁ Παλούκας κατῶρθωσε μάλιστα νὰ περάσῃ ὡς εἰρηνευτὴς μεταξύ τῶν παίδων πού ἐμάλωναν.

Ἀφοῦ ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν αἰσθανόμενοι φεύγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας των, κατῆλθον ἄλλα παιδία, εἴτα ἄλλα. Ὁ Παλούκας ἤκουσε μακρόθεν τὸν κρότον τῶν βημάτων των, τὰς εὐθύμους φωνάς των καὶ ἐψιθύριζε:

– Μᾶς ἔρχεται ἄλλη ζυγιά.

Ἡ τελευταία ζυγιά, ἣτις κατῆλθε, συνίστατο ἀπὸ τὸν Στάμον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀργύρην, δύο φρονίμους παῖδας. Οὗτοι δέν ἐμάλωναν, ἀλλ' ἐσχεδίαζαν μεγαλοφώνως τί νὰ κάμουν τὰ λεπτά ἐκεῖνα, πού θὰ ἐμάλωναν ἐκείνην τὴν βραδιάν.

– Νὰ φτιάσουμε κι ἓνα σκεπαρνάκι, βρέ.

– Νὰ κόψουμε μιὰ λεύκα.

– Νὰ πάρουμε φλαμούρι, νὰ κάμουμε καράβι.

– Νά βγάλουμε από τόν πεῦκο τ' Ἀλμπάνη τήν καρίνα καί τά στρα-
βόξυλα.

– Ἐσύ θά εἶσαι μαραγκός, κι ἐγώ πρωτομάστορας.

– Βρέ! Καλῶς τοὺς μαστόρους, ἡκούσθη ἔξαφνα μία φωνή.

Ὁ Παλούκας εἶχεν ἐξορμήσει τρίτην ἢ τετάρτην φοράν ἀπὸ τήν κρύπτην του. Ὁ Στάμος καί ὁ Ἀργύρης ἀφήκαν πεπιγμένην κραυγὴν καί ἠθέλησαν νά φύγουν. Ἀλλ' ὁ Παλούκας ἐφήρμοσε τήν μέθοδόν του καί τοὺς ἐλήστευσε.

– Εἶναι ἄλλη ζυγιά; ἠρώτησεν εἷτα.

Τά παιδιά τόν ἐκοίταξαν μέ ἀπλανῆ ὄμματα, ἀπολιθωμένα ἀπὸ τόν φόβον. Ἀλλ' ὁ Στάμος, ὅστις ἦτο δωδεκαετής καί ξυπνητός, ἠννόησεν ἐν τῷ μεταξύ ὅτι δέν ἦτο φάντασμα. Ὁ φόβος του ἐμετριάσθη καί με-
τέδωκε θάρρος καί εἰς τόν Ἀργύρην.

– Εἶναι κι ἄλλη ζυγιά; ἐπανελάβεν ἀκαταλήπτως ὁ παράδοξος ἄν-
θρωπος.

– Τί ζυγιά; ἡδυνήθη ν' ἀρθρώσῃ ὁ Στάμος.

– Εἶναι ἄλλα παιδιά νά κατεβοῦν ἀπ' τόν ἐπάνω μαχαλά;

– Δέν ξέρω, εἶπεν ὁ Στάμος.

Τήν φοράν ταύτην ὁ Παλούκας εἶχεν ὀλιγωρήσει νά σβῆσῃ τόν φανόν, διότι ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας του ἐπέισθη ὅτι δέν θά τόν ἀνεγνώριζαν τά παιδιά. Ἀλλ' ὁ Στάμος τόν ἐκοίταξε τόσο καλὰ, ὥστε «ἐγύριζε μέσ στό νοῦ του» ὅτι κάποιοις ἦτο καί δέν ἀπέιχε πολὺ τοῦ νά τόν ἀναγνωρίσῃ.

– Πέστε μου, βρέ, ἂν εἶναι κι ἄλλη ζυγιά, ἐπέμενεν ὁ Παλούκας.

– Δέν ξέρουμε, ἐπανελάβεν ὁ Στάμος.

Τέλος, ὁ Παλούκας ἀφήκε τά παιδιά ἐλεύθερα.

Παρήλθον δέκα λεπτά τῆς ὥρας καί γενναῖον πετροβόλημα ἤρχισε νά δέρνην τήν στέγην, τὰς ξυλῶσεις καί τὰς δοκοὺς τοῦ ἀφατνώτου πατώματος τῆς ἐρήμου οἰκίας. Πολλοὶ λίθοι μέ ὑπόκωφον γδοῦπον, δι-
ερχόμενοι διὰ τῶν δοκῶν, καί ἄλλοι διὰ τῆς θύρας, ἐπιπτον εἰς τό ἔδα-
φος τοῦ ἰσογείου.

Στράτευμα παιδιῶν εἶχεν ἐξορμήσει ἀπὸ τό προαύλιον τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τριακόσια ἢ τετρακόσια βήματα ἀπέχοντος καί ἐξετέλει φοβερὰν ἔφοδον κατὰ τοῦ ἀσύλου τοῦ καλικαντζάρου.

Τά πρῶτα ληστευθέντα παιδιά, ὁ Νάσος καί ὁ Ἀγγελῆς, ἀφοῦ ἔφθασαν ἀσθμαίνοντα εἰς τήν μικράν πλατεῖαν τήν ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, μὴ ἔχοντα πλέον διὰ τί πράγμα νά μαλώσουν, ἔκαμαν ἀγάπην. Μετά φιλικωτάτην δέ συζήτησιν ἐκ συμφώνου ἀπεφάνθησαν ὅτι τό παράδοξον ὄν, τό ὁποῖον τοὺς ἐπῆρε τά λεπτά, ἀφοῦ δέν τοὺς ἐπῆρεν

ούτε την φωνήν, ούτε τόν νοῦν των, θά εἶπῃ ὅτι δέν ἦτο φάντασμα οὔτε βρικόλακας, καί ἀφοῦ δέν ἐδοκίμασε νά τοὺς φάγῃ, θά εἶπῃ ὅτι δέν ἦτο οὔτε καλικάντζαρος. Τί ἄλλο θά ἦτο λοιπόν;

Θά ἦτο ἄνθρωπος, χωρίς ἄλλο.

Ἡ δευτέρα ζυγιά τῶν παιδιῶν ἔφθασε μετ' οὐ πολὺ, εἴτα ἡ τρίτη καί ἡ τετάρτη. Ὅλα τὰ ὁμοιοπαθῆ παιδιά δέν ἤργησαν νά συνεννοηθοῦν ὁμοῦ. Τέλος ὁ Στάμος, ὅστις ἦτο τελευταῖος μετὰ τοῦ Ἀργύρη, ἐπρότεινε, καί ὅλοι ἐψήφισαν, νά ἐκτελέσωσι τακτικὴν νυκτερινήν ἔφοδον κατὰ τῆς οἰκίας.

Ὁ Παλούκας τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐδίσταζε καί εἶχεν ἀποφασίσει πλεόν ν' ἀποσυρθῇ, ἀφοῦ εἶχε κάμει ἀρκετὴν λείαν, ὅση θά ἤρκει, διὰ νά μεθύσῃ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ὡς καί τὴν ἡμέραν τῆς Παναγίας καί τὴν τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἀκόμη. Ἐνῶ δέ ἦτο ἐτοιμος νά φύγῃ καί πάλιν ἔμενεν, ἐπῆλθεν ἡ πρώτη πυκνὴ χάλαζα τῶν λίθων.

– Νά, μιά ζυγιά! ἐφώνηξε φιλέκδικος ὁ Στάμος.

– Νά, μιά ζυγιά! ἐπανέλαβον ἐν χορῶ τὰ παιδιά.

Πέντε δευτερόλεπτα πρότερον ἂν ἀπεφάσιζεν ὁ Παλούκας νά φύγῃ, θά ἦτο ἐκτός βολῆς. Δυστυχῶς ἦτο τώρα ἀργά.

Ἀπεφάσισε ν' ἀρπάξῃ μίαν σανίδα καί μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὡς σπάθην ἄμα καί ὡς ἀσπίδα νά ἐκτελέσῃ ἔξοδον διασχίζων τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ δευτέρα ραγδαιοτέρα χάλαζα λίθων τόν ἔκαμε νά ὀπισθοδρομήσῃ μέ δύο πληγὰς εἰς τὴν κνήμην καί εἰς τόν βραχίονα.

– Νά, κι ἄλλη ζυγιά! ἐφώνησεν ἀδιάλλακτος ὁ Στάμος.

– Νά, κι ἄλλη ζυγιά! ἠλάλαζαν τὰ παιδιά.

Ὁ Παλούκας ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἐσωτέραν γωνίαν τοῦ ἰσογείου, σπηρίζας τὰ νῶτα εἰς τόν τοῖχον, ζαρωμένος ὑπὸ τινι δοκόν τοῦ πατώματος σύρριζα εἰς τόν τοῖχον βαλμένην. Ἀλλὰ κι ἐκεῖ μέγας λίθος κτυπήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐλόξευσε καί τόν ἐπληξε μετὰ μετρίας βίας εἰς τόν ὦμον.

– Βρέ! ἀπό σπόντα! ἐμουρμούρισε γελῶν ἀκουσίως ὁ Παλούκας.

Εὐτυχῶς δι' αὐτόν, οἱ ἐχθροὶ δέν ἀπεφάσισαν νά ἔλθωσιν ἕως τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Λεῖψανον φόβου ὑπῆρχεν ἀκόμη, φαίνεται, εἰς τὸ βάθος τοῦ παιδικοῦ θράσους.

Τέλος, ἐπειδὴ ἡ μάχη παρετείνετο, ὁ Παλούκας, μετὰ φρόνιμον σκέψιν, ἀπεφάσισε ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τόν τοῖχον (ἐγνώριζε ποῦ ὑπῆρχαν ὀπαὶ ἀπὸ τὰ ἱκρία καί τίς ξυλωσιές τῆς οἰκοδομῆς), πατῶν ἀπὸ ὀπὴν εἰς ὀπὴν. Τό ἔκαμε ταχέως καί ἐπιτυχῶς καί, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ πάτωμα, ἀόρατος εἰς τόν ἐχθρόν ὀπισθεν λειψάνου ξυλοτοίχου, ἀποφασιστικῶς ἐπῆδησεν ἀπὸ τοῦ ἄλλο μέρους, ἐντός τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς τοῦ γερο-Παγούρη.

Ήταν ως δύο μόγια ύψηλά, όχι περισσότερον. Διότι τό ἔδαφος ἦτο ὑψηλότερον κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας σπιθαμὰς ἔσθωθεν τοῦ αὐλογύρου.

Ὁ Παλούκας ἔπесе βαρὺς, ἐκτύπησεν εἰς τό γόνυ, ἀνετράπη, ἀνωρθώθη, ἔψαυσε τὰ μέλη του καί, βεβαιωθείς ὅτι δέν τοῦ εἶχε σπάσει κανέν κόκαλον, ἐτράπη εἰς φυγὴν τρέχων πρὸς τό ἄλλο μέρος τοῦ αὐλογύρου, ὅπου ἤξευρεν ὅτι ὁ περίβολος ἐκλείετο ἀπὸ ἀπλοῦν φράκτην συγκοινωνῶν πρὸς αὐλήν συγγενικῆς οἰκίας.

Ὁ γδοῦπος τῆς πτώσεώς του ἠκούσθη ἐκείθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς.

Ὁ Στάμος ἐφώνασεν «ἐμπρός!» καί δοκιμάσας τόν μάνδαλον τῆς θύρας τοῦ αὐλογύρου εἶδεν ὅτι ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτή. Εἰσώρμησε πρῶτος καί τὰ παιδία τόν ἠκολούθησαν.

Ἡ πτώσις τοῦ Παλούκα συνωδεύθη ἐκτός τοῦ γδοῦπου τῆς καί ἀπὸ ἄλλον κρότον, κρότον μεταλλικόν. Λεπτὰ τοῦ εἶχαν πέσει ἀπὸ τὴν τσέπην.

Ὁ Παλούκας δέν ἐγύρισεν ὀπίσω νά τὰ μαζέψῃ.

Ὁ Ἀγγελῆς, ἐν τῶν παιδίων, ἤκουσε ζωηρότατα τόν μεταλλικόν κρότον, ἀγροίκησε πολύ καλὰ τό μέρος, εἰς τό ὅποιον εἶχον πέσει τὰ κέρματα, καί κύψας ψηλαφῶν ἤρχισε νά τὰ μαζῶνῃ μὲ τὴν φούχταν, ἐνῶ τὰ ἄλλα παιδία ἔτρεχαν κατόπιν τοῦ φεύγοντος Παλούκα ρίπτοντα λίθους καί κρίζοντα:

– Νά, κι ἄλλη ζυγιά! Νά, κι ἄλλη ζυγιά!

Κρότος παραθύρου ἀνοιγομένου ἠκούσθη ἤδη εἰς τόν οἰκίσκον τοῦ γερο-Παγούρη, ὅστις ἀκούσας τὴν ἀκατανόητον ἔφοδον τὴν γενομένην τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τόν αὐλόγυρόν του ἤνοιξε τό παράθυρον καί ἠρώτα ἐκπληκτος:

– Τί εἶναι; Τί τρέχει;... Ποιός εἶναι;... Ποιοί εἴστε;... Ἔ! δέν ἀκοῦτε;

Ἐνῶ ὁ Ἀγγελῆς εἶχε μαζέψῃ ἤδη ὅλα τὰ λεπτὰ ὅσα ἡῦρε καί ἔφευγεν ὀπίσω διὰ τῆς μεσημβρινῆς θύρας, τὰ ἄλλα παιδία κατεδίωκον πέραν τοῦ βορεινοῦ φράκτου εἰς τόν βρόντο τόν Παλούκαν, ὅστις εἶχε γίνει ἄφαντος ἤδη, ἐπαναλαμβάνοντα:

– Νά, κι ἄλλη ζυγιά! Νά, κι ἄλλη ζυγιά!

Ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις», 25 Δεκ. 1893

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Α'. Η ΜΑΝΑ

Φουρτούνιασεν ή θάλασσα καί βουρκωθήκαν τά βουνά!

Εΐναι βουβά τ' ἀηδόνια μας καί τά οὐράνια σκοτεινά,

κι ή δόλια μου ματιὰ θολή

Παϊδί μου, ώρα σου καλή!

Εἶν' ή καρδιά μου κρύσταλλο καί τό κορμί μου παγωνιά!

Σαλεύ' ό νοῦς μου σάν δενδρί, πού στέκ' ἀντίκρου στό χιονιά,

καί εἶναι ξέβαθο πολύ.

Παϊδί μου, ώρα σου καλή!

Βοῖζει τό κεφάλι μου σάν τοῦ χειμάρρου τή βοή!

Ξηράθηκαν τά χεῖλη μου καί μοῦ ἐκόπη κι ή πνοή

σ' αὐτό τό ὕστερο φιλί.

Παϊδί μου, ώρα σου καλή!

Νά σέ παιδέψ' ό Πλάστης μου, καταραμένη ξενιτιά!

Μας παίρνεις τά παιδάκια μας καί μάς ἀφήνεις στή φωτιά,

καί πίνουμε τόση χολή,

όταν τά λέμ' «ώρα καλή».

Β'. ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Φυσᾶ βοριάς, φυσᾶ θρακιάς, γεννιέται μπόρα φοβερή!

Μέ παίρνουν, μάνα, σάν φτερό, σάν πεταλούδα τρυφερή,

καί δέν μπορῶ νά κρατηθῶ.

Μάνα, μήν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

Βογκοῦν τοῦ κόσμου τά στοιχειά, σηκώνουν κύμα βροντερό!

Θαρρεῖς ἀνάλυσεν ή γῆ καί τρέχ' ή στράτα σάν νερό,

κι ἐγώ τό κύμα τ' ἀκολουθῶ.

Μάνα, μήν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

“Όσες γλυκάδες καί χαρές μάς περιχύν' ό ἐρχομός,

τόσες πικράδες καί χολές μάς δίν' ό μαῦρος χωρισμός!

“Ὤχ! “Ας ήμπόργα νά σταθῶ...

Μάνα, μήν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιά, κι ἤρθε στά χεῖλη μ' ἡ ψυχὴ!
Δώσ' με τὴν ἅγια σου δεξιά, δώσ' με συντρόφισαν εὐχὴ
νά μέ φυλάγει μὴ χαθῶ.
Μάνα, μὴν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

«Βοσπορίδες αὖραι»

Γεώργιος Βιζυηνός

[«Κρίσις τοῦ Βουτταναίου ποιητικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἔτους 1876»]

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ὕπνε, πού παίρνεις τὰ μωρά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο,
μικρό μικρό σοῦ τὸ 'φερα, μεγάλο δῶσε μοῦ το,
μεγάλο σάν ψηλό βουνό, ἴσιο σάν κυπαρίσι,
κι οἱ κλῶνοι του ν' ἀπλώνονται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση!

Δημοτικό

Ο ΥΠΝΟΣ ΤΟ ΠΑΡΑΚΑΛΕΙ

Ὁ ὕπνος τό παρακαλεῖ καὶ κεῖνο δέν κοιμάται,
ἔχει τὰ μάτια τ' ἀνοιχτά καὶ μοῦ παραπονᾶται.
Ὁ ὕπνος στά ματάκια του καὶ ἡ γειά στὴν κεφαλὴ του
καὶ ἡ Παναγίτσα κι ὁ Χριστὸς νά 'ναι πάντα μαζί του.
Ὁ ὕπνος τό παρακαλεῖ καὶ κεῖνο δέν κοιμάται,
πά' νά τό στείλω στό σχολεῖό καὶ μοῦ παραπονᾶται.
Δάσκαλε, τό παιδάκι μου νά μὴ μοῦ τό μαλώνεις,
τ' εἶναι μικρό, τ' εἶναι ξανθό, τ' εἶναι καὶ χαϊδεμένο
καὶ τό 'χουν καὶ οἱ ἀρχόντισσες στό γάμο καλεσμένο.
Ἔλα, ὕπνε, καὶ πάρε το κι ἄμε το στά περβόλια
καὶ γιόμισε τό στήθος του τριαντάφυλλα καὶ ρόδα·
τά ρόδα νά εἰν' τῆς μάνας του, τὰ μῆλα τοῦ κυροῦ του
καὶ τ' ἄσπρα τριαντάφυλλα ἄς εἶναι τοῦ νονοῦ του.

Ἔλα, ὕπνε, ἔλα γειά,
ἔλα, κυρά Παναγιά,
κι ἀποκοίμισ' τὰ παιδιά.
Νάνι τό παιδάκι μου.

ΤΡΕΙΣ ΒΙΓΛΕΣ ΘΑ ΣΟΥ ΒΑΛΩ

Νά μου τό πάρεις, ύπνε μου, τρεῖς βίγλες θά σοῦβάλω,
τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες κι οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι.
Βάζω τόν ἥλιο στά βουνά καί τόν αἰτό στούς κάμπους,
τόν κύρ βοριά τό δροσερό ἀνάμεσα πελάγου.
Ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε κι ὁ αἰτός ἀποκοιμήθη
κι ὁ κύρ βοριάς ὁ δροσερός στή μάνα του πηγαίνει:
– Γιέ μου, καί ποῦ 'σουν χτές προχτές, ποῦ 'σουν τήν ἄλλη νύχτα;
Μήνα μέ τ' ἄστρα μάλωνες, μήνα μέ τό φεγγάρι;
Μήνα μέ τόν αὐγερινό, ποῦ 'μαστε ἀγαπημένοι;
– Μήτε μέ τ' ἄστρα μάλωνα, μήτε μέ τό φεγγάρι,
μήτε μέ τόν αὐγερινό, ὁπού 'στε ἀγαπημένοι.
Χρυσόν ὕγιόν ἐβίγλιζα στήν ἀργυρή του κούνια.

«Ἑλληνικά δημοτικά τραγούδια»

Δημ. Πετρόπουλος

ΚΟΙΜΑΤΑΙ

Κοιμάται τό χρυσό μου τό πουλάκι,
κι ἔχει κρυφό χαμόγελο γλυκό
στό κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Κοιμάται γελαστό κι εὐτυχισμένο
μέσ στή ζεστή τῆς μάνας του ἀγκαλιά.
Κοιμάται ἐν' ἀγγελάκι χορτασμένο
μέ τόσα χάδια, γέλια καί φιλιά.

Μά δέν μπορεῖ γιά πάντα ἔτσι νά μείνει
στόν ξέγνοιο τῶν ἀγγέλων τό χορό.
Μιά μέρα θά 'ρθει, ποῦ ἄντρας θά μοῦ γίνει
καί μέσ στόν κόσμο θά 'μπει τό σκληρό.

Καί τότε θά 'ρθουν βάσανα καί πόθοι,
παλμοί καί λύπες, ἔγνοιες καί δουλειά,
χρυσά καί τότε ὄνειρα θά νιώθει
σάν τώρα σέ μανούλας ἀγκαλιά;

Δέσποινα Παναγιά, γλυκιά Παρθένα,
σῶζε το, Ἐσὺ, ἀπὸ κάθε συμφορά,
ὅπως κι Ἐσὺ, τό 'χω, Παρθένα μου, ἓνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.

Κάμε το τό ταξίδι νά περάσει
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι ἀγνό,
νά ζήσει εὐτυχισμένο, νά γεράσει
καί νά τό ξαναβρῶ στὸν οὐρανό.

Κοιμοῦ, μικρό μου, ἀθῶο μου πουλάκι.
Μακάρι ἓνα χαμόγελο γλυκό
στὸν ὕπνο πάντα νά 'χεις στό χεῖλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Νικόλαος Χατζιδάκης

ΝΑ ΗΜΟΥΝΑ ΠΑΠΠΟΥΣ

1

«Νά παίζω ὅλη μέρα
μέ ἓνα κομπολόγι,
νά μὴ μοῦ λέν: δουλειά,
καί νά φορῶ γυαλιά,
καί νά 'χω καί ρολόγι.

2

Νά ἔχω ἅπρα γένια,
ποτέ νά μὴ διαβάζω,
σχολεῖο νά μὴν πηγαίνω,
στό σπίτι μου νά μένω
καί ὅλο νά νυστάζω.

3

Ἄχ! ἔλεγε ὁ Κοκός,
παπποῦς νά ἦμουν τώρα,
νά κάνω τό σοφό,
νά βήχω, νά ρουφῶ
ταμπάκο κάθε ὥρα!

4

Νά λέω παραμύθια
ἀπάνω ἀπὸ τό στρώμα,
καί ὅλοι στή μιλιὰ μου
νά στέκουν ἐμπροστά μου
μέ ἀνοικτό τό στόμα.

Νά μοῦ φιλοῦν τό χέρι,
εὐχές πολλές νά δίνω,
καί σ' ὅλους σεβαστός,
νά τρώγω καί νά πίνω.

Νά ἔχω καί μιά μαγκούρα
νά κάνω τόν κακό,
κι ἅμα θυμός μέ πάρει,
ν' ἀρχίσω στό στυλιάρι
καί τόν τρελό Κοκό».

Αὐτά καί ἄλλα λέει
μέ γνώση παιδική.
Μά ὁ Κοκός δέν ξέρει
πώς θέλουν ὅλ' οἱ γέροι
νά γίνουμε Κοκοί.

«Ἀπαντα»

Γεώργιος Σουρής

ΑΘΩΟΙ ΦΟΒΟΙ

– Θέλω τή μάνα.

– Ἐπέταξε καί στ' ἄστρα πάει νά ζήσει.

– Πῶς τόσο μάκρος ἄρρωστη δυνήθηκε νά σχίσει;

– Ἐχουν φτεροῦγες οἱ ψυχές.

– Γιατί δέν τίς ἀπλώνει

τότε ἡ δική μας, μήν αὐτή τρέξει στ' ἀστέρια μόνη;

– Δέν εἶναι μόνη. Γύρω της φτεροκοποῦν ἀγγέλοι.

– Ἄν ἀγγελό της μ' ἔλεγε, κοντά της θά μέ θέλει.

– Ὦ, δίχως κάλεσμα Θεοῦ ψηλά κανεῖς δέν πάει.

Κοιμήσου τώρα, ἡσύχασε.

– Καί ποιός μοῦ τραγουδάει;

– Ἐγώ, πουλάκι μου.

– Ἐσύ κλαῖς.

– Ὅχι, σέ μέ ἀπιθώσου.

«Ζάχαρη νά 'ναι ὁ ὕπνος σου καί μέλι τ' ὄνειρό σου».

– Νυστάζω. Ἀπό τό πλάγι μου καθόλου μὴ σπαράξεις.

Δῶς' μου τό χέρι. Σκιαζομαι μήπως καί σύ πετάξεις.

«Ποιητικά ἔργα»

Γεράσιμος Μαρκοράς

Η ΓΙΑΓΙΑ

“Ανοιξε τό παράθυρο τοῦ κόσμου
καί γύρνα πίσω στή γαλάζια μέρα...

Γλάστρα βασιλικός στό περιβάζι,
στόν κήπο σου ἀλοιζα καί λεβάντα,
καί σύ βαθιά στήν γκρίζα πολυθρόνα
νά γράφεις στόν καμβά μέ τίς κλωστές σου
τόν πόθο καί τήν πίκρα τῆς ζωῆς σου:
«Καί αὐτό θά περάσει». «Μηδέν ἄγαν».

Σέ ψάχνει τώρα μάταια τό φεγγάρι,
στό παραθύρι σου σέ ψάχνει ὁ ἥλιος,
σέ ψάχνουν τά δεκαοκτώ σου ἐγγόνια,
ρουμπίνια νά σοῦ φέρουν καί διαμάντια
γιά ὅσα μηνύματα δέν πρόφτασες νά γράφεις
στ' ἀτέλειωτα σοφά ἐργόχειρά σου.

Μά ἐσύ κοιμᾶσαι στό κατώφλι τοῦ ἄσπρου ὄνειρου
μ' ἓνα κλωνί βασιλικό στό χέρι,
κοιμᾶσαι, κι οὔτε ὁ ἥλιος σέ ξυπνάει,
οὔτε τό κλάμα τῶν δεκαοκτώ ἐγγονιών σου.

«Ἐπιστροφή»

Νίκος Κρανιδιώτης

Η ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ

Ἀνάθεμά τον πού τό εἶπεϊ: «Τ' ἀδέρφια δέν πονιοῦνται».
Τ' ἀδέρφια σχίζουν τά βουνά καί δέντρα ξεριζώνουν.
Τ' ἀδέρφια ἐκυνηγήσανε κι ἐνίκησαν τό Χάρο.

Δυό ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφή στόν κόσμο ξακουσμένη,
τῇ φθόναγεν ἡ γειτονιά, τῇ ζήλευεν ἡ χώρα,
τῇ ζήλεψε κι ὁ Χάροντας καί θέλει νά τήν πάρει.

Στό σπίτι τρέχει καί βροντᾷ σάν νά 'ταν νοικοκύρης:
–“Ανοιξε, κόρη, γιά νά μπῶ, 'τοιμάσου νά σέ πάρω,
τί ἐγώ εἶμ' ὁ γιός τῆς μαύρης γῆς, τς ἀραχνιασμένης πέτρας.

—Άσε με, Χάροντ', άσε με, σήμερα μή μέ πάρεις,
ταχιά Σαββάτο νά λουστῶ, τήν Κυριακή ν' αλλάξω,
καί τή Δευτέρα τό ταχύ έρχομαι μοναχή μου.

Άπ' τά μαλλιά τήν άρπαξε κι ή κόρη κλαίει καί σκούζει
νά καί τ' άδέρφια πού 'φτασαν ψηλά άπ' τό κορφοβούνι
τό Χάροντα κυνήγησαν καί γλίτωσαν τήν κόρη.

Δημοτικό

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΙΚΑ ΤΗΣ ΑΔΕΡΦΗΣ

Μέ τό γλυκό φθινόπωρο άραξαν γιά λίγες μέρες στ' όμορφο νησί τά καράβια καί πάλι έκαναν πανιά γιά τά ταξίδια τά μακρινά. Όλο τό νησί στό πόδι, άλλοι στό άκρογιάλι κι άλλοι στό λιακωτά. Κουνούν τ' άσπρα μαντίλια καί φωνάζουν:

— Στό καλό! Στό καλό!

Τελευταία έμειναν ή γολέτα του καπετάν Παλιούρα, ή «Βαγγελίστρα». Οί ναύτες καί τό ναυτόπουλο είναι στή θέση τους, μά ό καπετάνιος άργεί. Θέλει ν' άκούσει λίγο άκόμη τά βιολιά καί νά κεράσει μιά φορά άκόμη τούς φίλους του. Τέλος μπαίνει κι αυτός, καί ή γολέτα κίνησε.

Τό ναυτόπουλο ρίχνει μιά ματιά σ' ένα χαμηλό σπιτάκι άπάνω στό βράχο. Στό λιακωτό είναι ή μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καί τό μικρό του άδερφάκι. Κουνούν τά μαντίλια τους. Βγάζει κι αυτός τό μαντίλι του, τούς χαιρετά καί ρίχνεται γρήγορα στή δουλειά. Λύνει τά πανιά καί βοηθά νά σηκώσουν τήν άγκυρα.

Τήν ώρα πού βασίλευεν ό ήλιος, χανόταν σιγά σιγά καί ή «Βαγγελίστρα» στόν όρίζοντα. Τό ναυτόπουλο άνεβασμένο στό ψηλό κατάρτι βλέπει γιά τελευταία φορά τό νησάκι, πού χρυσώνεται άπό τό άντιφέγγισμα του ήλιου. Ψηλά στήν κορυφή άσπρίζει τό έκκλησάκι του Προφήτη Ήλία. Έκεί θά πηγαίνει ταχτικά ή μάνα του ν' ανάβει τά καντήλια καί ν' άγναντεύει τή θάλασσα. Ν' άγναντεύει πότε θά γυρίσει ή «Βαγγελίστρα» μέ τό γιό της, πού θά φέρει τήν προίκα νά παντρέψει τήν άδερφή του!...

Ήρθε του Άγίου Νικολάου καί ή «Βαγγελίστρα» δέ φάνηκε. Ούτε τά Χριστούγεννα ούτε τά Φώτα, πού βαφτίζονται τά νερά. Ένα γράμμα ήρθε γιά τή μητέρα του τή χαροκαμένη. Τής γράφει τό ναυτόπουλο άπό τήν Πόλη, πώς έμποδίστηκε, γιατί βρήκαν δουλειά. Νά μήν έχει

ὅμως φόβο, γιατί τό καράβι εἶναι καλοτάξιδο καί δέ φοβᾶται τίς φουρτουῖνες. Τώρα θά πᾶνε στή Μασσαλία κι ἀπό κεῖ τή Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θά εἶναι στήν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στή Μασσαλία θά ψωνίσει καί τά προικιά.

Ξημερώνει τό Μεγάλο Σάββατο καί ἡ «Βαγγελίστρα» εἶναι ἔξω ἀπό τό νησί. Μά νά πιάσει στό λιμάνι δέν μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς караβοπνίχτης. Βουνά εἶναι τά κύματα καί τό καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τά πανιά, σπασμένα τά κατάρτια, κι εἶναι βαθύ τό σκοτάδι καί οἱ ξέρες κοντά του.

– Για τό Θεό! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπό τό νησί μας καί νά χαθοῦμε!

– Μάνα μου! συλλογίζεται τό ναυτόπουλο. Ἀντί νά βγάλεις τά μαῦρα, θά βάλεις κι ἄλλα γιά μένα!...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τόν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετάν Παλιούρας θύμωσε μέ τό βοριά. "Ε, γιά τό Θεό! εἶπε πάλι. "Εξω ἀπό τό νησί μας νά χαθοῦμε!

Ἀποφάσισε νά παλέψει καί νά νικήσει. Εἶπε στούς ναῦτες νά πιάσουν τίς θέσεις τους στό κατάστρωμα, πρόσταξε τό ναυτόπουλο ν' ἀνεβεῖ στό κατάρτι καί νά κοιτάζει ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μέ τό δυνατό του χέρι τό τιμόνι.

– Μάινε πανιά! πρόσταξε.

"Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες, γιά νά κάμουν τό θέλημα τοῦ καπετάνιου. "Ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιά νά ὀρθοπλωρίσει τή γολέτα στόν ἄνεμο. Τό ναυτόπουλο στό ψηλό κατάρτι νιώθει τόν ἄνεμο νά τοῦ βελονιάζει τά χέρια, καί πολλές φορές τό κύμα τοῦ μπατοῖζει τό πρόσωπο. Τά μάτια του πονοῦν καί δακρύζουν, μά ποῦ νά τά κλείσει. Κοιτάζει μέσα στό σκοτάδι καί φωνάζει κάθε τόσο δυνατά:

– Ξέρα δεξιά! Ξέρα ἀριστερά μας!

Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τό τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τό δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει.

Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει.

"Ετσι παιδεύτηκε γιά ὥρες τό πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σάν πουλάρι ἀπολυμένο στόν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στή σκοτεινή καί ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πήρε νά γλυκοχαράζει, καί φάνηκε σάν μαῦρος ὄγκος τό νησί ἐμπρός στό σταχτόμαυρον ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τό πατρικό του λιμάνι καί γύρισε κατά κεῖ τήν πλώρη τῆς «Βαγγελίστρας».

Τὴν ὥρα πού ἔβγαιναν οἱ Ἐπιτάφιοι ἀπὸ τίς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καί ἡ γολέτα στό λιμάνι.

—Ἦρθα, μάνα μου! παράγγειλε τό ναυτόπουλο, μόλις ἔριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάσταση, πῆγε τό ναυτόπουλο μέ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν, ἅμα γύρισαν, καί ξαπλώθηκε νά κοιμηθεῖ. Ἦταν τόσο κουρασμένο!

Τό μεσημέρι ντύθηκε καί πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ ση-μαντρα καί σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τό νησί μοσκοβολᾷ σάν ἐκ-κλησάκι.

— Χριστὸς ἀνέστη!

— Ἀληθῶς ἀνέστη!

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στό χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερές μέ τὰ κί-τρινα φακιόλιά καί τὰ λαμπρά ροῦχα τους, χορεύουν καί οἱ λεβέντες μέ τὰ πλεχτά ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τό συρτό κι ὕστερα τὸν καλαματιανό μέ τὸν ἀρραβωνιαστικό της. Τό ναυτόπουλο κοιτάζει καί καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τό ναυτόπουλο.

Ἦλιος ἦταν προξενητής,
αὐγερινὸς στεφανωτής.
Χαρά στή μάνα τοῦ γαμπροῦ
καί σ' ὅλο τό πεθερικό,
ὅπου θά πάρουν τέτοια νιά,
ὁμορφη καί νοικοκυρά,
χρυσό καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασιλίσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετάν Πα-λιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

— Καί στά δικά σου, Στάμο, εὐχήθηκε στό ναυτόπουλο ὁ καπε-τάνιος.

— Εὐχαριστῶ, μά τὰ δικά μου ἀργοῦν ἀκόμη!

Ἦθελε νά εἰπεῖ:

— Νά μεγαλώσει κι ὁ ἀδερφός μου, νά χτίσουμε δικό μας καράβι, νά γίνω καπετάνιος καί τότε...

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μιά μάνα είχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.

Καί τὰ 'ζησε, τ' ἀνάθρεψε, τὰ προίκισ' ἕνα ἕνα
μ' εὐθυμη καρδιά.

Καί βρῆκε καί τὰ πάντρεψε σ' ἀνθρώπους μέ κεφάλι,
μέ νοικοκυριό.

Καί κείνα σπιτωθήκανε καί γίνανε μεγάλοι
μέσα στο χωριό.

Μά τῆς γριάς τῆς μάνας των τῆς ἔδωκεν ἡ Μοίρα
ἄσχημην εὐχή.

Καί πέθανε ὁ γέρος τῆς! Κι ἀπόμειν' αὐτή χήρα,
χήρα καί φτωχή.

Κι αὐτό σάν νά μὴν ἔφθανεν, ἀρρώστησε μιά μέρα,
μιά κακή βραδιά!

Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μηνᾶ μ' αὐτόνε πέρα
νά 'ρθουν τὰ παιδιά.

– Νά πᾶς νά πεῖς τοῦ γιόκα μου νά 'ρθεῖ νά μέ κοιτάξει,
καί δέν ἤμπορῶ.

Πῆγε καί ἤλθε καί λαλεῖ: «Τ' ἀμπέλι του θά φράξει!
Δέν ἔχει καιρό!».

– Οἱ βάτοι νά φυτρώσουνε στοῦ σώμα του, εἶπε κείνη,
γιά παντοτινά!

Καί ἀπό τότ' ὁ κακογιός σκαντζόχοιρος ἐγίνη,
φεύγει στά βουνά.

– Νά πᾶς νά πεῖς τῆς κόρης μου νά 'ρθεῖ νά μέ κοιτάξει,
καί δέν ἤμπορῶ.

Πῆγε καί ἤλθε καί λαλεῖ: «Ὑφαίνει τό μετάξι!
Δέν ἔχει καιρό!».

– Νά ὑφαίνει καί νά διάζεται καί νά 'ναι, εἶπε κείνη,
μέ χωρίς πανί!

Καί ἀπό τότε ἡ ἄπονη ἀράχνη ἔχει γίνει,
ματαιοπονεῖ!

– Νά πᾶς στήν ἄλλη κόρη μου, νά 'ρθεῖ νά μέ κοιτάξει,
καί δέν ἤμπορῶ.

Πῆγε καί ἦλθε καί λαλεῖ: «Θά πλύνει καί θ' ἀλλάξει!
Δέν ἔχει καιρό!».

–'Η σκάφη πᾶ' στή ράχη της νά γείρει, εἶπε κείνη,
ἄπλυτ' ἀλλαγῇ!

Καί ἀπό τότε ἡ ἄπονη χελώνα ἔχει γίνει,
σέρνεται στή γῇ!

– Νά πᾶς στήν τρίτη κόρη μου, νά 'ρθεῖ νά μέ κοιτάξει,
καί δέν ἤμπορῶ.

Πρὶν ἐπιστρέψει καί τῆς πεῖ, ἡ κόρη εἶχε προφτάξει!
Εἶχε αὐτὴ καιρό;

– Γιατί στά χέρια, κόρη μου, στά δάχτυλα ζυμᾶρι
κι ἄλευρα ἔδῳ;

–'Εζύμωνα, μανούλα μου, μά εἶδηση ἔχω πάρει
κι ἦλθα νά σέ ἰδῶ.

–'Ανθόσκομη τ' ἀλεύρι σου κι ἡ σκάφη σου κυψέλη.
Βρῆκες τόν καιρό!

Ὅσο θά ζεῖς νά γίνεται ὅ,τι κι ἂν πιάνεις μέλι,
μέλι γλυκερό!

Λαλεῖ, καί μέ χαμόγελο ἀποκοιμιέται ἐκείνη
γιά παντοτινά!

Καί ἀπό τότε μέλισσα ἡ κόρη της ἐγίνη
καί καλοπερνᾷ.

«Ἀτθίδες αὖραι»

Γεώργιος Βιζυηνός

Η ΑΝΟΙΞΗ, ΠΕΡΑΣΤΙΚΙΑ...

Ἡ Ἀνοιξη, περαστικά
ἀπ' τό σπίτι,
ἔσυρε μιά χαρακιά
στό φεγγίτη.
Χάραξε κλωνιά πλεχτά
σάν γαϊτάνι,
καί τά φύλλα τά δετά
σέ στεφάνι
καί τ' ἀγέρι ὅταν περνᾷ
στά κοτσάνια,
κάνουν ὅλα, ταπεινά,
μιά μετάνοια.
Πέρασε ἀπ' τίς γνωστικές
τίς κοπέλες
κι ἄνθισαν ποδιές λευκές
καί κορδέλες.
Ἀγίασε τά χώματα
μ' ἅγια μύρα
κι εἶν' εὐκές τά χρώματα,
γύρα γύρα.
Πῆγε κι ἀπ' τήν ἐξοχή,
κι ἀπ' τό ρέμα,
κι ὅλοι οἱ φράχτες, οἱ φτωχοί,
τρέχουν αἷμα.
Τώρα, ὁ δρόμος της μακριά
θά τή βγάλει,
κεῖ πού βρέχει τή στεριά
τ' ἀκρογιάλι,
στά νερά τά χαμηλά,
κούφια, λίγα,
γιά νά βάλει μιά λιλά,
μιά ἴδια ρίγα.
Ἀδειασε κι ἐδῶ κι ἐκεῖ
τόσα δῶρα
καί σάν μοῖρα στοργικῇ
φεύγει τώρα
-στήν καλή της ὥρα!

Τέλλος Ἀγρας

- Να πᾶς σὺν ἁλῇ κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

Πῆγε καὶ ἴσθε καὶ ἀλλὰ καὶ ἡ κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

- Ἡ κορη μου, σὺν ἁλῇ κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

- Να πᾶς σὺν τῇ κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

- Γιατὶ σὺν χέρι, κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

- Ἀνδρόκορη τ' ἀλλὰ σου καὶ ἡ κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

- Ἀλλὰ καὶ με χαίρομε ἀπὸ τῆς κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

- Ἀλλὰ καὶ με χαίρομε ἀπὸ τῆς κορη μου, γὰρ οὐκ ἔστιν ἡμετέραν
καὶ δὲν ἡμετέραν.

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Έτασαν' απ' τὸ χωριὸ καὶ αἶψα
τοῦ εσπερινοῦ τὸ σῆμα· κατ' ἀσπλάγξει
πάλαι ἡ σελή του μετ' ἀπὸ βροχίων ἄλμα
ἄσπρην ὑπὸ γνῆσιν στὸν κόρμιν σπέρει.

Εἰρήνης ἀνέμω ἀπλώνεται ἀπ' αὐτὴν
τ' ἀνέμ' ἀσπλάγξουσιν τὰ πέταλά των.
Πρῶτον· αὐτὸ τοῦ λίκου τ' ὄρασι τῶν
ἀπὸ βροχίων γυροῦσε σιγῇ.

Ὅσα τῆς πλάσεως ἡ γαλλικὴ ἡ εὐλογημένη,
ποὺ πῶτε· καὶ ποὺ πῶτε· καὶ ποὺ πῶτε·
οὐδὲν ἄλλο· καὶ ποὺ πῶτε· καὶ ποὺ πῶτε·
μετ' ἀπὸ βροχίων γυροῦσε σιγῇ.

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Τρεῖς δυνάμεις·

Ἀποστολὴν, ἑκκλησίαν, καὶ

ΔΡΑΣΤΗ ΠΥΛΑΞΙ.

Ὁ μπαρμπα - Κασταλὸς, πρὶν τὸν γάμον, ἀγάπησε μὲν τὴν παιδίαν
θόνην μὲν ἐν τῷ μέλλοντι αἵματι, ἀπὸ προσλήψεως ἀπὸ τῶν πατέρων
τῆς ἐν τῷ ναύκῳ τῆς κακοποιίας, τῆς ἐκκλησιάζουσας κατὰ τὴν συν-
ήθειαν τῶν πόλεων, ὡς κακοποιήσας κατὰ τὴν γὰρ τῶν πατέρων τοῦ λαοῦ.
ἤθευσε καὶ ὅλγα νουθεσίαν, ἦτο μέτριος τὸ ἀνίστημι.

Κατ' ὄρχας εἶχεν ἀπιδεῖξαι εἰς τὸν ναυτικὸν οὐδὲν ἀντιλαμβάνειν τὸ
γενικὸν ρεῖσμα τῶν κατοικῶν τῆς θαλασσινῆς πόλεως. Αὐτὸ δὲ τῆς φι-
λοπονίας τοῦ κατὰ τὴν ν. ἀποκρίσει καὶ μακρὸν αἶματι, ἀνδρῶν
αὐτῇ ἀντιπαρατίσει περὶ τὴν ἀποκρίσει ἀπὸ τῶν ναυπηγικῶν
ἀλλανδικῶν ἰσχυρῶν, εἰς τὴν διάταξιν τῶν ναυπηγικῶν τοῦ αἵματος
γὰρ, ἀνακαίοντος καὶ ἐντὶ κακοποιίας ἀλλανδικῶν καὶ μὴν πῶτε. Ἀντὶ
δὲ τῶν ὀλίγων μισθῶν τοῦ αἵματος τὴν χαλασμένην ἐκκρίσει αἵματος, τὴν
ἐκκρίσει, ὡς τὴν ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡτο κατὰ τὴν ἀποκρίσει κατὰ
τὴν παρῶν - πολιτείας καὶ δημοκρατίας - μόνος τῶν ἐκκρίσει
τὴν αἵματος, χάρις τὴν πῶτε εἰς τὸν ἀποκρίσει, ὡς τὴν ἀποκρίσει
τὴν αἵματος ἐκ τοῦ ἀποκρίσει ἀπὸ τῶν καὶ ἀποκρίσει αἵματος αἵματος.

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Ἐξαφν' ἀπ' τό χωριό κεῖ πέρα
τοῦ ἔσπερινοῦ τό σήμαντρον ἀργολαεῖ,
πάλλει ἡ φωνή του μέσ στό βραδινόν ἀέρα,
ὡσάν ὑπόμνηση στόν κόσμον ὑψηλή.

Εἰρήνης πνεῦμα ἀπλώνεται στή γῇ,
τ' ἄνθη συγκλείνουνε τά πέταλά των,
παύουνε τά πουλάκια τ' ἄσματά των,
ἀγία βασιλεῦει γύρωθε σιγή!

Ὅλη τῆς πλάσεως ἡ γαλήνη ἡ εὐλογημένη,
πού πνέει μέσ' ἀπ' τόν ἦχο τῶν κωδῶνων,
σάν ἀπ' τά βάθη χριστιανικῶν αἰώνων
μέσ στήν ψυχή μου κατεβαίνει.

«Τρεῖς δυνάμεις»

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

«ΑΡΑΤΕ ΠΥΛΑΣ»

Ὁ μπαρμπα - Κώστας, ἔως 65 ἐτῶν γέρων, ἄγαμος κι ἐν τῷ παρελθόντι κι ἐν τῷ μέλλοντι πλέον, εἶχε προσληφθῇ ἀπό 15 ἐτῶν ὡς ὑπηρετῆς ἐν τῷ ναύσκῳ τῆς κωμοπόλεως, ὡς ἐκκλησιάρχης κατὰ τήν συνήθειαν τῶν πόλεων, ὡς κανδηλανάπτης κατὰ τήν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Ἦξευρε καί ὀλίγα γραμματάκια. Ἦτο μέτριος τό ἀνάστημα.

Κατ' ἀρχάς εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς τόν ναυτικόν στάδιον ἀκολουθῶν τό γενικόν ρεῦμα τῶν κατοίκων τῆς θαλασσίνης πολίχνης. Διά δέ τῆς φιλοπονίας του κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ καί μικράν λέμβον, ἀγοράσας αὐτήν ἀντί εὐτελοῦς ποσοῦ, ἡμισύντριμμα ἀπό τινος ναυαγίσαντος ὁλλανδικοῦ ἰστιοφῆρου, εἰς τήν διάσωσιν τῶν ναυαγίων τοῦ ὁποίου εἰργάσθη, ἀνακαλύψας καί ἓνα κασκέτο ὁλλανδικόν καί μίαν πίπαν. Ἀντί δέ τῶν ὀλίγων μισθῶν του ἔλαβε τήν χαλασμένην ἐκείνην λέμβον, τήν σκαμπαβίαν, ὡς τήν ὀνόμαζεν. Ἐπειδὴ δέ ἦτο κατεσκευασμένος κατὰ τήν παροιμίαν «πολυτεχνίτης καί ρημοσπίτης», μόνος του ἐπιδιόρθωσε τήν λέμβον, χαρίσας τήν πίπαν εἰς τόν δασοφύλακα, ὅστις τόν ἄφησε νά κόψῃ κρυφά ἐκ τοῦ δάσους δύο πεῦκα, καί ἐκράτησεν αὐτός μόνον

τό κασκέτο, τό όποϊον έφόρει πάντοτε, έπονομασθείς διά τοῦτο «Όλλαντέζος».

Πλήν δέν ήτο διόλου τυχερός ως κυβερνήτης. Περισσότερον τυχερός ήτο, όταν δέν είχε τίποτε. Πρέπει νά έναυάγησε πεντάκις μέ τήν σκαμπαβίαν του έκείνην, πότε εις τάς άκτάς τής νήσου μεταφέρων τόν Ιούνιον θημωνίας σίτου από ενός όρμου εις έτερον, πότε εις τάς άκτάς τής Εύβοίας τόν Αύγουστον, ότε συνήθιζε νά μεταφέρη εις Λοκρίδα τούς μελισσάδες τής νήσου.

—Όλο μέσ στό καλοκαίρι πέφτεις όξω, καημένε Όλλανδέζο, τῷ παρετήρουν οί κάτοικοι φιλοσκόμμονες πάντοτε.

—Έλα ντέ! άπήντα ό θαλασσοπνιγμένος ναύτης, όστις μετά τό ναυάγιον ανήρχετο τόν ανήφορον τής αγοράς ύψηλά κρατών τήν κεφαλήν, ως νά ύπερηφανεύετο, διότι κατάρθωνε νά ναυαγή καί νά διασώζεται.

Τέλος νύκτα τινά τοῦ χειμῶνος μεταφέρων ξύλα από τής Κεχρεάς καί συναντήσας τρικυμίαν κατά τήν έπιστροφήν του, μόλις έσωσε τήν ζωήν του καί τό κασκέτο του τό όλλανδικόν, ριφθείς έξω εις τούς βράχους τοῦ Μικροῦ Ασεληνου, αποτόμου καί άλιμένου άκτής, όπου ή σκαμπαβία διελύθη εις τά έξ ὧν συνετεθη. Καί τά μέν καρφιά εβυθίσθησαν εις τον βαθύν πυθμένα, αἱ δέ σανίδες διεσπάρθησαν εις τό πελάγος μεταβληθείσαι εις γιαλόξυλα. Καί τότε πλέον ανέβη τόν ανήφορον τής αγοράς χωρίς νά έχη ύψηλά τήν κεφαλήν του ό αφελής ναυαγός. Είχε σύρει τό κασκέτο του μέχρι τῶν ὠτων καί ανέβαινε χωρίς νά βλέπη σχεδόν, προσκρούων εις τά λιθάρια καί τά καλδερίμια. Τοῦ ήλθεν ως έντροπή καί έκτοτε δέν επάτησεν εις τήν θάλασσαν, αλλ' αφιέρώθη εις τήν ύπηρεσίαν τής εκκλησίας, άποκτήσας τήν αγάπην τῶν έφημεριων, τῶν έπιτρόπων καί τῶν ένοριτῶν. Ίδίως όμως τόν ηγάπησαν τά μικρά παιδιά, διότι τόσο καλά, μέ τόσην τάξιν έμοίραζε πρὸς αὐτά τά κόλλυβα ό «Όλλαντέζος», ώστε επαιρναν όλα μέ ησυχίαν. Καί δια τουτο και τόν εσέβοντο τηρουντα σιωπήν απόλυτον έν τῷ ναῷ. Καί τον εβλεπες εκει τον μπαρμπα-Κώσταν μέ τό όλλανδικόν κασκέτο του έν μεσω τῶν παιδιῶν ως απόμαχον πλοίαρχον διατάσσοντα έν τάξει τά πάντα. Καί μήπως δέν ήτο απόμαχος πλοίαρχος; Καί μήπως δέν «ήπιε τήν θάλασσαν μέ τήν κουτάλαν», ως λέγουν; Τί τάχα νά ταξιδεύη τις εις τούς φοβερούς ὠκεανούς ή εις τά κοιμώμενα παράλια τοῦ Μαλιακοῦ; Τί τάχα νά ναυαγήσῃ εις τόν Εὔξεινον πόντον ή εις τήν εἰρηνικήν άκτήν τοῦ Παγασητικοῦ; Τό ναυάγιον είναι πάντοτε ναυάγιον καί ό άνθρωπος πνίγεται όμοίως είτε εις τό πέλαγος είτε εις τόν λιμένα. Καί εις μίαν χούφτα νερό ακόμη.

Ο μπαρμπα - Κώστας κατέστη ειδικός όμως εις μίαν ύπηρεσίαν

σπουδαίαν τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἡγαπᾶτο ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν πολίχνην. Ὑπεκρίνετο θαυμάσια τὸν Ἅδην τὸ Μέγα Σάββατον κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιταφίου.

Εἶναι συνήθεια ἀρχαιοτάτη εἰς τὴν νῆσον, ἀφοῦ ὁ Ἐπιτάφιος ἐν λιτανείᾳ περιέλθῃ ἐν ὥραίῳ πανοράματι τὴν ἐνορίαν ὅλην, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν νὰ κλείωνται αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ εἰς αὐτὸν εἴσοδος τοῦ Ἐπιταφίου. Παρίσταται κατὰ τρόπον παράδοξον ἡ σκηνὴ τῆς εἰς Ἄδου καταβάσεως τοῦ Σωτῆρος, ὡς φέρεται τοῦτο ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει. Τότε ὁ πρῶτος τῶν ἐφημερίων προσεγγίζων εἰς τὰς πύλας κελεύει ἐπιτακτικῶς κρούων αὐτὰς καὶ κράζων: «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης!».

Ὁ δὲ ἔσωθεν τῶν κεκλεισμένων πυλῶν παρά τὰ κλειῖθρα ὑποκρινόμενος τὸν Ἅδην ἐρωτᾷ αὐθαδῶς: «Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης?».

Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν παράστασιν κατέστη εἰδικώτατος ὁ μπαρμπα-Κώστας. Ὑπεκρίνετο τόσον ἐπιτυχῶς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντάρτου Ἄδου, τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ἀναγνωρίσῃ Δεσπότην καὶ Κύριον ἀνώτερόν του, ὥστε τρόμος κατελάμβανε τὸ πλῆθος, ὅτε ἤκουε τὰς τρομεράς ἐκεῖνας ἐρωτήσεις του: «Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης?».

Ἐτόνιζε τὰς λέξεις κατ' ἰδιὸν τινα τρόπον πολὺ τρομακτικόν. Ἐκίνει τὴν κεφαλὴν του ἔσωθεν, ἡγρίευσεν τοὺς ὀφθαλμούς του, αἱ τρίχες τῆς κόμης του ἀνεσουσουρώνοντο, καθὼς τὸν περιέγραφον ὅσοι ἔμενον ἔνδον νὰ τὸν θαυμάσουν κατὰ τὴν θαυμασίαν ὑπόκρισιν, ὅλον τὸ σῶμα του ἔτρεμε κι ἐν γένει ἐπαθαίνετο, ὡς νὰ ἦτο αὐτός ὁ Ἅδης ἀληθῶς μέ τὴν σατανικὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου δύναμιν προαισθανόμενος προσεγγίζον τὸ τέλος του.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ Μέγα Σάββατον, τὴν αὐγὴν, ὁ μπαρμπα-Κώστας ἦτο εἰς τὴν θέσιν του ὑπερήφανος διὰ τὸ πρόσωπον τὸ φοβερόν ὁποῦ ἤθελεν ὑποκριθῇ. Καθήμενος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ κενοῦ πλῆθους καταφωτιστοῦ ναοῦ, ἀνέμενε τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἔχων ὕψος ἐπίσημον κυριάρχου. Δέν ἦτο πλέον ὁ πτωχὸς κανδηλανάπτης μέ τὴν κεφαλὴν κάτω. Ἰστατο ἀσκεπὴς ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου κατωφλίου, ὡς εἰ ἔλεγεν: «Ἐγὼ! δέν δέχομαι κανένα μέσα, οὔτε τὸν Βασιλέα!».

Ἰδοὺ! Ἀκούονται μακρόθεν ψαλμωδίαὶ γλυκύταται καὶ τρυφεραὶ ὡς κλαυθοὶ, ὡς θρῆνοι: «Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!...». Ψάλλουσι τὸ πομπικόν ὄσμα: «Τὸν ἥλιον κρύψαντα», τὸ ἐξόδιον μέρος, τὸ τρυφερόν ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον συγκινεῖ καὶ τὰ ἄψυχα: «Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!...».

Ὁ Ἰωσήφ παρακαλεῖ τόν Πιλάτον, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ νά θάψῃ «τόν ξένον Ἰησοῦν καί ὠνειδισμένον...». Ψάλλουσιν οἱ μελίφθογοι ψάλται ἀκολουθοῦντες τήν λιτανείαν τοῦ Ἐπιταφίου καί ὑπηχεῖ ὁ λαός ὡς δι' ἐνός στόματος:

«Δός μοι τοῦτον τόν ξένον!...»

Ὡ πατρίς μου μικρά, πόσον μεγάλη εἶσαι ἐν τῇ θρησκείᾳ σου! Ἡ μελωδία γλυκυτάτη ὁλονέν προσεγγίζει. Ὅπισθεν οἰκιῶν νεφέλαι φωτειναί ἀπό τῶν καιομένων λαμπάδων ἀναβαίνουνσι πρὸς τό στερέωμα. Ἡ εὐωδία τῶν θυμιαμάτων, τά ὅποια καίονται κατὰ τήν δίοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἀπό τὰς οἰκίας ὅλας, φθάνει ἀπό μακράν ὡς ἄρωμα αὐτῆς τῆς νυκτός ἀνέκφραστον:

«Δός μοι τοῦτον τόν ξένον!...»

Πρέπει νά ἰδῇτε τήν λιτανείαν τοῦ Ἐπιταφίου κατὰ τήν αὐγὴν, ὅτε δέν εἶναι οὔτε ἡμέρα οὔτε νύξ, ἡ μᾶλλον μέ ὀλίγην ἡμέραν καί πολλήν νύκτα, μέ ὀλίγον φῶς καί μέ πολλά ἄστρα, καμιά φορά μέ σελήνην λειψίφωτον, ὅτε τό θέαμα γίνεται ὑπερκατανυκτικόν, μέ ὀλίγας ἀηδόνας καί πολλά πρωινά πουλιῶν χαιρετίσματα, μέ ὀλίγον εὐωδιάζοντα ἄρωμα πρωινόν ἀέρα καί μέ πολύ θυμίαμα καί κάτω τό κύμα μελανόφαιον, ἐφ' οὗ ν' ἀντανακλῶνται τῶν ἱερῶν λαμπάδων αἱ χρυσαῖ λάμπεις!

Ἰδοῦ! Ἡ ἱερὰ λιτανεία προσεγγίζει ἤδη εἰς τόν ναόν. Προηγοῦνται τά ἐξαπτέρυγα καί ὁ μέγας ξύλινος Ἅγιος Σταυρός. Εἶτα ὁ κλῆρος μέ χρυσᾷ βυζαντινᾷ ἄμφια, θαῦμα ὑφαντικῆς καί ποικιλικῆς ἐξαίσιον. Καί εἶτα τό ἱερόν κουβούκλιον. Τί εὐμορφον λεπτουργημα! Ὡς νά ἦτο ἐζωγραφισμένον. Τετράγωνον ὀρθογώνιον ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν ἐρειδόμενον, ἐφ' οὗ ἐναποτίθεται ὁ Ἐπιτάφιος ραντισμένος διὰ φύλλων ρόδου, βιολέτας καί δενδρολίβανου. Καί ἄνωθεν αὐτοῦ διὰ τεσσάρων κιονίσκων ἐπιβαστάζεται ὁ θολίσκος αὐτοῦ ὡς θόλος ναῖσκου.

Βαστάζεται ὑπὸ τεσσάρων ναυτῶν μετὰ σεβασμοῦ καί κατανύξεως καί περιστοιχίζεται παρ' ἄλλων ναυτῶν, ἐτοίμων ἐκεῖ πλησίον ν' ἀρπάσωσιν εἶτα τὰς λαμπάδας του, φυλακτῆρια ἐν ταῖς τρικυμίαις. Κι ἐνῷ βαδίζουν οἱ βαστάζοντες, σείεται τό κουβούκλιον καί τά λοιπά χρυσᾷ καί ἄνθινα στολίσματα. Ὅπισθεν ἀκολουθεῖ ἐν μακρᾷ γραμμῇ τό πληθος λαμπαδηφόρον ἀποτελοῦν ἐν εὐλαβείᾳ καί κατανύξει ἓνα φωτεινόν ὥραϊον ρεῦμα μ' ἐλαφρῶς παίζοντα τά κύματά του.

Ποσάκις δακρύων ἐξ ἀγνώστου χαρᾶς ἔμεινα κρυφά εἰς τήν γωνίαν κάτω ἀκίνητος, ὡς ὁ φιλάργυρος ὁ φοβούμενος μή κλέψωσι τόν θησαυρόν του, ἔμεινα νά βλέπω κρυφά κρυφά τήν τρυφεράν αὐτήν τοῦ Ἐπιταφίου πομπήν κατερχομένην ἀπό τόν ἀνήφορον, εἰσπνέων βαθέως, ἐν ἄσθματι, ὡς ἐντός κήπου ἀνθέων, ὡς νά ἤθελον νά ροφήσω διὰ

μιᾶς ὅλην ἐκείνην τὴν μαρμαρυγὴν, ὥς νά ἤθελον νά χορτάσω ὅλην ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον μαγείαν!

Ἡδὴ ὁ μπαρμπα-Κώστας ἔκλεισε τὰς πύλας τοῦ ναοῦ. Ἡ λιτανεῖα ἔσθη πρό αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ πλατείᾳ. Καί ὁ Ἐπιτάφιος ἔσθη ὡσαύτως, πλὴν κρατεῖται ὑψηλά πολὺ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐπιτηδεύς, μὴ γίνῃ προπετιῆς διαρπαγὴ τῶν λαμπάδων ἀκαίρως. Ὅπισθ δὲ εἰς δύο γραμμάς ἔνθεν καὶ ἔνθεν μέ τὰς λαμπάδας ἀναμμένους ἴστανται ἐν σιγῇ οἱ ἄνδρες χωριστά καὶ χωριστά αἱ γυναῖκες. Τό ῥσμα ἔπαυσεν.

Ὁ γέρων Οἰκονόμος τότε ἀργά ἀργά, πλὴν μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς – τοὺς εἶχε ζωηρεύσει ὅλους τόσα χρόνια ὁ ζωηρός τρόπος τοῦ μπαρμπα-Κώστα – κελεύει:

– «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθηκε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης!».

Καὶ πάραυτα ἀκούεται ἔσωθεν φωνὴ τραχεῖα καὶ ἥχηρά, ὥς ὅταν φωνάζουν διὰ τῆς κογχύλης οἱ ἄλιεῖς, αὐθάδης φωνή:

– «Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;».

Τόσον δὲ ζωηρά, ὥστε ποτέ δέν τό ἐνεθυμοῦντο οἱ ἄνθρωποι. Τινὲς μάλιστα ἐψιθύρισαν δειλά:

– Ἔχει ὄρεξιν ἐφέτος ὁ Ὀλλαντέζος.

Τότε τινές, ἰδίως ἐκ τῶν ναυτῶν, ἐκπλαγένες ἀπὸ τὴν προπετιῇ πρόκλησιν ἤρχισαν νά ἐτοιμάζουν τὰς χονδράς ἐξ ἐλαίας ράβδους των, νομίσαντες ὅτι θ' ἀρχίσῃ ἀληθὴς πάλῃ πρὸς ἐκβίασιν τῆς εἰσόδου. Καί ὁ ἱερεὺς τὴν τρίτην φορὰν ἐμπνευσθεὶς καὶ αὐτός ἐκ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἀγαθοῦ κανδηλανάπτου ἐκράυγαζεν ἐπιτακτικώτερον τό «Ἄρατε...», ὥς νά ἤθελε νά κατανικήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τοῦ ζωηροῦ ἀδάρχου, καὶ συγχρόνως ὥθησε μετὰ δυνάμεως ἀσυνήθους τὰς πύλας διὰ χειρῶν καὶ ποδῶν, ἐπιδοκιμάζοντος τοῦ πλήθους. Καὶ πάραυτα ἀνεώχθησαν πέρα πέρα μετὰ πατάγου φοβεροῦ αἱ πύλαι καὶ κρότου μὴ ἀκουσθέντος ἄλλοτε. Κι ἔλαμψαν, ἰδοῦ, οἱ ἀναμμένοι τοῦ ναοῦ πολυέλαιοι. Ὁ δὲ ἱερεὺς ψάλλων τό «Μονογενὴς Υἱός...» ἡτοιμάζετο νά εἰσέλθῃ, ὅτε ἐξαίφνης καὶ συγχρόνως κραυγαὶ ἠκούσθησαν, κραυγαὶ ὥς ἀπὸ δυστυχήματος ἀνελπίστου.

Ὁ μπαρμπα-Κώστας, ἀφιερωθεὶς ἐν τῇ προσφιλεῖ του ἀπομιμῇσι, ἐλησμόνησε μετὰ τὴν τρίτην ἐρώτησιν νά παραμερίσῃ εἰς τὰ πλάγια, καὶ τὰ φύλλα τῆς βαρεῖας πύλης βιαίως ἀνοιγέντα τὸν ἐκτύπησαν εἰς τὰς σιαγόνas, διότι ὑπεκρίνετο ἐγγὺς τῆς ὀπῆς τῆς κλειδός, καὶ τὸν ἔρριψαν κάτω εἰς τὰς πλάκας βροντήσαντα ὡς κορμόν δρυὸς καταπεσοῦσης ὑπὸ καταιγίδος. Εὐτυχῶς τό πάθημα δέν ἦτο σοβαρώτερον. Ὁ μπαρμπα-Κώστας ἦτο γερό κόκαλο, πέντε φορές θαλασσοπνιγμένος. Ἡ ἱερὰ τελετὴ ἐξηκολούθησεν ἐν τάξει καὶ ἔληξεν ὡσαύτως ἐν τάξει.

Καί αὐτή ἡ διαρπαγή τῶν λαμπάδων ἐγένετο ὑπὸ τῶν ναυτῶν ἐν «τακτικῇ ἀταξίᾳ». Πλὴν τοὺς νησιώτας κατελύπησε τὸ ἀπρόοπτον πάθημα τοῦ μπαρμπα-Κώστα, ὅστις ἀφοῦ ἔτυχεν ἐκεῖ τῶν πρώτων περιποιήσεων καὶ κατόπιν ἐν τῷ οἰκίσκῳ του, ὑπομείνας ἀφορήτους τῷ ὄντι πόνους καὶ τυχόν συντονωτάτης ἱατρικῆς περιθάλψεως ἐκ μέρους τῶν ἐπιτρόπων, ὅμως ἔκειτο τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως πονῶν ἀκόμη καὶ ἄνευ ὀδόντων πλέον. Ἐν τῇ καταπτώσει ἔχασε καὶ τὰς δύο σειράς τῶν ὀδόντων του. Καὶ ἔλυπεῖτο πλέον ὁ πτωχὸς καὶ ἐπόνει ὄχι τόσον διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὀδόντων, ὅσον διότι δέν θά ὑπεκρίνετο πλέον τὸν Ἄδην, διότι ἡ ἔλλειψις τῶν ὀδόντων θά ἡλάττωνε κωμικῶς τὰς πρώτης δυνάμεως τραγικὰς ἐρωτήσεις του.

—Κι ἐδῶ ἐναυάηθα!

Ἔλεγε νωδῶς μετὰ ταῦτα παραπονούμενος διὰ τὴν τύχην του ὁ ἀγαθὸς μπαρμπα-Κώστας ὁ Ὁλλαντζέζος, ἀπλοῦς κανδηλανάπτης πλέον τοῦ ναοῦ, φέρων καταφανῇ τὰ διπλὰ σημεῖα τῶν διπλῶν ναυαγίων, τὸ ὀλλανδικόν του κασκέτο καὶ τὰς ἄνευ ὀδόντων σιαγόνας. Ἄλλ' ἀντὶ τῆς καλύβης του πλέον ἐκατοικοῦσεν εἰς ἓνα πολὺ εὐμορφον κελίον, ὅπου τοῦ ἔκτισαν οἱ ἐπίτροποι ἐντὸς τοῦ κηπαρίου τοῦ ναοῦ καὶ ὅπου διήλθε τὰ γηρατεῖα του ἀγαπώμενος ἀπὸ ὅλους.

«Διηγῆματα»

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

Η ΚΑΜΠΑΝΑ

Ὁ ἥλιος γέρνει στό βουνό
καὶ χάνεται καὶ σβήνει
κι ὀπίσω του τ' ὀλόχρυσο
τό πέρασμά του ἀφήνει...

Χτυπάει ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὰ πόδια,
ὁ ζευγολάτης στάθηκε
καὶ σαλαγáει τὰ βόδια.

Γυρίζει, ἀκούει τὸν ἀχό,
τρεμουλιαστά πού φτάνει,
στέκει..., κοιτάζει τὸ χωριό
καὶ τὸ σταυρὸ του κάνει.

«Ἀνοιχτά μουσικά»

Ἄλ. Φωτιάδης

ΤΟ ΕΙΚΟΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Τό χωρίον όλον εις τήν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν, μή ἔχον δυνάμεις διά νά ἀντισταθῇ, ἔκρινε φρόνιμον καί ἐπιβαλλόμενον ὑπό τῆς ἀνάγκης νά ἐγκαταλειψῇ τάς οἰκίας καί νά σπεύσῃ πρὸς τό σπήλαιον, τό ὁποῖον πολλάκις ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία του, ἀπό τινων δέ ἡμερῶν ἡ μόνη μετὰ τόν Θεόν ἐλπίς καί καταφυγή του.

Ἐκεῖθεν οὐδεὶς φόβος. Ζωοτροφίας εἶχον μετακομίσει ἤδη ἱκανάς, πέντε δέ μόνον ἄνδρες ἤρκουν, ὅπως ὑπερασπίσουν ἐν ἀνάγκῃ τήν μικράν καί χαμηλήν ὁπῆν, ἡ ὁποία, κρυμμένη ἐντός τῶν βράχων, ἐχρησίμευεν ὡς ἡ μόνη εἴσοδος.

Ἐκατοντάς ἀνθρώπων εὕρισκετο ἤδη εις τόν δρόμον. Προηγούντο αἱ μητέρες φέρουσαι τὰ βρέφη των, γραῖαι κρατοῦσαι μικρά δέματα ἐνδυμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἦκολούθουν δέ οἱ ἄνδρες καί οἱ παῖδες ἐγείροντες ὀγκῶδη φορτία ἐφαπλωμάτων ἢ ἄλλων πολυτίμων διά τήν περίστασιν εἰδῶν. Ὁ φόβος ὅμως συνήνωνεν ὅλους εις ἓνα ὄμιλον πυκνόν. Ἄν ἐκ τῆς καμπῆς τῆς ὁδοῦ παρουσιάζοντο ἐχθροί, ἀλίμονον...

Τό σπήλαιον ἀπεῖχε τοῦ χωρίου ἐν τέταρτον περίπου· ἀλλ' ἐν τέταρτον ἐπίσης ἀπεῖχον τοῦ χωρίου οἱ ἐχθροί.

Πότε καί πότε, ἐνῶ τὰ σώματα ἐφέροντο ταχέως πρὸς τὰ ἐμπρός, αἱ κεφαλαὶ ἐστρέφοντο πρὸς στιγμὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐπόθουν οἱ ὀφθαλμοὶ νά ἴδουν ἅπαξ ἔτι, νά ἀποχαιρετίσουν διά παντός ἴσως τοὺς ἐγκαταλειπομένους προσφιλεῖς οἴκους. Ποῖος ἐγνώριζεν, ἂν θά τοὺς ἐπανεβλεπον πλέον. Καί ἄλλοτε μόνον ἐρείπια πυρίκαυστα ἐπανεῦρον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον εις τήν θεάν ἐκείνην τήν θλιβεράν καί τὰ χεῖλη ἡμιανοίγοντο, ἵνα προφέρουν ἀκαταλήπτους συλλαβάς.

Εἶχον διανύσει ἤδη τό ἥμισυ καί πλέον τῆς ὁδοῦ. Δέν ἀπεῖχον ἢ ἑκατοντάδας τινάς βημάτων ἀπὸ τό καταφύγιον. Ἦδη θά παρέκαμπτον τόν λόφον, ὁ ὁποῖος θά ἀπέκρυπτεν ἀπ' αὐτοὺς τήν θεάν τοῦ χωρίου. Καί ἐστρέφοντο, διά νά περιβάλλουν αὐτό μέ τὰ τρυφερώτατα ἀποχαιρετιστήρια βλέμματα.

— Ἄχ, τί ἔπαθα! ἠκούσθη μία ἀνδρική φωνή.

— Ὅλοι ἐστράφησαν. Ὁμίλει ὁ Μανόλης, ὑψηλόσωμος καί λεπτοκαμωμένος νέος, ἐν ἀπὸ τὰ παλικάρια τοῦ χωρίου.

Αὐτοστιγμὴ μία τῶν προπορευομένων γυναικῶν ὥρμησε πρὸς αὐτόν καί τόν ἠρώτησεν ἀνήσυχος:

— Τί ἐπαθες, γιέ μου;

— Μάνα, ἀπεκρίθη μέ φωνὴν τρέμουσαν, μάνα, ἔξεχασα τό 'κόνισμα τῆς Παναγιάς.

Ἡ γυνή ἐταράχθη, τό πρόσωπον αὐτῆς ὠχρίασε.

– Καί τώρα; εἶπεν ὁ Μανόλης ἀτενίζων αὐτήν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.
Τώρα θά γυρίσω νά τό φέρω!

Ἡ μήτηρ ὠχρίασε περισσότερο. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας.

Κατ' αὐτήν τήν στιγμήν οἱ ἐχθροί θά ἦσαν τόσον πλησίον τοῦ χωρίου, ὥστε αἱ σφαῖραι των δέν θά ἐλυποῦντο τόν υἱόν της.

– Γιέ μου, μή, γιέ μου, κατῶρθωσε ν' ἀρθρώσῃ ἱκετεύουσα αὐτόν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.

– Θά γυρίσω, μάνα.

– Μή, γιέ μου, μή! ἐπανελάβε κλονιζομένη ἐπὶ τῶν ποδῶν της ἡ δυστυχῆς γυνή.

– Μανόλη, εἶπε παρεμβαίνων ἓνας γέρων, ὅ,τι ἐγίνε ἐγίνε. Πάμε, θά σκοτώσεις τή μάνα σου, ἂν γυρίσεις.

Ὁ Μανόλης ἀπεσπίασθη ἡρεμα ἐκ τῆς χειρός τοῦ πρεσβύτου καί μέ ἐπιβάλλουσιν καί συγκινητικὴν φωνήν εἶπεν:

– Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα μου, μά ἡ Παναγία εἶναι Παναγία.

Καί ὡς ἠλεκτρισθεῖς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του λόγους ὥρμησε τρέχων πρὸς τό χωρίον, χωρίς νά τολμήσῃ νά στρέψῃ ἓν ἀκόμη βλέμμα πρὸς τήν μητέρα του. Ἐφοβεῖτο μήπως, ὅ,τι δέν ἴσχυσε τοῦ πρεσβύτου ἡ ἀπειλή, θά τό κατῶρθωναν οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοί της.

Ἡ μήτηρ ἀμίλητος παρηκολούθει διὰ τῶν ὀμμάτων της τόν Μανόλην. Οὐδέ λέξιν προέφερε πλέον. Ὅλαι αἱ αἰσθήσεις συνεκεντρώθησαν εἰς τήν ὄρασιν. Ὁ ὄμιλος τῶν φυγάδων κατ' ἀνάγκην ἐστάθη. Ἡ μήτηρ θ' ἀνέμενε τόν υἱόν της. Οἱ λοιποὶ θ' ἀνέμενον τήν μητέρα καί τόν υἱόν, ἀλλά καί μόνος ἂν ἦτο ὁ Μανόλης, θά τόν ἀνέμενον, καίτοι δέν ἦτο ὅλως ἀκίνδυνος ἡ στάσις.

Ἦδη ταχύς ὡς χελιδὼν ὁ Μανόλης, διασκελίζων φράκτας, ὑπερπηδῶν λίθους, ἵνα συντάμῃ τήν ἀπόστασιν, ἐπλησίαζεν εἰς τό τέρμα τοῦ δρόμου του, τοὺς πρώτους τοῦ χωρίου οἰκίσκους.

Ὀλίγον ἔτι καί θά τόν ἔχαναν ἀπὸ τὰ βλέμματά των κρυπτόμενον ὀπίσθεν αὐτῶν.

Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος δι' ὅλους. Φοβερά διὰ τήν μητέρα. Εἴκοσι, δέκα, πέντε πηδήματα ἀκόμη καί δέν θά τόν βλέπῃ πλέον... Θά τόν χάσῃ διὰ παντός...

Τὰ δάκρυα ἐγέμισαν καί πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς της. Δέν τόν ἐβλεπε πλέον.

– Μανόλη μου! ἔκραξεν ὀλοφυρομένη.

Οἱ ἐχθροὶ εἶχον εἰσέλθει ἤδη εἰς τό χωρίον καί ἐξήταζον τὰς πρώτας αὐτοῦ οἰκίας μέ ὕβρεις καί βλασφημίας. Ἦλπιζον ὅτι θά εὕρισκον

εἰς αὐτό καλὴν λείαν, ἀλλ' ἤδη ἔβλεπον ὅτι οὐδέν τούς εἶχον ἀφήσει οἱ χριστιανοί.

Ὁ Μανόλης δὲν τούς ἔβλεπεν ἀκόμη. Ἦκουσε τὰς φωνάς των, ἀλλὰ δὲν ἐδειλίασε.

Εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἰκίσκον, κατεβίβασεν ἀπὸ ἑνα καπνισμένον κοίλωμα τοῦ τοίχου τὸ εἰκόνισμα καὶ τὸ κατεφίλησεν εὐλαβῶς.

«Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα, μά ἡ Παναγία εἶναι Παναγία». Αὐτὰ δὲν εἶχεν εἰπεῖ; Καί θά ἄφηνε λοιπόν τὴν Παναγία εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων; Αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ μάνα του δὲν τοῦ εἶπε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των: «Μανόλη, τὰ μάτια σου τέσσερα, μὴν ξεχάσεις τὸ εἰκόνισμα!»;

Μετά τὴν ἀστραπιαίαν ταύτην σκέψιν ὁ Μανόλης ἠσπάσθη καὶ πάλιν τὸ εἰκόνισμα. Ἦδη παρεκάλει τὴν Παναγίαν νὰ τὸν σώσῃ. Οἱ λόγοι τοῦ πρεσβύτου: «Θά σκοτώσεις τὴ μάνα σου», ἐπανῆλθον εἰς τὴν μνήμην του. Ἀλλὰ δὲν θά ἔβαζε τὸ χέρι τῆς ἡ Παναγία;

Στιγμαὶ μόλις παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἡ μήτηρ τοῦ Μανόλη ἐκραγεῖσα εἰς ὀλοφυρμὸν ἔκραξε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τῆς. Στιγμαὶ μόλις, ἀλλὰ χρόνος ἀτελεύτητος διὰ τὴν μὴ βλέπουσαν πλέον αὐτὸν μητέρα. Ἦκουε μόνη αὐτὴ τούς πυροβολισμούς, χωρὶς νὰ τούς ἀκούουν οἱ ἄλλοι. Ἐβλεπε μαχαίρας ν' ἀστράπτουν, πληγὰς νὰ καταφέρωνται, αἵματα... χωρὶς νὰ βλέπουν οἱ ἄλλοι... Αἶφνης χαρμόσουνοι κραυγαὶ ἀντήχησαν πανταχόθεν. Ὁ Μανόλης ἐφάνη δρομαίως παρακάμπτων τὸν τελευταῖον τοῦ χωρίου οἰκίσκον. Ἡ μήτηρ ἐσφόγγισε τούς ὀφθαλμούς, διὰ νὰ βλέπῃ εὐκρινέστερον.

– Γεῖά σου, Μανόλη! ἐφώναζαν ὅλοι.

– Ἡ Παναγία μαζί του, ηὐχήθη μεγαλοφώνως ἡ μήτηρ.

Καὶ ὁ Μανόλης ἔτρεχεν, ἤρχετο.

Ἄλλ' ἰδοὺ κάτι φοβερόν, φρίκη δι' ὅλους, κεραυνός διὰ τὴν μητέρα: δρομαῖοι παρουσιάζονται καταδιώκοντες αὐτὸν πέντε, δέκα, ἑκατὸν ἐχθροί.

Τὰ ὅπλα των ὅλα στρέφονται κατ' αὐτοῦ. Οἱ στίλβοντες σωλῆνες των γίνονται μάχαιραι εἰς τὴν καρδίαν τῆς μητρός.

– Ἐχάθηκε! κράζει ἡ δυστυχής.

– Παναγία μου!...

Τὰ ὅπλα ἐκपुरσοκροτοῦν. Αἱ σφαῖραι τὸν περικυκλώνουν. Ὁ Μανόλης ὑπερπηδᾷ τὸν φράκτην, τὰ ξηρόκλαδα κινοῦνται, τὰ λιθάρια ἀναπηδοῦν. Ἄλλ' ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Οἱ ἐχθροὶ πληθύνονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, νέοι σωλῆνες ὅπλων ἀναφαίνονται, νέαι σφαῖραι ἐξακοντίζονται, βοή, ἀλαλαγμός ἀντηχοῦν. Ἄλλ' ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Ἦλθε.

Τὸ εἰκόνισμα ἐσώθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔσωσε τὸν

Μανόλην από τās σφαίρας των. Ήτο ἀπλοῦν συνηθισμένον εἰκόνισμα. Ἐκτοτε ὁμως ἐγίνε θαυματουργόν, διότι ἡ Παναγία ἀπέναντι τοιαύτης αὐταπαρνήσεως δέν ἀπηξίωσε νά περιβάλη αὐτό διά τῆς Ἁγίας Της χάριτος.

«Οἱ Κρήτες μου»

Ἰωάννης Δαμβέργης

ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Στήν ἔρημή Σου ἔρχομαι καί πάλιν ἐκκλησία,
ἀγαπημένη Παναγιά, χλωμή μου Παναγιά!
Ἦρθα τόν πόνο νά Σοῦ πῶ, πού ἔχω στήν καρδιά μου.
Δέν ἔχω ἄλλον ἀπό Σέ, τό ξεύρεις, Δέσποινά μου.
Μάνα τοῦ κόσμου! πρόφθασε· ἡ Χάρις Σου ἄς μέ ράνει,
μ' ἄρρώστησε ἡ Μαρία μου, φοβοῦμαι μήν πεθάνει.
Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, λευκή τοῦ κόσμου σκέπη,
μονάχα τώρα ἡ χρυσή εἰκόνα Σου μέ βλέπει.
Ὅχι, δέν ἤλθε σήμερα, σάν ἄλλοτε μ' ἐμένα
ν' ἀνάψει τὰ κανδήλια Σου, καί κρέμονται σβησμένα.
Ποιός θά Σοῦ φέρει, Δέσποινα, στήν ἔρημίά λιβάνι,
ἂν ἴσως ἡ Μαρία μου, ἂν ἴσως ἀποθάνει;
Ὅχι, δέν πῆγα σέ γιατρούς, γλυκιά μου Παναγία,
ἤλθα σέ Σένα νά τό πῶ νά γιάνεις τή Μαρία.
Ἀχ! Σ' ἐξορκίζω στή ματιά τοῦ τέκνου Σου τήν πρώτη,
στό πρῶτο του χαμόγελο, στή σκεπτική του νιότη.
Σ' ὀρκίζω στό βαρύ σταυρό, στ' ἀκάνθινο στεφάνι,
νά γιάνεις τή Μαρία μου, γιατί θά μοῦ πεθάνει.
Ἀχ, κάμε μού τηνε καλά, καλή μου Παναγία,
λαμπάδα στήν εἰκόνα Σου ν' ἀνάψω τήν ἀγία.
Μεγάλη σάν τό σῶμα της, λευκή σάν τήν ψυχή της,
ἐμπρός Σου ν' ἀκτινοβολεῖ, καθώς οἱ ὀφθαλμοί της.
Ἀχ! κάμε μού τηνε καλά, ἡ Χάρις Σου ἄς τή γιάνει,
δέ θέλω ἡ Μαρία μου, δέ θέλω νά πεθάνει!
Ναί! ἂν Σοῦ ἔφερα ποτέ λουλούδια μυρωμένα,
ἂν ἔχω τήν εἰκόνα Σου κι ἐγώ λιβανισμένα,
ἂν τοῦ παιδιοῦ Σου ἔκλαψα τά πάθη, Παναγία,

– κι έχετε ένα όνομα μαζί μέ τή Μαρία –
δῶσ' μου, ἄχ! δῶσ' μου τῆς ζωῆς τό δροσερό βοτάνι
νά δώσω τῆς Μαρίας μου μή τύχει καί πεθάνει!

Ἀχιλλεύς Παράσχος

ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Τήν ἅγια νύχτα τή χριστουγεννιάτικη
λυγούν τά πόδια
καί προσκυνοῦν γονατιστά τή φάτνη τους
τ' ἄδολα βόδια.

Κι ὁ ζευγολάτης ξάγρυπνος θωρώντας τα
σταυροκοπιέται,
καί λέει μέ πίστη ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα
Χριστός γεννιέται.

Τήν ἅγια νύχτα τή χριστουγεννιάτικη
κάποιοι ποιμένες
ξυπνοῦν ἀπό φωνές ὕμνων μεσουράνες
στή γῇ σταλμένες.

Κι ἀκούοντας τά «ῶσαννά» ἀπ' ἀγγέλων στόματα
στό σκόρπιο ἀέρα,
τά διαλαλοῦν σέ χειμαδιά λιοφώτιστα
μέ τή φλογέρα.

Τήν ἅγια νύχτα τή χριστουγεννιάτικη
– ποιός δέν τό ξέρει; –
τῶν Μάγων κάθε χρόνο τά μεσάνυχτα
λάμπει τό ἀστέρι.

Κι ὅποιος τό βρεῖ μέσ στ' ἄλλα ἀστέρια ἀνάμεσα
καί δέν τό χάσει
σέ μιά ἄλλη Βηθλεέμ ἀκολουθώντας το
μπορεῖ νά φτάσει.

Ο ΑΙΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ

Ὁ Αἰνεΐας ἦτο εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἡρώων, οἱ ὅποιοι μετὰ τοῦ Ἑκτορος γενναίως ὑπερήσπισαν τὴν Τρωάδα κατὰ τὴν δεκαετὴ πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν ἐπὶ τέλους τὴν Τρωάδα οἱ Ἕλληνες, εὐσπλαγχνισθέντες τὴν δυστυχίαν τῶν νικηθέντων ἐκήρυξαν ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἓν τῶν πολυτιμοτέρων του καὶ ν' ἀναχωρήσῃ.

Ὁ Αἰνεΐας παραβλέψας πᾶν ἄλλο ἔλαβεν ἀνά χειρας τὸ ἄγαλμα τῆς ἐφεστίου θεότητός του, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν βοηθόν, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εὐχαριστηθέντες διὰ τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀνδρός ἐσυγχώρησαν τότε εἰς αὐτόν νὰ λάβῃ καὶ δεύτερον τῶν πολυτιμοτέρων ἀντικειμένων του. Ὁ Αἰνεΐας ἀγαπῶν μετὰ τὸν Θεόν τὸν πατέρα του Ἀγχίσην, ὄντα ὑπέργηρον, ἀσθενῆ καὶ τυφλόν, ἔλαβεν ἀμέσως καὶ αὐτόν ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ ἐκίνησε παραβλέψας πάντα ἄλλον θησαυρόν. Τόσον δὲ ἠὲ εὐχαριστήθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ταύτην τοῦ Αἰνεΐου, ὥστε τῷ ἀπέδωκαν ἀμέσως ὅλην τὴν πολυτίμὸν του περιουσίαν, ἀποδείξαντες οὕτως ὅτι τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοστόργους υἱοὺς καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ τῶν τιμοῦν καὶ σέβονται.

Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων προγόνων μας οἱ Σπαρτιάται διεκρίνοντο διὰ τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἐν γένει διὰ τὸ πρὸς τοὺς γέροντας σέβας των καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται ἦσαν καὶ περισσότερον παντός ἄλλου λαοῦ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπη εἶναι ἡ πρώτη ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι δὲ καὶ τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς ἀγαθῆς, τῆς εὐαισθητοῦ καὶ ἐναρέτου καρδίας. Ὁ ἀγαπῶν τοὺς γονεῖς του δύνатаи ν' ἀγαπήσῃ καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συμπολίτας του καὶ τὴν κοινὴν μητέρα, τὴν πατρίδα. Ἄλλ' ὁ μὴ αἰσθανόμενος εὐγνωμοσύνην, σέβας καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς γεννήσαντας καὶ ἀναθρέψαντας αὐτόν γονεῖς πῶς εἶναι ποτὲ δυνατόν ν' ἀγαπήσῃ ἄλλους, νὰ εὐγνωμονήσῃ πρὸς τοὺς εὐεργέτας, νὰ σεβασθῇ ἀνωτέρους καὶ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν πατρίδα;

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΟΛΓΟΘΑΝ

Ἦσουν βουνό καί ταπεινό καί στεῖρο
καί εἰς τὰ ἔρημα πλευρά σου γύρω
μόλις ἐφύτρωναν φτωχά χορτάρια.

Ἡ φρίκη στήν κορφή σου τριγυρνοῦσε
καί πόδι καθαρό δέν ἐπατοῦσε
τά αἱματοκυλισμένα σου λιθάρια.

Ἦσουν σπαρμένο μέ ληστῶν κρανία,
βογκοῦσε θάνατος καί ἁμαρτία
μέσ στόν ἀφορισμένο σου ἀγέρα.

Μά φορτωμένος τό Σταυρό στόν ὦμο
ὡσάν ληστής, τό φοβερό σου δρόμο
ἀνέβηκεν ὁ Λυτρωτής μιά μέρα.

Καί τ' οὐρανοῦ ἐγέλασε τό δῶμα
ἐπάνω εἰς τό ἄχαρό σου χῶμα,
κι ἀπό τήν ὥραν ἁγιασες ἐκεῖνη,

γιατί μέ τοῦ Χριστοῦ μας τό μαρτύριο
τό πιό βαθύ καί ὑψηλό μυστήριο
στά ὕψη σου, ὦ Γολγοθά, ἐγίνη.

«Ποιήματα παλαιά καί νέα»

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ

(Ἀπόσπασμα)

Τήν μεγάλην Πέμπτην πρωί, ἀφοῦ ἐγύρισαν ἀπό τήν ἐκκλησίαν,
ὅπου εἶχον μεταλάβει ὅλοι, ἡ καλή καί προκομμένη μήτηρ ἀνασκου-
πώνεται καί ἀρχίζει νά βάφῃ ἐν τῇ χύτρᾳ τὰ αὐγά.

Ἐπειτα ἤρχισαν νά ἔρχονται εἰς τήν θύραν ἀνά ζεύγη τὰ παιδιά
τῆς πολίχνης μέ τόν ὑψηλόν καλάμινον σταυρόν, στεφανωμένον μέ
ρόδα, δενδρολίβανον καί ποικιλόχροα ἀγριολούλουδα.

Ἐφαλλον δέ τό ἄσμα:

Βλέπεις εκείνο τό βουνό πού φαίνεται από πέρα;
'Εκεῖ σταυρώσαν τό Χριστό, τῶν πάντων Βασιλέα.

.....
Σύρε, μητέρα μ', στό καλό καί στήν καλή τήν ὥρα,
κι ἐμένα νά μέ καρτερεῖς τό Σάββατο τό βράδυ.
"Όταν σημαίνουν οἱ ἐκκλησιές καί ψάλλουν οἱ παπάδες,
τότε καί σύ, μανούλα μου, νά 'χεις χαρές μεγάλες.

Καί τί χαρές μεγάλες, τῷ ὄντι, τί χαρές δι' ὅλα τά παιδιά! Καί ἡ καλή ἡ μήτηρ ἔδιδε προθυμότατα ἀνά δύο κόκκινα αὐγά εἰς ὅλα τά παιδιά!

Μετά ταῦτα ἡ μήτηρ ἤρχιζε νά ζυμώνη καί νά πλάθῃ ἀρκετές κουλοῦρες μετ' αὐγῶν διά τόν σύζυγον, διά τήν πενθεράν της, διά τόν ἑαυτὸν της, ὡς καί μικρές «κοκόνες» διά τά μικρά τέκνα της, τήν Μόρφω καί τόν Εὐαγγελινόν, καί διά τά πτωχά παιδιά τῆς γειτονιάς.

Καί ἐπειδὴ ὁ μικρός Εὐαγγελινός μετά τό μοίρασμα ἔκλαιε λέγων ὅτι δέν ἦταν ἀρκετά μεγάλη ἡ «κοκόν» του, ἡ μήτηρ τοῦ ἔδιδεν ἄλλην, ἀλλ' αὐτός δέν ἡμέρωνε. Τό βέβαιον εἶναι ὅτι τὰς ἤθελεν ὅλας διά τόν ἑαυτὸν του. Καί τότε ἡ μήτηρ τόν ἐπαρηγόρει λέγουσα:

– Τό Σάββατο τό βράδυ θά 'ρθεῖ ἡ κουρούνα, «κρά κρά!», νά φέρεῖ τό τυρί καί τό κρέας, «τσί τσί!», καί τότε νά ἴδεις χαρές, σάν ἀκούσεις «κρά κρά!» τήν κουρούνα νά χτυπᾷ τό παραθύρι: «πάρε, Βαγγελινέ, πάρε καί τό τσί τσί νά φᾶτε».

Καί ὁ μικρός ἐψέλλιζε καί αὐτός. «Θά θεῖ κουρούνα νά φέει τό τσί τσί» καί ἐνῶντων τὰς χεῖρας, δακτύλους μεταξύ δακτύλων κατὰ τό ὑπόδειγμα τῆς-μητρὸς, ἐμιμεῖτο τήν κίνησιν τῶν πτερῶν τῆς κουρούνας. Τό δέ παιδίον τῆς γειτονίσσας, ἔξαστές, ἄνιπτον, ρακένδυτον, καθισμένον εἰς μίαν γωνίαν μέ τήν «κοκόναν» εἰς τά χέρια του, διεμαρτύρετο καί ἔλεγε:

– Naί, θά 'ρθεῖ ἡ κουρούνα, ἀμ' δέ θά 'ρθεῖ!

Καί τήν Μεγάλην Παρασκευήν περί τήν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡ μήτηρ ὠδήγησε τά δύο παιδιά εἰς τήν ἐκκλησίαν. 'Εκεῖ ἔκαμαν τρεῖς γονυκλισίας πρό τοῦ κουβουκλίου καί ἠσπάσθησαν εὐλαβῶς τόν 'Επιτάφιον. Κατόπιν ἠσπάσθησαν τό ἀργυρόχρυσον Εὐαγγέλιον μέ τ' ἀγγελούδια καί τόν Σταυρόν (τί χαρά, τί δόξα!) καί ἐπέρασαν τρεῖς φορές ὑπό τόν ὕψηλόν καί μεγαλοπρεπῆ 'Επιτάφιον.

Μικρόν δέ μετά τά μεσάνυχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἡ μήτηρ ἐξύπνησε τόν Εὐαγγελινόν καί τήν Μόρφω, καί ἐνῶ ἐσήμαιναν διά μακρῶν οἱ κώδωνες, ἐπῆγαν εἰς τήν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη τό «ὦ γλυκύ μου ἔαρ...» καί ἄλλα παθητικά ᾠσματα.

Ἐπειτα οἱ πιστοὶ ὅλοι μέ ἀναμμένες λαμπάδας ἐξῆλθον εἰς τὸ ὑπαιθρον κάτω ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ἥτις ἔφθινεν, ἐνῶ ἡ αὐγὴ ἤρχισε νὰ λάμπη ροδίνῃ καὶ ξανθῇ.

Προπέμπουν καὶ ἀκολουθοῦν ὅλοι τὸν Ἐπιτάφιον μέ σειρὰς ἀναμμένων κηρίων. Ἡ αὔρα ἐκίνει ἡρέμα τὰς φλόγας τῶν λαμπάδων, χωρὶς νὰ τὰς σβήνῃ, καὶ ἡ ἀνοιξὶς ἔστελνε τὰ ἐκλεκτότερα ἀρώματά της εἰς τὸν Παθόντα καὶ Ταφέντα, ὡσάν νὰ ψάλλῃ καὶ αὐτὴ:

– «ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον!».

Τὰ παιδία προπορευόμενα τῆς πομπῆς ἔκραζον μεγαλοφώνως:

– «Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον!» Καὶ ὁ Εὐαγγελινὸς ἐψέλλιζε μετὰ τῶν ἄλλων: «Κύιε ἔησον! Κύιε ἔησον!».

Καὶ ὕστερον, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ὁ Εὐαγγελινὸς ἐξῆπνησεν ἀπὸ τὰ βελάσματα τοῦ ἀρνίου, τὸ ὁποῖον ἡτοιμάζετο νὰ σφάξῃ διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ καπετάν Κορμνιανοῦ ὁ γείτονας Νικόλας, ὁ σύζυγος τῆς Μηλιᾶς.

Ὁ Εὐαγγελινὸς καὶ ἡ Μόρφω ἐξῆλθον εἰς τὸ προαύλιον. Τί ὠραῖον! τί ἥρεμον! τί λευκόμαλλον πού ἦτο τὸ ἀρνί. Καὶ πῶς ἐβέλαζε «μπέ μπέ» τὸ καημένο.

Τὴν ἐσπέραν ἔφερεν ὁ πατὴρ τὰς πασχαλινὰς λαμπάδας, ὠραίας, λεπτὰς, περιτέχνους. Τί χαρά, τί θρίαμβος! Φαντασθῆτε ὠραίας μικρὰς λαμπάδας μέ ἄνθη τεχνητά, μέ χρυσόχαρτα.

Ὁ Εὐαγγελινὸς ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν τῆς ἀδελφῆς του, λέγων ὅτι ἐκεῖνῃ εἶναι μεγαλυτέρα. Ἡ μήτηρ του τὴν ἔδωκεν, ἀλλ' ὁ μικρὸς τὴν ἔσπασεν, ἐκεῖ πού ἔπαιζε μέ αὐτὴν, ἔσπασε καὶ τὴν ἰδικήν του καὶ ὕστερον ἔβαλε τὰ κλάματα. Ὁ πατὴρ τοῦ ἠγόρασεν ἄλλην, ἀφοῦ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι δέν θὰ τὴν πιάσῃ εἰς τὴν χεῖρα ἕως τὰ μεσάνυχτα, ὅταν θὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν.

Ὁ μικρὸς ἀπεκοιμήθη κλαίων καὶ χαίρων.

Μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἐγένεν ἡ Ἀνάστασις. Ἦστραψεν ὁ ναὸς ὅλος, ἦστραψε καὶ ἡ πλατεῖα ἀπὸ τὸ φῶς τῶν κηρίων. Τὰ παιδία ἤρχισαν νὰ καίουν μετὰ κρότου σπέρτα καὶ μικρά πυροκρόταλα ἔξω εἰς τὸν πρόναον.

Ἄλλα μικρὰ παιδιὰ, ἀγοράκια καὶ παιδίσκai τετραετεῖς, μέ τὰς κομψὰς ποικίλας λαμπάδας ἐτάχθησαν ἀνά τὸν χορόν, περὶ τὰ δύο ἀναλόγια καὶ παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον καὶ ἤρχισαν νὰ θορυβῶσι, νὰ παίζωσι καὶ νὰ τσουγκρίζωσι τ' αὐγά των.

Μία παιδίσκη καὶ ἓν ἀγόρι πέντε ἐτῶν ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι περὶ τοῦ τίνος ἡ λαμπάδα ἦτο εὐμορφότερα.

– Ὅχι, ἡ δική μου ἡ λαμπάδα εἶναι καλύτερη.

– Ὅχι, ἡ δική μου.

- Έμένα ό πατέρας μ' τήν έδιάλεξε καί εΐναι πιό καλή.

- Έμένα ή μάνα μ' τήν έστόλισε μοναχή της.

- Καί ξέρει νά κάνει λαμπάδες ή μάνα σ' ;

- Όχι, δέν ξέρει; Σάν τή δική σ'.

- Τέτοια παλιολαμπάδα!

Καί έξηκολούθησεν ή φιλονικία των, έως ότου έσπασαν τās λαμπάδας των καί κατέληξαν εις κλάματα.

Τό άπόγευμα πάλιν, άφου έψάλη ή δευτέρα Άνάστασις καί έγινεν ή Άγάπη, έξηλθον όλοι εις τήν πλατεΐαν.

Όστερον ή μήτηρ έστρωσε τήν τράπεζαν εις τήν οικίαν καί παρέθηκε τά αύγά τά κόκκινα, τό τυρί πού είχε φέρει ή κουρούνα, καί τό άρνί ψημένον. Τά παιδιά έστάθησαν εις τήν τράπεζαν καί ήρχισαν νά τσουγκρίζουν τ' αύγά των.

Τί χαρά, τί άγαλλίαςις!

Έφημερίδα «Άστυ», 24 Άπρ. 1891

Άλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΕΞΟΧΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ

(Άπόσπασμα)

Καλά τό έλεγεν ό μπαρμπα-Μηλιός, ότι τό έτος εκείνο έκινδύνευον νά μείνουν οί άνθρωποι οί χριστιανοί, οί ξωμερίτες, τήν ήμέρα του Πάσχα αλειτούργητοι. Καί ουδέποτε πρόρρησις έφθασε τόσον έγγύς νά πληρωθῇ, όσον αύτή· διότι δΐς έκινδύνευσε νά έπαληθεύσῃ, άλλ' ευτυχώς ό Θεός έδωκε καλήν φώτισιν εις τούς άρμοδίους καί οί πτωχοί χωρικοί, οί γεωργοποϊμένες του μέρους εκείνου, ήξιώθησαν καί αύτοί νά άκούσωσι τόν καλόν λόγον καί νά φάγωσι καί αύτοί τό κόκκινον αύγό.

Όλα αύτά, διότι τό μέν ταχύπλουν, αύτό τό προκομμένον πλοϊον, τό όποϊον έκτελει δῆθεν τήν συγκοινωνίαν μεταξύ τών άτυχών νήσων καί τῆς άπέναντι άξένου άκτῆς, σχεδόν τακτικώς δΐς του έτους,ήτοι κατά τίς δύο άλλαξοκαιριές, τό φθινόπωρον καί τό έαρ, βυθίζεται καί συνήθως χάνεται αΐτανδρον· είτα γίνεται νέα δημοπρασία, καί εύρίσκειται τολμητίας τις πτωχός κυβερνήτης, όστις δέν σωφρονίζεται από τό πάθημα του προκατόχου του, αναλαμβάνων έκάστοτε τό κινδυνωδέστατον έργον· καί τήν φοράν ταύτην τό ταχύπλουν, λήγοντος του Μαρτίου, του άποχαιρετισμού του χειμῶνος γενομένου, είχε βυθισθῇ.

Ὁ δὲ παπα-Βαγγέλης, ὁ ἐφημέριος ἅμα καὶ ἡγούμενος καὶ μόνος ἀδελφός τοῦ μονουδρίου τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἔχω κατ' εὐνοίαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τό ἀξίωμα τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἀπέναντι χωρίων, καίτοι γέρων ἤδη, ἔπλεε τετράκις τοῦ ἔτους, ἦτοι κατὰ πᾶσαν τεσσαρακοστήν, εἰς τὰς ἀντίκρυ ἐκτεινομένης ἀκτᾶς, ὅπως ἐξομολογήσῃ καὶ καταρτίσῃ πνευματικῶς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐγκαίρως εἰς τὴν μονὴν του, ὅπως ἐορτάσῃ τό Πάσχα. Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο τό ἔτος τό ταχύ-πλουν εἶχε βυθισθῇ, ὡς εἵπομεν, ἡ συγκοινωνία ἐκόπη ἐπὶ τινες ἡμέρας καὶ οὕτως ὁ παπα-Βαγγέλης ἔμεινε ἀκουσίως ἠναγκασμένος νὰ ἐορτάσῃ τό Πάσχα πέραν τῆς πολυκυμάντου καὶ βορειοπλήκτου θαλάσσης, τό δὲ μικρόν ποιμνίον του, οἱ γείτονες τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, οἱ χωρικοὶ τῶν Καλυβίων, ἐκινδύνευον νὰ μείνωσιν ἀλειτούργητοι.

Τινὲς εἶπον γνώμην νὰ παραλάβωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πολίχνην, ὅπως ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν καὶ λειτουργηθῶσιν. Ἀλλ' ὁ μπαρμπα-Μηλῖός, ὅστις ἔκαμε τὸν προεστόν εἰς τὰ Καλύβια καὶ ἤθελε νὰ ἐορτάσῃ τό Πάσχα ὅπως αὐτός ἐνόει, καὶ ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης, χωρικός, ὅστις «τά ἤξευρεν ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ γράμματα τῆς Λαμπρῆς», ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ τίποτε «ἀπό μέσα» καὶ ἐπεθύμει νὰ ψάλῃ τό «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε» – οἱ δύο οὗτοι ἐπέμειναν καὶ πολλοὶ ἠσπασθήσαν τὴν γνώμην των, ὅτι ἔπρεπε ἐκ παντός τρόπου νὰ πείσωσιν ἓνα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφημερίων ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια, νὰ τοὺς λειτουργήσῃ.

Ὁ καταλληλότερος δέ, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἱερεὺς τῆς πόλεως ἦτον ὁ παπα-Κυριάκος, ὅστις δὲν ἦτο «ἀπὸ μεγάλο τζάκι», εἶχε μάλιστα καὶ συγγένειαν μέ τινος τῶν ἐξωμεριτῶν καὶ τοὺς κατεδέχετο. Ὁ ἐφημέριος οὗτος, ὡς οἱ πλεῖστοι τοῦ γνησίου ἑλληνικοῦ κλήρου, ἦτο κατὰ πάντα ἄμεμπτος. Ὁ παπα-Κυριάκος ἐπεθύμει νὰ ὑπάγῃ μὲν νὰ κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τοὺς χωρικοὺς, διότι ἦτο ἀνοιχτόκαρδος καὶ ἤθελε νὰ χαρῇ καὶ αὐτὸς ὀλίγην Ἀνάστασιν καὶ ὀλίγην ἄνοιξιν, ἀλλὰ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν ἐνορίαν μέ ἓνα μόνον ἱερέα τοιαύτην ἡμέραν.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ παπα-Θοδωρῆς ὁ Σφοντύλας, ὁ συνεφημέριός του, τὸν παρεκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰπὼν ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴ χάσῃ καὶ τό εισόδημα τῶν Καλυβίων, αἰνιττόμενος ὅτι τὰ τε ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ ἔσοδα καὶ τὰ τῆς ἐξοχικῆς παροικίας ἀμφοτέρω ἐξ ἴσου θὰ τὰ ἐμοιράζοντο.

Τοῦτο ἔπεισε τὸν παπα-Κυριάκον νὰ ὑπάγῃ.

Ἡ πούλια ἦτο ἡδὴ ὑψηλὰ «τέσσαρες ὥρες νὰ φέξει», καὶ ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης, ἀφοῦ ἐξύπνησε τὸν ἱερέα, κατασκευάσας πρόχειρον σήμαντρον ἐκ στερεοῦ ξύλου καρυᾶς καὶ πλήκτρον, περιήρχετο

τά Καλύβια θορυβωδῶς κρούων, ὅπως ἐξεγείρη τοὺς χωρικοὺς.

Εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἷς μετὰ τὸν ἄλλον προσήρχοντο οἱ χωρικοὶ μέ τὰς χωρικὰς των καὶ μέ τὰ καλὰ των ἐνδύματα.

Ὁ ἱερεὺς ἐβάλεν Εὐλογητόν.

Ὁ μπαρμπ'-Αναγνώστης ἤρχισε νά τὰ λέγῃ ὅλα ἀπ' ἔξω, τήν προκαταρκτικὴν προσευχήν καὶ τὸν «Κανόνα», τὸ «Κύματι θαλάσσης...».

Ὁ παπα-Κυριάκος προέκυψεν εἰς τὰ βημόθυρα ψάλλων τὸ «Δεῦτε λάβετε· φῶς».

Ἦναψαν τὰς λαμπάδας κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ ὕπαιθρον ν' ἀκούσωσι τήν Ἀνάστασιν. Γλυκεῖαν καὶ κατανυκτικὴν Ἀνάστασιν ἐν μέσφ των ἀνθούτων δένδρων, ὑπὸ ἐλαφρὰς αὔρας σειομένων εὐωδῶν θάμνων καὶ τῶν λευκῶν ἀνθέων τῆς ἀγραμπελιᾶς.

Ψαλέντος τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη» εἰσῆλθον πάντες εἰς τὸν ναόν. Θά ἦσαν τὸ πολὺ ἐβδομήκοντα ἄνθρωποι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες.

Ὁ μπαρμπ'-Αναγνώστης ἤρχισε νά ψάλλῃ τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὁ δὲ ἱερεὺς, ἅμα ἀντιψάλλον αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἐπροχώρησε καὶ ἀπετελείωσε τήν λειτουργίαν.

Περὶ τήν μεσημβρίαν, μετὰ τήν δευτέραν Ἀνάστασιν, οἱ χωρικοὶ τὸ ἔστρωσαν ὑπὸ τὰς πλατάνους παρὰ τήν δροσεράν πηγὴν.

Ἡ δροσερά αὔρα ἐκίνει μετὰ θροῦ τοὺς κλῶνας τῶν δένδρων καὶ ὁ Φταμηνίτης μέ τήν λύραν του ἀντέδιδε φθόγγους λιγυροὺς.

Ὁ παπα-Κυριάκος προῆδρευε τοῦ συμποσίου. Περὶ τήν δειλὴν εἶχεν ἀρχίσει ὁ χορὸς, χορὸς κλέφτικος. Καὶ ὁ παπα-Κυριάκος μετὰ τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦ υἱοῦ του Ζάχου ἀποχαιρετίσαντες τήν συντροφίαν κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἐφημερίδα «Ἐφημερίς», 1 Ἀπρ. 1890

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ θεὸς τὸν Θάνατον λυτρωτὴν τῶν πόνων

ἔπεμψεν εἰς ἄρρωστον ἄνδρα γεωπόνον,

νά τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων

καὶ εἰς ἀναπαύσεως νά τὸν φέρῃ τόπον.

Ἐφθασεν ὁ Θάνατος κι ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθισεν ὡς ἡ ὄρνις ἰβίς.
Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρήνοι,
ὅλη κατεσεῖετο στέγη ἡ καλαμίνη.

Πέντε ἔξ ἀνήλικα καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανά τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
–Θνήσκεις, πάτερ! ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης,
καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ, ποῦ μᾶς ἀφήνεις;

Ἦκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ἠσθάνθησαν τ' ἄπονά του στήθη.
Ἀπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του,
κι ἐν ταύτῃ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμὸν του,

ἄφωνος εἰς τ' οὐρανοῦ ἴστατο τὰς θύρας.
–Διατί, ὦ Θάνατε, μέ κενὰς τὰς χεῖρας;
–Διὰ τὰ παντέρημα τίς θά προνοήσῃ,
ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ;

–Τρέξε, εἰπ' ὁ Ἀναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
λίθον ἀπὸ τ' ἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης!
Εἶπε, κι εἰς τὴν ἄβυσσον, δίχως νά βραδύνη,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη.

Καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
–Θραῦσε τον! Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει κι ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.

Τότε ὁ Πανάγαθος ἔκραξεν ὀργίλως,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος·
–Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου,
συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου;

Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα;
Τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα;
Τίς ἐμοῦ, ὦ βέβηλε, κάλλιον γνωρίζει
ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νά χαρίζῃ;

Κι ἐν ταύτῳ τό σκήπτρον του αἶρει ἡ δεξιὰ του,
δίδει εἰς τό μετάφρενον μίαν τοῦ Θανάτου.

Ἦοτραψε κι ἐβρόντησε, τόν κατακωφαίνει,
καί κωφός ὁ Θάνατος ἀπό τότε μένει.

Μάταια τὰ ὦτα του ὁ κλαυθμός μας κρούει.
Δέν ἀκούει δέησιν, θρήνους δέν ἀκούει.

Ἰωάννης Καρασούτσας

(Οικονομικός-γεωργικός-ναυτικός)

[illegible]

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

(Οικονομικός-γνώση, ποιότητα ζωής)

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

Οὐδεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὀλίγοι εἰς ἄλλας πόλεις ὑπάρχουσι δρόμοι μακρότεροι τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τόν φανόν τοῦ Διογέנוους μέχρι τοῦ Θησείου, ἐπωνύμου τοῦ Ἀδριανοῦ. Κατὰ τὴν ποικιλίαν δὲν γνωρίζομεν ἐφάμιλλον αὐτοῦ κανένα. Πᾶν ὅ,τι θέλει καὶ πρό πάντων ὅσα δὲν θέλει εὐρίσκει τις εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ: ἑλληνικά καὶ ρωμαϊκά ἐρείπια· χάρβαλα τῆς τουρκοκρατίας, στρατώνας, τζαμιά, δεσμητήρια· κρεοπωλεῖα, μπαχαρικά, ὑπαίθρια τηγανιστήρια· ἄμαξοπηγεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα, φοίνικας, πλατάνους, ὀρνιθῶνας· λύκεια, παρθενοτροφεῖα, δημοτικά σχολεῖα· στάβλους, σφαγεία· φαρμακοπωλεῖα, ἱατροὺς, φερετροποιούς· κυπαρίσσους καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἔφ' ὅσον ζη καὶ ἀφοῦ πεθάνῃ.

Κατάλληλος πρὸς ἐπισκόπησιν πάντων τούτων ὥρα τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡμέρας εἶναι τὸ θέρος, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐκεῖ διακρίνει τις εἰς τὸ βάθος αὐλῆς, ὅπισθεν κομποῦ κιγκλιδώματος, κατακόκκινον ἄλσος ροδοδαφνῶν. Εἰς τὴν ἀντικρινὴν πρωταγωνιστεῖ μεγάλη μορέα καὶ ἡ παρέκει οἰκία ἐπισκιάζεται ὑπὸ πυκνῆς ἀμπέλου. Εὐθύς ἔπειτα ἐκτείνεται εἰς μῆκος ὑπερεκατόν βημάτων ὑψηλός, παχύς τοῖχος, τοῦ ὁποίου μόνον τὸ χρῶμα κατῶρθωσεν ὁ χρόνος νά ἀμαυρώσῃ, χωρὶς νά δυνηθῇ, οὔτε μίαν νά χαράξῃ ἢ κἂν ἀμυχὴν ἐπὶ τῆς σκληρᾶς του ἐπιφανείας. Ὑπεράνω αὐτοῦ δύναται τις νά θαυμάζῃ τὰς ὑψηλοτέρας κυπαρίσσους τῶν Ἀθηνῶν, πυκνά φυλλώματα πλατάνων καὶ ἀκακίων καὶ φοίνικα ἄξιον τῆς χώρας τῶν Φαραώ. Τὸ σύνολον ἔχει τὴν σοβαρὰν μεγαλοπρέπειαν παλαιῶν μοναστηρίων.

Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ καὶ τὰς παρακειμένας στενώπους πᾶσα αὐλὴ εἶναι μικροσκοπικόν τεμάχιον ἐξοχῆς. Πλὴν τῶν δένδρων, τῆς ἀμπέλου, τῆς βρύσεως, τοῦ οἴνου, τῆς αἰγός, τῶν ὀρνίθων, τῶν χηνῶν καὶ τῶν παιδαρίων κοσμοῦσιν αὐτὴν περὶ τὸ ἐσπέρας παιδροὶ ὄμιλοι γυναικῶν πάσης ἡλικίας, καθημένων εἰς τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐσωτερικῆς κλίμακος ἢ ἐπὶ χαμηλῶν скаμνίων, ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς πλατάνου ἢ τῆς μορέας. Αἱ γυναῖκες ξεκουράζονται, δροσίζονται, τρώγουν, φλυαροῦν καὶ καμαρώνουν τόν δύνοντα ἥλιον ἢ τὴν ἀνατέλλουσιν σελήνην συναθροιζόμεναι εἰς τὰ πεζοδρόμια· αἱ νοικοκυραὶ πράττουν ταῦτα ἐντὸς τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας των. Ἡ Πλάκα παρουσιάζει τὸ τελειότερον πρότυπον τῆς ἀθηναϊκῆς ταύτης οἰκοκυρᾶς, τῆς ἐχοῦσης τὸ «ἰδικόν της» καὶ περιοριζούσης τὰ ἔξοδά της εἰς τὸ ἥμισυ τῶν ἐσόδων, ὁσάκις ταῦτα ὑπερβαίνουν τὰ πρὸς λιτότατον βίον ἀναγκαῖα. Ἡ τοιαύτη αὐτάρκεια καὶ ἀσφάλεια τοῦ ἄρτου τῆς ἐπιούσης μεταδίδουν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῶν καλῶν τούτων γυναικῶν ἰδιάζουσάν τινα ἔκφρασιν γαλήνης

καί ἡρεμίας, δυσεύρετον εἰς τε τὰς πτωχάς καί τὰς ἀριστοκρατικές συνοικίας, ὅπου διεξάγεται ἀγριώτερος «περί υπάρξεως ἀγών». Αἱ γράϊαι Πλακιώτισσαι κάθηνται συνήθως μεμονωμένοι ἐκεῖ ἀναπνέουν ἐν σιωπηλῇ μακαριότητι τὴν ἐσπερινὴν αὔραν, ἀναπαύονται ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας, τὸ μαγειρεῖον, τὸ ζύμωμα, τὸ ράψιμον, τὸ πλύσιμον ἢ τὸ σφουγγάρισμα. Οἱ κόποι οὗτοι ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ν' αὐξάνουν τὴν ἡδονὴν τῆς ἐσπερινῆς ἀναπαύσεως εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ εἶναι ὁ διαβάτης ψυχολόγος, διὰ νὰ τὴν διακρίνῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου των καί νὰ τὴν ζηλεύσῃ ἐξ ὅλης καρδίας, ὅπως τὸ κηπάριον, τὴν βρύσιν, τὰς ὄρνιθας, τὴν ροδοδάφνην καί ὅσα ἄλλα χρυσώνουν εἰς τὰς αὐλὰς των αἱ ἀκτίνες τοῦ δύνοντος ἡλίου...

«Ἀττικοὶ περίπατοι»

Ἑμμανουήλ Ροΐδης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἓνα ἓνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι ἀνάρια
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα
σάν μονοκόμματα λιθάρια.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σέ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀβεστόχριστα, καθάρια,

πρῶτη φορά ὅποιος τὰ θωρεῖ
γλυκιὰ ἀνοιξιὰτικὴν ἡμέρα
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη πέρα,

κάτασπρα ἄρνάκια τὰ θαρρεῖ,
πού βόσκουνε, σκόρπιο κοπάδι,
σέ χλωροπράσινο λιβάδι.

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

1

Μικρούλια, κατακαίνουργα,
γειρμένα στ' άκρογιάλι
θά πίστευες τά κύματα
πώς μόλις τά 'χαν βγάλει,
σάν νά τά σάρωνε άπαλά
θαλασσινή φεσκάδα,
φτωχά σπιτάκια χαμηλά,
γεμάτ' άσπράδα.

2

Καλοκαιριού τά χρύσωνε
ήμέρα ήλιοκαμένη,
άλλά ψυχή δέ θά 'βλεπες
μές στό χωριό νά μένει,
ούτε τραγούδι ούτε μιλιά
νά τρέχει στόν άέρα.
Έλειπαν όλοι στή δουλειά,
στόν τρύγο πέρα.

3

Ποτάμι δέν τό πότιζε,
βαλανιδιές, πλατάνια
δέν έριχναν του 'σκίου τους
σ' αυτό τήν περηφάνια.
Μονάχ' από καμιά μεριά
ξεμύτιζε μυρτούλα,
άλλου ροδιά καί λυγαριά,
καί μιά βρυσούλα.

4

Άπ' τό βουνό, πού ύψώνονταν
στά βάθη, άντικρινά του,
θ' άγνάντευες στής θάλασσας
τήν άκρη τή θωριά του
σάν ροῦχα στή σειρά λευκά,
πότυχε 'κεϊ ν' άπλώσουν
κάποια χεράκια έργατικά,
γιά νά στεγνώσουν.

5

Μικρούλι, κατακαίνουργο,
γειρμένο στ' άκρογιάλι,
βρέφος θά τό στοχάζοσουν
μ' όλόξανθο κεφάλι,
όπού γειρτό σάν τό θωρεϊ
μέ τό φιλί στό στόμα,
πηγαίνει ό ύπνος νά τό βρεϊ
καί μέρ' άκόμα.

6

Καί μόνο στή βασίλισσα
τής έρημιάς γαλήνη
ή θάλασσα ήχολόγαε
γλυκά γλυκά κι εκείνη:
– Τό βρέφος σου τό χαρωπό
κοιμίζεις, ώ μητέρα,
μέ νανουρίσματος σκοπό
νύχτα καί μέρα.

Κωστής Παλαμās

ΧΕΛΙΔΟΝΙΣΜΑ

Ἦρθεν, ἦρθε χελιδόνα,
ἦρθε κι ἄλλη μεληδόνα,
κάθισε καὶ λάλησε
καὶ γλυκὰ κελάδησε:
«Μάρτη, Μάρτη μου καλέ,
καὶ Φλεβάρη, φοβερέ,
κάν φλεγίσσεις κάν τσικνίσσεις,
καλοκαίρι θά μυρίσεις·
κάν χιονίσσεις κάν κακίσσεις,
πάλιν ἄνοιξη θ' ἀνθίσσεις.»
Θάλασσαν ἐπέρασα,
τή στεριά δέν ξέχασα,
κύματα κάν ἔσχισα.
Ἔσπειρα, ἔκονόμησα,
ἔφυγα κι ἀφῆκα σύκα
καὶ σταυρό καὶ θημωνίτσα
κι ἦρθα τώρα κι ἦβρα φύτρα,
κι ἦβρα χόρτα, σπάρτα, βλίτρα,
βλίτρα, βλίτρα, φύτρα, φύτρα.

Σύ, καλή οἰκοκυρά,
ἔμπα στό κελάρι σου,
φέρ' αὐγά περδικωτά
καὶ πουλιά σαρακοστά·
δῶσε καὶ μίαν ὀρνιθίτσα,
φέρει καὶ μίαν κουλουρίτσα.

Ὅρισεν ὁ δάσκαλος
κι ὁ Θεός πού τὰ ἔδωκε
ν' ἀγοράσομεν ὀχτώ,
νά πωλοῦμεν δεκοχτώ,
νά κερδαίνομεν τριάντα,
διάφορα μεγάλα πάντα
καὶ στό σπίτι καὶ στή χώρα,
μέσα ἔδω πού ῥθαμε τώρα.

Μέσα γειά, μέσα χαρά
στόν άφέντη, στήν κυρά,
στά παιδιά καί στους γονείς,
σ' όλους τους τούς συγγενείς.
Μέσα Μάρτης, έξω ψύλλοι,
έξ' όχθροί, σās τρῶν οί σκύλοι.
Μέσα φίλοι, μέσα εύθηνιά
καί χαρές, χοροί, παιγνίδια
καί έφέτος καί του χρόνου
καί του χρόνου κι άλλα χίλια.

«Έλληνικά δημοτικά τραγούδια»

Δημ. Πετρόπουλος

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αί πρώται σκιάί του λυκόφωτος άπλώνονται εις τά σπιτάκια της "Υδρας. 'Ο ήλιος – πελωρία αίματόχρωμη σφαίρα – έβυθίσθη εις την όμίχλην του όρίζοντος καί αί τελευταίαι μελαγχολίαί των χρωμάτων έχάθησαν σιγά σιγά, ύποχωρούσαι εις την ήμερον γαλήνην της σκιάς.

Έν τούτοις, μ' όλον ότι ή ζωή της φύσεως φαίνεται νά καταλαγιάζει, φωναί, τραγούδια καί βιολιά φθάνουν από παντού της κωμοπόλεως. Βρυασμός άσυνήθιστος γεμίζει τά άνηφορικά δρομάκια καί την προκυμαίαν, όπου τά σπογγαλιευτικά καΐκια καί τεπόζιτα σαλεύονται έλαφρά εις τόν νωχελή κυματισμόν της έσπέρας.

"Όμιλοι ναυτικών, μορφαί χαρακωμένοι καί ψημένοι εις τόν άγώνα της θαλάσσης, άγκαλιασμένοι συνοδεύουν μέ βραχνά ξεφωνητά τό τραγούδι του συντρόφου των.

Είναι οί σπογγαλιείς, πού έτοιμάζονται διά τό ταξίδι καί οί όποιοι άποχαιρετοϋν την πατρίδα καί την ζωήν της ξηράς.

'Αλλ' ή διασκέδασις αύτή είναι πένθιμος, διότι κανείς δέν είναι βέβαιος άν θά επανίδη τόν 'Οκτώβριον τά βουνά της Ελλάδος καί τό άσβεστόχριστο σπιτάκι, όπου είδε τό φώς.

Καί ή εικών εξακολουθεϊ.

Έδω κάποιοι έφοπλιστής συμφωνεί ένα δύτην. Δύο τρεις ροδάδες καί κουπάδες μετροϋν τά χρήματα, τά όποια έχουν πάρει. Καί εις την γωνίαν του δρομίσκου όλόκληρος οικογένεια, σύζυγος, παιδιά, γέροι γονείς, άδελφια, συνοδεύουν εις την παραλίαν τόν αγαπημένον των, του όποίου τό καΐκι κάνει απόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφην καὶ νεοπαλαμισμένην βρατσέραν ὁ παπα-
Πάμφιλος κρατῶν θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἄσκεπεις
σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γύρω τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβανιοῦ.

«Κρίν-κράν! Κρίν-κράν!».

Ἡ θαυματουργός εἰκὼν τῆς Παναγίας μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἓνα κόρκωμα προεδρεύει τῆς τελετῆς ἔχουσα ἔμπρός ἀργυροῦν δοχεῖον μέ τόν ἀγιασμόν.

«Υπέρ εὐκрасίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν...».

Ὑψώνεται ἡ φωνή τοῦ γέρου παπᾶ μέ τόν χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καί τήν πατριαρχικήν γενειάδα.

«Υπέρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν...».

«Υπέρ τοῦ ἁγιασθῆναι τό ὕδωρ τοῦτο...».

Γύρω οί σπογγαλιεῖς, καπετάνιος, κουπάδες, ροδάδες, κολαουζέ-
ρηδες στέκουν εὐλαβῶς μέ σταυρωμένα χέρια προσέχοντες εἰς τὴν
παράκλησιν.

Εἶναι μορφαί ἡλιοκαμένοι καὶ ἄρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταύρειοι καὶ βραχίονες στρογγυλοὶ ἔχον-
τες τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

"Ὡς ὁ παπὰ-Πάμφιλος βουτῶν τὸ καλαδί τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ δια-
 βασμένο νερό ἀγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμε-
 να, τὰ μηχανοκάικα καὶ τὰς ἀντλίας.

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου...».

“Όλοι σταυροκοποῦνται καί ἔρχονται νά ἀσπασθοῦν κατά σειράν τόν σταυρόν, τήν θαυματουργόν εἰκόνα καί τό χέρι τοῦ παπᾶ.

Ἐκεῖνος ραντίζει μέ τό βρεγμένον βασιλικόν τά χαρακωμένα μέτωπα καί δίδει ἔπειτα νά τοῦ φιλήσουν τό χέρι.

– Καλό ταξίδι!... Καλά κέρδη!...

Ὁ διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια τὴν εἰκόνα. Ἡ ἐξοδὸς τῆς ἀπὸ τὴν βρατσέρα χαιρετίζεται μὲ βροντεροὺς πυροβολισμοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντηγεῖ ὁ λιμὴν. Ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη.

‘Ἡμέραν παρ’ ἡμέραν τέσσαρα ἢ πέντε σκάφη κάνουν ἑξαφνα πανιά καί ὀλίγον κατ’ ὀλίγον χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος.

Ὁ σφουγγαράς εἶναι τὸ ἀγαπημένο παιδί τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Θράκης ἕως τοὺς τραχεῖς βράχους τοῦ Μαλέα, ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἕως τὰς ἀκτὰς τοῦ Σαρωνικοῦ. Εἶναι ὁ μελαχρινὸς δαμαστής τοῦ κύματος καὶ ὁ ἐκβιαστής τῶν ὑγρῶν μυσικῶν του.

Ποία νήσος τόν εἶδε νά γεννηθῇ;

Ἡ Αἴγινα ἄρά γε, ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι, ἡ Κάλυμνος, ἡ Σύμη ἢ τῆς Προποντίδος αἱ γαλαναὶ ἄκται;

Ἀδιάφορον!

Ὅπου καὶ ἂν εἶδε τό φῶς, τό κύμα τόν ἐγέννησε, ἡ ἄλμη του τόν ἔψησε καὶ ἡ μεγάλη του ζωὴ ἔπλασε τὴν ψυχὴν του. Ἐβύζασε νήπιον τὴν αἰθρίαν τῆς καὶ ἐπάλαισεν ἔφηβος μέ τὴν ὀργὴν τῆς.

Παῖδί τῆς θαλάσσης, ἔζησε πάντοτε εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλην ζωὴν δέν δύναται οὔτε νά φαντασθῇ οὔτε νά ζήσῃ. Εἰπέτε του νά φύγῃ ἀλλοῦ, νά γίνῃ γεωργός, ἔμπορος, τεχνίτης, ὅ,τι ἄλλο ἐπάγγελμα προσοδοφόρον καὶ ἀναπαυτικόν. Θά κουνήσῃ μέ περιφρόνησιν τό κεφάλι καὶ θά γελάσῃ τό ἀγαθόν τοῦ θαλασσινοῦ γέλιο.

—Ἐ, δέν ξέρετε σεῖς!... λέγει ἐκεῖνο τό γέλιο. Σᾶς χαρίζει ὅλα τὰ καλὰ σας, ὅλας τὰς ἀναπαύσεις, ὅλας τὰς ἀσφαλείας τῆς ἡσύχου ζωῆς. Ἐκεῖνος ἐννοεῖ τὴν ζωὴν μέ τὰς μεγάλας συγκινήσεις.

Αὔριον θά κλεισθῇ εἰς τὴν βρατσέραν καὶ τό μαῖστράλι θά τόν σπρώξῃ σιγὰ σιγὰ κάτω εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς.

Βεγγάζῃ... Σφάξ... Τρίπολις!

Θ' ἀρχίσῃ πάλιν μῆνας ὀλοκλήρους εἰς τοὺς πυρωμένους ἐκεῖνους οὐρανοὺς τό παιγνίδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τὴν καθημερινὴν πάλην μέ τὰ στοιχεῖα.

«Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου»

Ἄγγελος Τανάγρας

Η ΨΑΡΟΒΑΡΚΑ

Ἔρχετ' ἡ ψαρόβαρκα, ἔρχετ' ὀλοῖσια
πέρ' ἀπ' τόν Ἀσπρόβραχο-κι ἀπ' τὰ Πετρονήσια.

Σάν νεράιδα ἀφρόπλαστη, νύφη φτερωτὴ
τὴ χαϊδεύει ὁ μπάτης.

Μύρια πλούτη ἀτίμητα στὴν ποδιά κρατεῖ,
ζηλευτὰ προικιά τῆς.

Ἔρχετ' ἡ ψαρόβαρκα χρυσοστολισμένη,
ἔρχετ' ἀσημόζωτη καὶ ροδοντυμένη,
τοῦ πελάου ἀρχόντισσα βεργολυγερὴ
μέ πολλὰ καμάρια,
πλούτη καὶ στολίδια τῆς ἔχει καὶ φορεῖ
τοῦ γιαλοῦ τὰ ψάρια.

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΒΑΡΚΟΥΛΑ

Ριγμένη στ' άκρογιάλι ή πλανεμένη
βαρκούλα, σάν έρείπιο του χρόνου
έκείτετ' ως τά χτές σκελετωμένη,
κομματί της ζωής, ξεσκλίδι πόνου.

Άνέμοι στους άρμούς τούς άνοιγμένους
φυσώντας άπ' τήν πλώρη ως τήν πρύμη,
περνούν καί παίρνουν πόθους πεθαμένους
περνούν σάν όρνια τρώγοντας άγρίμι.

Τά κύματ' άπαλά εΐτε μανιασμένα
– φιλοούνε τή βαρκούλα ή τή χτυπάνε –
τά μυστικά της παίρνουν νεκρωμένα
καί στο βυθό τόν άφαντο τά πάνε.

Μά νά! οί Ξυλοκόποι τή χαλοούνε!
Ό γερο-ναύτης εΐπε στά παιδιά του:
τά κόκαλά του θέλει νά κλειστούνε
στά Ξύλα, πού 'χαν κλείσει τήν καρδιά ου.

Καί τώρα νεκροκρέβατο στο μνήμα
μέσα ή βαρκούλα άγνώριστη έτσι έθάφτη,
νά ταξιδεύει αιώνια δίχως κύμα
στο άτέλειωτο ταξίδι μέ τό ναύτη.

Γιάννης Περγιαλΐτης

ΣΤΟ ΨΑΡΟΛΙΜΑΝΟ

Ώ, καλοθύμητες βραδινές ώρες!
Πρίν άναφτούν στα σπίτια τά λυχνάρια,
δένονται στο μουράγιο σάν μουλάρια
βαριές άπ' τά βρεγμένα δίχτυα οί πλώρες.

Κι ανάμεσα από ξάρτια καί κατάρτια
Ψαράδων άδερφές, γυναΐκες, κόρες,
φέρνουν όρθοστημένες κανηφόρες
τά ψαροκόφινά γεμάτα ψάρια.

Στοῦ τηλεγράφου κελαηδοῦν τά τέλια
δυό χελιδόνια. Οἱ πάπιες σκοῦν στά γέλια.
Μιά χήνα τά λευκά φτερά της λούζει.

Κι ἡ θάλασσα, πού τή χαϊδεύει ὁ μπάτης,
κυλώντας ἀπαλά τά κύματά της
μοσκοβολᾷ σάν νιόκοπο καρπούζι.

Γεώργιος Δροσίνης

ΣΤΗ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ

1

Μαῦρα τά βουνά,
καταχνιά τά θάφτει,
θύελλα περνᾷ
καί βροντᾷ κι ἀστράφτει.

3

Γλᾶρος πού πετᾷ
φαγητό γυρεύει,
βάρκα στ' ἀνοιχτά,
ναύτης κινδυνεύει.

2

Ἄνεμος φυσᾷ,
ἡ καλύβα τρίζει,
ὁ γιалός λυσσᾷ
καί βογκᾷ κι ἀφρίζει.

4

Ἄχ, παρακαλῶ,
κάμε, Πλάστη, χάρη,
σῶσε τόν καλό,
τό φτωχό βαρκάρη!

«Ἀτθίδες αὖραι»

Γεώργιος Βιζυηνός

ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΓΑΔΙ

Εἶναι ἀπό τά ἐλκυστικώτερα ψαρέματα τό ψάρεμα τοῦ παραγαδιοῦ.

Ἐπί ἔτη ἡσυχλήθην εἰς τό ὥραϊον αὐτό ψάρεμα κατὰ τά διάφορα παράλια τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' οἱ «καλάδες» (τά ριψίματα τοῦ παραγαδιοῦ), πού ἔκαμα εἰς τήν Σῦρον, εἰς τήν Κύθον καί ἄλλας νήσους, μοῦ ἀφήκαν τās ζωηροτέρας ἀναμνήσεις.

Εἶχον δύο ἰδικά μου παραγάδια, τά ὅποια ἀνενέωσα ἐπανειλημμένως. Ἦσαν ὥραϊα παραγάδια, μέ τριακόσια ἀγκίστρια ἕκαστον, καρφωμένα κυκλικῶς ἐπὶ φελλῶν εἰς τό χεῖλος δύο πανερῶν, τά ὅποια ἐγέμιζεν ἡ μάνα τοῦ παραγαδιοῦ. Εἰς τήν Σῦρον εἶχον ἓνα τακτικόν λεμβοῦ-

χον, άφωσιωμένον άνθρωπον εις έμέ, όστις ήτο παλαιός ναύτης καί μέ έθεώρει άδελφικόν φίλον. Αύτός λοιπόν άμα ήτο νηνεμία καί έπετύγχανε καλόν δόλωμα, ήρχετο εις τήν οικίαν μου, έλάμβανε τά παραγάδια, έδόλωνε τά εξακόσια άγκίστρια των καί μέ εκάλει. 'Η λέμβος του ήτο μεγάλη, καί είχεν ούτω τό πλεονέκτημα νά χωρή διά ψάρεμα όλόκληρον τήν οικογένειάν μας, ως καί ένα δυό φίλους.

'Εγνώριζε τούς εκεί βυθούς, ώσάν νά ήτο ό ίδιος ψάρι. Καί μολονότι είχομεν ψαρέψει πολλάκις, πάντοτε μου επανελάμβανε τάς όδηγίας του.

Καί τώρα θά περιγράψω τό ευτυχέστερον συριανόν μου ψάρεμα του παραγαδιού, ψάρεμα τό όποιον έκαμα μέ τήν οικογένειάν μου καί μέ δύο προσκεκλημένους μου συναδέλφους.

'Εξεκινήσαμεν από τήν παραλίαν, τό «Νησάκι», του λιμένος της Σύρου. 'Εγώ ήμην εις τό πηδάλιον, εκείνος εις τά κουπία.

—Θώριε δώ, αφεντικό, μου λέγει, μέ προσοχή τήν πρώτη γραμμή στόν Κάβο Σκαλιά του νησιού του Φαναριού, καί, άμα φτάσουμε στά μισά, πάρε επάνω τό τιμόνι κι άρχισε νά καλάρεις τό παραγάδι. 'Αφού καλάρεις καμιά εκατοστή άγκίστρια, νά γυρίσουμε πλώρη άντικρίζοντας τίς Δήλες καί νά ρίξεις τό αποδέλοιπο.

— Τά ξέρω, Γιώργη, τά ξέρω. Πόσες φορές θά τά πούμε;

— Τά ξέρεις, αφεντικό, δέ λέω όχι. Μά μή σου κατοφαίνεται! Καμιά φορά ξεχνιέσαι, βόσκει άλλοι ό νοūs σου, κι έτσι καλάρουμε τό παραγάδι επάνω σέ φυκιάδες καί άμμουδα καί προκόβουμε!

'Αλλ' εκείνην τήν ήμέραν τό παραγάδι έτυχεν εις τάς καλυτέρας θέσεις. 'Εκεί όπου υπήρχον βράχοι καί τραγάνες καί άποχές, όπως τό απέδειξε τό αποτέλεσμα.

'Ηρχίσασμεν τό ψάρεμα πρωί πολύ, από τήν αύγήν. Εις τήν άρχήν άνεσύραμεν χάνους, μεγάλους όμως κοκκινωπούς χάνους. Είχον άρχίσει νά στενοχωρωύμαι καί νά γογγύζω, μήπως μόνον αύτό θά είναι τό ψάρεμά μας, άλλ' ό μπαρμπα-Γιώργης μέ καθησύχασε:

— Μή γίνεσαι γκρινιάρης, αφεντικό. Δέ βλέπεις πού είναι χάνοι τών βράχων κοκκινοκίτρινοι; 'Αν ήταν άσπρουλιάρικοι, άμμουδίτες, τότε θά είχες δίκιο νά χολοσκάς, γιατί θά είχαμε πέσει σέ άμμουδα. 'Αλλά τώρα έχε τό νοϋ σου, καί θά δεις λυθρίνια.

Καί τῷ ὄντι μετ' όλίγον ήρχισα νά αισθάνωμαι έλαφρούς παλμούς εις τήν χείρα από τό παραγάδι. 'Ηξευρα τί σημαίνουν, καί έσκυφα. Εις βάθος μέγα έφαινοντο ακολουθοῦντα τό έν μετά τό άλλο εις άπόστασιν όργυιῶν τρία μικρά ψάρια, τά όποια έλεύεκαζον· έπλεον δέ άκτινοειδώς, κατά τό μήκος του παράμαλλου, όπου ήσαν άγκιστρωμένα. 'Εφ' όσον άνέσυρον τό παραγάδι, τόσον έμεγάλωνον· προσήγγιζον εις τήν

επιφάνειαν τοῦ ὕδατος καί ἀπό τήν ἀναπνοήν των ἀνέβαινον φυσαλίδες. Μετ' ὀλίγον τὰ ἐξαγκίστρωνα. Ἦσαν ὠραία λυθρίνια σχεδόν ἡμισείας ὁκάς, ἐρυθρόχρυσα, μέ τόν ἀνεκφράστου ὠραιότητος χρωματισμόν, ὁ ὁποῖος δευτερόλεπτα μόνον διαρκεῖ.

Ἀπό τῆς στιγμῆς ἐκείνης καί ἐφεξῆς χάνοι καί λυθρίνια ἀνεσύροντο συνεχῶς. Ἄλλ' ἔπειτα εἰς ἱκανήν ἔκτασιν τ' ἀγκίστρια ἀνεσύροντο μέ τὰ δολώματα ἄθικτα. Ἰδιотροπία αὐταί τῶν πυθμένων! Ἄλλοῦ συναντᾶτε πλήθος ψαριῶν καί ἄλλοῦ, μολονότι αἱ συνθηकाί εἶναι εὐνοϊκαί, οὔτε ἓν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀκόρεστος, καί αὕτη ἡ σειρά τῶν ἀγκιστριῶν μέ τὰ ἄθικτα δολώματα μέ ἐστενοχῶρει. Ἀνεσύροντο ἤδη τὰ τελευταῖα ἀγκίστρια. Ὅταν ἔξαφνα ἡσθάνθην ἓνα τιναγμόν ἰσχυρόν καί παρ' ὀλίγον νά μοῦ φύγῃ τό παραγάδι ἀπό τήν χεῖρα. Ὡς ἀπό τό βάρος ἡννόησα, θά ἦτο ἡ πέτρα, ἡ ὁποία δένεται εἰς τό τέλος τῆς μάνας, καί εἶχεν ἀνασυρθῇ ἀπό τόν πυθμένα. Ἀφοῦ ἀνέσυρα μερικός ὀργυιάς, τό ἔδωσα τό παραγάδι εἰς τόν λεμβοῦχον καί ἐπῆρα ἐγώ τὰ κουπιά.

— Μεγάλο ψάρι, ἀφεντικό! Θά εἶναι κανένα σκυλόψαρο, τό ὁποῖον δέν κατάφερε νά κόψῃ τό παράμαλλο. Ἄν πέσαμε σέ σκυλόψαρο, ὅ,τι πιάσαμε πιάσαμε. Δέν ἔχει ἄλλο!

Καί εἶχε δίκαιον, διότι εἰς αὐτήν τήν περίστασιν ὁ ψαράς δουλεύει διά λογαριασμόν τοῦ σκυλόψαρου, τό ὁποῖον ἀκολουθεῖ τό ἀνάσυρμα καί τρώγει τὰ ἀγκιστρωμένα ψάρια. Τό πολύ πολύ ἀνασύρει τις τότε μερικά κεφάλια λυθρινιῶν πρὸς παρηγορίαν. Διότι φαίνεται ὅτι τὰ κεφάλια τῶν λυθρινιῶν δέν ἀρέσουν εἰς τὰ σκυλόψαρα.

Ἄλλ' εἶχομεν ἀπατηθῇ. Μᾶς ἀνέμενε δέ πολύ εὐχάριστος ἐκπληξίς, διότι μετ' ὀλίγον τό ψάρι διεφαίνετο εἰς μέγα βάθος. Ἔστιλβει! Δέν ἦτο λοιπόν σκυλόψαρο, τό ὁποῖον εἶναι βαθύ φαιόχρουν, ὡς νά μισοπενθηφορῇ. Ὅταν ὑπελείποντο δύο ἢ τρεῖς ὀργυιαί, διά νά φθάσῃ εἰς τήν ἐπιφάνειαν, μοῦ ἐφώνησεν ὁ βαρκάρης.

— Γιά τό Θεό, μή ζητήσεις νά τήν ἀνεβάσες μέ τό παράμαλλο, γιατί θά κοπεῖ, ἅμα ξενερίσει ἀπό τό βάρος τ' ἀχειλί της, καί θά τή χάσουμε. Σιγά σιγά καί, πρὶν ξενερίσει, θά βουτήξω τό χέρι μου μέσα στά σπάραχνα καί θά τήν ἀνεβάσω στερεά πιασμένη ἀπό τό κεφάλι. Ἀλλιῶς τή χάσαμε.

Καί αὐτό τό ψάρι, τό ὁποῖον προσηγόρευεν εἰς θηλυκόν γένος, ἦτο συναγρίς, συναγρίς πέντε ἕως ἕξ ὁκάδων, ἥτις μετ' ὀλίγον ἐσπαρτάριζε μέσα εἰς τήν κουपाστήν.

Μετά τήν θαυμαστήν αὐτήν ἐπιτυχίαν ἀνεσύραμεν ἐπάνω σειράν ἀπό χελιδονόψαρα. Εἶναι τοῦτο ψάρι, τό ὁποῖον πετᾷ ἐκτός τῆς θαλάσσης, ὅταν καταδιώκεται, ὅχι ὑψηλά, ἀλλά παραλλήλως πρὸς τήν ἐπιφάνειαν εἰς μικρόν ὕψος. Ἐχει πολύ ἄσχημον κεφαλὴν, πλακωτήν, μέ με-

γάλα μάτια, ομοιάζουσαν πολύ μέ τήν κεφαλήν τῆς χελώνης. Ἔχει λέπια σκληρά, χονδρόν δέρμα καί πτερύγια ἀπό μεμβράνην σχεδόν διαφανή μέ διάφορα χρώματα, πτερύγια, τά ὅποια μοιάζουν εἰς τό σχῆμα τά πτερύγια τῆς νυκτερίδος.

Παράδοξα αὐτά τά ψάρια, τά ὅποια ἔβλεπον πρώτην φοράν καί μέ πολλήν περιέργειαν οἱ δύο προσκεκλημένοι συνάδελφοί μου. Εὐθύς ὡς τά ἀνέσυρον, ὁ μπαρμπα-Γιώργης ἄφηνε ἀμέσως τά κουπιά, ἀφήρει τό ἀγκίστριον μέ πολλήν προσοχήν ἀπό τά χεῖλη των καί τά ἔρριπτεν ἐκ νέου εἰς τήν θάλασσαν. Ἐγνώριζεν ὁ καλός ἄνθρωπος ὅτι μοῦ ἦτο ἀδύνατον νά ὑποφέρω τοὺς σπαρακτικούς θρήνους αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Διότι βογκᾷ καί στενάζει σπαρακτικῶς αὐτό τό ψάρι.

Τό τελευταῖον ψάρι, τό ὅποιον ἐκρέματο εἰς ἀγκίστριον τοῦ πρώτου παραγαδιοῦ, ἦτο μία ἐκπληξίς. Εἶναι ψάρι, τό ὅποιον ψαρεύεται μέ χονδρά παραγάδια τῆς νυκτός εἰς τά μεγαλύτερα βάθη, ὅπου ψαρεύονται οἱ βακαλοὶ καί οἱ βάλχοι, ψάρια συγγενῇ τῶν ροφῶν καί πολλάκις μεγαλύτερα τούτων. Καί ἦτο τό ψάρι τοῦτο ὁ λεγόμενος «σανπιέρος» ἢ «χριστόψαρο» εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου δέν εἰσέδυσεν ἡ ἰταλική ὀνομασία. Εἶναι λεπτόν καί πλατύτατον, στακτοπράσινον καί ἔχει τό ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν, ὅτι φέρει καί ἀπό τὰς δύο πλευράς ἀπό μίαν μαύρην βούλαν ὡς ἀποτύπωμα δακτύλων.

Ἄλλ' ἐκείνην τήν ἡμέραν καί τό δευτερον παραγάδι μᾶς ἐχαροποίησε μέ ψάρεμά τι ὄχι πολύ σύνηθες. Ἀνέσυρον ἓν πρᾶγμα βαρύ: Ἐνόμιζέ τις, ὅτι εἶχε προσκολληθῇ πέτρα τῶν βυθῶν εἰς τι τῶν ἀγκιστρίων τοῦτο συμβαίνει συχνά. Ἀνασύρει δηλ. τό παραγάδι λίθους μέ ωραίους χρωματισμούς, διατρήτους, στολισμένους μέ ποικίλα ζωόφυτα καί μέ περιεργότατα φυτά τῆς ἐναλίου χλωρίδος ὧν τῶν χρωμάτων.

Ἀλλά δέν ἦτο λίθος. Διότι, ὅταν ἔπιασε τό παραγάδι ὁ μπαρμπα-Γιώργης μέ τήν πολύ μεγαλυτέραν πείραν του, μοῦ εἶπε:

— Δέν αἰσθάνθηκες, λοιπόν, κανένα χτύπημα, ἀφεντικό; διόλου; Οὔτε τό χτύπημα πού κάνει ὁ ἀστακός, χτυπώντας τό κορμί του μέ τήν οὐρά; Ἀλλά τώρα δέν ἀκούω καί ἐγώ τίποτε. Μήπως ἠπατήθην; Ἀσφαλῶς ἠπατήθην.

Καί ὁμως ἦτο πράγματι ἀστακός, πελώριος ἀστακός δύο ὀκάδων περίπου. Ἄλλ' εἶχε συμβῇ τό ἐξῆς, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ὁ μπαρμπα-Γιώργης δέν ἠσθάνετο πλέον τὰς παλμικάς κινήσεις τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀστακοῦ.

Ἐνῶ τόν ἀνεσύρομεν, ὀκτάπους πρώτου μεγέθους τόν εἶχεν ἐγκαλισθῇ τόν περιέσφιγγε καί τοῦ ἔθλιβε τά κόκαλα μέ τοὺς ἰσχυροὺς πλοκάμους του, ἵνα τόν ἀπομυζήσῃ διὰ τῶν ἀπομυζητικῶν θηλῶν

του. Έννοείται ότι, όταν θά έφθανεν ό άστακός εις τήν έπιφάνειαν, ό όκτάπους θά μάς άπεχαιρέτα.

Άλλ' ό μπαρμπα-Γιώργης ήτο άνθρωπος προνοητικός. Πάντοτε κατά τό ψάρεμα είχε μαζί του καί τήν άπόχην. Τήν έβύθισε λοιπόν μέ προσοχήν, καί ένψ τό ένηγκαλισμένον σύμπλεγμα εύρίσκετο μίαν όργυιάν κάτω τής έπιφανείας του ύδατος, τό περιέκλεισεν εις τό δίκτυον τής άπόχης καί τό έρριψεν εις τήν κουπαστήν.

«Ψαράδικες ίστορίες»

Έμμανουήλ Λυκούδης

Ο ΜΠΑΡΜΠΑ-ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙ Ο ΓΑΔΑΡΟΣ ΤΟΥ

Άν έχει ίστορία ό μπαρμπα-Γιάννης, τή χρωστάει στό γάδαρό του. Έπειδή ό γάδαρός του – Ψαρό τόν έλεγε, άς τόν πούμε κι έμεις Ψαρό – δούλεψε καλά στή ζωή του, από τήν ώρα πού σήκωσε σαμάρι ή ράχη του. Έπειδή στάθηκε καλότυχος γάδαρος ό Ψαρός μ' όλη του τή βαριά δουλειά πού έκαμε στή ζωή του. Έπειδή ήτανε γάδαρος μέ χαρακτήρα ό Ψαρός, καί τόν έδειξε τό χαρακτήρα του τότες πού τόν είχε ό μπαρμπα-Γιάννης έξι μήνες στό μαγκανοπήγαδό του, έξι ζεστούς καλοκαιρινούς μήνες, πού μπορούσαν καί λιοντάρι νά δαμάσουν, κι ώστόσο ό Ψαρός μήτε τή δύναμή του έχασε στό ζυγό εκείνο, μήτε τή μεγάλη του φωνή, μήτε τή σβελτάδα του, όταν, από καιρό σέ καιρό, τόν άφηνε ό άφέντης του στό χωράφι νά πάρει λιγάκι άέρα, νά δροσιστεί μέ χορτάρι χλωρό.

Όταν ό μπαρμπα-Γιάννης έχασε τό περιβόλι του, άλλο δέν του έμενε παρά ό Ψαρός. Αυτός ήταν ό φίλος του, ή σερμαγιά του, τό στηριγμά του. Μ' αυτόνα δούλευε, μ' αυτόνα μιλούσε. Άνεβοκατέβαινε τό βουναράκι του χωριού του μέ τόν Ψαρό, καί δέν ήτανπραμάτεια, δέν ήτανε λαχανικά, πωρικά, ξύλα, πού δέν περνούσαν από του Ψαρού τή σταυρωτή ράχη, πρίν νά 'ρθουνε στού μπαρμπα-Γιάννη τή γειτονιά. Κατάντησε μπαρμπα-Γιάννης καί Ψαρός νά είνai ένα πράμα. Μαζί τρώγανε, μαζί περπατούσανε, μαζί κοιμούνταν. Έξω έξω, στήν άκρη του χωριού, ό μπαρμπα-Γιάννης στό καλύβι όλομόναχος, ό Ψαρός στήν αύλή. Έβγαине ό μπαρμπα-Γιάννης στήν πόρτα του πρwί πρwί, κι ή πρώτη του καλημέρα ήτανε στόν Ψαρό. Γύριζε τότες ό Ψαρός τό κεφάλι κατά τόν άφέντη του, σάλευε τ' αύτιά του μέ λαχτάρα κι άγάπη, καί τόν κοίταζε μέ μάτια πανώρια, μάτια πού μπορούσε κι ή πιό μαυρομάτα κοπέλα νά τά ζουλέψει.

Άλλοτε πάλι, στή δουλειά άπάνω, αν ήτανε μεγάλη ή ζέστη, πάρα

πολύ βαρύ τό γομάρι, καί τύχαινε κι ὁ Ψαρός νά εἶναι κακοδιάθετος ἢ παρακουρασμένος, καί δέν ἀνέβαινε τόν ἀνήφορο μέ μεγάλη προθυμία, ἔχανε τήν ὑπομονή του ὁ μπαρμπα-Γιάννης, καί τοῦ μιλοῦσε σέ γλώσσα πού ἀνθρωπος νά τήν ὑποφέρει ἦταν ἀδύνατο, κι ὥστόσο ὁ Ψαρός τήν ὑπόφερνε, κι ἔκανε τά καλά του μάλιστα, ἐπειδὴ τό γνῶριζε πῶς ἔχει καί ξύλο, ἂν καί τό ξύλο ὁ μπαρμπα-Γιάννης δέν τό 'δινε, παρά σάν ἔβλεπε πῶς δέν περνοῦσαν τά λόγια. Γάδαρος γνωστικότερος ἀπό ἀνθρώπους πολλούς, πού δέν ἐννοοῦν τίποτις νά σοῦ δώσουν, μέ τίποτις νά συφωνήσουν, ὅσο λογικό καί νά εἶναι, παρά σάν δοῦνε, σάν νιώσουν τή βία, εἶτε στή ράχη τους εἶτε κι ἄλλιω.

Ἡρωικός γάδαρος ὁ Ψαρός, διακριτικός ἀφέντης ὁ μπαρμπα-Γιάννης. Γι' αὐτό ἐξήσε ὁ Ψαρός καί χρόνια πολλά, καί τόν ὠφέλησε τόν ἀφέντη του, ὅσο γάδαρος ἀνθρωπο ποτές δέν ὠφέλησε. Μά ὅλα τά πράματα αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου ἔχουν ἓνα τέλος, κι εἶχε καί τοῦ μπαρμπα-Γιάννη καί τοῦ Ψαροῦ ἡ ἀχώριστη φιλία τό τέλος τῆς.

Ἀνέβαινε τ' ἀγαπημένο ζευγάρι ἀπό τόν κάμπο, μέρα μεσημέρι. Αὐγουστο μήνα, μέ γομάρι σταφύλια. Ἦταν τρυγητός, καιρό δέν εἶχανε νά χάνουν, τά σταφύλια περίμεναν στ' ἀμπέλι κομμένα νά κουβαληθοῦνε, νά ζουληχτοῦνε, νά γίνουν πετμέζι, μοῦστος, κρασί. Ἦταν τό τρίτο ταξίδι τοῦτο. Ἐπρεπε νά γίνουν ἄλλα τρία ταξίδια, καί μήτε νά σταθοῦνε στό μισό δρόμο, νά ξεκουραστοῦνε, δέν εἶχαν καιρό. Ἦταν τώρα γέρος ὁ μπαρμπα-Γιάννης, μά κι ὁ Ψαρός ἀκόμα πιό γέρος. Δέν εἶχε πιά ὁ Ψαρός τήν πρώτη σβελτάδα του.

— Τρέχα κακόμοιρε, τοῦ ἔλεγε ὁ μπαρμπα-Γιάννης βραχνά βραχνά, τρέχα, γιατί ἔχουμε ἄλλα τρία. Καί τότες θά 'χεις πιά χειμωνικόφλουδα ἀπόψε στό φαγί σου. Ἄιντε καί φτάσαμε, κακορίζικε!

Κι ἔκανε ὁ Ψαρός νά τρέξει γληγορότερα, μά τά πόδια του ἔτρεμαν, ἦταν κατεβασμένα τ' αὐτιά του, καί γόγγυζε. Ἐκεῖ πού γόγγυζε, κοντοστέκεται, λυγίζουν τά γόνατά του, πέφτει κάτω, ἡ ἄσπρη κοιλιὰ του στὸν ἥλιο, τά πόδια του στὸν ἀέρα, τά κοφίνια μέ τά σταφύλια ἀπὸ πίσω του. Ἐτρεξε ὁ μπαρμπα-Γιάννης κατατρομαγμένος, πρώτη φορά πού πάθαινε τέτοιο πράμ' ὁ Ψαρός. Ἀρχισε νά ξελύνει τοῦ σαμαριοῦ του τό λουρί, πού τοῦ παράσφιγγε τήν κοιλιὰ τοῦ Ψαροῦ, καί τοῦ 'κοβε τήν ἀναπνοή. Τό 'σκισε τό λουρί μέ τό μαχαίρι του, παραμέρισε τό σάμαρι ὅσο μπορούσε, ὥστερα παίρνει τό καπίστρι, καί τραβάει τόν Ψαρό νά τονε σηκώσει.

— Ἐλα, γέρο μου, σήκω, καημένε, σήκω κι ἔχουμε τρία ταξίδια ἀκόμα. Σήκω καί θά 'χεις καί κριθάρι ἀπόψε. Σ' ἀερίζει, καημένε. Σήκω, Ψαρέ μου!

Μά πού νά σηκωθεῖ ὁ Ψαρός! Σκύβει ὁ μπαρμπα-Γιάννης καί χαιδεύει τή ράχη του, τό λαιμό του, τό μέτωπό του, τραβάει ἔπειτα πάλι,

του κάκου! Δέ σηκώνεται ὁ Ψαρός! Τοῦ πέρασε τότες ἀπό τό νοῦ σάν ἀστραπή ὁ φόβος μήπως ἔπαθε τίποτις ὁ Ψαρός, μήπως κι ὁ φόβος μονάχα τόν ἔκαμε νά καθίσει, ν' ἀκουμπήσει κάπου, νά συνεφέρει, νά πάρει δύναμη γιά νά μπορέσει νά κοιτάξει τά μάτια του, νά προσέξει τήν ἀναπνοή του, νά καταλάβει ἂν ζεῖ ὁ Ψαρός του.

Κάθισε λαχανιασμένος, ἀφανισμένος ἀπό τήν κούραση, ἀπό τή βιάση του νά ξελύσει τό σαμάρι, νά παραμερίσει τά κοφίνια, ἀπό τό τράβα τράβα τό καπίστρι νά σηκωθεί ὁ Ψαρός, ἀπό τόν ἥλιο τό φοβερό πού τόν ἔδερνε, καθώς ἔπεφτε στήν κορφή του. Κάθισε, καί σηκωμό πιά δέν εἶχε. Μόνο ἔγειρε σ' ἓνα βράχο πλαγινό, στό μισό τό δρόμο τοῦ βουνοῦ, πού ψυχή δέ φαίνονταν ἀπό πουθενά, νά ῥθει καί νά τοῦ χύσει μιὰ στάλα νερό νά τονε συνεφέρει.

Ξανασυλλογίστηκε ἄξαφνα τό δόλιο τόν Ψαρό, καί πάσκισε νά συρθεῖ κατακεῖ πού ἦταν πλαγιασμένος, νά τονε χαδέψει, νά τόν κάμει νά σηκωθεί, νά τόν καθαλίσει ἔπειτα καί νά πάει στό καλύβι του, νά συχάσουν κι οἱ δυό τους, κι ἄς πᾶνε στό καλό τὰ σταφύλια. Μά πού νά σηκωθεί πιά ὁ μπαρμπα-Γιάννης. Ὅσο τό συλλογίζτανε νά σηκωθεί, ἄλλο τόσο βούλιαζε μέσα στή λιγοθυμιά πού τόν πήρε, βούλιαζε, ὅλο βούλιαζε, καί τώρα πιά ἄλλο δέν ἔμενε μέσα στό νοῦ του παρά νά μπορέσει ν' ἀπλώσει τό χέρι του ἀπάνω στόν Ψαρό, νά τοῦ δώσει νά καταλάβει πώς εἶναι κοντά του, πώς παρακουράστηκε κι αὐτός καί θά μείνει πλαγιασμένος, ὥσπου νά συνεφέρει.

Μάζεψε τή στερνή του δύναμη κι ἄπλωσε ὁ γέρος τό χέρι του. Ἔπεσε βαριά τό χέρι ἀπάνω στόν ἄψυχο τό λαιμό τοῦ Ψαροῦ. Ἔμεινε καθώς ἔπεσε τό χέρι, ἔμεινε κι ὁ γέρος ἀσάλευτος, ἀμίλητος, ἀξύπνητος. Τίποτις δέν ἔφεγγε πιά μέσα στό σβησμένο τό νοῦ του, καί μήτε τὰ μερμήγκια κι οἱ μύγες, μήτ' αὐτά δέν τόν πείραζαν πιά. Μόνο τόν ἔδερν' ὁ ἥλιος, κι αὐτός κοιμοῦνταν τόν αἰώνιο τόν ὕπνο, κοντά στόν Ψαρό του, τόν ἥρωα τόν Ψαρό, πού ἀπόθανε στή δουλειά του ἀπάνω, σάν πολεμιστής ἀπάνω στό κάστρο του. Τήν ἄλλη μέρα σέ κεῖνο τό μέρος τίποτις ἄλλο δέν ἔβλεπε παρά μερικές ρῶγες σκόρπιες ἐδῶ καί κεῖ. Ὁ μπαρμπα-Γιάννης ἦταν θαμμένος στήν Ἀγία Μαρίνα λίγο παραπάνω, ὁ δύστυχος ὁ Ψαρός ἦταν γκρεμισμένος μέσα σέ χαράδρα βαθιά παρακάτω.

Δέν τόν ἔθαψαν τόν Ψαρό, κι ἄς δούλεψε σ' ὅλη του τή ζωή. Τονε λυπήθηκαν ὅμως τὰ ὄρνια, καί τοῦ ξεγύμνωσαν τ' ἄσπρα τὰ κόκαλά του, καί τοῦ τὰ ζέσταιν' ὁ ἥλιος, καί τοῦ τὰ ἔπλεναν οἱ βροχές, ὥσπου ἀφανίστηκαν καί κεῖνα, κι ἄλλο τώρα δέν τοῦ μένει τοῦ κακόμοιρου τοῦ Ψαροῦ παρ' αὐτή ἡ μικρή ἱστορία.

«Νησιώτικες ἱστορίες»

Ἀργύρης Ἑφταλιώτης

ΤΟ ΑΛΩΝΙΣΜΑ

Αί θημωνιαί τοῦ θερισμοῦ ὑψώνονται ὀλόχρυσοι μίαν φοράν τό ἔτος, τόν μήνα Ἀλωνάρην-Ἰούλιον, ὡσάν πύργοι εἰς τό ὑψηλόν ὀροπέδιον τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ ἐπάνω κάθε χωρικός ἔχει τήν θημωνιάν του, πλησίον τῆς ὁποίας ὅλον τόν μήνα τοῦτον ἐργάζεται καί ζῇ. Τά ἀλώνια ἐδῶ καί ἐκεῖ λάμπουν στρωμένα, ἔτοιμα νά δεχθοῦν τά δεμάτια τῶν σπαρτῶν μέ τήν αὐγήν, διὰ ν' ἀρχίσῃ τό ἀλώνισμα.

Καί ἐν παμμέγιστον, πέραν ἐκεῖ εἰς τό ἄκρον, τοῦ γερο-Δήμου, τοῦ πρωτογεωργοῦ καί πρωτοκτηματίου, μέ τήν αὐγήν – πρῶί πρῶί – ἤρχισε τό ἀλώνισμα πρῶτον. Τέσσαρα ἄλογα πηδοῦν ἐπάνω εἰς τά λυμένα δεμάτια τοῦ σίτου καί τά διαλύουν καί συντρίβουν τά καρπερά των στάχια.

Καί ὁ γερο-Δῆμος μαστίζει καί παρακινεῖ τά ἄλογά του εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των. Μέσα εἰς τό μεγάλο ἐκεῖνο πετράλωνον τρέχει λαχανιασμένος κι ἀλωνίζει, ἐνῶ οἱ παραγιοί του παραστέκονται καί τόν ὑπηρετοῦν.

Ἄ! Ἄ! ἀκούεται ἡ φωνή του πρώτη ὀπισθεν τῶν τεσσάρων ἀλόγων καί ἐξυπνᾷ τοὺς ἄλλους γεωργούς, ποῦ ἀκόμη κοιμοῦνται. Ἡ κυρα-Δῆμαινα, ὅπως καί εἰς ὅλα της πάντοτε οἰκονόμος, σαρώνει μέ ἓνα ἀγροτικόν σάρωθρον τά στάχια, πού σκορπίζουν ἐδῶ καί ἐκεῖ τό σιτάρι. Σαρώνει καί συνάμα μέ τό σάρωθρόν της τό ἀκανθωτόν διώκει τās ὄρνιθας καί τās χῆνας, αἵτινες ὀρμοῦν καί καταπίνουν ὀλόκληρα στάχια.

Μετ' ὀλίγον ὅλα τά ἀλώνια ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Ὅλον τό ὀροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπό τās ζωηράς κραυγὰς τῶν γεωργῶν, οἱ ὁποῖοι μαστίζουν τά ἄλογα.

Ἄ! Ἄ! ἀκούεται ἡ φωνή των.

Ἀλλά πρῶτος εἰς ὅλα ὁ γερο-Δῆμος, ὁ πρωτογεωργός· πρῶτος εἰς τό ἀλώνισμα, πρῶτος εἰς τήν φωνήν. Αὐτός διακρίνεται εἰς τό ὑψηλόν ἐκεῖνο ὀροπέδιον. Κοντός καί παχύς μέ ἓνα πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μέ ἀνοικτά τά στήθη ἀλωνίζει καί φωνάζει: Ἄ! Ἄ! Χωμένος μέσα εἰς τά λυμένα δεμάτια τῶν σταχύων μέχρι τῶν γονάτων παραπατεῖ καί πίπτει καί σηκώνεται καί ξαναπίπτει καί πάλιν σηκώνεται. Μόλις ἤμπορεῖ νά παρακολουθήσῃ τοὺς κύκλους τῶν ἀλόγων του, τά ὁποῖα ἐρεθίζει τό μαστίγιον καί ἡ αὐστηρά φωνή του.

– Τά ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου!

Ἀκούεται παρέκει φωνή τρέμουσα γραίας, ἡ ὁποία βοηθεῖ τόν υἱόν της τόν Θανάσον, ὅπου μόνος μ' ἓνα ἄλογον ἀλωνίζει τήν μικράν του θημωνιάν. Ἀφοῦ κατεπάτησε καί ὁ ἴδιος μέ τά πόδια του ὀπισθεν τοῦ ἀλόγου τά στάχια, σωρεῦει τώρα τό ἀλώνισμα εἰς σωρόν ὑψηλόν.

Ἄλλ' ὁ σωρός οὗτος φαίνεται ἀκόμη ὑψηλότερος εἰς τοὺς ὀφθαλ-

μούς της γράιας, ή όποία όνειρεύεται τόν άρτον της νέας έσοδείας. Όνειρεύεται καί συγκινείται μέ τήν σκέψιν, ότι θά φάγη μετ' όλίγας ήμέρας άρτον από έφετεινόν σιτάρι, άρτον μέ τόν ιδρώτα του υιού της ποτισμένον, άρτον μέ τās μητρικάς της εύλογίας ψημένον, τόν άρτον, όπου είπεν ό Θεός: «Μέ τόν ιδρώτα του προσώπου σου θά φάγης τόν άρτον σου».

— Τά έλέη του Θεού, γιέ μου!

Ύψώθη ό ήλιος έως δύο καλάμια εις τόν όρίζοντα. Καί ιδού έξαφνα έπήρε τό δροσερόν αεράκι, τό όποϊον τόσον ζωογονεί τās καρδίας τών γεωργών καί δροσίζει τά στήθη των. Αί κορυφαί τών πεύκων έσεισθησαν πρῶται εις χαιρετισμόν.

—Χαίρεται ό πεύκος, χαίρεται,
χαίρεται τόν αέρα...»,

άρχίζει νά τραγουδή τότε μία συντροφιά χωρικῶν.

Ό ήλιος ύψώνεται εις τό κατακόρυφον.

Καί ό Ζέφυρος όλονέν δυναμώνει καί διασκελίζει τά βουνά. Γλυκύ άκούεται τό θρόισμα τών πεύκων, καί δροσίζει τās ψυχάς τών γεωργών...

Έβράδιασεν. Ό γερο - Δημος έξέζεψε τά τέσσαρα άλογά του. Έλεύθερα τώρα, λυμένα, ξεζαλίζονται από τό κυκλικόν άλώνισμα καί τρώγουν ήρέμα νεοπατημένην καλάμην. Καί ό γερο - Δημος άκουμβήσας εις μίαν άπομείνασαν θημωνιάν του ξεκουράζεται, ίνα μετ' όλίγον φάγη τό δεϊπνον του, πού παρασκευάζει ή κυρά - Δήμαйна εκεί πλησίον.

«Μέ του βοριά τά κύματα»

Άλέξανδρος Μωραϊτίδης

ΤΟ ΣΚΙΑΧΤΡΟ ΤΟΥ ΧΩΡΑΦΙΟΥ

Ό μπαρμπα - Στάθης έσπειρε σιτάρι εις τό χωράφι του, διά νά φυτρώσουν στάχυα, νά μεγαλώσουν, νά μεστώσουν, νά κιτρινίσουν. Καί έπειτα νά τά θερίσει καί τά άλωνίσει ό μπαρμπα - Στάθης, νά βάλει τό σιτάρι εις τά σακιά, νά τό πάγει εις τόν μύλο, νά του τ' άλέσει ό μυλωνάς· νά τό πάγει άλεσμένο άλεύρι εις τό σπίτι του μέ τό γάιδαρό του, νά τό ζυμώσει ή κυρα - Στάθαινα, νά κάμει πίτες καί ψωμιά καί νά φάγουν τά παιδάκια του.

Ἄλλά τά πουλιά δέν ἡξεύρουν διατί τό ἔσπειρε τό στάρι ὁ μπαρμπα-Στάθης. Νομίζουν ὅτι τό ἔσπειρε δι' αὐτά. Καί πετοῦν λοιπόν μέσα εἰς τό χωράφι καί τρώγουν ὅσον ἤμπορουν.

Ὁ μπαρμπα - Στάθης ὅμως δέν εἶναι διόλου εὐχαριστημένος. Καί διά νά μήν τοῦ τρώγουν τά πουλιά τό σιτάρι του, ἔβαλε μέσα εἰς τό χωράφι του ἓνα φύλακα.

Ἀπό μακρὰν μέ αὐτό τό φόρεμα καί τό καπέλο ὁμοιάζει μέ κύριο... ἀλλά πολύ κακοντυμένο κύριο.

Ἄλλά τί νομίζετε; Ἐφοβήθησαν τά πουλιά;

Τά πονηρά ἐκατάλαβαν, ὅτι ὁ φύλακας ἐκεῖνος εἶναι ψεύτικος καί πετοῦν ἄφοβα εἰς τό χωράφι. Ἐνα μάλιστα ὑπῆγε κι ἔκαμε τήν φωλεά του μέσα εἰς τήν τρέπη τοῦ κυρίου. Ἀνέβη καί εἰς τό κλαδάκι πού βγαίνει ἀπό τό καπέλο του καί κοιτάζει τά μικρά του.

Ὁ μπαρμπα - Στάθης, ὅταν ἦλθε εἰς τό χωράφι του, τά εἶδε καί ἐχαμογέλασε. Ἄλλά δέν ὑπῆγε νά κρημνίσει τήν φωλεά του καί νά σκοτώσει τά μικρά, οὔτε παραμόνευε τήν μητέρα των μέ τό τουφέκι, νά τή σκοτώσει.

Ὁ μπαρμπα - Στάθης εἶναι καλός ἄνθρωπος καί τά λυπᾶται τά πουλιά. Γι' αὐτό καί ὁ Θεός θά τοῦ δώσει πολύ στάρι. Ὅσο καί ἂν φάγουν τά πουλιά, θά μείνει καί πάλι πολύ νά πάγει εἰς τό σπίτι του, νά ζυμώσει πίτες καί ψωμιά ἢ κυρα - Στάθαινα καί νά φάγουν τά παιδιά του.

«Ἄπαντα»

Γεώργιος Βιζυηνός

Η ΘΗΜΩΝΙΑ

Εγώ εἰμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
πού ἀπό χρυσά πυργώνομαι δεμάτια.
Ἐνα μονάχα μένει τή χρονιά,
νά μέ ζηλεύουν κάστρα καί παλάτια.
Ἐγώ εἰμαι ἡ βλογημένη θημωνιά.

Ἐμένα δέ μέ χτίζουν μέ λιθάρια,
μέ χώματα, μέ ξύλα, μέ νερά.
Μέ στήνουν λυγερές καί παλικάρια
μέ στάχια, μέ τραγούδια, μέ χαρά,
κι ὁ ἰδρώς μέ ραίνει μέ μαργαριτάρια.

Ἐγώ εἰμαι τῶν ἀνθρώπων ἡ κυψέλη,
πού κρύβω τήν ἀτίμητη τροφή,
πού κάθε χρόνο ἡ μάνα γῆ τούς στέλλει
μέσ' ἀπ' τά σπλάχνα μέ στοργή κρυφή,
γλυκύτερην ἀκόμα κι ἀπ' τό μέλι.

Λάμπω σάν ἥλιος, λάμπω σάν φεγγάρι,
καί σέρνω σκλάβα ἐμπρός μου τή ζωή,
μέ τό χρυσόξανθό μου τό σιτάρι,
πού λαχταροῦν ρηγάδες καί λαοί
καί μέ λατρεύουν σάν προσκυνητάρι.

«Νέα ποιήματα»

Γεώργιος Στρατήγης

ΟΙ ΔΥΟ ΜΙΚΡΟΙ

Εἰς τήν γωνίαν τῆς ὁδοῦ δύο μικροί ἴστανται. Ἡλιοκαῆ εἶναι τά πρόσωπά των καί τά ἐνδύματά των τετριμμένα. Ἀσκεπεῖς καί οἱ δύο καί ἡ δασεῖα κόμη των, ἄτακτος καί ἀκτένιστος, μόνη καλύπτει τήν κεφαλὴν αὐτῶν. Ἀμφότεροι εἶναι τοῦ αὐτοῦ σχεδόν ἀναστήματος καί μέ ὁμοιόμορφον περίπου καί πενιχράν περιβολήν, ἣν συμπληρώνει καταπίπτουσα ἀπό τῆς ζώνης μέχρι τῶν γονάτων μικρά ποδιά.

Ὁ εἷς κρατεῖ ἀνά χειρας τμήμα χαρτίου κατερρακωμένον, κατεσπιλωμένον, ὑπομέλαν, ἐφ' οὗ διακρίνονται ἐξίτηλα τ' ἀποτυπώματα πληθύος δακτύλων, ἐφ' ὧν διήλθε. Καί ὁ ἄλλος, ὁ προστριβόμενος εἰς αὐτόν μηρόν πρὸς μηρόν, ἀγκῶνα πρὸς ἀγκῶνα, κλίνει πλαγίως τό πρόσωπόν του ἐπὶ τοῦ χαρτίου καί ἀκροάζεται μετὰ προσοχῆς τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γράμματος. Διότι εἶναι γράμμα, καί ὁ φάκελος αὐτοῦ ἐρριμμένος κεῖται πρό τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Εἶναι γράμμα δι' ἐπιτηδευμένων καλλιγραφικῶν χαρακτήρων, γεγραμμένον μετ' ἐπιμελείας, μέ εὐθείας τάς σειράς, ὡς διὰ χάρακος τεθέντος ὑποκάτωθεν, ἴσως ἐπὶ τούτῳ, ὅπως τάς σημειοῖ.

Καί ἀπευθύνεται, φαίνεται, πρὸς ἓνα τῶν μικρῶν, ἐκείνον ὅστις παρτηρεῖ πλαγίως μετὰ προσοχῆς, ὡς προσπαθῶν νά μαντεύσῃ διὰ τοῦ βλέμματος τήν ἄγνωστον αὐτῷ σημασίαν τῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου σημείων, ἅτινα τῷ ἀπαγγέλλει ὁ σύντροφός του, ὅστις εἶναι πλέον γραμματισμένος, εἰς ὃν, ὅπως ἐξάγεται, κατέφυγεν, ἵνα τοῦ τό ἀναγνώσῃ.

Καί ἀναγινώσκει ὁ μικρὸς διερμηνεύς πράγματι:

Παιδί μου Γιώργη,

Πρώτον έρχομαι νά έρωτήσω διά τήν καλήν σου ύγείαν καί δεύτερον, άν έρωτᾷς καί δι' ήμᾶς, καλῶς ύγιαίνομεν.

Παιδί μου, σοῦ γράφω καί σοῦ λέω πῶς, ἀφότου ἔφυγες, εἶμαι εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν καί λαχταρίζω νύκτα καί ήμέραν κάθε ὥρα καί στιγμή πῶς νά βρίσκεσαι μοναχό σου σέ τόσο μεγάλη πολιτεία, πού χάνονται οἱ μεγάλοι, καί ὄχι ἐσύ, δέκα χρονῶν παιδί, καί τί νά γίνεσαι. Τό γράμμα σου ἔλαβα, ὁπού μοῦ ἔγραφες πῶς ὁ μπάρμπας σου ὁ Ἀντώνης ἐφρόντισε καί σ' ἔβαλε σ' ἕνα μαγαζί μέ τριάντα δραχμές τό μήνα. Ἐκαμα, παιδάκι μου, τό σταυρό μου κι ἐπαρακάλεσα τό Θεό μέρες νά μοῦ κόβει καί χρόνους νά σοῦ δίνει. Ἐλαβα καί τά δύο τάλιρα, πού μοῦ ἔστειλες ἀπό τό μισθό σου μέ τόν Παναγιώτη, καί σέ εὐχήθηκα ἡ δυστυχισμένη. Πέτρα νά πιάνεις καί μάλαμα νά γίνεται. Τώρα, ἀπό τότε ἔχω νά μάθω γιά σένα. Τί κάνεις, τί γίνεσαι, δέν ξέρω. Ξημερώνει, βραδιάζει, μέ τήν ἔννοια σου ξυπνῶ. Ἡ ἀδελφή σου μοῦ λέει: «Μά μή στενοχωριέσαι, τί κάνεις ἔτσι, θ' ἀρρωστήσεις, καημένη μητέρα!» Μά ἐμένα ὕπνος δέ μοῦ πάει νά συλλογίζουμαι ὁλοένα πού νά εἶσαι καί πῶς νά περνᾷς. Ὅσους ἔρχονται αὐτοῦ πηγαίνω καί τούς ρωτῶ γιά σένα, μά ἀραιά καί πού νά βρῶ κανένα νά μοῦ πεῖ πῶς σέ εἶδεν. Ἡ ἀδελφή σου μοῦ λέει πάλι: «Μά πού νά τόν ἰδοῦνε, μάνα, τόσοσ κόσμος ἐκεῖ πέρα...». Μά ἐμένα μοῦ φαίνεται σάν νά σ' ἔχω χαμένο καί σένα καί τόν πατέρα σου...».

Καί ἡ ἐπιστολή ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου καί δι' ἀναλόγων φράσεων, ἀνησυχίαν καί λύπην καί ἀγωνίαν ἐκδηλοῦσα. Προδήλως μητρὸς εἶναι τό κατερρακωμένον γράμμα, μητρὸς ἀγραμμάτου καί πτωχῆς – διά ξένης βέβαια χειρὸς γραφέν – μητρὸς, ἥτις θά κατέφυγεν ἴσως καί αὐτὴ εἰς κανένα γραμματισμένον, διά νά τῆς τό γράψῃ ὑπαγορεύουσα αὐτῷ, ὅπως ὁ υἱὸς τώρα εἰς τόν μικρόν φίλον του κατέφυγε, διά νά τοῦ τό ἀναγνώσῃ. Καί ἡ ἀγωνία, ἣν ἐκφράζει, εἶναι ἡ ἀγωνία τῆς χωρισμένης ἀπό τόν υἱόν της αὐτόν, ὃν ἔστειλε, φαίνεται, μακράν εἰς τήν μεγάλην πολιτείαν, περὶ ἧς ὁμιλεῖ, εἰς τήν Ἀθήνα, εἰς τήν πρωτεύουσαν, ἀναγκασθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τῆς δυστυχίας, διά νά εὕρῃ πόρον ζωῆς, καί ἄγνοεῖ ἔκτοτε τί γίνεται καί πονεῖ διά τόν χωρισμόν του.

Ὁ μικρὸς ἀναγινώσκει ἀργά ἀργά, πιστῶς, εὐσυνειδητῶς, συλλαβιστά, ἀπομονῶν τὰς λέξεις, διαιρῶν αὐτάς μίαν πρὸς μίαν, ὥς νά ταῖς ἀποδίδῃ ὑπέροχον ἔννοιαν. Καί ὁ ἄλλος ἀκούει ἐν σοβαρότητι, συγκινημένος κάπως, παρακολουθῶν τό βλέμμα τοῦ φίλου του φερόμενον

ἐπὶ τῶν γραμμῶν, διαπορούμενος ἴσως καθ' ἑαυτὸν πῶς τ' ἄψυχα αὐτά στοιχεῖα τὰ κεχαραγμένα διὰ μελάνης ἐπὶ τοῦ χάρτου νά ἡμποροῦν νά τῷ φέρουν τήν φωνήν τῆς μάνας του, νά τῷ φανερώσουν τί σκέπτεται, νά τῷ μεταδώσουν πληροφορίας, νά τῷ διαβιάζουν ἐρωτήσεις, ὡς νά τήν ἔχη ἐμπροστά του καί νά τήν ἀκούῃ τήν ἰδίαν.

Πρό τριῶν μηνῶν τήν ἀφήκεν ἐκεῖ κάτω εἰς τήν πατρίδα των, τήν Καλαμάταν, καί ἔφυγε καί ἤλθεν εἰς τάς Ἀθήνας, πλησίον τοῦ θείου του Ἀντώνη, διὰ νά τόν βάλῃ εἰς κανένα μαγαζί ἢ νά τόν μάθῃ καμίαν τέχνην. Καί ἔκτοτε πλανᾶται τό παιδίον ἀνά τήν πρωτεύουσαν ὑπό τήν προστασίαν μέν τοῦ θείου του πάντοτε, ἀλλ' ἀφειμένον εἰς τάς ἰδίας του δυνάμεις, ἐργαζόμενον ὅπως ζῆση, καί ἀμειβόμενον διὰ λογαριασμόν του, ὑπέρτης εἰς ἓνα μαγαζί, εἰς τό ὁποῖον τόν ἔβαλε, μικροσκοπικός παλαιστής τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς. Καί ἰδοῦ ὅπου ἡ πτωχή μητέρα του, τήν ὁποίαν ἐνόμιζεν, ὅταν ἔφευγεν, ὅτι τήν ἔχανε διὰ παντός, ἡ ἀπομείνασα ἐκεῖ εἰς τόν τόπον των, χήρα μέ τ' ἄλλα δυό της μικρά, ἀποφασίσασα νά τό ἐμπιστευθῇ ὡς εἰς ἄλλην μητέρα εἰς τήν πρωτεύουσαν, εἰς τήν Ἀθήνα, ὡς τήν ὀνομάζει, ἰδοῦ ὅπου τοῦ γράφει τώρα – περίεργον! ὡς νά τοῦ ὁμιλῇ – ἀπό τήν ἄκραν ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου, ἀπό τήν Μεσσηνίαν, διὰ νά τόν ἐρωτήσῃ τί κάνει καί νά μάθῃ τί γίνεται!

«Παίδι μου, λέγει ἡ ἐπιστολή, παιδί μου, νά ἔχεις τήν εὐχή μου, ν' ἀκοῦς τόν μπάρμπα σου τόν Ἀντώνη σέ ὅ,τι καί ἂν σοῦ λέει, σάν νά εἶμαι ἐγώ ἡ ἴδια. Νά κάνεις τή δουλειά σου ἄξια καί τίμια καί νά γίνεις καλός ἄνθρωπος, καί νά ἰδῷ καί ἐγώ καί τ' ἀδέλφια σου καλό ἀπό σένα, μιά καί θέλησεν ὁ Θεός καί μᾶς πῆρε τόν πατέρα σου καί μᾶς ἄφησε στούς πέντε δρόμους. Ν' ἀκοῦς τόν ἀφεντικό σου καί νά κάνεις ὅ,τι θελήματα σοῦ λέει. Τά λεπτὰ σου νά τά φυλάς καί νά μήν τά σκορπᾷς ἐδῶ κι ἐκεῖ, καί ἅμα σοῦ περισσεύουν ἢ νά τά δίνεις τοῦ μπάρμπα σου νά σοῦ τά φυλάει ἢ νά βρίσκεις ἄνθρωπον πιστόν ἀπό τούς πατριώτας μας καί νά μοῦ τά στέλνεις... Μοῦ εἶπαν πῶς αὐτοῦ εἶναι ἓνα σχολεῖο γιά τά φτωχά παιδιά, τῶν Ἀπόρων, καί ἔγραψα καί εἰς τόν μπάρμπα σου νά σέ βάλει καί ν' ἀρχίσῃς νά πηγαίνεις, γιά νά μάθῃς καί λίγα γράμματα, γιατί σήμερα ὅποιοι δέν ξέρει γράμματα χάνεται...».

Τόν συμβουλευεῖ δέ οὕτω ἐπὶ μακρόν ἐν ἀφελείᾳ, μετά πόνου ψυχῆς, μετά κοινοτάτων, ἀλλά πλήρων ποιήσεως ἐν τῇ πεζότητί των ἐκφράσεων μητρός ποθοῦσης νά ἴδῃ τό τέκνον της ἀποζών ἐκ τῆς ἐργασίας του ἐν τιμῇ καί βοηθοῦν καί τήν οἰκογένειάν του καί γινόμενον ἄνδρα τέλειον καί ἀποκαθιστάμενον καί αὐτόν καί τούς περί αὐτόν ἐν

εὐτυχία. Καί τῷ δίδει ἐπὶ πολὺ ὁδηγίας καί περὶ τῶν ἐλαχίστων καί τὸν νουθετεῖ καί τὸν ποδηγετεῖ ἢ καλὴ ἐπαρχιώτις. Τὸν νουθετεῖ πῶς πρέπει νὰ βαδίζῃ ἐν τῷ βίῳ, ἀπαρallάκτως, νομίζεις, ὅπως θὰ τὸν ἐποδηγέται, ὅταν ἦτο βρέφος καί θὰ τοῦ ἐμάνθανε πῶς νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ ἐδάφους τοῦ ταπεινοῦ τῶν οἰκίσκου.

Καί ὁ μικρὸς συγκινεῖται προδῆλως ἐπὶ μᾶλλον, ἐφ' ὅσον προβαίνει ἢ ἀνάγνωσις, καί ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τοῦ ἀποτυποῦται ἔκφρασις ἐνδομύχου ψυχικῆς ἐργασίας, ἣτις τελεῖται, φαίνεται ἐν αὐτῷ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ γράμματος, καί ἐνίοτε τό ὄμμα του πλέει διὰ μιᾶς ὑγρὸν εἰς αἰφνίδιον δάκρυ.

Ὅμως ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς ἀπροσδόκητον νέφος ἐσκίασε τοῦ παιδίου τὴν μορφήν. Τὰς παρειάς του ἀνέρχεται παραδόξως βίαιον ἐρύθημα καί λευκαίνουνται τὰ χεῖλη του τρέμοντα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του μεγεθύνονται ἐν ἐκπλήξει καί σχεδὸν ἀνοίγει τό στόμα ἀποροῦν.

Προβαίνουσα λέγει ἢ ἐπιστολή:

«Παῖδί μου Γιώργη, κάποιος ἀπὸ τοὺς πατριώτας ἦρθε ἀπ' αὐτοῦ καί τὸν ἐρώτησα καί μοῦ εἶπε πῶς εἶσαι κακὸ παιδί καί δέ δουλεύεις τακτικά εἰς τό μαγαζί καί γυρίζεις μέ τοὺς μπερμπάντες στὰ σοκάκια καί ξοδεύεις τὰ λεπτὰ σου, ὅπου τύχει. Ἐγώ, παιδί μου, δέν τό πίστεψα, μά κοίταξε καλά νὰ μὴν τύχει καί εἶναι ἀλήθεια, γιατί δέ θέλω πιά νὰ σέ ξέρω γιὰ παιδί μου...»

Εἶναι πραγματικῶς διάδοσις ἀνακοινωθεῖσα εἰς αὐτὴν ἢ εἶδησις ἢ εἶναι τέχνασμα τῆς καλῆς μητρὸς ἐπιθυμούσης νὰ δοκιμάσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδίου; Ἀδελφον. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἢ ἀνάγνωσις, ἐπὶ τοσοῦτον κοκκινίζει ἐξ ἀγανακτήσεως καί ἐξαγριοῦται μὴ συνεχόμενος πλέον:

— Ψέματα, ἀνακράζει αἰφνης ἐν ὀργῇ. Εἶναι ψεύτης!

— Ποιὸς νὰ 'ναι αὐτός τάχα; λέγει διακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν ἐρωτηματικῶς ὁ σύντροφός του.

— Τὸν ξέρω κι ἐγώ, τὸν ψεύτη; ἀπαντᾷ ἐπὶ μᾶλλον καί μᾶλλον ὀργιζόμενος ὁ παῖς.

— «Σέ φιλῶ. Ἡ μητέρα σου Ἀγγελικὴ», ἐπανελάβεν ὁ ἄλλος.

Ἐτελείωσεν ἢ ἐπιστολή. Καί οἱ δύο μικροὶ ἀποχωρίζονται...

— Πότε θὰ 'ρθεις νὰ κάνουμε τό γράμμα πού θὰ στείλω; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος.

— Τό βράδυ νὰ μέ περιμένεις στό μαγαζί.

Δίδουν τὰς χεῖρας, ἀποχαιρετίζονται ὡς μεγάλοι συμφωνοῦνες περὶ σπουδαίας τινὸς ὑποθέσεως. Καί ἐνῶ ὁ ἀναγνώστης τοῦ γράμματος

τος απέρχεται ήδη, ο φίλος του ίσταται ακόμη επί μακρόν, διπλώνει μετά προσοχής τό ύπομέλαν καί κατεσπλωμένον χαρτίον, καί, ἐνῶ τό εισάγει εὐλαβῶς καί τό ἐναποθέτει εἰς τόν κόλπον του:

– Ψεῦτες! ὑποτονθορίζει ἐκ νέου μεταξύ τῶν ὁδόντων του θυμωδῶς. Ψεῦτες!...

Περιοδικό «Ἑστία»

Μιχαήλ Μητσάκης

Η ΩΡΑΙΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΦΟΡΕΣΙΑΣ

Ὁ Κώστας ἦτο δώδεκα ἐτῶν παιδί καί ἡγάπα πολύ τούς γονεῖς του, τὰ γράμματα καί κάτι ἄλλο..., τό κολύμβημα.

Ὡ! Πῶς τό ἡγάπα τό κολύμβημα!...

Ἡ μεγαλυτέρα του εὐτυχία ἦτο νά σχίξῃ τήν θάλασσαν ἀφήνων ὀπίσω του ὑγρόν αὐλάκι ὡσάν βαρκούλα ἢ νά ταλαντεύεται γλυκά γλυκά ἐπάνω εἰς τό γαλαζοπράσινον νερόν. Τοῦ ἤρεσκε νά παιζῇ σάν ψάρι μέσα εἰς τό ἤσυχον κύμα, νά γλιστρᾷ σάν δελφίνι, νά κάμνῃ μακροβούτια, νά βλέπῃ θολά, σάν ἀπό μέσα ἀπό γυαλί, τόν βυθόν κάτω τῆς θαλάσσης μέ τὰ φύκια του, τὰ ὁποῖα ἐτραβούσε, διά νά προχωρῇ γρηγορώτερα. Νά παίρνῃ φόρα, νά βουτᾷ μέ τό κεφάλι καί νά βγαίνει ἐπάνω ἀναπνέων μέ ὅλην τήν δύναμιν τῶν πνευμόνων του καί ἔπειτα νά ρίπτῃ τήν ἄμμον, τήν ὁποίαν ἔφερεν ἀπό κάτω μέ τήν φούκταν του.

Ἐπῆγαινε βαθιά. Ὅταν ἦτο γαλήνη καί ἡ θάλασσα ὠμοίαζε μέ καθρέπτῃν, ἄλλον κρότον δέν ἤκουεν ἐκεῖ μέσα εἰς τ' ἀνοικτά παρά τόν κρότον τῶν χειρῶν του, μέ τās ὁποίας ἐτάραζε τήν θάλασσαν. Ὅταν ἦσαν κύματα, δέν ἐφοβεῖτο. Ἡ θάλασσα σιγά σιγά τόν εἶχε κάμει γενναῖον. Ἐπροχωροῦσε χωρίς φόβον κατεπάνω τους καί μέ ἓνα τράβηγμα τῶν χειρῶν, πού τόν ἐτίναζεν ὑψηλά, τὰ ἐπηδοῦσε, χωρίς νά σπάσουν εἰς τό πρόσωπόν του καί νά σκεπάσῃ ὁ ἀφρός τό κεφάλι του. Καί πότε τόν ἀνέβαζαν ὑψηλά ὑψηλά, πότε τόν κατέβαζαν χαμηλά μεταξύ δύο θαλασσίων τοίχων. Ἐκινοῦντο τὰ κύματα, ἐβούιζαν σάν ζωντανά ὄντα, καί, ὅπως τόν ἐσήκωναν, τοῦ ἐφαίνοντο σάν ἄλογα ἀτίθασα, τὰ ὁποῖα τόν εἶχαν εἰς τήν ράχιν των καί τόν ἀνετίναζαν, διά νά τόν κρημνίσουν, ἀλλ' αὐτός μέ τὰ χέρια του πού τ' ἀνοιγόκλειε διηύθυνε τὰ ἀφρισμένα χαλινάρια των...

Τήν ἡγάπα πολύ τήν θάλασσαν ὁ Κώστας. Τόν ἐνανούριζε μέ τόν ἤσυχον φλοῖσβον της, τοῦ ἐνέπνεε θάρρος μέ τόν ρόχθον τοῦ θυμοῦ της καί τόν ἔκαμνε ν' ἀγαπᾷ τόν κίνδυνον. Καί τί δροσερόν πού ἦτο τό

αεράκι της και τί ώραία πού έμοσχοβολοῦσαν τά φύκια της, πού ωμοί-
αζαν σάν πράσινα κεντήματα!

Μίαν Κυριακήν ὁ Κώστας εἶχεν ὑπάγει πάλιν εἰς τήν ἀκρογιαλιάν.
Ἐφυσοῦσεν ἥσυχος μπάτης. Τί ώραία ἡμέρα διὰ κολύμβημα!

Ὁ Κώστας παρετῆρει μέ ἀγάπην τήν θάλασσαν. Μία φωνή τοῦ ἔλε-
γεν ἀπό μέσα του:

— Κολύμβα! κολύμβα! Τί ἔμορφη πού εἶναι ἡ θάλασσα! Ἀκόμη στέ-
κεσαι;

Ἄλλ' ἄλλη φωνή τοῦ ἐψιθύριζε:

— Μή κολυμβᾶς, Κώστα, μή κολυμβᾶς! Θυμήσου τί ὑπεσχέθης εἰς
τήν μητέρα σου!

Τήν φωνήν ταύτην ἐνόμιζεν ὁ Κώστας ὅτι ἤκουεν ἀπό τήν καινού-
ριαν του φορεσιάν, τήν ὁποίαν εἶχε πρωτοφορέσει τήν ἡμέραν ἐκείνην.
Ἀλήθεια, πόσον κομψή, πόσον ώραία φορεσιά ἦτο ἐκείνη! Κάτασπρη,
λινή. Τήν εἶχε ράψει ἡ μητέρα του μέ τά χέρια της καί εἶχε βάλει ἐπάνω
της ὅλην τήν καλαισθησίαν της καί ὅλην τήν ἀγάπην, πού εἶχε διὰ τόν
υἱόν της.

Μέ τί καμάρι τήν εἶχε φορέσει ὁ Κώστας! Ἀπό τήν αὐγήν ἔκαμεν
ἐπίσκεψιν εἰς τήν μάμμην του. Ἐπειτα ἐπῆγεν εἰς τάς θείας του...
Ἐπειτα εἰς ὅλους τούς συγγενεῖς, καί τούς μακρινούς ἀκόμη, οἱ ὅποιοι
ἠπόρησαν διὰ τήν ἔκτακτον ἐκείνην τιμήν. Καί ἀπό ὅλα τά στόματα,
εἴτε γεροντικά εἴτε νεανικά εἴτε παιδικά, μίαν φωνήν ἤκουε: «Τί ώραία
φορεσιά!».

Πῶς ἦτο λοιπόν δυνατόν νά τήν ἀποχωρισθῇ, νά τήν ἀφήσῃ ἔξω
εἰς τήν ἀκρογιαλιάν, ἐπάνω εἰς τά χαλίκια, νά ἐμπιστευθῇ τήν φύλαξιν
της εἰς ἄλλα παιδιά, καί αὐτός, νά ὀλογυρνᾷ μέσα εἰς τήν θάλασσαν
γυμνός;

— Ὅχι! εἶπε. Δέν θά κολυμβήσω.

Καί ἐπειδὴ εἶχε θέλησιν καί δέν μετέβαλλε τās ἀποφάσεις του,
δέν παρετῆρει μέ ζήλεια ἔν παιδίον, τό ὅποιον ἐκολύμβα ἐκείνην τήν
στιγμὴν ἐκεῖ πλησίον. Εὗρηκε μόνον τά πιό καθαρά πετραδάκια τῆς
ἀκρογιαλίας, ἐκάθισεν ἐκεῖ μέ προσοχήν καί ἐκοίταζε τά πλοῖα, πού
ἦσαν ἀραγμένα μακράν, καί τās λέμβους, πού ἦσαν δεμέναι ἀπό πίσω
των.

Τί ἐσκέπτετο ὁ Κώστας; Καί αὐτός δέν τό ἤξευρε. Ἄφηνε τās
σκέψεις του ἐλευθέρως νά περιφέρονται ἐπάνω εἰς τήν θάλασσαν, ἔως
τ' ἀντικρινά βουνά, τά ὁποῖα, ὅταν ἦτο ὁμίχλη, ἐφαίνοντο τόσον μα-
κράν καί τώρα, ἐπειδὴ ἦτο αἶθριος ὁ καιρός, ἐφαίνοντο ὡς νά ἐκινήθη-
σαν ἀπό τήν θέσιν των καί νά ἐπλησίασαν.

Ἐξαφνα ὅμως ὁ Κώστας ἀκούει φωνάς πλησίον του, ὁ νοῦς του

επιστρέφει γρήγορα από τό μακρινόν ταξιδιόν του εις τήν παραλίαν.

— 'Ο 'Αντώνης τῆς Μήτραινας πνίγεται! Πάει! Χάνεται!

'Εκεῖ ἐμπρός του, ἀρκετά βαθιά, ὁ Κώστας, βλέπει δύο χέρια πού κτυποῦν δυνατά τήν θάλασσαν, ἀκούει μουγκρητά καί βλέπει ἕνα κεφάλι νά βουλιάζῃ, νά χάνεται κάτω ἀπό τό νερόν. Ἦτο τό παιδίον, τό ὁποῖον ἐκολύμβῃ, ἐνῶ ὁ Κώστας ἐκάθητο εις τήν ἀκρογιαλιάν. Τό δυστυχές εἶχε προχωρήσει βαθιά, καί, ἐπειδὴ δέν ἤξευρε νά κολυμβᾷ καλά, ἀπέκαμεν εις τόν δρόμον καί ἐπάλαιε μέ τά κύματα. Μερικά παιδιὰ τό εἶχον ἴδει καί ἔβαλαν τί φωνές.

'Ο Κώστας τινάζεται τότε ἐπάνω. Παρατηρεῖ τριγύρω, ἀλλά κανέν ἄλλο παιδίον δέν εἶναι εις τήν θάλασσαν. Καμιά βάρκα δέν περνᾷ.

Μετ' ὀλίγον φαίνεται πάλιν ἡ κεφαλὴ, ἀκούονται τὰ μουγκρητά καί τὰ δύο χέρια κτυποῦν μέ ἀπελπισίαν τήν θάλασσαν, ὥς νά θέλουν νά κρατηθοῦν εις τήν ζωὴν ἀπό τό νερόν. Αὐτό ὅμως δέν πιάνεται, δέν κρατεῖται. Καί τό παιδί βουλιάζει...

Αἱ φωναί εἶχον ἀκουσθῇ μακρύτερα. Πέραν δύο ναῦται σπρώχνουν πρὸς τήν θάλασσαν μίαν βάρκαν τραβηγμένην ἔξω εις τήν ἀκρογιαλιάν, καί εἰς ἄλλος τρέχει νά πάρῃ τὰ κουπιά ἀπό ἕνα μαγαζί. Ἀλλά θά προφθάσουν; 'Απὸ τήν ἀκρογιαλιάν ἀκούονται σπαρακτικαὶ φωναί:

— Πνίγεται! Πνίγεται! Πάει, χάθηκε!

'Η καρδιά τοῦ Κώστα κτυπᾷ δυνατά. Δέν θά προφθάσῃ ἡ βάρκα. Τό γνωρίζει. Μίαν φοράν ἀκόμη θ' ἀναβῇ ἡ κεφαλὴ τοῦ πνιγομένου κι ἔπειτα θά μείνῃ ἐκεῖ κάτω μέ μάτια ὀλάνοικτα, μέ στόμα ἀνοικτό, χωρὶς ψυχὴν.

'Ο Κώστας λαμβάνει τήν ἀπόφασίν του. Τραβᾷ βιαστικά τό σακάκι του, τό πετᾷ χωρὶς νά ἰδῇ πού πέφτει, καί ὁρμᾷ εις τήν θάλασσαν. Κολυμβᾷ μέ γρηγοράδα. Σχίζει γοργά τήν θάλασσαν. Οὔτε νιώθει ἂν τόν βαρύνουν τὰ φορέματα πού φορεῖ.

Τό πλήθος, τό ὁποῖον ἐμαζεύθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εις τήν ἀκρογιαλιάν, ἐκβάλλει ὀξεῖαν κραυγὴν. 'Ολοὶ φοβοῦνται μήπως ἀντὶ ἐνὸς παιδιοῦ πνιγοῦν δύο. Καί παρατηροῦν ὅλοι μέ ἀγωνίαν τί θά γίνη.

'Ο Κώστας εἶχε πλησιάζει τώρα. Ὅλην τήν προσοχὴν του εἶχεν εις τό κεφάλι, τό ὁποῖον θ' ἀνέβαινε διὰ τελευταίαν φοράν, καί μόλις τό εἶδε, τό ἀρπάζει ἀπὸ τὰ μαλλιά μέ ὅλην του τήν δύναμιν καί τό κρατεῖ ἔξω ἀπὸ τό νερόν. Εἶχεν ἀναγνώσει ἄλλοτε πῶς πρέπει νά καταπιανώμεθα, διὰ νά σώσωμεν ἕναν πού πνίγεται. Ἐπρόσεχε λοιπόν νά μὴν ἀφήσῃ νά τόν ἀγκαλιάσῃ τό παιδί πού ἐπαράδερνε καί νά σύρῃ καί ἐκεῖνον μαζί του εις τόν βυθόν διὰ παντός. Μέ τήν μίαν του χεῖρα τό σπρώχνει πρὸς τήν ἀκρογιαλιάν καί μέ τήν ἄλλην κολυμβᾷ. Φθάνουν μετ' ὀλίγον εις τὰ ρηχά. Πατεῖ μέ τὰ πόδια του καί σύρει μέ τὰ δύο του

χέρια τό παιδί ἕως τήν ἀκρογιαλιάν. Τότε ἔφθασε καί ἡ βάρκα μέ τούς ναύτας.

Ἵλοι ἐτριγύριζαν τό παιδί καί ἔσκυβαν μέ καρδιοχτύπι ἀπ' ἐπάνω του. Ἦτο ἄρά γε ζωντανόν ἀκόμη ἢ εἶχεν ἀποθάνει; Θά τό προφθάσουν; Τό ἔβαλαν μπρούμυτα, μέ τό κεφάλι κάτω, διά νά βγάλη τήν θάλασσαν πού εἶχε καταπίει. Ἦτο κατάχλωμον ὡς νεκρόν. Ἐφθασε μετ' ὀλίγον ἡ χήρα μητέρα του μέ λυμένα μαλλιά καί ἤρχισε νά χτυπιέται καί νά δέρνεται. Ἄλλ' εὐτυχῶς ὕστερα ἀπό λίγην ὥραν ἐνίωσαν μίαν ἀδύνατον ἀναπνοήν νά ἐξέρχεται ἀπό τό στόμα του. Τά κλειστά μάτια ἤνοιξαν καί ἀντίκρισαν τά μάτια τῆς μητέρας, πού τό ἐκράτει εἰς τήν ἀγκαλιά της.

Τότε ἐνεθυμήθησαν τόν σωτήρα.

Ἄλλά ματαίως τόν ἐζητοῦσαν τριγύρω των. Ὁ Κώστας δέν ἦτο ἐκεῖ. Ἀφοῦ παρέδωκεν εἰς τά χέρια τῶν ἀνθρώπων τό ἀναίσθητον σῶμα., εἶχεν ἀποσυρθῇ παράμερα. Ἦτο τόσον κουρασμένος!... Τοῦ ἐφαινετο ὅτι θά λιποθυμοῦσε. Τά αὐτιά του ἐβούιζαν καί ὅλα γυρνοῦσαν ὀλόγυρά του. Δέν ἤμποροῦσε νά σταθῇ εἰς τά πόδια του. Ἐκάθισεν εἰς μίαν πέτραν, ἀνέπνευσε δυνατά, καί, ἀφοῦ συνῆλθεν ὀλίγον, ἐπῆρε τό σακάκι του καί ἐτράβηξε πρὸς τό σπίτι του.

Δέν ἐπῆγεν ἀπό τόν πλατύν δρόμον τῆς ἀκρογιαλιάς, ὅπου ἦσαν τά καταστήματα καί τά καφενεῖα. Ἐχώθηκεν εἰς κάτι στενοῦς παράμερους δρομίσκους. Ἡ φορεσιά του, ἡ ὀλοκαίνουργη λινὴ φορεσιά του, ἦτο εἰς κακὴν κατάστασιν. Τό σακάκι του τσαλακωμένον καί λερωμένον, τό γιλέκο καί τό παντελόνι κολλημένον ἐπάνω του κι ἔσταζαν θάλασσαν!

Ὅταν ἐπερνοῦσεν, αἱ γειτόνισσαι τόν ἐκοίταζαν μέ βλέμμα ἐπιπλήξεως, ὡς νά ἤθελαν νά τοῦ εἶπουν:

— Τό κακόπαιδο! Ἐπαιζε καί ἔπese στή θάλασσα. Κρίμα στά ὁμορφα καινούρια ροῦχα.

Ὁ Κώστας ἤμποροῦσε νά εἶπῃ εἰς αὐτάς:

— Δέν ἔπαιζα, ἐγλίττωσα μίαν ζωήν!

Ἄλλά δέν εἶπε τίποτε, τί τόν ἐνοιαζε; Ἄς ἔλεγαν ὅ,τι ἤθελαν.

Ἀνέβη μέ καρδιοχτύπι τήν κλίμακα τῆς οἰκίας των. Τί θά ἔλεγεν ἡ μητέρα του, ὅταν θά τόν ἐβλεπεν εἰς αὐτήν τήν κατάστασιν; Καί ἀλήθεια, ἔκπληξις, λύπη καί θυμός ἐζωγραφίσθησαν μονομιᾶς εἰς τό πρόσωπόν της, ὅταν τόν εἶδεν ἔτσι ἐμπρός της. Παρ' ὀλίγον πικρὸς λόγος νά ἐξέλθῃ ἀπό τά χεῖλη της. Ἄλλ' ὁ Κώστας, ὡχρὸς ἀκόμη ἀπό τήν συγκίνησιν καί τήν ἐξάντλησιν, ἔτρεξε πρὸς αὐτήν καί τῆς διηγήθη τί εἶχε συμβῇ.

Τότε ἤνοιξεν ἐκείνη τήν ἀγκάλην της καί ὥρμησεν ὁ Κώστας καί ἡ

μητέρα του τόν έσφιγγε δυνατά.

– Καί άν έπνιγόσουν καί σύ, παιδί μου; του είπε μέ τρέμουςαν φωνήν.

Καί τά δάκρυα έρρεον από τούς όφθαλμούς της. Καί τόν επέπληττε τρυφερά, θωπευτικά, ώς ν' ανατρίχιαζε άκόμη ή μητρική της καρδιά από τόν κίνδυνον του θανάτου που ήγγισε τό παιδί της. 'Αλλ' ό Κώστας ήσθάνετο ότι ήτο πολύ εύχαριστημένη από αυτόν.

Ό πατέρας του Κώστα ήτο εις τό καφενεϊον καί εκεί έμαθε τί συνέβη. Ήλθε βιαστικά εις τό σπίτι. Όταν είδε τόν Κώστα, τόν έσήκωσεν ύψηλά καί τόν έφίλησε, καί έσκούπισε κρυφά ένα δάκρυ αυτός, ό όποιος ποτέ δέν έδάκρυε.

Αυτά φέρει εις τόν νουν του τώρα ό Κώστας παρατηρών την λινήν φορεσιάν, την όποιαν μέ στοργήν φυλάττει από τότε. Βλέπων αυτήν, ξαναβλέπει έμπρός του μίαν από τάς ώραιότερας στιγμάς της ζωής του. Αισθάνεται εις τά χείλη του τά φιλήματα της μητέρας του καί επάνω εις τό μάγουλόν του τό δάκρυ του πατέρα του. Ασφαλώς ή φορεσιά αυτή είναι ή ώραιότερα από όλας, όσας έφόρεσεν έως τώρα!

Αριστοτέλης Κουρτίδης

Η ΣΤΑΦΙΔΑ ΤΟΥ ΓΕΙΤΟΝΑ

Γείτονά του δέν άφηνε άπείραχτον ό Άντώνης ό Κατσιβούλης. Όλο καί φιλονικοΰσε γιά τά σύνορα της σταφίδας του. Άν δέν παράβλεπαν οι άλλοι νά τούς παίρνει κάθε χρόνο καί κάμποσο τόπο, έπρεπε νά περιμένουν δικαστήρια καί κάθε είδος άναποδιά. Μά περισσότερο είχε στενοχωρήσει τό Γιώργη τό Χριστοδουλιά. Ένα χαντάκι χώριζε τίς σταφίδες τους, τ' άλώνια τους καί τά σπίτια τους.

Κάποιον Αΰγουστον ό Κατσιβούλης κι ό Χριστοδουλιάς είχαν μαζέψει στην άποθήκη τό πρώτο χέρι. Μά ή περισσότερη σταφίδα ήταν στ' άλώνια.

Ένα μαυραδάκι φάνηκε στον ουρανό. Ό Κατσιβούλης μέ τή γυναίκα του καί τή μεγαλύτερή του κόρη έλειπαν στην πόλη. Τή σταφίδα την πρόσεχε τό μικρό τους αγόρι, ό Νάσος, ώς δέκα χρονών. Τόν είχαν αφήσει εκεί γιά τά μάτια, γιατί κι άφύλαχτη νά ήταν, κανείς δέν την πείραζε.

– Δέ μ' άρέσει τό σημάδι, είπε στους δικούς του ό Χριστοδουλιάς. Γρήγορα νά μαζέψουμε τή μαυρομάτα, νά μήν έχουμε τά ίδια τά περσινά.

Πέρσι έτυχε κι αυτός νά λείπει. Ήταν ή γυναίκα του, μά σέ μία δυνατή κι έξαφνη μόρα πού ήρθε, λίγη σταφίδα πρόφτασε νά μαζέψει. Ό Κατσιβούλης μπορούσε νά βοηθήσει, μά δέν τό έκαμε. Άπάνω από τόν έξώστη καθόταν καί έβλεπε μέ χαρά πώς έπαιρνε τό νερό τήν ξένη σταφίδα.

Τώρα ό Χριστοδουλιās μέ τούς δικούς του δούλευαν γρήγορα καί είχαν μαζεμένη τήν περισσότερη σταφίδα. Άρχισαν νά πέφτουν οί πρώτες άραιές σταλαματιές. Ό Νάσος του Κατσιβούλη έβαλε τίς φωνές. Καταλάβαινε τό κακό πού τούς έβρισκε, μά καταλάβαινε καί τήν άδυναμία του.

—Έ, θά κλάψεις καί σύ, όπως κλάψαμε καί μεϊς πέρσι, είπε τό άγόρι του Χριστοδουλιā.

—Κάνε τή δουλειά σου καί τέτοια λόγια δέ μ' άρέσουν. Τ' άκούς;... Νά μή σ' άκούσω νά τό ξαναπείς! είπε αύστηρά ό Χριστοδουλιās.

Δέν ήθελε τό κακό κανένός, μά καί δέν είχε σκοπό νά μαζέψει τή σταφίδα του Κατσιβούλη. Αυτό δά έλειπε!...

Έπειτα όμως συλλογίστηκε: «Καί τί φταίει τό μικρό νά πεινά όλο τό χρόνο; Κι έπειτα έχει νά παντρέψει καί τήν κόρη του καί τήν προίκα θά τή δώσει από τούτη τή σταφίδα... Θά είπεις, κι εγώ φτωχός ήμουν κι είχα νά παντρέψω, κι εγώ είχα μικρά καί πείνασαν. Τά σκέφτηκε εκείνος; Γιατί νά μέ σκοτίζουν έμένα τώρα;».

Ή σταφίδα του στό μεταξύ ήταν ασφαλισμένη. Τώρα μπορούσε νά πάει σπιτάκι του. Δυνατός άέρας σήκωσε σύννεφο τή σκόνη, κι ύστερα οί σταλαματιές άρχισαν νά πέφτουν πιό πυκνά. Μιά άστραπή θάμπωσε τά μάτια τους κι άκολούθησε βροντή πού έσεισε τή γή.

—Κρίμα νά χαθεί ή μαυρομάτα! συλλογίστηκε.

Πέρασαν από τό νοū τά έξοδα καί τά βάσανα πού περνοῦν, ώσπου ν' άποθηκιάσουν τή σταφίδα καί νά τήν πουλήσουν. Κλάδεμα, σκάψιμο, ξανασκάψιμο, βλαστολόγημα, κορφολόγημα, χαράκωμα, θειάφισμα καί ράντισμα μέ γαλαζόπετρα. Έπειτα τό καρδιοχτύπι νά τρυγηθεί ή σταφίδα, ν' άπλωθει στό άλώνι, νά ξεραθεί, νά μαζευτεί, νά τή βάλουν στά σακιά καί.. νά ρθει κι ό έμπορος.

—Άμαρτία νά χαθεί ή μαυρομάτα! είπε πάλι ό Χριστοδουλιās.

Στάθηκεν έπειτα γιά μία στιγμή συλλογισμένος κι έπειτα φώναξε:

—Έμπρός, παιδιά, έλατε νά μαζέψουμε καί του γείτονα τή σταφίδα.

Κάτι θέλησαν νά μурμουρήσουν μερικοί, μά μέ μία ματιά ό Χριστοδουλιās τούς έδωσε νά καταλάβουν πώς έπρεπε νά τρέξουν, σάν νά ήταν δική τους καί καλύτερα άκόμη. Δέ δίστασαν περισσότερο, καί όλοι ρίχτηκαν πρόθυμα στή δουλειά.

Τὴν ὥρα πού πλάκωσεν ἡ δυνατὴ βροχὴ κι αὐλάκωναν τὸν οὐρανὸ οἱ ἀστραπὲς καὶ ξεκούφαιναν οἱ βροντὲς, δέν ἦταν οὔτε σπυρὶ σταφίδα στ' ἀλώνια. Τὴν ἴδια ὥρα φάνηκε ἀπάνω στοῦ ἀλλογὸ του τρεχάτος ὁ Κατσιβούλης. Ἔσταζαν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν ἰδρώτα. Καθὼς εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὸ ἀλῶνι ἄδειο, ἔβαλε τίς φωνές. Ὅταν πλησίασε καὶ εἶδε τὸ Χριστοδουλιᾶ, τοῦ κόπηκεν ἡ ἀναπνοή.

— Ἐσύ νά μοῦ κάμεις αὐτὸ τὸ καλὸ!

— Γιατί ὄχι; Γείτονες εἴμαστε, εἶπε μέ γέλιο ὁ Χριστοδουλιᾶς. Πρῶτα θά δεῖ κανεῖς τὸ γείτονά του κι ὕστερα τὸν ἥλιο.

Ὁ Ἀντώνης ὁ Κατσιβούλης εἶχεν ἀπομείνει ἄφωνος, σάν ἀποσβολωμένος. Αἰσθανόταν δυὸ πράγματα ἐντελῶς ἀντίθετα. Αἰσθανόταν καὶ εὐγνωμοσύνη καὶ ντροπὴ! Εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸ γείτονά του καὶ ντροπὴ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του!

Νώντας Ἐλατος

Ο ΚΟΥΚΟΣ

Ὁ κοῦκος εἶναι ἓνα ἐρημικὸ πουλί. Τρουπώνει βαθιὰ μέσα στοῦ δάσους καὶ λέει τὸ ἀπλὸ του τραγούδι: Κούκου, κούκου, κούκου!

Δέν τραγουδᾷ γιὰ νά τὸν ἀκούσει κανένας, γιατί γιὰ τὸν κοῦκο δέν ὑπάρχει κανένας. Κι ἔπειτα τὸ τραγούδι του εἶναι τιποτένιο, ἓνα τίποτα: Κούκου!

Μά ἄραγε δέν ἔχει καρδιά ὁ κοῦκος; Κλαίγει ἢ τραγουδᾷ ἢ λέει τὸ Φῶς ἰλαρόν, τώρα τὸ βράδυ;

Ἐκατομμύρια κλαριά τὸν ζώνουν. Ὁ ἥλιος κρύφτηκε πίσω ἀπ' τὸ σκοτεινὸ βουνό· αὐτὸς ὅλο ὅλο πού ξέρει, εἶναι τοῦτο τὸ τίποτα: Κούκου!

Αὐτὸς δέν εἶναι μήτε ψάλτης, μήτε βιολιτζής, μήτε στρατηγός, μήτε караβοκύρης· ὅλ' αὐτὰ τὰ ζούζουλα δέν ξέρει κιόλας πῶς ὑπάρχουν στὸν κόσμο.

Τὸ φτεράκι του ἀνατριχιάζει, τὰ πόδια του σφίγγουν τὸ κλαρί καὶ φωνάζει: Κούκου, κούκου!

Τὸ δάσος εἶναι ἐρημο· μὰ ὁ Θεὸς χαϊδεύει τὸ σκοῦρο του τὸ φτερό· ἀκούγει τὸ παράπονό του.

Σουρούπωμα μέσα σ' ἓνα ἐρημο δάσος
τοῦ Ἀθῶνα — Μᾶης 1923

«Ἔργα», τ. Ε'

Φώτης Κόντογλου

ΑΕΤΟΣ ΣΤΟ ΚΟΤΕΤΣΙ

Τόν αέτο τόν ἔκλεισαν μέσα σ' ἓνα κοτέτσι.
Κι ὁ κόκορας τόν ρώτησε: «Γιατί πικραίνεσ' ἔτσι,
πού τὰ 'χεις ὅλα τώρα;
Καί τό νερό στὸν τόπο του, καί τό φαί στήν ὥρα,
καί στά κατσάβραχα δέν πᾶς, ὅπου μπορεῖ στό τέλος
μέσ στά καλά καθούμενα νά φᾶς κανένα βέλος.
Γιά πές μου τί σοῦ λείπει
κι ὅλο σέ δέρνει ἡ λύπη
καί τήν καρδούλα σου χαλᾶς;».
Κι ἐκεῖνος τ' ἀποκρίθηκε: «Σάν κόκορας μιᾶς».

«Μῦθοι»

Ἀλέκος Φωτιάδης

Ο ΑΝΑΠΟΔΙΑΣΜΕΝΟΣ

Τήν κοινήν περιέργειαν εἶχε διεγείρει τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέννων ἡ γριά Σπύραινα. Τοῦλάχιστον δωδεκάκις ἀπό τῆς αὐγῆς εἶχεν ἐμφανισθῇ ἐπὶ τοῦ βράχου, ἀπό τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ὁ λιμὴν τῆς νήσου καί τό μακρινόν πέλαγος.

– Τί νά ἔπαθεν ἄρά γε; ἔλεγον αἱ γειτόνισσαι.

– «Οὔτε καράβια στό γιαλό οὔτε πουλιά στὸν κάμπο!» ἐμουρμούριζεν ἡ γραῖα, καί ἐπέστρεφε περίλυπος, ἐνῶ ὁ βορρᾶς ἐφύσα μανιῶδης.

Ἐπνεεν ἤδη ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα. Εἰς τὰ βουνὰ ἐλεύκαζον αἱ χιόνες καί ὁ βορρᾶς ἐμαίνετο εἰς τό πέλαγος. Οὐδέν ἰστίον εἰς τὸν ἔρημον πόντον. Τὰ πλοῖα, μικρά καί μεγάλα, ἀποκλεισμένα εἰς τοὺς λιμένας. Καί αὐτοὶ οἱ ἄλιεῖς ἀπελπισθέντες πλέον ἔθεσαν ἐντὸς σάκων τὰ δίκτυα, ἔσυραν εἰς τὴν ἀκτὴν τὰ πλοιάριά των καί καθήμενοι εἰς τὰ καφενεῖα τῆς παραλίας ἐρρόφων λαιμάργως τὸν ἀργιλέν των.

Ἦτο πλέον δειλινόν. Ὅλο οἱ οἰκογενειάρχαι ἐπρομηθεύοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς τό χοιρινόν διὰ τὴν αὐριανὴν ἐορτὴν καί ὅσα ἄλλα τρόφιμα ἀπήτει ἡ ἡμέρα. Καί ἡ γριά Σπύραινα ἐθεάθη καί πάλιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου. Ἐστρέφετο νά ἀπέλθῃ, ὅτε τὴν ἐσταμάτησε νεαρός ναύτης κατερχόμενος εἰς τὴν ἀγοράν:

– Τό Γεωργάκη περιμένεις, θεῖά Σπύραινα; Μὲ ποῖο καράβι ταξίδεψε;

– Μέ τόν καπετάν Κωνσταντή, παιδάκι μου. Τόν περιμένουμε από τή Σαλονίκη. Πήγαν άλάτι από τίς Φώκιες.

– Μέ τόν καπετάν Κωνσταντή; λέγει ό ναύτης καί ήρξατο γελών. Μέ τόν 'Αναποδιασμένο; Καί κάθεσαι καί τόν καρτερείς, θειά Σπύραινα; Θά τόν θύμωσαν οί ναύτες, καί θά τόν πείραξεν ό Γεωργάκης, σάν άστεϊος πού εΐναι, καί θά τό έσπασε τό παλιοκάικο. Ξέρεις τί αναποδιασμένος πού εΐναι; Καλά Χριστούγεννα! προσέθηκεν ό ναύτης καί κατήλθε πρός τήν άγοράν.

Ή γραΐα έμεινεν άφωνος, προσπαθοῦσα νά έμποδίση δυό μεγάλα δάκρυα, τά όποια έλαμψαν εις τά μάτια της ώσάν διαμάντια.

Κάτι ήξερεν ή γραΐα· κάτι εΐχεν άκούσει περί του καπετάν Κωνσταντή καί ήρχισαν νά παρουσιάζωνται εις τήν μητρικήν της καρδίαν άόριστοι φόβοι. Καί ένϋ προηγουμένως εΐχεν άποφασίσει νά διέλθη έκ του κρεοπωλείου καί νά προμηθευθῇ όλίγον χοιρινόν, τώρα τόσον έλυπήθη, ώστε έπανήλθεν εις τήν οϊκίαν της μέ κενάς τάς χείρας.

– Άκοῦς νά πάγει μέ τόν 'Αναποδιασμένο!

Δέν εΐναι παράξενον έπάνω εις τό γλέντι του νά έσπασε τό παλιοκάικο.

Ό καπετάν Κωνσταντής, τόν όποϊον οί άστεϊοι καί εΐρωνες νησιώται άπεκάλουν 'Αναποδιασμένον, ήτο πλοίαρχος εΐξήντα πέντε περίπου έτών. Ήρώς καί αύστηρός, διεκρίθη πάντοτε διά τήν φιλεργίαν του καί τήν ναυτικήν του ικανότητα. Πρώτος αύτός έτόλμησε νά επιδείξη πλοϊον τής πατρίδος του, τήν «Ευαγγελίστριαν», εις τούς λιμένας τής Μαύρης Θαλάσσης· ήδύνατο νά μαντεύη όλας τάς μεταβολάς του καιρού. Ήτο εις άκρον οϊκονόμος καί τό όνειρόν του ήτο ν' άποκτήσῃ μεγάλον βρίκιον. Καί τό κατώρθωσε.

Μέ ποίαν χαράν κατέπλευσε διά πρώτην φοράν μέ τό βρίκιον έκ του Δουνάβως εις τόν λιμένα τής νήσου! Όταν άπεβιβάζετο διά τής λέμβου εις τό λιμεναρχεϊον, οί ναῦται έκωπηλάτουν καί αύτός έκαμάρωνεν εις τήν πρύμνην.

Άλλ' εΐχε μίαν μεγάλην ιδιοτροπίαν ό καπετάν Κωνσταντής. Δέν έδέχετο ποτέ όδηγίας καί παρατηρήσεις έκ μέρους τών ναυτῶν του διά τήν διεύθυνσιν του πλοίου. Όσάκις δέ ναῦται άγνοοῦντες τήν ιδιοτροπίαν του αύτήν ήθελον νά όδηγήσωσι τόν καπετάν Κωνσταντή, οὔτος έπραττεν όλως τό έναντίον, έστω καί μέ βλάβην του πλοίου του.

Τρίς εΐχε προσαράξει τήν «Ευαγγελίστριαν» επί βράχων, διότι κατά τόν πλοῦν τῷ ύπεδείχθη παρά ναύτου νά προσέξῃ, έπειδή έκεϊ κάπου ήτο ύφαλος άγνωστος τάχα εις αύτόν. Καί ό καπετάν Κωνσταν-

τῆς τὴν ἐγνώριζεν. Ἦξερεν, ὡς ἔλεγε, «νά περάσει ὅλες τίς ξέρες μέ κλειστά μάτια»· ἀλλὰ τοῦ ἤρχετο ἄσχημα «νά τόν δασκαλεύουν τά παιδιά του».

Ὅταν τῷ ὑπεδείχθη ποτέ γνωστή εἰς αὐτόν ὕφαλος:

– Σὺ θά μέ μάθεις, ἀγράμματα; εἶπεν ὁ Κωνσταντῆς θυμωμένος. Καί ἐνῷ ἦτο ἔτοιμος μέ δεξιωτάτην κίνησιν νά στρέψῃ τὴν πρῶραν καί νά παρακάμψῃ τὴν ὕφαλον, διὰ νά μή φανῇ ὅτι ὁδηγεῖται, ἐξηκολούθησε νά πλῆῃ κατ' εὐθειαν καί ἰδοῦ:

Κράφφ! ἔτριξεν ἡ «Εὐαγγελίστρια» ἐπὶ τῆς ὑφάλου.

Εὐτυχῶς καί τὰς τρεῖς φορές οὐδέν ἔπαθε τὸ ξύλινον σῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξεθύμαινε πάντοτε ἡ παράδοξος ἰδιοτροπία τοῦ καπετάν Κωνσταντῆ.

Ἡ γριά Σπύραινα, ἴσως ἀπὸ τὸν γεννηθέντα ἐν αὐτῇ φόβον, ἀπέκαμε περὶ τὴν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ καί δέν ἐφάνη πλέον εἰς τὸν βράχον. Ἦτο καί τόσον δριμύ τὸ ψῦχος... Μίαν στιγμὴν ἠκούσθη μία γειτόνισσα εἰς τὴν θύραν:

– Τά συχαρίκια. Ἦλθ' ὁ Γεωργάκης.

– Ἦλθε, παιδί μου;

Τοῦτο μόνον εἶπεν ἡ γραῖα κι ἐξῆλθε τρέχουσα πρὸς τὴν παραλίαν. Ὁ καπετάν Κωνσταντῆς συνήθιζε πάντοτε τὰ Χριστούγεννα νά τὰ ἐορτάζῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ποιμὴν τις ἀπὸ πρωίας ἰδὼν πλοῖον κατερχόμενον ἐκ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὴν γραῖαν, ἥτις ὡς εἶδομεν, τόσakis παρετῆρει τὸ πέλαγος ἀπὸ τοῦ βράχου.

Καί ἀληθῶς περὶ τὴν ἐσπέραν ἐφάνη ἡ «Εὐαγγελίστρια» κάμπτουσα τὴν πρό τοῦ λιμένος ξηρὰν νησίδα καί προσπαθοῦσα διὰ λοξοδρομιῶν νά εἰσέλθῃ εἰς αὐτόν, διότι τὴν ὥραν ἐκείνην ἔπνεεν ὀξύτατος βορειοανατολικὸς ἄνεμος. Ἀλλὰ πολὺ ἐδυσκολεύετο νά προσεγγίσῃ τὸν λιμένα.

Ὁ Κωνσταντῆς ἐπεριποιεῖτο πολὺ τὸ πλοῖον του. Ἦγάπα πολὺ τὸ μαῦρο χρῶμα καί ἔστλιβε κατάμαυρη ἡ «Εὐαγγελίστρια». Εἶχε συνηθίσει, ὅταν ἔφθανεν εἰς τὴν πατρίδα του, νά ὑψῶνῃ πλὴν τῆς μεγάλης σημαίας τοῦ πλοίου καί ὅλα τὰ ποικιλόχρωμα ἐκεῖνα σήματα, τὰ «σενιάλα» λεγόμενα, τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἐν τῷ πελάγει συνεννόησιν.

– Θέλω νά μέ καταλαβαίνουν, σάν ἔρχομαι, ἔλεγεν ὁ καπετάν Κωνσταντῆς.

Οἱ κάτοικοι εὐκόλως ἀνεγνώρισαν τὴν «Εὐαγγελίστριαν». Συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραλίαν καί ἡύχαριστοῦντο βλέποντες τὸ μικρὸν βρίκιον ν' ἀψηφᾷ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων. Ἀλλ' ἀνέμενον πάν-

τοτε καί καμμίαν ἀναποδιάν του, διά νά γελάσουν. Δέν ἐφαντάζοντο ὅμως καί δέν ἐπεθύμουν τόσον θλιβερόν ἀτύχημα.

Κατά τήν τελευταίαν βόλταν ὁ Γεωργάκης ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅτι ἐφθανεν εἰς τήν πατρίδα του, καί βλέπων ὅτι ὁ πλοίαρχος κακῶς διηύθυνε τό πλοῖον, ἐλησμόνησε μέ ποῖον εἶχε νά κάμη, κι ἐφώναξε:

– Τί κάνεις, καπετάν Κωνσταντή;

Ὁ καπετάν Κωνσταντής εἶχεν ἤδη ἀντιληφθῇ τό λάθος του καί ἡτοιμάζετο νά τό διορθώσῃ. Ὑπακούων ὅμως εἰς τήν ἰδιοτροπίαν του ἐθεώρησε καλύτερον νά καταστρέψῃ τό πλοῖον, παρά νά φανῇ ὅτι δέν ἐγνώριζε τήν ναυτικήν. Καί ἀφῆκε τό πλοῖον εἰς τόν ἐπικίνδυνον δρόμον του.

Καί ἰδοῦ ἀπαίσιος τριγμός ἀκούγεται, ὥς νά ἐθραύοντο τά ὀστᾶ πελωρίου σκελετοῦ.

Ἡ «Εὐαγγελίστρια» εἶχε προσαράξει ἐπὶ τῆς βραχῶδους ξηρονήσου.

Περὶ τῆς σωτηρίας της οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς. Ἀλαλαγμός ἠκούσθη πρὸς τήν ἀγοράν καί ὅλοι ἔσπευδαν πρὸς τήν ξηρόνησον. Καί ἐν μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ διεκρίνετο ὁ ὀλολυγμός τῆς γριᾶς Σπύραινας, ἡ ὁποία διαρκῶς ἐμουρμούριζε:

– Ἀκοῦς, νά πάει μέ τόν Ἀναποδιασμένο! Ἀκοῦς ἐκεῖ!

Ἄλλοτε πάλιν ἐφώναζε πρὸς τόν υἱόν της:

– Ἐβγα ἔξω, Γεωργάκη! Ἐβγα ἔξω!

Ἄλλ' οἱ ναῦται ἔμενον ἀκόμη ἐντός τοῦ σκάφους, νομίζοντες ὅτι καί μέ τήν συνδρομήν τῶν κατοίκων θά ἠδύναντο νά τό σώσουν.

Ὁ καπετάν Κωνσταντής, ὥς νά μὴ συνέβῃ τίποτε καί ὥς νά μὴ ἦτο αὐτός ὁ αἴτιος τῆς καταστροφῆς του, κατεγίνετο καί αὐτός, μεταβαίνων ἀπὸ τῆς πρῶρας εἰς τήν πρύμνην καί ἐκφωνίζων ἀσυναρτήτους φράσεις.

Ἄλλ' ὅλα εἰς μάτην. Εἷς δυνατός κλονισμός διέλυσε τό πλοῖον καί διεσπάρησαν εἰς τήν θάλασσαν ἱστοί, ἱστία, σχοινία, ξύλα καί διάφορα ἐπιπλά τοῦ πλοίου. Οἱ δέ ναῦται μόλις ἐπρόφθασαν καί ἔσωσαν τὰς κασέλας των.

Οἱ νησιῶται τεθλιμμένοι βαθέως διελύθησαν. Ἐκαστος μετέβῃ εἰς τόν οἶκον του, διά νά ἐγερθῇ μετὰ τά μεσάνυχτα εἰς τήν χαρμόσουν ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων.

Μετ' ὀλίγον ἔσβησαν καί τά φῶτα τῶν ὀλίγων οἰκιῶν, ἐν αἷς φαίνεται, περισσότερο ἡγρύπνησαν. Πλήν ἔξω εἰς τὰ Ἀλώνια οἰκίσκος τις μονώροφος διετῆρει τό φῶς του ἀκόμη· ἐκεῖ ἡ γριὰ Σπύραινα, ἡ μητέρα τοῦ Γεωργάκη, ἡγρύπνει καί φέρουσα καινουργές σάλι, ἀτάραχος καί γαληνιαία, καθημένη παρά τήν ἐστίαν ἐγυάλιζε μετὰ μητρικῆς

ἀγαλλιάσεως τὰ ὑποδήματα τοῦ υἱοῦ τῆς· καί αὐτός πλησίον τῆς πυρᾶς ἀνεπαύετο τεταραγμένον ὕπνον ἀκόμη, διότι ἀνελογίζετο ἴσως εἰς τόν ὕπνον του, ὅτι ἐγένετο αἰτία τόσης καταστροφῆς, χωρίς νά συλλογισθῇ τήν ἰδιοτροπίαν τοῦ Ἀναποδιασμένου.

«Διηγήματα»

Ἀλέξανδρος Μωραΐτιδης

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΓ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

“Όταν ἔχθροί καί βάρβαροι μέ βέλη καί μέ τόξα
σ’ ἀπόδιωξαν, ὦ Δόξα,
ἀνέβηκες ἐκεῖ·

κι ἀθάνατη ἐμαρμάρωσες, καθὼς στό παραμῦθι,
πού πέτρινη ἐκοιμήθη
ἡ κόρη ἡ εὐγενική.

“Ο βράχος ἀξιώθηκε προσκύνημα νά γίνει
κι ἀθάνατος νά μείνει
στοῦ χρόνου τή βοή·

κι ἐμπνέει μεγάλα ὀνείρατα κι αἰσθήματα γενναῖα,
κι ἐνώνει αὐτός τή νέα
μέ τήν ἀρχαία ζωή.

Κι ὅλες οἱ σκόρπιες πέτρες τοῦ κι οἱ μαρμαρένιοι στύλοι
γενῆκαν τόσα χεῖλη
μέ σάλπιγγας φωνή,

καί βροντερά σ’ ἐκήρυξαν στή γῇ, στήν οἰκουμένη,
ὦ Δόξα τιμημένη!
ὦ Δόξα ἀληθινή!

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΑΘΗΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΙΣ

Ἡ Ἀθηνᾶ δέν ἦταν θεά πολεμική μόνον. Ἐπροστάτευε τό ἀνθρώπινο γένος μέ σοφές συμβουλές. Αὐτὴ ἐφεῦρε τό ἄροτρο κι ἔμαθε τοὺς ἀνθρώπους νά βάζουν τά βόδια στό ζυγό. Ἐπειτα ἐφεῦρε διάφορα γυναικεῖα ἐργόχειρα καί γι’ αὐτό εἶχεν ὀνομασθεῖ Ἐργάνη. Σ’ αὐτὴν ὀφείλουν τὴν πρόοδό τους οἱ τέχνες καί οἱ ἐπιστῆμες. Σ’ αὐτὴν ἀπέδιδαν τὴν ἐφεύρεση τῆς οἰκοδομικῆς, τῆς ποιητικῆς, τῆς ραπτικῆς. Ἀκόμη καί τῆς ἱατρικῆς. Αὐτὴ φρόντιζε γιὰ τὴ μόρφωση. Ἄν δέν ἦταν αὐτὴ, ἴσως ἴσως οἱ Ἕλληνες δέ θά νικοῦσαν στήν Τροία. Δέν μπορούσε αὐτὴ, ἡ πολυσέβαστη παρθένος, νά ἀνεχθεῖ τὴν ἀπαγωγή τῆς Ἑλένης ἀπὸ τὸν Πάρι. Καί τοὺς ἐβοήθησε νά βγάλουν τὴν ντροπὴ...

Ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν μιά θεά, πού βρισκόταν σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Ἦταν ἡ ἀθάνατη πού ρίζωνε κι ἔθρεφε μέσα στὶς καρδιές τὸν πόθο τῆς δουλειᾶς, τὸν πόνο τῆς πατρίδας, κάθε εὐγενικό αἶσθημα. Ὁ Παλαμᾶς τραγουδώντας τὶς θεῖες χάρες τῆς λέει:

Τῶν τραγουδιῶν οἱ ἀντίλαλοι κι οἱ βρόντοι τῶν ἀρμάτων
ζευγαρωμένοι ἀκούγονται μὲς στό γοργό σου διάβα.
Περνᾶς, τὰ κάστρα τὰ ψηλά, τὰ σιδεροχτισμένα,
σωριάζονται, συντρίβονται σάν νά ἦτανε γυαλένια,
ἂν ἔτυχε καὶ τὰ ἔχτισαν τὰ χέρια τῶν ἀδίκων.

Περνᾶς, καὶ χῶρες ταπεινές, ξαρμάτωτες, μονάχες
θεριεύουν κι εἰν' ἀνίκητες, φτάνει τό δίκιο νά ἔχουν,
ἀπλώνεις τὴν ἀσπίδα σου καὶ τὶς ἀποσκεπάζεις.
Κι ἐνῶ κρατεῖς φαρμακερό κι ἀλάθευτο κοντάρι,
κι ἐνῶ προστάξεις δοῦλο σου τό θάνατο, τό φόβο,
ἔχεις πιστὴ συντρόφισσα τὴν πλουτοδότρα Εἰρήνη,
κι ἡ Νίκη ἐσέν' ἀκολουθᾷ μὲ τὴν Δικαιοσύνη.

Περνᾶς, συνάζονται οἱ λαοὶ στὰ καρπερά χωράφια
κι οἱ βασιλιάδες κάθονται στὴ μέση σάν πατέρες
καὶ διαλαλοῦνε οἱ φύλακες κι ἀκοῦνε τὴ φωνή τους
πεζοὶ καὶ καβαλάρηδες καὶ βγαίνουν καὶ παλεύουν,
κι οἱ μεγαλόφωνοι ποιητὲς γεμάτοι ἀπὸ τό φῶς σου
τίμια στεφάνια ἀπ' τὰ κλαριά τῆς δάφνης καὶ τῆς λεύκης,
κι οἱ μεγαλόφωνοι ποιητὲς γεμάτοι ἀπὸ τό φῶς σου
στὴ λύρα τὴν ἐφτάχορδη τὴ νίκη τους παινεύουν.

Τὰ βόδια τὰ δουλευτικά τῆς γῆς τὰ σπλάχνα ὀργώνουν
κι ἀκολουθᾷ κατάκοπος ὁ ζευγολάτης· ὅμως
μιά θύμηση ἀκριβότατη τὸν κόπο του ἀλαφρώνει,
τὸν καρτερᾷ ἢ γυναῖκα του στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του,
νά τὸν ποτίσει μὲ κρασί τό βράδυ σάν γυρίσει.

Παρέκει γάμοι γίνονται κι ἀντιλαλοῦν φλογέρες,
καὶ πᾶν ἐμπρός οἱ νιόνυμφοι καὶ πίσω οἱ συμπεθέροι.

Στ' ἀμπέλια πλούσια κρέμονται τὰ κόκκινα σταφύλια,
τρυγᾶνε οἱ νιοὶ καὶ πλάι τους νιές μὲ πλεχτά καλάθια,
κι ὅταν τελειώνει ὁ τρυγητός, χοροὶ, χαρὲς ἀρχίζουν,

καί λυγερόφωνο παιδί πικρό τραγοῦδι λέει,
λέει τό τραγοῦδι τό παλιό τοῦ νιοῦ, πού πήρε ὁ Χάρος
σάν δροσερό τριαντάφυλλο στοῦ τρυγητοῦ τό κάμα.

Περνᾶς, κι ἀνθρωπινότερο τόν ἀνθρωπο τόν κάνεις,
σάν ἀστραπή, σάν ἄνεμος παντοῦ τaráζεις, λάμπεις,
τ' ἄστρα τό φῶς σοῦ ζήλεψαν κι οἱ αἰτοῖ τό πέταμά σου!

Ὁ ποιητής τή βλέπει νά περνᾶ παντοῦ, νά βοηθεῖ, νά μάχεται, νά ἐμπνέει, νά καθοδηγεῖ. Μά κάποτε ἡ Ἀθηνᾶ ἐστάθηκεν «ἐδῶ στή με-
γαλόπρεπην Ἀκρόπολιν ἐπάνω». Καί τῆς λέει ὁ ποιητής:

Παλάτι σου εἶν' ὁ Ὀλυμπος, κι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ναός σου,
καί τοῦ ναοῦ σου ὁ πιό λαμπρός βωμός εἶν' ἡ Ἀθῆνα!

«Ὕμνος εἰς τήν Ἀθηνᾶν»

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ ΗΡΩΩΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ ΧΕΙΡΩΝΟΣ

Κατά τούς προϊστορικούς χρόνους ἐβασίλευεν εἰς τήν Ἰωλκόν τῆς Θεσσαλίας ὁ υἱός τοῦ Κρηθέως Αἴσων. Ὁ Αἴσων εἶχεν ἀδελφόν ἀπό ἄλλον πατέρα, τόν Πελίαν. Ἡ μήτηρ τοῦ Πελίου καί τοῦ Αἴσονος, ἡ Τυρώ, ὅταν ἐγέννησε τόν Πελίαν, τόν ἀπέθεσε εἰς δασῶδες ὄρος. Ἐκεῖ ἄγριος ἵππος τόν ἐπάτησεν ἐλαφρῶς εἰς τό πρόσωπον, τό ὅποιον ἐγένινεν ἐκ τούτου «πελιόν», δηλαδή μαυροκίτρινον.

Κάποιος ποιμὴν εὗρε τυχαίως τό παιδίον, τό παρέλαβε καί τό ὠνόμασε Πελίαν ἀπό τό χρῶμα τοῦ προσώπου.

Ὅτε ἐνηλικιώθη ὁ Πελίας, ἐγίνε πολύ σκληρός καί ἀπάνθρωπος καί ὅλοι τόν ἐφοβούντο. Ἐμαθε τότε ὅτι ὁ Αἴσων ἦτο ὁμομήτριος ἀδελφός του καί κατάρθωσε νά γίνῃ αὐτός βασιλεὺς τῆς Ἰωλκοῦ. Ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος ὁ Πελίας ἤρχισε νά συλλαμβάνῃ καί νά φονεύῃ ὅλους τούς συγγενεῖς του. Ὁ Αἴσων ἀντελήφθη ὅτι ἐκινδύνευε σοβαρῶς. Ἐλαβε λοιπόν τό μικρόν του τέκνον καί ἔφυγε διὰ νυκτός ἀπό τήν Ἰωλκόν. Ἀπό φόβον μήπως συλληφθῇ καθ' ὁδόν ἀπό τούς φύλακας τοῦ Πελίου ἐβάδιζε διὰ μέσου ἀμπελώνων καί ἐλαιώνων καί ἔφθασεν εἰς τούς πρόποδας τοῦ Πηλίου, πλησίον τοῦ μέρους, ἀπό τό ὅποιον τηγάζει ὁ χεῖμαρρος Ἀναυρος.

Ἐκεῖ, κάτω ἀπό ἓν πυκνόφυλλον δένδρον, ἀνεπαύθη ὀλίγον μέ τό

τέκνον του καί κατά τό λυκαυγές ἤρχισε ν' ἀναβαίνει εἰς τό ὄρος ἀπό ἀποκρήμνους καί δυσβάτους ἀτραπούς καί μακράν ἀπό τάς γνωστάς διαβάσεις. Εἰς τόν δρόμον του παρετήρησε πλησίον τῆς ρίζης μεγάλου πλατάνου πηγὴν ὕδατος διαυγοῦς καί εἰς τό βάθος μιᾶς δασώδους ἐκτάσεως σπήλαιον ἀπόκρημνον.

— Βλέπεις, υἱέ μου, εἶπεν ὁ Αἴσων, τό σκιερὸν ἐκεῖνο μέρος; Ἐκεῖ εἶναι τό περίφημον σπήλαιον ἐνός σοφοῦ Κένταυρου. Ὁ Κένταυρος αὐτός ὀνομάζεται Χεῖρων. Ἐξεπαιδεύθη ἀπὸ τὴν Ἀρτέμιδα καί τόν Ἀπόλλωνα. Εἶναι μοναδικὸς εἰς τὴν θήραν, θαυμάσιος εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἀφθαστος εἰς τὴν μουσικὴν, ἀνυπέρβλητος εἰς τὴν γυμναστικὴν καί διάσημος εἰς τὴν μαντικὴν τέχνην. Ὅλοι οἱ ἐπιφανεῖς ἥρωες ὑπῆρξαν μαθηταὶ του. Ἄλλ' ἄς προχωρήσωμεν πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν πλησίον τοῦ σπηλαίου. Ἐστάθησαν καὶ ἔβλεπον μέ πολὺν θαυμασμόν. Τό μέρος ἦτο καταπράσινον καί κατάφυτον ἀπὸ μεγάλα καί πυκνόφυλλα δένδρα· εἰς τοὺς κλάδους των εἶχον τὰς φωλεάς των ἀναριθμητὰ πτηνὰ. Καί ἀπὸ τοὺς βράχους, ἄνθθεν τοῦ σπηλαίου, ἐκρέμοντο πρὸς τὰ κάτω κλήματα κατάφορτα ἀπὸ σταφυλὰς. Ἀπὸ δύο δροσεράς πηγὰς ἔτρεχεν ὕδωρ κρυσταλλῶδες καί ἐκυλίστο ἡρέμα κάτω εἰς χλοερὰν κοιλάδα. Ἀπὸ τό ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου ἠκούετο γλυκὺς ἤχος λύρας καί φωνὴ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἔψαλλε. Καί ὅλη ἡ γύρω ἔκτασις ἀντήχει ἀπὸ τὴν θεῖαν μελωδίαν.

Ὁ Αἴσων εἶπεν εἰς τό τέκνον του μέ φωνὴν χαμηλὴν:

— Ὑπαγε, τέκνον μου, εἰς τό σπήλαιον. Θὰ εὕρῃς ἐκεῖ ἄνθρωπον παράδοξον. Μὴ τὸν φοβηθῇς· πλησίασον, βάλε τὰς χεῖρας σου ἐπάνω ἀπὸ τὰ γόνατά του καί εἰπέ του: «Ἐν ὀνόματι τοῦ Διὸς, τοῦ πατρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τίθεμαι ὑπὸ τὴν προστασίαν σου».

Τό παιδίον ὑπήκουσε μέ προθυμίαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς του καί μέ θάρρος καί ἀφοβίαν εἰσῆλθεν εἰς τό σπήλαιον. Ἐπροχώρησεν εἰς τό βάθος, ὅπου εἶδε τὸν Κένταυρον Χεῖρωνα καθήμενον ἐπάνω εἰς κλάδους μυρσίνης καί δάφνης. Ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ μέσου εἶχε μορφήν ἀνθρώπου, πρὸς δέ τὰ κάτω σῶμα ρωμαλέου ἵππου. Αἱ λευκαὶ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἐκυμάτιζον ἐπάνω εἰς τοὺς πλατεῖς ὦμους του, ὁ δέ χιονόλευκος καί μακρὸς του πώγων ἔπιπτε μεγαλοπρεπῶς ἐπάνω εἰς τό στήθος του· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἡμεροὶ καί γλυκεῖς, τό δέ μέτωπόν του ὑψώνετο ὑπερήφανον.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς του ἐκράτει χρυσὴν λύραν, διὰ δέ τῆς δεξιᾶς ἔκρουεν ἀρμονικῶς τὰς χορδὰς καί ἔψαλλε μέ φωνὴν γλυκεῖαν. Ἐψαλλε πῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἔγινε τό Χάος καί ἡ Γῆ· τὰ σκοτεινὰ Τάρταρα καί ὁ κάτασπρος Οὐρανός· τὰ ἀλμυρὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης καί οἱ

αἰώνιοι θεοί, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου. Ἐψαλλε τὴν δύναμιν τοῦ πυρός καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν σπλάγχχνων τῆς γῆς· τὰ μέταλλα καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους· τὰ βότανα καὶ τὴν θεραπευτικὴν τῶν δυνάμιν· τὴν φωνὴν τῶν πτηνῶν καὶ τὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Ἐψαλλε τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ρώμην τοῦ σώματος· τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν γενναιότητα· τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς ὕμνους· τὸ κυνήγιον καὶ τοὺς γυμνικούς ἀγῶνας, διὰ τῶν ὁποίων τὰ σώματα τῶν ἡρώων ἀναπτύσσονται εἰς κάλλος καὶ ἀκμὴν· ἔψαλλε τὸν πόλεμον καὶ τὸν ἔνδοξον θάνατον· τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἰσονομίαν· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βάσις τῆς κοινωνικῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μελωδικὴ φωνὴ τοῦ Κενταύρου ἐξεχύνετο ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ ἀντήχουν αἱ βαθεῖαι φάραγγες· τὰ δὲ ἄγρια θηρία ἐπλησίαζον πρὸς τὸ μέρος τῆς φωνῆς, ὥσάν νά ἐμαγεύοντο ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς μελωδίας. Ἐπὶ τῶν δένδρων, ἔξω τοῦ σπηλαίου, ἦτο συνηθροισμένον πλῆθος παντοειδῶν πτηνῶν, τὰ ὅποια ἐπέταξαν ἐκεῖ, διὰ ν' ἀκούσουν τοὺς ὕμνους τοῦ σοφοῦ.

Τὸ παιδίον ἔμενε σιωπηλόν· ἔβλεπε μὲ θαυμασμόν τὸν σεβάσμιον Κένταυρον. Ἦκουε μὲ προσοχὴν τὸ ἄσμα του καὶ ἐλησμόνησεν ἐντελῶς τὴν παραγγελίαν τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Χείρων ἀντελήφθη τὸ παιδίον καὶ τὸ παροσεκάλεσε νά ἔλθῃ πλησίον του. Ὁ μικρὸς ὑπήκουσεν. Ἐσπευσε πρὸς τὸν Χείρωνα καὶ ἠθέλησε νά θέσῃ τὰς χεῖρας του ἐπὶ τῶν γονάτων του· ἀλλ' ἐκεῖνος τὸν ἠμπόδισε καὶ μὲ τρόπον ἡμερον τοῦ εἶπε:

— Ἐγὼ γνωρίζω καλὰ καὶ σέ καὶ τὸν πατέρα σου. Εἰπέ εἰς τὸν πατέρα σου νά εἰσέλθῃ.

Τὸ παιδίον προθύμως ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν τοῦ Κενταύρου καὶ ἐντὸς ὀλίγου εἰσῆλθεν ὁ Αἴσων.

— Διὰ τὸν ἡλθεῖς ὁμοῦ μὲ τὸν υἱόν σου; ἠρώτησεν ὁ Χείρων.

— Ἡθέλησα νά δοκιμᾶσω, ἀπεκρίθη ὁ Αἴσων, ἂν εἶναι τολμηρὸς καὶ ἄφοβος, ὅπως ἀρμόζει εἰς υἱόν ἥρωος. Ἀλλά, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Διός, λάβε τὸν υἱόν μου ὑπὸ τὴν προστασίαν σου καὶ ἐκπαίδευσον αὐτόν μετὰ τῶν υἱῶν τῶν ἄλλων ἡρώων. Ὅταν δὲ μεγαλώσῃ, ἄς κατεβῇ εἰς τὴν Ἰωλκὸν καὶ ἄς ἀπαιτήσῃ τὰ δίκαιά του.

Ὁ Χείρων ἤκουσε μὲ εὐμένειαν καὶ καλοσύνην τοὺς λόγους τοῦ Αἰσωνος· ἔσυρε πλησίον του τὸ παιδίον, ἔθεσε τὴν χεῖρα του εἰς τὴν ξανθὴν του κεφαλὴν καὶ εἶπεν:

— Ἦκουσας τί εἶπεν ὁ πατήρ σου; Θέλεις νά μείνῃς πλησίον μου; Δέν μέ φοβεῖσαι;

— Εὐχαρίστως θά μείνω πλησίον σου, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον μὲ θάρ-

ρος, διότι τό θέλει ὁ πατήρ μου· οὔτε σέ φοβοῦμαι. Θά ἤθελα μάλιστα ἐγώ νά εἶμαι Κένταυρος, ἂν ἡδυνάμην νά ἔχω συγχρόνως καί τό χάρισμα τῆς φωνῆς σου.

Ὁ Χεῖρων εἶπε μειδιῶν:

– Κάθισε λοιπόν πλησίον μου· θά ἔλθουν καί οἱ συμμαθηταί σου!

Ἐπειτα ἐστράφη πρός τόν Αἴσονα καί εἶπε:

– Σὺ δέ, υἱέ τοῦ Κρηθέως, ὕπαγε ἡσυχος. Ὁ υἱός σου δέν θά καταβῇ εἰς τήν Ἰωλκόν, πρίν γίνῃ ἄξιος νά δοξάσῃ, καί σέ καί τό γένος σου.

Δέν παρήλθε πολλή ὥρα καί ἔφθασαν οἱ παῖδες τῶν ἡρώων φέροντες ἄφθονον κυνήγιον.

Ὁ Χεῖρων θωπεύων διά τῶν χειρῶν τοὺς νεαροὺς κυνηγούς ἔλεγεν εἰς καθένα ἐπαινετικόν λόγον.

Ἀμέσως ἔσχισαν ξύλα, ἤναψαν πυράν καί ἔψησαν τά κρέατα τῶν κάπρων καί τῶν ἐλάφων. Ἐπειτα ἐλούσθησαν μέ ψυχρόν ὕδωρ, ἔφαγον μέ πολλήν ὄρεξιν καί ἔπιον ὕδωρ ἀπό τήν πηγὴν. Ὁ Χεῖρων δέν ἐπέτρεπε νά πίοιεν οἶνον, διότι ἔλεγεν ὅτι ἦτο βλαβερὸς εἰς τοὺς νέους.

Μετά τό δεῖπνον ἀνεπαύθησαν ὀλίγην ὥραν συνομιλοῦντες ἢ ψάλλοντες ἢ παίζοντες λύραν. Ἐπειτα ἐσηκώθη ὁ Κένταυρος καί ἐπροχώρησεν εἰς τήν ἄκραν ὑψηλοῦ βράχου, ἀπό τόν ὅποιον ἐφαίνετο ἡ θάλασσα, τήν ὁποίαν ἐφώτιζεν ἡ σελήνη καί τήν ἔκαμνε νά λάμπῃ ὡς ἄργυρος. Ἐκεῖ ἐστάθη, ἔστρεψε τήν κεφαλὴν του πρός τόν οὐρανόν καί ἤρχισε νά κροῖῃ τήν λύραν ἁρμονικῶς, ἐνῶ συγχρόνως ἔψαλλε μέ φωνήν γλυκεῖαν ὕμνον εἰς τήν νύκτα, τοὺς ἀστέρας, τήν σελήνην.

Οἱ νέοι ἔμενον ἀκίνητοι καί ἤκουον μέ εὐλάβειαν· ὅτε δέ κατέβη ὁ Χεῖρων, ἔτρεξαν ὅλοι καί ἐφίλησαν τὰς χεῖρας του. Ἐπειτα ἕκαστος κατέβη εἰς τήν κλίνην του. Ὁ Κένταυρος ὅμως δέν ἐκοιμήθη· ἔμεινε πολλήν ὥραν ἄγρυπνος. Παρετήρει τόν δρόμον τῆς σελήνης καί τὰς θέσεις τῶν ἀστέρων καί ἐχάραττεν ἐπάνω εἰς ὄστρακα τὰ συμπλέγματα τῶν ἀστερισμῶν. Περί τό μεσονύκτιον εἰσῆλθεν εἰς τό σπήλαιον καί ἐκοιμήθη εἰς στρῶμα μυρσίνης καί δάφνης σκεπασμένον μέ πυκνό-μαλλα δέρματα ἄρκτων.

Περί τό λυκαυγές, ὅτε ἡ ἀνατολική πλευρά τοῦ Πηλίου ἐφωτίσθη ἀπό τό γλυκὺ φῶς τῆς Ἀνατολῆς, ὁ ἀγαθὸς Χεῖρων ἐξύπνησε πρῶτος, ἐξῆλθε πρῶτος ἐκ τοῦ σπηλαίου καί μετέβη εἰς μίαν δροσεράν πηγὴν. Ἐλούσε τό σῶμα του εἰς τὰ διαυγῇ ὕδατα αὐτῆς καί προσυχήθη εἰς τοὺς θεοὺς, οἱ ὅποιοι δίδουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ἐπειτα ἐπέστρεψεν, ἔλαβε κερατίνην σάλπιγγα καί ἐσάλπισε τρίς. Οἱ παῖδες ἐξύπνησαν· ἔτρεξαν εἰς τήν πηγὴν καί ἐλούσθησαν· κατόπιν ἐξῆλθον εἰς μακρόν περίπατον, ὁ δέ Κένταυρος προεπορεύετο διδάσκων.

Αἱ χρυσαῖ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἤρχισαν νά φωτίζουν τάς κορυφάς τῶν ὀρέων, ὅτε ὁ σοφός Κένταυρος καί οἱ μαθηταί αὐτοῦ ἐπέστρεψαν εἰς τό σπήλαιον καί προεγευματίσαν. Ἡ τροφή των ἦτο ἄρτος, μέλι, βούτυρον καί γάλα. Ἐπειτα ἔλαβε καθείς τήν λύραν του καί ἐγυμνάζοντο εἰς τό μάθημα τῆς μουσικῆς ἐπὶ πολλήν ὥραν.

Ὁ Χεῖρων, ὅσakis ἤκουε παρατονίαν τινά, ἐλάμβανε τό πληκτρον ἀπό τῆς χειρός τοῦ μαθητοῦ καί μέ μειδίαμα πατρικόν ἐδίδασκε πῶς νά παίξῃ τόν ἀρμόζοντα τόνον.

Ἡ μουσική καί ἡ ποίησις καί αἱ ἄλλαι καλαί λεγόμεναι τέχναι ἐξεγείρουν εὐγενῆ αἰσθήματα· ἐνθαρρύνουν εἰς ἔργα καλά καί μεγάλα, προκαλοῦν τό ἔλεος, ἐμπνέουν τήν γαλήνην, ἀνυψώνουν τόν ἀνθρωπον πρὸς τόν Θεόν! ἔλεγεν ὁ σοφός Χεῖρων.

Μετά τό μάθημα τῆς μουσικῆς ἐσηκώθησαν ὅλοι. Ἐκάθισαν εἰς λίθινα καθίσματα πλησίον εἰς τάς ρίζας μεγάλων δένδρων καί ἤκουον μέ προσοχήν ἐπὶ πολλήν ὥραν τό «περί Θεοῦ καί περί δικαιοσύνης μάθημα».

—Ἡ δικαιοσύνη, ἔλεγεν ὁ σοφός Κένταυρος, εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· ὅπου δέν ὑπάρχει δικαιοσύνη, ἐκεῖ συσσωρεύονται ὅλα τὰ κακά, ὅσα βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα. Διά τοῦτο ὁ Θεός διώρισεν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεῖς, διά νά ἀγρυπνοῦν καί νά ἐπιβλέπουν τούς ὑπηρέτας τοῦ κράτους, νά μή παρεκτρέπωνται ἀπό τήν ὁδόν τῆς δικαιοσύνης· πάντα δέ παρεκτρεπόμενον τόν τιμωροῦν αὐστηρῶς. Ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νά θυσιάζεται ὑπέρ τοῦ ἔθνους του, πρέπει νά προσπαθῇ ἡμέραν καί νύκτα νά καταστήσῃ τόν λαόν του εὐτυχῇ καί τήν βασιλείαν του κραταίαν καί ἐνδοξον.

Τοιαῦτα ἔλεγεν εἰς τούς νεαρούς ἥρωας, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἐπίδοχοι διάδοχοι κραταίων βασιλείων.

Κατά τό δειλινόν ἐπορεύοντο εἰς μέρος καταπράσινον καί ἐπίπεδον. Ἐκεῖ ἀπέβαλλον τὰ ἐνδύματά των καί ἤρχιζον γυμναστικές ἀσκήσεις. Ἄλλοι ἐπυγμάχουν, ἄλλοι ἔτρεχον, ἄλλοι ἐπήδων καί ἄλλοι ἐπάλαιον· ἀπό τάς φωνάς καί τούς γέλωτας αὐτῶν ἀντήχουν αἱ πέριξ κοιλάδες καί φάραγγες.

Ἐπειτα ὁ Χεῖρων ἐλάμβανεν εἰς τάς χεῖρας τήν λύραν καί οἱ νέοι ἐσοχημάτιζον χορόν. Καί ὁ μέν γέρων ἔκρουε τάς χορδάς ἀρμονικῶς, ἐκεῖνοι δέ ἐχώρευον ρυθμικῶς.

Ὁ υἱός τοῦ Αἴσονος καθ' ἡμέραν διδασκόμενος καί γυμναζόμενος μετά τῶν συμμαθητῶν του ἀνεπτύσσετο καί κατά τήν ψυχὴν καί κατά τό σῶμα καί μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἐγίνε θαλερός νεανίας, εὖρωστος καί δυνατός.

Ὁ Χεῖρων τόν ἐδίδαξεν ὅλα, ὅσα ἐθεώρει ἀναγκαῖα, διά νά τόν καταστήσουν ἄξιον μαχητὴν καί τολμηρόν ἥρωα· τόν ἐδίδαξεν ὄχι μό-

νον τήν μουσικήν, ἀλλά καί πολλά μυστήρια τῆς ἱατρικῆς. Καί κατέστη ὁ υἱός τοῦ Αἴσονος ἔμπειρος εἰς τό νά διακρίνῃ τήν ἱαματικήν δύναμιν τῶν βοτάνων καί εἰς τό νά ἱατρεύῃ πᾶσαν πληγήν. Ἔνεκα τούτου ὠνομάσθη Ἰάσων.

Ὅταν ἦλθεν ὁ χρόνος ν' ἀναχωρήσῃ ὁ Ἰάσων, ἤκουσε τόν σοφόν Χεῖρωνα νά τοῦ λέγῃ: «Ἰάσον, πρόσεχε εἰς δύο πράγματα. Ποτέ μή φερθῇς ἀποτόμως πρός κανένα καί νά κρατῇς πάντοτε τās ὑποσχέσεις σου».

Ὁ Ἰάσων ὑπεσχέθη νά φυλάξῃ τās σοφάς συμβουλὰς τοῦ σεβασμίου διδασκάλου του, τόν κατεφίλησε μέ δάκρυα εὐγνωμοσύνης καί ἀνεχώρησεν.

«Ἡρώες»

Μετάφραση Μ. Κωνσταντινίδου

Ο ΠΡΙΑΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΧΙΛΛΕΑΣ

Ὁ Πρίαμος μέσ στή σκηνή μπαίνει τοῦ Ἀχιλλέα.
Τά γόνατά του ἀγκάλιασε καί τοῦ φιλεῖ τά χέρια
καί μέ τρεμάμενη φωνή παρακαλεῖ καί λέει:
— Θυμήσου, παλικάρι μου, τό γέρο σου πατέρα.
Μπορεῖ κι αὐτόν νά τυραννοῦν ἄλλοι γειτόνοι γύρω
καί νά μὴν ἔχει βοηθό. Μά ζεῖ μέ τήν ἐλπίδα
νά ἴδῃ τό λατρευτό του γιό. Μ' ἀλίμονο σέ μένα,
ὅπου ἔχασα τόσα παιδιά! Καί τό καλύτερό μου
τά χέρια σου τό ἀφάνισαν. Ἔτσι τό ἔθελε ἡ μοῖρα,
ἐκείνου πού μ' ὀρφάνεψε τά χέρια νά φιλήσω...
Λυπήσου με καί πάρ' τήνε τήν πλούσια ξαγορά μου,
καί δῶσ' μου πίσω τοῦ φτωχοῦ παιδιοῦ μου τό κουφάρι.

Σάν εἶδε ἔτσι τόν Πρίαμο, δακρύζει ὁ Ἀχιλλέας
Κλαίει γιά τόν πατέρα του, κλαίει καί γιά τό φίλο.
Κλαίει κι ὁ γερο-βασιλιάς γιά τ' ἄμοιρο παιδί του.
Κι ἅμα τό κλάμα χόρτασαν, σηκώθηκε ὁ Ἀχιλλέας
καί τοῦ Πριάμου ἔπιασε τό χέρι καί τοῦ λέει:
— Δυστυχισμένε βασιλιά, πῶς βάσταξε ἡ καρδιά σου
νά ῥθεῖς ἐδῶ σέ μένανε, πού σοῦ ἔχω σκοτωμένα
τόσ' ἀντρειωμένα σου παιδιά; Καρδιά ἔχεις σιδερένια.
Μά σήκω τώρα, κάθισε, κι οἱ δυο μας τώρα πρέπει

τίς λύπες μας νά κλείσουμε στά βάθη τῆς ψυχῆς μας.
– Πῶς νά καθίσω, στρατηγέ, προτοῦ νά ἰδῶ τό γιό μου!
Δῶς' μου τό παλικάρι μου, καί πάρε, μέ χαρά σου,
τά πλούσια δῶρα πού 'φερα. Καί οἱ θεοί νά δώσουν
πίσω νά πᾶς στόν τόπο σου γιά τό καλό πού κάνεις.

Τότε λοξά τόν κοίταξε καί τοῦ 'πε ὁ 'Αχιλλέας:
– Μή μ' ἐρεθίζεις, γέροντα, νά μήν τό μετανιώσω
κεῖνο πού θέλει ἡ γνώμη μου καί οἱ θεοί προστάζουν.
Κι ὁ Πρίαμος φοβήθηκε κι ἄλλο δέν εἶπε λόγο.
Κι ἐκεῖνος σάν λιοντάρι εὐθύς ἀπ' τῇ σκηνῇ του βγαίνει
κι οἱ παραγοῖ του πᾶν κοντά. Ξελεύουνε τ' ἀμάξι
καί παίρνουνε τοῦ "Ἐκτορα τήν ξαγορά τήν πλούσια.
Κι ὁ 'Αχιλλέας φώναξε καί πρόσταξε τίς σκλάβες
καλά νά πλύνουν τό νεκρό, νά τόν ἀλείψουν λάδι,
ἐκεῖ κάπου παράμερα, μήν τόν ἰδεῖ ὁ γέρος.
Καί οἱ σκλάβες σάν τόν πλύνανε, μέ λάδι τόν ἀλείψαν
καί τόν ὁμορφοστόλισαν. Καί τότε ὁ 'Αχιλλέας
μονάχος τόν ἐσήκωσε, τόν ἔβαλε στό στῶμα
κι οἱ παραγοῖ του, οἱ δύο μαζί, τόν πήγανε στ' ἀμάξι.

"Υστερα μπαίνει στή σκηνή, κάθεται στό θρονί του
κι εἶπε στό γερο-Πρίαμο, πού ἀμίλητος καθόταν:
– Λεύτερο τώρα, γέροντα, τό λείψανο, ὅπως εἶπες,
ἦσυχο ἐκεῖ στό στῶμα του. Κι ἅμα χαράξει ἡ μέρα,
πάρ' το καί σύρε στό καλό. Μόν' ἔλα τώρα, ἄς φᾶμε.
Εἶπε κι οἱ δοῦλοι του ἔσφαξαν λευκόμαλλον ἀρνάκι,
τό ψήσανε, τό λιάνισαν καί κάθισαν νά φᾶνε.
'Ο γέρος πίνοντας ἐκεῖ θαυμάζει τοῦ 'Αχιλλέα
τό στέριο λεβεντόκορμο καί τήν ἀντρίκιαν ὄψη,
κι ὁ 'Αχιλλέας τό ἀγαθό τό ἀνάβλεμμα τοῦ γέρου
καί τῇ γλυκιά του τῇ λαλιά καί τῇ σοφῇ κουβέντα.
Κι ἀφοῦ ἤπιαν κι ἀπόφαγαν, ὁ Πρίαμος τοῦ λέει:
– Παιδί μου, ἡ ὥρα πέρασε, πές τους νά μοῦ ἐτοιμάσουν
λίγο κι ἐγώ νά κοιμηθῶ. Δέν ἔχω κλείσει μάτι,
ἀφόντας ὁ λεβέντης μου σκοτώθηκε καί πάει.
Εἶπε ὁ 'Αχιλλέας κι ἐτοίμασαν, καί ρώτησε τό γέρο:
– Πές μου, πόσο θέλεις καιρό τόν "Ἐκτορα νά κλάψεις,
νά πῶ νά πάψει ὁ πόλεμος; Κι ὁ Πρίαμος τοῦ εἶπε:
– Μέρες ἐννιά τό λείψανο θά κλαῖμε μέσ στόν πύργο,

στὶς δέκα θά τόν θάψουμε καί θά δειπνήσει ὁ κόσμος,
τὴ μέρα τὴν ἐνδέκατη θά στήσουμε τό μνῆμα.

Τ' ἄλλο πρῶί σηκώθηκεν ὁ πικραμένος γέρος,
πῆρε τοῦ γιοῦ του τό κορμί καί γύρισε στήν Τροία,
κι ὅπως τά συμφωνήσανε, ἔτσι κι ἐγίναν ὅλα.

Ἀπό τῆ ραψωδία Ω τῆς Ἰλιάδας τοῦ Ὁμήρου.

Ἐλεύθερη ἀπόδοση Μ. Στασινοπούλου

ΑΓΩΝ ΑΡΜΑΤΟΔΡΟΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΩΑΔΑ

Κατά τό δέκατον ἔτος τοῦ τρωικοῦ πολέμου εἶχε φονευθῇ, ὡς γνωστόν, πρό τῶν τειχῶν τῆς Τροίας ὁ Πάτροκλος. Ὁ Ἀχιλλεύς, ἀφοῦ ἀπένειμε πάσας τὰς ἄλλας ἐπικηδεῖους τιμὰς εἰς μνήμην τοῦ φίλου του, προκηρύσσει καί ἀγῶνας, εἰς τούς ὁποίους ἐκάλεσε νά μετάσχουν οἱ ἐπιφανεῖς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνες. Πρῶτον ἐκ τῶν ἀγωνισμάτων ὠρίσθη τό θαυματικώτερον καί ἐλκυστικώτερον, ἡ ἀρματοδρομία.

Τό ἀρματοδρόμιον τῆς Τρωάδος εἶχε σχῆμα πελωρίου ἐπιμήκους τόξου, τοῦ ὁποῖου ἡ μέν χορδή ἐξετείνετο κατά μήκος τῆς παραλίας, ἡ δέ εἰς τό βάθος τῆς πεδιάδος κορυφή ὠρίζετο ἀπό τόν καμπτήρα, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπό κορμόν δένδρου. Τοῦτον ἀφοῦ θά ἔκαμπτον οἱ ἀρματηλάται, θά εἰσῆρχοντο εἰς τό ἀριστερόν σκέλος τοῦ ἀρματοδρομίου. Ἡ ἀφετηρία ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δεξιοῦ σκέλους. Ἀπέναντι δέ τοῦ τέρματος ὑπῆρχε χαμηλός γήλοφος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐκάθηντο οἱ ἡγεμόνες. Ὁ ἄλλος λαός, διεσπαρμένος περὶ τὴν ἀπέραντον ἐξωτερικὴν γραμμὴν τοῦ ἀρματοδρομίου, περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ἀχιλλεύς ἦτο μέν ἀθλοθέτης, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καί ἑλληνοδίκης. Ἡ κρίσις ὅμως καί ἡ ἀπόφασίς του περὶ τῶν ἀθλητῶν τότε μόνον θά εἶχεν ἀπόλυτον κύρος, ὅταν θά ἐπεδοκιμάζετο καί ἀπό τούς ἄλλους ἡγεμόνας καί τόν λαόν. Γενικός ἔφορος τοῦ ἀγωνίσματος ἦτο ὁ παιδαγωγός τοῦ Ἀχιλλέως Φοῖνιξ, ὁ ὁποῖος εἶχε σταθῇ καί ἐπώπτευεν εἰς τόν καμπτήρα. Θά ἡγωνίζοντο δέ πέντε ἀρματηλάται: ὁ ἐκ Φερῶν Εὐμηλος, ὁ Αἰτωλός Διομήδης, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Μενέλαος, ὁ υἱός τοῦ Νέστορος Ἀντίλοχος καί ὁ Κρῆς Μηριόνης.

Ἡ κλῆρωσις ἠνύνησε τόν Ἀντίλοχον, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν ἐσωτερικὴν καμπύλην τοῦ στίβου. Δεύτερος ἐτάχθη δεξιόθεν ὁ Εὐμηλος, τρίτος ὁ Μενέλαος, τέταρτος ὁ Μηριόνης καί πέμπτος ὁ Διομήδης.

Ἀφοῦ πάντες κατέλαβον τὰς θέσεις των, εἰς ἓν σῆμα τοῦ Ἀχιλλέως

ὕψωνουν τὰς μάστιγας καὶ καταφέρουν αὐτὰς ἐπὶ τῶν ἵππων, οἱ ὅποιοι ὀρμοῦν μέ καλπασμόν ἐπὶ τοῦ στίβου. Ἡ φορὰ τῶν ἀρμάτων εἶναι ταχεῖα καὶ φαίνονται ταῦτα, ἄλλοτε μὲν ὅτι ἐγγίζουσιν τὸ ἔδαφος, ἄλλοτε δὲ ὅτι μετεωρίζονται ὑπεράνω τῆς γῆς. Ὁ κονιορτός σηκώνεται εἰς νέφη. Αἱ χαῖται τῶν ἵππων κυματίζουν. Τὸν ἀέρα γεμίζουν οἱ κρότοι τῶν ἀρμάτων καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ἀγωνιστῶν, οἱ ὅποιοι παροξύνουν τοὺς ἵππους.

Ἀστραπιαίως διανύεται ἀπὸ ὅλους τὸ δεξιὸν σκέλος τοῦ ἀρματοδρομίου. Κάμπτεται τώρα ὁ καμπτήρ καὶ εἰς τὸ ἀριστερόν σκέλος πρῶτος διακρίνεται νὰ εἰσέρχεται ὁ Εὐμηλος, πολὺ δὲ πλησίον του φαίνεται νὰ ἔρχεται ὁ Διομήδης. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐκφεύγει ἔξαφνα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Διομήδους ἡ μάστιξ καὶ ἔνεκα τούτου ἀνακόπτεται ἀποτόμως ἡ ὀρμὴ τῶν ἵππων του. Τὸ ἄρμα του τώρα φέρεται ἀκανονίστως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἡ λύπη φέρει δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ Αἰτωλοῦ. Εὐτυχῶς μέ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος, ἀναλαμβάνει τὴν μάστιγα καὶ μέ μεγαλυτέραν τώρα ὀρμὴν ἔξακολουθεῖ τὴν πορείαν του. Δέν θὰ ἡδύνατο ὅμως νὰ φθάσῃ πλέον τὸν Εὐμηλον, ἂν δέν συνέβαινεν εἰς τοῦτον ἓν δυστύχημα. Ἐνῶ ὑπερήφανος καὶ βέβαιος διὰ τὴν νίκην του ἐκάλπαζεν ὁ Εὐμηλος, ἔξαφνα θραύεται τὸ ἄρμα του, διασκορπίζονται αἱ φορβάδες του, αὐτὸς δὲ ἐκτινάσσεται ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ μωλωπίζεται δεινῶς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰς χεῖρας.

Ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον αὐτὴν εὐκαιρίαν ὁ Διομήδης παρεκκλίνει ὀλίγον τὸ ἄρμα του, προχωρεῖ καὶ ἀφήνει ὀπισθεν τὰ συντρίμματα τοῦ Εὐμήλου κατευθυνόμενος εἰς τὸ τέρμα. Ὅπισω του εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἔρχεται ὁ Μενέλαος καὶ τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Ἀντίλοχος. Διέτρεχον τὸν στίβον βαίνοντες ἀριστερά. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασαν πρὸς τὸν χάνδακα, ὁ Ἀντίλοχος συλλαμβάνει ἀμέσως τὸ σχέδιον νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην μέ στρατήγημα, μέ κίνδυνον ἔστω καὶ τῆς ζωῆς του.

Σπεύδει λοιπὸν πρῶτος νὰ λοξεύσῃ δεξιὰ, ἀφοῦ ὑπελόγισεν ἀσφαλῶς ὅτι ὁ Μενέλαος ἢ θὰ ἐβάδιζε πάντοτε ἀριστερά καί, ὅταν θὰ διεπέρα μέ ὀρμὴν τὸν χάνδακα, θὰ ἀνεντρέπετο ἢ θὰ ἐλόξευε καὶ αὐτὸς καὶ θὰ ἔφθανε συγχρόνως μέ τὸ ἄρμα του εἰς τὸ στενὸν πέρασμα. Ἀλλὰ τότε ἢ θὰ συνεκρούοντο καὶ θὰ συνετρίβοντο καὶ τὰ δύο ἄρματα ἢ θὰ ὑπεχώρει ὁ Μενέλαος, ὅτε ὁ Ἀντίλοχος θὰ ἐκέρδιζεν ἀσφαλῶς τὴν νίκην. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Ἀντίλοχου δέν διεψεύσθησαν. Ὁ Μενέλαος, ὁ ὅποιος ἀντελήφθη καὶ αὐτὸς τὸν χάνδακα καὶ ἐφοβήθη τὸν κίνδυνον, ἐλόξευσε καὶ αὐτὸς δεξιὰ. Τοιοῦτοτρόπως τὰ ἄρματα συνητήθησαν. Ὁ Μενέλαος βλέπει τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ ἀντιπάλου του,

τόν ἐπιτιμᾶ ὥς ἀδέξιον καί τόν συμβουλεύει νά συγκρατήσῃ ὀλίγον τό ἄρμα του, διὰ νά προσπαθήσῃ νά τόν προσπεράσῃ εἰς τόν κατόπιν εὐρύχωρον δρόμον. Ἄλλ' ὁ Ἀντίλοχος, ἀδιάφορος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μενελάου, μαστιγώνει τοὺς ἵππους του καί πρῶτος διέρχεται ταχέως τόν στενόν δρόμον ἀφήνων τόν Μενέλαον ὀπίσω εἰς ἀπόστασιν βολῆς δίσκου.

Ἡ ἀγωνία τῶν θεατῶν εἰς τό σημεῖον τοῦτο κορυφοῦται. Ὁ ἀρχηγός τῶν Κρητῶν Ἴδομενεύς ἔρχεται εἰς διαπληκτισμόν μέ τόν Αἴαντα, τόν υἱόν τοῦ Ὀϊλέως, περί τοῦ ποῖος ἐκ τῶν ἀγωνιζομένων προηγεῖται. Εὐτυχῶς ἐπεμβαίνει ἀποφασιστικός ὁ Ἀχιλλεύς καί τοὺς ἐπαναφέρει εἰς τήν τάξιν, ἀφοῦ συνέστησε νά ἔχουν ὀλίγην ὑπομονήν, διότι τό πέρας τοῦ ἀγῶνος δέν θά βραδύνη. Καί πράγματι μετ' ὀλίγον καθαρὰ διακρίνεται τό ἄρμα τοῦ Διομήδους, τό ὁποῖον προχωρεῖ μέ τόσῃν ὀρμῇν, ὥστε οἱ τροχοί του δέν ἀφήνουν ἵχνη τῆς διαβάσεώς των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁ Διομήδης φθάνει πρῶτος καί ὑπερήφανος, ἀφοῦ ἐπήδησεν ἀπό τό ἄρμα, λαμβάνει τά βραβεῖα, τά ὁποῖα ἀποστέλλει ἀμέσως εἰς τήν βασιλικήν σκηνήν του.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς καταφθάνει ὁ Ἀντίλοχος ἀκολουθούμενος ἀπό τόν Μενέλαον εἰς ἀπόστασιν ἐλαχίστην. Μετά τοῦτον καί εἰς ἀπόστασιν βολῆς δόρατος ἔρχεται ὁ Μηριόνης καί τελευταῖος ὁ Εὐμηλος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μιᾶς χειρός ἔσυρε τό ἄρμα του, διὰ δέ τῆς ἄλλης ἐκράτει τά ἡνία τῶν ἵππων του.

Ὁ Ἀχιλλεύς βλέπων τό θλιβερόν κατάντημα τοῦ γενναίου Εὐμήλου, ὁ ὁποῖος διὰ τήν ἀξίαν τῶν ἵππων του καί διὰ τήν ἰδίαν του ἱκανότητα ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν προτέρων νικητῆς, συγκινεῖται. Ἀλλά καί πάντων τῶν ἄλλων ἡ συμπάθεια περιβάλλει τόν ἥρωα. Διὰ τοῦτο, ὁ Ἀχιλλεύς προτείνει νά δοθῇ εἰς τόν Εὐμηλον τό δεύτερον βραβεῖον, ἀφοῦ τό ἀτύχημα δέν προῆλθεν ἐξ αἰτίας του.

Ἄλλ' ὑπέρμαχος τοῦ δικαίου καί τῶν δικαιωμάτων του σηκώνεται εὐθύς ὁ νεαρός Ἀντίλοχος καί, προτοῦ ἐπικυρωθῇ ὀριστικῶς τό δεύτερον βραβεῖον εἰς τόν Εὐμηλον, προβάλλει ἔνστασιν:

—Θά θυμώσω, λέγει, πολύ ἐναντίον σου, Ἀχιλλεῦ, ἂν ἐκτελέσῃς τήν ἀπόφασίν σου. Μοῦ ἀφαιρεῖς αὐθαιρέτως τό βραβεῖον μου μέ τήν πρόφασιν ὅτι, ἐάν δέν συνετρίβετο τό ἄρμα τοῦ Εὐμήλου, θά ἤρχετο αὐτός νικητῆς πρῶτος ἐξ ὅλων. Ἄλλ' ἡ πρόφασις αὕτη οὔτε ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ οὔτε ἐπὶ τοῦ δικαίου στηρίζεται, διότι τό ἀτύχημά του ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀλαζονείας του. Ὁ Εὐμηλος ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὰς δυνάμεις του παρέλειψε πρό τοῦ ἀγῶνος νά ἐπικαλεσθῇ τήν βοήθειαν τῶν θεῶν. Ἐάν προσηύχето εἰς τοὺς θεοὺς, δέν θά ἔμενε τελευταῖος. Ἡ καθυστέρησίς του, ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς ἀσεβείας του, εἶναι ἡ τι-

μωρία τῶν θεῶν. Ἐάν σύ τόν λυπήσαι, δέν σ' ἐμποδίζει κανείς νά τοῦ δώσης ὅ,τιδήποτε θέλεις ἀπό τά πολύτιμα τῆς σκηνῆς σου. Ἀλλά τήν φορβάδα αὐτήν ἐγώ δέν θά ἐπιτρέψω εἰς οὐδένα νά τήν λάβῃ, διότι μοῦ ἀνήκει, ἀφοῦ ἔφθασα δεύτερος. Ὅστις δέ θέλει νά μοῦ τήν διαφιλονικίῃ, θά δοκιμάσῃ τήν δύναμιν τῶν χειρῶν μου.

Ὁ Ἀχιλλεύς δέν ἐξωργίσθη μέ τούς λόγους τοῦ Ἀντιλόχου. Τοῦναντίον ἀνεγνώρισε καί αὐτός καί οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ὅτι εἶχε δίκαιον καί ὅτι ὁ Εὐμηλος δικαίως ἐτιμωρήθη διά τήν ἀσέβειάν του πρὸς τούς θεούς. Ἔνεκα τούτου ὁ Ἀχιλλεύς μετέβαλεν ἀμέσως γνώμην. Συνεχάρη τόν φίλον του διά τήν παρρησίαν του καί ἐδήλωσεν, ὅτι ἐγκρίνει τήν πρότασιν του νά δώσῃ εἰς τόν Εὐμηλον ἐκ τῆς σκηνῆς του χαλκοῦν θώρακα μεγάλης ἀξίας. Τοιοῦτοτρόπως ὑπερίσχυσαν περιφανῶς ἡ εὐσέβεια καί τό δίκαιον, διεσώθησαν δέ συγχρόνως ἡ ὑπόληψις καί ἀξιοπρέπεια τῶν ἑλλανοδικῶν.

Ἄλλ' ἂν ὁ Ἀντίλοχος διέσωσε τό βραβεῖον ἀπό τὰς χειρας τοῦ Εὐμήλου, ὁ ὁποῖος, ὡς εὐσυνειδητος, ἄφωνος παρέστη μάρτυς τῆς ἀνωτέρω σκηνῆς, ἐμελλε τώρα νά διαφιλονικηθῇ αὐτό ἀπό ἄλλον ἀνταγωνιστήν, ὁ ὁποῖος δικαιοῦτερον θά τό διεξεδίκει.

Καί ἰδοῦ σηκώνεται ὁ Μενέλαος. Ἐπιβάλλει σιωπὴν εἰς ὅλους καί ἐπικαλεῖται τήν ἀμερόληπτον καί δικαίαν κρίσιν τῶν ἡγεμόνων. Στρέφεται ἔπειτα πρὸς τόν Ἀντίλοχον καί τῷ προτείνει νά ὀρκισθῇ εἰς τό ὄνομα τοῦ Ποσειδῶνος, προστάτου τῶν ἀρματοδρομιῶν, ὅτι δέν μετεχειρίσθη δόλον κατὰ τόν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀντίλοχος δέν ἐδίστασεν οὔτε ἐβράδυνεν ν' ἀπαντήσῃ ὅπως ἤρμοζεν εἰς τήν πρόκλησιν τοῦ Μενελάου. Διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ μεταχειριζόμενος δόλον δύναται μέν νά κερδίσῃ τήν νίκην καί τό ὑλικόν βραβεῖον, ἀλλά χάνει τήν μεγάλην, τήν αἰωνίαν νίκην τῆς ἀρετῆς.

—Ἡσύχασε, εἶπε πρὸς τόν Μενέλαον. Ἐγώ βέβαια εἶμαι πολὺ νεώτερός σου, σύ δέ πρεσβύτερος καί ἐξοχώτερος. Γνωρίζεις ποῦ φθάνει ἡ ἀπερισκεψία νεαροῦ ἀνδρός, ὅταν ἡ φρόνησίς του δέν εἶναι ἱκανή νά συγκρατήσῃ τήν ὁρμήν του. Ἀλλά μὴν ἀνησυχήσῃς. Εἶμαι προθυμότατος νά σοῦ παραχωρήσω ὄχι μόνον τήν φορβάδα αὐτήν, ἀλλά καί πᾶν ὅ,τι ἔχω ἰδικόν μου, διότι οὔτε τήν ἐκτίμησιν καί τήν ὑπόληψιν σου θέλω νά χάσω οὔτε πρὸς τούς θεούς νά ψευδορκήσω.

Ἀμέσως δέ, ἀφοῦ ἔλαβε μέ τὰς ἰδίας του χειρας τήν φορβάδα, παρέδωκεν αὐτήν εἰς τόν Μενέλαον.

Ἀπὸ τήν εὐγενῆ αὐτὴν χειρονομίαν τοῦ Ἀντιλόχου, ἐξαφανίζεται ἡ ὀργή τοῦ Μενελάου καί ἀνακουφίζεται ἡ ψυχὴ του, διότι δέν ἤθελε νά γίνῃ ἐχθρὸς τοῦ φίλου του. Φαιδρύνεται τό πρόσωπόν του καί ἐνῶ

ἀμιλλᾶται κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν πρὸς τὸν εὐγενῆ ἀντίπαλόν του, τῷ λέγει:

— Ἀντίλοχε, τώρα βέβαια θά παύσω νά ἔχω παράπονον ἐναντίον σου, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἔδειξες ἐπιπολαιότητα καί ἀπερισκεψίαν. Μόνον σήμερον ὑπερίσχυσε τῆς φρονήσεώς σου ἡ νεανικὴ σου ὁρμή. Τοῦ λοιποῦ ὁμως ἀπόφευγε νά μεταχειρίζεσαι τοιαῦτα τεχνάσματα πρὸς τοὺς καλυτέρους σου. Ὅποιοσδήποτε ἄλλος Ἕλλην ὑπέπιπτεν εἰς αὐτό τό σφάλμα, δέν θά τόν συνεχώρουν. Σέ ὁμως σέ συγχωρῶ, διότι καί σύ καί ὁ ἀγαθός πατήρ σου Νέστωρ καί ὁ ἀδελφός σου πολλά παθήματα πρὸς χάριν μου ὑπέστητε. Διά τοῦτο, ἂν καί μοῦ ἀνῆκει ἡ φορβάς, σοῦ τὴν παραχωρῶ εὐχαρίστως, διότι πρέπει νά μάθουν καί αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ἡγεμόνος ὅτι οὔτε ἰσχυρογνώμων εἶμαι οὔτε κατάρχησιν τοῦ ἀξιώματός μου θέλω νά κάμω.

Αἱ διαθέσεις αὐταὶ καί οἱ λόγοι τῶν εὐγενῶν ἀντιπάλων μεταβάλλουν τὸν χαρακτήρα τῶν ἀγώνων. Ἐνῶ πρῶτον ἐπρόκειτο ἀγὼν διὰ τὴν νίκην τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καί τῆς ἀθλητικῆς δεξιότητος, αἴφνης μετατρέπεται εἰς ἀγὼνα εὐγενείας ἡθους. Εἰς τὸν ἀγὼνα αὐτὸν τῆς ἡμερότητος καί τῆς ἀμοιβαίας ἐκτιμῆσεως δέν ὑπάρχουν πλέον νικηταὶ καί ἡττημένοι οὔτε βραβεῖα ὑλικά, ἀλλὰ βραβεῖον αἰώνιον, τό βραβεῖον τῆς ἀρετῆς καί τοῦ θαυμασμοῦ.

Ὁ Ἀχιλλεύς, ἀφοῦ ἔδωκε τό τρίτον βραβεῖον εἰς τὸν Μενέλαον καί τό τέταρτον εἰς τὸν Μηριόνην, στρέφεται εἰς στιγμὴν εὐγενοῦς ἐξάρσεως τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιλόχου καί δίδει εἰς αὐτὸν τό πέμπτον βραβεῖον τῶν ἀγώνων. Μὲ τὴν πράξιν του αὐτὴν ἠθέλησε νά δείξῃ ὁ ἥρωας ὅτι πατέρες, οἱ ὁποῖοι ἀνατρέφουν τοὺς υἱοὺς των μὲ τοιαύτην εὐγενῆ ἀγωγὴν, εἶναι ἄξιοι πανελληνίων βραβείων· διότι ἀγαθός καί εὐγενὴς πατήρ δέν διαφέρει ἀπὸ ἑνα ὑπέροχον ἀθλητὴν.

«Διάλεξις»

ΠΑΝΑΓ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΙΚΤΟΡΡ ΚΕ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ
ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Τότε ἔτσι ἐκεῖνος κοίταξε σιωπῶντας τό παιδί του μέ θλιβερό χαμόγελο, κι ἡ ὁμορφὴ Ἀνδρομάχη ἤρθε κλαμένη, τοῦ πιασε σφιχτά τό χέρι κι εἶπε:

— Καμήνε, ἄχ! τό φιλότιμο θά σ' ἀφανίσει. Πές μου, τ' ἀθῶο αὐτό δέν τό πονᾷς, δέ μέ λυπᾷσαι ἐμένα, πού μαύρη χήρα κι ἔρημη σέ λίγο θά μ' ἀφήκεις;
Τί γλήγορα ὅλοι οἱ Δαναοὶ θά τρέξουν νά σέ σφάξουν.

Μά ἂν εἶναι νά σέ στερηθῶ, καλύτερα γιά μένα
νά μέ σκεπάσει ἡ μαύρη γῆς. Γιατί ἄλλο πιά ἀντιστύλι
δὲ θά μοῦ μείνει, μόν' καημοί, τά μάτια σάν σφαλίσεις.
Μή γάρ πατέρα ἐγώ 'χω πιά ἢ τῇ γλυκιά μου μάνα;

.....
"Ἐχτορα, τώρα ἐσύ γονιός κι ἐσύ γλυκιά μου μάνα,
σύ 'σαι σέ μένα ἀδερφός καί τρυφερό μου ταίρι,
μόν' πιά λυπήσου με, κι αὐτοῦ στό κάστρο μείνε ἀπάνου,
μήπως μέ ρίξεις σέ χηρεία καί τό παιδί σ' ὀρφάνια.
Καί στήσ' τους στὸν Ἄρνο κοντά τοὺς λόφους, πού πατιέται
ἐκεῖ πιό ὁ τοῖχος εὐκόλα κι ἀνεβατή εἶναι ἡ χώρα.

.....
Τότε ὁ μεγάλος Ἐχτορας τῆς ἀπαντάει δυό λόγια:
– Γυναίκα, ναί, κι ἐγώ ὅλα αὐτά στό νοῦ μου τ' ἀναδεύω,
ὅμως ντροπή ἀπ' τὶς Τρώϊσες, ντροπή 'ναι ὀμπρός στοὺς Τρῶες
νά σέρνουμε ἔτσι σάν κιότης ἀλάργα ἀπ' τοὺς πολέμους...
Μήτε τό θέλει μου ἡ καρδιά, τί πάντα παλικάρι
ἔμαθα νά 'μαι καί μπροστά στίς κονταριές νά τρέχω,
τό γονικό μου θέλοντας νά διαφεντέψω θρόνο.
Ναί, ξέρω, μοῦ τό λέει αὐτό ἀλάθευτα ἡ ψυχὴ μου,
θά φέξει ἡμέρα, δὲν ἄργεῖ, πού θά χαθεῖ ἡ πατρίδα
κι ὁ βασιλιάς ὁ Πρίαμος κι ὁ ξακουστός λαός του·
μά δέ μοῦ σφάζει τὴν καρδιά, τῶν Τρώων σάν λογιᾶζω
τά πάθια ἢ καί τῶν δύστυχων γονιῶν μου οὔτε τόσο
τῶν ἀδερφῶν μου, πού πολλοί μέσ στά χρυσά τους νιάτα
θά κυλιστοῦν στό αἶμα τους σφαγμένοι ἀπ' τοὺς Ἀργίτες,
ὅσο γιά σένα, ὅταν κανεῖς ἀπ' τῶν ὀχτρῶν τ' ἀσκέρι
σέ σέρνει σέ πικρὴ σκλαβιά στά δάκρυα βουτηγμένη,
κι ἄλλη ἴσως, στό Ἄργος ὅταν πᾶς, νά 'φαίνεις θά σέ βάζει
καί μέ τῇ στάμνα ἀπ' τὴν πηγὴ νερό θά πᾶς νά φέρνεις
ἄθελα, δόλια, μά σκληρὴ θά σέ στενεύει ἀνάγκη.
Καί σάν σέ βλέπουν πού περνᾷς ἀχνὴ καί δακρυσμένη,
νά το, θά λέν, τοῦ Ἐχτορα τό ταίρι, πού τῶν Τρώων
ἦταν τό πρῶτο αὐτός σπαθὶ στῆς Τροίας τοὺς πολέμους.
'Ἐτσι ἴσως ποῦν κι ὁ πόνος σου θά ξανανοίγει πάντα,
σάν βλέπεις πῶς ἀπ' τῇ σκλαβιά νά βγεῖς δὲν ἔχει ἐλπίδα.
Μά θέλω νά μέ φάει ἡ γῆς, ἡ μαύρη πλάκα θέλω,
προτοῦ σέ δῶ νά δέρνεσαι καί σκλάβα νά σέ σέρνουν!
'Ἐτσι τῆς εἶπε κι ἅπλωσε τά χέρια στό παιδί του.
Μά πίσω γέρνει τό παιδί στὸν κόρφο τῆς τροφοῦ του

μέ τις φωνές, τί τό 'σκιαζε ἡ ὄψη τοῦ γονιοῦ του,
σάν εἶδε π' ἄστραφτε ὁ χαλκός σπιθόβολα ἀπ' τό κράνος
κι ἀπάνου σάλευε ἀγριωπή ἡ ἀλογίσια φούντα.
Γέλασε τότε ἡ μάνα του, μιά στάλα κι ὁ πατέρας,
καί βγάζει ἀπ' τό κεφάλι εὐτύς ὁ Ἐχτορας τό κράνος
καί τ' ἀπιθώνει χάμου ἐκεῖ, καθὼς λαμποκοποῦσε·
κι ὅταν τό γιό του φίλησε καί χόρεψε στά χέρια,
στό Δία κι ὅλους τοὺς θεοὺς δεήθηκε ἔτσι κι εἶπε:
– Παρακαλῶ σε, Δία μου, θεοί, παρακαλῶ σας,
ἄς δώσει ἡ χάρη σας κι αὐτό, ὁ γιός μου μέσ στοὺς Τρῶες,
ὅπως κι ἐγώ, νά ξακουστεῖ ἔτσι ἀντρεωμένος πάντα
κι ἄξιος τῆς Τροίας βασιλιάς. Κι ἄς ποῦν γι' αὐτόν μιά μέρα:
Αὐτός ἀπ' τόν πατέρα του πολύ πιό παλικάρι,
καθὼς γυρνᾷ ἀπ' τόν πόλεμο, καί ματωμένα ἄς φέρνει
στό σπίτι λάφυρα ἀπ' ἔχτρο πού σκότωσε παρμένα,
πού νά τόν δεῖ ἡ μανούλα του καί νά χαρεῖ ἡ καρδιά της.
Εἶπε καί βάζει τό παιδί στῆς γυναικός τά χέρια
ἐκείνη πίσω τό 'γειρε στό μυρισμένο κόρφο
καί πικροχαμογέλασε μέ μάτια δακρυσμένα...

ἡ ραψωδία Ζ τῆς Ἰλιάδας τοῦ Ὁμήρου Μετάφραση Ἀλέξ. Πάλλη

Η ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

Ὁ ἄνθρωπος ἐπεσκέφθην τὴν Ὀλυμπίαν. Πίστευσέ με, μόνον καί χάριν
σοὺ ἀξίζει νά ἔλθῃ ξένος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα ἡ ἀρχαιότης
παύεται ἐνώπιόν σου περισσότερο ζωντανή καί μεγαλοπρεπής ἢ
ἐν τῇ τῇ Ἀκρόπολιν αὐτήν. Δέν λέγω ὅτι διὰ τῆς θέας τῶν ἐρειπίων
ἐκείνης τῆς ἀσπίδος δύναται νά σχηματίσῃ τελειοτέραν εἰκόνα τῆς ἀρχαιότη-
τος τῆς Ὀλυμπίας δέν ἦτο πόλις, ἦτο ἱερόν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἰδιω-
τικοῦ, ἡ Πομπηία παρέχει μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον. Εὐρίσκει δέ τις
ἐν τῇ τῇ Νικόπολιν αὐτήν καί τὴν Πλευρώνα ὕλην δι' ἀρχαιολογικὰς
ἐκδόσεις, τὴν ὁποίαν δέν θά εὕρῃ ἐνταῦθα.

Ἡ Ὀλυμπία εἶναι τι ὅλως διάφορον, ἀλλὰ καί ὑπέρτερον.

Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ Κρονίου λόφου τά ἐρείπια τῶν ναῶν, τῶν παλαι-
στρῶν ἀναθηματικῶν μνημείων ἀπλούμενα ὡς εἰς χάρτην. Ἐν-
δοῦναι ἀναζητῶν ἐνώπιόν μου πᾶν ὅ,τι μέγα καί ὡραῖον ὑπῆρξεν εἰς τὴν
Ἑλλάδα. Τά ἐντὸς τῆς στενῆς κοιλάδος συσσωρευμένα οἰκο-

δομήματα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην σου μυρίας ἀναμνήσεις. Ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη ἐνταῦθα συνεκεντρώθη ὁλόκληρος ὁ δόξα τῆς Ἑλλάδος. Νομίζεις ὅτι ἀντηχοῦν εἰσέτι περὶ σέ αἱ φωναί, αἵτινες ἐπευφήμουν τὸν Θεμιστοκλῆ, νικητὴν τῆς Σαλαμίνος καὶ σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ στέφανοι, τοὺς ὁποίους ὁ Πίνδαρος ἀπηθανάτισε, περιίππνται ἐναερίως ἐνώπιόν σου. Ἐνταῦθα ὁ Θουκυδίδης, παῖς ἔτι, ἡκροάζεται τὰς διηγήσεις τοῦ Ἡροδότου, ἐνταῦθα συνήρχοντο οἱ τεχνῖται τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέθετον τὰ ἀριστουργήματά των εἰς τὸν θαυμασμόν θεατῶν, οἵτινες ἀπένεμον τὴν ἀθανάσιαν. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ὁλόκληρος συνοψίζεται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ συγκεφαλαιοῦται ἐντὸς τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλάδος.

Ἡ τοποθεσία τῆς Ὀλυμπίας ὁμοιάζει πρὸς μέγιστον ἀμφιθέατρον. Εἰς τὸ μέσον ἐτελεῖτο τὸ θέαμα. Οἱ περίξ ἄνθρωποι ἀποτελοῦν τὰς βαθμίδας. Οἱ θεαταὶ συνωθούμενοι ὑπὸ τὴν σκιάν των δένδρων ἔβλεπον ἀπὸ ὑψηλὰ τὴν λαμπρὰν τελετὴν τῶν ἀγώνων. Αἱ πολύχρωμοι χλαμύδες των, ποικίλλουσαι τὸ βαθύ πράσινον των πεύκων, ἐπηύξανον τὴν λαμπρότητα τῆς σκηνῆς. Εἰς τὰς γυναῖκας δὲν ἐπετρέπετο ἢ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου εἰσοδος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀγώνων. Ἰσως ὅμως νὰ ἤρχοντο αὗται ἐπὶ τῶν λόφων, νὰ ὑπέκρυπτον τὸν πέπλον ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ φυλλώματος καὶ νὰ ἐθεώρουν κρυφίως τὸ ἀπηγορευμένον θέαμα.

Ἰσως ἐφθόνουν τὴν ἰέρειαν τῆς Δήμητρος, ἥτις μόνῃ ἐκ τοῦ φύλου των εἶχε τὸ προνόμιον νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἱεράν τελετὴν. Ἐκ τοῦ ὕψωματος ἡδύναντο αἱ γυναῖκες νὰ βλέπουν καὶ τοὺς ἄγοντας τὰς πομπάς. Βραδέως διήρχοντο οὗτοι ἀναμέσον τῶν ὠραίων μνημείων τοῦ περιβόλου καὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὸν ναόν τοῦ Διὸς καὶ τὸ Ἡραῖον. Ἐπεὶ ἴσταντο εἰς τὰ πρόθυρα, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς ἐτέλουν τὴν θυσίαν ὑπὸ τὰς ἀνθοφόρους στήλας. Ἐκεῖθεν ἐξηκολούθουν τὴν παρέλασιν πέραν τοῦ ἱεροῦ τείχους τῆς Ἀλτεως. Τέλος παρετάσσοντο παρὰ τὸ στάδιον ἢ τὸν ἵπποδρομον, ὅπου ὁ νικητὴς ἐλάμβανε τὸν κότινον στέφανον.

Εἰς τὸ στάδιον καὶ τὸν ἵπποδρομον δὲν ἔγιναν ἀνασκαφαί, παρὲς εἰς ἐλάχιστα μέρη πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ χώρου αὐτῶν. Βλέπουντες εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα πόσον ἀνυψώθη τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος, ἐννοεῖ καλύτερον τὸ μέγεθος τῶν γενομένων ἐργασιῶν. Ἡ ἀνύψωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιστρώσεις. Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἶχον ἤδη καταργηθῆ κατὰ τὸ 394 μ.Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Δὲν εἶχεν ὅμως τὸ πᾶν καταστραφῆ. Μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 3ης ἐκατονταετηρίδος δύο σεισμοί, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, ἀνέτρεψαν ὅσας οἰκοδομὰς ἔμενον εἰσέτι ὄρθιαι. Αἱ στήλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κεῖνται

παραλλήλως μέ τούς σπονδύλους των διεζευγμένους, ὅπως τότε κατέπεσαν.

Σύγχρονος κατάπτωσης χωμάτων ἐκάλυψε τά εἰς τούς πρόποδας τοῦ Κρονίου λόφου κείμενα μνημεῖα. Ὁ ποταμός Κλάδεος, ὅστις ρέει πρὸς δυσμάς τῆς Ἀλτews, ἐπλημμύρισε ταυτοχρόνως.

Τά ἐρείπια τῶν ἀνατραπέντων μνημείων ἐκαλύφθησαν τότε μέ στρῶμα γῆς πάχους ἐνός περίπου μέτρου. Ἐπὶ τοῦ νέου τούτου ἐδάφους ἤλθον καί κατῴκησαν χριστιανοί, τῶν ὁποίων τά διασωθέντα ἔχνη μαρτυροῦν τὴν ταπεινότητα.

Κατά τὴν νέαν ἑκατονταετηρίδα καί ἄλλη πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ συνεπλήρωσε τό ἔργον τῆς καταστροφῆς. Ἀνύψωσεν ἐκ δευτέρου τό ἔδαφος τῆς κοιλάδος τρία καί τέσσαρα μέτρα. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸν ξηρόν σήμερον Κλάδεον ὀφείλομεν τούς θησαυρούς, τούς ὁποίους διεφύλαξε διὰ τῶν πλημμυρῶν του.

«Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν»

Δημήτριος Βικέλας

ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ

Μέ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν ἐπεδίδοντο οἱ πρόγονοί μας εἰς τὴν γυμναστικὴν. Δέν ὑπῆρχεν ἑλληνικὴ πόλις, ἡ ὁποία νά μὴ εἶχε γυμναστήριον (γυμνάσιον) κατάθενδρον καί λαμπρῶς διακεκοσμημένον.

Ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ γυμναστικὴ διὰ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καταφαίνεται ἀπὸ τούς ἀγῶνας, τούς ὁποίους ἐτέλουν.

Ἐκεῖ εἰς τούς ἀγῶνας ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐπεδείκνυσαν ὅ,τι ἐξαιρετὸν εἶχον. Καί οἱ ἄριστοι καρποὶ τῆς γῆς καί τά εὐμελέστερα σώματα τῶν νέων καί τά τελειότερα ἔργα τῆς τέχνης καί τοῦ πνεύματος, ὅλα ἐπεδείκνυντο εἰς τούς ἀγῶνας.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες: τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα, τὰ Πύθια καί τὰ Ὀλύμπια.

Ἀλλ' ἡ ἀκμὴ καί ἡ λάμψις τῶν Ὀλυμπίων ἦτο ἄφθαστος.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἡδύνατο κανεὶς νά θαυμάσῃ τῆς Ἑλλάδος τὴν ρώμην καί τὴν ἀλκὴν.

Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἦσαν ἀρχικῶς τοπικοί: ἀργότερον ἐγίναν πελοποννησιακοὶ καί ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεπτύχθησαν εἰς πανελληνίους.

Πρῶτος ἰδρυτὴς τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐθεωρεῖτο ὁ Ἡρακλῆς. Τούς διερρύθμισε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡλίδος Ἴφιτος.

Καθ' ἕκαστον πέμπτον ἔτος ἀνεχώρουν ἀπὸ τὴν Ὀλυμπίαν εἰς τὰ

πέρατα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν οἱ σπινδοφόροι, διὰ νά ἀναγγείλουν τήν ἑναρξιν τῆς ἱερομηνίας τῶν ἀγώνων καί τῆς ἐκεχειρίας.

Τότε κατέπαυε πᾶσα ἐχθροπραξία· εἰρήνη καί ἀδελφώσεις ἐξηπλύνετο εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα, ἀφόβως δέ καί ἀκινδύνως ἠδύναντο νά ταξιθεύουν διὰ μέσου καί τῶν μέχρι χθές ἐχθρῶν καί πολεμίων οἱ ἀγωνισταί καί οἱ προσκυνηταί τοῦ ἱεροῦ ἢ οἱ θεωροί τῶν ἀγώνων.

Καί συνέρρεον ἐκ τῆς Πελοποννήσου καί τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξεινίου Πόντου καί τῆς Μαιώτιδος· ἐκ τῆς Σικελίας καί τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος· ἐκ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καί τῆς Θράκης· ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου· ἐκ τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Κυρήνης. Συνέρρεον κατὰ χιλιάδας διὰ ξηρᾶς καί διὰ θαλάσσης οἱ εὐσεβεῖς καί οἱ φίλαθλοι καί ὅσοι ὠνεῖν οὐκ ἔμελλον νά ἴδουν τήν πατρίδα τῶν θεῶν καί τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ βάρβαροι καί οἱ δοῦλοι δέν ἀπεκλείοντο τῆς θέας τῶν ἀγώνων, ἀλλά κυρίως Ἕλληνες ἔσπευδον εἰς τό ἐθνικόν ἐκεῖνον κέντρον. Καί ὅχι μόνον κοινοί ἄνθρωποι, ἀλλά καί ἐπιφανεῖς· σοφοί καί πολιτικοί ὅπως ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος Α', ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Λυσίας, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Λουκιανός καί ἄλλοι.

Πολλοί μάλιστα ἐκ τῶν σοφῶν, ποιητῶν καί ρητόρων ἀνεγίνωσκον ἢ ἀπήγγελλον συγγράμματα, ποιήματα καί λόγους.

Ὅτε ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας, ὁ Ἡρόδοτος, ἀνεγίνωσκε τήν ἱστορίαν τῶν μηδικῶν πολέμων, ἀντελήφθη ἐκτός τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι ἐδάκρυον, καί παῖδα ἄγνωστόν του, τόν ὅποιον ὁ πατήρ του Ὀλորος ἐπέπληττε διὰ τοῦτο. «Ὀλορε, ἡ φύσις τοῦ υἱοῦ σου κατέχεται ἀπό μεγάλην ἐπιθυμίαν πρὸς μάθησιν», ἀνεφώνησε τότε ὁ Ἡρόδοτος. Καί ἦτο ὁ νέος ἐκεῖνος ὁ Θουκυδίδης, ὁ μετέπειτα μέγιστος τῶν ἱστορικῶν τῆς οἰκουμένης.

Τακτικοί ἐπισκέπται τῶν ἀγώνων ἦσαν αἱ θεωραὶ τῶν διαφόρων πόλεων καί ἀποικίων, δηλ. οἱ ἐπίσημοι πρέσβεις ἢ ἀντιπρόσωποι, τοὺς ὁποίους ἔστελλεν ἑκάστη πόλις.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἑλλανοδίκαι εἶχον ἤδη ὑποδεχθῆ καί καταγράψει εἰς τό λεύκωμα ἢ γραμματεῖον τοὺς ἀγωνιστάς μέ τό ὄνομα αὐτῶν καί τοῦ πατρός καί τῆς πατρίδος των, ὥς καί τὰ ἀγωνίσματα, εἰς τὰ ὅποια θά μετεῖχον.

Ὅρος ἀπαραίτητος, διὰ νά γίνῃ κανεῖς δεκτός ὡς ἀγωνιστής, ἦτο νά εἶναι Ἕλλην τήν καταγωγὴν καί πολίτης ἐλεύθερος, καί νά μὴ εἶχε διαπράξει ἀσεβειάν τινα.

Οἱ ἀγῶνες διήρκουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ διεξήγοντο μέ πολλήν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα.

Ἐξαιρετικῶς πανηγυρική ὅμως ἦτο ἡ πέμπτη καὶ τελευταία ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπενέμοντο τὰ ἄθλα.

Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐπὶ αἰῶνας διετηρεῖτο μετ' εὐλαβείας καὶ προφυλάξεως εἰς κότινος. Παις ἀμφιθαλῆς (τοῦ ὁποίου δηλ. ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς) ἔκοπτεν ἐκ τοῦ κοτίνου τούτου διὰ χρυσοῦ δρεπάνου δέκα ἐπτὰ κλάδους μικροὺς θαλλοὺς· ἕκαστος δὲ ἐκ τούτων ἐδένετο διὰ ταινιῶν καὶ ἐσχηματίζοντο οὕτω δέκα ἐπτὰ στέφανοι, ἰσάριθμοι πρὸς τὰ δέκα ἐπτὰ ἀγωνίσματα, τῶν ὁποίων ἦσαν βραβεῖα.

Ὁ κηρυξ ἀνεκήρυσσε μέ στεντορεῖαν φωνὴν ἐνώπιον τῶν Πανεληγῶν τὸ ὄνομα τῶν νικητῶν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ὁ ὀλυμπιονίκης προσήρχετο πρὸ τῶν ἑλλανοδικῶν, ὅπου εἰς ἐξ αὐτῶν τὸν ἐστεφάνωνε διὰ στεφάνου κοτίνου, ἐνῷ τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν μέ ὑπέρτατον ἐνθουσιασμόν ἐπευφύμει τὸν εὐδαίμονα νικητὴν καὶ τὸν ἔρραινε μέ μῆλα καὶ ρόδα καὶ φύλλα καὶ ἄνθη. Ὅνειρον παντός εὐρώστου καὶ ἡσκημένου ἀγωνιστοῦ ἦτο νὰ λάβῃ τὸν στέφανον καὶ νὰ ἀκούσῃ τὸ ὄνομά του ἀνακηρυττόμενον.

Ἰσόθεοι καὶ υἱοὶ θεῶν ἐθεωροῦντο οἱ νικηταὶ τῶν ἀγῶνων· ἐθαυμάζοντο δὲ ἀκόμη περισσότερον, ἂν συνέπιπτε νὰ κατήγοντο ἀπὸ οἰογένειαν ὀλυμπιονικῶν. Καὶ ἡ πατρίς τῶν ὀλυμπιονικῶν ἐτιμᾶτο ἐξαιρετικῶς.

Οἱ νικηταὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν φίλων καὶ τῶν συμπολιτῶν τῶν ἐπέστρεφον πανηγυρικῶς εἰς τὴν πατρίδα τῶν. Καὶ ἡ πόλις τῶν ἐκρήμνιζε μέρος τῶν τειχῶν τῆς, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δέν ἔχει ἀνάγκην τειχῶν, ὅταν ἔχῃ τοιοῦτους πολίτας.

Ὁ νικητὴς διήρχετο ἐπευφημούμενος τὰς κυριωτάτας ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τῆς πόλεως καὶ μετέβαινε εἰς τοῦ πολιούχου θεοῦ ἢ ἥρωος τὸν ναόν ἢ τὸ ἥρῳον. Προσέφερεν εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ ἀκολούθως παρεκάθητο εἰς τὸ δεῖπνον, τὸ ὁποῖον προσέφερε πρὸς τιμὴν τοῦ ἢ πόλις ἢ ὁ δῆμος.

Πλεῖστοι ὅσαι τιμαὶ ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς ἱερονίκας καὶ εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐτιμῶντο ἐξαιρετικά. Περισσότερον ὅλων ἐτιμῶντο οἱ ὀλυμπιονίκαί. Ὁ Πίνδαρος, ὁ μέγιστος ἐκ τῶν λυρικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔλεγεν: «Ὅπως τὸ ὕδωρ εἶναι τὸ ἄριστον ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ὅπως ὁ χρυσὸς εἶναι τὸ πολυτιμότεον ἐκ τῶν μετάλλων, ὅπως τὴν ἡμέραν δέν ὑπάρχει εἰς τὸν οὐρανὸν ἄστρον θερμότερον καὶ φωτεινότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον, τοιοῦτοτρόπως δέν ὑπάρχει καὶ ἀγὼν ἀνώτερος ἀπὸ τὰ Ὀ λ ὕ μ π ι α ».

«Οἱ ἀγῶνες»

Ἀντώνιος Κεραμόπουλος

ΥΜΝΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Ἀρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνέ πατέρα·
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καί τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερῶσου κι ἄστραψε ἐδῶ πέρα,
στή δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καί τ' οὐρανοῦ.

Στό δρόμο καί στό πάλεμα καί στό λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμπσε τήν ὄρμη·
καί μέ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι,
καί σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τό κορμί.

Κάμποι, βουνά καί πέλαγα φέγγουν μαζί σου,
σάν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καί τρέχει στό ναό ἐδῶ προσκυνητής σου,
Ἀρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«Ἀσάλευτη ζωή»

Κωστής Παλαμᾶς

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Βλέπω τόν κήρυκα γοργά κι ὀλόγυρα νά τρέχει,
κι ἀκούω νά κράζει τ' ὄνομα, καθώς καί τήν πατρίδα
τοῦ νικητῆ, πού νίκησε καί σ' ὅλα βγήκε πρῶτος.
Καί βλέπω τόν ὁμορφονιό καί τ' ἄξιο παλικάρι
νά ξεκινᾷ ἀπό τό σωρό κι ἀγάλια νά πηγαίνει
καί ν' ἀκουμπᾷ στά γόνατα τ' ἀριστερό του χέρι
καμαρωτός, περήφανος μπρός στό χρυσό τραπέζι,
πού ἀπιθωμένα ἀπλώνονται τά λιόφυλλα στεφάνια.
Τήν ξέρω κείνη τήν ἐλιά, τήν ἄγρια, τήν ἁγία.
Τήν εἶδα, πού τή φύτεψεν ὁ Ἡρακλῆς στήν Ἄλτη,
κι ἄπλωσ' αὐτή τέσ ρίζες της κι ἐθέριεψε γιά πάντα.
Εἶδα κι ἐκεῖνο τό παιδί, πού ὀρφάνια δέ γνωρίζει,
τό' δα νά κόβει τά κλαδιά μέ τό χρυσό δρεπάνι
καί νά τά φέρνει τρέχοντας νά γίνουιν τά στεφάνια.
Βλέπω τόν πρῶτο νικητῆ στεφανωμένο τώρα!
Χαρά στό γέρο τό γονιό, πού τόν θωρεῖ ἀπό πέρα,

χαρά στή μάνα, μακριά πού καρτερεῖ μέ πόθο...
Χαρά στή δοξασμένη του καί ξακουστή πατρίδα,
ὅπου γεννᾶ τέτοια παιδιὰ καί τέτοια παλικάρια!...

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΕΡΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ

Μίαν ωραίαν αττικήν ἡμέραν, ἐνῶ λαμπρός ἀνέβαιναν ὁ ἥλιος ὑπεράνω τοῦ Ὑμηττοῦ, σκεπτικός ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τόν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως. Γύρω του ἐκάθηντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του. Ἐτραγουδοῦσαν καί ἐκέντων τόν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἐξαφνα εἰς τήν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως ἠκούσθησαν φωναί θορυβώδεις, ὡς ἐάν ἐφιλονίκουν ἄνθρωποι. Ἐντός ὀλίγου ἀντελήφθη ὁ Κέκροψ ὅτι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν τόσον μεγαλοφώνως καί εἶχον πλέον εἰσέλθει εἰς τήν Ἀκρόπολιν, ἦσαν εἰς ἀνὴρ εὖρωστος καί ἀθλητικός μέ ὑγρόν βλέμμα καί πώγωνα μακρόν καί κόμην κυματίζουσιν καί μία γυνή εὐσχημος καί μεγαλοπρεπής.

– Μέ συγχωρεῖς, ἰδικός μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μέ ζωηρότητα.

– Καθ' ὁλοκληρίαν ἀπατάσαι, διότι εἶναι ἰδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνή μέ ὑπερηφάνειαν.

– Οὐδεῖς ἀκόμη μοῦ εἶπεν ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ μέ ὀργήν.

– Ἀντί νά φιλονικῶμεν, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνή, ἰδοῦ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής. Ἄς τοῦ ἐκθέσωμεν τήν ἔριν ἡμῶν.

– Περί τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

– Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ, λέγω ὅτι εἶναι ἰδικόν μου κτήμα καί ἔχω ἀπείρους ἀποδείξεις.

– Καί ἐγὼ κηρύττω ἀπεναντίας, διέκοψεν ἡ γυνή, ὅτι εἶναι ἰδικός μου καί κανεῖς δέν μοῦ τό ἔχει ἀμφισβητήσει. Θέλομεν νά κρίνης μεταξύ ἡμῶν.

– Καί ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπετε, δέν εἶναι οὔτε τοῦ ἐνός οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἰδικός μου, διότι εἶμαι ὁ Κέκροψ, ὁ βασιλεὺς του.

– Τοῦτο δέν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνὴρ.

– Πῶς δέν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

– Δέν ἐμποδίζει, διότι εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

– Καί ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, προσέθεσεν ἡ γυνή.

– Ά! τότε αλλάζει, απεκρίθη ο Κέκροψ, και τότε τό μόνον, τό όποιον δύναμαι νά είπω, είναι ότι ή γή αύτή είναι ιδική σας και όχι ιδική μου. Άλλά τίνος εκ τών δύο; Πώς θέλετε νά τό κρίνω εγώ ό θνητός;

– Εγώ τήν ζώνω εις τάς ύγράς άγκάλας μου και, αν θέλω νά τήν σφίξω, τήν καταστρέφω, είπεν ό Ποσειδών.

– Εγώ προστατεύω και σώζω τούς κατοίκους της και ή πόλις αύτή έχει τό όνομά μου, είπεν ή Άθηνά.

– Δηλαδή τό ιδικόν μου, είπε μέσα του ό Κέκροψ.

– Τό ιδικόν σου έχει σήμερα, απήντησεν ή θεά, διότι ήννόησε τάς σκέψεις του. Κεκροπία καλείται, εν όσω άποτελείται από τάς πτωχάς αύτάς καλύβας, αί όποίαι έχουν σκορπισθή εις τήν κορυφήν του άποκρήνου αυτού βράχου. Άλλά μέ τό όνομα Άθηναι θά ίδη νά φθάνη ή δόξα της μέχρι τών άστρων. Θά ζήση αιωνίως και θά αναδειχθή λαμ-
προτέρα από κάθε άλλην χώραν τής γής.

– Εις τά ύγρά νῶτα μου θά τής φέρω θησαυρούς από τά πέρατα τής γής, είπεν ό Ποσειδών, και θά τής παρουσιάσω τάς όδούς τής δόξης και τής ισχύος της.

– Εγώ, απήντησεν ή Άθηνά, θά τής δίδω τήν άνδρείαν εις τούς πολέμους και τήν φρόνησιν εις τάς σκέψεις και τάς αποφάσεις, ή όποία σώζει και μεγαλύνει τάς πόλεις.

– Και όμως, είπε μέ όργήν ό Ποσειδών, τήν χώραν, τήν όποίαν καυχάσαι ότι θά προστατεύσης, αφήνεις νά ληστεύουν οί Βοιωτοί.

– Δέν τήν βλάπτουσι τόσον, απεκρίθη μέ πικρίαν ή Άθηνά, όσον οί βάρβαροι τής Καρίας μέ τάς συνηθείας των, τούς όποίους της φέρεις εις τούς λιμένας της.

– Βλέπω, απεκρίθη ό Κέκροψ, ότι αί ύποσχέσεις και τών δύο διά τήν χώραν αύτήν είναι πολύ μεγάλοι και ίσαι αναμεταξύ των. Επίσης είναι ίσα και όσα κακά φέρετε ή επιτρέπετε εις τούτον τόν τόπον. Εις τά παρόντα κακά δέν δύναμαι νά στηρίξω τήν κρίσιν μου. Διά τά μέλλοντα αγαθά πώς νά κρίνω εγώ ό εφήμερος θνητός, ό όποιος δέν έχω τήν δύναμιν νά προφητεύσω τό μέλλον; Είμαι άπλους άνθρωπος και ήμεις οί άνθρωποι άξιον εύγνωμοσύνης θεωρούμεν όχι εκείνον, ό όποιος ύπόσχεται πολλά, άλλ' εκείνον, ό όποιος αληθώς εύεργετεί. "Αν τό ίδιον ισχύη και εις τόν Όλυμπον, πράξατε τώρα κάτι χάριν του τόπου αυτού και εις τήν μεγαυτέραν εύεργεσίαν θά δοθῇ τό μεγαλύτερον βραβεϊον.

Και οί δύο θεοί εκαμαν νεύμα τότε, ως εάν έλεγον: «Μά τόν Δία, δέν όμιλεϊ άνόητα».

– Μάλιστα, είπεν ό Ποσειδών. Και ιδού!

Και εκτύπησε βιαίως μέ τήν τρίαϊνάν του τόν ξηρόν βράχον. Ό

βράχος ἐσείσθη δυνατά καί ἐσχίσθη εἰς δύο, ἡ δέ τρίαῖνα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγχων τῆς γῆς καί ἤνοιξε φρέαρ, τό ὅποιον ἐγέμισεν ὕδωρ.

— Ἰδοῦ ! ἐπανελάβεν ὁ θεός, δίδω ὕδωρ εἰς τήν ξηράν Ἀττικήν. Ὁ ἥλιος θά ἐξηραίνει ὅλην τήν ζωήν, θά ἀπερρόφα τά σπάνια νερά τῶν ρυάκων της, θά ἐμάραινε τά φυτά της καί θά μετεβάλλε τήν γῆν εἰς καιομένην κόνιν. Τό φρέαρ τοῦτο τήν ἔσωσε. Τεχνητός ρύαξ θά ἀνέρχεται ἀπό τά βάθη τῆς γῆς καί θά σκορπίζη δρόσον καί ζωήν εἰς τήν ἐπιφάνειαν καί θά μεταβάλλῃ τήν ἔρημον χώραν εἰς καταπράσινον καί εὐφορον κῆπον. Ἄλλ' ὁ ρύαξ αὐτός θά δεικνύῃ συγχρόνως μέ τοὺς κυματισμούς του ὅτι δωρῶ εἰς τήν χώραν τήν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα θά εἶναι τό πεδῖον τῶν θριάμβων τῶν κατοίκων της καί θά περιφέρῃ τροπαιοῦχους τὰς σημαίας των ἕως ἐκεῖ, ὅπου φθάνουν τά κύματά της.

— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δέν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητα. Ἄλλ' ὁ δικαστής, διὰ νά κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει νά ἀκούσῃ καί τά δύο μέρη.

Αὐτή ἦτο πλαγία πρόκλησις πρὸς τήν Ἀθηναῖν, ἵνα καί αὐτὴ ὁμιλήσῃ. Τότε ἡ Ἀθηναῖ ἐκτύπησεν ἐπίσης τήν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ποδός της, καί ἀμέσως ἐφύτρωσε παχύτατος βλαστός ἐλαίας, ὁ ὅποιος ταχέως ἠϋξήθη εἰς θαλερόν καί πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο βλέπων τό καταπράσινον καρποφόρον δένδρον καί ἐδροσίζετο κάτω ἀπὸ τὴν ὠραίαν σκιάν του.

Ἡ Ἀθηναῖ ἀφοῦ ἔκοψε, τοῦ προσέφερεν ἓνα ἐκ τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Κέκροψ, ὅταν τόν ἐδοκίμασε, παρεμόρφωσε τό πρόσωπόν του σιωπῶν. Οἱ καρποὶ ὅμως τάχιστα ὥριμασαν καί ἀπὸ πράσινοι ἐγίναν μαῦροι. Τότε ἡ Ἀθηναῖ ἔδωσε καί πάλιν καρπὸν εἰς τόν Κέκροπα. Οὗτος, ἀφοῦ τόν ἐγεύθη, τόν εὗρε γλυκύν καί ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του ἀπὸ τόν Ποσειδῶνα, πρὸς τόν ὅποιον εἶχε σχεδόν κλίνει, ἤρχισεν ἤδη νά στρέφεται πρὸς τήν ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— Ἄν τό ὕδωρ γονιμοποιῇ τήν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηναῖ, ἰδοῦ τό ἄριστον αὐτῆς προϊόν. Αὐτό, ἀφοῦ ἐνδύσῃ καί πεδιάδας καί ὄρη, θά μεταβάλλῃ τήν ἔρημον χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ θά εἶναι τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλεῖς. Ὁ δέ χυμὸς αὐτοῦ θά δωρήσῃ εἰς τήν γῆν τό οὐράνιον φῶς καί θά μεταβάλλῃ τήν νύκτα εἰς ἡμέραν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μέ τό δένδρον τοῦτο δωρῶ τό ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τήν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως τήν θυγατέρα!

— Αὐτὴ ἡ εἰρήνη εἶναι τῶν ἀνθρώπων ὁ μέγας εὐεργέτης, αὐτὴ εἶναι ὁ πλουτοδότης θεός, αὐτὴ στηρίζει τό μεγαλεῖον καί τὴν εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καί αἱ νῖκαι, τὰς ὁποίας θά

στολίζουν ἐξ ἴσου καί οἱ κλάδοι μου, τότε συντελοῦν εἰς τήν ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν, ὅταν μόνον προπαρασκευάζουν τήν εἰρήνην. Ἄλλως φυτεύουν χωρίς νά θερίζουν, καταστρέφουν χωρίς νά οἰκοδομοῦν. Εὐτυχής ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τήν εἰρήνην καί ὁ ὁποῖος νικᾷ ὄχι διὰ νά νικήσῃ, ἀλλά διὰ νά διατηρήσῃ τήν εἰρήνην. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ εἶναι ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τόν ὁδηγεῖ εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος τῆς γῆς του μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

– Καί τῶν δύο τά δῶρα εἶναι θεῖα καί ἀνεκτίμητα. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τήν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην μου κρίσιν ἀνετέθη ἡ ἐκλογή μεταξύ αὐτῶν, παρακαλῶ καί τούς δύο νά εἴσθε εὐσπλαχνικοί εἰς τήν χώραν ταύτην. Ἄλλά τήν κυριότητα αὐτῆς ἀναθέτω εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δέν ὑπόσχεται μόνον τούς κεραυνούς τῶν πολέμων. Τήν παραχωρῶ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς χορηγεῖ καί τά ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καί τό ἡμερον καί διαρκές αὐτῆς φῶς.

Μόλις εἶπεν αὐτά ὁ Κέκροψ, ὁ Ποσειδῶν θυμωμένος ἀνεπήδησε καί ἐκτύπησε τό ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του τόσον ἰσχυρά, ὥστε τά ἴχνη τῶν ὁδόντων της φαίνονται ἀκόμη μέχρι σήμερον ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅστις εὐρίσκεται ἐντός τοῦ ἔπειτα κτισθέντος Ἑρεχθείου.

«Ἀπαντα»

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

ΦΑΕΘΩΝ, ΥΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Μίαν φοράν, εἰς ἀρχαιοτάτους καιροὺς, κατῴκει εἰς ἄγνωστόν τινα καί βαθεῖαν κοιλάδα, ἐντός σκιεροῦ ἄλσους δαφνῶν, ἀφιερωμένου εἰς τόν Ἀπόλλωνα, γυνή ὡραία καί νέα, ὀνομαζομένη Κλυμένη. Ἀπέφευγε δ' αὐτὴ τήν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καί καθ' ἡμέραν, εἰς τήν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου, συνέλεγεν ἄνθη καί ἐστεφάνωνε τό ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπειτα δέ ὅλον της τόν καιρόν ἐξώδευεν εἰς τήν ἀνατροφήν τῶν θυγατέρων της καί τοῦ υἱοῦ της, ὅστις ὠνομάζετο Φαέθων.

Τό παιδίον ἦτο σπανίας ὡραιότητος. Οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν γαλανοί ὡς τό χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, ἡ κόμη του ἦτο ξανθὴ καί ἐχρύσιζε καί, ὅταν ἐμειδία, ἔλεγε ἐχάραζεν ἡ ἀνατολή. Ἡ ἀγάπη τῆς μητρός καί τῶν ἀδελφῶν του πρὸς αὐτόν ἦτο λατρεία. Ἀλλά καί εὐφυΐαν καί καλὴν θέλησιν εἶχεν ὁ μικρὸς Φαέθων, καί ὅ,τι τόν ἐδίδασκον ἡ μήτηρ του καί αἱ ἀδελφαί του, τό ἐμάνθανεν εὐκόλως καί προθυμότατα. Καί εἰς τήν ἀνδρείαν δέ καί εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος ἐξαισίως ἐπέδι-

δε, καί ὅλοι οἱ ὁμήλικές του τῶν πέριξ κοιλάδων τόν ἐθεώρουν κατά πάντα ἀνώτερόν των.

Ἄλλά τοῦτο εἶχε καί τό κακόν του μέρος, ὅτι συνηθίσας εἰς τούς ἐπαίνους ἀπώλεσε τήν μετριοφροσύνην, ἥτις εἶναι τῶν προτερημάτων ὁ στολισμός, καί ἐγένινεν οἰηματίας. Τό κακόν δέ ἦτο ὅτι οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε αἱ ἀδελφαί του συνετέλουν πολύ εἰς τό νά ἐλαττώσῃ τήν φιλαυτίαν του, διότι ἡ ὑπερβολή τῆς ἀγάπης τόν ἐβλαπτεν ἀντί νά τόν ὠφελῇ.

Πατέρα δέν εἶχεν ἴδει οὐδ' ἤκουσε νά γίνη ποτέ λόγος περὶ τοῦ πατρός του. Μόνον ἀπαξ, ὅταν ἡ μήτηρ τόν ἐδίδασκεν ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Διός ἦτο ὁ Κρόνος καί πατήρ τοῦ Κρόνου ὁ Οὐρανός, ἠρώτησεν αἴφνης ὁ μικρός Φαέθων:

– Καί ἰδικός μου πατήρ ποῖος εἶναι;

Τότε ἡ Κλυμένη ἠναγκάσθη, μετά πολλὰς παρορμήσεις τοῦ νεαροῦ υἱοῦ, νά τοῦ ἀποκαλύψῃ ὅτι ὁ πατήρ του ἦτο ὁ θεός Ἀπόλλων.

Μετά τινα ἔτη οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρῶν εἶχον μεγάλην πανήγυριν καί ἀγῶνας εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ. Συνέρρευσαν λοιπόν ἐκεῖ οἱ ἀξιώτεροι νέοι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διαγωνισθῶσιν. Ὅστις ὑπερίσχυεν ἐλάμβανε στέφανον, ἐπιηνεῖτο, ἐχειροκροτεῖτο καί εὐτυχεῖς ἐλογίζοντο οἱ γονεῖς, οἵτινες τόν ἐγέννησαν.

Μεταξύ ὅλων τῶν ἀγῶνων λαμπρότεροι ἐθεωροῦντο οἱ ἵππικοί, καί τό πλήθος ὅλον ἦτο βέβαιον ὅτι τό βραβεῖον θά λάβῃ εἰς Θεσσαλός, ὅστις ἐκάθητο ὑπερήφανος εἰς τόν μέγιστον καί ὠραιότατον ὅλων τῶν ἵππων καί ἐφαίνετο ἔχων μεγάλην ἐπιτηδειότητα νά τόν διοικῇ. Καί τῷ ὄντι, ὅταν ἤρχισαν νά τρέχῳσιν, αὐτός ἐτινάχθη ὅλων ἐμπρός. Ὁ δέ Φαέθων, ὅστις καί αὐτός ἠγωνίζετο μετά τῶν ἱππέων, ἔμεινε μακρὰν ὀπίσω, ἀναβαίνων ἵππον, ὅστις ἐφαίνετο ἄγριος καί νευρώδης, ἦτο ὅμως μικρός καί οὐχί ἐπιδεικτικός. Ἄλλ' ὅτε δέν ἀπεῖχον πλέον πολύ τοῦ τέρματος, ἔπληξε δι' ἑνός τῶν πτερνιστήρων τόν ἵππον του, ὅστις δέν ἦτο, ὡς οἱ ἄλλοι, ἐξηντλημένος, ἐπήδησε μέγιστον πῆδημα, καί τρέχων ὡς ἀστραπή ἔφθασε πρό τοῦ Θεσσαλοῦ.

– Εὐγε! Εὐγε! ἐφώναζον αἱ χιλιάδες τῶν θεατῶν, ὅτε ἐφάνη εἰς τὰς ὄψεις ὅλων ὁ νεανίας ὠραιός καί φέρων τῆς νίκης τόν στέφανον.

Μετά δέ τόν ἵπποδρομον ἤρχισεν ἡ ἀρματοδρομία καί μετά θαυμασμοῦ εἶδε τό πλήθος τόν Φαέθοντα, τόν ὁποῖον ἐνόμιζε κατάκοπον ἐκ τῆς πρώτης νίκης, παραταχθέντα καί εἰς τοῦτον τόν ἀγῶνα. Οἱ ἵπποι του ἦσαν τέσσαρες, ξανθοί καί τόσον θυμοειδεῖς καί ἀνυπόμονοι, ὥστε οἱ θεαταί ἐπίστευον ὅτι τότε κατά πρῶτον ἐξεύχθησαν εἰς ἄρμα, ἐφοβούντο δέ διὰ τοῦτο τά ἔσχατα διὰ τόν Φαέθοντα.

Ἄλλ' ὥς τό σύνθημα ἐδόθη, ὁ νέος τούς ἡγγισεν ἐλαφρῶς διὰ τῆς μαστίγος, τούς προεκάλεσε διὰ γλυκείας φωνῆς καί οἱ ἵπποι ὤρμησαν ὥς βέλος ἐμπρός. Θαυμασία δέ ἦτο ἡ ἄνεσις καί ἡ ἐπιδεξιότης, μεθ' ἧς διηύθυνε τὰς ἡνίας, ἀπέφευγε τὰ προσκόμματα, ἔκοπτε τὴν ὁδὸν τῶν ἀνταγωνιστῶν του σοφούς ἐλιγμούς ἐκτελῶν. Καί μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα, διὰ στιβαρᾶς χειρὸς ἀνεχαίτισε τούς ἵππους, ἀνεπήδησε τοῦ ἄρματος καί ἔρριψε τὰς ἡνίας εἰς τὸν ἵπποκόμον, πρὶν ἀφικθῶσιν οἱ ἄλλοι.

Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν θεατῶν ὅρια δέν ἐγνώριζεν. Αἱ εὐφημῖαι τῶν ἔφθανον μέχρις οὐρανοῦ καί ὅλαι αἱ χεῖρες πρὸς αὐτόν ἐξετείνοντο καί ἔρριπτον στεφάνους.

Ὅρια δέν εἶχεν ἡ εὐτυχία τῆς Κλυμένης, ὅταν εἶδεν αἰφνης ἐμπρός τῆς τὸν Ἀπόλλωνα νά ἐπισκέπτεται τὴν οἰκίαν τῆς συνοδεύων τὸν νικητὴν υἱόν. Μετὰ μεγίστης δέ χαρᾶς ἤκουσε καί τὸν Φαέθοντα διηγούμενον περὶ τῶν θριάμβων του, κατωτέρα δέ τῆς ἰδικῆς τῆς δέν ἦτο καί τῶν θυγατέρων τῆς ἡ ἀγαλλίας διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πατρός των καί διὰ τὰς νίκας τοῦ ἀδελφοῦ των.

Ἀλλὰ τὰ πάντα ἥλλαξαν μορφήν, ὅταν ὁ Ἀπόλλων εἶπε:

— Κλυμένη, ὥς μήτηρ ὑπακούεσαι ὑπὸ τοῦ νεανίσκου τούτου. Εἰπέ του νά μὴ ἐπιμένῃ νά μοῦ ζητῇ ὅ,τι μοῦ ἐζήτησεν.

— Ὅχι, μήτερ, μὴ τὸν ἀκούης, ἀνέκραξεν ὁ Φαέθων. Μοῦ ὑπεσχέθη νά μοῦ δώσῃ, ὅ,τι τοῦ ζητήσω. Ἐζήτησα νά ὀδηγήσω καί ἐγώ μίαν μόνον ἡμέραν τὴν ἁμαξάν του εἰς τὸν οὐρανόν, καί δέν θέλει νά μέ ἀφήσῃ.

— Τὸν ὀλεθρόν σου, ἀλόγιστε, ἀπεκρίθη μετὰ περιπαθείας ὁ Ἀπόλλων, τὴν καταστροφὴν σου ζητεῖς. Ἡξεύρεις τί εἶναι οἱ ἵπποι μου, τούς ὁποίους ζητεῖς νά δαμάσῃς; Ζήτησον ἐπίσης νά ἡνιοχήσῃς τὴν βροντὴν καί τὸν κεραυνόν.

— Φίλτατε Φαέθων, ἀνεφώνησε τρέμουσα ἡ μήτηρ του, ἄφησε τὴν φαντασίαν αὐτὴν. Ἄν δυστύχημα σοῦ συμβῇ, ἤξευρε ὅτι μέ φονεύεις.

Ὅμοίως καί αἱ ἀδελφαὶ του τὸν ἐλάμβανον εἰς τὰς ἀγκάλας των καί τὸν παρεκάλουν. Ἀλλ' ἐκεῖνος γελῶν ὑπεροπτικῶς:

— Φοβεῖσθε, ἔλεγε, διότι δέν μέ εἶδατε εἰς τὸ ἵπποδρόμιον. Ὅ,τι καί ἂν εἶναι οἱ ἵπποι τοῦ πατρός μου, ἵπποι εἶναι πάντοτε. Καί θά ἰδοῦν ἂν ἡμπορῶ νά τούς δαμάσω.

— Νεανίσκε, νεανίσκε, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, ἡ ὑπεροψία εἶναι μέγα ἀμάρτημα. Ἀμάρτημα πολλάκις θανάσιμον.

— Ἀλλ' ἀρνήθητι τὸ ἄφρον ζήτημά του, εἶπεν ἡ Κλυμένη πρὸς τὸν θεόν. Ὅτε ὑπεσχέθῃς, δέν ἤξευρες τί θά σοῦ ζητήσῃ.

-Τοῦτο δυστυχῶς δέν δύναμαι, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων. Ὡμοσα κατὰ τῆς Στυγός, καί ὁ φοβερός αὐτός ὄρκος παρά τοῖς θεοῖς δέν ἀναιρεῖται.

Ὅτε ἡ δυστυχῆς Κλυμένη ἤκουσε τοῦτο, παρεδόθη εἰς ὅλην τήν ἀπελπισίαν τῆς, καί μόλις κατῴρθωσεν ὁ Ἀπόλλων νά τήν παρηγορήσῃ ὀλίγον, ὑποσχεθείς ὅτι θέλει ὁδηγήσῃ καί διατάξῃ τόν υἱόν του πῶς νά πράξῃ, ἵνα ἀποφύγῃ πᾶν δυστύχημα.

Μετά νέας λοιπόν, ἐπίσης ματαίας, προσπάθειάς τοῦ νά μεταπίσσωσι τόν ἰσχυρογνώμονα, παραλαβὼν αὐτόν ὁ Ἀπόλλων ἀπῆλθεν εἰς τόν Ὀλυμπον, ὅπου τόν ἔφερεν ἐν ἀκαρεῖ, διότι οὕτως ὠδοιπόρουν οἱ θεοί. Ἐκεῖ δέ τόν ὠδήγησαν ἀμέσως εἰς τό ἵπποστάσιόν του στίλβον ὅλον ἐκ χρυσοῦ. Ἐκεῖ τέσσαρες χιόνος λευκότεροι ἵπποι σκάπτοντες τό ἔδαφος δι' ἀργυρῶν ὀπλῶν ἔτρωγον χρυσήν κριθήν εἰς ἀργυρᾶς φάτνας καί εἰς κρυσταλλίνους κάδους ἔπινον νέκταρ, τό ποτόν τῶν θεῶν. Ἴπποκόμοι δέ αὐτῶν ἦσαν εἰκοσιτέσσαρες νέαι παρθέναι, αἱ ὧραι, δώδεκα αἱ τῆς νυκτός, μελανά ἐνδεδυμέναι, καί δώδεκα λευκοφόροι, αἱ τῆς ἡμέρας.

Τότε ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόλλων εἰς τόν υἱόν του πῶς ἡμέρως νά προσφωνῇ τοὺς ἵππους, πῶς νά τοὺς ψηλαφῇ χωρὶς νά τοὺς πλήττῃ διὰ τῆς χρυσοῦς μάστιγος, πῶς νά τοὺς ὁδηγῇ, ἀλλὰ νά μή τοὺς παροξύνῃ, πῶς νά κρατῇ τὰς ἡνίας, χωρὶς οὔτε νά τὰς τείνῃ οὔτε νά τὰς χαλαρώνῃ. Καί ἀφοῦ καί ἄλλα ὠφέλιμα τῷ παρήγγειλε, τόν ἐνουθέτησε διὰ τελευταίαν φοράν νά παραιτηθῇ τῆς ἀνοήτου ἀποφάσεώς του, ἀλλὰ καί πάλιν χωρὶς νά τόν πείσῃ.

-Καιρός λοιπόν, εἶπε.

Καί τοῦ ἔδειξε τὰς ὧρας τῆς νυκτός, αἵτινες εἶχον στρέψει τὰ νῶτα σιωπηλῶς, καί τὰς ὧρας τῆς ἡμέρας, αἵτινες μειδῶσαι καί ἐλαφρῶς ὀρχοῦμεναι ἐπλησίαζον καί ἐξεύγνουον τοὺς τέσσαρας λευκοὺς ἵππους εἰς δίφρον κατάχρυσον, ὃν ἐκάλυπτον μύριοι καί μύριοι ἀκτινοβολοῦντες ἀδάμαντες.

Ὁ Φαέθων ἐθαμβώθη τό κατ' ἀρχάς. Ἀλλ' εὐθύς πάλιν θάρρος λαβὼν ἐπήδησεν εἰς τόν δίφρον βοηθούμενος καί ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις διὰ τελευταίαν φοράν τόν ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

-Ἀγαθὴ τύχη! τῷ εἶπεν. Προσοχήν, ἡρεμίαν πνεύματος καί περίσκεψιν!

Τότε προὔχώρησε νεᾶνις παιδρά, ἔχουσα ρόδων πλήρεις τὰς χεῖρας, ἥνοιξε διὰ χρυσοῦ κλειδίου τήν πύλην τοῦ οὐρανοῦ καί ἐσκόρπισε τὰ ρόδα εἰς τό κατώφλιον. Τήν αὐτὴν στιγμήν ὁ Ἀπόλλων προσεφώνησε τοὺς ἵππους καί αὐτοὶ ἐκινήθησαν.

Κατ' ἀρχάς ἐβάδιζον βῆμα βραδύ, διότι ἡ ἄνοδος ἦτο ἀπότομος.

Ἀλλά τοῦτο ἐστενοχῶρει τόν τολμητίαν, ὅστις, ἐνθυμούμενος τὰ ἵπποδρόμια, ἐκραύγαζεν «ἐμπρός λοιπόν» καί ἐκτύπα διά τῆς μάστιγος τόν ἀέρα.

Εἰς τὴν ξένην ταύτην φωνήν, εἰς τῆς μάστιγος τό πλατάγισμα οἱ ἵπποι ἀνετινάχθησαν σφοδρῶς καί ἤρχισαν καλπάζοντες ὡς παράφοροι. Ὁ πλατύς οὐρανός ἔφευγεν ὑπὸ τοὺς πόδας των καί περί τόν Φαέθοντα ἦτο χάος, ὅπου ἔβλεπεν ἐν σκοτοδίνῃ σπινθηροβολοῦντας ἀστερισμούς εἰς σχῆμα καρκίνων, σκορπίων καί λεόντων, καί βαθέως ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν γῆν, ἣτις ἐστρέφετο ὡς χειρόμυλος.

Ἄλλ' ὁ Φαέθων ἦτο γενναῖος. Ἦρπασε τοὺς χαλινούς καί σπασμωδικῶς τοὺς ἀνέσυρεν. Οἱ ἵπποι τότε ἀνωρθώθησαν εἰς τοὺς ὀπισθίους των πόδας.

Ὅργιζόμενος ὁ νεανίας τοὺς ἐκτύπησε διά τῆς μάστιγος, καί αὐτοὶ φοβερῶς χρεμετίσαντες καί φυσήσαντες ἐκ τῶν ρωθῶνων φλόγας ὤρμησαν, ὡς ἂν ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Ἐκ τοῦ χρεμετισμοῦ των οἱ θόλοι τοῦ οὐρανοῦ ἐσεισθήσαν. Ἐκ τῶν φλογῶν των τὰ σύννεφα ἐβάφθησαν ἐρυθρά. Πᾶν κίνημα τοῦ νέου των ἡνιόχου τοὺς ἠρέθιζεν ἢ τοὺς ὠδήγει, καί ἐφέροντο τυφλῶς καί ἀτάκτως. Καί ὅτε μέν ἀνέσυρε τοὺς χαλινούς, ἀνεπήδων πρὸς τὰ ἄνω σχεδόν καθέτως καί εἰς ὀλίγα λεπτά ἀνέβαινον εἰς ἀχανῆ ὕψη μακρυνόμενοι τῆς γῆς. Ἡ γῆ τότε ἐστερημένη τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου ἐκαλύπτετο ὑπὸ χιόνων καί ὑπὸ πάγων, καί οἱ ποταμοὶ ἐγίνοντο κρύσταλλα, καί φυτὰ καί ζῶα καί ἄνθρωποι ἀπέθνησκον ἐκ τοῦ ψύχους. Ὅτε δὲ ἐκουράζοντο οἱ εὖρωστοὶ του βραχίονες καί ἐχαλαροῦντο οἱ χαλινοί, ὥρμων οἱ ἵπποι κατὰ κεφαλῆς πρὸς τὴν γῆν, καί, ὅπου ἐπλησίαζον, αἱ πεδιάδες μετεβάλλοντο εἰς ἀμμόδεις ἐρήμους καί ἦναπτον ὡς λαμπάδες τὰ δάση καί οἱ ποταμοὶ ἐξηραίνοντο καί ἀπέραντος πυρκαϊά ἐβοσκεν εἰς τὰ ὄρη καί εἰς τῶν ἀνθρώπων τὰς κατοικίας.

Τότε μεγάλη κραυγὴ ἠγέρθη ἐξ ὅλης τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἐξέπεμπον δεήσεις πρὸς τόν Δία νά ἀποτρέψῃ τό μέγα δεινόν.

Ὁ Ζεὺς ἰδὼν τόν ἥλιον ὅτι ἐκινεῖτο, ὡς ἂν ἐμέθυε, καί ἐννοήσας ὅτι ὁδηγεῖ αὐτόν οὐχί ὁ Ἀπόλλων, ἀλλὰ χεῖρ πρωτόπειρος καί ἀνίκανος, ἤρπασε μετ' ὀργῆς τόν κεραυνόν καί τόν ἐσφενδόνισε κατὰ τοῦ αὐθάδους. Φοβερός τριγμός ἠκούσθη καθ' ὅλην τὴν φύσιν. Ὁ κεραυνός ἐνέσκηψεν εἰς τὴν ἄμαξαν καί πλήξας ἀπεκύλησε τόν Φαέθοντα.

Καί οἱ μέν ἵπποι γνωρίσαντες τὴν βροντὴν τῶν θεῶν, ἐντρομοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν φάτιν των, ἀφέντες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν γῆν εἰς σκότος βυθισμένην. Τό δὲ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς νεανίου φερόμενον διά τοῦ κενοῦ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, παρά τόν ποταμόν Ἥριδανόν, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, εἰς τό μέρος ἀκριβῶς ὅπου ἔμενον ἡ

μήτηρ καί αἱ ἀδελφαί του μετ' ἀγωνίας περιμένουσαι τήν ἐπιστροφήν του.

Τήν ἀπελπισίαν των ἕκαστος δύναται νά φαντασθῇ. Τόν ἀγαπητόν τῆς καρδίας των, τόν πλήρη ζωῆς καί ἐλπίδων νεανίαν, τόν εἶχον ἤδη ἐμπρός των πτώμα ἄμορφον καί ἡκρωτηριασμένον. Διά τῶν χειρῶν των ἔσκαψαν τήν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καί τόν ἐνεταφίασαν καί ἐκεῖ τās εὐ- ρισκεν ὁ ἀνατέλλων καί ἐκεῖ ὁ δῦων ἥλιος νά κλαίωσιν ἀπαρηγορήτως καί ὁ ποταμός ἔπινε τὰ δάκρυά των.

Ὁ Ἀπόλλων ὅμως ἠλέησε τήν γυναῖκα καί τās θυγατέρας του. Καί νά ἐλαττώσῃ μέν τήν θλίψιν των δέν ἡδύνατο, διότι καί ὁ ἴδιος τήν συνεμερίζετο, ἀλλ' ὅπως τήν καταστήσῃ ὀλιγώτερον ἐπαισθητήν εἰς αὐτάς, εἰς τήν παραποταμίαν ἐκείνην, ὅπου ἐφαίνοντο ὡς ριζώσασαι, τās μετεμόρφωσεν εἰς δένδρα, τās ἰτέας, αἵτινες, ὡς γνωστόν, φαίνονται ὡς κλαίουσαι, καί «κλαίουσαι» τῷ ὄντι ὀνομάζονται παρά τοῦ λαοῦ. Τά δέ πύρινα δάκρυά των σταλάζοντα εἰς τόν ποταμόν μετεβλήθησαν ἐντός τῶν κυμάτων του εἰς τήν πολύτιμον ἐκείνην κιτρίνην ὕλην, ἥτις ὀνομάζεται ἤλεκτρον.

Περιοδικό «Παρνασσός»

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Μέγιστον καί κάλλιστον ἔργον τοῦ νομοθέτου ἐθεώρει ὁ Λυκοῦργος ὅτι ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν νέων, διότι ἐκ τῶν ἡθῶν καί τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν ἰδίως κρέματα ἡ εὐδαιμονία τῶν πόλεων. Εὐτυχεῖς δέ αἱ πόλεις ἐκείναι, εἰς τās ὁποίας οἱ πολῖται ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' εἰς τήν ἰδίαν αὐτῶν προαίρεσιν ὑπείκοντες.

Διηγούνται ὅτι, διὰ νά πείσῃ ὁ Λυκοῦργος τοὺς Σπαρτιάτας περὶ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, τήν ὁποίαν ἡ ἀνατροφή ἔχει ἐπὶ τῆς φύσεως, ἐπέδειξεν εἰς αὐτοὺς δύο διδύμους σκύλακας, ἐξ ὧν τόν μέν εἶχεν ἀναθρέψῃ κυνηγετικόν, ζωηρόν καί εὐκίνητον, τόν δέ θηλυπρεπῇ, λαίμαργον καί ὀκνηρόν. Ὅπως δέ καταστήσῃ ὁ Λυκοῦργος τοὺς πολῖτας τῆς Σπάρτης ὑγιεῖς καί εὐρώστους, ἀπό τῶν γυναικῶν ἤρχισε τās φροντίδας αὐτοῦ, ὀρθῶς σκεπτόμενος ὅτι ἀπό τῆς μητέρας ἰδίως ἐξαρτάται ἡ εὐεξία τῶν τέκνων. Ὅθεν ἀπήτησεν οὐχὶ μόνον οἱ νέοι ἀλλὰ καί αἱ νεάνιδες τῆς Σπάρτης νά γυμνάζωσι τὰ σώματά των καί διὰ τοῦ δρόμου καί διὰ τῆς πάλης καί διὰ τοῦ δίσκου καί διὰ τοῦ ἀκοντίου. Ἐνισχύουσαι δέ τοιοιυτοτρόπως τὰ σώματα αὐτῶν, προητοιμάζοντο μητέρες καί τροφοὶ ὑγιεῖς καί εὐρωστοὶ εὐρώστων καί ὑγιῶν τέκνων.

Συγχρόνως δέ ανατρεφόμεναι ύψηλοφρόνως αἱ Σπαρτιάτιδες καθίσταντο πλήρεις εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἐξ ὧν ἐξεῖχε τό ὑψηλόν αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας. "Ὅθεν ἡ μέν Γοργῷ ἀποστέλλουσα τόν υἱόν της εἰς τήν μάχην δέν ἐκλαιεν, ἀλλ' «ἦ τάν ἢ ἐπὶ τὰς» ἔλεγε πρός αὐτόν, ἐνῶ τῷ παρέδιδε τήν ἀσπίδα του· ἡ δέ Ἀργιλεωνίς, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱός της Βρασίδας ἐφονεύθη εἰς τήν μάχην, ἀντί νά κλαύσῃ καί νά ληπηθῇ ἠρώτησεν ἄν ἐπεσεν ἐνδόξως καί ἀξίως τῆς Σπάρτης. Ἀλίμονον δέ εἰς τόν Σπαρτιάτην, ὅστις ἐρριπτεν ἐν τῇ μάχῃ τήν ἀσπίδα καί τὰ ὅπλα του, ὅπως σωθῇ. Ὁ δειλός καί ρίψασπις ἦτο ἐν Σπάρτῃ τό ἀντικείμενον τῆς γενικῆς περιφρονήσεως καί ἀποστροφῆς. Ἐάν ἦτο ἄγαμος, δέν εὗρισκε σύζυγον· ἐάν εἶχε θυγατέρας, δέν εὗρισκε γαμβρόν! Ὡστε δικαίως ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι δέν θαυμάζει ἄν οἱ Σπαρτιάται ἐπρωτίμων τόν θάνατον τοῦ τοιούτου ἀτίμου καί ἐπονειδίστου βίου. Τοιαύτας γυναῖκας ἔχουσα ἡ Σπάρτη δέν ἠδύνατο εἰμῇ νά λαμπρυνθῇ καί νά δοξασθῇ, διότι ἐκ τῆς ἀνατροφῆς τῶν γυναικῶν κρέμεται ἰδίως ἡ εὐδαιμονία τῶν λαῶν· αὐταί εἶναι αἱ πρῶται παιδαγωγοί τῶν τέκων, αὐταί εἰσαγουσιν ἐν τῷ βίῳ τήν σωτήριον λιτότητα ἢ τήν φθοροποιόν πολυτέλειαν, αὐταί διατηροῦσι τὰ ἀγνά ἥθη, ἅτινα σώζουσι τὰς κοινωνίας ἢ διατρέφουσι τήν κακοήθειαν, ἥτις ἐξαντλεῖ, ἐξευτελίζει καί καταστρέφει τοὺς λαούς.

Ἰδίως δέ καί τὰ τῆς διαίτης τῶν βρεφῶν ἦσαν κανονισμένα ἐν Σπάρτῃ, ὅπως ὑγιᾶ καί εὐρωστα καί ἄφοβα ἀναδειχθῶσι, ὅθεν καί διὰ οἴνου ἔλουον αὐτά, ὅπως τὰ ἐνισχύσωσι, καί ἄνευ σπαργάνων τὰ ἀνέτρεφον, ὅπως μὴ παρεμποδίζηται ἡ ἐλευθέρα ἀνάπτυξις τῶν μελῶν των, καί εἰς τό σκότος καί εἰς τήν ἀπομόνωσιν τὰ συνήθιζον, διὰ νά μὴ φοβῶνται μηδὲ νά κλαίωσι, καί περὶ τήν τροφήν τὰ ἐμάνθανον νά μὴ ἔχωσιν ἰδιοτροπίας. Καί μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἐπτὰ ἐτῶν τοιοῦτοτρόπως ἀνετρέφοντο τὰ παιδιά τῆς Σπάρτης ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν. Γινόμενα δέ ἐπταετῇ ἐλαμβάνοντο παρὰ τῶν γονέων καί παρεδίδοντο εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες ἀνέτρεφον αὐτά, ἰδίως ὅπως τὰ προπαρασκευάσωσιν ἀνδρείους καί πειθαρχοῦντας στρατιώτας τῆς Σπάρτης. Καί γράμματα μέν δέν ἐμάνθανον, εἰμῇ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐγυμνάζοντο νά τρέχωσι, νά πηδῶσι, νά παλαίωσι, νά ρίπτωσι δίσκον ἢ ἀκόντιον, ἅπας δέ ὁ βίος αὐτῶν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἦτο σχολεῖον καρτερίας, πειθαρχίας καί λιτότητος· ἡ τροφή των ἦτο ἀπλουστάτη, ἡ ἐνδυμασία των ἐλαφρά, ὁ ὕπνος των ἐπὶ καλῶν.

Ἐδιδάσκοντο προσέτι νά ἀποκρίνωνται μετὰ βραχύτητος ζωῆρας καί ἀποφθεγματικῆς, ἥτις κατέστη ὁ παροιμιώδης χαρακτήρ τῆς Σπαρτιατικῆς ὁμιλίας. Ὅτε π.χ. προέτρεπέ τις τόν Λυκοῦργον νά συστήσῃ ἐν Σπάρτῃ δημοκρατίαν, λακωνικῶς ὁ Λυκοῦργος τῷ ἀπῆντησε: «Σὺ

γάρ πρῶτος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου ποιήσον δημοκρατίαν». Ὁ σύντομος καί εὐρωστος λόγος ἀποδεικνύει νοῦν ὑγιᾶ καί εὐρωστον.

Κατεβάλλετο δέ πάσα προσπάθεια ἐν Σπάρτῃ ὅπως γίνωσιν οἱ νέοι εὐπειθεῖς, σεμνοί, σῶφρονες, σεβόμενοι τοὺς γέροντας, τὰς ἀρχάς καί τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἡ κυριωτέρα βάσις πάσης εὐδαίμονος πολιτείας. Τό βῆμα καί τό βλέμμα τῶν νέων Σπαρτιατῶν ἀπεδείκνυον τήν κοσμιότητα καί τήν σωφροσύνην αὐτῶν· ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων ἦσαν πάντοτε συνεσταλμένοι ὡς κόραι καί σιωπηλοί ὡς ἀγάλματα, τήν δέ μέθην ἐβδελύττοντο βλέποντες τοὺς ἐπίτηδες ἐνώπιον αὐτῶν ἐκτεθειμένους δούλους, τοὺς ὁποίους εἴλωτας ἐκάλουν, μεθύοντας καί τὰ αἰσχιστά ἐν τῇ μέθῃ πράττοντας.

Διά τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς τῶν νέων καί οἱ θεσμοί τοῦ Λυκούργου ἐπὶ αἰῶνας ἀλώβητοι διετηρήθησαν καί ἡ δόξα τῆς Σπάρτης ἀμάραντος ἀνεδείχθη.

Ἐκ δέ τῶν ὡραίων τεχνῶν αἱ μόναι τὰς ὁποίας ἐδιδάσκοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης ἦσαν ὁ χορός, τό ἱερόν καί ἥρωικόν ἄσμα, ὁ αὐλός καί ἡ κιθάρα. Ἀλλά καί ὁ χορός ἦτο ἀνδρικός, οὐχί θηλυπρεπής, ἐρρυθμίζετο δέ, ὅπως διερεθίζῃ τήν φιλοτιμίαν τῶν νέων, διότι, τριῶν ὄντων τῶν χορῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἡλικίας, ὁ μὲν χορός τῶν γερόντων ἀρχόμενος ἔψαλλεν: «Ἄμμες ποκ' ἡμεῖς ἄλκιμοι νεανίαί», (ναί! ἡμεθα ἡμεῖς ποτε ἀνδρεῖοι νεανίαί). Ὁ δέ χορός τῶν ἀκμαζόντων ἀνδρῶν ἀπαντῶν ἔψαλλεν: «Ἄμμες δέ γ' εἰμές· αἱ δέ λῆς, πείραν λαβέ», (ἀλλ' ἦδη εἴμεθα ἡμεῖς· δοκίμασον, ἂν θέλῃς). Ὁ δέ χορός τῶν παιδῶν ἔλεγεν: «Ἄμμες δέ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες», (ἡμεῖς δέ θέλομεν φανῇ πολὺ καλύτεροί σας).

Ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ἤρχιζεν ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τοῦ Σπαρτιάτου, ἐξακολουθοῦσα ἀδιακόπως μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν καί διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται ἔχοντες πάντοτε ὡς σύνθημα τό «νίκη ἢ θάνατος» ἀνεδείχθησαν ὁ πολεμικώτερος λαός τῆς Ἑλλάδος.

Γερουσιασταὶ δέ ἐξελέγοντο, κατὰ τήν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποθνησκόντων οἱ ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη καί ἀνακηρυττόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἀριστοὶ κατὰ τήν ἀρετὴν καί σωφρονέστεροι καθ' ἅπαντα τὸν βίον.

Ἐάν δέ τις δέν ἐξελέγετο, δέν ἡγανάκτει οὐδὲ ὕβριζεν οὐδὲ ἐσυκοφάντει, ἀλλ' ἔχαιρε, διότι ἡ πατρίς, τήν ὁποίαν πάντες ὡς κοινὴν μητέρα ἡγάπων καί τῆς ὁποίας τέκνα εὐπειθῇ πάντες ἐθεωροῦντο, εἶχεν ἄλλους καλυτέρους αὐτοῦ. Τοὺς λόγους τούτους εἶπε χαίρων ὁ Σπαρτιάτης Παιδάρητος, ὅτε ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέχθησαν ἄλλοι.

Ὅτε ὁ Λυκούργος εἶδε τοὺς Σπαρτιάτας συνηθίσαντας εἰς τήν ἐκ-

τέλεσιν τῶν νόμων αὐτοῦ καί τὰ καλά καί σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς νομοθεσίας του, ἠὺφράνθη, καθώς, κατὰ τόν Πλάτωνα, ἠὺφράνθη καί ὁ Θεός, ὅτε ἔπλασε τόν κόσμον καί εἶδε τήν πρώτην ἀρμονικὴν αὐτοῦ κίνησιν. Τότε δέ ἐπεθύμησε νά καταστήσῃ διαρκὴ καί, εἰ δυνατόν, ἀθάνατον τὴν νομοθεσίαν του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Σπάρτης.

Ὅθεν συγκαλέσας εἰς ἐκκλησίαν τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γεροῦσι-αστάς καί τόν λαόν ὁ Λυκοῦργος ἐζήτησε παρ' αὐτῶν νά τῷ ὑποσχεθῶσιν ἐνόρκως, ὅτι δέν θέλουσι μεταβάλλει ἢ μετακινήσει τι ἐκ τῆς νομοθεσίας του, μέχρις οὗ ἐπανεέλθῃ ἐκ Δελφῶν, ὅπου ἐπρόκειτο νά μεταβῇ, ὅπως συμβουλευθῇ τόν θεόν περὶ τῆς νομοθεσίας του καί περὶ τῆς ἀνάγκης τροπολογιῶν εἰς αὐτήν. Ἀφοῦ δέ πάντες προθύμως ὠρκίσθησαν ὅτι, ἂν ὁ Λυκοῦργος δέν ἐπανεέλθῃ, οὐδέν ἐν τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ θέλουσι μεταβάλλει, ὁ Λυκοῦργος ἀνεχώρησεν εἰς Δελφούς, ὅπου ἡ Πυθίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος τῷ εἶπεν ὅτι οἱ νόμοι του καλῶς ἔχουσι καί ὅτι ἡ Σπάρτῃ θέλει διαμείνειν ἐνδοξοτάτῃ, ἐν ὧσφ φυλάττει τοὺς νόμους αὐτοῦ.

Τόν χρησμόν τοῦτον ἔσπευσε νά κοινοποιήσῃ ὁ Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως οἱ συμπολίται του θεωροῦντες ἑαυτοὺς λελυμένους ἐκ τοῦ ὅρκου των ἐπιχειρήσωσι μεταβολάς εἰς τὴν νομοθεσίαν του πρὸς βλάβην τῆς Σπάρτης. Ὅθεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀπεφάσισε νά ὑποβληθῇ εἰς ἐκούσιον ἐξορίαν μακράν τῆς φιλῆς Σπάρτης. Καί ἐνῷ, κατὰ τόν σοφόν Εὐρύπιδην, οὐδέν φίλτερον τῆς πατρῴας γῆς, μακάριοι δέ ὅσοι εὐτυχοῦντες ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι διάγουσιν, ὁ Λυκοῦργος ὑπ' εὐγενοῦς φιλοπατρίας ἐμπνεόμενος ἐθυσίασε τὴν γλυκυτάτην ταύτην μακαριότητα ἀπομακρυνθεὶς διὰ παντός τῆς πατρίδος του, μέχρις οὗ ἀπέθανεν, ὡς λέγουσιν, ἐν Κρήτῃ, ὑποβληθεὶς οὕτως εἰς ὅλας τὰς στερήσεις καί τὰς πικρίας, τὰς ὁποίας ἡ ξενιτεία καθ' ἡμέραν ποτίζει τοὺς ξένους.

Ἡ εὐγενὴς καί φιλόπατρις ἐπιθυμία τοῦ Λυκοῦργου ἐξεπληρώθη πληρέστατα, διότι οἱ Σπαρτιάται, πιστοὶ εἰς τόν ὅρκον των, διατηρήσαντες ἐπὶ πεντακόσια ὅλα ἔτη τοὺς νόμους του, διὰ τῆς φιλοπατρίας καί τῆς ἀνδρείας των πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος ὅλης ἀνέδειξαν τὴν Σπάρτην.

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

Δικαίως θαυμάζεται ο Ἀριστείδης περισσότερο από κάθε άλλον πολιτικόν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σῶφρονα διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθείς καί εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας ὅχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καί σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καί φιλοπατρίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι δέν εἶναι ἐξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἐντιμον εἰς ἡμᾶς καί σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα τό νά παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καί ἱκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικόν πάθος πρέπει προθύμως νά θυσιάζωμεν, κάθε ἐχθραν νά λησμονῶμεν καί καλόν ἀντί κακοῦ νά ἀποδίδωμεν, πᾶν δέ προτέρημα καί πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας δημοσίως νά ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δέ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι εἶναι μωρία τό νά ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δέν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἱκανότης καί ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις, καί ὅτι χωρὶς ἑνώσιν καί ὁμόνοιαν κανένα μέγα ἔργον δέν κατορθώνεται διὰ τό καλόν τῆς πατρίδος.

Μετά τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην νά φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καί τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δέ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καί ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτός ἠθέλησε νά ἐγγίῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νά λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. «Χρεωστοῦμεν», ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του, «νά ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὅχι διὰ νά πλουτισῶμεν ἢ διὰ νά δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νά ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καί χωρὶς πληρωμῆν, ἔστω καί χωρὶς δόξαν».

Εἰς τὴν εὐγενῇ του ψυχῇν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καί τῆς πατρίδος ἐμυθόενιζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καί τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καί τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐάν ὁ Ἀριστείδης καί οἱ πλεῖστοι τῶν συμπολιτῶν του δέν ἦσαν τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καί πολυτελεῖς, ἡ ἐνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δέν ἤθελεν σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δέ ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καί ὁ πολιτισμός ἤθελον ἐκλείπει ἐκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος, νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἢ τὸ νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσοῦ παρὰ διὰ τῶν ὀπλῶν, ἀπέστειλε πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε, δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι, εἶχον ἐπανελθεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰ ὁποῖας τὸ πῦρ καὶ ὁ σῖδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσῃ καὶ καταστρέψῃ.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινεν λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἑξῆς:

—Ὁ Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἐξόδων τοῦ ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐάν δέχεσθε νὰ καταθέσῃτε τὰ ὄπλα σας.

Οἱ Σπαρτιάται γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσῃ αἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικά του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωκε τὴν ωραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπαθανάτισῃ τὸ ὄνομά του. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου:

— Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν ὅτι τὰ πάντα δύναται νὰ ἐξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ γνωρίζουν. Ἀλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας λησμονοῦν τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἄς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ γῆς καὶ τὸ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἠθελάν ποτε πωλήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος ὅτι μόνον ὅταν ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη!

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ BYZANTION

Εἰς τὴν καλυτέραν θέσιν τῆς ἑλληνικῆς Μεσογείου ἰδρύθη εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μία πόλις, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἔγινεν ἀφορμὴ πολλῶν πολέμων. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι τὸ Βυζάντιον, ἡ κατόπιν ὀνομασθεῖσα Κωνσταντινούπολις.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἰδρύθη, εἶναι θαυμασία. Μὲ ἓνα μικρὸν πορθμὸν χωρίζεται ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Ἡ θάλασσα καθιστᾷ τὸν τόπον αὐτὸν τὸν μὲν χειμῶνα γλυκύν, τὸ δὲ θέρος δροσερόν.

Ἡ εὐφορία τῶν πέριξ τόπων καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ εἶναι ἐξαιρετική. Λειμῶνες χλοεροὶ ἐκτείνονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ Βοσπόρου εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, ὅπου βόσκουν ἄφθονα πρόβατα καὶ βόες. Εἰς τοὺς ἀγροὺς ὠριμάζουσιν οἱ δημητριακοὶ καρποί· αἱ ἄμπελοι παράγουσιν εὐώδεις μεγάλας σταφυλὰς, μεταξύ δὲ αὐτῶν ὑφoῦνται κατάφορτα κατὰ τὸ θέρος τὰ καρποφόρα δένδρα, κερασσεῖ μέ τραγανά, μεγάλα ὡς καρύδια, καὶ βαρυτάτα κεράσια, ἀπιδεῖαι, ροδακινεῖαι, συκαὶ μέ γλυκύτατα ὡς μέλι σῦκα, πεπόνια καὶ καρπούζια, τῶν ὁποίων, ὅστις ἐδοκίμασε τὴν γλυκύτητα, ποτὲ δὲν τὰ λησμονεῖ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν καρποφόρων ἄφθονα εἶναι καὶ τὰ ἄλλα δένδρα, τὰ ὁποῖα μέ τὴν πρασινάδα τῶν γλυκαίνουν ὅπου στρέψη τις τὸ βλέμμα, αἱ πλάτανοι, αἱ κυπάρισσοι, αἱ δάφναι, αἱ μυρσῖναι, τὰ πεῦκα. Τί δὲ νὰ εἴπῃ τις διὰ τὰ ἄνθη, τὰ τριαντάφυλλα, τὰ γαρίφαλα, τοὺς μενεξέδες καὶ τόσα ἄλλα; Πάντα ταῦτα, καθέν εἰς τὴν ἐποχὴν του, γεμίζουν τὸν ἀέρα μέ τὴν εὐωδίαν τῶν, ἀναπαύουν τὸ βλέμμα καὶ πλημμυρίζουν τὴν καρδίαν μέ χαράν.

Ἄλλ' ἐάν ἡ γῆ παρέχῃ εἰς τοὺς τόπους αὐτοὺς τόσον ἄφθονα τὰ ἀγαθὰ τῆς, καὶ ἡ θάλασσα δὲν μένει ὀπίσω. Ἡ Προποντίς, ἡ ὁποία στενεύει καὶ κλείεται ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μέ τὸν Βόσπορον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μέ τὸν Ἑλλησποντον, εἶναι ὡσάν μία μεγάλη γαληνιαία λίμνη. Εἰς τὰ ἥσυχα νερά τῆς εὐρίσκουν καταφύγιον ἀπὸ τὰ θυμωμένα νερά τῆς Μεσογείου ἑκατομμύρια ἰχθύων. Ἀλλὰ μεγάλα κέρδη ἔχουν κυρίως οἱ ἄλιεῖς ἀπὸ τοὺς ἰχθύς, οἵτινες κατ' ἀγέλας κατέρχονται διὰ τοῦ Βοσπόρου ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἡ μεγίστη αὕτη θάλασσα, ἥτις μόνον διὰ τὸ στενοῦ αὐτοῦ συνδέεται μέ τὴν Μεσόγειον, ἔχει ὕδατα γλυκύτατα, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς αὐτήν. Καθὼς δὲ παρετήρησαν πολλοί, δὲν ἔχει καὶ θαλάσσια θηρία. Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους πολλὰ εἶδη ἰχθύων τῆς Μεσογείου καταφεύγουν εἰς τὸν Εὐξείνιον, διὰ νὰ πολλαπλασιασθῶσιν ἥσυχά ἐκεῖ. Ἀνέρχονται τὴν ἀνοιξιν καὶ κατέρχονται κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς μέγας ἀγέλας. Τότε οἱ ἄλιεῖς τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδος συλ-

λαμβάνουσιν αὐτούς κατὰ χιλιάδας. Δύο δὲ εἶναι τὰ πολυπληθέστερα ἐξ αὐτῶν: οἱ σκόμβροι (σκουμπριά) καὶ οἱ παλαμίδες, ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλας ποσότητος οἱ ἀλιεῖς ταριχεύουσι καὶ ἀποστέλλουσιν εἰς ὅλας τὰς χώρας.

Ἄλλ' ἐκτός τῆς θαυμαστῆς ταύτης εὐφορίας τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ πλοῦτου τῆς θαλάσσης καὶ ἄλλη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τόσων πολέμων διὰ τὴν θέσιν αὐτὴν.

Ὁ Βόσπορος εἶναι τὸ κλειδίον τοῦ Εὐξεινίου Πόντου. Ὅστις κατέχει τὸν Βόσπορον δύναται ἢ νὰ λαμβάνῃ φόρους ἀπὸ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μεταβαίνουν ἢ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Πόντον, ἢ καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν διάβασιν αὐτῶν ἐντελῶς. Οὕτω δὲ τὰ πολυάριθμα προϊόντα τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας βρέχει ὁ Εὐξεινος, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ρωσίας, τοῦ Καυκάσου, τῆς Βορείου Μικρᾶς Ἀσίας, δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι. Τὰ πολυτιμώτατα δὲ καὶ ἀφθονώτατα ἐξ αὐτῶν σήμερον εἶναι τὰ σιτηρὰ τῆς Ρωσίας καὶ τὰ πετρέλαια τοῦ Βατούμ.

Ὅσάν δὲ νὰ ἐφρόντισεν ἐπίτηδες ἡ φύσις, ἔδωκεν εἰς τὸν κατέχοντα τὸ στενὸν καὶ ναύσταθμον ἀσφαλέστατον, τὸν παμμέγιστον Κεράτιον λιμένα. Λέγεται οὕτω, διότι ὁμοιάζει πρὸς κέρατον ἐλάφου. Τὴν εἴσοδον αὐτοῦ σχηματίζουν δύο ἀκρωτήρια. Εἰς τὴν εἴσοδόν του ἔχει ἀνοιγμὰ δύο χιλιομέτρων, ὅσον δὲ προχωροῦμεν ἐντός, στενεύει ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Εἶναι βαθύς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀκτῆς, ὥστε καὶ μεγάλα πλοῖα νὰ προσορμίζωνται ἀφόβως. Καὶ ἀπὸ τὰς δύο ὄχθας του ὑψώνονται βουνά, ὥστε εἶναι ἠσφαλισμένος πανταχόθεν ἀπὸ τούς ἀνέμους. Ἐξω ἡμπορεῖ νὰ βοῖζῃ ἡ ἀγριωτέρα καταιγίς, εἰς τὸν Κεράτιον ὅμως εἶναι γαλήνη.

Ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει μὲ ἓνα ποταμόν. Τὸ μήκος του ἀπὸ τὸν Εὐξεινον ἕως τὴν Προποντίδα εἶναι 27 χιλιόμετρα, τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος του εἶναι 3.200 μέτρα, ἀλλοῦ ὅμως στενεύει ἕως 500 μέτρα.

Τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει εἰς τούς διαπλέοντας αὐτόν, εἶναι μαγευτικόν. Καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ καὶ ἡ ἀσιατικὴ ἀκτὴ αὐτοῦ παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν· ἄλλοῦ μὲν καταβαίνουν ἀπότομοι καὶ κρημνώδεις, καὶ τὰ νερά σκορπίζουν τούς ἀφρούς των εἰς τὰ ἀκρογιάλια· ἄλλοῦ πάλιν πλησιάζουν ὁμαλώτατα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία τὰς φιλεῖ μὲ ἡσυχὰ ἡσυχὰ κυματάκια. Ἐδῶ μικρά ἀκρωτήρια προχωροῦν ἄγρια πρὸς τὴν θάλασσαν, παρέκει κολπίσκοι νανουρίζουν ἡσυχὰ ἐπάνω εἰς τὰ νερά των εἰδῶν εἰδῶν πλοιάρια καὶ λέμβους. Καὶ εἰς ὅλα ἀπλώνεται τριγύρω ἀτελειωτὴ πρασινάδα. Βάλετε εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἐλαφρὰν αὔραν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα καὶ θὰ ἐννοήσετε διατί, ὅστις περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ, λέγει καθ' ἑαυτόν: «Ἄχ, ἄς ἦταν ποτὲ νὰ μὴ τελειώσῃ τὸ ταξίδι!». Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι εὐρίσκεται εἰς

καμμίαν από τὰς μαγικάς λίμνας τῶν παραμυθιῶν, ἂν δέν τόν ἀφύπνι-
ζεν ἀπό τό ὄνειρον αὐτό τό ρεῦμα τοῦ πορθμοῦ.

Καί πράγματι τοῦ Βοσπόρου τό ρεῦμα εἶναι ὀρμητικόν. Εἰς τόν Εὐ-
ξεινον Πόντον ἐκβάλλουσι τριάκοντα περίπου ποταμοί μεγάλοι· οὗτοι
μέ τοὺς ὄγκους τῶν ὑδάτων τῶν φέρουν μέχρι τῆς θαλάσσης καί μεγί-
στους ὄγκους χωμάτων καί πετρῶν. Διὰ τοῦτο τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξεινίου
διαρκῶς πληθύνονται καί ὑψώνονται· τὰ δέ πλεονάζοντα ὕδατα ἐξέρ-
χονται μέ ὀρμήν διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα καί ἔπειτα διὰ
τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτό εἵπομεν ὅτι ὁ Βόσπορος
ὁμοιάζει μέ ποταμόν.

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἡ ἐνθουσιαστική ὁρμή τῶν στρατῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καί ἡ
ἰσχυρά συγκρότησις τῶν στρατῶν τῆς Ρώμης ἐκκληροδοτήθησαν εἰς τὰς
στρατιᾶς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ χριστιανὸς Ἕλλην στρατι-
ώτης τοῦ μεσαίωνος, ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, ὅπως θά τόν εἴπωμεν –
ἀφοῦ τὴν μεσαιωνικὴν μας αὐτοκρατίαν τὴν ὀνομάζομεν βυζαντινὴν –
ὁ βυζαντινὸς λοιπὸν στρατιώτης εἶναι ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων
στρατιωτῶν. Καί ἐπειδὴ οἱ λαμπρότεροι στρατοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος
ἦσαν οἱ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τῆς ἀρχαίας Ρώμης οἱ χριστιανι-
κοὶ στρατοί, διὰ τοῦτο ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης εἶναι ὁ ἀπόγονος τοῦ
Μακεδόνης καί τοῦ χριστιανοῦ Ρωμαίου στρατιώτου. Διότι εἰς τὰ δύο
μεγάλα ὀνόματα, τό ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τοῦ Με-
γάλου Κωνσταντίνου, συνοψίζεται ὁλόκληρος ὁ χαρακτήρ τῆς βυζαντι-
νῆς αὐτοκρατορίας καί τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ Βυζαντινοί,
δηλαδή οἱ προπάτορές μας τοῦ μεσαίωνος, εἶναι οἱ κατ' εὐθείαν ἀπό-
γονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Παρέλαβον ὅμως πολλὰ καί ἀπό τοὺς
Ρωμαίους καί ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ὑπῆρξε κατ' ἀρχάς μία συν-
έχεια τῆς ρωμαϊκῆς. Διὰ τοῦτο ὁ βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ ἐτιμᾶτο καί
ἐπροσκυνεῖτο ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του καί ἀπὸ τοὺς ξένους λαούς, ὡς
ὁ ἀπόγονος τῶν δύο μεγάλων βασιλέων, τοῦ Μακεδόνης καί τοῦ Ρω-
μαίου.

Ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, καί μάλιστα ὁ πεζός, ὁμοιάζει μέ Μακε-
δόνα καί μέ Ρωμαῖον στρατιώτην. Ὁ ὅπλισμός ὁμοιάζει περισσότερον
μέ τὸν ἀρχαῖον ρωμαϊκόν. Ἐφόρει ἀλυσιδωτόν θώρακα, ὁ ὅποιος ἐλέ-
γετο λωρίκιον. Εἶχε περικεφαλαίαν, ἡ ὁποία ἐλέγετο κασίς (ἡ

λέξεις είναι μακεδονική), και εις τούς πόδας του περικνημίδας. Αὐτά ἦσαν τὰ ἀμυντικά ὄπλα του. Ὡς ἐπιθετικά δέ ὄπλα εἶχεν ὅμοια μέ τὰ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, πολύ μακράν λόγχην, ὅπως καί ἐκεῖνοι, ἡ ὁποία ἐλέγετο κοντάριον, καί πολύ κοντόν σπαθίον. Ἡ ἀσπίς, ἡ ὁποία ἐλέγετο σκουτάριον, ὁμοιάζει καί αὐτή μέ τήν ἀρχαίαν.

Τό βυζαντινόν στράτευμα περιελάμβανεν, ὅπως καί τὰ ἀρχαία, τούς βαρέως ὦπλισμένους, σκουτάτοους (διότι εἶχον τό σκουτάριον), καί τούς ἐλαφρῶς ὦπλισμένους μέ τοξάριον, τούς τοξότας. Ὑπῆρχον δέ καί ἱππεῖς τοξόται, ἀλλ' οἱ ἐπίφοβοι ἱππεῖς ἦσαν οἱ κατάρακτοι, οἱ ὁποῖοι ἐπροφυλάσσοντο ὁλόκληροι μέ ἀλυσιδωτόν ὄπλισμόν, ὅπως καί οἱ ἱππῶται τῆς Δύσεως.

Κανείς ἄλλος ἀπό τούς ἀρχαίους στρατοὺς δέν ἦτο τόσον πολύ παρεσκευασμένος, ὅσον ὁ βυζαντινός. Οἱ μεσαιωνικοί μας πρόγονοι εἶχον τελειοποιήσει τήν στρατιωτικὴν τέχνην εἰς μέγιστον βαθμόν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος λαός. Μόνον ἀφ' ὅτου ἐχρησιμοποιήθη ἡ πυρίτις καί κατεσκευάσθησαν ὄπλα καί κανόνια, ἀπό τοῦ 1500, ἥλλαξεν ἡ στρατιωτικὴ τέχνη. Οἱ βυζαντινοὶ στρατοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι στρατοὶ τοῦ κόσμου.

Οἱ χριστιανικοὶ στρατοὶ τοῦ μεσαίωνος εἶχον τελειοτάτην ὀργάνωσιν, ὄχι μόνον εἰς τόν ὄπλισμόν, ἀλλὰ καί εἰς τήν ἐπιμελητείαν. Καί διὰ τοῦτο βλέπομεν τούς χριστιανούς μας αὐτοκράτορας νά ὀδηγοῦν ἐντός ὀλίγων ἑβδομάδων τόν στρατόν των ἀπό τήν Βουλγαρίαν εἰς τήν Συρίαν.

Εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν καί τὰς ἄλλας σπουδαίας πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον μεγάλαι ἀποθήκαι ὀπλων, ἐνδυμασιῶν καί παντός ἄλλου χρησίμου πράγματος εἰς ἓνα στρατόν. Δέν εἶχε δέ ὁ βυζαντινός στρατός μόνον πεζικόν καί ἱππικόν, ἀλλ' εἶχε καί τό πυροβολικόν του, ἄς εἴπωμεν. Εἶχε παντός εἴδους μηχανήματα διὰ τὰς πολιτορκίας πόλεως, πετροβόλα ὄργανα, κλίμακας, ξυλίνους πύργους. Ἦτο δέ καταλεπτῶς ὠρισμένον πόσον θά βαδίσῃ ὁ στρατός, ἀπό ποῦ θά λάβῃ τὰς προμηθείας, ποῦ θά εὔρῃ ὕδωρ, ποῦ πρόκειται νά σταθμεύσῃ. Καί ἡκολούθουν αὐτόν μεγάλαι ἐφοδιοπομπαί.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἰδίως, τό ὁποῖον προκαλεῖ τόν θαυμασμόν, ἦτο ἡ τελειότης νοσοκομειακῆς ὑπηρεσίας ἐνός βυζαντινοῦ στρατοῦ. Κατά τήν ὥραν τῆς μάχης ὑπῆρχον ἰδιαίτεροι τραυματιοφορεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀπέσυρον τούς τραυματίας, ὅπισθεν δέ τοῦ στρατοῦ ἦσαν τὰ φορητά νοσοκομεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο αἱ ἱατρικαὶ βοήθειαι. Καί ἐδῶ πρέπει νά ἐξάρωμεν τήν ἐπιείκειαν καί τήν μαλακότητα, τήν ὁποίαν ἐδείκνυνον εἰς τούς νικημένους οἱ βυζαντινοὶ στρατηγοί. Οἱ μεσαιωνικοὶ μας στρατοὶ ἦσαν ἀληθινοὶ χριστιανικοὶ στρατοί.

Εἰς ἰδιαιτέρον σῶμα ἀνῆκεν ὁ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττε τὰ σύνορα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλέγοντο ταῦτα ἄκριαι, καὶ ὁ στρατιώτης τῶν ἄκρων ἐλέγετο ἀκρίτας. Ἐκεῖ εἰς τὰ σύνορα ἠγρύπνουν οἱ ἀκρίται, διὰ νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν χριστιανικὴν αὐτοκρατορίαν. Πύργοι καὶ κάστρα τοὺς ἐπροστάτευον, μεγάλοι στρατιωτικοὶ ὁδοὶ τοὺς ἐβαλλον εἰς συγκοινωνίαν μέ τὸ κέντρον. Κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς κορυφὰς βουνῶν ἦσαν κτισμέναι βίγλαι, δηλαδὴ ὑψηλοὶ πύργοι. Ἐν καιρῷ κινδύνου ἤναπτον οἱ φρουροὶ πυράς. Ὡς μέ ὀπτικὸν τηλεγράφον ἐπῆγαινεν ἀμέσως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ εἰδήσις μιᾶς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Καὶ ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον.

Ὁ δὲ στρατιώτης τῶν ἄκρων, ὁ ἀκρίτας, ὁ σιδηροῦς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ὑπερησπίζετο ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰ σύνορα τὸ χριστιανικὸν βασίλειον, ἐγένεν ὁ ἀθάνατος τύπος τοῦ χριστιανοῦ Ἑλληνος ἥρωος. Ἀπὸ τὸν στρατιώτην ἀκρίταν ἔπλασεν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς κατὰ τὸν μεσαιῶνα τὸν ἀνδρειωμένον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ὑπέροχα δημῶδη τραγούδια ὀνομάζεται Διγενῆς Ἀκρίτας καὶ νικᾷ ὅλους τοὺς ἐχθρούς, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν Χάρον εἰς τὰ σιδερένια ἀλώνια.

Ὁ στρατὸς ἦτο ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες τῆς πολιτείας. Ὁ αὐτοκράτωρ χαιρετίζει τοὺς στρατιώτας του ὡς ἐξῆς: «Ἀγωνίσασθε, τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται καὶ παιδία ἐμά, ἵνα ἐπιδείξησθε τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν ὀρθὴν καὶ τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν ἀγάπην».

Ὁ βυζαντινὸς λοιπὸν στρατιώτης ἦτο στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Ὡφειλε νὰ δεῖξη τὴν ἀνδρείαν του, νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν σταυροφόρον σημαίαν του, διότι ἄλλως ἐθανατώνετο ἀμέσως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐδείκνυε τὴν ὀρθὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐμάχετο λοιπὸν μέ τὴν ὁρμὴν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ μέ τὴν πίστιν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ

Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτιζον πρὸ τοῦ Παρθενῶνος ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὸν αὐτοκράτορα αὐτῆς, εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐγεννᾶτο ὁ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ διδασκαλία του ἔμελλε νὰ καταρρίψῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν μέ ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ μέ ὅλα τὰ ἀγάλματα τῶν ἐλληνικῶν θεῶν.

Οἱ Ἀπόστολοι ἔφεραν τό Εὐαγγέλιον ἐνωρίς εἰς τήν Ἑλλάδα. Ἀλλά κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας μετὰ τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἡ νέα θρησκεία ἦτο ἀκόμη ἀνίσχυρος καί οἱ ὁπαδοὶ αὐτῆς κατεδιώκοντο, πολλοὶ δὲ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς πίστεώς των.

Ὅταν ὅμως ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐγίνεν αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ πράγματα ἥλλαξαν. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀνεγνωρίσθη ὡς θρησκεία τοῦ κράτους καί ἡ ἀρχαία ἔσβηνεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μέχρις ὅτου ἐπὶ τέλους οὐδεὶς ὁπαδὸς αὐτῆς ἔμεινεν.

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν δύο θρησκειῶν ἀπωλέσθησαν πολλὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, τόσον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ χριστιανοί, καὶ πρό πάντων οἱ μοναχοί, κινούμενοι ἀπὸ ὑπερβολικόν ζῆλον κατὰ τῶν εἰδώλων, συνέτριβον τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ πολλάκις κατέστρεφον καὶ αὐτοὺς τοὺς ναοὺς των.

Εὐτυχῶς ὅμως τὰ κυριώτερα οἰκοδομήματα τῆς Ἀκροπόλεως δέν ἐβλάβησαν. Μετεβλήθησαν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας καὶ τοιουτοτρόπως διεσώθησαν.

Πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν ναῶν ἀφηρέθη ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Παναγίαν ὁ Παρθενών. Ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἐγένεν ἴσως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔκτισεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν ναόν τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Κατὰ τὴν μετατροπὴν ἐγίναν καὶ μερικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Κατεσκευάσθησαν ἀψίδες, ἠνοίχθησαν θύραι, ἐκτίσθη νάρθηξ, εἰκονοστάσιον, γυναικωνίτις καὶ ἄλλα.

Ἀναμφιβόλως ἐβλαψαν ἀρκετὰ αἱ μεταρρυθμίσεις αὐταὶ τὸν Παρθενῶνα. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἐξηκολούθησεν ὁ Παρθενών νὰ εἶναι ὁ ὡραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος ναὸς τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὸς ἦτο ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς πόλεως, καὶ ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἐλατρεύετο εἰς αὐτόν, ὠνομάζετο Ἀθηνιώτισσα, ὡσάν νὰ ἦτο αὐτὴ ἡ κατ' ἐξοχὴν προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

Καὶ τό Ἐρέχθειον καὶ ὁ ναὸς τῆς Νίκης μετετράπησαν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Πλεῖστα πολῦτιμα ἀγάλματα κατεστράφησαν ἢ ἐφθάρησαν. Τὰ ἀναπόσπαστα ὅμως τμήματα τῶν κτιρίων δέν ἐβλάβησαν, ὅπως αἱ Καρυάτιδες, τὰ ἀετώματα, αἱ μετόποι, ἡ ζωφόρος τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλα. Τὰ πάντα εἶχον τότε ἀλλάξει.

Αἱ Ἀθῆναι δέν ἦσαν πλέον πόλις ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, ἀλλὰ μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις μεγάλου κράτους, τοῦ ὁποῦ προτεύουσα ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ ὅταν μὲν οἱ αὐτοκράτορες αὐτῆς

ἦσαν φρόνιμοι, γενναῖοι καί δραστήριοι, αἱ ἐπαρχίαι εἶχον τοῦλάχιστον ἀσφάλειαν καί εἰρήνην καί ἀπελάμβανον εὐημερίαν τινά. Ὅταν ὅμως ἦσαν – ὅπως συνέβη συχνά – ἀδύνατοι ἢ ἐστενοχωροῦντο ὑπὸ πολλῶν συγχρόνως ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, τότε αἱ ἐπαρχίαι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα. Ἀταξία ἐπεκράτει παντοῦ, διάφοροι βάρβαροι γείτονες εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν καί ἐλεηλάτουν αὐτήν. Πειραταὶ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὰς παραλίας καί ἤρπαζον ὅ,τι εὕρισκον.

Καί αἱ Ἀθῆναι φυσικὰ ὑπέφερον καί αὐταὶ πολλὰ ἀπὸ διαφόρους ἐχθρούς. Καί ἡ Ἀκρόπολις σπανίως εἶχε καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον ἡμέρας ὁμοίας μέ τὰς παλαιάς ἐκείνας, τὰς γεμάτας δόξαν καί λαμπρότητα, ὅταν οἱ σύγχρονοι τοῦ Περικλέους Ἀθηναῖοι, ἐλεύθεροι καί ὑπερήφανοι ἀνέβαινον εἰς τὸν ἱερὸν βράχον, διὰ νά προσφέρουν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὸν νέον πέπλον καί τὴν μεγάλην ἐκατόμβην.

Μία ἀπὸ τὰς σπανίας αὐτὰς ἡμέρας ἦτο ἐκείνη τοῦ ἔτους 1018 μετὰ Χριστόν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βασίλειος ὁ Β' ἐπεσκέφθη τὴν Ἀκρόπολιν καί ἀνέβη εἰς τὸν Παρθενῶνα, διὰ νά προσευχηθῇ.

Ὁ ἀνδρεῖος αὐτός βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος, ἐπολέμησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καί μέ ἐπιμονὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Καί ἐπὶ τέλους κατετρόπωσεν αὐτοὺς ἐντελῶς καί κατέστρεψε τὸ βασίλειόν των. Τότε κατέβη ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ὅπου εὕρισκετο, μέχρι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς νικηφόρους στρατιώτας του ἀνέβη μέ μεγάλην πομπὴν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παρθενῶνα καί ἐπροσκύνησε καί ἠὺχαρίστησε τὴν Θεοτόκον διὰ τὰς νίκας του κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Προσέφερε δέ εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς καί πολλὰ πολύτιμα δῶρᾶ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καί μία χρυσὴ κανδήλα.

Τό προσκύνημα αὐτό τοῦ Βουλγαροκτόνου εἶχε μεγάλην σημασίαν. Καί ἐάν ἡ Ἀκρόπολις εἶχε ψυχὴν, ὁλόκληρος θὰ συνεταράσσετο ἐκ θεμελίων ἀπὸ χαράν, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπάτησε τὸ ἱερὸν ἔδαφός της.

Ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ κατέστρεψεν ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐπικινδυνωδεστέρους ἐχθρούς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέβη μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τὸ φωτεινότερον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, διὰ νά εὐχαριστήσῃ τὴν Παναγίαν καί ν' ἀφιερῶσιν μέρος ἀπὸ τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ὁποῖα εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

[Σέ πολλούς λαούς επικρατεῖ ἡ δοξασία ὅτι, γιά νά εἶναι στερεό καί προφυλαγμένο ἀπό κάθε κίνδυνο ἓνα ὁποιοδήποτε οἰκοδόμημα, πρέπει νά χτισθεῖ στή θεμελίᾱ του ἢ στούς τοίχους του ἓνα ζῶο. Σύμφωνα μ' αὐτή τή δοξασία καί στήν ἀρχαία ἐποχή καί στούς βυζαντινοὺς χρόνους ὑπάρχουν παραδόσεις ὅτι θυσιάστηκαν ἀνθρώπινες ὑπάρξεις κατὰ τή θεμελίωση μεγάλων οἰκοδομημάτων. Τό θῦμα γινόταν τό στοιχειό τοῦ οἰκοδομήματος, γι' αὐτό καί τό χτίσιμο πού συνοδευόταν ἀπό μιά θυσία λεγόταν ἀπό τοὺς Βυζαντινοὺς στοιχείωσις. Σέ μιά τέτοια παράδοση στηρίζεται καί τό ἐπόμενο πανελλήνιο τραγούδι, πού διάφορες παραλλαγές του ἀναφέρονται καί σ' ἄλλες γέφυρες ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα, π.χ. στή γέφυρα τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Πηνειοῦ, τῶν Ἀδάνων, στή βρύση τῆς Ἀράχοβας, στό ὕδραγωγεῖο τῶν Δέρκων κ.λπ. Τήν ἐλληνική αὐτή παράδοση παρέλαβαν κι ἄλλοι λαοί προσαρμόζοντάς τήν σέ δικά τους οἰκοδομήματα].

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητάδες
γεφύριν ἐθεμέλιωναν στῆς Ἀρτας τό ποτάμι.
Ὀλημερίς τό χτίζανε, τό βράδυ ἐγκρεμιζόταν.
Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καί κλαῖν οἱ μαθητάδες:
— Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στίς δούλεψές μας,
ὀλημερίς νά χτίζουμε, τό βράδυ νά γκρεμίζεται!

Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσεν ἀντίκρου στό ποτάμι.
Δέν ἐκελάηδε σάν πουλί μηδέ σάν χελιδόνι,
παρά ἐκελάηδε κι ἔλεγεν μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα:
— Ἄν δέ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δέ στεριώνει.
Καί μή στοιχειώσετε ὄρφανό, μή ξένο, μή διαβάτη,
παρά τοῦ πρωτομάστορα τήν ὁμορφὴ γυναῖκα,
πόρχεται ἀργά τ' ἀποταχύ καί πάρωρα τό γιόμα.

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καί τοῦ θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μέ τό πουλί τ' ἀηδόνι:
« Ἀργά ντυθεῖ, ἀργά ἀλλαχτεῖ, ἀργά νά πάει τό γιόμα,
ἀργά νά πάει καί νά διαβεῖ τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι».
Καί τό πουλί παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:
« Γοργά ντύσου, γοργά ἄλλαξε, γοργά νά πᾶς τό γιόμα,
γοργά νά πᾶς καί νά διαβεῖς τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι».

Νά τήνε κι ἐξανάφανεν ἀπό τήν ἄσπρη στράτα.
Τήν εἶδε ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.

Ἀπό μακριά τούς χαιρετᾷ κι ἀπό κοντά τούς λέει:
– Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καί σεῖς οἱ μαθητάδες.
Μά τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργωμισμένος;
– Τό δαχτυλίδι τόπεσε στήν πρώτη τήν καμάρα,
καί ποιός νά μπεῖ καί ποιός νά βγεῖ τό δαχτυλίδι νά 'βρει!
– Μάστορα, μήν πικραίνεσαι κι ἐγώ νά πά' σ' τό φέρω,
ἐγὼ νά μπῶ κι ἐγώ νά βγῶ τό δαχτυλίδι νά 'βρω.

Μηδέ καλά κατέβηκε μηδέ στή μέση ἐπῆγε.
– Τράβα, καλέ μ', τόν ἄλυσσο, τράβα τήν ἀλυσίδα,
τί ὅλον τόν κόσμο ἀνάγειρα καί τίποτες δέν ἦβρα.
Ἕνας πιχάει μέ τό μυστρί καί ἄλλος μέ τόν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καί ρίχνει μέγα λίθο.

– Ἀλίμονο στή μοίρα μας, κρίμα στό ριζικό μας!
Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες.
Ἡ μιὰ 'χτισε τό Δούναβη κι ἡ ἄλλη τόν Ἀφράτη
κι ἐγώ, ἡ πλιό στερνότερη, τῆς Ἄρτας τό γιοφύρι.
Ὡς τρέμει τό καρυόφυλλο, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ὡς πέφτουν τά δενδρόφυλλα, νά πέφτουν οἱ διαβάτες.

– Κόρη, τό λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
πόχεις μονάκριβο ἀδερφό, μή λάχει καί περάσει.
Κι αὐτή τό λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει:
– Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νά πέφτουν οἱ διαβάτες.
Τί ἔχω ἀδερφό στήν ξενιτιά, μή λάχει καί περάσει.

Ν. Πολίτου,

Δημοτικό

«Ἐκλογαί ἀπό τά τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ»

Ὁ Λουδοβίκος Παστέρ ἐγεννήθη εἰς τὴν Δόλην, μικράν γαλλικὴν πόλιν, ἡ ὁποία κεῖται πλησίον τοῦ ὄρους Ἰούρα, τὴν 17 Δεκεμβρίου 1822.

Ὁ πατὴρ του ἦτο συνταξιούχος ἐπιλοχίας, παρασημοφορημένος μάλιστα ἐπ' ἀνδραγαθία εἰς τὸ πεδὶον τῆς μάχης. Μετὰ τὴν ἀποστρατείαν του κατέμεινεν εἰς τὴν Δόλην, ὅπου ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βυρσοδέψου. Καὶ ὅμως ἐκ τοῦ ταπεινοῦ βυρσοδέψου καὶ τοῦ πτωχικοῦ οἴκου ἐγεννήθη μέγας εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν ὁποῖον βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες ἐπεσκέφθησαν καὶ ἐτίμησαν μέ τὰς ὑψίστας τιμάς, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθρωπότης ὅλη αἰωνίως θά προφέρῃ τὸ ὄνομα μετὰ σεβασμοῦ μεγάλου.

Εἰκοσαετῆς ὁ Παστέρ εἰσῆχθη εἰς τὴν «Ἀνωτάτην Σχολὴν Θετικῶν Ἐπιστημῶν» τῶν Παρισίων.

Ὅτε ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἡσχολεῖτο ἰδίως περὶ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν χημείαν. Εἰς τὰς διαφόρους διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐρεύνας του ἀνεκάλυψεν ὅτι εἰς τὰ μόρια τοῦ κονιορτοῦ καὶ εἰς τὰ διάφορα ὑγρά πλανῶνται ὀργανικά ὄντα, τὰ ὁποῖα ζοῦν, κινοῦνται καὶ πολλαπλασιάζονται.

Τοῦτο ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἀφορμὴν νά μελετήσῃ μετ' ἐπιμονῆς τὰς ιδιότητας καὶ τὴν ζωὴν τῶν μικροβίων καὶ νά ἀνακαλύψῃ πληθεὺς πραγμάτων, τὰ ὁποῖα μέχρι τότε ἦσαν ἄγνωστα.

Ἀνεκάλυψε λοιπὸν ὅτι τὰ μικρόβια, τὰ ὁποῖα ἀφθονοῦν εἰς τὴν φύσιν, συντελοῦν εἰς τὰς ζυμώσεις, δηλ. εἰς τὰς μεταβολάς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται πᾶν ὑγρὸν ἢ πᾶσα ζωικὴ ἢ φυτικὴ οὐσία.

Αἱ ζυμώσεις εἶναι ἔργον τῶν μικροβίων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ εὐνοϊκούς ὁρους πολλαπλασιάζονται καταπληκτικῶς ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος καὶ ἀλλοιώνουν τὰς οὐσίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον. Ἄνευ αὐτῶν οὔτε τὸ γάλα θά ἐπήγνυτο οὔτε τὸ γλεῦκος θά μετεβάλλετο εἰς οἶνον ἢ ὄξος οὔτε ἡ ζύμη τοῦ ἄρτου θά διεστέλλετο οὔτε σῆψις θά ἐπῆρχετο.

Ὁ Παστέρ μετὰ πολλὰ πειράματα ἀνεκάλυψεν ἐπίσης ὅτι, ἐάν θερμανθοῦν αἱ οὐσαὶ εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν θερμοκρασίας, καταστρέφονται τὰ ἐντὸς αὐτῶν μικρόβια καὶ παρακωλύεται πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν οὐσιῶν τούτων.

Ὁ Παστέρ θέσας ἐντὸς κλιβάνου ἀγγεῖα περιέχοντα γάλα καὶ βούτυρον παρετήρησεν ὅτι αἱ οὐσαὶ αὗται διετηροῦντο ἐπὶ μακρόν χρόνον. Ἡ θερμότης τοῦ κλιβάνου ἐφόνευε τὰ ἐντὸς αὐτῶν μικρόβια, τὰ ὁποῖα θά ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζύμωσιν, θά διετηροῦντο δὲ αἱ οὐ-

σίαι αὐταὶ ἐπ' ἄπειρον εἰς καλὴν κατάστασιν, ἂν νέα μικρόβια, τὰ ὅποια ἤρχοντο ἀπὸ τοῦ ἀέρος, δέν προσέβαλλον αὐτάς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1865 ἐπιζωοτία ἐνσκήψασα εἰς τὴν μεσημβρινήν Γαλλίαν κατέστρεψε τοὺς μεταξοσκώληκας καὶ ἐπέφερεν ἀνυπολογίστους οἰκονομικὰς καταστροφὰς εἰς τοὺς πληθυσμούς τῆς χώρας ἐκείνης.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε τὸν Πατέρ, ἵνα μελετήσῃ καὶ ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτίαν τῆς νόσου, καὶ ἵνα προσπαθῇ νά ἐξεύρῃ θεραπείαν. Ὁ Παστέρ διήλθε πέντε ὁλόκληρα ἔτη ἐντὸς τῶν βομβυκοτροφείων. Διὰρκῶς ἐμελέτα, εἰργάζετο, ἐκοπίαζε, μέχρις ὅτου ἐπέτυχεν νά ἀποδείξῃ ὅτι αἰτία τῆς νόσου εἶναι τὰ μικρόβια, τὰ ὅποια εἰσερχόμενα μετὰ τῆς τροφῆς εἰς τὸν ὀργανισμόν τῶν σκωλήκων κατέστρεφον τοὺτους· ἀπέδειξεν ὅτι ἀπὸ ἑνὸς καὶ μόνου ἀσθενῆ σκώληκα εἶναι εὐκόλως δυνατόν νά μεταδοθῇ ἡ νόσος εἰς πάντας τοὺς σκώληκας, οἱ ὅποιοι ἐκτρέφονται εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον.

Ἀφ' οὗ ἀνεκαλύφθη τὸ αἷτιον τῆς νόσου, ἡ θεραπεία ἦτο εὐκόλος πλὴν· ἡ καθαριότης, ἡ ἀπολύμανσις, ἡ ἐκτροφή ἐκάστης ἡλικίας εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα καὶ ἡ καταστροφή τῶν προσβεβλημένων ὑπὸ τῆς νόσου μεταξοσκωλήκων συνετέλεσαν εἰς τελείαν θεραπείαν τοῦ κακοῦ.

Ἐκτοτε ἡ θεραπεία τῶν μεταξοσκωλήκων ἐξέλιπε· πάντες δέ σχεδόν οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ προμηθεύονται ὡς μεταξοσκωλήκων ἐξητασμένα μικροσκοπικῶς καὶ παρεσκευασμένα κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Παστέρ.

Διὰ τὴν σπουδαιότητα ταύτην ἐφεύρουν ὁ Παστέρ ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς κόπους· ἠσθένησε δέ ἐπικινδύνως καὶ ἔπαθε παράλυσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Καί παρ' ὅλα ταῦτα δέν ἔπαυσε τὰς ἐρεῦνας του.

Ὁ Παστέρ παρετήρησε ὅτι τὰ μικρόβια, ὅταν ἔρχονται εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν οἶνον, πρὸς τὸν ζῦθον, πρὸς τὸ γάλα καὶ πρὸς πάσας τὰς οὐσίας, ἀλλοιώνουν ταύτας καὶ προξενοῦν διαφόρους ἀσθενείας αὐτῶν. Ἀλλὰ μικρόβια ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ αἷμα τῶν ζῶων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφέρουν διαφόρους νόσους. Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νόσων τῶν κατοικιδίων ζῶων καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ προβλήματος ἂν καὶ αὐταὶ προσέρχονται ἀπὸ τὰ μικρόβια. Ἐπίστευε δὲ μετὰ πεποιθήσεως ὅτι, μετὰ ἐπιτυχὴ διάγνωσιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῆς αἰτίας τῶν νόσων, θ' ἀποβῇ εὐκόλος ἡ θεραπεία αὐτῶν διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν μικροβίων.

Σπουδαῖα ἀνακαλύψεις αὐτοῦ εἶναι ὁ προφυλακτικὸς ἐμβολι-

ασμός κατά τοῦ σπληνάνθρακος τῶν ζώων, τῆς ἐρυθρᾶς τῶν χοίρων καί τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἄνθρωποι ἔθαπτον τὰ πτώματα τῶν ζώων, τὰ ὅποια ἀπέθνησκον ἐξ ἀνθρακος· ἐθεώρουν τοῦτο ἐπαρκές προφυλακτικόν μέτρον κατά τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου. Ἀλλά τοῦτο ἦτο πλάνη· διότι τὰ μικρόβια τοῦ ἀνθρακος ζοῦν ὑπὸ τὴν γῆν ὀλόκληρα ἔτη· οἱ δὲ σκώληκες, οἱ ὅποιοι τρώγουν ταῦτα μετὰ τῶν πτωμάτων, ἐξέρχονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καί μεταδίδουν τὰ μικρόβια εἰς τὰ ἄλλα ζῶα. Ἐκτοτε, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Παστέρ, τὰ ζῶα, τὰ ὅποια ἀποθνήσκουν ἐξ ἀνθρακος, καίονται.

Αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Παστέρ συνεκίνησαν ὅλον τὸν κόσμον. Εἰς ἱατρικὸν συνέδριον, τὸ ὅποιον συνεκροτήθη ἐν Λονδίῳ, τρισχίλιοι ἱατροὶ ἤκρωντο ὄρθιοι καί ἐπὶ πολλήν ὥραν καί ἐχειροκρότουν τὸν Παστέρ.

Συνεχίζων ὁ ἀκάματος Παστέρ τὰς ἐρεῦνας του, ἀνεῦρε τὰ αἷτια τῶν μεταδοτικῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ 1885, ὡς ὕψιστον ἐπιστέγασμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἐφεῦρε τὴν θεραπείαν τῆς λύσσης δι' ἐμβολιασμοῦ καί κατέστη περιώνυμος ὁ Παστέρ.

Τὸ ὅτι ὑπάρχουν μικρόβια, τὸ ὅτι διὰ τούτων μεταδίδονται καί ἀναπτύσσονται αἱ νόσοι εἶναι γνώσις μεγίστη καί ὠφελιμωτάτη· ἡ ἱατρικὴ ἐπιστὴμὴ ἀκολουθοῦσα τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνεκάλυψε τὰ μικρόβια τῶν πλείστων καί σπουδαιωτάτων νόσων.

Καί ἂν ἡ ἱατρικὴ ἐπιστὴμὴ δέν ἐφεῦρε μέχρι τοῦδε τὰ μέσα τῆς θεραπείας ὅλων τῶν ἀσθενειῶν, ἐφεῦρεν ὅμως πολλὰ καί ποικίλα προληπτικά, ἀπολυμαντικά καί ἄλλα προφυλακτικά μέτρα. Διὰ τῶν μέτρων τούτων κατέστησε τὰ μικρόβια ἀνίκανα ὅχι μόνον νά δράσουν, ἀλλὰ καί νά ζήσουν ἀπλῶς καί νά ἀναπτυχθοῦν ἐντὸς ξένου σώματος ὑγιοῦς ἢ καί ἀσθενικοῦ.

Εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐπιστήμην ὑπῆρξε σωτηρία ἡ ἀρχὴ τοῦ Παστέρ, ὁ παστερισμός, ὁ ὁποῖος εὐρύτατα χρησιμοποιεῖται σήμερον. Διὰ τῶν ἐπιδέσμων καί τῶν ἀπολυμαντικῶν μέσων ἐπιτυγχάνεται, ὥστε μὴδὲ πυρετός ἀπλοῦς νά προσβάλλῃ τοὺς ὑφισταμένους ἐγχειρησιν, ἀκόμη καί ὅταν ὀλόκληρα μέλη τοῦ σώματος ἀποκόπωνται.

Οἱ διεθνεῖς θαυμασταὶ τοῦ μεγάλου Παστέρ δι' ἐράνων, οἱ ὅποιοι ἀπεστάλησαν ἐκ πάσης γωνίας τῆς γῆς, συνέλεξαν μέγα χρηματικὸν ποσόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ 1886 τὸ μέγα Ἰνστιτούτον Παστέρ ἐν Παρισίοις, τὸ ὅποιον χρησιμεύει ὡς λυσσιατρεῖον καί ὡς ἐργαστήριον μικροβιολογικῶν μελετῶν.

Πρὸ τοῦ Ἰνστιτούτου σύμπλεγμα χαλκοῦν παριστᾷ ἓνα ποιμενόν-

παιδα, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἐκ τοῦ λαιμοῦ λυσσῶντα λύκον καί προσπαθεῖ νά δέσῃ τό στόμα τούτου.

Ὁ ἥρωικός οὔτος ποιμενόπαις εἶναι ὁ δεκατετραετής Ζουμπίλ, ὁ ὁποῖος, διὰ νά σώσῃ τέσσαρας μικροῦς παῖδας ἀπό λύκου λυσσῶντος, ὤρμησε, συνέλαβε τόν λύκον, παρά τοῦ ὁποῖου ὑπέστη πολλά δῆγματα, περιέσφιξε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τόν λαιμόν αὐτοῦ καί τέλος τόν ἔσυρε καί τόν ἔπνιξε ἐντός τῆς λίμνης. Αὐτός εἶναι ὁ πρῶτος λυσσόδηκτος, τόν ὁποῖον ἐθεράπευσεν ὁ Παστέρ.

Τό σύμπλεγμα συμβολίζει τάς δύο νίκας: τήν μεγάλην νίκην τοῦ μικροῦ βοσκοῦ καί τήν νίκην τοῦ Παστέρ κατὰ τῆς λύσης.

Ὁ Παστέρ ἐρευνῶν καί ἐργαζόμενος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του ἀπέθανε τήν 28ην Σεπτεμβρίου 1895 καί ἐτάφη εἰς τό Πάνθειον τῶν Παρισίων.

Κατά τό 1920 ἰδρύθη καί ἐν Ἀθήναις διὰ δωρεῶν καί κρατικῆς ἀρωγῆς « Ἰνστιτούτον Παστέρ ».

Τοῦτο ἔχει προορισμόν τήν μελέτην τῶν μολυσματικῶν καί παρασιτικῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν κατοικιδίων ζώων ἐν Ἑλλάδι καί τήν ὑπόδειξιν μέτρων πρός παρακώλυσιν τῆς μεταδόσεως αὐτῶν. Ἐχει προσέτι τήν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἐλονοσίας καί τῆς φυματιώσεως καί τήν παρασκευήν διαφόρων ἐμβολίων.

Δημήτριος Κακλαμάνος

Η ΧΑΡΑ

Ζητῶ τήν χαράν πότ' ἐδῶ, πότ' ἐκεῖ.
Ποῦ εἶναι, εἰπέτε μου, ποῦ κατοικεῖ;
Δέν εἶναι εἰς λόφους κι εἰς ὄρη ὕψηλά.
Εἰπέτε μου, ποῦ ἡ μορφή της γελά;

Εἰς βάθη κοιλάδων ἐπήγα ζητῶν
τόν ρύακα εἶδα ποῦ πίπτει κροτῶν
καί παίζει καί σύρει νερά καθαρά.
Μαζί των δέν ἔπαιζε πλήν ἡ χαρά.

Ἐζήτησα αὐτήν εἰς σκιᾶς τῶν δασῶν.
Ἐγέλων τά φῶτα ἀστέρων χρυσῶν
πτηνόν ἐκελάδει εἰς μυρσίνην χλωράν,
πλήν ἔψαλλε θρήνους καί ὄχι χαράν.

Ἐζήτησα αὐτὴν εἰς εὐθύμους χορούς,
εἰς δεῖπνων θαλάμους λαμπροῦς κι ἡχηροῦς,
εἰς φῶτα, εἰς σκεύη χρυσᾶ κι ἀργυρᾶ,
πλήν αὕτη εἰς αὐτὰ δὲν εὐρέθη ἡ χαρά!

Τὴν ἔφθασα τέλος, τὴν εὖρον μακράν,
μακράν εἰς χωρίου κοιλάδα μικράν·
τριγύρω της εἶχε παιδιὰ ἀρκετά·
κι ἐπήδα μ' ἐκεῖνα κι ἐγέλα μ' αὐτά.

Ποῦ εἶσθε, καλοὶ παιδικοὶ μου καιροί;
ἐφώναξα τότε μέ στήθος βαρύ.
Πλὴν μόλις τὴν εἶδα, πετᾶ ἡ χαρά,
κι αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη κι ἐσχάτη φορά!

Κατὰ τὸν Γκαϊτε

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Εἰς ἓν μικρόν χωρίον τῆς Ἡπείρου, τό Λάμποβον, ἐγεννήθη τό 1800 ἀπό γονεῖς πτωχοῦς ἕνα ἀγοράκι, τό ὁποῖον ἐβάπτισαν Βαγγέλην. Τό παιδί ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμεγάλωσεν. Ἦτο ἔξυπνον, ζωηρόν, φιλότιμον. Γράμματα δέν ἔμαθε πολλά, διότι τό μικρόν χωρίον μέ τās ἐκατόν πεντήκοντα οἰκίας του δέν εἶχε σχολεῖον. Ὅσα ἔμαθε, τὰ ἔμαθε μόνος του ἢ ἐρωτῶν τόν ἱερέα, ὁ ὁποῖος τὰ ἤξευρε καί αὐτός ὀλιγοστά.

Ἀλλά περισσότερο καί ἀπό τὰ γράμματα ἡγάπα ὁ Βαγγέλης τὰ ὅπλα. Ἀπό μικρός ἦτο καλός σκοπευτής. Δέν θά εἶχεν ὑπερβῇ τό δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅτε τόν ἐστρατολόγησεν ὁ Ἀλήπασας ὁ Τεπελενλής καί τόν ἔστειλε φρουρόν εἰς ἓν φρούριον πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Βαγγέλης ἐπτά ἔτη. Ἐγένινεν εἴκοσι χρόνων καί ἦτο πρῶτος εἰς τήν τόλμην καί τήν ἐξυπνάδα.

Τό 1820 ὁ Ἀλήπασας ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ σουλτάνου. Οὗτος ἀπέστειλε στρατεύματα καί ἀρχιστράτηγον τόν Πασόμπεην μέ τήν διαταγήν νά καταπνίξῃ τήν ἐπανάστασιν, νά συλλάβῃ ζωντανόν τόν Ἀλήν, ἢ, ἂν φονευθῇ, νά τοῦ ἀποστείλῃ τήν κεφαλὴν του.

Τότε ὁ Πασόμπεης ἐκάλεσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ σουλτάνου τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας νά συμπολεμήσουν κατὰ τοῦ Ἀλή. Ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλήπασα ἐστέναζον οἱ ἄμοιροι εἰς τήν ξενιτιάν καί μέ λαχτάραν ἐκοίταζαν ἀπό τήν Κέρκυραν τὰ βουνά τῆς ἀγαπημένης πατρίδος των. Ὑπεσχέθη νά ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐλευθέραν τήν ἡρωικὴν των πατρίδα. Οἱ Σουλιῶται ἔτρεξαν προθύμως, ἠνώθησαν μέ τό στράτευμα τοῦ σουλτάνου, ἐπολέμησαν, ὅπως πάντοτε, ἡρωικά καί ἐκυρίευσαν ἀρκετὰς πόλεις.

Ἀλλ' ὁ Πασόμπεης δέν παρέδιδε τό ποθητόν Σούλι εἰς τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας, καί οἱ Σουλιῶται δυσηρεστημένοι ἐστρατοπέδευσαν χωριστά ἀπό τό σουλτανικόν στράτευμα. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη νά ὠφεληθῇ ἀπό τήν δυσარέσκειαν αὐτὴν καί νά ἐλκύσῃ τοὺς Σουλιώτας μέ τό μέρος του. Ἐκάλεσε λοιπόν τόν ἀρχηγόν τῶν Σουλιωτῶν, τόν Μάρκον Μπότσαρην, εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τήν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης, ὅπου εἶχε τήν κατοικίαν του. Ἡ συμφωνία ἐγένινεν ἀμέσως.

Τήν 6ην Δεκεμβρίου 1820 μία φοβερά «μπαταριά», συμπτροκρότησις τριακοσίων σουλιωτικῶν ὅπλων, ἐδόνησε τόν ἀέρα. Ταυτοχρόνως μία δυνατὴ φωνὴ ἐβροντοφώνησε πρὸς τό σουλτανικόν στρατόπεδον:

—Ἐ! σεῖς! Ἀπό τώρα κι ἐδῶ ἔχουμε πόλεμο. Σὰς τό λέγω ἐγώ, ὁ Μάρκος Μπότσαρης, γιὰ νά μὴ μέ νομίζετε ἄπιστο.

Τήν συμπτροκρότησιν ἐκείνην τῶν ὅπλων καί τήν φωνὴν ἤκουσεν

ὁ Βαγγέλης, ἔμαθεν ὅτι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ πρό πάντων διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ φρούριον. Τρέχει πρὸς τὸν Μπότσαρην, ὅστις τὸν ἐδέχθη εἰς τὸ ὀνομαστὸν σουλιώτικον σῶμα του.

Ὁ Βαγγέλης ἦτο τώρα ὠραῖος καὶ ὑψηλὸς νέος, μέ μύστακα λεπτόν, ζωηροὺς ὀφθαλμούς, σῶμα εὐκαμπτον, εὐκίνητον καὶ χαριτωμένον. Ἀληθινὸς λεβέντης. Τόσῃν ἔδειξεν ἀνδρείαν ἀμέσως, ὥστε ὁ Μπότσαρης τὸν ἔκαμε πρωτοπαλικάρον του. Εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους, εἰς ὅλα τὰ τολμηρὰ ἐκεῖνα κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὁ Βαγγέλης ἦτο τὸ δεξιὸν χέρι.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ καπετάν Ζέρβας ἡτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ με διακόσια παλικάρια εἰς τὴν Ἥπειρον καὶ ὁ Βαγγέλης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν του τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτός. Καὶ ἐπῆγε.

Τὸ Σούλι τώρα τὸ κατεῖχαν οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ πολυἀριθμὸς ἐχθρικός στρατὸς τὸ ἐπολιόρκει ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῇ ὁ Ζέρβας με τοὺς πολιορκουμένους, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Ζέρβα ἀπὸ τὴν κοιλάδα. Ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ ἡ συνεννόησις; Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ Σουλιῶται.

– Παιδιά, λέγει ὁ καπετάν Ζέρβας, ποιὸς πάει στὸ Σούλι;

Σιωπὴ ἐπεκράτησε μερικὰς στιγμάς· οὔτε ἀναπνοὴ δὲν ἠκούετο. Ἐξαφνα ἐτινάχθη ἐπάνω ἓνα παλικάρι.

– Εἰγὼ πάω! εἶπε με ἀπόφασιν.

Ἦτο ὁ Βαγγέλης.

– Ἀν πάει ὁ Βαγγέλης, πηγαίνω καὶ ἐγὼ μαζί του, λέγει ἄλλος ἀνδρεῖος.

Ὁ Βαγγέλης δὲν ἦτο μόνον ἀτρόμητος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἐξυπνος. Ἐγνώριζεν ὅτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον ραμαζάνι καὶ ὅτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πεινασμένοι καὶ ἐξηντλημένοι, ἐρρίπτοντο ὅλοι εἰς τὴν τροφὴν μετὰ τὴν νηστείαν τῆς ἡμέρας. Ἐκεῖνην τὴν ὥραν ἐξέλεξεν ὁ Βαγγέλης διὰ τὸ τολμηρὸν του σχέδιον.

Ἐπροχώρησε με τὸν σύντροφόν του χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἔπειτα ἐσκεπάσθη ὀλόκληρος με χόρτα καὶ φύλλα δένδρων, ἔπεσε κάτω καὶ συρόμενος με τὴν κοιλίαν, με τὸν σύντροφόν του ὀπίσω του, διέσχισε τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Οἱ ἐχθροὶ ἀνύποπτοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἠννόησαν τίποτε. Ἀλλ' ὅταν εἶδον νὰ προχωροῦν τὰ ζωντανὰ ἐκεῖνα δένδρα, τὰ πράσινα φαντάσματα, ἐτινάχθησαν ἐπάνω φωνάζοντες:

– Σουλιῶτες! Σουλιῶτες! Καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Ἀλλ' οἱ δύο

άνδρεῖοι εἶχον ἤδη ἀπομακρυνθῇ. Ἐξαφνα ἀνωρθώθησαν, ἐπέταξαν τά χόρτα καί τά φύλλα καί ταχεῖς ὡς ἀστραπή εἰσώρμησαν εἰς τό δάσος καί ἀπ' ἐκεῖ ἀνέβησαν εἰς τό φρούριον τῆς Κιάφας.

Φαντάζεσθε μέ ποῖον ἐνθουσιασμόν τούς ὑπεδέχθησαν οἱ πολιορκούμενοι!

Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε νά ρίπτεται εἰς τούς κινδύνους, ἕως ὅτου ἡ Ἑλλάς ἐγίνεν ἐλευθέρα. Ἡ πατρίς ἐτίμησε τό ἡρωικόν τέκνον τῆς, τόν ἀνύψωσεν εἰς τόν βαθμόν τοῦ ταξιάρχου καί τοῦ ἐχάρισεν ἐθνικάς γαίας.

Ἄλλ' ὁ Βαγγέλης ἤθελεν ἐνέργειαν, ζωὴν, κίνησιν. Τώρα πού ἐπέρασεν ἡ λαχτάρα τῶν κινδύνων ἤθελε νά ἀφοσιωθῇ εἰς κάτι πολύ μεγάλο, τό ὁποῖον νά ἀπαιτῇ ὅλην τήν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς του.

Τό 1831 ἀφῆκε καί τόν βαθμόν καί τās ἐθνικάς γαίας καί ἐπέστρεψεν εἰς τό χωρίον του, διὰ νά ἀποχαιρετίσῃ τούς ἰδικούς του. Ἡσθάνθη τήν καρδίαν του νά αἱματώνῃ βλέπων τό χωρίον του σκλαβωμένον. Ἐκεῖνας τās ἡμέρας εἶχαν ἀφήσει ἐλευθέραν ἀπό τās φυλακάς τήν γραῖαν μητέρα του. Ὁ Βαγγέλης ἐφίλησε μέ δάκρυα τό χέρι τῆς μητέρας του, ἐπῆρε τήν εὐχή τῆς, ἔκαμε τόν σταυρόν του καί ἔφυγεν εἰς τήν ξενιτιάν, εἰς τήν Βλαχίαν. Ἐφθασεν εἰς τό Βουκουρέστι.

Χρήματα δέν εἶχεν, ἀλλ' εἶχε μεγάλην πεποιθήσιν εἰς τήν Θεῖαν Πρόνοιαν καί εἰς τās ἰδικάς του δυνάμεις. Ἀπεφάσισε νά ἐπιδοθῇ εἰς τήν γεωργίαν. Καί κατ' ἀρχάς ἐνοικίασε τά κτήματα τῶν ἐκεῖ ἐλληνικῶν μοναστηρίων. Καί ἀφωσιώθη εἰς τήν καλλιέργειαν τῆς γῆς μέ σύστημα καί μέ μέθοδον. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερισμοῦ, κανέν κτήμα δέν εἶχε δώσει τόσον ἄφθονον καρπόν.

Τότε ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἐξάδελφός του Κωνσταντῖνος, ὅστις μέ τήν εὐφυΐαν καί τήν δραστηριότητά του ἐγίνεν πολύτιμος βοηθός τοῦ ἐξαδέλφου του.

Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασεν ἐν τῷ μεταξύ πολλά καί μεγάλα κτήματα καί ἐγίνεν ἐκατομμυριοῦχος.

Ἀλλά μέσα εἰς τόν πλοῦτον, εἰς τήν εὐτυχίαν, μέσα εἰς τήν ἡγεμονικὴν του ζωὴν δέν ἐλησμόνησε τήν Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη του ἦτο καί τώρα τόσον μεγάλη, ὅσον εἰς τήν νεότητά του. Τότε τῆς εἶχεν ἀφιερῶσει τήν ζωὴν του, τώρα ἦλθεν ἡ ὥρα νά τῆς ἀφιερῶσῃ τήν περιουσίαν του.

Ἡ Ἑλλάς δέν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τήν ἐρήμωσιν τῆς μακρᾶς σκλαβιάς. Ὁ Βαγγέλης, ὅστις ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας τά ἀγαθὰ τῆς γεωργίας, ἀπεφάσισε νά τήν βοηθήσῃ. Ἐδωσεν ἀρκετόν ποσόν καί διωργανώθη τό 1859 ἡ πρώτη ἔκθεσις – τά «Ὀλύμπια» – εἰς

τήν ὁποῖαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐκθέται ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος καί ἐξεθέσαν προϊόντα γεωργίας, κτηνοτροφίας καί βιομηχανίας.

Ὁ Βαγγέλης ἐνεθαρρύνθη ἀπό τήν ἐπιτυχίαν καί ἀπεφάσισε νά ἰδρύσῃ καί ὠραῖον μεγαλοπρεπές κτίριον διὰ τά «Ὀλύμπια», ὥρισε δέ νά γίνεται κατὰ τριετίαν ἐκθεσις ὅλων τῶν προϊόντων καί νά βραβεύωνται τά καλύτερα.

Τό 1865 ἀπέθανεν ὁ Βαγγέλης. Ὅταν ἠνοιχθῇ ἡ διαθήκη του, ὁ κόσμος ἐπληροφορήθη ὅτι ἐδῶρῃσεν ὅλην τήν ἀκίνητον περιουσίαν του εἰς τό Ἔθνος. Δέν ἐλησμόνησεν ὅμως καί τό πτωχόν χωρίον του· ἐφρόντισε νά ἐπισκευασθῇ ἡ ἐκκλησία καί νά κτισθῇ σχολεῖον.

Συμφώνως πρὸς τήν διαθήκην του τά ὅστα τοῦ Ζάππα μετεφέρθησαν ἐκ Βλαχίας καί ἐτάφησαν εἰς τήν αὐλήν τοῦ σχολείου τοῦ Λαμπόβου, ἡ δέ κεφαλὴ του εἰς ἓνα τοῖχον τοῦ Ζαππείου.

Κάθε ἐπισκέπτης τοῦ ὠραίου μεγάρου, ἀφοῦ περάσῃ τὰ μαρμάρινα προπύλαια καί προχωρήσῃ εἰς τήν ὠραίαν στρογγύλην στοάν, εἰς ἓνα τοῖχον δεξιὰ ἐπὶ ἐρυθρᾷ πλακὸς ἀναγινώσκει:

«ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΖΑΠΠΑ».

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΥΖΗΣ

Ὁ Νικόλαος Γύζης ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος Ἑλλήν ζωγράφος τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐγεννήθη τήν 1 Μαρτίου 1842 εἰς τήν Τήνον. Ἐν τῷ πατρικῷ του οἴκῳ ὑπῆρχεν ἀνηρτημένη ἐντός πλαισίου χαλκογραφία τις, παριστῶσα ἓνα ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ μικρὸς Νικόλαος μόλις πενταετής, ἐπὶ ὥρας ἔμενεν ἐνώπιον αὐτῆς καί τήν παρετῆρει μετὰ προσοχῆς.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τήν ὁποῖαν ἡ μήτηρ του ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς οἰκίας, κατῴρθωσε νά καταβιβάσῃ τήν εἰκόνα καί, ἀφοῦ ἐπεξεργάσθῃ αὐτήν καί ἐκ τοῦ πλησίον, ἔλαβε τεμάχιον χάρτου καί μολυβδοκόνδυλον καί ἤρχισε νά τήν ἀντιγράψῃ. Τό πρῶτον αὐτό ἔργον ὁ μικρὸς ζω-

γράφος ἀπεπεράτωσε μετὰ τινος ἡμέρας μέ τήν ἄδειαν τῆς μητρός του· φαίνεται δέ ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖτο κατόπιν, τό ἀντίγραφον ὡμοί-αζε πολύ μέ τό πρωτότυπον.

Μετά ἓν ἔτος ἀπό τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ πατήρ του ἀποκατέστη οἰκογενειακῶς ἐν Ἀθήναις. Ἡ γείτων, μετὰ τῶν τέκνων τῆς ὁποίας ὁ μικρός Γύζης ἐπαιζεν ἐν Ἀθήναις, ἔτυχε νά ἔχη ἀνηρτημένας εἰς τόν οἶκον τῆς δύο χαλκογραφίας. Ὁ Γύζης ἐβασάνιζε τήν μητέρα του καθ' ἐκάστην παρακαλῶν αὐτήν νά ζητήσῃ τὰς χαλκογραφίας, διὰ νά τὰς ἀντιγράψῃ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μήτηρ μου ἐδίσταζεν, ὁ μικρός μετέβη μόνος καί τὰς ἐζήτησεν ἀπό τήν καλήν γείτονα. Τῷ ἐδόθη πρῶτον ἡ μία, τήν ὁποίαν καί ἀντέγραψε τόσον πιστῶς, ὥστε ἡ ὁμοιότης τοῦ ἀντιγράφου πρὸς τό πρωτότυπον ἐξέπληξε τούς πάντας.

Κατόπιν ἀντέγραψε καί τήν ἄλλην μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας.

Ἐκτοτε, παρά τήν ἀντίστασιν τοῦ πατρός του, ἐπεδόθη εἰς τήν ζωγραφικήν, ἐνῶ ἡ μήτηρ του κρυφίως ἐχορήγει εἰς αὐτόν τὰ ὑλικά. Κατόπιν ὅμως εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τό Πολυτεχνεῖον, διότι ἐπείσθη καί οὗτος ὅτι ὁ μικρός Νικόλαος εἶχεν ἐξαιρετικήν κλίσιν.

Ὁ Γύζης εἰσῆλθεν εἰς τό Πολυτεχνεῖον ὀκταετῆς. Ὁ πατήρ του ἠναγκάσθη νά τόν δηλώσῃ ὡς δωδεκαετῆ, διότι ἄλλως δέν θά ἐγίνετο δεκτός, ὡς πολύ μικρός. Ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς του, ἠρίστευε πάντοτε εἰς ὅλους τούς διαγωνισμούς καί διετήρησε τὰ πρωτεῖα εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Πολυτεχνείου.

Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐστάλη ὡς ὑπότροφος εἰς Μόναχον πρὸς ἐξ-ακολουθήσιν τῶν σπουδῶν του. Εἰς τό Μόναχον εἰργάσθη ἐπὶ ἕξ ἔτη εἰς τήν Ἀκαδημίαν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, τὰ δέ δύο τελευταῖα ἔτη ἐφοίτησεν εἰς τό ἐργαστήριον τοῦ Πιλότου, ὁ ὁποῖος μεγάλως ἐτίμα τόν Γύζην, ὅχι μόνον διὰ τήν ὑπέροχον αὐτοῦ καλλιτεχνικήν ἰδιοφυΐαν, ἀλλὰ καί διὰ τόν ἐξαίρετον αὐτοῦ χαρακτήρα.

Μετά τήν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς Ἀκαδημίας ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας πρὸς τούς γονεῖς του, ἔπειτα δέ ἐπεχείρησε ταξίδιον σπουδῆς εἰς Μικράν Ἀσίαν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας. Μολονότι αἱ παιδικαὶ ἐντυπώσεις ἀπό τήν ἡλιόλουστον πατρίδα του οὐδέποτε εἶχον ἐξαφανισθῇ ἀπό τήν μνήμην του, ἐν τούτοις νέαν δρόσον καί ζωὴν προσέλαβον αὐταί, ὅτε ὁ Γύζης ἐπανεῖδε τήν εὐλογημένην χώραν. Ἡ ζωηρότης τοῦ χρωματισμοῦ τῶν μετὰ ταῦτα εἰκόνων του, ὡς καί πλεῖστα θέματα αὐτῶν ὀφείλονται κατὰ τό πλεῖστον εἰς τὰ ταξίδια ταῦτα.

Νυμφευθεὶς ὁ Γύζης ἐν Ἀθήναις τήν Ἀρτεμιν Νάζου, ἦλθεν εἰς Μόναχον καί ἱδρυσεν ἐκεῖ εὐδαίμονα οἶκον. Ἀπὸ τοῦ 1880 ἐγίνεν ἐπίτιμον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, ἀπὸ δέ τοῦ 1882 διωρίσθη καί τακτικός καθηγητὴς αὐτῆς.

“Ότε τόν ἐζήτησεν ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις νά ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας καί νά ἀναλάβῃ τήν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, πόσῃ χαράν ἡσθάνθη! Μὲ ποίους παλμούς ἀνελογίζετο τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι τόν ἀνέμενον ὑπὸ τόν γαλανόν οὐρανόν τῆς Ἑλλάδος! Ἀλλὰ δέν ηὐτύχησεν ὁ Γύζης νά πραγματοποιήσῃ τό γλυκύ τοῦτο ὄνειρόν του. Μακρὸς καὶ ἐξαντλητικὸς πυρετὸς τόν κατέβαλε, τόν ἔρριψε κλινήρῃ καὶ τέλος τόν ἔφερεν εἰς τόν τάφον τῇ 22 Δεκεμβρίου 1900. Ἡ ξένη γῆ ἐδέχθη τό τετιμημένον σῶμα του καὶ τό διαφυλάττει φιλοστόργως ὡς δευτέρα πατρίς τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ ἔργα τοῦ Γύζη, ἐμπνευσμένα κατὰ τό μέγιστον μέρος των ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις, ἐτίμησαν κατ' ἐξοχὴν τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν τέχνην καὶ ἔδωκαν εἰς τόν ἴδιον πανευρωπαϊκὴν φήμην ζωγράφου ἐξαιρετικῆς ἀξίας. Ἐκ τῶν πινάκων του, πολλοὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εἰς τὰς Πινακοθήκας τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Δρέσδης, σπουδαιότεροι θεωροῦνται: «Τό τάμα», «Ἡ Ἰουδήθ», «Τό κρυφὸ σχολεῖο», «Τό παραμῦθι τῆς γιαιγιάς», «Ἡ δόξα τῶν Ψαρῶν», «Ἡ ἀρμονία», «Ἡ ἀποθέωσις τῆς Βαυαρίας», «Ἡ ἁρινὴ συμφωνία» κλπ.

Ἐκθεσις τῶν ἔργων του ὁργανώθη ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1928.

Ἡ φιλοπατρία του ἦτο φλογερά. Ὅσακις ἔγραφε περὶ Ἑλλάδος, περιέκλειεν εἰς τὸν χάρτην ὅλην του τὴν ψυχὴν καὶ ἐξέφραζεν ὅλον του τὸν πόνον διὰ τὰ δεινοπαθήματά της. Ἐγραφε κάποτε εἰς φίλον του: «Δέν ἤμπορῶ ἀκόμη νά ἐννοήσω εἰς τί ἔπαισεν αὐτὴ ἡ ἐνδοξος παλαιὰ Ἑλλάς καὶ ἔπρεπε νά καταδικασθῇ πρὸ χιλιάδων ἐτῶν εἰς τὸν σπαραγμόν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἰσχυροτέρων βαρβάρων. Μήπως διότι ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην καὶ διότι ἡλλάξε τοὺς θεοὺς αὐτῆς ἢ μήπως διότι εἶναι ὠραία καὶ γλυκεῖα;».

Πρὸς οἰκεῖον του, ὁ ὁποῖος τῷ παρεπονεῖτο διὰ τὸν καύσωνα τῶν Ἀθηνῶν, ἔγραφε τὰ ἐξῆς: «Σὰς συλλυποῦμαι, ὅτι ὑποφέρετε ἀπὸ τόσῃ ζέσθῃ. Εἰς τοῦτο πταίετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Ἐάν δενδροφυτεύσετε, θά εὕρουν τοῦλάχιστον τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια σας δροσερώτερον κλίμα. Κρίμα εἰς τὴν ὠραίαν Ἑλλάδα μας. Μόνον τοὺς σπόρους τῶν ὀπωρικῶν, τὰ ὁποῖα τρώγετε, ἂν ἐρρίπτετε εἰς τὴν γῆν, τὴν ἁγίαν γῆν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴ θά σὰς ἐδώριζε δένδρα. Πολλὰ θά ἐχάνοντο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θά ἐμεγάλωναν».

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1895, ὀλίγον πρὶν ἢ ἐπισκεφθῇ πάλιν τὰς Ἀθήνας, ἔγραψεν εἰς τοὺς οἰκεῖους του: «Τό πρὸ τόσων ἐτῶν σχέδιόν μου νά ἔλθω εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νά σὰς ἴδω, νά ἐπανίδω τὴν πατρίδα

μου, τά ἀδέλφια μου, τούς φίλους μου, νά ἴδω τήν θάλασσαν, τήν
ὁποίαν ἀγαπῶ καί φοβοῦμαι, τόν ζωγραφιστόν ὀρίζοντα τῶν Ἀθηνῶν,
Θεοῦ θέλοντος, πραγματοποιεῖται μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τόν ὄνειρον
αὐτό μοῦ φέρει διαδοχικῶς χαράν, λύπην, φρίκην, γλυκύτητα. Ἄν
ἴδῃτε ὅτι πολύ συγκινοῦμαι, στείλατέ με πάλιν ὀπίσω, δώξατέ με πάλιν
εἰς τά ξένα...».

Ναοῦ θυσιαστήριον ἦτο τό ἐργαστήριόν του καί ἱεροφάντης πι-
στός καί θεόπνευστος ὁ διδάσκαλος. «Ἐκαθήμεθα, γράφει εἰς ἐκ τῶν
μαθητῶν του, καί ἐκοιτάζαμεν τούς ἀμαυροῦς μελαγχολικούς ὀφθαλ-
μούς του. Ἀγάπη ἔλαμπε μέσα εἰς αὐτούς, μόνον ἀγάπη. Καί ἡ ἀγάπη
αὕτη διεχύνετο θαυμασίως εἰς τās καρδίας μας καί διαρκῆς εἰρήνη
ἐβασίλευεν ἐντός μας, ὅταν ἀφήναμεν τόν διδάσκαλον».

Στέλιος Σπεράντσας

Το ερώτημα είναι αν η ζωή
και η ψυχή είναι δύο πράγματα
ή αν είναι ένα και το ίδιο.
Αυτό είναι το ερώτημα.

Αν η ζωή είναι ένα και το ίδιο
με την ψυχή, τότε η ψυχή είναι
το ίδιο με την ζωή.
Αν η ζωή είναι δύο πράγματα,
τότε η ψυχή είναι διαφορετική
από την ζωή.

Αν η ζωή είναι ένα και το ίδιο
με την ψυχή, τότε η ψυχή είναι
το ίδιο με την ζωή.
Αν η ζωή είναι δύο πράγματα,
τότε η ψυχή είναι διαφορετική
από την ζωή.

9. ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η νεώτερη εθνική ζωή
είναι η ζωή της νεότητας.

Καθηγητής

Ο ΚΑΘΕΤΑΝ ΚΑΘΟΤΕΡΟΣ

Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.

Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.

Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.
Ο καθέταν καθότερος είναι ο καθέταν καθότερος.

ΤΟ ΜΑΓΟ ΣΑΣ ΤΟ ΦΩΣ

Ἡ καμπάνα•Χριστούγεννα χτυπάει
καί μοῦ φτερώνει τήν ψυχή,
κι ἀνοίγεται ἡ καρδιά μου καί σκορπάει
θυμίαμα τήν προσευχή.

Ἄγιες ἀγάπες τρισευλογημένες,
πού τίς καρδιές ὑψώνετε παρθένες
τῶν πρώτων, τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν,
στ' ὄνειρο τό τρανό τῶν οὐρανῶν.

Ἀγάπες μεγαλόδωρες περίσσια,
κάτου ἀπ' τή σκέπη τή δική σας ἴσια
ζοῦσαν μικροί, τρανοί, πλούσιοι, φτωχοί,
κι ἔδενε τούς ἀνθρώπους μιά ψυχή!

Ἀγάπες, ὦ! φανεῖτε πάλι ἐμπρός μου!
Αὐγές τῆς πίστες, χρυσαυγές τοῦ κόσμου,
κι ἄς βλέπει μέ τό μάγο σας τό φῶς
ὁ ἄνθρωπος τόν ἄνθρωπο, ἀδελφός.

Κωστής Παλαμᾶς

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

[Ὁ Σπύρος, ἓνα ἀπό τά πιό λεβέντικα τσοπανόπουλα τοῦ Σουλίου, πρῶτος
στό ντουφέκι, στό λιθάρι, στήν ὁμορφιά, στό τραγούδι, στό χορό καί στό περ-
πάτημα, παντρεύοταν τήν πεντάμορφη Χάιδω ἀπό τήν Κιάφα. Δέν εἶχε μείνει
ἄνθρωπος πού νά μήν ἔλεγε: Χαρά στό ταιριασμένο τ' ἀντρίγγι-
νο· αἰτός παίρνει τήν περιστέρα κι ἡ περιστέρα τόν αἰτό.

Μά τή στιγμή πού πάτησε ἡ νύφη τό κατώφλι τῆς θύρας τοῦ γαμπροῦ κι
ἐπεφταν τά ντουφέκια σάν χαλάζι, ἔμπηξε ἡ νύφη ἓνα ξεφωνητό μεγάλο,
σωριάστηκε καταγῆς καί μαῦρο αἶμα πετάχτηκε ἀπ' τά στήθια της καί χύθηκε
σάν αὐλάκι πάνω στήν κάτασπρη κι ἡλιόπλουμη φορεσιά της!

Ἡ Χάιδω ἦταν νεκρή! Σκόρπιο κι ἄλαλο γύρισε πίσω ὅλο τό Σούλι μέ δακρυ-
σμένα μάτια καί λύπη βαριά στά στήθια. Μόνον ὁ γαμπρός ὁ Σπύρος δέ φάνηκε
πουθενά].

Κανείς δέν τόν είδε κατά ποῦ εἶχε κάνει. Κανείς δέν τόν είδε τί δρόμον εἶχε πάρει. Τό ἄλογό του γύρισε μονάχο στό σπίτι του χωρίς καβαλάρη καί μέ τά χαλινάρια σβάρνα. "Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι θά ἔπρεπε στό ποτάμι καί πνίγηκε, ἄλλοι ὅτι θά τρύπωσε σέ καμιά σπηλιά κι ἐκεῖ πέθανε ἀπό τήν πίκρα του, χωρίς νά τόν ἰδεῖ κανείς, κι ἄλλοι ὅτι ἐπῆρε τῶν ὀμματιῶν του. Τό Σούλι τόν ἔχασε, τό σπίτι του τόν ξέγραψεν ἀπό τούς ζωντανούς κι ἔκανε τά μνημόσυνά του!

"Ὅπως ἡ λύπη τρώγει τή χαρά, ἔτσι κι ὁ καιρός τρώγει τή λύπη, σάν πού τρώγει ὅλα τά πράματα. Πέρασαν χρόνια πολλά καί ξεχάστηκεν ὁ νυφιάτικος θάνατος τῆς Χάιδως ἀπό τήν Κιάφα κι ὁ γαμπριάτικος χαμός τοῦ Σπύρου ἀπό τό Σούλι.

Μιά μέρα, ὕστερα ἀπό σαράντα χρόνια ἀπό τό σκοτωμό τῆς Χάιδως καί τόν ἐξαφανισμό τοῦ Σπύρου, λίγους μήνες ὕστερα ἀπό τόν πρῶτο πόλεμο, πού ἔχουν κάνει οἱ Σουλιῶτες μέ τόν Ἀλήπασα, ἔφανίστηκεν ἕνας καλόγηρος, ξηντάρης ἀπάνω κάτω στήν ἡλικία, ψηλά στό μοναστήρι τοῦ Σουλιοῦ, τό ἀθάνατο Κούγκι. "Ἐρχουνταν ἀπό τό "Ἅγιον Ὅρος κι ἤξερε πολλές γλώσσες, καί τά ρούσικα. Ἐφερε σταυρούς γιά τίς γυναῖκες καί τά παλικάρια καί κομπολόγια γιά τούς γέροντες καί τίς γριές. Κανένας δέν τόν εἶχεν ἰδεῖ ποτέ οὔτε εἶχε μάθει ποῦθε κρατοῦσεν ἡ γενιά του. Ἦταν πάντα κατσουφιασμένος, κι ὅταν τόν ρωτοῦσαν ποῦθε εἶναι, ἀλλάζε κουβέντα καί δέν ἀπολογιόταν. Σέ λίγο ἐκέρδισε τήν ἐμπιστοσύνη τῶν Σουλιωτῶν, ἐγίνε γούμενος, πνευματικός καί δάσκαλος ὅλων τῶν Σουλιῶν καί τῶν Παρασουλιῶν. "Ὅμνυαν ὅλοι σ' ὄνομά του, καί δέν ἦταν κρίση καί φιλονικία, πού νά μήν πᾶν σ' αὐτόν. "Ὅ,τι ἔλεγεν ἦταν καλῶς εἰπωμένο, κι ὅ,τι ἔκανε καλῶς καμωμένο, κι ὅλοι τόν ἔλεγαν Ἀι-Καλόγερο.

Τό ψυχασάββατο συνήθιζαν οἱ Σουλιῶτες νά κάνουν μνημόсуна στό μοναστήρι τοῦ Κουγκιοῦ. Ὁ Ἀι-Καλόγερος μνημόνευε τά πεθαμένα ὀνόματα ὅλων τῶν σπιτιῶν τοῦ Σουλιοῦ. Κοντά στούς ἄλλους ἔδωκε τή φυλλάδα τῶν πεθαμένων καί ὁ μικρότερος ἀδερφός τοῦ ἐξαφανισμένου γαμπροῦ Σπύρου, γιά νά τούς μνημονεύει. Ὁ γούμενος ἄρχισε νά μνημονεύει τά ὀνόματα ψηλά στίς σκουτέλες, πού ἦταν γεμάτες κόλλυβα, καί ἀντί νά μνημονεύσει τό ὄνομα «Σπύρος», πού ἦταν γραμμένο στή φυλλάδα, μνημόνεψε «Χάιδω», πού δέν ἦταν γραμμένο. Ὁ Φῶτος, πού εἶχε τ' αὐτιά του ἐκεῖ, τό κατάλαβε κι εἶπε τοῦ γούμενου:

— Σπύρο, δέσποτά μου, κι ὄχι Χάιδω!

Ὁ γούμενος ξεροκατάπие δυό τρεῖς φορές μήν μπορώντας νά ξεστομίσει τό ὄνομα τοῦ Σπύρου, ἀλλ' ὁ Φῶτος μετέπειτε:

— Μνημόνεψε, Ἀγίε γούμενε, τό ὄνομα τοῦ Σπύρου μου!

Στή στιγμή τοῦ γούμενου τά μάτια ξεχειλίσαν ἀπό τά δάκρυα, κι ὅπως ἦταν γιεροφορεμένος μέ τό θυμιατήρι στό δεξί καί μέ τή φυλλάδα στό ζερβί ἀγκάλιασε τό Φῶτο καί τοῦ εἶπε κλαίγοντας:

— Ἡ Χάιδω, Φῶτο μου, θέλει μνημόνευμα! Ὁ Σπύρος ζεῖ κι εἶναι μπροστά σου!

Ξαπόρεσαν ὅλοι, ὅσοι βρίσκονταν στήν ἐκκλησία τοῦ Κουγκιού, μαθόντας ὅτι ὁ ἄγνωστος γούμενος ἦταν ὁ γαμπροχαμένος Σπύρος κι ἀπό τότε τόν ὀνόμασαν ἀπό Ἀι-Καλόγερο, πού τόν ἔλεγαν, Καπετάν Καλόγερο, καί σ' ὅλους τοὺς πολέμους, πού ἔκανε τό Σούλι μέ τόν Ἀλήπασα, ἦταν πρῶτος καί πάντα χρησίμευε νά καταπαύει τίς διχόνοιες πού φύτρωναν ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγούς τοῦ Σουλιού.

Στίς 18 Ἀντριῶς τοῦ 1803, λίγες μέρες ὕστερα ἀπό τόν πρῶτο χαλασμό τοῦ Σουλιού, ὁ Καπετάν Καλόγερος, μὴ θέλοντας νά παραδώσει στά χέρια τοῦ τυράννου τόν ἑαυτό του, τοὺς δώδεκα συντρόφους του καί τό ἀγαπημένο του Κούγκι, ἀφοῦ περικυκλώθηκεν ἀπό χιλιάδες ὀχτροὺς καί δέν εἶχεν ἄλλο τρόπο νά τοὺς σκοτώσει, κι ἀφοῦ μετὰ λαβε τοὺς συντρόφους του, ἔριξε μιά πιστολιά μέσα στό ὑπόγειο τῆς ἐκκλησιᾶς, πού βρίσκονταν ἑκατὸ βαρέλια γεμάτα μπαρούτι, κι ἀνατινάχθηκαν στὸν ἀέρα ἀνακατωμένοι μέ φωτιά, καπνὸ, ἄρματα, πέτρες, ξύλα, αἵματα, βόγκους, κλάματα, λαχτάρια καί κουρνιαχτό. Κι ἡ Ἱστορία στό πλάι τοῦ Σουλιού ἔγραψε μέ ἄσβεστα χρυσὰ γράμματα τό ὄνομα τοῦ Καπετάν Καλόγερου: «Σαμουήλης»!

Χρήστος Χρηστοβασίλης

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Τρία πουλιά ἀπ' τὴν Πρέβεζα διαβήκανε στήν Πάργα,
τό 'να κοιτάει τὴν ξενιτιά, τ' ἄλλο τόν Ἀι-Γιαννάκη,
τό τρίτο τό κατάμαυρο μοιριολογáει καί λέει:
— «Πάργα, Τουρκιά σέ πλάκωσε, Τουρκιά σέ τριγυρίζει
δέν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μέ προδοσιά σέ παίρνει
βεζίρης δέ σέ νίκησε μέ τά πολλὰ τ' ἀσκέρια.
Ἔφευγαν Τοῦρκοι σάν λαγοὶ τό παργινὸ τουφέκι,
κι οἱ Λιάπηδες δέν ἤθελαν νά 'ρτουν νά πολεμήσουν.
Εἶχες λεβέντες σάνθεριά, γυναῖκες ἀντρεωμένες,
πού 'τρωγαν βόγια γιὰ ψωμί, μπαρούτι γιὰ προσφάγι·
τ' ἄσπρα πουλῆσαν τό Χριστό, τ' ἄσπρα πουλοῦν καί σένα.

Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιά, παπάδες, τούς άγίους,
άστε, λεβέντες, τ' άρματα, άφήστε τό τουφέκι,
σκάψτε πλατιά, σκάψτε βαθιά όλα σας τά κιβούρια
καί τ' άντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε του γονιου σας.
Τούρκους δέν έπροσκύνησαν, Τουρκοί μήν τά πατήσουν».

Νικ. Πολίτου,

Δημοτικό

«Έκλογαί από τά τραγούδια του έλληνικού λαου»

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τά χιόνια στά βουνά κι ό ήλιος στά λαγκάδια,
λάμπουν καί τ' άλαφρά σπαθιά των Κολοκοτρωναίων,
πόχουν τ' άσήμια τά πολλά, τίς άσημένες πάλες,
τίς πέντε άράδες τά κουμπιά, τίς έξι τά τσαπράζια
όπού δέν καταδέχονται τή γής νά τήν πατήσουν.
Καβάλα τρώνε τό ψωμί, καβάλα πολεμάνε,
καβάλα πάν στην έκκλησιά, καβάλα προσκυνάνε,
καβάλα παίρν'ν αντίδερο άπ' του παπα τό χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στην Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στους άγίους,
καί στόν άφέντη τό Χριστό τίς άσημένες πάλες:
«Χριστέ μας, βλόγα τά σπαθιά, βλόγα μας καί τά χέρια».
Κι ό Θωδωράκης μίλησε, κι ό Θωδωράκης λέγει:
—«Τουτ' οί χαρές πού κάνουμε σέ λύπη θά μάς βγάλουν.
'Απόψ' είδα στόν ύπνο μου, στην ύπνοφαντασία μου,
θολό ποτάμι πέρναγα καί πέρα δέν έβγήκα.
'Ελάτε νά σκορπίσουμε, μπουλούκια νά γενοϋμε.
Σύρε, Γιώργο μ', στόν τόπο σου, Νικήτα, στό Λοντάρι
έγώ πάου στην Καρύταινα, πάου στους έδικούς μου,
ν' αφήκω τή διαθήκη μου καί τίς παραγγολές μου,
τί θά περάσω θάλασσα, στή Ζάκυνθο θά πάω».

Νικ. Πολίτου,

Δημοτικό

«Έκλογαί από τά τραγούδια του έλληνικού λαου»

ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΚΑΙ ΝΕΛΣΩΝ

Ὁ καθένας φαντάζεται μέ τί πείσμα κυνηγοῦσεν ὁ Νέλσων τούς Ὑδραίους, πού τοῦ ὀπαζαν τούς μπλόκοις. Μιά μέρα εἶδε ἕνα μεγάλο καί γοργό καράβι. Καμιά σημαία. Σάν νά τό ἔξεραν ὅμως. Σάν νά τό ξανάγκαν κυνηγήσει. Ἦταν τό καράβι τοῦ Μιαούλη. Ὁ Νέλσων πρόσταξε μία φρεγάδα καί μία κορβέτα νά τό πιάσουν. Σινιάλα, τρουμπέτες, κανόνια. Αὐτός φεύγει πάντα καί τέλος γλιστρᾷ στό λιμάνι.

Λυσσασμένοι τοῦ φυλᾶν καρτέρι μέρα νύχτα. Τέλος, νά τος πού ξαναβγαίνει. Τοῦ ρίχνονται, τόν παίρνουν τό κατόπι μέ γεμάτα πανιά· μά πού νά τόν φθάσουν· χαλοῦν τό μπαρούτι τους ἄδικα στίς κανονιές. Ἀξαφνα ὁ ἄνεμος τόν προδίδει· ἡ πνοή κόβεται, τά πανιά λασκάρουν, τρέμουν. Οἱ μπάλες βυθοῦν ὀλόγυρα στό καράβι. Ἡ φρεγάδα κι ἡ κορβέτα ζυγώνουν· δυό βάρκες φθάνουν μ' ἀξιωματικούς καί ναῦτες ἀρματωμένους, ἀνεβαίνουν, χύνονται στήν κορβέτα, πιάνουν τό Μιαούλη. Ἀτάραχος. Τόν κατεβάζουν. Σέ λίγο ἡ μοίρα ὀλάκερη ἔχει πλακώσει· κοπάδι ὄρνια πελώρια, πού ρίχνονται ἄξαφνα σέ περαστικό κυνήγι. Αὐτά ἔχουν ἀκόμα τό ρεῦμα τοῦ ἀέρα στά πανιά τους.

Σέ λίγο ἀνεβάζουν τό Μιαούλη στό πλοῖο τοῦ Νέλσωνος καί τόν μπάζουν στήν κάμαρά του. Ὁ Νέλσων δέ γυρίζει νά τόν κοιτάξει. Περιπατεῖ βουβός πάνω κάτω, ἀγριεμένος. Ὁ Μιαούλης τοῦ ρίχνει μία ματιά.

Αὐτός εἶναι λοιπόν ὁ τρομερός Νέλσων;

Τό κορμί του φαγμένο ἀπό τούς ἀφάνταστους κόπους, τήν ἀγρύπνια καί τήν ἀνησυχία, τσακισμένο ἀπό τό ξερνοβολητό – τόν ἐπιανε ἡ θάλασσα – εἶχε σουρώσει. Ἦταν σκέλεθρο, σωστό φάντασμα. Στό μακρουλό κεφάλι του ἄγρια κι ἄκουρα τά μαλλιά του κατέβαιναν μπροστά, στό μάγουλό του καί τό σβέρκο του. Ἡ μορφή του στεγνή, ἀδύνατη, ξυρισμένη, μέ μία μύτη μεγάλη, ἐκφραστική, μαυρισμένη ἀπό τόν ἥλιο, ψημένη ἀπό τήν ἄλμη, ἔμοιαζε μέ γριάς. Δέν ἦταν ἀκόμη σαρανταπέντε χρονῶν κι ὅμως ἔδειχνε πολύ μεγαλύτερος. Τό δεξι βγαλμένο μάτι, μέ τήν κλεισμένη βαθιά πληγή, μέ τό πετοῖ τραβηγμένο ἕνα γύρο, ἔκανε τήν ἀσκήμια του ἐπιβλητική. Καθώς περπατοῦσε πάνω κάτω, τό δεξί μανίκι τῆς στολῆς του ἄδειο πήγαινε πέρα δῶθε· εἶχε χάσει τό χέρι στίς ἐπιχειρήσεις. Ἀνθρώπινο κουρέλι κοντολογίς πού εἶχε ἀφήσει τά κομμάτια του ἐδῶ κι ἐκεῖ, σέ τόπους δοξασμένων πολέμων. Ἀρρωστος βαριά θά φαινόταν, ἂν τό γερό του μάτι δέ ἄστραφτε ἀπό ζωή καί θέληση.

Σέβας βαθύ στόν ἥρωα πλημμύρισε τήν καρδιά τοῦ Μιαούλη. Τοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση καί ἡ ἀπλότητα τῆς ναυαρχικῆς κάμαρης. Ἐνα

τραπέζι με χάρτες και βιβλία. 'Από πάνω ή εγγλέζικη κορόνα. Εικόνες της βασιλικής οικογένειας.

Κάποια φορά ο Νέλσων στάθηκε μπροστά του. Χωρίς να τον κοιτάξει πάλι τον ρώτησε απότομα:

– Είσαι Έλληνας;

– Ναί, κύριε ναύαρχε!

Αυτή τη γλώσσα, όπως μας βεβαιώνει στ' απομνημονεύματά του ο λόρδος Κόχραν, ο ανεψιός του 'Αγγλου ναύαρχου, πού είχε κατεβεί στον αγώνα του Εικοσιένα, μιλούσε κάπως ο Μιαούλης. Τήν είχε μάθει στα ταξίδια του και τη μεταχειριζόταν πάντα με τους ξένους. Ήταν, να πούμε, ή διπλωματική του γλώσσα. Ο Νέλσων τήν καταλάβαινε και τη μιλούσε κι αυτός λίγο.

– Ξέρεις, ρώτησε πάλι, πώς κρατῶ μπλόκο σ' αυτά τά μέρη;

– Τό ξέρω, αποκρίθηκε ο άλλος άτάραχα, χωρίς φωνές, χωρίς μασημένα λόγια, σάν άντρας πού μιλάει σ' άντρα.

– Καί γιατί τόν βιάζεις;

– Γιά τό κέρδος, είπεν ο Μιαούλης ώμά.

Ο Νέλσων αποστρεφόταν τόν κυνισμό· μά αγαπούσε ώστόσο τήν ειλικρίνεια. Άρχισε νά περπατά πάλι άμίλητος πάνω κάτω. Έξαφνα στάθηκεν άντίκρυ στό Μιαούλη.

– Άν ήμουν ἐγώ στή θέση σου και σύ στή δική μου, τί θά έκανες;

– Θά σέ κρεμούσα, του άποκρίθη ο Μιαούλης, χωρίς νά κομπιάσει καθόλου.

Γιά πρώτη φορά γύρισε και τόν κοίταξεν ο Νέλσων. Είδε τά μάτια του Μιαούλη φλογερά κι άφοβα νά τόν βλέπουν κατάμουτρα· και στήν τραχιά μορφή του – ήταν τότε στα τριανταένα – χυμένη γαλήνη απόλυτη. Ήταν σάν νά του έλεγεν ήσυχα: «Θάνατος είναι ή ποινή μου· θά τόν δεχθῶ άφοβα».

Ο Νέλσων λάτρευε τήν παλικαριά. Ένωσε πώς έχει μπροστά του έναν άντρα – έναν από τούς Έλληνες του παλιού καιρού, πού είχαν τό θάνατο πρώτο φίλο. Άρχισε νά περπατά πάλι πάνω κάτω. Άπό τήν έκφρασή του όμως καταλάβαινεν ο Μιαούλης πώς θά του χάριζε τή ζωή. Μέσα στήν καρδιά του Νέλσωνος δέ συνηγορούσε τώρα μονάχα ο κλασικός έλληνισμός, πού τόν είχε πλημμυρίσει μεμιάς ή θύμισή του. Μά και οι ζωντανοί Έλληνες του καιρού. Τούς συμπαθοῦσεν. Ήταν από τά λίγα ξένα έθνη, πού του έδειξαν πώς συγκινήθηκαν γιά τίς μεγάλες του νίκες. Δέν μπορούσε νά ξεχάσει τό «κομφό κοπλιμέντο» πού του είχε κάμει έδῶ και λίγο καιρό ή Ζάκυνθος. Του είχε χαρίσει ένα πολύτιμο σπαθί και του έστειλε ένα πολύ κολακευτικό γράμμα.

Αυτά όλα γύριζαν τώρα στο κεφάλι του. Καί δυναμώνουν τή βαθιάν ἐντύπωση, πού τοῦ εἶχε κάνει ἐδῶ καί λίγες στιγμές ἡ ἀτρόμητη στάση τοῦ Μισούλη. Τέλος κάθεται σ' ἓνα μικρό καναπέ, πού εἶναι ἀντίκρου ἀπό τό τραπέζι, κι ἀπλώνοντας τό χέρι τοῦ λέει:

– Πήγαινε.

Ὁ Μισούλης χαιρετάει κι ἀνεβαίνει ἀργά τίς σκάλες. Ἔχει γλιτώσει ἀπό μιὰ τρίχα.

«Ὁ ναύαρχος Μισούλης»

Σπύρος Μελάς

ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΟΥ ΓΗ

Κάν σάλπισμα, πού πέρασε ἀπ' ἀνατολή σέ δύση,
κάν μιὰ κραυγή, κάν μιὰ στριγγιά φωνή μέ εἶχε ξυπνήσει
τόν ὄρθρο τό βαθύ.

«Σήκω», μοῦ φώναξε, «ξανά μέ τ' ἄρματα ζωσμένα,
βγήκαν καί πᾶν κοπαδιαστές οἱ σκιές τοῦ Εἰκοσιένα
κι ὁ κόσμος ἀκολουθεῖ».

Κι ἔτρεξα μέσ στό ἡμίφωτο τοῦ λόγκου. Κρύφιο μέρος.
Στή συνοδεία, πού στάθηκε, τώρα μιλεῖ ἓνας γέρος,
πού ἄμφια χρυσά φορεῖ.
Καί λέει: «Ψηλά τό λάβαρο, πού δίνω σας, κρατήστε,
παιδιά εἴστε τῶν προγόνων σας. Γιά τήν Ἑλλάδα ὀρμηστε,
πού χρόνους καρτερεῖ».

Κι οἱ σκιές στόν κάμπο, νά, ὄρμησαν σάν χεῖμαρρος πού ἀφρίζει,
Κι αὐτόν μέ τ' ἄμφια τά χρυσά τόν εἶδα νά δακρύζει
καί νά τίς εὐλογεῖ.

Κι ἄκουσα τό μαρτυρικό πουλί νά τραγουδάει:
«Χαρεῖτε μιάν ἀνάσταση τά ἐλεύθερα πελάη
κι εὐαγγελίζου γῆ».

«Γαλάζιες ρίμες»

Στέλιος Σπεράντσας

ΤΟΥ ΝΙΚΟΤΣΑΡΑ

– Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνά καί στέκουν μαραμένα;
Μῆνα χαλάζι τὰ βαρεῖ, μῆνα βαρὺς χειμῶνας;
– Οὐδέ χαλάζι τὰ βαρεῖ οὐδέ βαρὺς χειμῶνας,
ὁ Νικοτσάρας πολεμάει μέ τρία βιλαέτια:
τῇ Ζίχνα καί τό Χάντακα, τό ἔρημο τό Πράβι.
Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο, τρεῖς μέρες καί τρεῖς νύχτες,
χωρίς ψωμί, χωρίς νερό, χωρίς ὕπνο στό μάτι.
Χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καί τῇ φωτιά βαστοῦσαν.
Τά παλικάρια φώναξε στίς τέσσερις ὁ Νίκος.
– « Ἀκοῦστε, παλικάρια μου, λίγα κι ἀντρειωμένα,
βάλτε τσελίκι στήν καρδιά καί σίδερο στά πόδια
κι ἀφήστε τὰ τουφέκια σας καί βγάλτε τὰ σπαθιά σας,
γιροῦσι γιά νά κάμουμε, νά φτάσουμε στό Πράβι».
Τό δρόμο πήραν σύνταχα κι ἔφτασαν στό γιοφύρι.
Ὁ Νίκος μέ τό δαμασκή τήν ἄλυσό του κόφτει
φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σάν τραγιά, πίσω τό Πράβι ἀφήνουν.

Νικ. Πολίτου,

Δημοτικό

«Ἐκλογαί ἀπό τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ».

ΥΔΡΑΙΟΙ, ΣΠΕΤΣΙΩΤΑΙ, ΨΑΡΙΑΝΟΙ

Κατά τό ἔτος 1826, μετά τήν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, τόσον κατεπλάγησαν ἐκ τοῦ ἀτυχήματος τούτου οἱ Ἕλληνες, ὥστε μεταξύ αὐτῶν γενική ἐπεκράτησεν ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ Ἰμβραήμ πασάς, συμπληρῶν τό ἔργον τῆς καταστροφῆς του, θά ἐπιπέσῃ μετ' ὀλίγον κατά τῶν Σπετσῶν καί τῆς Ὑδρας καί θά γίνῃ εὐκόλως κύριος αὐτῶν. Οἱ Σπετσιῶται βλέποντες τότε ὅτι δέν ἦσαν ἀσφαλεῖς ἐπὶ τῆς νήσου των, διότι ἦτο λίαν εὐπρόσβλητος, ἐνόμισαν ἀπαραίτητον χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας νά ἐγκαταλείψουν αὐτήν καί μετοικοῦντες εἰς τήν γειτονικὴν Ὑδραν νά συνενώσουν ἐπὶ τό αὐτό μετὰ τῶν Ψαριανῶν ἀπάσας τὰς ναυτικές τοῦ ἔθνους δυνάμεις. Οἱ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας, προεξάρχωντος τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου, μόλις ἔμαθαν τὰς τοιαύτας σκέψεις καί προθέσεις τῶν γειτόνων των παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Σπετσιωτῶν, ἔγραψαν πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς:

«Τά ὅσα ζητήματα οἱ ἀπεσταλμένοι σας μᾶς ἐπρότειναν, ἐνεκρίθησαν ὅλα ἀπό ἡμᾶς καί ἀπό τόν λαόν μας, τόν ὅποιον ἐπροσκαλέσαμεν εἰς συνέλευσιν ἐνώπιόν των καί τοιςυτοτρόπως οὗτοι εἶδον καί ἤκουσαν τάς ἀποφάσεις του. Πρῶτον δηλ. ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας εἰς τήν στενήν ἔνωσιν καί ἀδελφικήν ὁμόνοιαν, καί δεύτερον εἰς τό νά σᾶς παράσχωμεν τ' ἀναγκαῖα καταλύματα κατά τήν ἐπιθυμίαν σας, εἰς τά ὅποια χωρίς νά πληρώνετε ἐνοίκιον νά μείνετε ὅσον καιρόν θέλετε. Ὅσαι διαφοραὶ ὑπάρχουν μεταξύ τῶν συμπολιτῶν σας καί τῶν ἰδικῶν μας, θά λησμονηθοῦν καί δέν θά ἀναφέρονται ὅσον καιρόν συγκατοικήσωμεν. Ταχύνετε λοιπόν, ἀδελφοί, τόν πανοικεῖ ἐρχομόν σας, διὰ νά γίνη τό ταχύτερον ἡ γενική ἐκστρατεία. Ὅταν φθάσουν ἐδῶ αἱ οἰκογένειαι σας, θά εὔρουν ἑτοιμα καί εὐκαιρα τά σπίτια τῶν Καμινίων, καθὼς καί ἀδελφικήν δεξίωσιν ἐκ μέρους ὅλων μας».

Τά ἴδια ἔγραψαν καί πρὸς τοὺς Ψαριανούς.

Καί οἱ μέν Ψαριανοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἡ «μετοίκησις τοῦ λαοῦ των ἦτο ἀδύνατος, ἀλλ' εἶναι πρόθυμοι νά ἐκπλεύσουν εἰς οἵανδήποτε στιγμήν μάθουν παρ' αὐτῶν ὅτι εἶναι ἑτοιμοί». Οἱ δέ Σπετιοῦται μετῴκησαν τῷ ὄντι εἰς Ὑδραν καί ἔτυχον ἀδελφικωτάτης δεξιώσεως καί πολλῶν περιποιήσεων καθ' ὅλον τό διάστημα τῆς μετοικεσίας των.

«Ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους»

Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τήν ὀλόμαυρη ράχην
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρά παλικάρια
καί στήν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπό λίγα χορτάρια,
πού εἶχαν μείνει στήν ἔρημη γῆ.

Ποιὰ ἢ
Ἱστορικὴ
ὁδὸς

Διονύσιος Σολωμός

(Περιγραφές)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ἥλιε, καλὲ πατέρα, βασιλιά,
πού μέσ' ἀπ' τὸν ἀπέραντον αἰθέρα
στέλνεις στὴ γῇ χρυσόφτερα φιλιὰ,
πού δίνεις τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἡμέρα,
μεγάλε, ἀστραφτερὲ καὶ δυνατέ,
καλοὺς, κακοὺς ἢ λάβρα σου θερμαίνει
καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ φῶς σου νικηταὶ
καὶ νικημένοι.

Κανένα δὲν ἀδίκησες ποτέ
μέσα στὴν ἄπειρή σου καλοσύνη.
Καλὲ καὶ ἐκλεκτέ καὶ δοξαστέ,
κάνεις καὶ στὸν κακὸ ἐλεημοσύνη,
γιατί καὶ ἐκεῖνος κάποτε μπορεῖ
μέ δάκρυα τὸ κρίμα του νά πλύνει
καὶ τότε τὴν παρηγοριά νά βρεῖ
καὶ τὴ γαλήνη.

Μά στὸν ἀδικημένο, τὸ φτωχό,
στὸν ἄρρωστο, στὸ δοῦλο καὶ στὸν ξένο
γιά δῶρο ἀτίμητο καὶ μοναχό
δίνεις τὸ φῶς τὸ τρισευλογημένο.
Κι ὅταν βαθιά μέσα στὴ φυλακὴ
καμιὰ ψυχὴ διψᾷ φωτός ἀχτίδα,
μπαίνεις κρυφὰ καὶ φέρνεις μυστικῇ
καλὴν ἐλπίδα.

Ὅταν προβάλλεις, Ἥλιε βασιλιά,
γεμίζει ἡ δόξα σου τὸν κόσμον πέρα,
καὶ φαίνεται πῶς βάζεις πυρκαγιά,
στὸν οὐρανό, τὸ γέρο σου πατέρα.
Τότε κι ὁ κόσμος σέ δοξολογεῖ,
λαχταριστὴ σέ χαιρετᾷ ἡ πλάση,
πουλιὰ, λουλούδια, θάλασσα καὶ γῇ,
λίμνες καὶ δάση!

Κι ὅταν ψηλά τ' ἀμάξι σου ἀνεβεῖ
στά μεσουράνια, στ' ἄπαρτα παλάτια,
χτυπᾶς καί τιμωρεῖς τόν ἀσεβή,
ὁπού τολμήσει νά σέ ἰδεῖ στά μάτια.
Τότε τρισφωτεινός καί δυνατός,
ὀλόλαμπρος ἀστράφτεις ὀργισμένος
καί μένει εὐθύς ὁ δόλιος ταπεινός
καί τυφλωμένος!

Μά στό βασίλεμα καί σύ νά 'ρθεῖς,
κανεῖς δέν ἤμπορεῖ νά σέ βαστήξει.
Μέσα στή θάλασσα ν' ἀφανιστεῖς,
ὁ ὠκεανός τά κάλλη σου θά πνίξει.
Καί κάνει ὁ νοῦς μιά σκέψη ἀληθινή:
πού ἔχει τέλος κάθε βασιλεία
καί πῶς περνοῦν καί δόξα φωτεινή
καί μεγαλεῖα!

Μά δέν ἀπέθανες, γιατί οἱ καλοὶ
δὲ χάνονται στούς ἄλλους τόπους.
Αὔριο θά φέρεις πάλι τή ζωή
στή γῆ, στή θάλασσα, στούς ἴδιους χώρους.
Κι ὅσο τά χεῖλια μου ἔχουν τή μιλιά,
θά τραγουδεῖ ἡ καρδιά μου κάθε μέρα·
χαῖρε, ἀφέντη, "Ἦλιε βασιλιά,
χαῖρε πατέρα!

Κωνσταντῖνος Μάνος

Η ΚΟΙΛΑΣ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

Μή ζητήσετε περιγραφάς τῶν Τεμπῶν· μή ἀφεθῇτε εἰς ἀλλοτρίας ἐντυπώσεις. Οὐδεῖς δύναται νά ἀντιπροσωπεύσῃ τήν ψυχὴν, τήν ἀντίληψιν, τήν φαντασίαν σας ἐκεῖ. Ἀπόδειξις τούτου, ὅτι οὐδενός τῶν ὅσοι ἔγραψαν περὶ τῶν Τεμπῶν ὁ κάλαμος, ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ἠδυνήθη νά παράσχη εἰς τόν ἀναγνώστην σύμφωνον

περί τῶν Τεμπῶν εἰκόνα. Ἄς φαντασθῇ τις ἐν πρώτοις τοὺς δύο γίγαντας, τόν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὅσσαν, τὰ δύο πανύψηλα ὄρη, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν δημοτικὴν ποίησιν, πάντοτε μαλώνουν, ἀποτελοῦντα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ἡ γῆ ἀνεπλάττετο ἔτι καὶ ἀνεδημιουργεῖτο, ἔγ καὶ μόνον ὄρος.

Ἀλλὰ τό ἐν τοῦτο καὶ μόνον ὄρος τό εἶχε πλήξει διὰ τῆς τρομερᾶς τριαίνης τοῦ ὁ θαλάσσιος θεός, οἰκτίρας τοὺς Θεσσαλοὺς, τῶν ὁποίων τὴν γῆν εἶχε καταστήσει θεσσαλικὴν θάλασσαν ὁ Πηνειός, διὰ νά δώσῃ διέξοδον εἰς τὰ ὕδατά του πρὸς τὴν θάλασσαν.

Καὶ ἄς τὰ ἴδῃ σήμερον καθέτως ἀπεσχισμένα, μέ τοὺς πανυψηλοὺς, τοὺς κατακορύφους βράχους τῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ὑψηλά, πολύ ὑψηλά, διαφαίνεται ταινία τις τοῦ οὐρανοῦ, δυνάμενα νά προσαρμωθοῦν καὶ πάλιν, ἐάν ὑπερτάτῃ τις δύναμις ἀνελάμβανε νά τὰ προσεγγίσῃ· καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρομακτικῆς, τῆς ἀγρίας ταύτης εἰκόνας, καθ' ἣν οἱ ὀλύμπιοι ἀετοί, οἱ περιπτάμενοι τοῦ χεῖλους τῆς ἀβύσσου ταύτης, φαίνονται κάτωθεν ὡς χελιδόνες, ἄς προσβλέψῃ εἰς ἄλλην εἰκόνα ἀπολύτως ἀντιθέτου καλλονῆς, ἡμερον, διεγείρουσαν εἰς τὴν ψυχὴν μελαγχολικὴν ἔκστασιν.

Ὁ Πηνειός διαρρέει διὰ τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος, στενῆς ὅσον μόλις νά διέρχεται παρά τὴν δεξιάν αὐτοῦ ὄχθην ἢ ἄμαξα. Καὶ ποῦ μὲν ἢ παρά τὴν ὄχθην ὁδός ὑפוῦται ἐλάχιστα ἄνωθεν τοῦ ἐπιπέδου ποταμοῦ, ποῦ δὲ ἀνέρχεται εἰς ἱκανόν ὕψος. Ἄλλ' ὅσον ὑψηλά καὶ ἂν φθάνῃ, πάντοτε ὑπερύψηλα θά βλέπῃ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ διαβάτης τὰ τρομακτικά, τὰ ἱλιγγιώδη τοιχώματα, τὰ ὁποῖα ἤγειρεν ἢ ἐργασία τῆς τριαίνης τοῦ Ποσειδῶνος ἀποσχίσασα καθέτως καὶ ἀπομακρύνασα τόν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὅσσαν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπισκοποῦν τὰ ὑψηλά, τῶν βράχων τούτων ἢ ἐπιβάλλουσα μορφή γεννᾷ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα μόνον πρὸς αἴσθημα θρησκευτικοῦ δέους δύνανται νά παραβληθοῦν. Βράχοι κατακυλισθέντες ποτέ ἀπέμειναν τρομακτικῶς αἰωρούμενοι ἐν τῇ ἀβύσσῳ καὶ σχισμοὶ καὶ σπηλαιῶδεις ρωγμαὶ καὶ χαράδραι ὑπομιμνήσκουν ἀρχαίας λατρείας βωμοὺς. Καὶ ἀπὸ τῶν ρωγμῶν τούτων τῶν βαθυτεφροχρῶν βράχων αἰωροῦνται δένδρα καὶ θάμνοι οἰονεὶ ἀνακρεμάμενα πρὸς τὴν ἄβυσσον καὶ ἀντηχοῦν διάτοροι οἱ κρωγμοὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν κίρκων καὶ τοῦ χαραδριοῦ αἰ γοεραὶ στοναχαί. Ὑψηλά, πολύ ὑψηλά, ἀπρόσιτα εἰς τό ἀνθρώπινον βῆμα καὶ σχεδόν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὑφοῦνται ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς ἀβύσσου τὰ ἐρείπια τοῦ Κάστρου τῆς Ὁραίας, περὶ τὰ ὁποῖα περιδινοῦνται οἱ μεγαλοπρεπεῖς ὀλύμπιοι ἀετοί.

Πανταχόθεν ἀπὸ τῶν παρεῖων τῆς Ὅσσης ἀναπηδοῦν ὕδατα

ἄφθονα, ἀνεξάντλητα, διαυγῇ ὡς κρύσταλλα καί ψυχρά ὡς πάγος. Εἰκὼν ἀποτόμου ἀντιθέσεως ἐκτυλίσσεται εἰς τό βάθος τῆς στενῆς κοιλάδος, τῆς ὁποίας σχεδόν ὅλον τό πλάτος καταλαμβάνουν τά ρεῖθρα τοῦ Πηνειοῦ, μόλις ὑπολειπομένου πλάτους ἀμαξίτης ὁδοῦ πρός δεξιὰ ἐπὶ τῆς Ὑσσης.

Τὴν εἰκόνα ταύτην μόνον ἐκεῖ, ἐκ τοῦ φυσικοῦ, δύνανται νά ἀπολαύσουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου.

«Γύρω εἰς τόν τόπον μας»

Ἑμμ. Λουκούδης

ΗΛΙΟΦΩΤΑ ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Ὅταν πλέωμεν εἰς τὰς θαλάσσας τῶν πόλων, συναντῶμεν αἴφνιδως τοὺς αἰωνίους παγετῶνας καί βλαστήσεις ἀπίστευτου ἀκμῆς καί χάριτος. Καί ἡ ὠραιότης των εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἡ πένα δέν ἔχει θέσιν πλέον. Μόνος ὁ χρωστήρ τοῦ ζωγράφου εἶναι ἱκανός νά ἀποδώσῃ τὴν ποικιλίαν τῆς γραμμῆς καί τοῦ χρώματος.

Δέν βραδιάζει, δέν νυκτῶνει τώρα τό θέρος εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Μετά τὰς ἑνδεκα τό φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ρόδα δύσεως καί ρόδα ἀνατολῆς συγχρόνως.

Ὁ ἀήρ ὡς ἐπὶ τό πολύ εἶναι κρυστάλλινος· ὁ ὀρίζων καλύπτεται ἀπὸ νέφη. Ἀμφιβάλλει κανεῖς ἂν εἶναι νέφη ἑαρινὰ ἢ φθινοπωρινὰ. Εἶναι περίπου 12 ἡ ὥρα καί εὐτυχούμεν νά ἴδωμεν τόν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου.

Βλέπομεν τό πανόραμα ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς δύσεως καί τῆς ἀνατολῆς. Εἶναι τόσον φωτεινός εἰς τὴν δύσιν καί τὴν ἀνατολὴν του ὁ ἥλιος, ὥστε θαμβῶνει τὴν ὄρασιν. Δέν εἶναι ἡμέρα, ἂν καί ἔχει τόσον χρυσόν φῶς. Ἡ φύσις φαίνεται, ὡς νά θέλῃ νά κοιμηθῇ, παρ' ὅλον ὅτι μετὰ τὴν δύσιν ἀμέσως ἀκολουθεῖ πανηγυρική ἡ ἀνατολή.

Τό ὄραμα εἶναι πρωτοφανές· τό πλοῖον πλέει ὡς φάντασμα εἰς νύκτα ἀλλόκοτον, νύκτα μέ ἐκτυφλωτικόν τόν φλογώδη δίσκον τοῦ ἡλίου.

Φαίνεται τώρα ὅ,τι δέν ἔμπορεῖ ἴσως ἀνθρώπινος ὀφθαλμός νά ἴδῃ εἰς κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Αἱ χαμηλαὶ βουνοσειραὶ περὶ τὴν ἀκτὴν, αἱ κοιλάδες των, τά ὀπισθεν αὐτῶν ὑψηλά, ὑψηλότερα, ἀνισομεγέθη βουνά, σχηματίζουν πύργους φανταστικούς, θαυμαστάς πυραμίδας, ἀσυνήθεις ἐπάλξεις, ἀγερώχους ἀκροπόλεις, πελωρίους λόφους, ἀποτόμους αἰχμάς, τρομεροὺς κώνους! Κάθε σχῆμα ὑπάρχει ἐκεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ καί ὅλας τὰς ἁρμονίας.

Ἡ θάλασσα εἶναι μαύρη καί ἀργυρόχρους καί εἰς τό μέσον της ἀντανακλᾷται ὁ ἥλιος ὡς χρυσοῦς ὄφιν. Εἰς τό βάθος τῆς μαγευτικῆς εἰκόνης ὑψοῦνται ὄρη πυραμιδοειδῆ, τόσον βαθυκύανα, ὅπως ἴσως δέν ὑπάρχει ἀλλαχού παρόμοιον κυανοῦν.

Καί ἐπ' αὐτῶν διαφαίνονται πελώρια λευκαί κηλίδες, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν ὁλοκλήρους πλαγιάς. Εἶναι ὄγκοι χιόνων.

Ἄλλα ὄρη εἶναι κατάλευκα μέ κορυφάς τριανταφυλλένιας· ἄλλα ἔχουν λευκόν καί πράσινον χρῶμα, ἄλλα βαθύ πράσινον μέ καφεκοκκίους ραβδώσεις ἢ μέ ζωηροτάτους κιτρίνους τόνους.

Καί ὅλα αὐτά τά χρώματα παραμένουν ἐκεῖ ἐπὶ πολλήν ὥραν εἰς σταθερότητα μοναδικήν. Τό φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου τά ζωογονεῖ, ἀλλά δέν τά παραλλάσσει. Ἡ στιγμή φαίνεται αἰωνιότης ὁλόκληρος. Μόνον μετά πολλήν ὥραν παραλλάσσουν οἱ τόνοι· ἀλλ' ἡ παραλλαγή των εἶναι μία συνεχῆς ἀναγέννησις. Ὅ,τι συνέβη σιγά σιγά ἀναζωογονεῖται συγχρόνως. Καί μετά τῶν τεσσάρων σταθερωτέρων χρωματισμῶν – τοῦ κυανοῦ τῶν βουνῶν, τοῦ λευκοῦ τῶν χιόνων, τοῦ πρασίνου τῶν δασῶν καί ἀγρῶν καί τοῦ ἀργυροχρόου τῆς θαλάσσης – συνανταμειγνύονται ἀνταύγεια χρυσαῖ, κίτρινοι, ρόδινοι, ἰώδεις, αἱ ὁποῖαι ἀντανακλῶνται εἰς τήν θάλασσαν, εἰς τήν ξηράν, εἰς τά νέφη!

Σμήνη ἀλλοκότων πτηνῶν πετοῦν ἄνωθεν. Πλήθη παραδόξων ἰχθύων ὑψοῦνται καί βυθίζονται μέ ἀλλοκότους ἤχους· κήτη θαλάσσια ἀναπηδοῦν.

Καί ἡ θάλασσα φρίσσει ἀπό τά σκιρτήματά των καί φαίνεται ὡς νά γεμίξῃ ἀπό ἄπειρα λεπτὰ μαργαριτάρια κάτω ἀπό τό λεπτόν χρυσόν φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου.

Ἄν. Πεζοπόρος

Η ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

...Ἐνθυμοῦμαι τήν νύκτα, καθ' ἣν ἔφθασα τό πρῶτον εἰς Λαύραν, ἄγνωστος προσκυνητής τοῦ ἱεροῦ Σινᾶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Μόλις ἐβάδιζον ἐκ τῆς ταραχῆς καί τῶν ἀθρόων συγκινήσεων, αἵτινες ἐπλήρουν τήν ψυχήν μου. Διάστερον ἐξετείνετο ὑπεράνω τῆς μονῆς τό στερέωμα καί ὁ Γαλαξίας μέ τάς μυριάδας τῶν ἀστέρων αὐτοῦ ἐφάνετο στέφων τόν ἅγιον τόπον, ἔνθα τό πρῶτον ἤχησεν ἡ πρόσκλησις τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Μόλις ὁ Γαλαξίας μοί ἐφάνη στέμμα ἀντάξιον νά περιβάλλῃ τήν κορυφήν τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ναῖσκου, ἐν ᾧ

ἄφθονα, ἀνεξάντλητα, διαυγῇ ὥς κρύσταλλα καί ψυχρά ὥς πάγος. Εἰκὼν ἀποτόμου ἀντιθέσεως ἐκτυλίσσεται εἰς τὸ βάθος τῆς στενῆς κοιλάδος, τῆς ὁποίας σχεδὸν ὅλον τὸ πλάτος καταλαμβάνουν τὰ ρεῖθρα τοῦ Πηνειοῦ, μόλις ὑπολειπομένου πλάτους ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς δεξιὰ ἐπὶ τῆς Ὀσσης.

Τὴν εἰκόνα ταύτην μόνον ἐκεῖ, ἐκ τοῦ φυσικοῦ, δύνανται νὰ ἀπολαύσουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου.

«Γύρω εἰς τὸν τόπον μας»

Ἑμμ. Λουκούδης

ΗΛΙΟΦΩΤΑ ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Ὅταν πλέωμεν εἰς τὰς θαλάσσας τῶν πόλων, συναντῶμεν αἰφνιδίως τοὺς αἰωνίους παγετῶνας καὶ βλαστήσεις ἀπιστεύτου ἀκμῆς καὶ χάριτος. Καὶ ἡ ὠραιότης των εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἡ πένα δὲν ἔχει θέσιν πλέον. Μόνος ὁ χρωστήρ τοῦ ζωγράφου εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποδώσῃ τὴν ποικιλίαν τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος.

Δέν βραδιάζει, δέν νυκτῶνει τώρα τὸ θέρος εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Μετὰ τὰς ἑνδεκα τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ρόδα δύσεως καὶ ρόδα ἀνατολῆς συγχρόνως.

Ὁ ἀήρ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι κρυστάλλινος· ὁ ὀρίζων καλύπτεται ἀπὸ νέφη. Ἀμφιβάλλει κανεὶς ἂν εἶναι νέφη ἑαρινὰ ἢ φθινοπωρινὰ. Εἶναι περίπου 12 ἡ ὥρα καὶ εὐτυχοῦμεν νὰ ἴδωμεν τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου.

Βλέπομεν τὸ πανόραμα ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς. Εἶναι τόσον φωτεινὸς εἰς τὴν δύσιν καὶ τὴν ἀνατολήν του ὁ ἥλιος, ὥστε θαμβῶνει τὴν ὄρασιν. Δέν εἶναι ἡμέρα, ἂν καὶ ἔχει τόσον χρυσὸν φῶς. Ἡ φύσις φαίνεται, ὥς νὰ θέλῃ νὰ κοιμηθῇ, παρ' ὅλον ὅτι μετὰ τὴν δύσιν ἀμέσως ἀκολουθεῖ πανηγυρικὴ ἢ ἀνατολή.

Τὸ ὄραμα εἶναι πρωτοφανές· τὸ πλοῖον πλέει ὥς φάντασμα εἰς νύκτα ἀλλόκοτον, νύκτα μέ ἐκτυφλωτικὸν τὸν φλογώδη δίσκον τοῦ ἡλίου.

Φαίνεται τώρα ὅ,τι δέν ἤμπορεῖ ἴσως ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ ἴδῃ εἰς κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Αἱ χαμηλαὶ βουνοσειραὶ περὶ τὴν ἀκτὴν, αἱ κοιλάδες των, τὰ ὀπισθεν αὐτῶν ὑψηλά, ὑψηλότερα, ἀνισομεγέθη βουνά, σχηματίζουν πύργους φανταστικούς, θαυμαστάς πυραμίδας, ἀσυνήθεις ἐπάλξεις, ἀγερῶχους ἀκροπόλεις, πελωρίους λόφους, ἀποτόμους αἰχμάς, τρομεροὺς κώνους! Κάθε σχῆμα ὑπάρχει ἐκεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἀρμονίας.

Ἡ θάλασσα εἶναι μαύρη καί ἀργυρόχρους καί εἰς τό μέσον της ἀντανακλᾷται ὁ ἥλιος ὡς χρυσοῦς ὄφης. Εἰς τό βάθος τῆς μαγευτικῆς εἰκόνης ὑψοῦνται ὄρη πυραμιδοειδῆ, τόσον βαθυκύανα, ὅπως ἴσως δέν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ παρόμοιον κυανοῦν.

Καί ἐπ' αὐτῶν διαφαίνονται πελώρια λευκαί κηλίδες, αἱ ὁποῖα καλύπτουν ὀλοκλήρους πλαγιάς. Εἶναι ὄγκοι χιόνων.

Ἄλλα ὄρη εἶναι κατάλευκα μέ κορυφάς τριανταφυλλένιας· ἄλλα ἔχουν λευκόν καί πράσινον χρῶμα, ἄλλα βαθύ πράσινον μέ καφεκοκκίους ραβδώσεις ἢ μέ ζωηροτάτους κιτρίνους τόνους.

Καί ὅλα αὐτά τά χρώματα παραμένουν ἐκεῖ· ἐπὶ πολλήν ὥραν εἰς σταθερότητα μοναδικήν. Τό φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου τά ζωογονεῖ, ἀλλά δέν τά παραλλάσσει. Ἡ στιγμή φαίνεται αἰωνιότης ὀλόκληρος. Μόνον μετά πολλήν ὥραν παραλλάσσουν οἱ τόνοι· ἀλλ' ἡ παραλλαγή των εἶναι μία συνεχῆς ἀναγέννησις. Ὅ,τι συνέβη σιγά σιγά ἀναζωογονεῖται συγχρόνως. Καί μετά τῶν τεσσάρων σταθερωτέρων χρωματισμῶν – τοῦ κυανοῦ τῶν βουνῶν, τοῦ λευκοῦ τῶν χιόνων, τοῦ πρασίνου τῶν δασῶν καί ἀγρῶν καί τοῦ ἀργυροχρόου τῆς θαλάσσης – συναναμειγνύονται ἀνταύγειαι χρυσαῖ, κίτρινοι, ρόδινοι, ἰώδεις, αἱ ὁποῖα ἀντανακλῶνται εἰς τήν θάλασσαν, εἰς τήν ξηράν, εἰς τά νέφη!

Σμήνη ἀλλοκότων πτηνῶν πετοῦν ἄνωθεν. Πλήθη παραδόξων ἰχθύων ὑψοῦνται καί βυθίζονται μέ ἀλλοκότους ἤχους· κήτη θαλάσσια ἀναπηδοῦν.

Καί ἡ θάλασσα φρίσσει ἀπό τά σκιρτήματά των καί φαίνεται ὡς νά γεμίζει ἀπό ἄπειρα λεπτά μαργαριτάρια κάτω ἀπό τό λεπτόν χρυσόν φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου.

Ἀν. Πεζοπόρος

Η ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

...Ἐνθυμοῦμαι τήν νύκτα, καθ' ἣν ἔφθασα τό πρῶτον εἰς Λαύραν, ἄγνωστος προσκυνητής τοῦ ἱεροῦ Σινᾶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Μόλις ἐβάδιζον ἐκ τῆς ταραχῆς καί τῶν ἀθρόων συγκινήσεων, αἵτινες ἐπλήρουν τήν ψυχὴν μου. Διάστερον ἐξετείνετο ὑπεράνω τῆς μονῆς τό στερέωμα καί ὁ Γαλαξίας μέ τὰς μυριάδας τῶν ἀστέρων αὐτοῦ ἐφάνετο στέφων τόν ἅγιον τόπον, ἔνθα τό πρῶτον ἤχησεν ἡ πρόσκλησις τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Μόλις ὁ Γαλαξίας μοί ἐφάνη στέμμα ἀντάξιον νά περιβάλῃ τήν κορυφήν τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ναῖσκου, ἐν ᾧ

μετά της τελετής του μυστηρίου της ἐνανθρωπήσεως ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ τό μυστήριον της ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως.

Εἰσῆλθον περιδεῶς εἰς τὸν περίβολον της μονῆς. Τὰ γόνάτα μου συνεκάμπτοντο· καὶ πολλάκις ἐπίεσα ἰσχυρῶς τὸ στήθος μου προσπαθῶν ματαίως νὰ καταστείλω τὴν ἀχαλίνωτον ἐπανάστασιν, ἣτις ἐμαίνετο ἔνδον μου. Ἦτο ἡ ὥρα καθ' ἣν οἱ μοναχοὶ ἔψαλλον τὸ ἀπόδειπνον.

Ἀμυδρὸν ἐφεγγε φῶς ἐντὸς της ἐκκλησίας της μονῆς. Εἰς τὰς θέσεις δ' αὐτῶν τεταγμένοι προσηύχοντο οἱ μοναχοὶ ἐν μέσῳ της βαθυτάτης καὶ μυστηριώδους σιωπῆς της ἐκκλησίας...

Εἰς τὸ βαθύ αἶσθημα της εὐλαβείας, ὑφ' ἧς κατελήφθην, προσετέθη καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ θαυμασμοῦ, ὅταν ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ περιωρισμένῳ ἐκείνῳ χώρῳ 964 ἐμόναζον μοναχοὶ εἰς χρόνους παρῳχημένους, ὅτε τὸ βαθύ της δουλείας σκότος διέσχιζε μόνη ἡ ἀκτίς της θρησκείας καὶ ἡ γλυκεῖα ἐλπίς μιᾶς ἀορίστου προσδοκίας ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Εἰς τοὺς ἀβυσσοκτιστοὺς τοίχους τοῦ ἐγκαταλειμμένου ἱεροῦ καὶ καταρρέοντος οἰκοδομήματος, παρά τὰς ἀκόμψους ὕδατογραφίας, ἀνέγγων σημειώσεις, ἅς προθύμως ἀντέγραψα. Εἷς τινὰ γωνίαν ἐνὸς τῶν ἐκτὸς της ἐκκλησίας ἐζωγραφημένων κοίλων τοίχων ἀνέγγων:

«1826, Μαΐου 4, ἐπέρασεν ὁ Ἰμβραήμ πασάς ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα, λεηλατῶν καὶ αἰχμαλωτίζων, καὶ κατέκαυσε τὴν Ἀγίαν Λαύραν ὁ Μερχαμεττῆς Τοῦρκος».

Καὶ περαιτέρω ἔτι ἀνέγγων τὰ ἑξῆς:

«1827, Ἰουλίου 4, πάλιν ἐπέρασεν ὁ ἐπάρατος καὶ ἔκαμεν ἡμέρας 9 εἰς Ξηροκάμπιον καὶ ἠφάνισε τότε πολλοὺς».

Ἡ παλαιὰ Λαύρα, ἡ μονὴ δηλονότι ἐνθα ἐμόναζον κατὰ τὴν ἐποχὴν της ἐπαναστάσεως οἱ καλόγηροι, δέν ὑφίσταται πλέον, δηρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ. Σῴζεται ὅμως ἡ ἐκκλησία της μονῆς, αὕτη αὕτη ἐνθα ἱερούργησε καὶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν ὁ Γερμανός.

Ἀνέωξα τὴν ἄνευ κλειδὸς θύραν καὶ εἰσεχώρησα μικρὸν ἐντὸς. Ἡ θύρα, κλείσασα ἐκ νέου ἀφ' ἑαυτῆς, μέ ἀφήκε κατάμονον ἐντὸς σκότους, μόλις διασκεδαζομένου ὑπὸ ἀκτίνων τινῶν εἰσδουουσῶν, οἰονεὶ λάθρα, εἰς τὸ κενόν τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῶν ρωγμῶν τῶν παραθύρων καὶ τινῶν ρυπαρῶν φεγγιτῶν.

Ἐνητένισα πρὸς τὴν Ὠραίαν Πύλην, πρὸς τὸν θόλον τοῦ ἡμελημένου ναοῦ καὶ τὸ ὑγρὸν ἔδαφος, ἀφ' οὗ κατὰ μέρος ἀφηρέθησαν αἱ πλάκες. Ἐδῶ λοιπὸν ἱερούργησεν ὁ φιλόπατρις κληρικός! Καὶ ἀπὸ τῆς πύλης αὐτῆς της ἱερᾶς κεραυνοβόλον ὑψώσας φωνὴν ἐκάλεσεν εἰς

τὴν ἐλευθερίαν τὸ δοῦλον ἔθνος τῶν Ἑλλήνων! Μυρίας μαρμαρυγὰς ἀνέδωσαν τὰ στίλβοντα ὅπλα τῶν πολεμιστῶν, ὑψωθέντα εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἱεράρχου, ἐνῶ τὰ γόνατα ἐκάμφθησαν καὶ ἡ κλίνασα κεφαλὴ ἐδέχθη τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας!

Σέλας ἀκτινοβόλον καταυγάζει αἴφνης τὸν θόλον τοῦ ναοῦ. Οὐρανία μολπὴ ἤχει εἰς τὸ κενόν· καὶ ἄγγελος, φωτεινὸν ἱμάτιον περιβεβλημένος καὶ ρομφαίαν πυρίνην πάλλων ἐν ταῖς χερσίν, ὁδηγεῖ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων!

Ἴδού ὁ ἱεράρχης ἀναλαμβάνων τὴν σημαίαν! Ἴδού κατερχόμενος ἀπὸ τῆς Ὠραίας Πύλης καὶ ἐν μέσῳ ὕμνων χωρῶν ἀπὸ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας πρὸς τὴν αἱματηράν, ἐν ἣ ἐπέπρωτο νὰ θεμελιωθῇ τὸ ἔνδοξον καὶ εὐγενέστατον ἔργον...

Ἀνέφξα τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξήλθον. Εἰς τὰ ὦτα μου ἀντίζουν εἰσέτι ψαλμοὶ καὶ παιᾶνες...

Διατὶ νὰ μὴ ἐμπνεώμεθα πάντοτε οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ἅτινα συνετάρασσον καὶ ἐμὲ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἐξηρχόμην τοῦ δεδοξασμένου ναοῦ τῆς ἱερᾶς καὶ Ἐθνικῆς Λαύρας;

Ἐφημερίδα «Ἑστία», 25 Μαρτίου 1896

Σπυρίδων Παγανέλης

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Πέντε φίλοι ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐορτάσωμεν τὸ Πάσχα εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος.

Ἐξεκινήσαμεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὴν ἐσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀτμοπλοικῶς καὶ τὴν αὐγὴν ἐξυπνήσαμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Δάφνης. Αὕτη εἶναι τὸ ἐπίνειον τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἐμπρὸς μας ὀρθώνεται ὁ Ἄθως, ἐν βουνόν, τὸ ὅποιον προβάλλει κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰ κύματα, ὀλόρθον, ἀπότομον, ὑπερήφανον, ὡς νὰ θέλῃ νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὸν οὐρανόν.

Καταλήγει εἰς μίαν ὁμαλὴν σχετικῶς κορυφὴν μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν τελευταίαν ἄκραν τῆς. Πλούσιον δάσος ἀπὸ καστανέας τὸ σκεπάζει. Εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ εἶναι διασκορπισμένα «κελί», «καλύβαι», ὅπου πνευματικαὶ οἰκογένειαι ἀπ' ὀλίγους καλογήρους καλλιεργοῦν ὀλίγα στρέμματα ἐλαιῶν καὶ ἀμπέλων.

Χαμηλότερα καὶ πλησίον τῆς παραλίας φαντάζουν τὰ μοναστήρια. Ἀπὸ τὸ ἀτμόπλοιοι χαιρετίζομεν τὰς μονὰς Γρηγορίου, Διονυσίου, Ἀγίου Παύλου, Ξηροποτάμου μὲ τοὺς τρούλους, τοὺς πύργους, τοὺς

παλαιούς τοίχους των. Τήν προσοχήν μας ἰδιαίτερος συγκεντρώνει ἡ Σιμωνόπετρα. Εἶναι μία σωστή ἀετοφωλιά, στημένη τολμηρότατα μέ τούς πανυψηλούς πύργους καί τά ἑπτά πατώματά της εἰς ἓνα γιγαντιαῖον βράχον. Ἀριστερά μας προβάλλει ὁ ἀκατέργαστος ὄγκος τῆς ρωσικῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, κάτι μεταξύ φρουρίου, στρατῶνος καί ἀνακτόρου.

Εἰς τήν Δάφνην μᾶς ἐπερίμεναν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας μέ δύο ἡμιόνους καί δύο φύλακας.

Ἰππεύσαμεν καί ἐτραβήξαμεν διά τās Καρυάς, διά νά ὑποβάλωμεν τά σέβη μᾶς εἰς τήν Ἱεράν Σύναξιν, ὡσάν νά εἴπωμεν τήν Κυβέρνησιν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, καί νά ἐφοδιασθῶμεν μέ συστατικές ἐπιστολάς.

Αἱ Καρυαί εἶναι ἡ πρωτεύουσα καί τό ἐμπορικόν κέντρον τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Μία πολίχνη ἀπό τās πλέον περιέργους, ὅπως ὅλαι αἱ ἄλλαι. Οἰκίαι παλαιαί καί νέαι, πτωχικαί, μεγαλοπρεπῆ καταστήματα, ἐργαστήρια, φοῦρνοι κ.τ.τ. Ἄλλ' ὅταν πλησιάσῃ τις, ἐννοεῖ ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἓνα κόσμον διαφορετικόν, ἄγνωστον, πρωτοφανῆ. Καλογήρους συναντᾷ παντοῦ. Ἀμίλητοι, σοβαροί, ἡσυχοὶ σᾶς χαιρετοῦν μέ τό «εὐλογεῖτε».

Εἰς τās ὀλίγας διαθεσίμους ἡμέρας ἐπεσκέφθημεν τόν Ξηροπόταμον καί τās Βασιλικάς μονάς Βατοπεδίου, Ἰβήρων καί Λαύρας, τόν Ἅγιον Παντελεήμονα καί τήν ρουμανικήν Σκήτην. Τό Βατοπέδιον εἶναι ἡ Εὐρώπη τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Ἔχει καί ἡλεκτρικήν ἐγκατάστασιν. Οἱ πατέρες του εἶναι προοδευτικώτεροι καί πλουσιώτεροι ἀπ' ὅλους τούς ἄλλους. Τά θαυμάσια προπύλαιά του καί τό ὕψος τῶν οἰκοδομῶν του υπερβαίνουν καί τās ρωσικάς μονάς. Ὁμοιάζει μέ ὠχυρωμένην πόλιν.

Εἰς τό Βατοπέδιον ἐμείναμεν τήν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως. Καί, ἂν καί διήλθαμεν πέντε ὁλοκλήρους ὥρας ἐν ὀρθοστασίᾳ καί προσευχῇ, ἐφύγαμεν ἀπό τήν ἐκκλησίαν ἀκούραστοι καί περισσότερον χριστιανοί.

Εἰς τόν Ξηροπόταμον ἠκούσαμεν κάτι περίεργον.

Μᾶς ἐπέδειξαν σουλτανικόν φερμάνιον, κατά τό ὅποιον ὁ σουλτάνος ἀνοικοδόμησε τήν ἡπειρωμένην μονήν, διότι οἱ Ἅγιοι Ταξιάρχαι τόν ἐβοήθησαν εἰς μίαν του ἐκστρατείαν εἰς Αἴγυπτον.

Εἰς τήν Λαύραν συνεζήσαμεν ὀλίγας ὥρας μέ τούς ἐνδόξους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρον Φωκᾶν καί Τσιμισκῆν. Εἰς τās δεήσεις κάθε ἡμέραν σήμερον ἐπαναλαμβάνεται ἡ εὐχή: «καί ὑπέρ τῶν αὐτοκρατόρων ἡμῶν Νικηφόρου Φωκά καί Ἰωάννου Τσιμισκῆ». Εἰς τόν νάρθηκα ὑπάρχουν δύο εἰκόνες των, ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης. Εἰς πύργος φέρεי τό ὄνομα τοῦ Τσιμισκῆ : Μία χαλκίνη πύλη τῆς μονῆς εἶναι λάφυρον τοῦ Φωκά ἀπό ἑν ἀραβικόν παλάτιον τῆς Κρήτης. Τά μανουᾶλια ἐπίσης. Διασώζονται ἐν στέμμα τοῦ Νικηφόρου, μία χλαμύς τοῦ

Τσιμισκῇ, ἐν χειρόγραφον Εὐαγγέλιον μέ τεραστίους πολυτίμους λίθους, τό ὅποιον εἰς τὰς ἐκστρατείας του ἔγραφε καί ἐδιάβαζεν ὁ ἥρωικός Φωκάς, εἰς σταυρός τοῦ Τσιμισκῇ κ.ἄ.

Μέ ἐν μικρόν βενζινοκίνητον πλοῖον τῆς Λαύρας περιεπλεύσαμεν τό ἀκρωτήριον τοῦ Ἱεροσολύμων. Ἀπό τήν ἰδίαν θάλασσαν, τήν ὁποίαν τόσον ἐφοβήθη ὁ Ξέρξης, ἀντικρίσαμεν τὰς «καλύβας». Εἶναι σκῆται σφηνωμένοι εἰς κρημονύς, ὅπου δυσκολώτατα δύναται τις νά μεταβῇ εἴτε ἀπό τήν ξηράν εἴτε ἀπό τήν θάλασσαν.

Εἰς αὐτάς ζοῦν οἱ «ἀναχωρηταί», καλόγηροι χωρισμένοι ἐντελῶς ἀπό τόν ἄλλον κόσμον. Μίαν φοράν τήν ἐβδομάδα τούς ἐπισκέπτεται ἀπεσταλμένος τῆς μονῆς των καί φέρει εἰς αὐτούς ξηρόν ἄρτον καί ὕδωρ.

Ἐφύγαμεν ἀπό τόν λιμένα τῆς Δάφνης μέ τήν ψυχὴν γεμάτην ἀπό ωραίας ἐντυπώσεις καί μέ τήν ἐλπίδα νά ἐπανέλθωμεν κάποτε πρός ἐπίσκεψιν τῶν πολυτίμων θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Γεώργιος Μόδης

Ο ΑΘΩΣ

Κρυσταλλωμένε Ἱεροσολύμων! τό ὕψος σου θαυμάζω
καί βλέπων σε τήν δεξιάν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω.
Τό φῶς λαμβάνει τ' οὐρανοῦ ἡ κορυφή σου πρώτη
καί εἰς τοῦ Ἱεροσολύμων φθάνουσιν οἱ πόδες σου τά σκότη.

Διάδημ' ἀδαμάντινον τήν κεφαλὴν σου στέφει,
τά δάση ἔχεις ζώνην σου καί κόμην σου τά νέφη.
Ἡ ἀστραπή τό βλέμμα σου, ὁ χειμάρρος φωνή σου
καί ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερή πνοή σου.

Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς φύσεως ἀρχαῖος,
σύ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν καί θέλεις τελευταῖος
προσφέρει τόν αὐχένα σου στόν αἰμοβόρον χρόνον·
νά τρέχη βλέπεις ὑπὸ σέ ἡ κόνις τῶν αἰώνων.

Κατακλυσμός δέν ἔλουσε τό μέγα μέτωπόν σου,
ἀσπάζεται ἡ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.
Ὡ φύσις, τόσα τέκνα σου χωρίς ψυχὴν κι αἰσθήσεις
αἰώνας ζῶσι, καθὼς σύ, ὦ αἰωνία φύσις,

«Ὁδοιπόρος»

Παναγιώτης Σοῦτσος

Πλησιάζομεν ἤδη πρὸς τὴν Κάλυμνον, βραχῶδη νῆσον, ζῶσαν ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τῶν βυθῶν, ὅπως ἡ γειτονικὴ αὐτῆς Σύμη, ἀπὸ ἓν ζωόφυτον, τὸν σπόγγον.

Ἀπέχομεν ἔτι μίλιον σχεδὸν ἐκ τοῦ ἀγκυροβολίου, ὅτε ἐνόμισα, ὅτι εἶδον ἐπὶ τῆς γαληνιαίας θαλάσσης νήσας σκιεροῦ χρωματισμοῦ, αἵτινες ὅμως στιγμιαίως, ὡς εἰς πρόσταγμα, ἐξηφανίσθησαν βυθισθεῖσαι.

Ἀφυπνίσθη μέσα μου τοῦ κυνηγοῦ τό ἐνστικτον καὶ εἶπον μονολογῶν μεγαλοφώνως χωρὶς νά τό ἐννοήσω:

— Μπά, βουτηχτέλια! Μά περίεργο, ἐγὼ δέν ξέρω νά πηγαίνουν κοπαδιαστά τά βουτηχτέλια!

Ἀλλά τότε εἷς Καλύμνιος, ἰστάμενος παρὰ τό πλευρόν μου, τόν ὁποῖον κατὰ παράκλησίν του εἶχομεν παραλάβει ἐπιβάτην ἐκ Λέρου, μοῦ εἶπε μειδιῶν:

— Δέν εἶναι, κύριε, οὔτε βουτηχτέλια οὔτε κανενός εἶδους πάπιες.

— Τί εἶναι λοιπόν;

— Ἀφήστε νά ζυγώσουμε λίγο καί θά τό ἴδεῖτε ὁ μόνος σας.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τά παράδοξα πτηνά εἶχον ἤδη ἀναδύσει καί ἔπλεον ἐν τάξει.

Ἦρπασα τότε τὰς ἰσχυράς διόπτρας καί ἀμέσως ἐφώναξα μέ ἐκπληξιν:

— Καλέ εἶναι παιδιὰ, μικρά παιδιὰ, ἔξω στό πέλαγος!

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον ἐπλησιάσαμεν.

Μικρά παιδιά καί δέν ἤρκοῦντο εἰς τόν λιμένα διὰ τοὺς κολυμβητικούς τῶν ἄθλους. Ἦσαν ἀμφίβια, τό ὀλιγώτερον! Ἐβυθίζοντο συγχρόνως, ἄλλοτε ἔπλεον κατὰ γραμμὴν, ἄλλοτε τό ἐν ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, ὡς εἰς πρόσταγμα. Πρὶν πλησιάσωμεν, ἐτράπησαν πρὸς τόν μυχόν τοῦ λιμένος, καί ἐνῶ ἡ «Σαλαμινία» ἔπλεε βραδέως, διὰ τι διάστημα ἀπετέλεσαν ἐκατέρωθεν τὴν τιμητικὴν ἡμῶν προπομπήν. Τότε ὁ Καλύμνιος ἐπιβάτης μᾶς ἐξήγησεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἱστορία γίνεται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μέ διαδοχικὰς ἀναπαύλας εἰς τοὺς βράχους τῆς παραλίας. Τοῦτο ἐξήγει καί τό βαθύ κεραμόχροον τοῦ χρωματισμοῦ τῶν σωμάτων αὐτῶν. Ἐπροπονοῦντο ὅμως οἱ μικροὶ ὑποψήφιοι διὰ τό ἐπάγγελμα τοῦ δῦτου.

Ἀλλά τί ἐπάγγελμα!

Δέν θά κάμω λόγον περὶ τῶν δυτῶν τῆς σπογγαλιείας διὰ σκαφάνδρων. Ἄν καί ταῦτα εἶναι κινδυνωδέστερα, ἰδίως διὰ τὰς ἐκ γενικῆς

παραλύσεως προσβολάς, ὥσπότεσον ὅμως δέν εἶναι τόσον φρικιαστικά, ὅσον τό ἐπάγγελμα τοῦ γυμνοῦ δῦτου.

Γυμνός ἐναγκαλίζεται λίθον βάρους 8-9 ὀκάδων, εἰς ὁπλὴν τοῦ ὁποίου διαπεράται λεπτὸν σχοινίον, τό ὁποῖον εἶναι ἔτοιμοι νά ἐκτυλίξουν οἱ ἐν τῇ λέμβῳ. Οὕτω διὰ τοῦ βάρους τούτου καταβυθίζεται τάχιστα μέχρι βάθους 20 ὀργυῶν. Ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ βυθοῦ σπόγγους, ὅσους ἤθελε προφθάσει, τοὺς ὁποίους ρίπτει ἐντός δικτυωτῆς ἀπόχης ἐξηρητημένης ἀπό τοῦ λαιμοῦ. Σύρει τό σχοινίον, οἱ δέ ἐν τῇ λέμβῳ τόν ἀνέλκουν τάχιστα. Καί ὅλα αὐτά πρέπει νά τελειώσουν ἐντός τριῶν τό πολύ λεπτῶν.

Ἐάν διὰ τινος κυλινδρικοῦ σωλῆνος, κλειομένου ἐκ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας μέ κρύσταλλον καί βυθιζομένου δακτύλους τινάς εἰς τό ὕδωρ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται διαφάνεια τῶν βυθῶν, κύψετε νά ἴδετε δῦτην ἐργαζόμενον, θά σᾶς δώσῃ τήν ἐντύπωσιν παραδόξου ζώου, μεγάλου βατράχου. Κινεῖται μεταξύ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ πυθμένος καί ἀποκρύπτεται καί ἀναφαίνεται μεταξύ τῶν σκιῶν τῆς θαλασσίας βλαστήσεως. Ἀπό πόσων συνθηκῶν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἐκείνας τὰς στιγμὰς τῶν τραγικῶν τούτων βιοπαλαιστῶν!

Ἦδη τό καλλίμορφον πλοῖον μας ποντίζει ὑπερήφανον εἰς τόν λιμένα τῆς προκυμαίας.

Οὐχί ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλ' οἰουδήποτε ὁ κάλαμος θά ἦτο ἀνεπαρκής, ὅπως ἀποδῶσῃ καί ὠχρότατα τήν ἀποθέωσιν, τῆς ὁποίας σκάφος τῆς πατρίδος ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπό τῆς ὕψλης φιλοπατρίας τῶν Καλυμνίων. Καί διὰ νά μή ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτά προκειμένου περὶ τῆς μεταβάσεως ἡμῶν εἰς τήν Σύμην, τοῦτο δηλῶ ἀπό τώρα. Θά μοῦ ἦτο δύσκολον νά καθορίσω, τίς τῶν δύο τούτων σπογγαλιευτικῶν ἐλληνίδων νήσων ὑπερέβαλε τήν ἄλλην εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πατριωτικοῦ συγκλονισμοῦ, ὅστις ἐδόνει τὰς ψυχὰς τῶν Καλυμνίων καί τῶν Συμαίων. Διότι εἰς ἀμφοτέρας τό ἔδαφος τῆς «Σαλαμίνιας», ἡ σημαία, τὰ δύο μικρά αὐτῆς πυροβόλα, τό πρωραῖον καί τό πρυμνήσιον, εἶχον γίνει ἀντικείμενον προσκυνήματος καί γονυκλισιῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας αἱ ἀρχαί αἱ κοινοτικάί, ὁ κλῆρος φέρων τήν ἱεράν ἀμφίεσιν, σύμπας ὁ λαός, μᾶς ὑπεδέχοντο μετὰ λυγμῶν πατριωτικῆς συγκινήσεως. Ὅλαι αἱ οἰκίαι, ὅλα τὰ καταστήματα νά παρακαλοῦν, ὡς ὑπερτάτην τιμήν, ὡς εἶδος ἐθνικοῦ ἀγιασμοῦ, τήν εἴσοδον ἡμῶν πρὸς φιλοξενίαν. Οὔτε τό πλήρωμα ἐδαπάνησε λεπτὸν εἰς τινὰ τῶν δύο τούτων νήσων οὔτε ἦτο δυνατόν ἡ ὑπηρεσία τοῦ πλοίου νά στείλῃ λέμβον πρὸς ἀγοράν τροφίμων, διότι τὰ πάντα προσεφέροντο, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχετο ἀντίτιμον. Ἀλλὰ καί οὐδέ ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἀνάγκη. Διότι κατέκλυζον τό πλοῖον δῶρα παντοειδῆ, μόσχοι, ἀμνοί, βαρέλια οἴνου,

τυρός, ὁπῶραι καί μέλι τῆς Καλύμνου, εἰς τό ὅποιον ὁ Στράβων παρέχει τά πρωτεῖα ἐν συγκρίσει πρὸς τό μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ. Περί τῶν ἀνθέων, διὰ τῶν ὁποίων κατάφορτοι λέμβοι ἀπεστέλλοντο, διὰ νά κοσμοῦν τό πλοῖον, οὐδέν λέγω, ἀφοῦ, ὡς εἶπον, ὁ κατάλογός μου ἀφορᾷ μόνον τρόφιμα.

Εἰς τήν Κάλυμνον ἐδοκίμασα καί μίαν φαιδράν ἔκπληξιν, ἡ ὁποία ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερως τοὺς ὀρνιθολόγους καί τοὺς κυνηγούς. Ἐκυνήγησα ἄσπρες πέρδικες εἰς τήν παρακειμένην νησίδα Ψέρημον, ἐπτά μίλια ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Καλύμνου.

Πρὸ τῆς αὐγῆς μετὰ Καλυμνίου κυνηγοῦ ἀπεβιβαζόμεθα τήν ἐπομένην εἰς τόν ὁμώνυμον ὄρμον. Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ θήρα μέ δύο ἐξαιρέτους κυνηγετικούς κύνας. Διηρχόμεθα μικράς κοιλάδας καί λόφους, ὅπου ἐκυριάρχουν τά σχοῖνα καί τό θυμάρι. Δέν παρήλθον ὀλίγα λεπτά, ὅτε οἱ κύνες ἐσήκωσαν ἀπό τοὺς θάμνους κοπάδι περδίκων τοῦ αὐτοῦ σχήματος, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τῆς αὐτῆς πτήσεως μέ τὰς γνωστάς.

Ἄλλ' ἦσαν λευκαί.

Ἀμφότεροι ἐφονεύσαμεν ἀνά μίαν.

Δέν ἐπίστευον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Αἱ πέρδικες εἶχον τό χρῶμα λευκόν, ὡς τοῦ παγωτοῦ κρέμας ἐκ γάλακτος, μέ ἐρυθρόν τό ράμφος, ἐρυθρούς τοὺς πόδας, μέ τό αὐτό μέλαν καί φαῖόν στικτόν περιδέραιον περί τόν λαιμόν, ὡς αἱ κοιναί πέρδικες.

Ἦτο καί εἶναι πάντοτε δι' ἐμέ μυστήριον, πῶς εὐρίσκεται εἰς τήν νησίδα αὐτήν τό εἶδος τοῦτο τῆς πέρδικος, τό ὅποιον, ὡς ἔμαθον κατόπιν, μόνον εἰς τήν Συρίαν καί τήν Ἀραβίαν ἐπιχωριάζει.

«Γύρω εἰς τόν τόπον μας»

Ἐμμ. Λυκούδης

11. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

(Διηγήσεις-Περιγραφές)

Ο ΚΡΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Καθόμουν στὸν ἴσκιο τῆς καλύβας καὶ περίμενα νὰ δροσίσει, γιὰ νὰ κινήσω. Κοντὰ μου ὁ δραγάτης καθάριζε μέ τὸ μαχαίρακι του ἓνα καλάμι, γιὰ νὰ περάσει τὴν ὥρα του. Ἀντίκρου μου τ' ἀμπέλι ἀπλωνε τὰ κλαδιά του πρασινοντυμένα κι ἔδειχνε ἀπὸ κάτω τὰ χοντρά μελωμένα σταφύλια του. Ὁ ἥλιος ἔριχνε τὶς ἀκτίνες του παντοῦ κι ἔχυνε νύστα σὲ ἀνθρώπους, σὲ ζῶα καὶ σὲ φυτὰ. Φύλλο δὲ σάλεψε.

– Καλὰ καὶ σύ, εἶπε ἔξαφνα ὁ δραγάτης, «τρεῖς, τρεῖς, τρεῖς παράδες τὸ κρασί!». Λέγε το, ἂν δέ βαριέσαι, ὡς τὸ βράδου!

– Γιὰ ποιὸν μιλᾷς; τὸν ἐρώτησα.

– Γιὰ τὸν ἀμπελουργό. Δέν ἀκοῦς;

Ἀπλώσε τὸ χέρι κι ἔδειξε λίγο μακριὰ μας ἓνα πουλάκι μέ φτερά μαῦρα καὶ οὐρά ἀσπρόμαυρη.

Ἡ κορυφή τοῦ κεφαλιοῦ, ὁ λαιμός, ἡ ράχη καὶ τὸ κάτω μέρος ἦταν κόκκινα. Δέ φαινόταν μεγαλύτερο ἀπὸ σπουργίτη. Ἀπάνω σ' ἓνα σβόλο ἀπὸ χῶμα γύριζε τὴν κίτρινη μυτίτσα του πὸτ' ἐδῶ καὶ πὸτ' ἐκεῖ κι ἀδιάκοπα ἔχυνε ἀπὸ τὸ λαρύγγι του τὸ ἴδιο κι ἀπαράλλαχτο τραγούδι!

– Τσίτ... τοίτ... τίρι λίρι τιριλί! Τσίτ... τοίτ... τίρι λίρι τιριλί!

Ἀπὸ τὸ πρῶι ὡς τὸ βράδου αὐτὸ θά λέει, ἔξακολούθησεν ὁ δραγάτης. Δέν παύει νὰ μᾶς διαλαλεῖ τὸ κρασί του.

– Ἐχει καὶ κρασί; ρώτησα μέ χαμόγελο.

– Ἀφοῦ τὸν λένε κρασοπούλο!

– Ἐσύ μοῦ τὸν εἶπες ἀμπελουργό.

Ἀμπελουργός, κρασοπούλος τὸ ἴδιο εἶναι. Μάλιστα στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου τὸν λένε καὶ πετρουλίδα, γιατί συνηθίζει νὰ στέκεται στήν πέτρα. Μιά φορά κι ἓναν καιρό λένε πῶς ἦταν ἀνθρωπος. Στὴν ἀρχὴ φύτεψε λίγα ἀμπέλια καὶ μέ τὸν καιρό ἐγίνε ὁ πρῶτος νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ.

Μιά χρονιά ἔτυχε νὰ μὴν κάνουν σταφύλια τ' ἀμπέλια. Ἄλλοι πήραν τὴ μισή ἐσοδεῖα κι οἱ περισσότεροι οὔτε τσαμπί. Μά τοῦ ἀμπελουργοῦ τ' ἀμπέλια παραφορτώθηκαν. Τί τοῦ ἦρθε τότε σὸ νοῦ! Νὰ γίνε καὶ κρασοπούλος. Ὅταν ἔφτασεν ὁ καιρός τοῦ τρύγου κι ἦρθαν νὰ ἀγοράσουν τὸ μοῦστο του ὅσο κι ὅσο, δέν πούλησε οὔτε φόρτωμα. Ἐβαλε ὅλον τὸ μοῦστο στὰ βαρέλια του κι ἀφοῦ ψήθηκε κι ἐγίνε κρασί, δέν ἤθελε νὰ πουλήσει οὔτε κρασί.

– Δέ θά πουλήσω, παρά ὅταν φτάσει ὁκά καὶ λίρα, ἔλεγε μέ πείσμα.

– Στὴ μισή ὁκά σοῦ δίνω δέκα ὁκάδες τοῦ χρόνου, τοῦ εἶπε κάποιος.

– Γιά νά ἰδοῦμε, ἂν θά ἔχεις καί τοῦ χρόνου! ἀποκρίθηκεν ὁ ἀμπελουργός.

“Ἐτσι ἦρθεν ὁ χειμώνας, ἦρθεν ἡ ἀνοιξη καί ἀνθισαν τ’ ἀμπέλια.

–“Ὅλα τ’ ἀμπέλια εἶναι γεμάτα ἀνθό, τοῦ εἶπε κάποιος φίλος του. Τώρα πού σκαλίζουν καί βλαστολογοῦν, πούλησε τό κρασί σου νά τό πιοῦν οἱ ἐργάτες.

–“Ἀφῆσε νάμποῦμε στόν τρύγο καί βλέπουμε, εἶπεν ὁ ἀμπελουργός.

“Ὅταν ἦρθεν ὁ καιρός τοῦ τρύγου, ὁ μοῦστος ἐγίνε τόσο ἀφθονος, πού ἔφτασε νά πουληθεῖ μιά δεκάρα τήν ὁκά.

– Μιά δραχμή τήν ὁκά μπορεῖς τώρα νά τό πουλήσεις τό ψημένο κρασί, εἶπεν πάλιν ὁ φίλος του στόν ἀμπελουργό. Ὁ κόσμος δουλεῦει πολύ καί τό θέλει τό κρασί.

–“Ἐννοια σου, καί τοῦ χρόνου θά πουλιέται δυό λίρες τή ὁκά, εἶπεν ὁ ἀμπελουργός. Κι ἔφτιασε καί ἄλλα βαρέλια νά βάλει τό νέο μοῦστο.

Τόν ἄλλο χρόνο ἐγίνε πιά πολλή ἐσοδεία. Καί τό χειρότερο, ὅταν δοκίμασε τά κρασιά του, τά περισσότερα τά βρῆκε μισόξινα. Καί στά δυό χρόνια ἐξόδεψε τόσα χρήματα γιά τήν καλλιέργεια, χωρίς νά πάρει πεντάρα! Τώρα φοβήθηκε. “Ἐβαλε νά διαλαλήσουν στό χωριό πώς πουλεῖ παλιό κρασί. Φτηνὸ τό ἔβαλε, τρεῖς παράδες τήν ὁκά.

Μά ποιὸς ἀγόραζε τώρα κρασί; Τά ὑπόγεια ἦταν γεμάτα. Λίγοι πῆγαν νά δοκιμάσουν, μά, ἀφοῦ τό βρῆκαν ξινό, δέν ξαναπῆγαν.

– Γιά τουρσί, κουμπάρε, δέ βρίσκει ταίρι, τοῦ εἶπε ἓνας περιπαιχτικά.

Τί τόν θέλεις τόν καλὸ σου κρασοπούλο! Σάν τρελὸς βγήκε στήν ἀγορά καί στίς γειτονιές καί φώναζε:

– Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς... παράδες τό κρασί! Τρεῖς... τρεῖς... παράδες τό κρασί!

Οὔτε τρεῖς οὔτε καί χάρισμα. Κανεὶς δέν τό ἤθελε. “Ὅπου περνοῦσε, ὁ κόσμος τόν κοροῖδευε.

–“Ὁκά καί λίρα! Ὁκά καί λίρα! φώναζεν ὁ ἓνας ἀπὸ δῶ.

– Δέ σέ συμφέρει, ζημιώνεσαι, κουμπάρε! τοῦ φώναζεν ἄλλος. Δυὸ λίρες τήν ὁκά! Δυὸ λίρες τήν ὁκά!

Ὁ ἀμπελουργὸς ἀπελπίσθηκε. Δέν μπορούσε νά ζήσει πιά καί παρακάλεσε τὸ Θεὸ νά τόν ἀπαλλάξει ἀπὸ τέτοια ζωή. Ὁ Θεὸς τόν ἄκουσε καί τόν ἔκαμε πουλί. Μά καί πουλί πού εἶναι, ὅταν πλησιάζει ὁ καιρός τοῦ τρύγου, θυμᾶται τήν παλιά του κατάσταση, γυρίζει στ’ ἀμπέλια, ἀνεβαίνει στίς ψηλές πέτρες καί φωνάζει ἀδιάκοπα: «Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τό κρασί!»

– Νόστιμο παραμῦθι, εἶπα.

– Νόστιμο, ξενόστιμο, αυτό είναι, είπε ο δραγάτης. Καί πρίν προφτάσω νά τόν ἐμποδίσω ἔριξε στό πουλί μέ δύναμη ἕνα λιθάρι. Καλά πού δέν τό πέτυχε. Τό πουλί, ἐκεῖ πού κελαηδοῦσε, λές κι ἔβλεπε τά κινήματα τοῦ δραγάτη καί γέταξε μακριά.

– Τί σοῦ φταίει τό ἄθῳ τό πουλάκι; τοῦ λέω.

– Ἀλήθεια, τί μοῦ φταίει; ρώτησε κι ἐκεῖνος καί χαμήλωσε τό κεφάλι ντροπιασμένος. Κι ἐγώ δέν τό συλλογίστηκα γιατί τό ἔκαμα!

(Λαϊκή παράδοση)

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΙ

Εἶναι αὐτοί τά ἀποδημητικά πουλιά.

Νομίζω ὅτι εἶναι πρόβλημα ἄλυτον – καί ὄχι μόνον δι' ἐμέ – διατί, ἐνῶ ὅλα τά μαστοφόρα τά ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ νά ζοῦν καί νά ἀποθνήσκουν ὅπου γεννηθοῦν, χωρίς νά ζητοῦν τήν εὐτυχίαν περιπλανώμενα κατ' ἔτος εἰς τάς διαφόρους ἡπείρους, τά περισσότερα πουλιά δέν ἠμποροῦν νά ζήσουν, χωρίς νά ἐπιχειροῦν κάθε χρόνον τά ἐναέρια ταξίδια πολλῶν χιλιάδων μιλίων.

Εἰς ἄλλα πάντοτε εἶναι ἀπαραίτητος ἡ θερμοκρασία τῶν τροπικῶν. Εἰς ἄλλα ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία τῆς Αἰγύπτου καί ἐν γένει τῆς γραμμῆς ὅλης τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἕως τά ἅκρα τοῦ Μαρόκου. Αὐτά ὅλα λοιπόν τό καλοκαίρι ζητοῦν τή ἴδια θερμοκρασία εἰς τήν Εὐρώπην, ἄλλα εἰς τήν μέσην καί ἄλλα εἰς τήν βορείαν.

Εἰς τόν τόπον μας μάλιστα πολύ ὀλίγα εἶναι τά πουλιά, τά ὅποια – ὅπως ἡ πέρδικα, τό ἀγριοπερίστερο, ὁ σπουργίτης, ὁ κατσιλιέρης, καί ὀλίγα ἄλλα – ἐκτιμοῦν, ὅπως πρέπει, τά θέλγητρα τῆς στέγης μονίμου ἐστίας. Διότι σχεδόν ὅλα – ἐκτός ὀλίγων – τά πουλιά, ὅπου κυνηγοῦνται εἰς τήν Ἑλλάδα, εἶναι πουλιά, ὅπου ἔρχονται ἀπό τά βόρεια κλίματα, πού τά σφίγγουν τά μεγάλα ψύχη, διὰ νά ξεχειμωνιάσουν ἐδῶ, ἢ περνοῦν ἀπό τόν τόπον μας ἐρχόμενα ἀπό τά νότια τήν ἄνοιξιν διὰ βορειότερα κλίματα καί κατεβαίνουν τās ἀρχάς τοῦ φθινοπώρου μέ ἀντιθετο δρομολόγιο.

Ἀλλά κανεῖς νά μή νομίση ὅτι τά ταξίδια αὐτά τοῦ πτερωτοῦ κόσμου γίνονται χωρίς περιπέτειες, χωρίς κινδύνους, χωρίς καταστρο-

φάς. Πολλές φορές πέφτουν εις τήν θάλασσαν από ἐξάντλησιν, ἄλλοτε τοὺς δίνουν συνολικόν θάνατον ἢ χάλαζα, αἱ καταιγίδες, οἱ τυφῶνες, πότε ἐπάνω στά κύματα τῶν θαλασσῶν καί πότε ἐπάνω σέ βράχους, πού τά περιδινοῦν μέσα εις σίφωνας καί τά συντρίβουν. Ἄλλοτε πάλιν πέφτουν σάν πυκνόν σύγγεφο ἐξαντλημένα ἐπάνω σέ καράβια, στίς κεραεῖες τῶν, στίς κορυφές, στό κατάστρομα, στά τοιμπούκια, ὅπου βροῦν.

Καί διά μίαν ἀπό αὐτάς τάς καταστροφάς ἡμπορῶ νά προσφέρω τήν μαρτυρίαν μου ὡς αὐτόπτης μάρτυς.

Εὐρίσκω ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ «Σαλαμίς» ὡς ἀνακριτῆς. Ἐπλέομεν μεταξύ Ρόδου καί Κερπάρου. Ἦτο πρῶτῃ τῆς 31 Αὐγούστου. Ἐνθυμοῦμαι τήν ἡμέραν, διότι τήν ἐσημεῖωσα εις τό ἡμερολόγιόν μου. Ἦμην ἐπάνω εις τήν γέφυραν, ὅπου εἶδα τόν ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας κελευστήν νά παρατηρῇ μέ προσοχήν τήν θάλασσαν ἐμπρός. Ἐπῆρε τάς διόπτρας καί ἀφοῦ ἐκοίταξε καλά, μοῦ εἶπε:

– Περίεργο! Ἡ θάλασσα σέ ἀρκετῇ ἔκτασιν εἶναι κίτρινη, σάν νά εἶναι στρωμένη μέ ψάθες.

Ὅταν ἐπλησιάζαμεν, ἐπλέομεν ἀνάμεσα σέ μυριάδες πνιγμένα ὀρύκια πού ἐπέπλεαν. Ἐρριψαν κουβάδες καί ἀνέσυσαν μερικά. Εἶχεν ἀρχίσει ἡ σῆψις τῶν. Ἀνέδιδαν τρομερήν δυσσομίαν, ὅσο νά ἐξέλθωμεν ἀπό τήν ἔκτασιν αὐτήν, πού δέν ἦτο μικρά. Τότε ἐνεθυμήθη ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν εις τήν Ρόδον, ὅπου ἤμεθα ἀγκυροβολημένοι, ὅλην τήν νύκτα ἔπνεε σφοδρότατος ἄνεμος μέ ἀτέλειωτη βροχή.

Ἄλλὰ δι' ἐμέ τό μεγαλύτερον μυστήριον τῆς φύσεως τοῦ κόσμου δέν εἶναι τόσον τά μεγάλα, τά δυνατόν πούλιά.

Μοῦ γεννοῦν ἀπορίαν, μοῦ ἐμπνέουν θαυμασμόν οἱ μικροσκοπικοὶ ταξιδιώτες τοῦ ἀέρος, ὅπου περνοῦν βουνά καί κορυφές καί σχίζουν τόν ἀέρα ὑπερπόντιοι, ἐπάνω ἀπ' τά κύματα τῶν θαλασσῶν χιλιάδων μιλίων, ὅπου τόν Αὐγούστον ἕως τόν Ὀκτώβριον πετοῦν στόν τόπον μας σέ δένδρα, σέ θάμνους, σέ ἀγκάθια. Ἀποδημητικά εἶναι ἐπίσης μερικά μικροσκοπικά χειμωνιάτικα πούλιά, ἔμψυχα μικρά χρωματιστά λουλουδάκια, ὅπου νομίζεις ὅτι φθάνει ἡ πλέον ἀδύνατη αὔρα, μιά ἀνασασμιά ἐλαφρῇ ἀέρος, διά νά τά συναρπάσῃ καί νά τά ἐξαφανίσῃ σάν πούπουλα.

Πῶς ταξιδεύουν ὁ δρυοκολάπτης, ὁ κοκκινολαίμης καί τόσα ἄλλα πουλάκια, ὅπου χωροῦν μέσα εις ἓνα καρῦδι, καί πρὸ πάντων τά πρασινοκίτρινα πουλάκια, πού συχνάζουν στ' ἀγκάθια, μικρότερα καί ἀπὸ τό λουλούδι τοῦ ἀγκαθιοῦ καί ὅπου μοιάζουν σάν πεταλούδιτσες μέ πούπουλα, ἀβρά παιγνιδάκια τῆς δημιουργίας;

Καί ὅμως καί αὐτά, χαριτωμένα μικρά στολίδια τῶν πράσινων κλα-

διών, όπου λικνίζονται μέ τό ἐλαφρό φύσημα – λουλούδια καί αὐτά – διασχίζουν ἡπείρους καί περνοῦν ἀπό πάνω ἀπό ψηλά κορφοβούνια καί ἀπό τή βοή μανιασμένων κυμάτων, σέ ἀπέραντα πελάγη μέ ὁλόμαυρον οὐρανό καί κάτω ἀπό τή λάμψη τῶν ἀστραπῶν, γιά νά φθάσουν στό ἄγνωστο τέρμα τοῦ δρόμου, όπου τούς δείχνει ἐμπρός εἰς τά ματάκια τους, μάτια σάν ψιλές χανδρίτσες, τό ἐνστικτον!

«Γύρω εἰς τόν τόπον μας»

Ἐμμ. Λυκούδης

Ο ΚΟΣΣΥΦΑΣ

Πολλοί πιστεύουν πῶς στούς μεγάλους λόγκους εἶναι τά καλύτερα πουλιά. Ἀλίμονον ἂν ἔλειπεν ἀπό αὐτά ὁ κόσσυφας. Ὁ λόγκος θά ἦταν ἓνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγκῶν. Χρώματα; ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λόγου χάριν ἡ τσιγκλιτάρα (δρυοκολάπτης), ὁ τσαλαπετεινός (ἔποψ) καί ὁ συκοφαγός, πού εἶναι σάν πολύχρωμοι ἐφημερίδες, ἂν ὅμως πρόκειται νά ἀνοίξουν τό στόμα των, νά εὔχεσθε νά μὴν εἴσθε ἐκεῖ. Ὅ,τι κωμικόν ἤμποροῦσε νά δημιουργήσῃ εἰς φωνήν ὁ Ὑψιστος, τό ἔδωκεν εἰς τά λαρρύγγια των.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῇ ὁ σκέτος κόσσυφας, αὐστηρός, σοβαρός, μαῦρος ὡς ἔβενος, μέ τό κατακίτρινο ράμφος του, ὡς νά κρατῇ κεχριμπαρένια πίπα. Ἡ σύντροφός του ὅμως δέν ἔχει οὔτε τήν μαυρίλαν τῶν πτερῶν του οὔτε τό χρυσάφι τοῦ ράμφους του. Ὅ,τι εἶναι ἡ ἀμυγδαλιά εἰς τόν φυτικόν κόσμον, εἶναι αὐτός εἰς τόν πτερωτόν· τό λάλημά του θά πρωτοχαιρετίσῃ τήν ἀνοιξιν ἓνα δύο μῆνες ἐνωρίτερα ἀπό τόν κοῦκον καί τό ἀηδόνι. Πρωτολαλεῖ, πρωτοζευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει.

Πότε αὐτό τό πουλί, τό ὁποῖον δέν παύει τό τραγούδι, εὐρίσκει καιρόν νά κτίσῃ ἐκεῖνο τό θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς φιλοδουλειᾶς, πού εἶναι ἡ φωλιά του; Ποτέ, ποτέ δέν ἡμπορεῖ νά πιστεῦσῃ κανεῖς ὅτι ἐν ράμφος εἶναι δυνατόν νά λεπτουργήσῃ τό καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πήλινον τάσι, τό καλοδεμένον ἀπ' ἔξω μέ πολυτρίχια καί ρίζες, τό γαρνιρισμένον ἐπάνω σέ χαλίκια, τό γαλακτωμένον ἀπό μέσα ἀπό καθαρόν χρῶμα καί στρωμένον μέ φρύγανα, χνούδια καί φτερά.

Τί περίεργον φαινόμενον ἡ τέχνη, πού ἔχουν αἱ φωλαὶ τῶν περισσοτέρων ὠδικῶν πτηνῶν! Μερικά ἀηδόνια ὑφαίνουν τήν ἰδικήν των κρεμαστήν ἀπό ἓνα κλωνάρι ὡς κούνιαν, ἡ δέ ποταμίδα (ὑπολαῖς)

ένώνει ενός κλαδιού κλωνάρι κατεβατά φύλλα καί τά ράβει κάτω κατά τρόπον, πού θά ἐζήλευε καί χεῖρ ὕμνασμένη εἰς τήν βελόνην. Φαίνεται ὅτι συμβαίνει καί μέ τά ἐκλεκτά πουλιά ὅ,τι λέγει ὁ Πλούταρχος διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους: «οὐδέν εἶδος παιδείας ἀτιμάζουσι». Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται λαμπροί, νοικοκυραῖοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακοι, μεγάλωψυχοι, πάντοτε καλόκαρδοι.

Κάμετε τόν κόπον νά διαβάσετε αὐτήν τήν ἀφήγησιν, πού κάνει φίλος λοχαγός:

—«Ὅτε διέμενον πρό ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον ἔνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον κόσσουφον ἐν κλωβίῳ.

Ἡμέραν τινά παιδίον χωρικοῦ μέ παρεκάλεσε καθ' ὁδόν νά ἀγοράσω μικρόν τι πτηνόν, τό ὁποῖον ἦτο ἀκόμη ἄνευ πτερῶν. Ἐνεκα τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καί διότι ἐλυπήθην τό ἀτυχές πτηνόν, τό ἠγόρασα.

Ἐπειδὴ δέν εἶχον ποῦ νά τό βάλῳ, τό ἔθεσα ἐντός τοῦ κλωβίου, εἰς τό ὁποῖον εἶχον τόν κόσσουφον. Ἐνῶ δέ περιέμενον νά ἴδῳ αὐτόν ἀνησυχούντα, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τά πτηνά, ὅταν θέτωσιν εἰς τό κλωβίον αὐτῶν ἕτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὗτος τούναντίον ἠύχαριστήθη, ἐπλησίασε τό μικρόν, τό ἐθώπευσε καί δέν ἤξευρε τίνι τρόπῳ νά ἐκδηλώσῃ τήν χαράν του διὰ τήν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δέ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοῦ ἔθεσα καί τροφήν, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται ἐκ κρέατος, ἀμέσως ἔλαβεν ἐκ τούτου μερικά τεμάχια καί ἔδωκεν εἰς τό μικρόν ὀρφανόν, τό ὁποῖον τά ἔφαγε μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἐπέινα.

Ἐξηκολούθησε δέ καί κατόπιν νά τό τρέφῃ μετὰ στοργῆς, μέχρις οὗ τό μικρόν πτηνόν ἤρχισε νά τρώγῃ μόνον. Ἀφοῦ δέ ἐμεγάλωσε καί ἐπτερώθη, διέκρινα ὅτι ἦτο ἀηδών, ἡ ὁποία ἔζησεν πολύν καιρόν μετὰ τοῦ εὐεργέτου καί θεοῦ πατρός της ἐν ἄκρᾳ ἀγάπῃ καί ἁρμονίᾳ, ἥδον δέ ἀμφοτέρω, ὡς ἂν ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν».

Ἀπὸ τόν μῆνα Ἰουλίον ὅμως ὁ κόσσουφας γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ κήπου καί τοῦ ἀμπελιοῦ. Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τό ὁποῖον λέγεται «ῥοφέλιμα καί ἐπιβλαβὴ πτηνά», ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως, διότι καθ' ὅλον τόν χειμῶνα παστρεύει τήν γῆν ἀπὸ ἔντομα, τά ὁποῖα λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ ράμφους του μόνον αὐτός δύναται νά συγυρίσῃ. Ἄλλ' οἱ γεωργοί, οἱ ὁποῖοι δέν γνωρίζουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τήν γεωργικὴν ἔντομολογίαν, δέν βλέπουν κατὰ τί τοὺς ὠφελεῖ αὕτῃ ἡ συνδρομή, τήν ὁποίαν τοὺς δίδει προσστατέων τά σῦκα καί τά σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, διὰ νά τά καταπιῇ ὁ ἴδιος. Διότι πρέπει νά γνωρίζετε ὅτι ἔρχεται χρονιά, ὅτε ὁ περιπαθὴς αὐτός τραγουδιστὴς μαζί μέ τόν ἄλλον ἐκείνον σατα-

νάν, ό όποίος λέγεται συκοφαγάς, άφήνει καί στούς κήπους μόνον συκόφλουδες καί τσάμπουρα.

Άλλά καί τότε είναι χαρά θεοῦ ώς θέαμα. Ένῶ εκείνη ή άθλία κίσσα καί τά άλλα σταφυλοχαρη πουλιά φαίνονται, ώς νά βγήκαν από τό πατητήρι, αυτός είναι ό ίδιος, άξιοπρεπής, κύριος, μαυρογυαλίζων σάν άτσάλι μέ τήν κεχριμπαρένιαν πίπαν του, κατακάθαρος. "Όλα κι όλα, άλλ' έννοει νά κάμη τό λουτρόν του κάθε μέρα.

*«Τά άγρια καί τά ήμερα
τοῦ βουνοῦ καί τοῦ λόγκου»*

Στέφανος Γρανίτσας

ΟΙ ΠΟΝΗΡΙΕΣ ΤΗΣ ΣΟΥΠΙΑΣ

Μόλις άρχισε νά χαράζει, βγήκε ή σουπιά νά κυνηγήσει, γιατί πεινούσε πολύ. Ό βοριάς, πού φυσούσε δυνατός τόσες ήμέρες, δέν τήν άφησε νά προβάλει από τό θαλάμι της. Μέ τά όχτώ πλοκάμια, πού φυτρώνουν γύρω στό κεφάλι της, έσπρωξε δυό τρεῖς φορές τό νερό μπροστά κι έτρεξε γρήγορα πρός τά πίσω κοντά στήν άκρογιαλιά. Έκεῖ στάθηκε καί γύρισε νά κοιτάξει τούς βράχους.

— Νά ένα μύδι, είπε.

"Άπλωσε άμέσως τό ένα από τά δυό μεγαλύτερα πλοκάμια της, πού φυτρώνουν κι εκείνα γύρω στό κεφάλι της καί είναι στίς άκρες πλατιά σάν φτυάρια, καί ξεκόλλησε από τό βράχρ τό μύδι. "Επειτα από πλοκάμι σέ πλοκάμι τό έφερε στό στόμα της, πού μοιάζει μέ τοῦ παπαγάλου, καί τοῦ έσπασε τό όστρακο, όπως σπάζουμε έμεῖς τά μύγδαλα. "Υστερα μέ τή γλώσσα της, πού είναι σωστός τρίφτης, έγλειψε τό κρέας καί τό κατάπιε.

— Νόστιμο φαῖ, μά λίγο, είπε. Κίνησε τά μικρά πλοκάμια της κι άρχισε νά άργοπλέει έμπρός. Σέ λίγο άρπαξε δυό στρείδια.

— Τά στρείδια είναι πιό νόστιμα, είπε, άφου τά έφαγε καί αυτά μέ τόν ίδιο τρόπο.

"Ενας κάβουρας εκεί κοντά πρόβαλε από τό θαλάμι του. Μά, καθώς είδε τή σουπιά, τραβήχτηκε πάλι μέσα.

— Θά πεινάσουμε σήμερα, είπε στούς συντρόφους του. "Εξω φυλάγει ή σουπιά.

— Έννοια σου, καί δέ θά μοῦ γλιτώσεις, είπε ή σουπιά καί σταμάτησε.

Άπό τό θυμό της άλλαζε χρώματα. "Εγινε κίτρινη, κόκκινη, γαλάζια, όσο πού πήρε τό χρώμα τοῦ βράχου καί δέν ξεχώριζε καθόλου.

Ύστερα από λίγη ώρα βγήκε πάλι προσεχτικά ο κάβουρας. Κοίταξε καλά, μά δέν είδε τίποτα κακό.

— Έφυγε! φώναξε δυνατά μέ χαρά, βγεΐτε, έφυγε!

Τρία τέσσερα καβούρια βγήκαν κι άρχισαν νά κοιτάζουν κι έκεινα μέ προσοχή τό βράχο.

— Περίεργο! είπεν ένας. Κοίταξε πώς αλλάζει χρώματα εκείνο τό μέρος του βράχου.

— Θά είναι από τό φώς, πρόσθεσεν άλλος.

— Άπ' ό,τι κι άν είναι, θά πάω νά ιδώ, είπεν άλλος. Δέ βλέπω παρά δέκα σκουλήκια μεγάλα καί παχιά, φώναξε σέ λίγο.

Καί άπλωσε τίς δαγκάνες του νά τσακώσει ένα. Μά τήν ίδια στιγμή ένωσε κάτι νά τόν άγκαλιάζει καί νά τόν σφίγγει. Ήταν τά δύο μεγάλα πλοκάμια τής σουπιās. Γρήγορα τόν παράδωσαν στά μικρότερα πλοκάμια, κι ώπου νά καταλάβει τό ξαφνικό πού τόν βρήκε, ήταν στό στόμα της.

— Ή σουπιά! φώναξαν τ' άλλα καβούρια καί έτρεξαν σπρώχνοντας τό ένα τό άλλο νά ξαναμπουν στήν τρύπα τους. Ένα δυό άπ' αυτά τσακώθηκαν από τά πλοκάμια του χταποδιού.

— Μά μου παίρνεις τό κυνήγι, ξάδερφε! είπε μέ παράπονο ή σουπιά.

— Νά μήν κυνηγās έξω από τό θαλάμι μου, είπε τό χταπόδι μέ φοβέρα. Έγώ τά περίμενα τόσον καιρό τά καβούρια!

Καί άπλωσε τά κλωνάρια του νά τήν άρπάξει. Εκείνη όμως μέ δυό σπρωξιές του νερού βρέθηκε μακριά από τήν άκρογιαλιά.

— Τί νά σου κάμω, είπε τό χταπόδι, πού δέν μπορώ νά κολυμήσω στά βαθιά!

Καί γιά νά παρηγορηθεΐ, άρπαξε ένα μέ τ' άλλο πολλά σαλιγκάρια, πού ήθελαν νά ιδουν τί έχει γίνει.

Στό μεταξύ βάφκαν ρόδινα τά νερά από τόν ήλιο καί χρυσώθηκαν οί άκρογιαλιές. Μέσα στή θάλασσα ξύπνησε ό κόσμος της. Τά μεγάλα ψάρια κυνηγοΐσαν τά μικρά, κι αυτά άλλα μικρότερα, καί τά μικρότερα κυνηγοΐσαν τά σαλιγκάρια, πού ζουν άφθονα στά πράσινα λιβάδια τής θάλασσας.

Ή σουπιά έφαγε ακόμη μερικά μύδια καί στρείδια, κατάπιε όλόκληρα ένα δύο ψαράκια, κι έπειτα χορτασμένη αποφάσισε νά γυρίσει στό θαλάμι της.

Έξαφνα έπεσε μπροστά της ένας ίσκιος. Από τά νερά πού ταράχτηκαν κατάλαβε πώς πλησίαζε κάποιο μεγάλο ψάρι· κι αλήθεια ήταν ένα μεγάλο λαβράκι. Ή σουπιά κατάλαβε τόν κίνδυνο καί δίνοντας μία έτρεξε στους βράχους όσο μπορούσε γρηγορότερα. Μά τό λαβράκι ήταν γοργοκίνητο καί σέ λίγο τήν έφτασε.

Κεφαλόποδο μέ λένε,
κι ἂν μέ χάσεις, γύρευέ με,

εἶπε ἡ σουπιά, καί μονομιᾶς χύνει τό μελάνι της στό κεφάλι τοῦ ψαριοῦ.
Ἀμέσως θόλωσαν τά νερά κι ἡ σουπιά βρέθηκε στό βυθό, λίγο πιό
μακριά ἀπό τή θολούρα, κι ἔμεινε ἀκίνητη. Τό λαβράκι θαμπώθηκε, σάν
νά τοῦ ἔριξαν στάχτη στά μάτια. Γιά κάμποση ὥρα κολυμποῦσε στά
στραβά, κι εἶδε κι ἔπαθε νά βγεῖ ἀπό τή θολούρα. Κοίταξε δεξιά, ἀρι-
στερά, γύρω, πουθενά σουπιά!

– Μοῦ ξέφυγε, εἶπε, μά δέν εἶναι καιρός νά ψάχνω... "Ἐφαγα ἄρκε-
τά. Κι ὅμως πεινώ ἀκόμη, πρόσθεσε.

Καί ρίχτηκε σ' ἓνα κοπάδι μαρίδες, πού περνοῦσε μπροστά του
σάν σύννεφο.

Ἡ σουπιά σέ λίγο ἀνέβηκε πάλι ἀπό τό βυθό καί σιγά σιγά τραβή-
χτηκε στό βράχο. "Ἐξαφνα βλέπει ἓνα σκουληκάκι, μά δέν ἄργησε νά
ἰδεῖ πώς ἦταν περασμένο σέ ἀγκίστρι. Παραμέρισε λίγο καί παραφύλα-
γε. "Ἐνας χάνος πιάστηκε σ' αὐτό, κι ἐκεῖ ποῦ πῆγε ἡ σουπιά νά τόν
ἄρπάξει, ὁ ψαράς τράβηξε τ' ἀγκίστρι καί τῆς ξέφυγε. Πάλι ξανάπεσε
τό ἀγκίστρι καί πιάστηκε μιά πέρκα. Ὁ ψαράς τήν πῆρε κι αὐτή. "Ὅταν
ξανάρισε τό ἀγκίστρι, πέρασε πολὺς καιρός νά ξαναπιαστεῖ ἄλλο ψάρι
κι ὁ ψαράς ἄρχισε νά τραγουδεῖ:

Χάνος εἶμαι, χάνομαι,
πέρκα εἶμαι, πιάνομαι,
γύλος εἶμαι, σέ γελῶ
καί τό δόλωμα χαλῶ.

Κι ἀλήθεια πλησίασε ἓνα ὁμορφο ψαράκι μέ πράσινα, κόκκινα, κί-
τρινα καί μαῦρα χρώματα. Πλησίασε τό σκουληκάκι καί τσιμποῦσε μέ
προφύλαξη λίγο λίγο, ὥσπου ἄφησε γυμνό τό ἀγκίστρι. Ὁ ψαράς ἔνιωσε
τό τσίμπημα καί τράβηξε τό ἀγκίστρι ἀπάνω μέ ὀρμη. Τό ψαράκι ἦταν
γύλος κι ἄρχισε νά γυρίζει χαρούμενο καί νά τραγουδεῖ:

Γύλος εἶμαι, σέ γελῶ
καί τό δόλωμα χαλῶ.

– Τόν ψαρά τόν γελᾶς, μά ὄχι καί μένα! εἶπε ἡ σουπιά.

"Ἀπλωσε τά πλοκάμια της κι ἄρπαξε τό παιγνιδιάρικο ψαράκι. Μέ
τόν ἴδιο τρόπο ἔπιασε δυό τρεῖς ἄλλους γύλους, ἓνα χάνο καί μιά μι-
κρούλα πέρκα..

Τῆς κεντήθηκε πάλι ἡ ὄρεξη καὶ δὲν ἤθελε νὰ γυρίσει στό θαλάμι της. Μά τὴν ὥρα, πού ἐτοιμαζόταν ν' ἀρπάξει ἓνα μπαρμπούνι χρυσοκόκκινο, πέρασε ἀπὸ πάνω της μιά βάρκα. Ἐνας ψαράς ὀρθός μέ τό καμάκι στά χέρια κοίταξε προσεχτικά τό βυθό. Τσάκ! ἀκούστηκε, μά τὴν ἴδια ὥρα ἡ σουπιὰ ἔχυσε ἄλλο μελάνι καὶ γλίτωσε, κι ἔτσι τό καμάκι μπήχτηκε στά χαλίκια. Ἀπὸ τὸν κρότο ταραχτηκε τό χταπόδι μέσα στό θαλάμι του, τό εἶδε ὁ ψαράς καί, πρὶν προφτάσει νὰ χύσει κι αὐτό τό μελάνι του, τό καμάκωσε καὶ τό τράβηξε ἀπάνω.

– Πάει ὁ ξάδερφος! εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ γύρισε στό θαλάμι της χαρούμενη.

Ἐκεῖ γύρω κατοικοῦσαν κι ἄλλες σουπιές. Ἦταν ἡ ὥρα πού ἔπρεπε νὰ γυρίσουν ὅλες. Μά ἔλειπαν οἱ περισσότερες.

– Τί ἐγιναν οἱ ἄλλες; ρώτησε.

– Μὴν τὰ ρωτᾶς, ἀποκρίθηκε μιά. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ τό καταλάβουμε, βρεθήκαμε μέσα στά δίχτυα.

– Καὶ πῶς γλιτώσατε;

– Μαζί μέ μᾶς μπερδεύτηκε κι ἓνα δελφίνι. Τί κακό ἔκαμε τό θηρίο! Ἐφαγε ψάρια, σουπιές καὶ καλαμάρια, κι ἀφοῦ χόρτασε, ἄρχισε νὰ σκίζει τὰ δίχτυα. Ἔτσι βρήκαμε κι ἐμεῖς καιρό καὶ φύγαμε.

– Καὶ ἀπὸ φαγί;

– Ποῦ εἶχαμε τό νοῦ μας, καημένη, γιά φαγί; Μά ἐδῶ κοντὰ ἦταν κάτι μικροὶ ἀστακοὶ ἀρματωμένοι. Ἐξαφνα παρουσιάσθηκε ἓνα χταπόδι καὶ μέ μιᾶς λιγοθύμησαν ὅλοι τους. Χόρτασε κι αὐτό, μά καὶ μεῖς πήραμε τό μερδικό μας.

Περιοδικό «Νεοελληνικὴ ἀγωγή»

Ἀνδρ. Καρκαβίτσας

ΤΟ ΑΓΡΙΟΜΕΛΙΣΣΙ

Σχεδόν τὰ περισσότερα σπήλαια τῶν εὐρυτανικῶν ὄχθων τοῦ Ἀσπροποτάμου εἶναι κυψέλαι ἀγριομελισσῶν.

Παρακολουθοῦμεν πρωὶ καὶ βράδυ τό θέαμα τῆς καταδιώξεώς των. Σύννεφα πουλιῶν, τὰ ὁποῖα λέγονται μελισσοφάγοι, περιφέρονται αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐπάνω εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰς σχισμάδας τῶν ὁποίων εἶναι ριζωμένα τ' ἀγριομελίσσια.

Οἱ μελισσοφάγοι ἀναμένουν τὴν πρωινὴν ἐξοδὸν ἢ τὴν βραδινὴν ἐπιστροφὴν τῶν μελισσῶν ἀπὸ τὴν βοσκὴν των. Ἡ ἀγριομελίσσια ἀλ-

λάσσει τακτικά δρόμο, αλλά και οί μελισσοφάγοι εύρίσκονται παντού εμπρός της. Καταλαμβάνουν τά κατάλληλα σημεία της διαβάσεώς της και εκεί τής επιτίθενται καταστρεπτικῶς.

Δύο πλάσματα τοῦ Θεοῦ, τό πρόβατον καί ἡ μέλισσα, ἔχουν τόν ἀλτρουισμόν ἢ τήν πάραφροσύνην τόσον ἰσχυράν, ὥστε ἐκεῖ, ὅπου ὤρμησεν ὁ ἀρχηγός, ν' ἀκολουθοῦν πιστά, ἔστω καί ἂν βλέπουν τόν θάνατον εμπρός των.

Ἐπήδησεν ὁ ἀρχηγός τῶν προβάτων (γκεσέμι) εἰς ἓνα γκρεμόν; Τόν ἀκολουθοῦν ὅλα τά πρόβατα καί πρέπει νά σπάσῃ γκλίτσεες ἐπάνω των ὁ τσοπάνης, διά νά ἀνακόψῃ τό πηδήμα των. Ἐπῆρε μιά μέλισσα αὐτόν τόν δρόμον; Σχηματίζεται ὀπισθέν της ἀλυσίδα, ὅλο τό μελίσι δέν πλαγιοδρομεῖ, χίλιοι μελισσοφάγοι νά εἶναι παρατεταγμένοι δεξιὰ καί ἀριστερά.

Οἱ μελισσοκόμοι γνωρίζουν τήν ἡλιθίαν αὐτήν ἀφροσύνην τῶν μελισσῶν πρὸς τόν ἀρχηγόν των καί, ἅμα τό πρῶνί πρόκειται νά ἐκκινήσουν τά μελίσις των διά τήν βοσκήν, θά τουφεκίσουν εἰς τόν ἀέρα, διά νά διώξουν τοὺς μελισσοφάγους, οἱ ὅποιοι ἀναμένουν γύρω ἀπὸ τά μελισσομάνδρια, διά νά πιάσουν τήν μελισσογραμμήν.

Ὅταν αἱ μέλισσαι φθάσουν εἰς τήν βοσκήν, οἱ μελισσοφάγοι δέν ματαιοπονοῦν, διότι ἐκεῖ τό σμῆνος σκορπίζεται ἐπάνω εἰς τά ἔλατα νά βυζάξῃ τό μάνα, τήν καλυτέραν δηλαδή μελισσοτροφὴν ἀπὸ τήν ὁποίαν γίνεται τό τραγανιστό μέλι, πού ὀνομάζεται ζαχαρόμελο.

Ἀλλά τά κακόμοιρα τ'ἀγριομελίσις δέν ἔχουν μόνον τόν μελισσοφάγον ἐχθρόν. Τά καταδιώκουν κατ' ἐξοχήν τά κουνάβια. Αὐτά εἶναι ἡ μεγάλη καταστροφή των. Ἀναρριχῶνται εἰς τὰς ἀποκρήνους φωλεάς των καί καταστρέφουν τό μέλι των, χωρὶς ν' ἀφήνουν οὔτε κηρήθρας. Κατά δεῦτερον λόγον τά κυνηγᾷ ἡ ἀλεπού, ἀλλ' αὐτὴ διά πολλοὺς λόγους ἀποφεύγει αὐτάς τὰς ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις καί προτιμᾷ τά χαμηλά κοτέτσια.

Εἰς μίαν καταδίωξιν ἀγριομελισσιοῦ ἔπεσεν εἰς τόν ποταμόν. Ὅταν εἶδε δεξιὰ καί ἀριστερά τὰς ἀποτόμους ὄχθας, εἰς τὰς ὁποίας θά ἦτο μάταιον νά ἐπιχειρήσῃ ν' ἀναρριχηθῇ, ἐστρογγυλοκάθισεν ἐπάνω εἰς τὰ νερά καί εἶπε φιλοσοφικῶς:

— Ξέρω τώρα πῶς στοῦ Αἰτωλικό θά μέ βγάλει τό ποτάμι, ἀλλὰ βαριοῦμαι τά κλωθογυρίσματα...

Ἐκτοτε, λέγει ὁ μῦθος, ἡ ἀλεπού μόνον ἂν τήν πάρῃ καμιά μεγάλη πείνα, κινδυνεύει εἰς, ἡρωισμούς κατὰ τῶν ἀγριομελισσιῶν, τά ὁποῖα ἄλλωστε τήν μάχονται τόσον φοβερά, ὥστε πρέπει ν' ἀπουσιάζουν, διά νά ἐπιτεθῇ εἰς τό μέλι των.

Οἱ ἄνθρωποι, τολμηρότεροι τῆς ἀλεπούς, καταδιώκουν τά ἀγρι-

ομελίσσια, τὰ ὅποια ἐδῶ εἰς τὰ μέρη μας εἶναι τό ἐπικερδέστερο κυνήγι, ὅσον σχεδόν τὰ κουνάβια καί τ' ἄλεπουδέρματα. Διότι πρῶτο τ' ἀγριομελίσσια, ὡς εὐρισκόμενα πλησίον τῶν ἐλατιῶν, κάνουν τό ζαχαρόμελο, τό ὅποιο εἶναι τό ἀκριβώτερο μέλι. Δεύτερον ἐπειδὴ δέν τὰ τρυγοῦν τακτικά, ὅπως τὰ ἡμερα μελίσσια, ἔχουν ἄφθονο μέλι· ἡμπορεῖ λόγου χάριν νά φθάσῃ ἐβδομήντα ὀκάδες μέλι, ἀπό τό ὅποϊον θά βγάλῃ πέντε ὀκάδες κερί.

Ἄλλοτε τό κυνήγι τῶν ἀγριομελισσιῶν ἦτο ἀνοργάνωτον, ἐγίνετο δηλαδή ἀπό τοὺς τυχόντας, καί ἔνεκα τούτου ὀλιγόστεψαν πολὺ τ' ἀγριομελίσσια. Οἱ αὐτοσχέδιοι ἀγριομελισσοκυνηγοὶ ἐνδιαφερόμενοι μόνον πῶς θά πάρουν περισσότερο μέλι, τὰ ἐρῆμαζαν ἢ ἀφήνοντες τίς φωλιές των δίχως σταλιά μέλι εἰς ὥραν χειμῶνος, ἢ τό βαρβαρώτερον ἀκόμη, πνίγοντες τὰς μελίσσας διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἐξαγωγήν τοῦ μέλιτος.

Εὐτυχῶς τώρα τελευταῖα, διότι συνέβησαν πολλὰ δυστυχήματα, τ' ἀγριομελίσσια ἀφέθησαν εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος κυνηγούς των. Αὐτοὶ εἶναι ὄχι μόνον τολμηροὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καί τέλειοι τεχνῖται. Δέγονται μέ τριχιές καί κατεβαίνουν στοὺς γκρεμούς, ὅπου τ' ἀγριομελίσσια, τὰ ὅποια πρῶτα πρῶτα δέν σκοτώνουν ἀλλὰ τὰ ναρκώνουν προσωρινὰ μέ ἰσκοκαπνόν καί τοιοιτοτρόπως παίρνουν τό μέλι ἥσυχoi, ἀφήνοντες ἀνάλογον ποσότητα, διὰ νά μή φοφήσῃ τό μελίσσι ἀπὸ τὴν πείναν.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ ἄνθρωπος προσέχει ὡσάν τὰ μάτια του τ' ἀγριομελίσσια, πού κατέφυγαν εἰς ἱεροὺς τόπους, δηλαδή περιοχάς ἐξωκκλησιῶν, μοναστηρίων καί προσκυνηταρίων. Δέν τὰ πειράζει, διότι κατὰ γενικὴν λαϊκὴν πεποίθησιν, ἐκεῖνα «κάνουν τό κερί τοῦ ἀγίου».

Ὡσαύτως δέν κρούει τ' ἀγριομελίσσια, τὰ ὅποια εἶναι εἰς μέρη στοιχειωμένα, διότι αὐτὰ τρέφουν «τὰ στοιχεῖα».

Πρὸ ἐτῶν εἰς μίαν ὄχθην τοῦ Πλατανιά, παραποτάμου τοῦ Ἀχελώου, κάποιος παπὰς ἤθελε νά παραβῇ τὴν κοινὴν πρόληψιν καί νά τρυγήσῃ ἓνα ἀγριομελίσσι, τό ὅποϊον παλαιὰ παράδοσις τό ἔφερεν ὡς «στοιχειωμένο». Ἐδέθη λοιπὸν μέ μίαν τριχίαν καί ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μυθικὴν σπηλιάν, ὅπου τό ἀγριομελίσσι ἐδούλευε αἰῶνας τόσον, ὥστε νά κρέμωνται τὰ μέλια κάτω εἰς τὸν βράχον ὡς ξανθὸς καταρράκτης.

Λέγεται ὅτι τὸν μελιτώδῃ αὐτόν καταρράκτην κάποτε ἐτουφέκισε μέ συρματοδεμένα βόλια ἓνας ἀμαρτωλὸς, διὰ νά τὸν ρίψῃ κάτω, ἀλλ' ἔσκασε τό τουφέκι του καί ἀντὶ νά κοποῦν τὰ μέλια ἐκόπη τό χέρι του. Ἐκτοτε κανεῖς δέν ἐπάτησε ἐκεῖ πλην τοῦ παπᾶ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἤρχισε νά τρυγᾷ τό μέλι, ἤκουσε μίαν φωνήν:

— Σώνει ἄλλο τώρα.

Ὁ παπᾶς ἐνόμισε πῶς τοῦ φωνάζουν οἱ σύντροφοί του ἐπάνω ἀπὸ τὸν βράχον, ἐνῶ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐφώναξε τὸ στοιχειό μέσα ἀπὸ τὴ σπηλιά. Ἐγύρισε λοιπὸν καὶ ἀπήντησε στοὺς συντρόφους του:

– Τώρα νὰ πάψω, πού μπήκα στό παχύ στῶμα;

Ἀλλὰ μόλις ἐκοίταξε πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν καλύτερα, εἶδε δίπλα του ἓνα φίδι καὶ στρέψας ἀμέσως τὸ μαχαίρι, μέ τὸ ὁποῖον ἐμελισσοῦργοῦσε, τὸ ἔκοψε εἰς δύο. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον αὐτός ἐξέλαβε γιὰ φίδι, ἦταν ἡ τριχιά πού τὸν εἶχαν δεμένον. Καὶ ὁ ἀτυχὴς παπᾶς ἐπλήρωσε τὴν παράδοσιν γκρεμισθεὶς κάτω κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ τὸν περισυλλέξουν ἀπ' ἐκεῖ.

Ἐκτοτε οἱ χωρικοὶ περνοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ στοιχειωμένο μελίσσι, τὸ ὁποῖον τώρα γεμίζει μέ τὰ χρυσὰ μέλια του καὶ τὰ χεῖλη τῆς σπηλιάς.

«Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα

τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου»

Στέφανος Γρανίτσας

Ο ΤΑΛΑΙΠΩΡΟΣ ΑΠΟΜΑΧΟΣ

Ἐνῶ ἐβάδιζον πρωῒαν τινὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων, συνήντησα ἑφιππον ἱερέα κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἐκεῖ ὅθεν στροφή πρὸς δεξιὰ ἄγει εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως.

Οἶκτον βαθύν ἐνέπνεε τοῦ ἵππου τούτου ἡ θεά. Λιπόσαρκος, μέ ὀφθαλμοὺς ἐσβεσμένους, μέ τὰς πλευράς μετρούμενας ὑπὸ τὸ δέρμα, ἔσυρε μέ δυσκολίαν τοὺς τρέμοντας πόδας του ἀδιάφορος πρὸς ὅλα τὰ περὶ αὐτόν καὶ ἀναίσθητος εἰς τὰ σκληρὰ κτυπήματα τῆς ὀζώδους ράβδου τοῦ ἀναβάτου του.

Αἴφνης μακρόθεν, ἐκ τοῦ βάθους τοῦ πεδίου, ἠκούσθησαν ἤχοι στρατιωτικοῦ σαλπίσματος. Ἦσκεῖτο ἐκεῖ μία ἵππαρχία, ὡς ὠνομάζοντο τότε τὰ ἵππικὰ συντάγματα. Ἦ σάλπιγξ ἐσήμαινε προσβολὴν, ἡ δὲ πυκνὴ φάλαγξ ὡς ἐν σῶμα ἔβαινε ἀκάθεκτος.

Ὁ κατεσκληκὴς ἵππος ἐσύλωσεν ἀμέσως τοὺς πόδας· αἶγλη σφρίγους καὶ στρατιωτικοῦ μένους διεχύθη ἐπὶ τῆς ἐσβεσμένης μορφῆς του· ὕψωσε τὴν κεφαλὴν, ἔκαμψεν ὑπερφάνως τὸν αὐχένα καὶ ὠσφράνθη διὰ τῶν μυκτῆρων τὸν ἀέρα, τανύσας δὲ τοὺς πόδας ἔρρηξε παρατεταμένον χρεμετισμόν καὶ ὡς βέλος ὥρμησε πρὸς τὴν πεδιάδα, χωρὶς ὁ ἀναβάτης του νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Δέν ἦτο χρεμε-

τισμός εκείνος, ὅχι ἦτο κραυγή οδύνης καί χαρμόσυνος μουσική, ἐν ταύτῳ θρήνος καί λυγμός παραμυθίας, δακρύγελως. Τόν εἶδον ἔπειτα λαμβάνοντα θέσιν εἰς τό ἀριστερόν τῆς φάλαγγος, ὑπερήφανον, σφριγῶντα καί μετέχοντα μετὰ σθένους τοῦ φρενιτιώδους καλπασμοῦ. Ὁ μοναχός κατ' ἐκείνην τήν στιγμήν εἶχε διορισθῇ ἀκουσίως ὑπό τοῦ ἵππου του ἱερεῦς τοῦ συντάγματος.

Ἐγέλων οἱ παρεστῶτες διὰ τό πάθημα τοῦ ἱερέως, ἐμοῦ δέ, ὁμολογῶ τοῦτο μεθ' ὅλον τόν ἀσφαλῆ κίνδυνον τοῦ γελοίου, ἐπληρώθησαν δακρύων οἱ ὀφθαλμοί διὰ τόν γέροντα ἵππον.

Ταλαίπωρος ἀπόμαχος! Ἐπί μακρά ἔτη ἐπέρασε μετὰ τῶν συντρόφων του τόν εὐθυμον βίον τοῦ στρατῶνος, τῶν στρατιωτικῶν πορειῶν, τῶν τερπνῶν καταυλισμῶν τῆς ἐσπέρας, ὅτε αἱ τρυφεραί θωπεῖαι τοῦ στρατιώτου τόν ἀπεζημίονον δαψιλῶς διὰ τοὺς μόχθους τῶν ἀσκήσεων καί τῶν πορειῶν. Τόν ἐμέθυον ἐπί μακρόν τῆς σπάθης ἢ κλαγγῇ, τὰ σαλπίσματα. Ὅταν δέ τὰ ἔτη ἐβάρυναν ἐπ' αὐτοῦ, ὅταν κατέστη ἄχρηστος, ἐχάραξαν διὰ πεφυρακτωμένου σιδήρου ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τό στίγμα τῆς ἀχρησίας, ὡς ἄδικον στρατιωτικὴν καθαίρεσιν εἰς τόν τίμιον στρατιώτην, καί τόν παρέδωκαν εἰς τήν σφῦραν τῆς δημοπρασίας, ἢ ὅποια μετέβαλε αὐτόν εἰς ἀχθοφόρον ἐξαγοράζοντα διὰ σκληρῶν μόχθων τό ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του, μέχρις οὗ μεταπωληθῇ διὰ μόνον τό δέρμα του...

«Διηγήματα»

Ἐμμ. Λυκούδης

ΤΟ ΕΛΑΦΙ

Εἰς τό Γεωργικόν Συνέδριον, τό ὅποῖον ἐγένινεν εἰς τήν Μαδρίτην τό 1920, κάποιος ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σατωβριάνδου:

« Προπορεύονται τά δάση, ἀκολουθεῖ ὁ ἄνθρωπος καί ἔπεται ἡ ἐρήμωσις ».

Ἔχω τήν ιδέαν ὅτι, ἂν θέλετε νά μάθετε πόσον ἐπροχώρησεν εἰς ἓνα τόπον ὁ ἄνθρωπος, πόσον δηλαδή τό δεῖνα μέρος εἶναι πυκνοκατοικημένον, ἄρα δασοπετσοκομμένον, ἤμπορεῖτε νά ἐρωτήσετε:

— Ἐχει ἐλάφια;

Ὅπου ἐπάτησεν ὁ ἄνθρωπος, τό ἐλάφι ἔφυγε. Τό ἐλάφι ἠννόησεν ὅτι τό δάσος ἀργά ἢ γρήγορα θά ἀνήκη εἰς τήν ἱστορίαν, ἀφοῦ εἰσῆλθεν ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ Εὐρυτανία εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πυκνότερα δασική ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος. Δάση ὅπως ὁ Κελαινάς (ἐπειδὴ εἶναι κατάμαυρον ἀπὸ τὴν πολλὴν πυκνότητά του, ἔχει τὸ ὁμηρικόν αὐτὸ ὄνομα Κελαινός - Κελαινάς), ὅπως ἡ Τσούκα τῆς Γρανίτσας, ὅπως τὰ τῶν Δολόπων, τὰ τῶν Ἀγράφων, τῆς Στεφανιάδος, εἶναι σπάνια φαινόμενα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μ' ὅλα ταῦτα οὔτε ἓνα ἐλάφι δὲν βλέπομεν, ὅχι ἡμεῖς οἱ κυνηγοί, ἀλλ' οὔτε οἱ δασόβιοι ποιμένες τῆς Εὐρυτανίας.

Ἐχομεν ὅμως ἓνα πλῆθος ὀνόμασιών: «Λαφοπατησιὰ», «Λαφοπήδημα», «Λαφοδιάσελο» καὶ ἀφθόνους παραδόσεις, ὅτι τὰ μέρη μας πρό ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἦσαν λιβάδια ἐλαφίων. Αὐτὸ ἄλλως τε ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ πλῆθους τῶν ἐλαφοκεράτων, ποὺ ἔχει κάθε σπίτι μεταξὺ τῶν διαφόρων βοτάνων, ποὺ «νά βρίσκονται κι ἀγύρευτα νά ναι», ὅπως λέγουν οἱ γερόντισσες.

Τὸ ἐλαφοκέρατο εἶναι τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει ἀλεξικέραυνον κατὰ τῶν φιδίων. Ἄμα σπίτι ἢ στάνη νιώση φίδια εἰς τὴν περιοχὴν τῆς, καίει ὀλίγον ἐλαφοκέρατο κι ἔπειτα ἐξαφανίζονται, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν τὸ κατορθώνομεν διαφορετικὰ μὲ ὅλα τὰ «μαντολογήματα» ποὺ κάνομεν.

Λέγουν ὅτι τὰ φίδια φεύγουν, ἅμα μυρίσουν ἐλαφοκέρατο, διότι τὰ ἐλάφια τὰ μάχονται πολύ. Ἀλλὰ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ διαβεβαιώσῃ αὐτὸ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦντας τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἦτο βασιλεῖον τῶν ἐλαφίων;

Ἡμεῖς ἐλάφι δὲν βλέπομεν, ὅπως εἶπα. Ἀκούομεν μόνον παραδόσεις, μύθους καὶ τραγούδια ἄφθονα γύρω ἀπὸ τὰ ἐλάφια καὶ τὰ ἀρκούδια, ποὺ ἀφθονοῦσαν ἄλλοτε καὶ τώρα ἐξηφανίσθησαν καὶ αὐτά. Πρό ὀλίγων ἐτῶν ἐσκότωσαν εἰς ἓνα μελισσομάντρι γειτονικοῦ χωριοῦ μίαν ἀρκούδαν καὶ ἔμεινε θαῦμα θαυμάτων.

Τὸ θρυλικόν πλεον αὐτὸ ζῶον ἔχει μίαν συγκινητικὴν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκοκρατομένης Ἑλλάδος. Μὲ αὐτὸ ἐσυμβόλισαν οἱ Ἕλληνες τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παθήματά της.

Ἡ πνιγεῖσα ἐπανάστασις τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἐτραγουδήθη μὲ αὐτοὺς τοὺς ὠραίους στίχους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς συμβολίζεται μὲ τὴν Λαφίνα καὶ ἡ ὀργανωθείσα ἀπὸ τὴν Αἰκατερίνην τῆς Ρωσίας ἀπόπειρα τοῦ Κατσώνη παρουσιάζεται ὡς «ἐλαφομόσκι» (μοσχάρι ἐλαφιοῦ):

Μέ γέλασε μιά χαραυγὴ τ' ἀστρί καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγήκα νύχτα στὰ βουνά, νύχτα στὰ κορφοβούνια
κι ἀκούω τὰ πεῦκα ποὺ βροντοῦν καὶ τίς ὀξιές ποὺ τρίζουν,
κι ἀκούω τὰ λάφια ποὺ βοσκοῦν μ' ὅλα τὰ λαφομούσκια.
Καὶ μιά Λαφίνα ταπεινὴ δὲν πάει μαζί μὲ τ' ἄλλα,

ὅλο τ' ἀπόσκια περπατεῖ καί τὰ ξερβὰ γυρίζει
κι ὅπ' ἔβρει γάργαρο νερό, θολώνει καί τό πίνει.

Ὁ ἥλιος τήν ἀπάντησε, στέκει καί τή ρωτᾷ:
– Τί ἔχεις, Λαφίνα ταπεινή, καί τὰ ξερβὰ γυρίζεις
κι ὅπ' ἔβρεις γάργαρο νερό, θολώνεις καί τό πίνεις;
– ἥλιε μου, σάν μέ ρώτησες, νά σοῦ τό μαρτυρήσω.
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στέρφη, χωρίς μοσχάρι,
κι ἀπό τούς δώδεκα κι ἐμπρός ἀπόχτησα μοσχάρι,
κι ὁ κυνηγός τ' ἀπάντησε, ρίχνει καί τό σκοτώνει.
Ἀνάθεμά σε, κυνηγέ, καί σύ καί τό καλό σου,
πού μ' ἔκαμες κι ὀρφάνεψα κι ἀπό παιδιά κι ἀπ' ἄντρα.

Ἴδού καί ἄλλο, ὅπου ὁ Ἕλλην συμβολίζεται μέ ἐλάφι, ὁ κλέφτης μέ
ζαρκάδι καί οἱ Τοῦρκοι μέ σκυλιά:

Πέρα ἐκεῖ στὸν Ὀλυμπο
καί στά κοντοέλατα
βόσκει ἓνας γερόλαφος
κι ὅλο κλαῖν' τὰ μάτια του,
βγάζει δάκρυα γαλάζια
κι ὅλο καταγάλαζα.

Ζάρκαδος ἐδιάβαινε,
στέκει τὸν ρωτᾷ:
– Τί ἔχεις, βρέ γερόλαφε,
κι ὅλο κλαῖν' τὰ μάτια σου;
– Μπῆκαν σκύλοι στό χωριό
κι ὅλο κλαῖν' τὰ μάτια μου.
– Γώ τὰ παίρνω τὰ σκυλιά
καί τὰ πάγω στά βουνά.
Ὡς τό γιόμα τό καλό
σκότωσαν τό ζάρκαδο,
κι ὡς τό δειλινό
πιάσανε τὸν ἔλαφο.

Καί ἀφοῦ σκότωσαν τό ζάρκαδο (τὸν κλέφτη), τό τραγούδι συνεχί-
ζει τὰ βάσανα τοῦ Ἕλληνο:

Δυό παιδιά Ρωμιόπουλα
καί Γρεβενιτόπουλα
χήρα Τούρκα δούλευαν
μέ βουβαλοζεύγαρο,
ὅλη μέρα στή δουλειά
καί τό βράδυ στό σκιντιό.

– Βρέ παιδιά Ρωμιόπουλα,
γίνετε Τουρκόπουλα
νά χαρεῖτε τήν Τουρκιά
καί τά γρίβα τ' ἄλογα.

– Γίνεσαι, κυρά, Ρωμιά
νά χαρεῖς τήν Παναγιά,
νά χαρεῖς καί τή Λαμπρά
μέ τά κόκκινα τ' αὐγά.

Ἄδύνατον νά φαντασθῇτε πόσα συμβολικά τραγούδια τῆς Ἐπαναστάσεως γύρω ἀπό τά ἐλάφια ἔχει ἡ δημοτική ποίηση, ἡ ἄγνωστος ἀκόμη κατά 80 τοῖς ἑκατόν, καί τήν ὁποίαν τώρα ἐγγίζω εἰς τήν λαγάρην καί ἄφθονον πηγὴν τῆς, εἰς τοὺς Ἀγραφιώτας σκηνίτας. Τί εἶναι οἱ ξανθοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι; Καταρράκται στίχου, ρυθμοῦ, ἤχου, θρύλου, μύθου, παραδόσεως.

Οἱ σκηνῖται Σαρακατσάνοι εἶναι οἱ καταλαγαρώτεροι Ἕλληνες. Τοὺς παρακολουθῶ δύο μῆνας εἰς τὰ εὐρυτανικά βουνά καί δέν χορταίνω τήν ὁμορφίαν τῶν τραγουδιῶν των, τῆς χειρονομίας των. Ἡ ράτσα αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τήν τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα τόν Κατσαντώνην, τόν Λεπενιώτην, τόν Στουρνάραν, τόν Χασιώτην, τόν Λιακατᾶν, τόν Τσάγκαν, τόν Δίπλαν καί χίλιους ἄλλους τουρκομάχους, ἐπὶ πλέον δέ διέσωσε τήν ἐλληνικὴν κτηνοτροφίαν κατὰ τό Εἰκοσιένα. Διαφορετικά οἱ Σαρακατσάνοι θά ἦταν μετ' ὀλίγον γνωστοὶ ἐκ τῆς παραδόσεως, ὅπως καί τά ἐλάφια, μέ τὰ ὁποῖα ἔχει νά κάμῃ τό πολύτροπον τραγούδι των.

Μοῦ διηγοῦντο ὅτι πέρυσι, πού ἐπλήγωσαν ἓνα στά πλάγια τοῦ Κόζιακα, τό ἔβλεπαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πού ἐξῆσε νά κλαίῃ, νά χύνῃ δάκρυα «σάν κορόμηλα». Οἱ πολύπαθοι Ἕλληνες δέν ἤμποροῦσαν νά συμβολίσουν τόν ἑαυτὸν τους μέ ζῶον ἄλλο ἀπὸ τό ἐλάφι, τό ὁποῖον μέσα ἀπ' ὅλας τὰς διηγήσεις καί τά τραγούδια παρουσιάζεται ὡς ἓνα ποίημα πόνου.

«Τ' ἄγρια καί τὰ ἡμέρα
τοῦ βουνοῦ καί τοῦ λόγκου»

Στέφανος Γρανίτσας

Εἶχαν θερίσει πιά, καί οἱ χωρικοί ἄφηναν ἐλεύθερα στήν ἐξοχή τά ζῶα τους νά βόσκουν νύχτα μέρα, βόδια καί ἄλογα καί μουλάρια μαζί.

– Ἐμεῖς νά μήν ἀφήσουμε ἔξω τή γαῖδουρίτσα μας, εἴπε ἡ Σμαράγδα στόν ἄντρα της τό χαλκιά, τό Ζαφεῖρη τόν Τσιρίμπαση.

– Ὅλος ὁ κόσμος τ' ἀφήνει ἔξω. Γιατί ἐμεῖς ὄχι;

– Οἱ ἄλλοι ἂν πάθουν τίποτα, ἔχουν ν' ἀγοράσουν κι ἄλλα. Ἐμεῖς; Πέρσι, θυμᾶσαι, πού μᾶς ψόφησε τό μουλάρι, χρεωθήκαμε γιά νά πάρουμε τή γαῖδουρίτσα. Ἐχει καί τό πουλαράκι της, δέν κάνει νά μείνει ἔξω. Ποιός ξέρει ἂν κανένας λύκος δέν τή βρεῖ ἀδύνατη καί μᾶς τή φάει.

– Λύκος!.. Πού βρέθηκε λύκος;

– Ναί. Στου Λάλα ἔκοψε κάμποσα πρόβατα κι ἔπνιξε μιά φοράδα.

– Ἐ, τόσο μακριά, μπορεῖ. Μά στό χωριό μας χρόνια τώρα πού δέ φάνηκε.

Πού νά ἤξερε ὁ Τσιρίμπασης πώς ὁ λύκος μπορεῖ νά βραδιάσει στή Ρούμελη καί περνώντας τό γεφύρι τοῦ Ἴσθμου νά ξημερωθεῖ στά βουνά τοῦ Μοριά.

Ἀλήθεια, τό χωριό, πού ὀνόμασεν ἡ Σμαράγδα, τό ρήμαξαν δυό λύκοι. Εἶχαν βγεῖ συντροφιά νά κυνηγήσουν. Κρύβονταν τήν ἡμέρα στό δάσος ἤ σέ καμιά ἀπόμερη στηλιά καί τή νύχτα ρίχνονταν στά κοπάδια. Ὅσπου νά πούν: «λύκος τριγυρνάει στίς στάνες μας», οὔτε λύκος φαινόταν οὔτε τ' ἀχνάρια του.

Σ' ἓνα βουνό οἱ δυό λύκοι, τήν ὥρα πού σκοτείνιαζε, ἀπάντησαν μίαν ἀλεπού. Ἦταν βιαστική, μά κοντοστάθηκε καί τούς κοίταξε. Τήν κοίταξαν κι ἐκεῖνοι φιλικά, σάν νά τῆς ἔλεγαν πώς εἶναι ξένοι καί δέν ξέρουν πού ἔχει καλό κυνήγι. Ἡ ἀλεπού ὁσμίσθηκε τριγύρω καί σταμάτησε κάπου τό κεφάλι της, σάν νά τούς ἔδειχνε κάτι σπουδαῖο. Οἱ λύκοι κατάλαβαν τί ἤθελε νά τούς πεῖ:

– Πιό εὐκόλα θά κυνηγήσετε στοῦ Τάση τή στάνη. Σκυλιά δέν ἔχει καί ὁ τοσπάνης ἀγαπᾷ τόν ὕπνο. Εἶχε κάμποσες κότες καί τίς πῆρα ὅλες τή μιά μέ τήν ἄλλη.

Οἱ δύο λύκοι προχώρησαν. Πήγαιναν σκυμμένοι στή γῆ καί μέ τά ποδάρια τους ἀνοιχτά, σάν νά περπατοῦσαν κι ὄχι νά περπατοῦσαν. Τά ρουθούνια τους ὕγρά καί μύριζαν τό χῶμα καί τόν ἀέρα ἀπό μακριά. Τά αὐτιά τους ἄκουαν καί τόν παραμικρό ἤχο. Ἡ μακριά φουντωτή οὐρά τους ἦταν μισοσηκωμένα, γιά νά μήν κάνει θόρυβο στά κλαριά καί στά χορτάρια. Ἐφτασαν ἔτσι σ' ἓνα ψῆλωμα καί στάθηκαν νά ἰδοῦν, πρίν νά

βγοῦνε στ' ἀνοιχτά. Ἀπ' ἐκεῖ πότε κοίταζαν γύρω, πότε κοίταζεν ὁ ἕνας τόν ἄλλο, σάν νά κρυφομιλοῦσαν.

Ἡ ἀστροφεγγιά φώτιζε τή στάνη σάν ἡμέρα. Ὁ οὐρανός ἦταν βαθιά γαλανός. Ὁ Γαλαξίας τόν ἐχώριζε τόν οὐρανό στή μέση σάν ἀπέραντο ἀσημόστρωτο ποτάμι.

Μέσα στό μαντρί τὰ πρόβατα πλαγιασμένα καταγῆς, τό ἕνα κοντά στό ἄλλο, φαίνονταν σάν μεγάλη φλοκάτα ἀπλωμένη στήν ἀστροφεγγιά. Ἡ πόρτα τοῦ μαντριοῦ ἦταν κλειστή, δεξιά κι ἀριστερά γυάλιζαν οἱ μεγάλες πέτρες, πού κάθονται οἱ τσοπάνηδες τήν αὐγή καί ἀρμέγουν. Ἀπάνω στά ξύλα φαίνονταν οἱ ξύλινες καρδάρες ἀνάποδα σάν καπέλα στραβοβαλμένα. Παραέξω τό γάλα. Καί βαθιά μέσα στό μαντρί ξεχώριζε ἡ καλυβούλα τοῦ τσοπάνη μέ τή στρογγυλή μικρή πορτούλα της, σάν μεγάλο μάτι ὀρθάνοιχτο. Φωνή, μιλιά, τίποτα! Μόνο κάπου κάπου ἕνα κουδουνάκι ξυπνοῦσε τή νύχτα μέ τή φωνίτσα του: ντίν! ντίν! ντίν!..

Τέλος οἱ δύο λύκοι σηκώθηκαν, ὁσμίσθηκαν τό δρόμο καί πλησίασαν πάλι τὰ κεφάλια τους νά συνεννοηθοῦν. Ἦθελαν νά εἰποῦν στή γλώσσα τους νά μὴν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στά λόγια τῆς ἀλεπούς, νά ριχτεῖ ὁ ἕνας στό μαντρί, καί, ἂν τύχει νά εἶναι σκυλιά, νά τὰ βάλει μαζί τους. Ἔτσι ὁ ἄλλος θά κατορθώσει ν' ἀρπάξει ἕνα πρόβατο, θά πάρει τή ρεματιά καί θά βγεῖ στό Γεροντόβραχο. Ἐκεῖ ν' ἀνταμώσουν νά τό φᾶνε. Ἐπесαν ἔπειτα χάμω κι ἄρχισαν νά σέρνονται κατά τό μαντρί. Τόσο ἀπαλά σέρνονταν, πού οὔτε λιθάρι κυλοῦσε οὔτε ξύλο σάλευε στό πέρασμά τους. Μά μέ ὅλη τήν προφύλαξη ἀκούσθηκε κάποιο γρύξιμο στό μαντρί. Ἐκεῖνος πού προχωροῦσε λίγο ἐμπρός γύρισε καί κοίταξε γιά τελευταία φορά τό σύντροφό του. Ἦθελε νά τοῦ εἰπεῖ: «Ψέματα μᾶς εἶπε ἡ ξαδέλφη μας ἡ ἀλεπού... Ὅπως εἶπαμε».

Καί ἀμέσως τινάχθηκε στό λιγνά ψηλά πόδια του, λύγισε τό κορμί του, τέντωσε ἴσα ἐμπρός τό λαιμό του καί τό κεφάλι του χώθηκε σάν σφήνα στό σκοτάδι. Τήν ἴδια στιγμή δύο στρογγυλοί καί μαλλιαροί ἴσκιοι ὄρμησαν ἀπό τό μαντρί καί μέ φοβερά γαβγίσματα ρίχτηκαν ἀπάνω του. Ἐκεῖνος τό ἔβαλε στά πόδια.

Ὁ ἄλλος λύκος πήδησε στό μαντρί καί πρὶν καλά νά τόν νιώσουν τὰ πρόβατα, ἄλλου ξέσκισε τήν κοιλιά, ἄλλου ἔσπασε τή ραχοκοκαλιά. Ἐκεῖνα πετάχτηκαν ἀπό τόν ὕπνο τρομαγμένα καί στριμώχθηκαν τό ἕνα κοντά στό ἄλλο. Στήν ἄλλη ἄκρη τοῦ μαντριοῦ ὅσα μπόρεσαν πήδησαν τό φράχτη καί σκόρπισαν στό σκοτάδι. Τά περισσότερα στάθηκαν ἐκεῖ τρέμοντας, μέ τό κεφάλι κρυμμένο στά πόδια τό ἕνα τοῦ ἄλλου. Ὁ λύκος, ἅμα χόρτασε ἀπό αἷμα, ἄρπαξε ἕνα πρόβατο στά δόντια του, πήδησε στό μαντρί καί πήρε τή ρεματιά.

Στό μεταξύ ξύπνησε ὁ βοσκός, ἄρπαξε τό ὄπλο του καί ἄρχισε νά

πυροβολεί. Πυροβολούσε στόν άέρα καί φώναζε δυνατά, γιά νά δώσει είδηση καί στ' άλλα τά μαντριά. Δέν άργησαν ν' άκουσθουν καί από εκεί τουφεκιές, φωνές καί γαβγίσματα. Τά βουνά αντιλαλούσαν γύρω.

Καθώς έτρεχε ό λύκος, εξαφνα είδε μαύρον ίσκιο νά κατρακυλά από τό βουνό κι ένωσε τό ζεστό χνώτο ενός σκύλου νά του καίει τήν πλάτη. Χωρίς νά θέλει, παράτησε καταγής τό πρόβατο κι εξακολούθησε νά τρέχει μέ πιό άνοιχτά πηδήματα. Όσο όμως κι άν έτρεχε, δέν άργησε νά αισθανθεί στα πίσω πόδια του άγριες δαγκωματιές. Τέλος, έπειτα από πολλά, κατόρθωσε νά ξεφύγει καί νά φτάσει στό Γεροντόβραχο. Έμεινε εκεί κάμποσες ήμέρες, ώπου νά γιάνουν οί πληγές του. Αναγκάστηκε νά τρέφεται μέ σκουλήκια. Του κάκου περίμενε τό σύντροφό του.

Έπειτα μόλις ένωσε πώς μπορούσε νά περπατήσει, βγήκε πάλι στό κυνήγι. Στίς ρεματιές έκανε άκόμη ζέστη. Άρχισε κι άνέβαινε στα ψηλά. Κάτι όψιμα λαγουδάκια κι ένα κατσικάκι, πού έμεινε πίσω από τή συντροφιά του, τόν έθρεψαν στό δρόμο καί τόν έδυνάμωσαν. Καθώς βγήκε σέ μιά ράχη, μύρισε ψοφίμι. Τά όρνια, πού είδε συναγμένα στο ψήλωμα, καί τά ρουθούνια του τόν όδήγησαν γρήγορα κοντά σ' ένα κέδρο. Τά όρνια πέταξαν σκούζοντας, όταν είδαν να πλησιάζει ό λύκος, σάν νά θύμωσαν πού τούς χάλασε τό φαγί τους. Κοιτάζει καί τί βλέπει; Τό σύντροφό του έλεεινó καί άθλιο πτώμα. Ούτε ό μισός δέν είχε μείνει.

Έξαφνα βλέπει ένα λαγό. Έτρεξε νά τόν κυνηγήσει. Τόν έπιασε καί τόν έφαγε.

Άπό βουνό σέ βουνό βρέθηκε μιά βραδιά στο λιβάδι, πού έβοσκαν τά ζωα του χωριού. Τό λιβάδι άνέβαινε σιγά σιγά σ' ένα βουνό σκεπασμένο μ' έλατα, μέ κέδρα καί πουρνάρια. Κάπου κάπου φούντωναν καί μερικές γέρικες βελανιδιές.

Ό λύκος, καθώς είδε τά ζωα νά βόσκουν στή μοναξιά, στάθηκε. Του κεντήθηκε ή όρεξη νά τά βάλει μέ τά μεγάλα ζωα.

Έπεσε χάμω καί άρχισε νά σέρνεται άπάνω στήν ψηλή καί δροσερή χλόη. Σερνόταν ήσυχα σάν φίδι, μά όσο προσεκτικά κι άν πλησίαζε, τά ζωα τόν ένωσαν. Τ' άλογα χλιμίντρισαν ανήσυχα καί τά βόδια μούγκρισαν. Καί στή στιγμή όλα τ' άλογα μαζεύτηκαν σ' ένα μέρος, έσμιξαν τά κεφάλια τους, σάν νά ήταν δεμένα σ' ένα στύλο, καί μέ τά κορμιά τους έκαμαν κύκλο. Τό ίδιο έκαμαν καί τά βόδια. Συνάχθηκαν, έβαλαν στή μέση τά μοσχάρια καί τίς αδύνατες άγελάδες κι εκείνα στάθηκαν όλόγυρα μέ τά κεφάλια προς τά έξω, σκυμμένα κάτω, καί τά κέρατα έτοιμα. Ό λύκος σύρθηκε πρώτα μιά δυό φορές γύρω στα άλογα καί δοκίμασε νά πηδήσει στή ράχη κανενός. Μά τά άλογα άρχισαν τίς κλοτσιές

μέ τα πίσω πόδια τους, πού γιά πολλήν ώρα δέν ἔβλεπες παρά ἀτσαλένιες ὀπλές μέσα σέ φουντωτές οὐρές. Πού νά τολμήσει νά πλησιάσει ὁ λύκος! Σύρθηκε ἔπειτα γύρω στά βόδια καί δοκίμασε μ' ἓνα πήδημα ν' ἀνοίξει τό λαιμό κανενός. Μά κάθε φορά πού δοκίμαζε, ἀντί τό λαιμό ἔβρισκεν ἐμπρός του κάτι κέρατα μυτερά καί δυνατά, ἑτοιμα νά τοῦ σχίσουν τήν κοιλιά.

Μάκρυνε λοιπόν ἀπ' ἐκεῖ, γιά νά συλλογισθεῖ καλύτερα τί νά κάνει. Ἐξαφνα βλέπει τή γαῖδουρίτσα τοῦ Τσιρίμπαση μέ τό πουλαράκι της. Ἦταν ξεχασμένη σέ κάποιο ψήλωμα καί τώρα πού ἔνωσε τόν κίνδυνο ἔτρεξε τόν κατήφορο, γιά νά χωθεῖ ἀνάμεσα στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔτρεξε νά της κόψει τό δρόμο.

Ἐνα σκυλάκι βρέθηκε συμμαζεμένο σέ μιά κουφάλα πουρναριοῦ κι ἔτρεμε ἀπό τό φόβο του. Μά ὅταν εἶδε τό λύκο νά χυθεῖ ἀπάνω στή γαῖδουρίτσα, βγήκε κι ἔτρεξε γιά τό χωριό.

Ὁ λύκος ἄρχισε νά φέρνει γύρους τή γαῖδουρίτσα, ὅλο καί στενότερους γύρους, νά της δείχνει τά δόντια του. Ἐκείνη στάθηκεν ἀπελπισμένη. Ἐτρεμε ὀλόκληρη. Ἀδύνατο νά φτάσει στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔβαλε σημάδι τό πουλαράκι καί χύθηκε ἀπάνω του.

Μά τώρα ἦρθε ἡ σειρά της μάνας. Ἡ γαῖδουρίτσα πῆρε θάρρος καί μπῆκε ἀνάμεσα στό λύκο καί τό παιδί της. Μέ τά πίσω πόδια της ἄρχισε νά κλοτσά καί μέ τό στήθος της νά σπρώχνει τό πουλαράκι της στήν κουφάλα ἐνός ἑλατου. Μά ἐκεῖνο δέν τή βοηθοῦσε καθόλου. Ἐτρεμε κι ἔστεκε ἀκίνητο. Πολλές φορές τέντωνε τό κεφάλι του, περιέργο νά ἰδεῖ τί γίνεται πίσω ἀπό τή μάνα του. Τέλος ἡ γαῖδουρίτσα κατάφερε νά βάλει μέσα τό πουλαράκι, ἔκλεισε μέ τό στήθος της τήν κουφάλα καί μέ τά πίσω πόδια της ἔδινε κλοτσιές ἀδιάκοπα.

Ὁ λύκος ἄφρισε ἀπό τή λύσσα του. Πολλές φορές κατόρθωσε νά μπῆξει τά δόντια του στ' ἀφύλακτα πλευρά της γαῖδουρίτσας. Μά στό τέλος ἔπεσε κάτω ἀπό τίς κλοτσιές της. Τά αἵματα ἔτρεχαν ἀπό τά πλευρά της γαῖδουρίτσας. Μά δέν ἔτρεχαν λιγότερα ἀπό τό κεφάλι τοῦ λύκου. Ἡ ἄμοιρη μάνα προστάτευε καί μέ τό αἷμα της τό παιδί της.

Ἐξαφνα ἀκούσθηκαν μακριά βραχνά γαβγίσματα. Ἦταν ὁ Ἀράπης τοῦ γύφτου, ἓνα κατάμαυρο μεγάλο μαντρόσκυλο. Τό σκυλάκι, πού ἔφυγε ἀπό τό λιβάδι, ἦρθε λαχανιασμένο στό σπίτι τοῦ Τσιρίμπαση καί μέ νοήματα ἔδωσε νά κατ'αλλάξει πώς ἡ γαῖδουρίτσα τους κινδύνευε.

Ὁ Τσιρίμπασης κοιμόταν ἔξω ἀπό τό σπίτι. Ὁ Ἀράπης τόν τράβηξε ἀπό τά ρούχα, τόν ξύπνησε καί τοῦ ἔδειξε πώς ἔπρεπε νά πάρει τό τουφέκι του καί νά τόν ἀκολουθήσει. Τόν τράβηξεν ἄλλη μιά φορά καί ἔτρεξε μπρός μαζί μέ τό σκυλάκι.

Ἀπό τὰ γαβγίσματα τοῦ Ἀράπη ξύπνησε καί ἡ Σμαράγδα.

– Πάει ἡ γαϊδουρίτσα μου! εἶπε.

Ὁ λύκος στό μεταξύ εἶχε καιρό νά φύγει. Κατάλαβε πώς, καθώς ἦταν κουρασμένος, δύσκολα θά γλίτωνε ἀπό τὰ δόντια τοῦ Ἀράπη. Πῆρε λοιπόν τόν κατήφορο. Μά κι ὁ σκύλος τόν πῆρε ἀπό κοντά καί τόν ἔριξε στό δρόμο τοῦ χωριοῦ. Σέ μιά στροφή τόν ἀντίκρισε ὁ Τσιρίμπασης καί μέ μιά τουφεκιά τόν ξάπλωσε κάτω.

Ὁ Ἀράπης ἔτρεξε, τόν ἄρπαξε ἀπό τό λαιμό, τόν ἐσήκωσε ψηλά, τόν τίναξε, τόν ξανατίναξε κι ἀφοῦ βεβαιώθηκε πώς ἦταν νεκρός, τόν πῆρε κι ἔτρεξε μέ χαρά στὸν ἀφέντη του.

Στό μεταξύ ξημέρωσαν. Ἀπό τὰ γαβγίσματα τῶν σκύλων καί τίς φωνές τῶν τσοπάνηδων οἱ χωρικοὶ ἔμαθαν πώς φάνηκε λύκος κι ἔτρεξαν στά χωράφια νά ἰδοῦν τὰ ζῶα τους.

Σέ λίγο μαζεύτηκαν γύρω ἀπὸ τό ἔλατο. Ἡ γαϊδουρίτσα ζοῦσε ἀκόμη, μά τό αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τίς πληγές. Ἀγκομαχοῦσε τόσο θλιβερά, πού ράγιζε τοῦ καθενός τὴν καρδιά. Μόλις εἶδε τόν Ἀράπη νά σέρνει τό λύκο, χάιδεψε μέ τό κεφάλι της τό πουλαράκι, ἔριξε μιά ματιὰ εὐχαριστημένη στό σκύλο καί ξεψύχησε. Τό πουλαράκι δέν εἶχε καταλάβει τίποτα, μά δύσκολα κατόρθωσαν νά τό βγάλουν ἀπ' ἐκεῖ. Τόσο ἦταν τρομαγμένο.

Κάποιος εἶπε μέ συγκίνηση:

– Τέτοια μάνα δέν πρέπει νά τή φάνε τὰ κοράκια κι οἱ ἀλεπούδες. Λέω νά τή θάψουμε.

Ὅλοι τό δέχθηκαν, ἔσκαψαν ἓνα λάκκο καί τὴν ἔθαψαν ἐκεῖ. Ἀπὸ τότε τό μέρος ἐκεῖνο ἔμεινε νά λέγεται: «Τό μνήμα τῆς μάνας».

Περιοδικό «Νεοελληνικὴ ἀγωγή»

Ἀνδρ. Καρκαβίτσας

12. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ - ΜΥΘΟΙ - ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

ΑΔΙΑΚΡΙΣΙΑ

Δώσε κι ἐμέ καί τοῦ παιδιοῦ μου,
εἶναι κι ὁ ἄντρας μου στή θύρα.

ΑΛΗΘΕΙΑ

Ἐξ ἀνοήτου καί μεθύοντος μαθήση τάληθές.

*

Ἡ ἀλήθεια εἶν' τοῦ Θεοῦ, τό ψέμα τοῦ διαβόλου.

*

Λέγε τήν ἀλήθεια, νά 'χεις τό Θεό βοήθεια.

*

Ἀπό παιδί, τρελό καί μεθυσμένο μαθαίνεις τήν ἀλήθεια.

ΑΠΡΙΛΗΣ

Ἄν βρέξει ὁ Ἀπρίλης дуό νερά κι ὁ Μᾶης πέντε δέκα,
νά ἴδεις τό κοντοκρίθαρο πῶς στρίβει τό μουστάκι,
νά ἴδεις καί τίς ἀρχόντισσες πῶς ψιλοκρησαρίζουν,
νά ἴδεις καί τή φτωχολογιά πῶς ψιλοκοσκινάει.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ἀπό Αὔγουστο χειμῶνα καί ἀπό Μάρτη καλοκαίρι.

*

Αὔγουστος ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος.

*

Αὔγουστε, καλέ μου μήνα, νά 'σουν дуό φορές τό χρόνο!

*

Ἦρθ' ὁ Αὔγουστος, πάρ' τήν κάπα σου.

*

Οὐτ' ὁ Αὔγουστος χειμῶνας οὐτ' Ἀπρίλης καλοκαίρι.

ΑΧΑΡΙΣΤΙΑ

Αὐχάριστος στό ἓνα,
χίλια νά τοῦ δώσεις, δέ σοῦ λέει σπολλάτη.

*

Ἡ θάλασσα κι ὁ αὐχάριστος ποτέ τους δέ χορταίνουν.

*

Τοῦ αὐχάριστου τή χάρη, ὅποιος κάνει τηνε χάνει.

ΓΕΙΤΟΝΑΣ

Κρείττων ό κακός του πονηρού γείτονας.

(Βυζαντινή)

*

Κάλλιον κακόν χρόνον, παρά κακόν γείτον.

(Κύπρου)

*

"Ό,τι άκούς στοῦ γείτονά σου, πάντεχε καί στά δικά σου.

*

"Όταν πιάσει φωτιά τό σπίτι του γείτονά σου,
κοντά 'ν' καί τό δικό σου.

*

Γείτονα ἔχεις, Θεόν ἔχεις.

*

'Αντάν νά θέλ' ό γείτος σου, παντρεύκεις τό παιδί σου.

(Κύπρου)

*

"Αζωστος τρέχει ό γείτονας, κι ό συγγενής ζωσμένος.

*

Κάλλιο μιά κακή άρρώστια, παρά γείτονας κακός.

ΓΕΝΑΡΗΣ

Γενάρη μήνα κλάδευε, φεγγάρι μή γυρεύεις.

*

Του Γενάρη τό ζευγάρι διάβολος θέ νά τό πάρει.

ΕΡΓΑΣΙΑ

"Εκατσε ή δουλειά στην πόρτα κι έκυνήγησε τή φτώχεια.

*

'Η δουλειά νικάει τή φτώχεια.

*

"Όποιος περπατεῖ μυρίζει, κι όποιος κάθεται βρωμάει.

ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ

Καί τουτα δικά μου κι εκείνα δικά μου
κι όσα σκεπάζει ή κάπα μου
κι όσα θωροῦν τά μάτια μου.

ΠΡΟΝΟΙΑ

Δεμένος ό γάιδαρος, αναπαμένος ό νοικοκύρης.

*

Σφάλα τό σπίτι σου, γιά νά μήν κάνεις κλέφτη τό γείτονά σου.

*

"Αφραγος κήπος, έρμα τά λάχανα.

*

Στερνή μου γνώση νά σ' είχα πρώτα.

ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑ

Ποτέ του αύγό δέν έδωκε, μήτε τ' Άγιού Λαζάρου.

*

Δέ δίνει τ' άγγέλου του νερό.

Νικ. Πολίτου «Παροιμίες του έλληνικού λαού»

Ο ΠΕΖΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Στόν κάμπο του Μαραθώνα έγινε μιά φορά μεγάλη μάχη. Τουρκοί πολλοί μέ άρμενα πολλά ήρθαν νά σκλαβώσουν τή χώρα καί άπ' εκεί νά περάσουν στην Άθήνα. Δέν έπήγαν γραμμή στην Άθήνα, γιατί οί "Έλληνες φύλαγαν μέ πολλά πλεούμενα καί τρικάταρτα τόν Πειραιά. Οί "Έλληνες ήσαν λίγοι έμπρός στην άμέτρητη δύναμη του έχτρου. Έσουνάχτηκαν άπ' όλα τά περίγυρα χωριά καί από τήν Άθήνα κι έπιασαν πόλεμο φριχτό. "Αν τούς νικήσουμε, σου λέγει, έδω, πάει, τούς σπάσαμε· δέ θά ίδουν τή στράτα νά φύγουν.

Έπολέμησαν από τήν αύγή έως τό βράδυ. Άπελπισμένα έπολέμησαν οί έχτροί, αλλά πλέον άπελπισμένα έπολέμησαν οί "Έλληνες. Τό αίμα έπήγε ποτάμι· έφτασεν έως τά ριζά του Βρανά καί έως τό Μαραθώνα άντίκρυ. Έσυρεν ως τή θάλασσα κι έβαψε κατακόκκινα τά κύματα. Θρήνος καί κακό έγινε. Τέλος ένίκησαν οί "Έλληνες. Οί Τουρκοί έτρεξαν νά γλιτώσουν στά καράβια. Οί "Έλληνες τούς κυνήγησαν, κι εκεί τούς κατάσφαξαν· κανείς από τούς έχτρούς δέν έγύρισε πίσω.

Έτρεξαν τότε δύο νά φέρουν τήν είδηση στην Άθήνα. Ό ένας έτρεξε καθάλης, ό άλλος πεζός κι άρματωμένος. Ό πεζός άνέβηκε τόν Άφορεσμό καί κατέβηκε στό χωριό. Καθώς τόν είδαν οί γυναίκες, έτρεξαν κοντά του:

«Σταμάτα», τοῦ φώναζαν, «σταμάτα!».

Ἦθελαν νά τόν ἐραστήσουν τί ἀπόγινε ἡ μάχη. Ἐστάθηκε μιά στιγμή νά πάρει φύσημα, κι ἐπειτα πάλι δρόμο. Τέλος φτάνει στό Ψυχικό· ἐκεῖ ἐπῆγε νά ξεψυχήσει, πιάστηκε ἡ ἀναπνοή του, τὰ πόδια του ἔτρεμαν· τώρα ἔλεγε νά πέσει. Ἀντρειεύεται τότε καί παίρνει βαθιό ἀνασασμό, καί μιά καί δυό ἔφτασε στό τέλος στήν Ἀθήνα.

«Ἐνικήσαμεν!», εἶπε κι ἔπρεσε αὐτός κι ἐξεψύχησε. Ὁ καβαλάρης ταχυδρόμος ἀκόμα δέν ἐφάνηκε!

Ἐκεῖ πού σταμάτησε ὁ πεζοδρόμος κι ἐκεῖ πού πῆρε ἀνάσα ἄφησε τ' ὄνομα τοῦ καμώματός του.

Τό πρῶτο χωριό τ' ὀνόμασαν Σταμάτα, τό δεύτερο Ψυχικό.

Νικ. Πολίτου «Παραδόσεις»

Η ΜΕΛΙΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΡΥΓΟΝΙ

Μιά μέρα εἶχε πέσει μέσα σέ μιά λίμνη μιά μέλισσα. Ἐστριφογύριζε πάνω στό νερό, γιά νά μπορέσει νά βγεῖ καί νά πετάξει, μά δέν τὰ κατάφερνε. Τήν εἶδε τό τρυγόνι, πού ἦταν ἐκεῖ κοντά στήν ὄχθη, καί τῆς πέταξε ἕνα φυλλαράκι, νά πατήσῃ ἀπάνου καί νά σωθεῖ. Ἡ μέλισσα ἀνέβηκε στό φύλλο, στέγνωσε τὰ φτερά της κι ἐπέταξε.

Ἐπειτ' ἀπό λίγες ἡμέρες, ἡ μέλισσα ἔτυχε νά 'ναι πάλι κοντά στό τρυγόνι, τήν ὥρα πού ἕνας κυνηγός πῆγαινε νά τό σκοτώσῃ. Ἡ μέλισσα θυμῆθηκε τό καλό πού τῆς κάμανε, καί καθὼς ὁ κυνηγός σημάδευε μέ τό τουφέκι του, πάει καί τοῦ δίνει μιά μέ τό κεντρί της, πού ἀπό τόν πόνο πέταξε τό τουφέκι. Ἐτσι ἡ τρυγόνα σώθηκε, κι ἡ μέλισσα τῆς ξεπλήρωσε τό καλό πού ἔλαβε.

Ο ΚΑΒΟΥΡΑΣ ΚΙ Η ΑΛΕΠΟΥ

Μιά φορά ἀνταμώνανε μιά ἀλουπού κι ἕνας κάβουρας κι ἐσυμφωνήσανε νά σκάψουνε μαζί ἕνα χωράφι, νά κάμουν λίγο στάρι γιά τὰ παιδιά τους. Ἐπῆρανε λοιπόν τὰ σκαλιστήρια τους καί τὰ τσαπιά τους κι ἐπῆγανε στό χωράφι. Ἐκεῖ ἄρχισαν νά σκάβουν, ἀλλά ἡ ἀλουπού, πού δέν ἤθελε νά δουλέψῃ, εἶπε ξαφνικά στόν κάβουρα: – «Στάσου, καμμένε, γιατί ἐκεῖνος ὁ μέγας βράχος κοντεύει νά πέσῃ, καί πρέπει νά πάω νά τόν βαστώ μέ τήν πλάτη μου, νά μή μᾶς πλακώσει!». Ὁ κάβουρας τό πίστεψε κι ἔσκαβε μοναχός του. Πέρασε ὁ χειμώνας, ἦρτε τό καλοκαίρι, τό στάρι ἐμεγάλωσε κι οἱ δυό συντρόφοι πῆγαν νά

τό θερίσουν. Ἀπάνου στό θέρισμα πάλι τεμπέλιασε ἡ ἄλουπού καί εἶπε στόν κάβουρα πώς εἶναι ἀνάγκη νά βαστάει τό βράχο. Τί νά κάμει ἐκεῖνος, ἐθέρισε μοναχός του. Τό ἴδιο ἔγινε καί σ' ἁλώνισμα, τό ἴδιο κι ὅταν ἦτανε νά χωρίσουνε τό στάρι ἀπό τό ἄχερο. Στήν ὥρα ὅμως τῆς μοιρασῆς ἡ ἄλουπού ἦτανε «παρούσα». —«Στάσου, λέει στόν κάβουρα, νά δεῖς πῶς θά μοιράσουμε. Θά παραβοῦμε στό τρέξιμο, κι ὅποιος νικήσει, θά παίρνει τό στάρι· ὁ ἄλλος πού θά στερνομεῖνει, θά παίρνει τό ἄχερο». Ὁ κάβουρας ἔκαμε πῶς δέν καταλαβαίνει καί δέχτηκε. Μά εἶχε τό σχέδιό του· γιατί τήν ὥρα πού ἦτανε νά ξεκινήσουνε, δίνει μιά, ἅπ! κι ἀρπάζεται μέ τίς δαγκανάρες του ἀπό τήν οὐρά τῆς ἄλουπούς! Ἐκεῖνη ἔτρεξε γρήγορα κι ἔφτασε στό σωρό τοῦ σταριοῦ, μά ὅταν ἔκαμε νά γυρίσει, γιά νά φωνάξει τοῦ κάβουρα πῶς τόν ἐνίκησε, ἐκεῖνος ἀμολύθηκε ἀπάνω στό σωρό καί φωνάζει: «Πρῶτος!». Ἔτσι ἡ ἄλουπού νικήθηκε κι ὁ κάβουρας πῆρε ὅλο τό στάρι, πού ἦτανε κιόλας ὁ κόπος του.

«Νεοελληνικά λαογραφικά κείμενα»

Δημ. Λουκάτος

ΤΟ ΠΙΟ ΓΛΥΚΟ ΨΩΜΙ

Κάποτε ἦταν ἓνας πλούσιος βασιλιάς, πολύ πλούσιος, πού ὅ,τι ἐπιθυμοῦσε ἡ καρδιά του τό ἔχε. Ὅλα τά εἶχε, καί τόν ἔλεγαν εὐτυχισμένο, ὥσπου ἔπαθε μιά παράξενη ἀνορεξιά καί δέν εἶχε ὄρεξη νά βάλει τίποτα στό στόμα του. Σιγά σιγά ἀδυνάτιζε κι ἄρχισε νά γίνετα γκρινιάρης καί παράξενος. Πολλοί γιατροί ἐπῆγαιναν καί τόν ἐβλεπαν, μά τό γιατρικά τους τίποτα δέν μποροῦσαν νά τοῦ κάμουν. Ἡ ἀνορεξιά τοῦ βασιλιά ὅλο καί κρατοῦσε, κι ἐκεῖνος ἀδυνάτιζε μέρα μέ τή ἡμέρα. Τίποτα δέ λαχταροῦσε νά φάει· οὔτε «τοῦ πουλιοῦ τό γάλα», πού λέει ὁ λόγος.

Ὅπου κάποια μέρα, ἔτυχε νά περνάει ἀπό τό παλάτι του ἓνας ἀσπρομάλλης γέροντας φτωχός, πού ἦτανε ὅμως σοφός κι ἤξερε ἀπό γιατρικά. Τοῦ εἶπανε λοιπόν γιά τό βασιλιά, κι ἀνέβηκε νά τόν δεῖ. «Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου;» τόν ρώτησε. — «Τί λές, γιατρέ μου, τοῦ λέει ὁ βασιλιάς· ὅλη μέρα ξαπλωμένος ἀπάνου στό θρόνο μου, οὔτε τό μικρό μου δαχτυλάκι δέν κουνῶ». — «Μήπως ἔχεις ἔγνοιες καί σκοτοῦρες γιά τό λαό σου;». — «Ὁχι, κάθε ἄλλο. Ἐγώ ζῶ ξέγνοιαστος, καί καρφάκι δέ μοῦ καίεται γιά κανέναν!». «Μήπως ἐπιθύμησες ποτέ σου κάτι καί δέν μπόρεσες νά τό ἔχεις;». — «Οὔτε κι αὐτό! Βασιλιάς εἶμαι, κι ὅ,τι γυρέψω, τό βλέπω μπροστά μου!...».

Σκέφτηκε, σκέφτηκε λίγο ό γέροντας, ύστερα γυρίζει καί λέει τοῦ βασιλιᾶ: – «'Άκουσε, βασιλιά μου. Καθώς βλέπω, δέν ἔχεις τίποτα σοβαρό. 'Εκείνο πού φταίει καί δέν ἔχεις ὀρεξη νά τρώς, εἶναι τό ψωμί πού σοῦ δίνουν στό παλάτι! Νά διατάξεις νά σοῦ φέρουν νά φᾶς τό πιό γλυκό ψωμί τοῦ κόσμου. 'Αν μπορέσεις νά τό 'χεις αὐτό, τότε θά γιαιτρευτεῖς!».

'Από τήν ἴδια μέρα ό βασιλιάς ἔδωσε διαταγή στοῦς φουρναραίους τοῦ παλατιοῦ νά ζυμώσουν καί νά τοῦ ψήσουν «τό πιό γλυκό ψωμί τοῦ κόσμου!». 'Επεσαν μέ τά μοῦτρα στή δουλειά οἱ ψωμάδες σ' ὅλο τό βασίλειο, ποιός θά κάμει στό βασιλιά τό πιό γλυκό ψωμί! Ζύμωσαν μέ ζάχαρη κι ἀνθόγαλα κάθε λογῆς ψωμιά καί τοῦ τά 'φερναν στό παλάτι νά τά δοκιμάσει. Μά κανένα ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τά ψωμιά δέν ἀνοίγε τήν ὀρεξη στό βασιλιά. Οὔτε κι ἤθελε νά τά φάει. Τό 'να τοῦ μύριζε, τ' ἄλλο τοῦ βρωμοῦσε. 'Ωσπου μιά μέρα, ἔξω φρενῶν ό βασιλιάς, ἔστειλε ἀνθρώπους του νά πᾶνε νά βροῦνε τό γέροντα καί νά τόν ξαναφέρουνε μπροστά του. 'Ετσι λοιπόν κι ἔγινε.

– «Θά σέ κρεμάσω, πού μέ ξεγέλασες!», τοῦ φώναξε ό βασιλιάς, μόλις τόν εἶδε. – «Γιατί, βασιλιά μου;», τόν ρώτησε ό γέροντας. – «Γιατί τό γλυκό ψωμί, πού εἶπες νά μοῦ φτιάξουνε νά φάω, δέ μοῦ ἔκαμε τίποτα!». – «Μπά; ἔκαμε ό γέροντας, φαίνεται πώς τό ψωμί πού σοῦ ζύμωσαν, δέν ἦταν τόσο γλυκό ὅσο ἔπρεπε!». 'Ο βασιλιάς ἦταν πάλι ἔτοιμος ν' ἀγριέψει, μά εἶδε τό γέρο πού κάτι συλλογιζότανε, καί περίμενε.

– «'Άκουσε, βασιλιά μου, τοῦ λέει ό γέροντας ὕστερ' ἀπό λίγο. 'Αν θέλεις νά δοκιμάσεις στ' ἀληθινά τό ψωμί πού θά σέ γιαιτρέψει, πρέπει νά 'ρθεις μαζί μου γιά τρεῖς μέρες μονάχα, καί νά κάνεις ὅ,τι σοῦ λέω. 'Αν δέ γίνεις καλά, εἶσαι ἐλεύτερος νά μοῦ πάρεις τό κεφάλι!».

Κι ό βασιλιάς, παιδί μου, θέλοντας καί μή, δέχτηκε νά πᾶει μαζί μέ τόν παράξενο γέροντα, ἐκεῖ πού τοῦ 'λεγε. Φόρεσε κι αὐτός φτωχικά ροῦχα, ποδέθηκε παλιοπάπουτσα, πήρε κι ἓνα μπαστούνι στά χέρια του κι ἔφυγε κρυφά ἀπό τό παλάτι, μακριά, κι ἐπήγανε στόν κάμπο, ἐκεῖ πού καθόταν ό γέροντας, σέ μιά καλύβα, μέσα σ' ἓνα χωράφι σπαρμένο.

Ξημερώνοντας, ἔδωκε ό γέροντας στό βασιλιά ἓνα δρεπάνι καί τοῦ λέει: «'Ελα νά θερίσουμε!». 'Επιασε ό βασιλιάς καί θέριζε μέσ στό λιοπύρι ὀλάκερη μέρα. 'Εκαμε καμιά σαρανταριά δεμάτια στάχυα. 'Ηρθε τό βράδυ, πέσανε ξεροί νά κοιμηθοῦνε. Οὔτε φαῖ ὅλη μέρα, οὔτε τίποτα. 'Εμενε, βλέπεις, κι ό γέροντας νηστικός.

Τήν ἄλλη μέρα, πρωί πρωί, ξύπνησε ό γέροντας τό βασιλιά καί τοῦ λέει: «Σήκω τώρα, νά πάρουμε ὅλ' αὐτά τά δεμάτια, νά τά πᾶμε στ'

άλωνι νά τ' άλωνίσουμε!». Κουβάλησε στήν πλάτη του ό βασιλιάς περισσότερ' από τά μισά, κι ύστερα όλη μέρα, γκάπ γκούπ, τά κοπάνιζε μέ τό δάρτη, ώσπου κάμανε τό στάρι σωρό, τ' άνεμίσανε καί τό βάλανε στό σακί. Κι' όλη μέρα τήν περάσανε πάλε έτσι, νηστικοί κι οί δυό τους, μόνο λίγο νερό ήπιανε από τή στέρνα, πού ήτανε κοντά στήν καλύβα. Πέσανε πάλι κουρασμένοι τό βράδυ καί κοιμηθήκανε.

Τήν τρίτη μέρα, τό χάραμα, ό γέροντας σήκωσε τό βασιλιά: «Ξύπνα, του λέει, τώρα, νά πάμε τό στάρι μας στό μύλο νά τ' αλέσουμε! Πάρ' το έσύ στήν πλάτη σου, γιατί έγώ δέν μπορώ, καί πάμε εκεί στήν κορφή του βουνου πού 'ναι ό μύλος». Τί νά κάμει ό βασιλιάς, αφού έτσι ήτανε ή συμφωνία, φορτώνεται τό σακί στήν πλάτη, καί κουρασμένος κι έλεεινός τό κουβάλησε στήν κορφή. Τώρα άρχίνησε καί νά πεινάει, μά δέν έλεγε άκόμα τίποτα.

Άλέσανε τό στάρι τους, καί, γιά νά μήν τά πολυλογούμε, γυρίσανε κατά τό μεσημέρι στήν καλύβα, πάλι ό βασιλιάς φορτωμένος τ' άλεύρι.

– «Έλα τώρα νά ζυμώσουμε», του λέει ό γέρος.

Ξεχώρισε ως δέκα λίτρες άλεύρι, τό 'ριξε στή σκάφη κι έβαλε τό βασιλιά νά ζυμώνει. Ύστερα τόν έστειλε στό λόγκο νά κόψει ξύλα, κι άργά κατά τό βράδυ βάλανε κι εκάψανε τό φούρνο, γιά νά ψησουνε 3-4 καρβέλια. Ό βασιλιάς τώρα πεινούσε κι επερίμενε πότε νά ψηθουή τά ψωμιά, γιά νά φάει! Μά πιό πολύ τά λιμπιζόταν, όταν άρχισε νά βγαίνει από τό φούρνο ή μυρωδιά τους.

– «Πεινάω πολύ», λέει του γέρου.

– «Περίμενε καί θά φάς!», του άπάντησε εκείνος.

Σέ λίγο βγήκανε τά καρβέλια, άχνιστά καί ροδοψημένα. Σάν πεινασμένος λύκος τότε ό βασιλιάς άρπαξε τό καρβέλι, τό εκοψε μέ τά χέρια του κι άρχισε νά τρώει. Μά μέ τήν πρώτη μπουκιά πού κατάπιε, τό πρόσωπό του έγινε κόκκινο από χαρά καί φώναξε:

– «Μάλιστα! Αυτό είναι τό πιό γλυκό ψωμί του κόσμου! Κι όμως ούτε μία κουταλιά ζάχαρη δέν έριξα στό ζυμάρι του!».

Τότε ό γέροντας χαμογέλασε καί του ειπε:

– «Βασιλιά μου, πρέπει νά ξέρεις πώς ή ζάχαρη του ψωμιού σου ήταν ό 'δρωτας πού έχυσες, γιά νά τό φτιάξεις. Τώρα είς' ελεύτερος νά ξαναπās στό παλάτι σου. Κοίτα μονάχα νά δουλεύεις από δω κι έμπρός, καί θά δείς, πώς ή όρεξη δέ θά σου λείψει».

Ό βασιλιάς άκολούθησε τή όρμήνια του γέροντα, κι όταν γύρισε στό παλάτι του, δούλευε κάθε μέρα γιά τό λαό του, εκατέβαινε καί στόν κήπο του γι' άλλες δουλειές, κι από τότε γιατρεύτηκε από τήν άνορεξιά κι έτρωγε καλά, πού μακάρι νά τρώαμε κι έμεις έτσι!

«Νεοελληνικά λαογραφικά κείμενα»

Δημ. Λουκάτος

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

A

άβαρία, ή· ζημιά, θαλασσοζημιά· κυρίως: τό πέταγμα ενός μέρους από τό φορτίο του πλοίου, γιά νά σωθεῖ ἀπό κίνδυνο (ιταλ. λέξη).

άβυσσος, ή· βαθύ χάσμα γῆς, βάραθρο, μεγάλο βάθος.

άγέρωχος, **ον**· (δημ. η,ο)· ύπερήφανος, άκατάδεχτος, περιφρονητικός.

άγλαΐζω· λαμπρύνω κάτι, όμορφαίνω, στολίζω.

άδω· ψάλλω, τραγουδῶ.

άδάρχης, **ό**· ό άρχοντας του "Αδη.

άθυμία, ή· έλλειψη καλής διαθέσεως, στενοχώρια, βαρυθυμία.

αἶγλη, ή· λάμψη, άκτινοβολία, δόξα, φήμη, μεγαλοπρέπεια.

αιθρία, ή· καλοκαιρία, ξαστεριά, καθαρός ούρανός.

αἰνίττομαι· ύπονῶ, μιλῶ αἰνιγματικά, μέ άσάφεια.

αἰωροῦμαι· εἶμαι μετέωρος, κρέμομαι ή ταλαντεύομαι στόν άέρα.

άκάθεκτος, **ον**· (δημ. η,ο)· άσυγκράτητος, όρμητικός, θεαλλώδης.

άκαρής, **ές**· χρησιμοποιεῖται μόνο ή έπιρρ. περίφραση: *έν άκαρεῖ*· μέσα σ' έλάχιστο χρονικό διάστημα, στή στιγμή, άμέσως, στιγμιαία.

άλαζονεία, ή· ύπεροψία, περηφάνια, έπαρση, έλλειψη ταπεινοφροσύνης.

άλαλάζω· άπό τήν άρχαία πολεμ. κραυγή *άλαλά*· φωνάζω δυνατά καί σέ θριαμβευτικό τόνο.

άλαλιάζω· κάνω κάποιον άλαλο, τόν άποβλακώνω, τόν τρελαίνω.

άλάργα· μακριά, σέ άπόσταση (ιταλ. λέξη).

άλοιζα, ή· (καί *λουίζα* ή (*ά*)*λούζα*)· θαμνώδες άρωματικό καί διακοσμητικό φυτό.

άλώβητος, **ον**· (δημ. η,ο)· αυτός πού δέν έχει πάθει βλάβη, άβλαβής, άκέραιος.

άμαυρός, **ά**, **όν**· σκοτεινός, χωρίς λάμψη, σκοῦρος, θαμπός.

άμαυρόνω· κάνω κάτι σκοτεινό, έλαττώνω τή λάμψη, θαμπώνω.

άμιλλοῦνταν· (παρ. του *άμιλλῶμαι*)· άνταγωνίζονταν, συναγωνίζονταν, προ-σπαθοῦσαν νά ξεπεράσει ό ένας τόν άλλο.

άμμουδα, ή· ό άμμόδης βυθός της θάλασσας.

άμφιθέατρον, **τό**· θέατρο σέ σχήμα ήμικυκλικό ή αίθουσα παραδόσεων ή διαλέξεων μέ κλιμακωτά καθίσματα.

άναγέρνω· έαπλώνω πρόχειρα γιά ν' άναπαυθῶ, γέρνω έλαφρά πρós τά κάτω ή πίσω.

άνάγομαι· άπομακρύνομαι από τή στεριά πρós τ' άνοιχτά, ξανοίγομαι πρós τό πέλαγος.

άναδεύω· άνακατεύω, άναταράζω, άνακινῶ.

άνακούρκουδα· (καί *άνακούκουρδα*)· μέ λυγισμένα τά γόνατα, «όκλαδόν».

άναρριχῶμαι· σκαρφαλώνω.

Άντριῶς, **του**· του Νοέμβρη· από τή γιορτή του Άγίου Άνδρέα, πού γιορτάζεται στίς 30 αυτού του μήνα.

Άνατολικό, **τό**· ένα από τά νησάκια της λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου.

ἀπαξιῶ· δέν κρίνω ἄξιο, θεωρῶ ἀνάξιο προσοχῆς, αισθάνομαι περιφρόνηση γιά κάτι ἢ γιά κάποιον.

ἀπιθῶνῶ· ἀποθεῶ, τοποθετῶ, ἀκουμπῶ κάτι καταγῆς.

ἀποδέλοιπος, **η, ο**· ὁ ὑπόλοιπος, αὐτός πού ἀπομένει.

ἀποφθεγματικός, **ἦ, ὁ(ν)**· αὐτός πού ἐκφράζεται μέ σύντομες ἐκφράσεις, λιγόλογος.

ἀπρόσιτος, **ον**· δημ. **η, ο**· ἀπλησίαστος, ἀπροσέλαστος, ἀπροσέγγιστος.

ἀργιλές, ὁ· (καί *ναργιλές*)· εἶδος ἀνατολίτικης καπνοσύριγγας, πού ἀποτελεῖται ἀπό ἓνα μακρύ εὐλύγιστο σωλήνα, ὅπου φθάνει ὁ καπνός, ἀφού περάσει πρῶτα ἀπό μιά φιάλη γεμάτη νερό (τουρκ. λέξη).

ἀρωγός, ὁ· βοηθός, ὑπερασπιστής.

ἄσθμα, τό· δυσκολία στήν ἀναπνοή, λαχάνιασμα.

ἀσπαίρω· σπαρταρῶ, σφαδάζω.

ἄσπρα, τά· τά χρήματα· τό *ἄσπρο*· παλιό νόμισμα βυζαντινό, γαλλικό καί τουρκικό.

Ἀσπροπόταμος, ὁ· ὁ ποταμός Ἀχελῷος.

Αὐγερινός, ὁ· ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη· συνοδεύει τόν ἥλιο στήν κίνησή του ἄλλοτε πρίν ἀπ' αὐτόν (καί λέγεται· ἄστρο τῆς αὐγῆς, αὐγερινός, ἑωσφόρος) καί ἄλλοτε μετὰ ἀπ' αὐτόν (καί λέγεται· ἀποσπερίτης, ἔσπερος).

αὐτανδρος, **ον**· μέ ὅλο τόν πληῖρωμα τοῦ πλοίου καί τούς ἐπιβάτες· λέγεται γιά πλοῖο βυθιζόμενο.

αὐτόπτης, ὁ· αὐτός πού βλέπει ἢ εἶδε κάτι μέ τά ἴδια του τά μάτια.

αὐχμηρός, **ἄ, ὄν**· ξερός, κατάρστεγνος, ἄνυδρος (*αὐχμός*· στέγνα, ξεραῖλα).

ἄφάντως, **ον**· χωρίς φατνώματα, μισοτελειωμένος (*φάνωμα*· καθένα ἀπό τά κοῖλα τετράγωνα, πού σχηματίζονται ἀπό τή διασταύρωση τῶν δοκαριῶν στήν ὀροφή).

ἀφορία ἢ· ἔλλειψη παραγωγῆς, καρποφορίας.

B

βαργωμισμένος, **η, ο**· βαρύθυμος, ὀργισμένος μέ κάποιον.

Βαρνακιώτης Γεώργιος· (1780-1842). Ἀρματολός ἀπό τό Ξηρόμερο, πού ὕψωσε πρῶτος τή σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως στή Δ. Ελλάδα. Τό 1824 ἀποκηρύχθηκε ὡς προδότης, γιατί πῆγε μέ τόν Ὁμέρ Βριόνη ἔπειτα ἀπό ἀντιζηλίες καί συγκρούσεις μέ τό Μαυροκορδάτο. Ἀλλά τό 1829 ὁ Καποδίστριας τόν κάλεσε καί ζήτησε τή βοήθειά του. Πρόθυμα τότε ὁ Β. βοήθησε καί ἐλευθέρωσε μεγάλο μέρος τῆς Στερεᾶς.

Βαστάρης Ἄγος· ἢ Βασιάρης· Ἀλβανός πολέμαρχος, σύντροφος τοῦ Ὁμέρ Βριόνη. Μέ ἐντολή τοῦ Ὁμέρ ἔκανε τίς διαπραγματεύσεις μέ τούς Ἕλληνες στήν ἀ' πολιορκία τοῦ Μεσολογίου. Αἰχμάλωτος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη στή μάχη τοῦ Καρπενησιοῦ τό 1823.

βδελύσσομαι· σιχαίνομαι.

Βεγγάζη, ή· παραλιακή πόλη της Λιβύης, στά β. παράλια της Ἀφρικής.
βίγλα, ή· σκοπιά, παρατηρητήριο.
βιγλάτορας, ό· φρουρός, σκοπός, φύλακας.
βιγλίζω φρουρώ, προστατεύω.
βιλαέτι, τό· μεγάλη διοικητική περιφέρεια στήν Ὄθωμανική αὐτοκρατορία· ὁ διοικητής τοῦ βιλαετιοῦ λεγόταν *βαλής* (τουρκ. λέξη).
βλίτρο, τό· (καί *βλίτο*)· εἶδος λαχανικοῦ.
βολίς, ή· ὄργανο, μέ τό ὁποῖο μετροῦμε τό βάθος τοῦ βυθοῦ τῶν θαλασσῶν· γενικά καθετί πού ρίχνουμε, ἐκσφενδονίζομε· κάθε βλήμα.
βόλτα, ή· στροφή, ἀλλαγὴ πορείας ἱστιοφόρου (ιταλ. λέξη).
βουτηχτέλι, τό· εἶδος πουλιοῦ, πού συνηθίζει νά βουτᾷ στή θάλασσα· ἀλλιῶς *βουπήχτρα* ἢ *βουταναριά*.
Βραχῶρι, τό· παλιά ὀνομασία τοῦ Ἀγρινίου (ἀπό τό· *Ἑβραιχώρι*).
βρατσέρα, ή· ἱστιοφόρο πλοῖο μέ τρία κατάρτια· ἔχει μικρό ἐκτόπισμα (ὡς 200 τόνους).
βρίκι(ον), τό· μικρό ἱστιοφόρο μέ δύο κατάρτια καί μέ τετράγωνα πανιά.
Βριόνης, Ὁμέρ· Τουρκαλβανός στρατηγός. Γνωστός γιά τό μαρτυρικό θάνατο, στόν ὁποῖο καταδίκασε τόν Ἀθ. Διάκο καί γιά τή φθορά πού ἔπαθε στό Χάνι τῆς Γραβιάς. Ἐλαβε μέρος στήν α΄ πολιορκία τοῦ Μεσολογγιοῦ, ἀπέτυχε καί ἀποστρατεύθηκε.
βρόχι, τό· μικρός βρόχος, θηλιά ἢ παγίδα, μέ τήν ὁποία πιάνουν πουλιά.
βρυασμός, ό· ἀφθονία, πληθώρα, συνωστισμός· τέρψη, εὐχαρίστηση, μεγάλη εὐφροσύνη.
βυθῶ· βυθίζω κάτι στή θάλασσα· βυθίζομαι.

Γ

γαϊτάνι, τό· μεταξωτό λεπτό κορδόνι, σιρίτι, πού χρησιμεύει γιά τή διακόσμηση ἐνδυμάτων.
γδοῦπος, ό· βαρὺς ὑπόκωφος κρότος, βρόντος.
γεμιτζής, ό· παλιός ναύτης, ἔμπειρος ναυτικός (τουρκ. λέξη).
γήλοφος, ό· λοφίσκος ἀπό χῶμα.
γιολτζής, ό· ἐπιβάτης, ταξιδιώτης (τουρκ. λέξη).
γιουρούσι, τό· ἔφοδος, ἐπίθεση, ἐφόρμηση (τουρκ. λέξη).
γκισούρης, ό· ἄπιστος, ἄθεος (τουρκ. λέξη)· ἔτσι ὀνόμαζαν οἱ Τοῦρκοι τοὺς Ἑλληνας, ὡς χριστιανούς.
γλαυκός, ή, **ό(ν)**· γαλανός, γαλάζιος.
γλιτσιάζω λερώνω μέ γλίτσα (= λιπαρή ἀκαθαρσία)· (καί ἀμετάβ· ἀποκτῶ γλίτσα, λερώνομαι).
γομάρι, τό· φορτίο, φόρτωμα.

Δ

δαμασκή, τό· σπαθί κατασκευασμένο ἀπό πολύ σκληρό (δαμασκηνό) χάλυβα

(= ἀτσάλι): τέτοια σπαθιά ἔφτιαχναν στή Δαμασκό.
δαψιλός, ἢ, ὄν· (καί *δαψιλής, ἐς*): ἄφθονος, πλουσιοπάροχος, γενναῶδωρος, πολ-
 λός, πλούσιος.
δεκατίζω· προξενῶ μεγάλη καταστροφή, ἀφανίζω· (κυρίως: παίρνω ὡς φόρο τὸ
 ἓνα δέκατο ἑνός εισοδήματος).
δεξιούμαι· ὑποδέχομαι μέ φιλοφροσύνη· (κυρίως: χαιρετίζω κάποιον σφίγγοντας
 τὸ δεξί του χέρι).
δέος, τό· φόβος, ἀνησυχία, τρόμος, ψυχική ταραχή.
δευτερόπρυμα· ἔχοντας οὐριο, εὐνοϊκό ἄνεμο ἀπὸ τὰ πλάγια καί ἀπὸ τὴν πρύμνη.
διάζομαι· ἐτοιμάζω τὸ στημόνι γιὰ τὸν ἀργαλειό, τακτοποιῶ τὸ νῆμα σέ παράλλη-
 λες σειρές, ἀρχίζω νά ὑφαίνω.
διακονία, ἡ· ζητιανία, ἐπαιτεία, ἡ ἐλεημοσύνη πού δίνουν στό ζητιάνο.
διάτορος, ὄν· διαπεραστικός, αὐτός πού διατρυπάει, ὁξύς (*διατορῶ·* διατρυπῶ).
διάτρητος, ἡ, ὄν· κατατρυπημένος, ὁλοτρύπητος.
διαφεντεύω· ὑπερασπίζω, προστατεύω.
διάφορο, τό· κέρδος, ὠφέλεια, συμφέρον· τόκος.
δίνη, ἡ· περιστροφική κίνηση τοῦ νεροῦ, ρουφήχτρα· (λέγεται καί γιὰ τὸν ἄνεμο·
 στρόβιλος).
διφυής, ἐς· δίμορφος, διπλός, δισυπόστατος, διπλόσχημος.
δολερός, ἄ, ὄν (δημ. ἢ, ὁ)· γεμάτος δόλο, πανοῦργος, ἀπατηλός, ἀνελικρινής.
δῶμα, τό· δωμάτιο, σπίτι, κατοικία· ἡ τάρατσα.

Ε

ἐβνος, ὁ· μαῦρο καί σκληρό ξύλο, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο δέντρο.
ἐγγύθεν· ἀπὸ πολύ κοντά.
ἐγκόλπιον, τό· κόσμημα, φυλαχτό ἢ σταυρός πού κρέμεται ἀπὸ τὸ λαιμό.
εἰκάζω· συμπεραίνω, καταλήγω στό συμπέρασμα.
εἰκαστικός, ἢ, ὁ(ν)· ὁ ἱκανός νά ἀπεικονίζει, νά δίνει μορφή· (εἰκαστικές τέχνες: ἡ
 ζωγραφική, ἡ γλυπτική, ἡ ἀρχιτεκτονική).
ἐκλιπάρσεις, ἡ· θερμὴ καί ἐπίμονη παράκληση, ἰκεσία.
ἐλλανοδίκης, ὁ· κριτὴς τῶν ἀγώνων, ἀγωνοδίκης.
ἐλλοχεύω· παραμονεύω, στήνω ἐνέδρα.
ἐλόγου σου· ἐσύ· περιφραστική προσώπ. ἀντωνυμία τῆς λαϊκῆς γλώσσας (καί: τοῦ
 λόγου σου).
ἐνάλιος χλωρίς, ἡ· τὸ σύνολο τῶν φυτῶν τῆς θάλασσας.
ἐπάρητε· σηκωθεῖτε, ἀνοίξτε· (προστ. παθ. ἄορ. τοῦ ρήμ. *ἐπαίρομαι*: ὑψώνομαι,
 σηκώνομαι).
ἐπίπνοια, ἡ· φύσημα, πνοή.
ἐρείδω· στηρίζω κάτι πάνω σέ ἄλλο, ὑποστηρίζω.
ἐρῶ· σέρνομαι μέ τὴν κοιλιά, σέρνομαι στό ἔδαφος.
ἔστη· στάθηκε· (ἄορ. τοῦ ρήμ. *ἵσταμαι*: στέκομαι).
εὐτελής, ἐς· φτηνός, κατώτερης ποιότητας, πρόστυχος, μηδαμινός.

ἐφέστιος, ον· ὁ τοποθετημένος πάνω ἢ δίπλα στήν ἐστία, αὐτὸς ποὺ ἀνήκει ἢ προστατεύει τὴν οἰκογένεια.

Ζ

ζάρφι, τό· μετάλλινο πλατύστομο κύπελλο.

ζαφεῖρι, τό· πολύτιμος λίθος διαφανής, μέ γαλάζιο ἢ κόκκινο χρῶμα.

ζεῦξις, ἡ· σύνδεση μέ πρόχειρη γέφυρα τῆς μιᾶς μέ τὴν ἄλλη ὄχθη, γεφύρωση·
Ζέφυρος, ὁ· ὁ δυτικός ἄνεμος.

Ζίχνα, ἡ· ἡ σημερινή Ζίχνη, κωμόπολη ἀνατολικά τῶν Σερρῶν.

ζό, τό· ζῶο, κτῆνος.

ζουζουλα, τὰ· μικρά ζῶα, ζωύφια, ζουζούνια.

ζουλῶ· πιέζω, πατικῶν, συνθλίβω, στύβω.

ζυγιά, ἡ· ζευγάρι, παρέα ἀπὸ δύο παιδιὰ.

Η

ἡμιολία, ἡ· ἱστιοφόρο πλοῖο μέ δύο κατάρτια ποὺ γέρνουν ἐλαφρά πρὸς τὴν πρὴμ· κοινῶς γολέτα.

Θ

θάλλπος, τό· θερμότητα, εὐχάριστη ζέστη, περίθαλψη, ἐμπύχωση, ἐγκαρδίωση.

θηλυπρεπής, ἐς· αὐτὸς ποὺ ἔχει γυναικίους τρόπους.

θημωνιά, ἡ· ὁ σωρὸς ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ τὰ δευμάτια τῶν θερισμένων σιτηρῶν ἢ χόρτων.

Ι

Ἴβις, ἡ· λιμνόβιο πουλί μέ μακρὺ καί γυριστὸ ράμφος· οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι τό θεωροῦσαν ἱερό.

ιθύνω· κατευθύνω, διευθύνω, κυβερνῶ.

ικανός, ἡ, ὅ(ν)· ἀρκετός, ἱκανοποιητικός.

ίλαρός, ἂ, ὄν· (δημ. ἡ, ὅ)· χαρωπός, εὐθυμος, φαιδρός.

ίλιγγιώδης, ἐς· αὐτὸς ποὺ προκαλεῖ ἴλιγγο, καταπληκτικός, ἀφάνταστος.

ἴλιγγος, ὁ· ζάλη, σκοτοῦρα, σκοτοδίνη, διατάραξη τοῦ νοῦ.

ἰσκοκαπνός, ὁ· ὁ καπνὸς ἀπὸ ἴσκα (= ὀνομασία ἐνὸς μύκητα, ποὺ τὴν ψίχα του τὴν ξεραίνουν καί τὴ χρησιμοποιοῦν γιὰ προσάναμμα καί κυρίως γιὰ τὸ ἄναμμα τοῦ τσιγάρου).

Ἰσοῦφης· (Γιουσούφ Σελήμ πασάς). Τοῦρκος στρατηγὸς κατὰ τὴν Ἐπανάσταση. Διοικητὴς στήν Πάτρα, ὅπου ἔκανε μεγάλες σφαγές. Στὴν ἀ' πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου στὸν Κορινθιακὸ.

κακανίζω, (καί χαχανίζω)· γελάω δυνατά, καγχάζω, χασκογελάω.

καλάρω· ρίχνω γιά ψάρεμα στη θάλασσα δίχτυα ή παραγάδι (ιταλ. λέξη).

καμβάς, ό· χοντρό καί άραιό ύφασμα, πού χρησιμεύει ως βάση γιά κεντήματα, δαντέλες κ.λπ. (γαλλ. λέξη).

καμπτήρ, ό· στροφή του στίβου στά άρχαία στάδια.

καπίστρι, τό· χαλινάρι, δερμάτινο εξάρτημα, πού τοποθετείται γύρω από τό κεφάλι του ζώου (λατιν. λέξη).

καπούλια, τά· τά νώτα των μεγάλων τετραπόδων ζώων.

καραδοκώ· καιροφυλαχτώ, παραμονεύω, ένεδρεύω.

καραούλι, τό· φρουρά, βάρδια· παρατηρητήριο, σκοπιά (τουρκ. λέξη).

κασσία, ή· άρωματικό φυτό, άρωματική φλούδα του φυτού αυτού, περίπου σαν την κανέλα.

κατάνυξις, ή· εύλαβική διάθεση, θρησκευτική έξαρση της ψυχής.

καταπόδι· πίσω από τά πόδια κάποιου, από κοντά, κατόπι.

κατεσκληκώς· μετ. παρακ. του *κατασκελλώ*· σκελετωμένος, ισχνός, πετσί καί κόκαλο.

κατεσπιλωμένος· μετ. παρακ. του *κατασπιλοῦμαι*· καταλεκιασμένος, λερωμένος, γεμάτος λεκέδες.

κελάρι, τό· αποθήκη ή δωμάτιο, όπου φυλάγονται τά τρόφιμα (λατιν. λέξη).

κέλυφος, τό· σόφλι, τό σκληρό περίβλημα του καρπού ή του αύγου κ.λπ.

κεσάτ, τό· έλλειψη έμπορικής κινήσεως, άναδουλειά, έμπορική άπραξία (τουρκ. λέξη).

κιβούρι, τό· μνήμα, τάφος.

κιότης ό· άνανδρος, δειλός, κακός (τουρκ. λέξη).

Κιουταχής· (1780-1839). Έπωνυμία του Μεχμέτ Ρεσήτ πασά, ενός από τους πιό ικανούς Τούρκους στρατηγούς. Κατέπνιξε την εξέγερση των Άγράφων τό 1821, πέτυχε την καταστροφή των Φιλελλήνων στη μάχη του Πέτα, κυρίευσε τη Δ. Στερεά, πολιορκήσε τό Μεσολόγγι καί ανάγκασε τους πολιορκημένους στην ήρωική έξοδο (10 Άπρ. 1826). Τόν άλλο χρόνο κατέλαβε την Άκρόπολη. Τό 1832 νικήθηκε καί αιχμαλωτίστηκε από τόν Άμπραήμ, πού είχε εισβάλει στη Συρία.

κλαβανή, ή· φωταγωγός πάνω στη στέγη, πού ανοίγει καί κλείνει, καταπακτή.

κλητήρ, ό· κλητήρας, κατώτερος ύπάλληλος.

κλιτύς, ή· πλαγιά βουνού ή λόφου

κολάζομαι· άμαρτάνω, σκανδαλίζομαι, πέφτω σέ πειρασμό· τιμωροῦμαι.

κομάντος, οί· στρατιώτες εκπαιδευμένοι γιά δύσκολες έπιχειρήσεις, πού άπαιτούν μεγάλο θάρρος· καταδρομείς.

κορβέτα, ή· ιστιοφόρο πλοίο μέ τρία καάρτια, πολεμικό ή έμπορικό (ιταλ. λέξη).

κόρκωμα, τό· τό γείσο της γέφυρας.

κόπινος, ό· κλάδος άγριελιάς· στεφάνι από κλάδο άγριελιάς, μέ τό όποιο στεφάνωναν τους νικητές των ολυμπιακών άγώνων· βραβείο, έπαθλο.

κουβούκλιον, τό· κάθε μικρός θόλος, πού στηρίζεται σέ λεπτούς κίονες· ειδικό-

τερα, τό κενοτάφιο τοῦ Ἐπιταφίου.

κουπαστή, ἡ· α) τό ἀνώτατο χεῖλος τῶν τοιχωμάτων τοῦ πλοιαρίου, ὅπου στερεώνονται τά κουπιά· β) τό μικρό κατὰστρωμα τῆς πλώρης καί τῆς πρύμνης, ποῦ εἶναι στρωμένο μέ σανίδες.

κράσπεδον, τό· τό ἀκρότατο μέρος ενός πράγματος, ὁ γύρος ποῦ ἐξέχει, τό μέρος ποῦ εἶναι στή βάση.

κρυφομεταλέγω· λέγω ψιθυριστά, κρυφά, πίσω ἀπό κάποιον.

κυρός, ὁ· (καί *κύρης*)· ὁ πατέρας.

κωπαστή, ἡ· ἡ κουπαστή· βλέπε πιό πάνω.

Λ

λάβарον, τό· εἶδος σημαίας στούς Ρωμαίους καί τούς Βυζαντινούς· σημαία σωματείου.

λαγρός, ἡ, ὁ· καθαρός, διάφανος, διαυγής.

λασιόστηθος, ον· (δημ. *η, ο*)· αὐτός ποῦ ἔχει πυκνό τρίχωμα στό στήθος.

λεβάντα, ἡ· θαμνώδες ἀρωματικό φυτό, ἀπό τό ὁποῖο παράγεται καί τό ὁμώνυμο ἄρωμα.

λείπανον, τό· ἀπομεινάρι, ὑπόλοιπο.

λειψίφωτος, ον· μισοφωτισμένος, αὐτός ποῦ ἔχει ἔλλειψη φωτός· *λειψίφωτος* σελήνη· λειψοφένγαρο, ἡ σελήνη ποῦ βρίσκεται στό πρῶτο ἢ τελευταῖο της τέταρτο.

λημέρι, τό· τό καταφύγιο ἢ τό κρησφύγετο τῶν ἀρματολῶν, τῶν κλεφτῶν ἢ τῶν ληστῶν.

λιακωτό, τό· ἡ ταράτσα, τό δῶμα.

λιλά· τό χρῶμα τῆς βιολέτας, τό μενεξεδί.

λιπόσαρκος, ον· (δημ. *η, ο*)· χωρίς πολλές σάρκες, ἰσχνός, ἀδύνατος, κοκαλιάρης (λείπω + σάρξ).

λιχανός, ὁ· ὁ δεικτής, τό δεύτερο δάχτυλο τοῦ χεριοῦ.

Μ

μαγγανοπήγαδο, τό· πηγάδι μέ μάγγανο, δηλ. μέ μηχανήμα γιά τήν ἀντληση τοῦ νεροῦ.

Μακρυνόρος, τό· ὁροσειρά δυτικά τοῦ Ἀχελώου.

μάνα, ἡ· τό σχοινί, ἀπό τό ὁποῖο οἱ ψαράδες κρεμοῦν τά ἄγκιστρα τοῦ παραγαδιοῦ.

μάνδαλος, ὁ· ξύλινο ἢ αἰδερένιο ραβδί, μέ τό ὁποῖο κλείνει ἀπό μέσα ἡ πόρτα· τό μάνταλο, ἡ ἀμπάρα, ἡ σύρτη.

μαρμαρυγή, ἡ· λάμψη, ἀκτινοβολία, λαμπύρισμα, φωσφορισμός.

Μαυροκορδάτος, Ἀλέξ. (1791-1865). Ἐνας ἀπό τούς κυριότερους ἀρχηγούς τῆς Ἐπαναστάσεως καί τούς σπουδαιότερους πολιτικούς τῆς Νεώτερης Ἑλλάδας. Ἀμέσως μετά τήν ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως κατέβηκε ἀπό τήν Ἰταλία

στο Μεσολόγγι καί ανέλαβε τή διοίκηση τοῦ ἀγώνα στή Δ. Στερεά. Νικήθηκε στή μάχη τοῦ Πέτα (1822). Μετά τήν ἀπελευθέρωση ἀρχηγός τοῦ ἀγγλικοῦ κόμματος, πρεσβευτής στό Λονδίνο, Κωνσταντινούπολη κ.ά. Πρωθυπουργός τὸ 1841, 1844 καί 1853. Πέθανε στήν Αἴγινα.

μελανόφαιος, ον· σκοτεινόχρωμος, γκριζόμαυρος, σκοῦρος.

μελετῶ· σκέπτομαι, συλλογίζομαι, ἀναφέρω, μνημονεύω κάποιον, διαβάζω· σπουδάζω, ἐρευνῶ.

μεληδόνα, ἡ· πολὺ μέ γλυκό κελάδημα (ἀπό τὸ μελιθῆς: μέλι + ἄδω).

μελίφθογγος, ον· γλυκόγαλος, μελίφωνος, αὐτός πού ἡ φωνή του εἶναι γλυκιά σάν μέλι.

μένος, τό· ὁρμή ψυχῆς, ἀσυγκράτητη ὁρμή, παραφορά, μανία, ὀργή.

μεσαίων, ὁ· ἡ ἱστορική περίοδος ἀπό τή διάλυση τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὡς τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλ. 395-1453, ἢ ὡς τήν Ἀναγέννηση.

μετάφρενον, τό· τὸ μέρος τῆς ράχης πού βρίσκεται ἀνάμεσα στίς δύο ὠμοπλάτες.

μετερίζι, τό· ὀχύρωμα, πρόχωμα, ταμπούρι (τουρκ. λέξη).

μή γάρ· μήπως, μήπως τάχα.

μήνα· μήπως, τάχα.

μινύρισμα, τό· σιγανοτραγοῦδημα, μουρμούρισμα.

μολπή, ἡ· ἄσμα, τραγοῦδι, πού χορευόταν πρὸς τιμὴ ἑνὸς θεοῦ ἢ ἥρωα.

μονέδα, ἡ· νόμισμα (ἰταλ. λέξη).

μονόξυλο, τό· πρωτόγονο σκάφος φτιαγμένο ἀπὸ τὸ κουφάλιασμα ἑνὸς μόνο κορμοῦ δέντρου.

μπακιρένιος, α, ο· κατασκευασμένος ἀπὸ μπακίρι (= χαλκό), χάλκινος.

μπαλές, οἱ· οἱ ὀβίδες, τὰ βλήματα τῶν κανονιῶν.

μπαλκόνι, τό· ἐξώστης (ἰταλ. λέξη).

μπλόκος, ὁ· ἀποκλεισμός, πολιορκία, περικύκλωση.

Μπότσαρης, Μάρκος· (1786-1823). Γιὸς τοῦ Κίτσου, ἀπὸ τοὺς γνωστότερους ἥρωες τοῦ 1821. Νίκησε τοὺς Τούρκους σέ πολλές μάχες (Κομπότι, Πλάκα κ.ά.), ὑπερασπίστηκε τὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι καί τελικὰ σκοτώθηκε πολεμώντας στό Κεφαλόβруσο τοῦ Καρπενησιοῦ. Θάφτηκε στό Μεσολόγγι.

μπουλούκι, τό· ὁμάδα, μικρὸ στρατιωτικὸ τμήμα ἀπὸ ἀτάκτους.

μυκτῆρες, οἱ· τὰ ρουθούνια.

N

νάρθηξ, ὁ· τὸ τμήμα τοῦ ναοῦ πού βρίσκεται πρὶν ἀπὸ τὸν κυρίως ναό, πρόναος.

νευστάζω· ἀνεβοκατεβάζω ἐπανειλημμένα τὸ κεφάλι, νυστάζω.

νήσσα, ἡ· ἡ πάπια.

ντελμπεντέρης, ἰσσα, ἰκο· ἀνοιχτόκαρδος, λεβέντης, ἀμέριμνος.

νυφίτσα, ἡ· κοινὴ ὀνομασία τοῦ μικροῦ σαρκοφάγου θηλαστικοῦ πού λέγεται στὴ ζωολογία ἱκτίς ἢ κατοικίδιος· ἀνήκει στὸ ἴδιο εἶδος μὲ τὸ κουνάβι.

νωδός, ἡ, ὄν· αὐτός πού δέν ἔχει δόντια, φαφούτης, ξεδοντιασμένος.

ξάστερος, η, ο· οὐρανός γεμάτος ἀστέρια, ἀσυννέφιαστος, ἑναστρος· ξεκάθαρος, διαυγής, αἶθριος.

ξεπεταρούδι, τό· πουλάκι πού μόλις ἀρχίζει νά πετάει· (μεταφορικά: μικρό παιδί πού μόλις ἀρχίζει νά ξεπετάγεται).

ξύκιος, η, ο· (καί *ξίκιος*)· αὐτός πού τοῦ λείπει βάρος, λιποβαρής, λειψός (τουρκ. λέξη).

Ο

οζώδης, ες· αὐτός πού ἔχει ὄζους (δηλ. ρόζους, ἐξογκώματα, κόμπους), ὁ ροζαίριος.

οἰηματίας, ὁ· καυχησιάρης, ὑπερόπτης, αὐτός πού ἔχει μεγάλη ἰδέα γιά τόν ἑαυτό του.

οἰκαδε· πρὸς τό σπίτι, πρὸς τήν πατρίδα.

οἰκονόμος, ὁ· ἐκκλησιαστικό ἀξίωμα, πού ἀπονέμεται ἀπό τό μητροπολίτη σέ ἱκανούς ἱερεῖς τῆς ἐπίσκοπῆς του.

οἰμωγή, ἡ· κραυγή πού συνοδεύεται ἀπό θρήνους, στεναγμός, σκούξιμο.

οἰνόφυλξ, ὁ· μεθύστακας, μπεκρής, οἰνοπότης (οἶνος + φλύω = γεμίζω ὡς τά χεῖλια).

οἰοεῖ· ὡσάν, σάν νά, σάμπως.

ὀλίσθημα, τό· γλίστρημα, παραπάτημα· (μεταφορικά: σφάλμα, λάθος).

ὀλοφύρομαι· κλαίω δυνατά, θρηνῶ, ὀδύρομαι, σκούζω.

ὀλως· ἐντελῶς, τελειῶς, πέρα γιά πέρα.

Ὕοστροβο, τό· (τώρα: Ἄρμισσα)· χωριό στίς ὄχθες τῆς ὁμώνυμης λίμνης, πού βρίσκεται στήν περιοχή τῆς Ἑδεσσας.

Π

παγκρατής, ἐς· κυρίαρχος, αὐτός πού ἐξουσιάζει τά πάντα.

πάλα, ἡ· πλατύ καί κυρτό σπαθί, γιαταγάνι, χαντζάρι (τουρκ. λέξη).

πάλλω· κουνῶ δυνατά, σείω, κραδαίνω, θέτω σέ παλινδρομική κίνηση.

πανοικεῖ· μέ ὅλη τήν οἰκογένεια.

παραγγολές, οἱ· παραγγελίες, ὑποθήκες, τελευταῖες συμβουλές.

παράμαλλο, τό· καθένα ἀπό τά νήματα τοῦ παραγαδιοῦ, τά ὁποῖα ἔχουν στήν ἄκρη τους τά ἀγκίστρια.

παραμυθία, ἡ· παρηγοριά, ἀνακούφιση.

παρασπία, ἡ· ἡ ἐστία τοῦ σπιτικοῦ, ἡ γωνιά, τό τζάκι, τό παραγώνι.

Πάργα, ἡ· κωμόπολη στήν ἐπαρχία Νικοπόλεως. Παραδόθηκε τό 1819 στοὺς Τούρκους, ἀπό τοὺς Ἀγγλους, πού τήν κατεῖχαν. Οἱ Παργινοί τότε ἐγκατέλειψαν τήν πατρίδα τους, ἀφοῦ πρῶτα ἔσκαψαν τοὺς πατρικούς τάφους, μάζεψαν τά κόκαλα τῶν πατέρων τους καί τὰ ἔκαψαν στήν πλατεία, γιά νά μὴν τὰ βεβηλώσουν μπαίνοντας οἱ Τούρκοι.

πάρωρα· πέρα ἀπό τήν κανονική ὥρα, ἀργά τή νύχτα.

πεζόβολο, τό· είδος άλιευτικού δίχτυου, σέ κωνικό σχήμα, μέ τό όποίο ψαρεύουν στά ρηχά νερά.

περδικωτά· αύγά μεγάλα σάν τής πέρδικας.

περιβάζι, τό· (καί *περβάζι* ή *πρεβάζι*)· τό πλαίσιο πού ύπάρχει γύρω από τήν πόρτα ή τό παράθυρο· κυρίως τό κάτω μέρος αυτού του πλαισίου (τουρκ. λέξη).

περιδινούμαι· περιστρέφομαι κυκλικά καί γρήγορα, στροβιλίζομαι, στριφογυρίζω.

περίτεχνος, **ον**· (δημ. η, ο)· κατασκευασμένος μέ μεγάλη τέχνη.

Πέτα, τό· κωμόπολη σέ μικρή απόσταση ΒΑ τής Άρτας πρίν από τό Σούλι. Στίς 4 Ίουλ. 1822 έγινε εκεί ή φοβερή καταστροφή του έκστρατευτικού σώματος του Μαυροκορδάτου, πού περιλάβαινε 2.000 περίπου Έλληνες καί 93 Φιλέλληνες.

πιχάει· έπιχύνει, ρίχνει πηλό ή άσβέστη.

πόρος, ό· πέραςμα, τό μέρος από τό όποίο περνάει κανείς στήν άπέναντι όχθη, τό διαβατό μέρος του ποταμού.

πορφύρα, ή· βαθιά κόκκινη χρωστική ούσια, πού προέρχεται από τό όμώνυμο κοχύλι τής θάλασσας· πορφυροβαμμένο ύφασμα· φόρεμα φτιαγμένο από τέτοιο ύφασμα καί κυρίως ή βασιλική στολή των βυζαντινών αυτοκρατόρων.

Πράβι, τό· ή σημερινή Έλευθερούπολη, 15 χιλιόμετρα δυτικά τής Καβάλας.

προαίρεσις, ή· θέληση, έπιθυμία, πρόθεση.

προπετής, ές· αυτός πού προτρέπει βιαστικά καί άλόγιστα, ό αϋθάδης, ό θρασύς.

πρυμνήσια, τά· τά σχοινιά ή τά καλώδια, μέ τά όποία δένουν τό πλοίο από τήν πρύμνη στήν άκτή, τά караβόσκοινα, τά παλαμάρια, οί πρυμάτσες.

πυρίκαυστος, **ον**· (δημ. η, ο)· πυρακτωμένος, καμένος, άποτεφρωμένος.

Ρ

Ραζηκότσικας, **Θανάσης**· (1798-1826). Όπλαρχηγός τής Έπαναστάσεως, ένας από τους άρχηγούς τής Έξόδου του Μεσολογγίου. Σκοτώθηκε στήν έξοδο έπειτα από ήρωική αντίσταση.

ράκος, τό· ρούχο έντελώς φθαρμένο, ξεσχισμένο, κουρέλι.

ραμαζάνι, τό· ό 9ος μήνας του μωαμεθανικού σεληνιακού έτους, κατά τόν όποίο οί μωαμεθανοί νηστεύουν· ή νηστεία των μωαμεθανών κατά τό μήνα αυτό.

ρίψασις, ό· αυτός πού πετάει τήν άσπίδα καί φεύγει από τή μάχη, ό δειλός, ό φυγόμενος.

ρομφαία, ή· μεγάλο καί πλατύ άμφίστομο σπαθί, τό πύρινο σπαθί των άρχαγγέλων.

ρούμ, τό· (καί *ρούμι*). Είδος άρωματικού οίνοπνευματώδους ποτού.

ρωγήμη, ή· σχισμή σέ μήκος καί βάθος πάνω σέ στερεό σώμα, ρήγμα, χαραμάδα, σπάσιμο, άνοιγμα.

Σ

σαλαγώ· κατευθύνω μέ φωνές τά πρόβατα ή καί άλλα ζώα, γιά ν' αλλάξουν διεύθυνση ή νά σταματήσουν.

σαλαμετλίκια, τά· εὐχές πού ἀκολουθοῦνται ἀπό κεράσματα γιά τή διάσωση τῶν ναυτικῶν, τήν ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς των (τουρκ. λέξη).

Σαμαρίνα, ἡ· χωριό στήν περιοχή τῶν Γρεβενῶν, πάνω στοῦ Σμόλικα, τήν ψηλότερη κορφή τῆς Πίνδου.

σαμουρένιος, α, ο· κατασκευασμένος ἀπό δέρμα σαμουριῦ (*σαμούρι*: εἶδος κουναβιῦ).

σατραπεύω, τυραννῶ, δυναστεύω.

σαρακοστά· πουλιά πού βγῆκαν ἀπό τό αὐγό τῆ Σαρακοστή, πρῶιμα.

σέλας, τό· λάμψη, φεγγοβολία, ἀκτινοβολία· (βόρειο καί νότιο σέλας: φωτεινό ὀπτικό φαινόμενο τῶν πολικῶν περιοχῶν).

σερμαγιά, ἡ· μικρό χρηματικό κεφάλαιο, ἀπαραίτητο γιά κάθε ἐπιχείρηση ἀρχικό κεφάλαιο (τουρκ. ἢ περσ. λέξη).

σθενάρος, ἄ, ὄν· (δημ. ἡ, ὄ)· γεμάτος σθένης, θαρραλέος, δυνατός, ψυχωμένος.

σκέλεθρον, τό· ὁ σκελετός, ὁ σκελετωμένος, ὁ ἰσχνός ἄνθρωπος, ὁ κοκαλιάρης.

σκήπτρον, τό· πολυτελές ραβδί, σύμβολο ἐξουσίας ἢ ἀξιώματος.

σκήτη, ἡ· ἐρημητήριο μοναχοῦ, μικρό μοναστήρι ὡς παράρτημα ἐνός μεγάλου μοναστηριοῦ.

σκιάχτρο, τό· φόβητρο· ὁμοίωμα ἀνθρώπου σέ διάφορες ἀπειλητικές στάσεις, πού τό τοποθετοῦν οἱ γεωργοί στά χωράφια, γιά νά φοβοῦνται τά πουλιά ἡ τά ζῶα καί νά μὴν πλησιάζουν.

σκιντιό, τό· παίδεμα, τυραννία.

σκούτέλα, ἡ· πῆλινη πιατέλα, γαβάθα· (ιταλ. λέξη).

σκῶμμα, τό· πείραγμα, κοροϊδία, ἐμπαιγμός.

σμήνος, τό· πλῆθος ἀπό φτερωτά ἔντομα, ἰδίως ἀπό μέλισσες, σμάρι, μελίσσι· (μεταφ. πλῆθος ἀπό ἀνθρώπους).

σολοικίζω· μιλῶ ἢ γράφω τήν ἐλληνική μέ συντακτικά σφάλματα, σολοικισμούς, ὅπως οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας κυπριακῆς πόλεως Σόλοι.

σούρουπο, τό· τό χρονικό διάστημα ἀπό τή δύση τοῦ ἡλίου ὡς τήν ὥρα πού ἀρχίζει νά νυχτῶνει, τό λυκόφως, τό σουρούπωμα.

σοφάς, ὁ· χαμηλός καναπές, ντιβάνι, εἶδος κρεβατικοῦ (τουρκ. λέξη).

σπαράζω· ὡς ἀμετάβ. σπαρταρῶ, σφαδάζω, κινούμαι, τινάζομαι σπασμωδικά· (ὡς μεταβ. κατασπαράζω, καταξεσχίζω).

σπάραχνα, τά· βράγχια, τά ἀναπνευστικά ὄργανα τῶν ψαριῶν.

σπάρτο, τό· θάμνος μέ λογχοειδή φύλλα, πού βγάζει μικρά κίτρινα λουλούδια.

σπινθήρ, ὁ· σπῖθα.

σπόντα, ἡ· συνηθισμένη ἡ φράση ἀπό *σπόντα*: πλάγια, λοξά, ἔμμεσα, ὄχι ἀπευθείας (ιταλ. λέξη).

σταβλίτης, ὁ· ἵπποκόμος, ὑπηρέτης στάβλου.

σταλία, ἡ· τό χρονικό διάστημα πού ἓνα πλοῖο περιμένει νά φορτώσει ἢ ξεφορτώσει, χρονοτριβή, χασομέρι.

στόμφος, ὁ· μεγαλοστομία, πομπῶδες ὕφος στήν ὁμιλία, καυχησιολογία.

στριγγιά, ἡ· (καί *στριγγιά*)· δυνατή διαπεραστική κραυγή.

σύγκρυο, τό· ρίγος, ἀνατριχίλα, κρυάδα, τρεμούλα.

σύνταχα, μόλις φέξει, μέ τήν αύγή, μέ τά χαράματα.
συντεχνία, ή· σύνολο ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια τέχνη, τό ίδιο επάγγελμα, επαγγελματικό σωματείο όμοτέχνων.
συντονώτατος, η, ον, πάρα πολύ έντονος, μέ μεγάλη φροντίδα, πολύ έντατικός.
συνωρίς, ή· ζευγάρι αλόγων πού εΐναι ζεμένα στό ίδιο όχημα, αλλά καί κάθε ζευγάρι, κάθε δυάδα φίλων, συζύγων, αδελφών κ.λπ.
сурτή, ή· άλιευτικό έργαλειό, πού άποτελείται από μακρύ νήμα μέ άγκίστρια· τό τραβούν από βάρκα, πού πλέει μέ μικρή ταχύτητα.
σφάντζικο, τό, παλιό άυστριακό νόμισμα, πού κυκλοφορούσε στήν Έλλάδα τήν εποχή του Καποδίστρια (γερμ. λέξη).
Σφάξ, ή· πόλη τής Τύνιδας.
σφρίγος, τό, εύρωστία, ζωηρότητα, μυική δύναμη.
σφριγῶ, έχω σφρίγος, ζωηρότητα, εΐμαι άκμαΐος, ρωμαλέος, εύρωστος.
σ'χαρίκια, τά (συχारीκια: συν + χαίρω)· τό φιλοδώρημα πού δίνεται σ' όποιοι άναγγείλει πρώτος μιάν εύχάριστη είδηση.

Τ

τανύω, τεντώνω, άπλώνω διάπλατα, άπλώνω όσο μπορώ, ξεδιπλώνω.
ταχιά, αύριο, πολύ πρωί, αύριο τό πρωί.
τί, αίτιολογικό: γιατί, διότι, έπειδή.
τόκ, (άγγλ. talk)· όμιλία, συζήτηση, κουβέντα.
τόκα, ή· χειραψία, χαιρετισμός μέ χειραψία (ιταλ. λέξη).
τορπιλάκατος, ή· πλοiάριο μέ μεγάλη ταχύτητα έφοδιασμένο μέ τορπίλες.
τραγάνα, ή· πετρώδες καί άγονο έδαφος.
τρυφηλός, ή, όν, αυτός πού ζει ζωή γεμάτη άνέσεις, αυτός πού έχει τρυφή, δηλ. καλοπέραση, ό μαλθακός, ό άσκληραγώγητος.
τσαπράζια, τά, τά άσημένα ή χρυσά κοσμήματα, πού φοριούνται σταυρωτά στό στήθος (τουρκ. λέξη).
τσελίκι, τό, (καί *τσιλίκι*)· χάλυβας, άτσάλι· (μεταφ. άνθρωπος ρωμαλέος, ύγιέστατος).
τσεριμόνα, ή, (καί *τσεριμόνια*)· επιδεικτική καί ύπερβολική περιποίηση, φιλοφρόνηση.
τσικνίζω, καίω κάτι, ώστε ν' άναδίνει τσίκνα, δηλ. μυρωδιά κρέατος πού καίγεται στή χύτρα από έλλειψη νερού.
τσιμπούκι, τό, τό άνώτερο τμήμα του καταρτιού (τουρκ. λέξη).

Υ

ύπεργολάβος, ό, αυτός πού παίρνει από άλλον έργολάβο νά έκτελέσει ένα έργο ή τμήμα του έργου (ύπεργολαβία).
ύπέρμαχος, ον, (δημ. η, ο)· ύπερασπιστής, προστάτης, πρόμαχος.
ύπεροψία, ή, άλαζονεία, άδικαιολόγητη περηφάνια, έπαρση.

υπήνεμος, ον (δημ. η, ο)· προφυλαγμένος από τόν άνεμο.
ύπηχῶ· άντηχῶ βαθιά.

ύποτονθορίζω· ψιθυρίζω, μурμουρίζω, μιλῶ ἢ τραγουδῶ χαμηλόφωνα.

ύποφώσκω· φεύγω άμυδρά, άρχίζω νά φέγγω, νά ξεφωτίζω, άχνοφέγγω.

Ύφασις, ό· ποταμός τής Ινδίας. Στή δεξιά του όχθη ό Μ. Άλέξανδρος άναγκάσθηκε νά σταματήσει τήν πορεία του, έπειδή διαμαρτύρονταν τά στρατεύματά του, καί έχτισε 12 μεγάλους βωμούς γιά τούς 12 θεούς, γιά νά δείξει ότι τέλειωσε ή έκστρατεία.

Φ

φελούκα, ή· χαμηλή καί έλαφριά βάρκα μέ κουπιά ή μέ 2-3 τριγωνικά πανιά (άραβ. λέξη).

φιλαυτία, ή· ύπερβολική άγάπη του έαυτου μας, έγωισμός, έγωπάθεια.

φιλέκδικος, ον (δημ. η, ο)· έκδικητικός.

φιλοσκώμμων, ον· αύτός πού άναπάει τά σκώμματα, δηλ. τά πειράγματα, τά άστεία.

φιρμάνι(ον), τό· σουλτανικό διάταγμα (τουρκ. λέξη).

φλεγίζω· φλέγω, καίω, τσουρουφλίζω.

φλοκάτα, ή· παχύ μάλλινο πανωφόρι τών βοσκών μέ άφθονο φουντωτό χνούδι· λέγεται καί κάπα· παχύ μάλλινο κλινოსκέπασμα μέ φουντωτό χνούδι (ιταλ. λέξη).

φρεγάδα, ή· πολεμικό ταχυκίνητο πλοίο.

φυκιάδες, οί· μέρη γεμάτα άπό φύκια.

φυσεκκλίκια, τά· φυσιγιοθήκες, ζώνες έφοδιασμένες μέ ύποδοχές γιά τά φυσίγγια, δηλ. τίς σφαίρες του όπλου· (τουρκ. λέξη).

φύτρο, τό· βλάστημα· φυτρωμένο σπαρτό, φυτρωμένο χωράφι.

Χ

χαλάστρα, ή· ή τρύπα πού άνοίγει τό βλήμα του κανονιου στο έχθρικό τείχος.

Χάντακας, ό· στενή καί άπόκρημνη τοποθεσία στή δεξιά όχθη του Στρυμόνα, κοντά στή γέφυρα του Πράβι (σημερινής Έλευθερούπολης).

χαραδριός, ό· τό πουλί πού λέγεται κοινώς βραχοπούλι ή κιτρινοπούλι.

χάσκων· (μετοχή ένεστ. του χάσκω)· μέ ύπερβολικά άνοιχτό τό στόμα.

χειμωνικόφλουδα, τά· καρπουζόφλουδες (χειμωνικό· καρπούζι).

χελιδόνισμα, τό· άσμα πού τραγουδούσαν άπό τήν άρχαία έποχή τά παιδιά σίς άρχές τής άνοιξης γυρίζοντας στα σπίτια καί παίρνοντας φιλοδωρήματα.

χλαμός, ή· χλαμύδα, κοντός τριγωνικός μανδύας, πού φορούσαν οί άρχαίοι ιππείς· οί δύο άκρες του στηρίζονταν μέ πόρπη στο λαιμό.

χρεία, ή· άνάγκη, έλλειψη, στέρηση.

χρήζω· έχω άνάγκη, χρειάζομαι.

Ψ

ψηλά: πάνω· **ψηλά στίς σκουτέλες**: πάνω από τις πιατέλες.
ψηφῶ: υπολογίζω, λογαριάζω, δίνω σημασία· (ἀντίθετο τοῦ ἀψηφῶ).

Ω

ῶμοσα: (ἀόριστος τοῦ ὄμνυμι)· ὀρκίσθηκα.

ῶνειδισμένους: μετοχή παρακ. τοῦ ὄνειδίζομαι: χλευάζομαι, περιπαίζομαι, γίνομαι ἀντικείμενο κοροϊδίας, ντροπιάζομαι.

ῶτακουστής, ὁ: αὐτός πού ῶτακουστῇ, δηλ. πού κρυφακούει.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΓΡΑΣ ΤΕΛΛΟΣ (1899-1944).– Φιλολογικό ψευδώνυμο του Ευάγγελου Ίωάννου. Έγραψε ποιήματα και μελέτες για τη νεοελληνική λογοτεχνία. Συνεργάστηκε πολλά χρόνια στο περιοδικό «Η διάπλασις των παιδων». Έργα: «Βουκολικά και ἐγκώμια», «Καθημερινές», «Τριαντάφυλλα μιανής ημέρας», μετάφραση των «Στροφών» του Ζάν Μορεάς κ.ά.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ.– Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1875 και πέθανε το 1937. Σπούδασε φιλολογία και έγινε καθηγητής της βυζαντινής ιστορίας και τέχνης στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών. Έγραψε: «Η βυζαντινή Θεσσαλονίκη», «Τό Χρονικόν του Μορέως» κ.ά.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.– Φιλολογικό ψευδώνυμο του ποιητή και πολιτικού Γ. Αθανασιάδη-Νόβα. Γεννήθηκε στη Ναύπακτο το 1894. Σπούδασε νομικά και ασχολήθηκε στην αρχή με τη δημοσιογραφία και αργότερα με την πολιτική. Έγραψε πολλές συλλογές ποιημάτων και διηγημάτων: «Πρωινό ξεκίνημα», «Αγάπη στον Έπαχτο», «Καιρός πολέμου», «Δροσεροί καημοί», «Τραγούδια του βουνού» κ.ά.

ΑΝΝΙΝΟΣ ΜΠΑΜΠΗΣ.– Γεννήθηκε το 1852 στο Άργοςτόλι και πέθανε το 1934. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και τη λογοτεχνία.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.– Γεννήθηκε στη Βιζύη της Ανατολικής Θράκης το 1849 και πέθανε στην Αθήνα το 1896. Σπούδασε θεολογία στη Χάλκη και φιλολογία στην Αθήνα. Συνέχισε τις σπουδές του στη Γερμανία, καθώς και στο Λονδίνο και στο Παρίσι. Έγινε καθηγητής γυμνασίου και ύφηγητής της φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών. Έγραψε ποιήματα, διηγήματα, φιλοσοφικές μελέτες και ασχολήθηκε με επιτυχία με την παιδική λογοτεχνία. Έγραψε τις ποιητικές συλλογές «Βοσπορίδες αύραι», «Ατθίδες αύραι», τα διηγήματα «Τό άμάρτημα της μητρός μου», «Ποιος ήτον ό φονεύς του άδελφού μου», «Μοσκόβ Σελήμ» κ.ά. Είναι ό θεμελιωτής του νεοελληνικού διηγήματος. Έμπνέεται από τις αναμνήσεις των παιδικών του χρόνων και εισάγει τό ψυχογραφικό στοιχείο παράλληλα με τό ήθογραφικό.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.– Γεννήθηκε στην Έρμούπολη της Σύρου το 1835 και πέθανε στην Αθήνα το 1908. Έζησε άρκετά χρόνια στην Άγγλία και στη Γαλλία, όπου ασχολήθηκε με τό έμπόριο. Ήταν από τούς πρώτους πού σκέφθηκαν νά αναβιώσουν τούς όλυμπιακούς άγώνες και με δική του πρωτοβουλία έγιναν οί πρώτοι όλυμπιακοί άγώνες του 1896 στην Αθήνα. Ίδρυσε τό «Σύλλογο πρός διάδοσιν ώφελίμων βιβλίων», τόν «Οίκον τυφλών» κ.ά. ίδρύματα. Έγραψε ταξιδιωτικές έντυπώσεις, άπομνημονεύματα, διηγήματα κ.ά. Τό μεγάλο ιστορικό διήγημά του «Λουκής Λάρας» είναι ό πρόδρομος του νεοελληνικού διηγήματος. Σημάν-

τικά ήθογραφικά κείμενα (Ὁ παπα-Νάρκισσος, Φίλιππος Μάρθας) περιέχει ἡ συλλογή του «Διηγήματα», πού ἀντλεῖ τὰ θέματά της ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ἐπαρχιακὴ ζωή.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ.– Γεννήθηκε στὴ Γρανίτσα τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ πέθανε τὸ 1915. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ λογοτεχνία καὶ τὴ δημοσιογραφία. Διακρίθηκε ὡς χρονογράφος σὲ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες. Ἐγράψε ποιήματα καὶ διηγήματα, πού ἀναφέρονται κυρίως στὴν ἀγροτικὴ ζωὴ καὶ στίς λαϊκὲς παραδόσεις. Τὸ πιὸ γνωστὸ ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι «Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγκου», ὅπου περιγράφει μὲ πολλὴ γνώση καὶ χάρη τὸν κόσμον τῶν ζώων καὶ τὸν συνδέει μὲ διάφορες λαϊκὲς παραδόσεις. Ἀσχολήθηκε ἀκόμα μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ χρημάτισε βουλευτὴς

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.– Γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης τὸ 1860 καὶ πέθανε τὸ 1938. Δημοσιογράφος καὶ ἀξιόλογος διηγηματογράφος. Κυριότερο ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι ἡ συλλογὴ διηγημάτων μὲ τὸν τίτλον «Οἱ Κρήτες μου».

ΔΑΦΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ.– Φιλολογικὸ ψευδώνυμον τοῦ Θρασύβουλου Ζωιόπουλου. Γεννήθηκε στὸ Ἄργος τὸ 1882 καὶ πέθανε τὸ 1947. Ἐγράψε ποιήματα, διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα καὶ χρονογραφήματα στὸν ἀθηναϊκὸν τύπον.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ.– Γεννήθηκε τὸ 1874 στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ πέθανε τὸ 1941 στὴν Ἀθήνα. Ἦταν κόρη τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτη καὶ πολιτικοῦ Ἐμμ. Μπενάκη. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συγγραφὴ λογοτεχνικῶν ἔργων, πού ἀπευθύνονται κυρίως σὲ παιδιὰ καὶ νέους. Τίς υποθέσεις τῶν πολλῶν μυθιστορημάτων της ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὴν παλαιότερη καὶ τὴν πρόσφατη ἱστορία μας. Ἐργα: «Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα», «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ», «Τὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου», «Τὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου», «Γιὰ τὴν πατρίδα», «Ὁ μάγκας», «Ὁ Τρελαντώνης» κ.ά.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.– Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1859 καὶ πέθανε στὴν Κηφισιά τὸ 1951. Ἀπὸ τὸ 1926 ἦταν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς ποιητὲς καὶ πεζογράφους τῆς λογοτεχνίας μας. Ποιητικὲς συλλογές: «Εἰδύλλια», «Γαλήνη», «Κλειστὰ βλέφαρα», «Φωτέρὰ σκοτάδια», «Σπίθες στὴ στάχτη», «Τὸ μοιρολόι τῆς ὁμορφης» κ.ά. Πεζά: «Ἀμαρυλλίς», «Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης», «Ἔρση», «Μπαρμπαδημος» κ.ά. Ἀνέπτυξε καὶ πλούσια κοινωνικὴ δράση. Φρόντισε γιὰ τὴν ἱδρυση τῆς «Σχολῆς Τυφλῶν» καὶ ὡς διευθυντὴς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας δημιούργησε τὴν ὑπηρεσίαν Σχολικῆς Ὑγιεινῆς.

ΕΛΑΤΟΣ ΝΩΝΤΑΣ.– Φιλολογικὸ ψευδώνυμον τοῦ παιδαγωγοῦ Ἐπαμεινώνδα Παπαμιχαήλ. Γεννήθηκε τὸ 1871 καὶ πέθανε τὸ 1951. Ἐγράψε διηγήματα καὶ ποιήματα γιὰ παιδιὰ.

ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ.– Φιλολογικό ψευδώνυμο του Κλεάνθη Μιχαηλίδη. Γεννήθηκε στη Μόλυβο (παλιά Μήθυμνα) της Λέσβου το 1849 και πέθανε στη Γαλλία το 1923. Έγραψε κυρίως αξιόλογα ήθογραφικά διηγήματα, αλλά και ποιήματα. Μεταφραστής της «Οδύσσειας» του Όμηρου. Μαζί με το Γιάννη Ψυχάρη και τον Άλξ. Πάλλη υπήρξε πρωτοπόρος του άγωνα για την καθιέρωση της δημοτικής στο γραπτό λόγο. Πεζά έργα του: «Νησιώτικες ιστορίες», «Οι φυλλάδες του Γεροδήμου», «Η μαζώχτρα κι άλλες ιστορίες», «Ιστορία της Ρωμιοσύνης». «Τό φάντασμα» κ.ά. Ποιήματα: «Παλιοί σκοποί», «Αγάπης λόγια».

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ.– Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1895 και πέθανε το 1975. Σπούδασε χημικός μηχανικός, αλλά ασχολήθηκε και με τα γράμματα. Έργα του: «Τό περιβόλι των θεών», «Η Πίνδος», «Ροῦπελ», «Τό χρονικό της σκλαβιάς», «Σωκράτης», «Κωνσταντίνος Παλαιολόγος», «Γύρω από την Ελλάδα», «Μαρίνα», «Έλλάς, ή κυρά της θάλασσας», «Μέγας Άλέξανδρος», «Ίουλιανός ο παραβάτης» κ.ά.

ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. – Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών και υπηρέτησε έπειτα ως καθηγητής, γυμνασιάρχης και γενικός επιθεωρητής στη Μέση Εκπαίδευση. Άσχολήθηκε με τον Άριστοτέλη και δημοσίευσε μετάφραση των «Πολιτικών» του με μεγάλη εισαγωγή και πλούσια σχόλια.

ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.– Γεννήθηκε το 1872 και πέθανε το 1949. Διπλωμάτης και δημοσιογράφος. Σπούδασε φιλολογία και νομικά. Αρχισυντάκτης και διευθυντής πολλών αθηναϊκών εφημερίδων και περιοδικών. Έγραψε πολλά φιλολογικά άρθρα και τīs μελέτες «Ο Βύρων εν Έλλάδι», «Ιωάννης Μορεάς», «Νικόλαος Γύζης» κ.ά.

ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.– Γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1824 και πέθανε το 1873 στην Αθήνα. Έγραψε ποιήματα στην καθαρεύουσα: «Η λύρα», «Απάνθισμα ποιητικών», «Η βάρβιτος» κ.ά.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.– Γεννήθηκε στα Λεχαινά της Ηλείας το 1866 και πέθανε στο Μαρούσι το 1922. Σπούδασε ιατρική και στην αρχή εργάστηκε ως γιατρός σέ έμπορικά πλοία. Έπειτα έγινε στρατιωτικός γιατρός και έφθασε στο βαθμό του αρχιάτρου. Άσχολήθηκε με τη λογοτεχνία. Είναι κυρίως διηγηματογράφος. Θέλησε νά ζωγραφίσει με τό έργο του τη ζωή του λαού μας, πού τη γνώρισε σέ όλες τīs εκδηλώσεις της. Μελέτησε με προσοχή τη γλώσσα, τά ήθη και τά έθιμα του λαού. Έγραψε: «Διηγήματα», «Η λυγερή», «Ο ζητιάνος», «Λόγια της πλώρης», «Παλιές αγάπες», «Ο αρχαιολόγος», «Διηγήματα του γυλιού», «Διηγήματα για τά παλικάρια μας» κ.ά.

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ.– Καθηγητής της αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών, ακαδημαϊκός. Γεννήθηκε στην Κοζάνη το 1870 και πέθανε στην

Ἀθήνα τό 1960. Ἐκαμε μέ μεγάλη ἐπιτυχία ἀνασκαφές στή Θήβα, στούς Δελφούς καί ἄλλου. Ἐγγραψε: «Θηβαϊκά», «Δελφοί», «Ὁ ἀποτυμπανισμός», «Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι» καί πλῆθος μικρότερων μελετημάτων.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.– Γεννήθηκε στόν Πύργο τό 1884 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1968. Λογοτέχνης καί ἱστορικός. Ἔγινε διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀκαδημαϊκός. Ἔργα: «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» (12 τόμοι), «Ἱστορία τῶν δύο πολέμων 1940-41». Μυθιστορήματα: «Ἡ μυστική φωλιά», «Ἰλιγγος» κ.ἄ. Συλλογές διηγημάτων: «Τά σφυρίγματα τῶν τραίνων», «Ἐκεῖνος πού δέ χάρηκε τίποτε» κ.ἄ. Θεατρικά: «Σπίτι», «Χαμένη», «Τό θέατρο τῆς ζωῆς» κ.ἄ.

ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ ΦΩΤΗΣ.– Γεννήθηκε στό Ἀιβαλί τῆς Μ. Ἀσίας (ἀρχαῖες Κυδωνίες) τό 1895 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1965. Σπουδαῖος ζωγράφος (κυρίως ἀγιογράφος) καί συγγραφέας. Ζωγράφησε τίς τοιχογραφίες πολλῶν ἐκκλησιῶν, καθῶς καί τοῦ Δημαρχείου Ἀθηνῶν. Συνεχίζει τή βυζαντινὴ παράδοση. Ὡς λογοτέχνης γράφει σέ μιὰ ζωντανή δημοτικὴ γλῶσσα καί τό ὕφος του εἶναι ἀπλοϊκό καί ἀνεπιτήδευτο. Ἔργα: «Pedro Cazas», «Βασάντα», «Ταξίδια», «Φημισμένοι ἄντρες καί λησμονημένοι», «Μυστικός κῆπος», «Τ' Ἀιβαλί, ἡ πατρίδα μου», «Ἱστορίες καί περιστάτικά», «Ἀρχαῖοι ἄνθρωποι τῆς Ἀνατολῆς», «Ἐκφρασις τῆς ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας» κ.ἄ. Τά ἔργα του ἐκδόθηκαν σέ 5 τόμους (1962-1965).

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ.–Ὁ ἐνδοξότερος διδάσκαλος τοῦ γένους. Καταγόταν ἀπό τὴ Χίο, γεννήθηκε στὴ Σμύρνη τό 1748 καί πέθανε τό 1833 στό Παρίσι, ὅπου ἔζησε πολλά χρόνια. Σπούδασε φιλολογία καί ἱατρικὴ. Ἀποβλέποντας στό φωτισμό τοῦ ὑπόδουλου γένους καί στὴν προετοιμασία του γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἔγραψε πολλά φιλολογικά, γλωσσικά καί παιδαγωγικά ἔργα. Σημαντικότερο ἔργο του εἶναι οἱ τόμοι τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης», πού περιέχουν σχολιασμένα κείμενα ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἐκλογή τοῦ ἔργου του μέ τὸν τίτλο «Ἀδαμ. Κοραὴ Χρυσὰ ἔπη» ἐξέδωσε ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ὁ Κ. εἶναι ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νέας Ἑλλάδος καί ἡ ἐπίδρασή του στὴ διαμόρφωση τῆς νέας γραπτῆς γλώσσας μας ἦταν μεγάλη. Ἦταν ἀντίθετος πρὸς τοὺς ἀρχαϊστές, ἀλλὰ δὲ συμφωνοῦσε καί μέ τοὺς τότε δημοτικιστές. Ἀναζητήσε μιὰ μέση λύση, καί ἡ λύση αὐτὴ δόθηκε μέ τὴν καθαρεύουσα.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ.– Γεννήθηκε στό Μυριόφυτο τῆς Θράκης τό 1858 καί πέθανε τό 1928. Σπούδασε φιλοσοφία καί παιδαγωγικὴ στὴ Γερμανία. Ὑπῆρξε ὡς καθηγητὴς καί διευθυντὴς Διδασκαλείου. Ἐγγραψε παιδαγωγικὲς μελέτες καί διηγήματα γιὰ παιδιά.

ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΣ.– Γεννήθηκε στὴν Κυρήνεια τῆς Κύπρου τό 1911. Σπούδασε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν καί δίδαξε στό Γυμνάσιο τῆς Κυρήνειας καί στό Παγκύπριο τῆς Λευκωσίας. Μετεκπαιδεύτηκε

στό Κέντρο Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ. Αναμίχθηκε ενεργά στην εθνική, πολιτική και πνευματική ζωή της Κύπρου. Γενικός γραμματέας της Έθναρχιας της Κύπρου τό 1953 και διευθυντής του περιοδικού ὀργάνου της «Έλληνική Κύπρος». Έκδότης και διευθυντής (1948-1956) του αξιόλογου λογοτεχνικού περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» (1934-1956). Πρέσβης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ελλάδα από τό 1960. Δημοσίευσε: «Χρονικά», «Μορφές του μύθου» (διηγήματα), «Σπουδές», «Επιστροφή» (ποιήματα). «Τό νεοελληνικό θέατρο», «Εισαγωγή στην ποίηση του Σεφέρη» (μελέτες) κ.ά.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ.— Γεννήθηκε στό Συρράκο της Ήπειρου τό 1868 και πέθανε στην Άρτα τό 1894. Μαθητής άκόμα στά Γιάννενα δημοσίευσε τό πατριωτικό ποίημα «Αΐ σκιαί του Άδου», γιά τό όποιο και διώχθηκε από τούς Τούρκους. Ήρθε στην Άθήνα και έζησε σκληρή ζωή έργαζόμενος ως τυπογράφος, άργότερα ως γραμματέας του περιοδικού «Έβδομάς» και ως υπάλληλος στα ύπόγεια της Έταιρείας Σιδηροδρόμων. Οί στερήσεις ύποσκάψανε την ύγεία του και γι' αυτό άποφάσισε νά γυρίσει στην πατρίδα του. Έχει δημοσιεύσει ποιήματα, τόν «Καλόγηρο της Κλεισουράς του Μεσολογγίου» (1889), τά «Άγροτικά» (1891) και τόν «Τραγουδιστή του χωριού και της στάνης» (1893). Έχει δημοσιεύσει επίσης και πεζά, τά «Πεζογραφήματα» (1894), διηγήματα και περιγραφές, καθώς και τή μελέτη «Οί Βλάχοι της Πίνδου» κ.ά. Έμπνέεται τά έργα του από την ειρηνική ζωή της ιδιαίτερης πατρίδας του. Τά ποιήματά του διακρίνονται γιά τή γλυκύηχη και παραστατική δημοτική γλώσσα και την ειδυλλιακή τους χάρη.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΛΛΕΥΣ.— Γεννήθηκε τό 1898 στην Άθήνα, όπου και πέθανε τό 1950. Διευθυντής και έκδότης της έφημερίδας «Έστία» από τό 1918. Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Έργα του: «Όνειρα», «Οί Έλληνες της Άναγεννήσεως», «Βησσαρίων ό Έλληνα» κ.ά.

ΛΟΥΚΑΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.— Γεννήθηκε τό 1908 στό Άργοςτόλι. Σπούδασε φιλολογία στό Πανεπιστήμιο των Άθηνών και άσχολήθηκε έπειτα μέ τή λαογραφία. Έγινε καθηγητής της λαογραφίας στό Πανεπιστήμιο των Ίωαννίνων (1964-1969). Έγραψε πολλές λαογραφικές μελέτες σέ ελληνικά και ξένα περιοδικά. Επίσης δημοσίευσε τά βιβλία «Κεφαλονίτικη λατρεία», «Νεοελληνικά λαογραφικά κείμενα» (συλλογή πού περιέχει δείγματα από όλα τά είδη του πεζού λαϊκού λόγου), «Εισαγωγή στην Έλληνική Λαογραφία» κ.ά.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ.— Γεννήθηκε στό Ναύπλιο τό 1849 και πέθανε στην Άθήνα τό 1924. Σπούδασε νομικά και έγινε δικηγόρος και ύστερα δικαστικός. Έκτός από τά ιστορικά, νομικά, κοινωνιολογικά κ.ά. έργα του, έγραψε επίσης και διηγήματα και ένα μυθιστόρημα («Κίμων Άνδρεάδης»). Τά καλύτερα διηγήματά του: «Σπιτάκι του γιालού», «Κυνηγετικές ιστορίες», «Ψαράδικες ιστορίες», «Νέα διηγήματα» κ.ά. Τά έργα του αναφέρονται πιά πολύ στην άγροτική και τή ναυτική ζωή.

ΜΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.– Πολεμιστής και ποιητής (1869-1913). Πήρε μέρος στην Κρητική Έπανάσταση του 1896, επίσης στο Μακεδονικό αγώνα ως άρχηγός σώματος. Ήταν μέλος του Μακεδονικού Κομιτάτου (1904). Κατά τούς Βαλκανικούς πολέμους ως άρχηγός 300 Κρητικών βοήθησε σημαντικά στην απελευθέρωση της Πρέβεζας (1912). Έγραψε ποιήματα («Λόγια της καρδιάς» κ.ά.) και μετάφρασε την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.– Γεννήθηκε στην Κεφαλληνία το 1826, αλλά κατάγεται από την Κέρκυρα, όπου έμαθε και τα πρώτα γράμματα. Ήπειτα σπούδασε νομικά στην Ίταλία. Δέ χρησιμοποιεί την έπιστήμη του για έπαγγελμα, αλλά άφροισώθηκε στην ποίηση. Ήταν μαθητής και φίλος του Σολωμού. Όταν ένώθησαν τά Έπτάνησα μέ την Έλλάδα, έγινε βουλευτής Κερκύρας. Έχει δημοσιεύσει τόν άριστουργηματικό « Όρκο» του, τά «Ποιητικά έργα», τά «Μικρά ταξίδια». Πέθανε στην Κέρκυρα τό 1911.

ΜΕΛΑ ΝΑΤΑΛΙΑ.– Είμαι ή σύζυγος του ήρωα του Μακεδονικού αγώνα Παύλου Μελά (1870-1904). Γεννήθηκε στην Αθήνα τό 1871. Δημοσίευσε τό 1926 τό βιβλίο «Παύλος Μελάς», πού περιέχει βιογραφικές πληροφορίες, πλήθος έπιστολών του Μελά, καθώς και άλλα έγγραφα σχετικά μέ τόν άγώνα για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Πέθανε σέ ηλικία 101 ετών τό 1972.

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ.– Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη τό 1812 και πέθανε στην Αθήνα τό 1879. Ή οίκογένειά του κατάγεται από την Ήπειρο. Σπούδασε νομικά στην Ίταλία. Έγινε άργότερα καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπ. Αθηνών και ύπουργός Δικαιοσύνης. Έγραψε άναγνώσματα για παιδιά («Χριστόφορος», «Έγκόλπιον των Έλληνοπαίδων», «Ό μικρός Πλούταρχος» κ.ά.). Τό σπουδαιότερο έργο του είναι «Ό Γεροστάθης», σέ 3 τόμους, πού στάθηκε για πολλά χρόνια τό πιό άγαπημένο άνάγνωσμα για τά έλληνόπουλα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ.– Γεννήθηκε στη Ναύπακτο τό 1883 και πέθανε στην Αθήνα τό 1966. Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Από τό 1935 άκαδημαϊκός. Ήταν ένας από τούς καλύτερους χρονογράφους (μέ τό ψευδώνυμο Φορτούνιο), βιογράφος, θεατρικός συγγραφέας και κριτικός. Έργα θεατρικά: «Ό γιός του Ίσκιου», «Τό κόκκινο πουκάμισο», «Τό χλασμένο σπιτί», «Τό άσπρο και τό μαύρο», «Μιά νύχτα, μιά ζωή», «Παπαφλέσσας», «Ίούδας», «Ό μπαμπάς εκπαιδεύεται» κ.ά. Ίστορικά και βιογραφικά: «Τό 21 και ή Κρήτη», «Ό Γέρος του Μοριά», «Ό ναύαρχος Μισούλης», «Ματωμένα ράσα», «Φλογισμένα πέλαγα» κ.ά. Χρονογραφήματα: «Σφυρίγματα», «Κουβέντες του Φορτούνιο». Έξέδωσε τά λογοτεχνικά περιοδικά «Ίδέα» (1933) και «Έλληνική δημιουργία» (1948-1955).

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ.– Γεννήθηκε στά Μέγαρα τό 1868 και πέθανε στην Αθήνα τό 1916. Πολύ νέος άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία συνεργαζόμενος σέ διάφορες έφημερίδες και σατιρικά φύλλα. Πήρε μέρος σέ όλα τά πολιτικά και έπα-

ναστατικά κινήματα της εποχής του. Από το 1896 έπαψε να εργάζεται, γιατί παρουσίασε ψυχοπάθεια. Έχει δημοσιεύσει διηγήματα, ηθογραφίες, εικόνες, περιγραφές και διάφορες μελέτες. Από τα διηγήματά του «Τό φίλημα» έχει μεταφραστεί στη γερμανική. Το ύφος του, γοργό σαν χείμαρρος, δίνει στα διηγήματά του μεγάλη δύναμη και παραστατικότητα. Έκδοση όλων των έργων του έγινε μετά το θάνατό του σε δύο τόμους.

ΜΟΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.—Γεννήθηκε στο Μοναστήρι της Μακεδονίας το 1888. Υπουργός παιδείας το 1951. Ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία.

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.—Γεννήθηκε στη Σκιάθο το 1850. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών και εργάστηκε πολλά χρόνια ως καθηγητής γυμνασίου. Σύγχρονος και συγγενής του Παπαδιαμάντη, κατέχει κι αυτός από τη νοσταλγία της απλοϊκής ζωής του νησιού του. Στα διηγήματά του ζωγραφίζει τη ναυτική ζωή, κυρίως της Σκιάθου. Εκτός από τα διηγήματα έγραψε και θεατρικά έργα, και ταξιδιωτικές εντυπώσεις. Έκδοση των διηγημάτων του έγινε σε 6 τόμους και έχει το γενικό τίτλο «Μέ του βοριά τα κύματα». Τα δράματά του έχουν τούς τίτλους: «Η καταστροφή των Ψαρών», «Βάρδας Καλλέργης». Το 1928 έγινε ακαδημαϊκός, αλλά σε λίγο αποτραβήχθηκε από τα έγκόσμια και ακολουθώντας τη ζωή του μοναχού πήγε στη Σκιάθο, όπου και πέθανε καλόγερος τον επόμενο χρόνο 1929.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Γεννήθηκε το 1852 και πέθανε το 1931. Παιδαγωγός, διευθυντής πολλών διδασκαλείων του κράτους και διευθυντής της δημοτικής εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας. Δημοσίευσε πολλές επιστημονικές πραγματείες.

ΟΜΗΡΟΣ.—Ο άθνατος ποιητής της αρχαίας Ελλάδας. Η σύγχρονη έρευνα τοποθετεί την άκμή του στον 8ο/7ο αιώνα π.Χ. Σύνθεσε την «Ιλιάδα» και την «Όδύσσεια». Είναι ο μεγαλύτερος ποιητής όλου του κόσμου και όλων των αιώνων, ο γενάρχη της ποιήσεως.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ.—Έκλεκτός δημοσιογράφος του αθηναϊκού τύπου. Γεννήθηκε στη Μύκονο το 1852 και πέθανε το 1933. Ασχολήθηκε και με τη λογοτεχνία.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ.—Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1859 από γονείς Μεσολογγίτες και πέθανε στην Αθήνα το 1943. Γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου, αλλά δεν τέλειωσε τις σπουδές του, επειδή άφοσιώθηκε στην ποίηση και γενικότερα στα γράμματα. Επί τριάντα χρόνια ήταν γενικός γραμματέας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Βραβεύθηκε δυο φορές στο Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγωνισμό. Ακαδημαϊκός από το 1926 που ιδρύθηκε η Ακαδημία Αθηνών. Είναι ο μεγαλύτερος ποιητής μας μετά το Δ. Σολωμό. Το έργο του είναι ποικιλότατο και

σημαντικό. Ποιητικά έργα: «Τραγούδια της πατρίδος μου», «Ύμνος εις τήν Ἀθηνᾶν», «Τά μάτια τῆς ψυχῆς μου», «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι», «Ὁ τάφος», «Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης», «Ἡ ἀσάλευτη ζωή», «Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου», «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ», «Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά», «Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας καὶ τὰ σατιρικά γυμνάσματα», «Βωμοί», «Τὰ παράκαιρα», «Τὰ δεκατετράστιχα», «Οἱ πεντασύλλαβοι, Τὰ παθητικά κρυφομιλήματα, Οἱ λύκοι», «Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι», «Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων», «Περάσματα καὶ χαιρετισμοί», «Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου», «Βραδινὴ φωτιά». Πεζά: «Θάνατος παλικάριου», «Διηγήματα», τὸ δράμα «Τρισεύγενη», οἱ κριτικές μελέτες «Γράμματα» τόμ. 2, «Τὰ πρῶτα κριτικά», «Πεζοὶ δρόμοι» τόμοι 3, «Τὰ χρόνια μου καὶ τὰ χαρτιά μου. Ἡ ποιητικὴ μου» τόμ. 2, καὶ πλῆθος ἄλλο μελετημάτων, χρονογραφμάτων, ἄρθρων κ.λπ. σέ ἐφημερίδες καὶ περιοδικά. Φιλοτέχνησε ἐπίσης πολλές μεταφράσεις ἀπὸ τὴν ξένη φιλολογία. Ὁ Π. εἶναι ὁ καθολικότερος ποιητὴς μας, γιατί ἐμπνεύσθηκε τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴ μακραίωνη ἐθνικὴ ἱστορία μας, ἀπὸ τὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ διανόηση καὶ ἀπὸ τὸ συναισθηματικὸ βίον τῆς σύγχρονης ἐποχῆς.

ΠΑΛΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.– Γεννήθηκε τὸ 1851 στὸν Πειραιᾶ καὶ πέθανε στὴν Ἀγγλία τὸ 1935. Σπούδασε φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐξῆσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Ἰνδία. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ μαχητικοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς δημοτικῆς. Ἔργα του: Ἐκδοσις τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλῆ, «Τραγουδάκια γιὰ παιδιὰ», «Ταμπουράς καὶ κόπανος», «Κούφια καρδιά», μετάφρασις τῆς «Ἰλιάδας» τοῦ Ὁμήρου, τῆς «Καινῆς διαθήκης», «Προυνός» κ.ἄ. Δημοσίευσε ἀκόμη πολλὰ ἄρθρα καὶ μελέτες γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, καθὼς καὶ μεταφράσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ καὶ τίς ξένες λογοτεχνίες.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.– Γεννήθηκε τὸ 1851 στὴ Σκιάθον ἀπὸ πατέρα ἱερέα. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα στὴν πατρίδα του, ἦρθε στὴν Ἀθήνα, ὅπου τελείωσε τὸ γυμνάσιον. Γράφτηκε στὴ φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀκούσε λίγα μαθήματα φιλολογίας. Ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μέ τίς ξένες γλώσσας καὶ ἐργάσθηκε ἄρκετὰ χρόνια ὡς μεταφραστὴς σέ ἐφημερίδες. Ἐξῆσε φτωχός, ἀλλὰ μέ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται γιὰ τὴν εὐσέβειαν, τὴν πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρα του, πού φαίνεται καὶ στὰ διηγήματά του. Πέθανε στὴν πατρίδα του τὸ 1911. Ἡ ἐκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του ἔγινε σέ ἑξὶ μεγάλους τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους – καὶ ἴσως ὁ πρῶτος – διηγηματογράφους μας.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.– Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1815. Ὁ πατέρας του θανατώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μόλις ἄρχισε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. Ὁ Κωνσταντῖνος, πού ἦταν τότε ἑξὶ χρονῶν, κατέφυγε μέ τὴ μητέρα καὶ τ' ἀδελφία του στὴν Ὀδησσό, ὅπου μορφώθηκε, στὴν ἀρχὴ ὡς ὑπότροφος τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α'. Τὸ 1830 συνέχισε τίς σπουδὰς του στὴν

Αίγινα, στή σχολή του Γ. Γενναδίου, καί ἔπειτα σέ εὐρωπαϊκά πανεπιστήμια. Τό 1851 διορίσθηκε καθηγητής τῆς ἱστορίας στό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου καί διδάξε ως τό θάνατό του (1891). Ἐκτός ἀπό πολλές ἄλλες ἱστορικές μελέτες ἔγραψε τήν περίφημη «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους», μέ τήν ὁποία ἀπέδειξε τήν ἀδιάσπαστη ἱστορική συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπό τήν ἡρωική ἐποχή ως τήν ἐπανάδρυσή τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ὁ Παπαρρηγόπουλος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἱστορικός τῆς νεώτερης Ἑλλάδας.

ΠΑΡΑΣΧΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ.– Γεννήθηκε στό Ναύπλιο τό 1838 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1895. Ἀνήκει στήν παλιά Ἀθηναϊκή Σχολή. Κύρια χαρακτηριστικά του ὁ ρομαντισμός καί ὁ ρητορικός στόμφος τῶν ποιημάτων του.

ΠΕΖΟΠΟΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ.– Ψευδώνυμο τοῦ λογοτέχνη καί δημοσιογράφου Δημ. Χατζόπουλου. Γεννήθηκε στό Ἀργίριο τό 1872 καί πέθανε τό 1936. Ἔργα: «Ἀγριολούλουδα», «Ντόπιες ζωγραφιές» κ.ἄ.

ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ.– Γεννήθηκε τό 1866 καί πέθανε τό 1945. Ἦταν ἐκπαιδευτικός λειτουργός. Ἀσχολήθηκε μέ τήν παιδική λογοτεχνία. Ἐγραψε ποιήματα καί διηγήματα.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.– Γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1873 καί πέθανε τό 1952. Ἐλαβε μέρος στούς βαλκανικούς καί στόν α' παγκόσμιο πόλεμο ως ἀξιωματικός τοῦ πυροβολικοῦ. Μέ τό ψευδώνυμο Λαύρας συνεργάσθηκε σέ ἔφημερίδες καί περιοδικά μέ χρονογραφήματα, ποιήματα, διηγήματα καί ἱστορικές ἀναμνήσεις. Ποιητικά ἔργα: «Ἀπλά λόγια», «Σιγαλές φωνές», «Εγκόλπια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.– Γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1862 καί πέθανε τό 1924. Κατάγεται ἀπό τήν Ἄνδρο. Σπούδασε νομικά στήν Ἀθήνα καί ἔπειτα αἰσθητική στό Παρίσι. Ἐργάσθηκε στό Ὑπουργεῖο Παιδείας καί ἔγινε καί διευθυντής τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί κυρίως μέ τήν ποίηση. Διακρίνεται γιά τήν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὅφους. Ἀντλοῦσε τά θέματά του ἀπό τή ζωή, τίς παραδόσεις καί τήν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἔργα του ποιητικά: «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τό παλιό βιολί», «Κειμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Ἐγραψε καί ἑμμετρα δράματα: «Ὁ τραγουδιστής», «Τό ὄνειρο», «Ἡ γυναίκα», «Ὁ βασιλιάς Ἀνήλιαγος», «Βελισσάριος», «Τό εἰκόνισμα». Ἐχει μεταφράσει τά «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καί τήν «Ἠλέκτρα» τοῦ Εὐριπίδη.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.– Γεννήθηκε στήν Καλαμάτα τό 1852 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1921. Σπούδασε φιλολογία στό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν καί στή Γερμανία. Τό 1890 ἔγινε καθηγητής τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας καί μυθολογίας στό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ποῦ ἀσχολήθηκε συστηματικά μέ τήν ἑλληνική λαογραφία καί τή δημούργησε ως ἐπιστήμη στήν Ἑλλάδα. Ἔργα

του: «Έκλογαί από τά τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνική Μυθολογία», «Παροιμίας», «Παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Λαογραφικά σύμμεικτα» κ.ἄ. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους λαογράφους τοῦ κόσμου καὶ τά ἔργα του τιμοῦν τὴν ἑλληνικὴ ἐπιστὴμην.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ.– Γεννήθηκε στὴ Σίφνο τὸ 1850 καὶ πέθανε ἐκεῖ τὸ 1935. Σπούδασε φιλολογία στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Γερμανία. Ἔγινε γραμματέας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, βουλευτὴς, ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τὸ 1926. Ἔργα: «Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα», «Ἐμπρὸς εἰς τὸ ἄπειρον». Ἐγραψε ἐπίσης τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θησεύς», «Φαίδρα», «Νικηφόρος Φωκᾶς» κ.ἄ. Ἔχει μεταφράσει ἀπὸ τὰ γερμανικὰ τὸ «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸ «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ. Τὰ ποιήματά του ἔχουν χάρη καὶ εὐγένεια καὶ τὰ χαρακτηρίζουν ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴ θρησκεία καὶ ὁ λεπτὸς λυρισμὸς.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.– Γεννήθηκε τὸ 1809 στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ πέθανε τὸ 1892 στὴν Ἀθήνα. Ὑπῆρξε στρατιωτικὸς, ὑπουργός, πρεσβευτὴς τῆς χώρας μας στὴ Γερμανία καὶ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐγραψε λυρικά ποιήματα, τραγωδίες, κωμωδίες, διηγήματα, μυθιστορήματα, μεταφράσεις Ἑλλήνων καὶ ξένων κλασσικῶν. Ἦταν πολυγραφότατος καὶ πολυμαθέστατος. Ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Πανδώρα». Κύριος ἐκπρόσωπος τῆς Φαναριωτικῆς παραδόσεως. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἀπαντα» ἐκδόθηκαν σὲ 19 τόμους.

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ.– Γεννήθηκε στὴ Σύρο τὸ 1836 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1904. Ἐγραψε ἱστορικὰ μυθιστορήματα, διηγήματα, χρονογραφήματα, κριτικὲς μελέτες. Τὸ γνωστότερο ἔργο του εἶναι τὸ μυθιστόρημα «Πάπισσα Ἰωάννα». Ὑπῆρξε μιά μεγάλη φυσιογνωμία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Μεγάλη ἦταν ἡ συμβολὴ του στὸ γλωσσικὸ ζήτημα μὲ τὰ περίφημα «Εἰδωλα», καθὼς καὶ στὴν ἐκτίμηση τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας. Εἶναι ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους νεο-ἑλληνες κριτικούς.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ.– Γεννήθηκε τὸ 1881 στὴν Ἀθήνα καὶ πέθανε τὸ 1952. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ λογοτεχνία καὶ τὴ δημοσιογραφία καὶ ἔγινε ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945. Ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκρίτας». Δημοσίευσε πολλὲς ποιητικὲς συλλογὲς καὶ μερικὰ πεζά. Στὴν ποίησή του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις ἀπὸ γαλλικὲς τεχντροπίες, δὲν ἀπομακρύνεται ὅμως ἀπὸ τίς ἑλληνικὲς παραδόσεις καὶ τὴν ἑλληνικὴ ζωὴ. Ἡ ποίησή του χαρακτηρίζεται ἀπὸ ζωερὴ φαντασία, ἐκφράζει ὅμως ἔντονα συναισθήματα καὶ διακρίνεται γιὰ τὴ μουσικότητα τοῦ στίχου.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.– Γεννήθηκε στὴ Ζάκυνθο τὸ 1798 καὶ πέθανε στὴν Κέρκυρα τὸ 1857. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα στὴ Ζάκυνθο, πῆγε τὸ 1808 στὴν Ἰταλία καὶ σπούδασε νομικά. Τότε ἔγραψε καὶ τὰ πρῶτα του ποιήματα στὴν

ιταλική γλώσσα, πού εκτιμήθηκαν πολύ από τούς 'Ιταλούς λογίους της εποχής. Ύστερα από δέκα χρόνια γύρισε στη Ζάκυνθο και έμεινε εκεί ως τό 1828, όπότε εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα. Άναγνωρίζεται ως ό μεγαλύτερος ποιητής της νεώτερης 'Ελλάδας, γνωστός σ' όλους τούς Έλληνες ως έθνικός ποιητής, αλλά και ένας από τούς καλύτερους λυρικούς ποιητές της Εύρώπης. Τά πρώτα ποιήματά του στην ελληνική ήταν σατιρικά και λυρικά. Τό 1823 έγραψε τόν «Ύμνον εις τήν έλευθερίαν», πού έγινε και ό έθνικός μας ύμνος, μελοποιημένος από τόν Κερκυραίο μουσικό Ν. Μάντζαρο. Τά έργα του συγκέντρωσε και εξέδωσε γιά πρώτη φορά στην Κέρκυρα τό 1859 ό φίλος του λόγιος 'Ιάκ. Πολυλάς μέ σημαντικές «Προλεγόμενα» και κριτικά σημειώματα. Έκτός από τόν «Ύμνο» τά σπουδαιότερα ποιήματά του είναι ή «'Ωδή εις τόν θάνατον του Λόρδου Βύρωνος», οι «Έλεύθεροι πολιορκημένοι», ό «Κρητικός», ό «Λάμπρος» κ.ά. 'Η έμπνευση του Σολωμού είναι πλούσια, ύψηλή και παραστατική, ή έκφρασή του άπλη και ό στίχος του μελωδικός σέ γνήσια σχεδόν δημοτική γλώσσα. 'Η μεγάλη ποιητική του δύναμη και ή πρωτοτυπία του τόν άνέδειξαν πατέρα και γενάρχη της νεοελληνικής ποιήσεως.

ΣΟΥΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.– Γεννήθηκε στη Σύρο τό 1853 και πέθανε τό 1919. Σπούδασε φιλολογία στην Άθήνα και κατόπιν άσχολήθηκε μέ τήν ποίηση, κυρίως ή σατιρική. Επί 36 χρόνια κυκλοφορούσε τήν έμμετρη έβδομαδιαία σατιρική έφημερίδα του «'Ο Ρωμιός», πού τήν έγραφε όλόκληρη μόνος του. Μέ τήν έφημερίδα του ό Σουρής καυτηρίαζε όλα τά κοινωνικά και πολιτικά σκάνδαλα της εποχής του και σατίριζε τά έλαττώματα και τίς συνήθειες των συγχρόνων του.

ΣΟΥΤΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.– Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη τό 1806 και πέθανε στην Άθήνα τό 1868. Σπούδασε στη Χίο, στο Παρίσι και στη Βενετία και Πάδοβα της 'Ιταλίας. Κατέλαβε άνώτατες δημοσιούπαλληλικές θέσεις (νομάρχης, γεν. γραμματέας του Συμβουλίου της 'Επικρατείας). Έγραψε πολλά ποιήματα πατριωτικά, φιλοσοφικά, θρησκευτικά, καθώς και δράματα και μυθιστορήματα. Έκδότης πολλών έφημερίδων. Έγραψε πολλά έργα. Γνωστός είναι ό «'Οδοιπόρος» του, ποιητικό έργο μέ πολλές άρετές.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ.– Κατάγεται από τη Σίφνο, αλλά γεννήθηκε στη Σμύρνη τό 1888 και πέθανε τό 1962 στην Άθήνα. Άποφοίτησε από τήν Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και έπειτα σπούδασε στην Άθήνα και στο Παρίσι ιατρική και όδοντιατρική. Ύπηρετησε ως άκτινολόγος στα άντιφυματικά ιατρεία του κράτους και τό 1933 διορίστηκε καθηγητής της 'Οδοντιατρικής Σχολής. Δημοσίευσε πολλές ποιητικές συλλογές, καθώς και επιστημονικές και φιλολογικές μελέτες. Έγραψε μία σειρά από παιδικά θεατρικά έργα και διακρίθηκε στην παιδική λογοτεχνία. Σέ διάφορους ποιητικούς διαγωνισμούς κέρδισε 12 βραβεία, καθώς και βραβείο της 'Ακαδημίας Άθηνών.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.– Γεννήθηκε στις Σπέτσες τό 1860 και πέθανε στην

Ἀθήνα τό 1938. Σπούδασε νομικά στήν Ἀθήνα καί στή Γερμανία καί ὑπηρέτησε ὡς δημόσιος ὑπάλληλος πολλά χρόνια. Ἐγράψε ποιήματα, διηγήματα καί θεατρικά ἔργα. Διακρίνεται γιά τόν ἀγνό λυρισμό του. Γνωστό εἶναι τό ποίημά του «Ματρόζος». Συλλογές: «Ροδόδάφνη», «Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ», «Τραγούδια τοῦ νησιοῦ», «Τρόπαια», «Τό λέν τά κύματα» κ.ἄ. Ἀξιόλογες εἶναι καί οἱ μεταφράσεις του ἀπό τήν ξένη λογοτεχνία.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ.– Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Ἀγγελου Εὐαγγελίδου. Γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1877 καί πέθανε τό 1964. Σπούδασε ἱατρική καί ὑπηρέτησε στό πολεμικό ναυτικό. Ἰδρυτής τῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν Ἑρευνῶν. Ἐκτός ἀπό τά ἐπιστημονικά του ἔργα ἔγραψε καί λογοτεχνικά, ἐμπνευσμένα ἀπό τή ζωή τῶν ναυτικῶν καί τήν ἐθνική πολεμική ζωή. Ἔργα του: «Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου», «Ἡ Μεγαλόχαρη», «Μακεδονικά ραψωδία», «Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε» κ.ἄ.

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ.– Γεννήθηκε τό 1788 καί πέθανε τό 1873. Λόγιος, πολιτικός καί ἱστορικός τοῦ 1821. Εἶναι ἓνας ἀπό τούς περισσότερο μορφωμένους ἄνδρες τῆς πρώτης μετεπαναστατικῆς πεντηκονταετίας. Εἶναι πατέρας τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ Χαρίλαου Τρικούπη. Μέ δική του παρόρμηση ὁ Σολωμός ἄρχισε νά μελετᾷ τά δημοτικά μας τραγούδια καί νά γράφει τά ποιήματά του στήν ἐλληνική γλῶσσα. Σπουδαιότερο ἔργο του ἡ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως».

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.– Γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 1871 καί πέθανε τό 1923. Ἀσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία. Ἀξιόλογο εἶναι τό δράμα του «Τό παιδί», πού εἶναι ἀπό τά πρῶτα καλὰ δημιουργήματα τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου πρόζας.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ.– Γεννήθηκε στή Στενήμαχο τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας τό 1857 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1939. Ἀκαδημαϊκός καί καθηγητής τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης στό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνας ἀπό τούς μεγαλύτερους Ἑλληνες ἀρχαιολόγους. Ἐκαμε πολλές ἀνασκαφές καί δημοσίευσε ἀρκετές ἀρχαιολογικές μελέτες. Σπουδαιότερο ἔργο του εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης». Ἐξέδωσε ἐπίσης τήν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν» στή σειρά τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων».

ΤΥΡΤΑΙΟΣ.– Πατριωτικός ποιητής τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Ἐζῆσε κατά τούς χρόνους τοῦ δευτέρου μεσσηνιακοῦ πολέμου, γύρω στά 650-600 π.Χ. Ἐγράψε τήν ἐλεγεία «Εὐνομία», ὅπου ἐγκωμιάζει τό λαμπρό πολίτευμα τοῦ Λυκούργου. Ἄλλα ποιήματά του: «Ὑποθήκαι», δηλ. συμβουλές στούς Σπαρτιάτες, γιά νά πολεμήσουν μέ θάρρος τούς Μεσσηνίους, καί «Εμβατήρια», σέ ὁρωκή διάλεκτο.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.– Γεννήθηκε τό 1870 στήν Ἀλεξάνδρεια καί πέθανε

τό 1942 στην Αθήνα. Έζησε ως τό 1922 στη Σύμυρνη, όπου δημοσίευσε πολλά ποιήματα. Κατόπιν ήρθε στην Αθήνα, όπου συνεργάστηκε σέ έφημερίδες καί περιοδικά της εποχής του. Έργα: «Άνοιχτά μυστικά», «Μύθοι», μετάφραση της «Ϊφιγένειας έν Αύλιδι» του Εύριπίδη καί τών «Εΐδυλλιών» του Θεοκρίτου κ.ά.

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.– Γεννήθηκε τό 1872 καί πέθανε τό 1942. Σπούδασε μαθηματικά καί έγινε καθηγητής τών μαθηματικών στο Πανεπιστήμιο τών Αθηνών, όπου δίδαξε πολλά χρόνια. Παράλληλα μέ τά μαθηματικά καλλιέργησε καί τή λογοτεχνία καί κυρίως τήν ποίηση. Έγραψε ποιήματα καί φιλολογικές μελέτες μέ τό ψευδώνυμο Ζέφυρος Βραδυρός. Άξιόλογες οί μεταφράσεις του από τήν ξένη λογοτεχνία καί τά παιδικά του ποιήματα.

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ.– Ήπειρώτης από τό Σούλι, όπου γεννήθηκε τό 1861. Πέθανε στην Αθήνα τό 1937. Νέος ήρθε στην Αθήνα καί άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία, καθώς καί μέ τήν πολιτική. Έργα: «Διηγήματα του μικρού σκολειου», «Διηγήματα της στάνης» κ.ά. Μεγάλο μέρος του έργου του είναι σκορπισμένο σ' έφημερίδες καί περιοδικά. Περιγράφει μέ δύναμη έκφράσεως τήν όρεινή ποιμενική ζωή της Ήπειρου, τούς καημούς της ξενιτιάς καί τό σουλιώτικο πατριωτισμό καί παρεμβάλλει στά άφηγήματά του πολλά λαογραφικά στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΥΠΟΘΗΚΕΣ

1. Турταίου: Πολεμιστήριο σάλπισμα (ποίημα), μετάφρ. Σπ. Τρικούπη ...	7
2. Μεγάλοι άνδρες, μεγάλοι λόγοι, μεγάλα έργα, Π.Δ. Οικονόμου	7
3. Τρεῖς γενιές (ποίημα), Ίω. Πολέμη	9
4. Οἱ διχόνοιες δέ φέρουν ἐλευθερία, Ἀδ. Κοραή	11
5. Ἡ διχόνοια (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	13

2. ΠΡΟΣΦΑΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. Μεσολογγίτικα Χριστούγεννα, Πην. Δέλτα	17
2. Δύο ἐπιστολές τοῦ Παύλου Μελά, Ναταλίας Π. Μελά	26
3. Αυτό ἦτο τό πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1940-41, Στάνλεϋ Κάσσον ...	29
4. Οἱ νέοι τριακόσιοι, Ἀχ. Κύρου	30
5. Ἡ γαλανόλευκη στά Δωδεκάνησα, Ἀχ. Κύρου	32
6. Στή Δωδεκάνησο (ποίημα), Σωτ. Σκίπη	34
7. Ὁ πνιγμός τοῦ Κορδῆ, Σπ. Μελά	35
8. Δέν εἶναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας (ποίημα), Κ. Μάνου	36
9. Πρός τό μέτωπον, Γ. Τσοκοπούλου	37
10. Γράμμα στό μέτωπο (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	39
11. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης, Χ. Ἀννίνου	39
12. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ίω. Πολέμη	41
13. Τά πήραμε τά Γιάννινα (ποίημα), Γ. Σουρῆ	43
14. Ὁ παπᾶς, Ν. Πετιμεζᾶ Λαύρα	43
15. Ἀποχαιρετισμός, Δ. Κόκκινου	46
16. Τραγοῦδι μου, φτερούγισε (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	47
17. Ἡ σημαία ἐνός συντάγματος, Χρ. Ζαλοκώστα	48
18. Τό ἀτίμητό μου φυλαχτό (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	50

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Τό σπίτι μου (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	53
2. Ὁ Ἀμερικάνος, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	53
3. Μητρική αὐταπάρνησις, Γ. Βιζυνοῦ	68
4. Συζύγου ἐγκαρτέρησις, Ἐμμ. Λυκούδη	69
5. Τῆς Κοκόνας τό σπίτι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	70
6. Ἀποχωρισμός, Α' Ἡ μάνα, Β' Τό παιδί (ποιήματα), Γ. Βιζυνοῦ	78
7. Ναούρισμα (δημοτικό)	79
8. Ὁ ὕπνος τό παρακαλεῖ (δημοτικό)	79
9. Τρεῖς βίγλες θά σοῦ βάλω (δημοτικό)	80
10. Κοιμᾶται (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	80
11. Νά ἤμουν παππούς (ποίημα), Γ. Σουρῆ	81
12. Ἀθῶοι φόβοι (ποίημα), Γερ. Μαρκορά	82
13. Ἡ γιαγιά (ποίημα), Νίκ. Κρανιδιώτη	83

14. Ἡ ἀδελφική ἀγάπη (δημοτικό)	83
15. Γιά τήν προίκα τῆς ἀδελφῆς, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	84
16. Μεταμορφώσεις (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	87
17. Ἡ Ἄνοιξη περαστικά, (ποίημα), Τέλλου Ἄγρα	89

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Ἐσπερινός (ποίημα), Ἀρ. Προβελέγγιου	93
2. Ἄρατε πύλας, Ἀλ. Μωραϊτίδη	93
3. Ἡ καμπάνα (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδη	98
4. Τό εἰκόνημα τῆς Παναγίας, Ἰω. Δαμβέργη	99
5. Στήν Παναγία (ποίημα), Ἀχ. Παράσχου	102
6. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	103
7. Ὁ Αἰνεῖας καί ὁ πατήρ του, Λ. Μελά	104
8. Εἰς τόν Γολγοθᾶν (ποίημα), Ἀρ. Προβελέγγιου	105
9. Παιδική Πασχαλιά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	105
10. Ἐξοχική Λαμπρή, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	108
11. Θεός καί θάνατος (ποίημα), Ἰω. Καρασοῦτσα	110

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

(οἰκονομικός - γεωργικός - ναυτικός)

1. Εἰς τήν ὁδόν Ἀδριανοῦ, Ἑμμ. Ροῖδη	115
2. Τό χωριό μας (ποίημα), Γ. Δροσίνη	116
3. Τό χωριό (ποίημα), Κ. Παλαμά	117
4. Χελιδόνισμα (δημοτικό)	118
5. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἀγγ. Τανάγρα	119
6. Ἡ ψαρόбарκα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	121
7. Ἡ βαρκούλα (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη	122
8. Στό ψαρολίμανο (ποίημα), Γ. Δροσίνη	122
9. Στή φουρτούνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	123
10. Μέ τό παραγάδι, Ἑμμ. Λυκούδη	123
11. Ὁ μπαρμπα-Γιάννης κι ὁ γάδαρός του, Ἀργ. Ἐφταλιώτη	127
12. Τό ἁλώνισμα, Ἀλ. Μωραϊτίδη	130
13. Τό σκιάχτρο τοῦ χωραφιοῦ, Γ. Βιζυηνοῦ	131
14. Ἡ θημωνιά (ποίημα), Γ. Στρατήγη	132
15. Οἱ δύο μικροί, Μ. Μητσάκη	133
16. Ἡ ὠραιότερα ἀπό ὅλας τάς φορεσίας, Ἀρ. Κουρτίδου	137
17. Ἡ σταφίδα τοῦ γείτονα, Ν. Ἐλατου	141
18. Ὁ κούκος, Φ. Κόντογλου	143
19. Ἀετός στό κοτέτσι (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδη	144
20. Ὁ Ἀναποδιασμένος, Ἀλ. Μωραϊτίδη	144

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	151
--	-----

2. Ἡ Ἀθηνᾶ προστάτις (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	151
3. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν ἡρώων τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, μετάφραση Μ. Κωνσταντινίδου	153
4. Ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Ἀχιλλεύς (ποίημα), ἐλεύθ. ἀπόδοση Μ. Στασινοπούλου	158
5. Ἀγὼν ἀρματοδρομίας εἰς τὴν Τρῳάδα, Π.Ι. Θεοδωροπούλου	160
6. Ἐκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη, μετάφραση Ἀλέξ. Πάλλη	164
7. Ἡ ἀρχαία Ὀλυμπία, Δ. Βικέλα	166
8. Ἀγῶνες πανελλήνιοι καὶ διεθνεῖς Ὀλυμπιάδες, Ἀντ. Κεραμοπούλου	168
9. Ὕμνος Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	171
10. Ὁ στέφανος τῆς νίκης (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	171
11. Ἡ ἔρις Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος, Ἀλ. Ραγκαβῆ	172
12. Φαέθων, υἱὸς Ἀπόλλωνος, Ἀλ. Ραγκαβῆ	175
13. Λυκοῦργος, Λ. Μελᾶ	180
14. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, Λ. Μελᾶ	184
15. Ὁ Βόσπορος καὶ τὸ Βυζάντιον, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	186
16. Ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	188
17. Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου, Χρ. Τσοῦντα	190
18. Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας (δημοτικό)	193

7. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

1. Ὁ Λουδοβίκος Παστέρ, Δ. Κακλαμάνου	197
2. Ἡ χαρὰ (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ	200

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἀρ. Κουρτίδου	205
2. Νικόλαος Γύζης, Στ. Σπεράντσα	208

9. ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Τὸ μάγο σας τὸ φῶς (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	215
2. Ὁ καπετάν καλόγερος, Χρ. Χρηστοβασίλη	215
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάργας (δημοτικό)	217
4. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημοτικό)	218
5. Μισοῦλης καὶ Νέλσων, Σπ. Μελᾶ	219
6. Εὐαγγελίζου γῆ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	221
7. Τοῦ Νικοτσάρα (δημοτικό)	222
8. Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται, Ψαριανοί, Κ. Παπαρρηγοπούλου	222
9. Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	223

10. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΗ

(περιγραφές)

1. Τὸ τραγούδι τοῦ ἡλίου (ποίημα), Κ. Μάνου	227
2. Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν, Ἑμμ. Λυκούδη	228

3. 'Ηλιόφωτα μεσάνυχτα, 'Αν. Πεζοπόρου	230
4. 'Η 'Αγία Λαύρα, Σπ. Παγανέλη	231
5. Τό 'Άγιον Όρος, Γ. Μόδη	233
6. 'Ο 'Αθως (ποίημα), Π. Σούτσου	235
7. Εἰς τήν Κάλυμνον, 'Εμμ. Λυκούδη	236

11. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

(διηγήσεις - περιγραφές)

1. 'Ο κρασοποῦλος, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
2. Πτερωτοί μετανάσται, 'Εμμ. Λυκούδη	243
3. 'Ο κόσσυφας, Στ. Γρανίτσα	245
4. Οἱ πονηριές τῆς σουπιᾶς, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	247
5. Τό ἀγριομελίτσι, Στ. Γρανίτσα	250
6. 'Ο ταλαίπωρος ἀπόμαχος, 'Εμμ. Λυκούδη	253
7. Τό ἐλάφι, Στ. Γρανίτσα	254
8. Αὐτοθυσία μάνας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	258

12. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ - ΜΥΘΟΙ

1. Παροιμίες, Ν. Πολίτη	265
2. 'Ο πεζοδρόμος τοῦ Μαραθώνα, Ν. Πολίτη	267
3. 'Η μέλισσα καί τό τρυγόνι, Δ. Λουκάτου	268
4. 'Ο κάβουρας κι ἡ ἄλεπού, Δ. Λουκάτου	268
5. Τό πιό γλυκό ψωμί, Δ. Λουκάτου	269
Λεξιλόγιο	273
Βιογραφικές σημειώσεις	287
Πίνακας περιεχομένων	300

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

527

528

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Τά αντίτυπα του βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιοσήμον εις απόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15)21 Μαρτίου 1946 (Ἔφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΖ' 1976 (VIII) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 160.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2741/14-5-76

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ:
ΑΘ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ - Π. ΟΚΤΩΡΑΤΟΣ - Κ. ΚΟΥΚΙΑΣ

